東京外国語大学図書館
0000162499

Assistentia Germaniæ. 1651.

DICTIONARIVM ANNNAMITICVM LVSITANVM, ET LATINVM OPE SACRÆ CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE IN LVCEM EDITVM AB

ALEXANDRO DE RHODES
E' Societate IESV, eiusdemque Sacræ Congregationis Missionario Apostolico.

東京外国語大学
450885
8.12.26
図書館蔵書

ROMÆ, Typis, & sumptibus eiusdem Sacr. Congreg. 1651.
SVPERIORVM PERMISSV.

Emi

CO

PI

C

sed lin

Eminentissimi, & Reuerendissimi Domini

SACRÆ CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE CARDINALES

CVM diuinus ille spiritus Sanctos Apostolos ad vniuersum ituros Orbem, omnem veritatem docuit, non illam solum in corde latere voluit sapientiam sed linguis omnium nationum sic erudiuit,

vt quam impia rebellio, ac ſuperbia filiorum Noe linguarum confuſionem, atque ignorantiam mundo pepererat, hanc humilis Diſcipulorum Chriſti obedientia, & demiſſio de medio tolleret. Quare in ſacroſancto illo Cœnaculo Montis Sion ſtatim apparuerunt diſpertitæ linguæ: nam cum FILIVS, vt notat Nazianzenus, corpore ſenſibili, & conſpicuo nobiſcum habitaſſet, par erat, vt SPIRITVS quoque ſenſibilis appareret ignearum in forma linguarum. Ad hoc igitur prototypum, ſeu Diuinum exemplar nunc quoquè factum lætamur in Vrbe Orbis capite, in qua ſicuti Summus in terris incarnati Verbi Vicarius, tanquam vniuerſæ militantis Eccleſiæ viſibile caput ſe conſpiciendum exhibet, ita per purpuratos Patres Diuinum illum ignem SPIRITVS, quo intus ardent, vel in purpura manifeſtantes, multiplicis idiomatis fiant propagatores, vt non ſolum vicinæ nationes, & antiquitatis iam cognitæ audiant Magnalia Dei; ſed & omnis regio, quæ ſub Cœlo eſt, remotiſſimaque vltimi Orientis

Regna

Regna præteritis nondum audita sæculis, audiant nunc, & annuncient quàm admirabile sit nomen Domini in vniuersa terra. Quid enim, quæso, aliud est iam paucis ab hinc annis viginti quinque diuersarum ignotæ linguæ nationum, idiomata typis exprimere quam Verbi Diuini sensa, quorum Roma Deo iubente & armarium, & armamentarium est, tum ad alendum Optimi Maximi Pastoris ouile, tùm ad irruentes lupos arcendos, in omnem terram diffundere, ac propagare? immo vero vt in fines Orbis terræ, quos Tunchinenses, & Cocincinæ, hoc est, Vniuersi Annamitæ occupant; facilius penetret Verbum Dei, nunc etiam vestræ amplitudo munificentiæ Annamitæ gentis dictionarium iubet excudi, quod & Apostolicis viris ad eam vineæ Domini partem destinatis vsui sit, ad Annamitarum reconditum idioma capiendum, vt scilicet illis possint Diuina explanari mysteria, & vicissim Annamitæ simul cum ipsa Romana, & Apostolica Fide Romano etiam, & Lati-

no

no idiomati assuescant. Quod quanti emolumenti futurum sit ad fidem Christi Domini latius, & tutius propagandum nemo non videt. Hoc vnum superest, vt quandoquidem, EMINENTISSIMI PRINCIPES, benignissimos charitatis oculos in fines illos populorum semel conuertistis, in quibus iam regiones albæ sunt ad messem, vestra peculari prouidentia fouere non desinatis, vt abiectis vanis superstitionibus, occurrant tandem omnes in virum perfectum, atque membra ita suo capiti cohæreſcant; fiatque tandem vnum ouile, & vnus Pastor.

Humillimus seruus

Alexander de Rhodes è Societate Iesu.

A D

AD LECTOREM.

HOC dictionarium tribus linguis, Annamitica scilicet, Insitana, & latina constans tuis expono manibus & oculis, ope Sacræ Congregationis de Propaganda Fide: præmitto aliqua ad linguæ Annamiticæ seu Tunkinensis notitiam pertinentia, loco cuiusdam Grammaticæ. hæc autem lingua non solum ad duo Regna satis ampla Tunkini & Cocincinæ pertinet, quibus adde tertium regnum Cau bàng, quod hoc eodem omninò vtitur idiomate: sed etiam in alijs vicinis regnis, vt Ciampa, Cambogiæ, Laorum, & Siam vsui est. linguam autem Annamiticam præmittere in dictionario satius duxi, tum quia de illa nominatim est agendum & præcipuè, tum etiam quia sic facilius poterit quilibet libros Annamiticos intelligere & interpretari: præterquam quod pro ipsis Annamitis erit vtilius, vt possint tam lusitanam quam latinam linguam addiscere.

In hoc autem opere præter ea quæ ab ipsis indigenis didici per duodecim fermè annos quibus in illis regionibus tam Cocincinæ quam Tunki-

ni

ni ſum commoratus, ab initio magiſtrum linguæ audiens P. Franciſcum de Pina luſitanum è noſtra minima Societate IESV, qui primus è Noſtris linguã illam apprimè calluit, & primus ſine interprete concionari eo idiomate cæpit; aliorum etiam eiuſdem Societatis Patrum laboribus ſum vſus præcipuè P. Gaſparis de Amaral & P. Antonij Barboſæ, qui ambo ſuum compoſuerant dictionarium, ille à lingua Annamitica incipiens, hic à luſitana, ſed immatura vterque morte nobis ereptus eſt. V. triuſque ego lucubrationibus vſus, latinam etiam linguam Eminentiſſimorum iuſſu Cardinalium addidi, quæ, præter alia commoda, vſui ſit ipſis indigenis ad linguam latinam addiſcendam. hoc noſtrum fuit intentum, de quo te monitum volui ad maiorem Dei Gloriam. Vale, & ora pro me.

Franciſcus Piccolomineus Societatis Ieſu Præpoſitus Gener.

DIctionarium linguæ Annamiticæ, ſeu Tunquinenſis cum explicatione luſitana, & latina à P. Alexandro de Rhodes noſtræ Societatis Sacerdote conſcriptum, vt typis mandetur facultatem facimus, ſi ijs, ad quos ſpectat, ita videbitur, cuius rei gratia has literas manu noſtra ſubſcriptas, ſig illoque noſtro munitas damus Romæ 5. Februarij 1651.

Franciſcus ✠ Piccolomineus.

Imprimatur, Fr. Vincentius Fanus Soc. Reuerendiſs P. Vincentij Candidi Sac. Palatij Apoſtolici Mag. Ord. Præd.

LINGVAE ANNAMITICAE SEV TVNCHINENSIS BREVIS DECLARATIO

VICINIORA Orientali plagæ idiomata præcipuè verò Cinense & Tunchinense, & ex parte etiam Iaponense, artem illa addiscendi habent à nostratibus linguis longè diuersam: carent enim omninò generibus: declinationes etiam non habent propriè neque numeros; Tunchinica certè lingua, de qua nunc agimus, nullas habet coniugationes, tempora nulla aut modos: sed hæc omnia explicantur, vel per aliquarum particularum additionem, vel ex antecedentibus & consequentibus ita colliguntur, vt qui peritiam linguæ habent, benè percipiant tempus, aut modum, & numerum, qui significatur in oratione prolata, imò sæpè idem ipsum vocabulum habet significationem nominis & verbi, & ex adiunctis facilè potest intelligi an eo loco talis vox sit nomen, aut verbum.

Duo tamen præcipuè sunt in hoc idiomate notanda, è quibus tanquam fundamentis tota ratio benè addiscendæ huius linguæ pendet, ita vt sine illis à nostratibus hæc lingua vix teneri possit; sicuti enim homo constat ex corpore & anima, sic etiam hoc idioma constat ex characteribus quibus à nobis conscribitur, & ex tonis seu accentibus quibus notatur & pronunciatur: quibus duobus priùs explicatis & positis tanquam fundamentis, de partibus Orationis, & præceptis in ipsa oratione seruandis agendum postea.

De literis & syllabis quibus hæc lingua constat

CAPVT I.

NOn agimus hic de characteribus quibus Tunchinenses seu Annamitæ vtuntur in suis scriptionibus, qui sunt difficillimi, & penè innumeri, præcipuè ij quibus suos conscribunt libros qui sunt ijdem ac Cinenses, & ad numerum octuaginta millium peruenire dicuntur: totamque vitam in ijs addiscendis insumunt illæ nationes nec tamen vllus vnquam ad omnium perfectam notitiam peruenire consueuit.

Nostratibus igitur literis vtimur & paucioribus & longè facilioribus, quia Tunchinenses in sua lingua nostras omnes exprimunt literas excepto vno, z, nam quamuis etiam propriè nostrum, f, non exprimant sed potius, ph, seu φ Græcum, tamen etiam ad hoc exprimendum vtemur nostro, ph, quia sic facilius & commodius absque confusione nostri alphabeti elementis vtimur. Verum quidem est quatuor de nouo literas nostro alphabeto fuisse additas ad exprimendam pronunciationem aliquam propriam huius Tunchinensis linguæ, quam nostri characteres non exprimunt: hæ autem literæ superaddite sunt tantum quatuor, duæ vocales, scilicet, ơ, & ư, & duæ consonantes đ & đ quarum virtus nunc explicabitur cum aliarum literarum valore.

A, est duplex, vnum clarum sicut nostrum vt, an, quies; & aliud subobscurum quod non ita hiante ore pronuntiatur vt ân, occultare.

B. Est etiam duplex vnum commune vt, ba, tria & istud quidem, non est omninò simile nostro sed pronuntiatur non emittendo sed potius attrahendo spiritum in ipso oris seu labiorum hiatu ac si quis vellet proferre m, & postea proferat, b, alterum

terum b̆. *pronunciatur ferè vt* β *Græcum vt*, b̆ĕaò *ingredi*, *non est tamen omninò simile nostro*, V, *consonanti*, *sed paulo asperius*, & *in ipsa labiorum apertione pronuntiatur ita vt sit verè litera labialis*, *vt Hebræi loquuntur*, *non autem dentalis*.

C. *Est in vsu in principio dictionis vt*, cá, *piscis*, & *in fine vt* ác, *ludere*; *vtemur autem litera*, c, *in principio tantum cum vocalibus* a, o, o͡, u͡, & ŭ, *nam pro literis* e, &, i, *vtemur vel litera* k, *vel litera* ſ; *vt infra*: *vtemur etiam*, c, *cum*, h, *ad exprimendum quod Itali scribunt*, cia, *nos autem dicemus*, *cha*, *quia apud lusitanos ita est in vsu*. & *in libris etiam scriptis in lingua Tunchinensi ita vsus inualuit vt*, cha, *sit idem quod apud Italos* cia, &, che, *idem quod*, ce, *apud eosdem*. & *sic de omnibus alijs literis vocalibus cum ch*, *quæ pronunciantur more lusitano*, *non Italico nec Latino*, *quia sic commodius nobis visum est*.

D. *Pronunciatur & valet idem quod*, d, *Latinum*, *cum aliqua tamen differentia*, *præsertim in vocabulis in quibus*, d, *affert secum literam*, e, *quasi affixam*, *sed non clarè pronuntiatam*, *vt* dĕa, *pellis*; *at quando non habet illud quasi medium*, e, *affixum*, *est omnino simile nostro*, d, *vt* dà *casa*, *in quibusdam tamen Tunchinensium pagis istud*, d, *pronunciatur vt*, r, *estque vitium linguæ*, *aliud* đ *notatur eo signo quia est omninò diuersum à nostro & pronunciatur attollendo extremum linguæ ad palatum oris*, *illamque statim amouendo*, *absque eo quod vllo modo dentes attingat vt* đađa, *perdix*: & *hæc litera est valdè in vsu in principio dictionis*.

E, *datur duplex*; *alterum commune & clarum vt* em, *frater vel soror*, *natu minor*: *alterum subobscurum & quasi clausum vt*, ệm, *suauis mollis*: *oppositum aspero aut duro*.

F. *Vel potius* ph. *quia non supponit labia disiuncta vt nostrum* f. *sed potius illa in pronunciatione seu prolatione suauiter disiungit cum aliquo flatu*, *quare in dictionario non vtemur litera* f. *sed* ph. *quia libri iam conscripti sic usurpant*.

G, *Est in vsu sicut apud nos vt* gà, *gallina, illud tamen notandum quod in scribendo* ghe *&* ghi *sequemur octographiã Italicam vt commodiorem huic linguæ, sic etiam* gia gio giu gio *&* giu *debent pronuntiari Italicè sic enim commodius visum est & in libris iam scriptis ita vsus inualuit. Etiam* ge *&* gi *scribemus per literam,* g, *ne scribendo per* i, *consonans fieret aliqua confusio. Alium habet vsum litera,* g, *prvponendo illi,* n; *vt,* ngà, ebur, *& habet pronunciationem seu æquiualet* ngain ℣ *Hebræo: estque prolatio partim per nares emissa, & est valdè in vsu in hac lingua: sic & in fine vocabuli sæpe est in vsu,* g, *non tamen ita clarè profertur sicuti in principio sed subobscurè, vt si ex vocabulo sanguis tollas ultimas literas, uis, remanet, sang, nobilis. Est in multis vocibus in vsu talis pronuntiatio; imitaturque lin guam Gallicam cum in illâ post illud,* g, *sequitur vocalis, vt, le sang est beau, sanguis est pulcher.*

H, *Est valdè in vsu, & benè aspiratur præcipuè in principio dictionis cum omnibus vocalibus vt,* hà *aperire os, & post,* k, *vt* khá, *decet & equiualet* χ *Græco, sic etiam post,* p, *vt,* pha, *miscere: & valet idem quod,* φ, *Græcum: sic quoque post,* t, *vt* tha, *parcere: & sonat vt* θ *Græcum: habet igitur hæc lingua tres aspiratas sicuti lingua Græca, & satis aspirantur: adhibemus etiam,* h, *post,* c, *vt,* cha, *Pater, & æquiualet, cia, Italo, vt supra diximus in litera* c: *sic & post,* g, *vt* ghe, *crista,* ghi, *notare, sicut Itali &c. adhibemus etiam simul cum,* n, *vt,* nhà, *domus, & facit idem quod apud Italos,* gna; *est etiam in vsu in fine post* c, *& post* n; *si quis enim ex illa voce lusitanica* cacha *tollat vltimum,* a, *superest vox Tunchinica* cách, *modus: sic etiam si ex voce, manha, tollatur vltimum, a, restat quoque uox Tunchinica* mạnh, *robustus.*

I. *Solum vtemur vocali, quia totus vsus,* i, *consonantis melius fit per literam,* g, *vocalis autem est vsus sicuti apud nos; ad vitandam tamen confusionem solum vtemur,* i, *vocali in medio & in fine, in medio quidem vt,* biét *scire, & in fine vt,* bí,

cucurbi-

cucurbita Indica ; notandum tamen, nos vſuros, y, *in fine quando fit diphtongus cum diuiſione ſyllabæ, vt* éy *ille ; quando vero ſcribemus cum* , i, *vocali , eſt ſignum non diuidi ſyllabam vt* ai, *quis : non vtimur duobus punctis ſupra vocales, ad vitandam ſignorum multiplicitatem ſufficiet ſemel admonuiſſe* , i; *in fine poſt aliam vocalẽ non facere aliam ſyllabam diſtinctam cum vero ſcribitur per,* y, *Græcum, tunc diuiditur ſyllaba vt,* cai, *ſuperior :* cây . *arbor . In principio etiam , maximè ante aliam vocalem vtemur ,* y, *Græco ne quis accipiat pro conſonante vt* yêó, *debilis ;* yả, *cacare .*

K. *Eſt in vſu cum vocalibus* e, *&* i, *vt* Kẽ *numerare,* Kí *ſcriptor quia ad alias literas vtimur ,* c, *vt ſupra notauimus in litera,* c; *attamen cum ,* h, *vtimur* k *ad omnes ſyllabas vt ,* khác, *aliud ; & valet idem quod* χ *Græcum , vt ſupra notauimus in litera ,* h.

L, *Eſt in vſu maximè in principio vt* lá, *folium ; hac autem litera omninò carent Iapones , ſicuti Cinenſes carent r. vnde obiter nota Latinam linguam melius pronunciari à Tunchinenſibus quam ab illis præterea Tunchinenſes habent l, liqueſcens adiunctum alijs conſonantibus vt* blả *ſoluere ; Ac licet in aliquibus Prouincijs ſeu pagis dicitur,* t, *loco,* b, *vt* tlả *ſoluere, in curia tamen eſt vſus ,* b; *additur etiam poſt ,* m, *vt* mlẽ *ratio , aliquando etiam ſed rarò additur ad* p *vt* plàn *deuoluere , alij,* làn, *ſine* p. *at cum litera* t , *additur,* l, *ſæpiſſimè vt* tla, *condire;* tle, *canna indica : multi autem pronunciant per ,* t, *multa huiuſmodi vocabula, quod vſus docebit .*

M. *Eſt in vſu tam in principio quam in fine vt ,* ma , *mors : & in fine ſed pronunciatur benè compreſſis labijs vt* mâm, *menſa paruula , quod notandum proluſitanis ne confundant ,* am , *&,* aõ, *quæ in hoc idiomate ſunt diuertiſſima , & ſæpè ſunt in vſu , vt* am, *artifex eximius &,* aõ, *apis ,* mám , *piſcis ſale conditus, &* máõ *unguis .*

N. *Eſt in vſu tam in principio quam in fine vt ,* non, *immaturus ;*

turus ; adiungitur cum litera , h, *tam in principio quam in fine vt supra notauimus in litera* , h, *hic autem vsus est frequentissimus , sic etiam in principio cum litera* , g, *est ualdè in usu, ut* , nghe, *audire : uide supra litera* g.

O. *Est duplex sicuti &* , a, *aliud commune ut* có, *habere* : *aliud subobscurum quod parum aperto ore profertur ut*, cô, *amita Soror Patris* .

ơ *Est quasi* o, & e; *quasi quid ex duabus vocalibus compositum & est valdè in vsu , tam solum , vt*, ở, *esse, quam & cum omnibus consonantibus , vt* ɓơ *vxor* , cơm, *oriza cocta &c. Sæpe autem adiungitur simul in eodem vocabulo cum litera* . ư, *quæ est quasi* u *sed subobscurum , & pronunciatur compressis dentibus & hinc inde dilatatis labijs , vt* nức, *aqua ;* chức, *industria ;* ức *putare , & similia , quæ passim occurrunt* .

P. *Non datur propriè in principio dictionis vt supra notauimus in litera* f *sed potius* ph, *quod idem valet, ac* φ, *Græcum vt* , pha, *miscere ; habet tamen* p, *in fine vt* báp, *flos ficus Indicæ , & pronuntiatur omninò vt nostrum* , p, *etiam in fine* .

Q, *Est in vsu vt in lingua Latina cum* u, *liquescenti, vt qua, transire ;* que, *baculus;* qùi *genua flectere* .

R, *Est in vsu in principio dictionis , non duplicatum vt lusitani solent , sed simplex vt Itali , vt*, ra, *egredi, est etiam in vsu liquescens post* t, *non tamen est propriè* r, *sed illud* t, *pronunciatur cum quadam asperitate , attingendo palatum cum extremitate linguæ , vt* tra, *conferre : confunduntur tamen* tr, *&* tl, *vsus docebit* .

S, *Est solùm in vsu in principio dictionis ; & cum maiori asperitate , quàm nostrum , quasi esset duplex , & cum minori sibilo : pronunciatur autem cum quadam inflectione linguæ ad palatum vt*, ſa, *cadere : in medio , aut in fine dictionis nunquam reperitur* .

T, *Est in vsu tam in principio dictionis , quàm in fine , vt* , tật, *morbus inueteratus: in principio est simile nostro vt* , tin,

crede-

credere: in fine pronunciatur cum quadam inflexione & percussione linguæ ad palatum vt, but, *idolum: sic cum ea linguæ inflexione pronunciatur etiam in principio quando habet*, r, *adiunctum vt*, tra, *conferre, seu examinare.*

V, *Est in vsu, tum vocalis, tum etiam consonans: vocalis quidem tam in principio vt*, u, mê, *idiota rudis; quàm in medio vt in lingua Latina cum litera*, q, *vt*, qua, *transire: & interdum cum* g, *vt in lingua Italica, ut*, guet, *luna, & tunc liquescit: est etiam in fine, & tunc uel cum apice semicirculari qui significat quid medium inter*, m; *&*, n, *ut*, cũ, *simul, uel sine illo ut*, dù, *umbella, uel etiam cum alia uocali ut* càu *pons; Vbi notandum quod quando ponitur in fine*, u, *post*, a, *tunc intelllgitur quasi duplex syllaba, sicuti apud Latinos cùm adhibetur duplex punctum super uocales, ut*, aër; *cùm uerò post*, a, *ponitur*, o, *tunc illigitur diphtongus ut*, cao, *altus, ne multiplicentur signa, quæ pariant confusionem.*

ω, *Est ualdè in usu & pronunciatur fermè sicut* u, *sed dilatatis hinc inde labijs ut* ωa, *fauere*, mωa, *pluuia: dω̃, malus, aut ferus.*

X. *Est etiam ualdè in usu & pronunciatur sicuti apud lusitanos, uel certè ut*, sc, *apud Italos ut*, xa, *distans*; xe, *currus.*

Vocales igitur in hac lingua sunt omninò septem ideſt a, e, i, o, u; *quibus adduntur*, o-, *&*, ω, *ut diximus: utemur etiam* y, *Græco, præcipuè in fine, ad significandam syllabæ diniſionem, ne cogamur uti duobus punctis, sicuti in latino* aër, *ne multitudo signorum pariat confusionem. Sufficit semel monuisse quotiescunque utimur*, y, *Græco, tunc illud exprimere syllabam diuersam, ut*, yá, *excrementa egerere*: éy, *ille*, dạy *docere, ut supra in litera*, i, *iam notatum.*

Ex dictis uocalibus componuntur diphtongi, ai, ao, ei, eo, & i, *antecedens omnes alias uocales, postpositum literæ*, g, *ut*, gia gie, *&* c. *more Italico pronunciatum* oi, ei, aõ, oũ, o-i, ui, ωi. *quæ usus docebit.*

De

De Accentibus & alijs signis in vocalibus.

CAPVT II.

DIximus accentus esse quasi animam uocabulorum in hoc idiomate, atque ideò summa diligentia sunt addiscendi. Vtimur ergo triplici accentu linguæ Græcæ, acuto, graui, & circumflexo, qui quia non sufficiunt, addimus iota subscriptum, & signum interrogationis nostræ; nam toni omnes huius linguæ ad sex classes reducuntur, ita ut omnes prorsus dictiones huius idiomatis ad aliquam ex his sex classibus seu tonis pertineant, nulla uoce prorsus excepta.

Primus igitur tonus est æqualis, qui sine ulla uocis inflexione pronunciatur, ut ba, *tres: quod ita uerum est, ut etiamsi quis aliquem interroget per uocem,* chang, *quæ est æqualis, ut* có chang, *est ne; nullo modo debeat inflectere uocem interrogando, quia uox interrogatiua,* chang, *nullo notatur accentu, quod si inflecteretur uocis tonus, tunc esset alia significatio: uoces itaque quæ hunc æqualem habent tonum, nullo notantur accentu; & hoc est sufficiens illarum distinctiuum signum, cùm omnes aliæ suum accentum habeant.*

Secundus tonus est acutus, qui profertur acuendo vocẽ, & proferendo dictionem, ac si quis iram demostraret, ut bá *concubina Regis, uel principis alicuius uiri.*

Tertius est grauis, & profertur deprimendo uocem, ut bà, *auia, uel Domina.*

Quartus est circumflexus, qui exprimitur inflectendo uocem ex imo pectore prolatam, & postea sonorè eleuatam, ut b̃a, *colaphus, uel colaphizare.*

Quintus uocatur ponderosus seu onerosus quia cum quodam pondere seu onere ex imo pectore prolata uoce exprimitur, & notatur cum iota subscripto ut bą̀*res derelicta.*

Sextus

Sextus denique dicitur lenis, quia cum leni quadam vocis inflexione profertur, sicuti cum interrogare solemus, itane? & similia; & idcirco signo illo interrogatiuo pro accentu notatur vt, bà, *quoddam sericum apud Tunchinenses coloris lutei vel crocei.*

Ex his patet eamdem syllabam, ba, *pro diuersitate accentuum res diuersissimas atque omninò disparatas significare, quod idem in alijs vocabulis Tunchinensibus euenit; quamuis enim non omnes accentus singulis vocibus aut syllabis conueniant, rarò tamen euenit vt aliqua vox plures non admittat accentus, cum significatione diuersa; nunquam tamen in eadem voce simul inueniuntur multi accentus, ita vt simul sint notandi varij in eadem voce, quia variatio accentuum secum affert etiam variationem vocum & ferè semper etiam significationum.*

Hos autem sex accentus ad nostræ musicæ tonos sic accommodare possumus vt aliquam cum illa, videantur habere proportionem per has voces vt, dò, *pedica;* rẹ, *radix, in pronunciatione cuiusdam Prouinciæ;* mĩ, *nomen cuiusdam familiæ;* fa, *vel* pha, *miscere;* sô, *catalogus;* lá, *folium; ita vt ex his vocibus etiam in lingua Tunchinica significatiuis, per sex tonos linguæ Tunchinensis,* dò, rẹ, mĩ, pha, sô, lá, *possimus referre aliquo modo sex tonos nostræ musicæ, non tamen ita exactè, quin magna intersit differentia; quare nullus istos tonos addiscere poterit, nisi ab aliquo qui linguam benè calleat, illos per seipsum audierit sæpius, vt illis assuescat: Quinque igitur sunt accentuum notæ quia tonus equalis non indiget nota vt diximus.*

Tribus etiam alijs signis supra vocales vtimur, omissis alijs quæ minùs necessaria visa sunt, ne signorum multitudo in typis confusionem pariat primum est accentus circumflexus latinorum, quem ad tres vocales adhibemus â ê ô. *signumque tale adhibetur quando illæ vocales subobscurè pronunciari debent, ore scilicet minus hiante, vt* ân, *sygillum:* mêm *mollis:* ôm, *infirmus: quando tale signum non adhibetur super has vocales,*

signum

signum est illas clara voce hiantique ore debere proferri, vt aŭ, *quies*: em, *Frater, vel Soror, iuniores*: hòm, *arca; nullumque signum ad hoc est necessarium, nam sufficit carentia signi.*

Secundum signum est nota breuis ut fit in arte quantitatis versuum seu pœtices & similiter adhibetur ad tres vocales ă, ĕ, *&* ŏ: *vt* tăóc, *capillus*; dĕa, *pellis*; tŏan, *statuere*: *& solùm breuissimè tangitur litera cui adhibetur illa nota itaut propriè syllaba, & accentus pertineat ad vocalem sequentem.*

Tertium denique signum est apex, qui in hac lingua est omninò necessarius propter differentiam terminationis, quam facit apex omnino distinctam à terminatione quam facit, m, *aut*, n, *cum significatione omninò diuersa in dictionibus, quibus adhibetur; hoc autem signum seu apex solùm afficit* ō, *&* ū, *in fine dictionis, ut*, aō, *apis*; oū; *auus, vel dominus: pronunciatur autem ita, vt nec labia se inuicem contingant, nec lingua palatum attingat.*

Tandem vt aliquam notitiam demus de partibus orationis de illis singillatim agemus, quantum hoc idioma permittit, ex quadam proportione cum lingua Latina: facilè tamen quis aduertet non posse assignari tantam uarietatem, non solum vt est in lingua Latina, sed neque vt in vulgaribus Europæis.

De nominibus.

CAPVT III.

QVamuis in hac lingua quædam dictiones semper sint nomina, semper nominum significationem retinentia, & nunquam ad aliam significationem deflectentia, nisi nominis, vt, blo-ì, *cœlum*: đất, *terra*: ngư-ò-i, *homo*: *& similes. Aliæ tamen sunt quæ sunt indifferentes vt sint nomina vel verba, quæ ex orationis contextu dignoscun-*

gnoſcuntur vt cheò, *remus*, 1, *remigo* : *nam ſi dicam*, thuiền nẩy cò hai cheò, *cymba hæc habet duos remos* ; *eſt nomen* : *ſi vero dicam*, tôi chèo thuiền nẩy, *ego remigo cymbam hanc*, cheò *tunc eſt verbum*, *idem de ſimilibus dicendum* : *plurale & ſingulare ex adiunctis antecedentibus & conſequentibus colligitur* ; *neque enim in nominibus ſunt vllæ declinationes*, *vel numeri*, *vel caſus*, *aut etiam vllæ differentiæ generum maſculini*, *aut fœminini*, *aut etiam neutrius* : *poſſunt tamen hæc omnia ex quadam analogia ad noſtras explicari linguas*.

Et primò quidem declinatio caſuum in vtroque numero, *tam plurali*, *quàm ſingulari dignoſci hoc modo poteſt*, *vbi vox*, thàng, *puer declinatur*

NVMERVS SINGVLARIS.

Nominatiuus, thàng nẩy, *puer iſte* : *genit.* cha thàng nẩy, *pater pueri huius* : *datiuus*, cho thàng nẩy áo, *do puero huic veſtem* : *Accuſ.* keo thàng nẩy, *voca puerum hunc* : *Vocat.* ơ thàng kia, *ò puer ille* : *Ablat.* bở-y thàng nẩy, *à puero hoc*.

NVMERVS PLVRALIS.

Nominatiuus nhữ-ng thàng nẩy, *omnes pueri iſti*. *Genitiuus* cha hai thàng *pater duorum puerorum*. *Datiuus* cho nón ba thàng, *do galerum tribus pueris*. *Accuſ.* dạy các thàng, *doceo omnes pueros*. *Vocat.* ơ bốn thàng kia, *ò quatuor illi pueri*. *Ablat.* bở-i các thàng, *ab omnibus pueris*.

De caſibus hoc paradigma ſufficiat : *de numeris verò ſunt alij dignoſcendi modi*. *Primus per particulas*, *quæ additæ nominibus faciunt plurale*, *vt* chúng, mó-, ngữ-n, *vel* dữ-ng : *hæ omnes particulæ adduntur pronominibus*, *vt* tôi, *ego* mẩy, *tu* nó, *ille* : chúng toi, *nos* : chúng mẩy, *vos* ; chúng nó, *illi* *ſic etiam* nhữ-ng, *vel* dữ-ng, *adduntur tribus perſonis* ; *at* mó- *ſolùm pri-*

mæ, & secundæ vt, mó tôi, *nos*: mó bay, *vos*: mó mấy, *non est in vsu pro secunda persona plurali*: chúng mấy, *verò rarò, cuius loco sæpius dicitur*, chúng bay, *vos; vel etiam*, bay, *solùm etiam significat plurale, vos, sine vllo addito: interdum adduntur simul duæ ex illis particulis, vt*, chúng mó tôi, *& significat, omnes nos.*

Ta, *habet significationem singularis, cùm quis loquitur cum inferioribus modestè, vt*, ta nói cũ bay; *ego loquor vobiscum: interdum est plurale, primo additis particulis*, chúng, *vel*, mó; *vt*, chúng ta, *nos: secundo addito aliquo numero plurium vt*, ba ta, *nos tres: tertio quando sunt multi æquales simul, & vnus loquitur cum omnibus ut*, ta đi cũ nhau; *nos eamus simul: quarto ex vocabulis antecedentibus & consequentibus vt vsus docebit. item* Ta, *post vocabulum*, người, *homo: facit plurale*; người ta, *homines. sic etiam post*, tổ tũ, tổ tũ ta, *progenitores nostri.*

Phô, *est particula numeri pluralis, sed cum honore, vt* phô oũ, *Domini*: pho bà, *dominæ aptè additur* nhữ̃ng phô oũ, *omnes Domini.*

Kẻ, *facit plurale varijs nominibus additum, vt*, Kẻ quê, *rustici*: Kẻ mọn, *plebei, vel infimi*: tôi là Kẻ mọn, *ego sum inter infimos, istud*, kẻ, *solùm de hominibus dicitur cum aliqua depressione.*

Secundus modus dignoscendi plurale est quando apponuntur aliquæ particulæ vniuersales, vt cõ̂n, các, mọi, nhẽo, muân, hết. *vt* cõ̂n Chúa, *milites regis*: các thầy, *omnes magistri*: mọi ngày, *omnes dies*, nhèo người, *multi homines*: muân vật, *decem millia rerum, ideſt, omnes res inferiores*: đi hết, *ite omnes.*

Tertius modus; res quæ significant species aut genera rerum viuentium, etiam nulla addita particula trahente ad plurale, significant plurale vt, gà, lơn, *& similia*: mua gà, lơn, *emere gallinas, porcos. sic* muâng chim, cây cối, hõa quả *&c. sic*

quando

quando duo nomina ad idem aut simile pertinentia coniunguntur ordinariè intelliguntur in plurali vt, anh em, *Irmaos:* chi em *Irmaas*, *cætera vsus docebit; è contra singularia ex oppositis regulis dignosci possunt.*

Hic tamen valdè notandum ex antecedentibus & consequentibus, multa nomina fieri, vel singularia, vel pluralia, ea enim quorum vnusquisque solet habere suum, si multiplicetur subiectum habens multiplicantur etiam res quæ habentur, si verò habens seu possidens, sit in singulari, etiam res habita est in singulari vt, chém đâù nô, *amputa caput illius, illud* đâù, *caput est in singulari, quia*, nó, *illius, est in singulari: si verò dicatur:* chém đâù ba nó, *amputa capita trium illorum, hæc eadem vox*, đâù, *in se inuariata, fit pluralis, quia addita est vox*, ba, *tres. quæ facit plurale subiectum habens*, ba nó, *trium illorum & sic de similibus.*

Tandem nomina ex adiectiuis absolutis seu positiuis fiunt comparatiua aut superlatiua per additionem aliquarum particularum; vt comparitiuum per additionem, hơn, *magis; vel* hơn nữa, *magis adhuc: vt* tôt, *pulcher*; tốt hơn, *magis pulcher*: tốt hơn nữa, *adhuc magis pulcher:* hỏa nầy tốt hơn, hỏa kia, *flos hic pulcher magis flore illo:* lành; *bonus*: lành hơn, *magis bonus*: lành hơn nữa, *adhuc magis bonus: at*, hơn nữa, *ponitur semper in fine orationis*; *vt*, blái nầy lành hơn blái nọ, blái Kia lành hơn nữa, *fructus hic est magis bonus fructu isto, fructus ille adhuc magis bonus. Interdum ex sola interrogatione, absque vlla addita particula, intelligitur comparatiuum vt*, hai người nầy người nào lành, *ex duobus hominibus his quis homo bonus? ideſt, quis melior? superlatiuum explicatur per duas particulas*, cực, & rứt; cau, *altus*: rứt, cau, *altissimus:* mlớn, *magnus*: cực mlớn, *maximus:* thánh *sanctus*; rứt thánh, *sanctissimus:* rứt *est magis in vsu ad res bonas extollendas*, cực, *ad res malas exaggerandas*, tội cực trọng, *peccatum maximum; sic etiam*, cực, *per se solùm, vel*, cực lắm, *signi-*

significat maximam miseriam, vel oppressionem cordis vt, tôi đã cực, *ego iam perueni ad summam miseriam*: tòi đã cực lắm, *ego iam sum in extrema cordis oppressione*.

Aduerbia quibus vtuntur ad aliquid exaggerandum sunt, lám, ráp, giagiét, thay, *significant, valde, semper postponuntur, vt* tốt lám, *pulcher vel bonus valde*: xấu, *malus*; xấu ráp, *malus valdè*: mlớn, *magnus*: mlớn giagiêt, *magnus valde*: lành, *bonus*: lành thay, *bonus valdè*: *semper autem postponuntur hæ partitulæ, interdum etiam adduntur duæ ad magis exaggerandum, ita tamen vt*, thay, *semper debeat esse vltimo loco, aliæ verò sibi inuicem, vel præponantur, vel postponantur ad libitum, vt* cao, *altus*: cao lám thay, *altissimus*: giagiét, *interdum est particula admirantis, & aliquando sola illa particula profertur, nullo alio addito ad explicandam admirationem, alicuius excessus*.

De Pronominibus.

CAPVT IV.

PRimitiuorum pronominum est magna copia pro diuersis gradibus & differentijs hominum.

In prima namque persona qui sunt valdè superiores respectu inferiorum vtuntur voce, tao, *ego*: *vt pater cum filijs, dominus cum famulis, vir etiam cum vxore vtitur hac voce*; *sic etiam cum quis alium paruipendit, vt pueri inter se*, tao khién mầy, *ego præcipio tibi*: *sunt enim ferè semper correlatiua* tao, *ego*: & mầy, *tu*: *at cum quis irascitur alteri vtitur voce*, tớ, *ego*: ngươi, *tu*: tớ làm chi ngươi, *ego quid curo te?*

Moderatior est locutio superioris cum inferiori cùm dicit, ta, *vel*, qua, *ego*: *vt dux cum militibus*, ta nói cũ bay, *ego loquor vobis*; *Ad plurale, nos, vtuntur particulis*, chúng, &, mọ,

vt

vt in alijs nominibus supra notauimus. Min, *ego; nemo tamen illo potest vti nisi aliquem præeminentiæ gradum habeat præ illis cum quibus loquitur, & cum ijsdem particulis* chúng, *& mó fit plurale*.

Tôi, *ego, est communis modus loquendi quo quis loquitur cum superioribus quibuscumque, quamuis iuxtà diuersitatem superioritatis alia sint addenda, saltem cùm quis incipit loqui: nam cùm illo supremo, quem in Tunchino vocant*. Bua, *& est Rex, vel Imperator antiquus, qui solum habet titulum & nomen, cum quibusdam præeminentijs; cùm inquam, aliquis cum illo loquitur, semper saltem initio debet addere,* tâu bua vạn tũé, *id est loquor cum Rege cui expeto decem mille ætatis annos, seu, Rex in æternum viue & respondet titulo, Vestra Maiestas, si verò quis loquatur cum Rege qui regnum administrat, aliquanto inferiori exordio loquitur ita tamen vt eumdem faciat sensum*: doũ Chúa muân nam *& respondet titulo, Vestra Altitudo, at cum principibus viris vt filijs Regis, vel gubernatoribus Prouinciarum dicitur,* thân đức oũ muân tuế; *& idem significat cum proportione gradus, & respondet titulo, Vestra Excellentia; & isto solum titulo vti solent qui cum Rege Cocincinæ loquuntur: cum supremo Magistro rerum ad Religionem pertitium dicitur,* bạch đức thày: *& respondet titulo Vestra Paternitas. Denique cum quibuslibet alijs superioribus infimi gradus, vel etiam cum æqualibus est passim in vsu,* tôi chièng oũ: *& respondet titulo, Vestra dominatio: cum magistris qui docent literas est etiam in vsu,* chièng thày, *& cum alijs quibuslibet magistris, etiam artium mecanicarum, discipuli cum magistro loquentes vtuntur hoc eodem titulo: at cum magistris ad Religionem pertinentibus expertus sum peritiores vti titulo,* thưa thày, *etiam in Confessione Sacramentali quod respondere potest titulo, Vestra Reuerentia. additur tamen, vel omittitur ad libitum vox,* tôi, *humilitatis, qua seruum me illius profiteor, cum quo loquor, cùm aliquis ex titulis supradictis oratio-*

tioni

tioni seu locutioni præponitur, nàm in illis titulis sufficienter subauditur: Rusticus tamen aut superbus omninò haberetur qui non præmisso conueniente titulo cum aliquo superiore auderet loqui, saltem in orationis principio; sæpe etiam cum locutio est prolixior, iterum repeti debet idem titulus, vt vrbana sit locutio, quod etiam seruatur cum æqualibus, maximè quando viri graues inter se loquuntur.

Loco pronominum primitiuorum in prima persona sunt etiam in vsu multa nomina appellatiua; sepè namque superiores cum inferioribus vtuntur proprio nomine quo vocari solent, cum familiariter loquuntur ut, Ioannes đi có việc, *ego eo ad negotium: vel etiam nomine officij vt,* thày *magister;* haọc tlò, *discipulus:* thày bảu haọc tlò, *ego moneo te; siue ego magister moneo te discipulum. sic etiam est valdè in vsu pro prima persona, vt quis vtatur nomine, quo eminet in consanguinitatis gradu, vt patris cum filijs,* cha, mẹ, anh, chị, chú, bác, oũ, bà &c. *sic quando introducitur Beata Virgo loquens cum Christo Domino poterit seruato decoro vti voce,* mẹ, *Mater pro prima persona vt,* mẹ theo con; *mater sequitur Filium; ideſt, ego Mater, sequor te Filium & quamuis Rex Tunchini loquens cum propria Matre vtatur voce,* tôi, *quæ significat seruum, tamen Christus Duminus si introducatur loquens cum Virgine Matre, congruentius vtetur nomine,* con, *Filius, in prima persona vt,* con nói cũ mẹ, *Filius alloquitur Matrem, ideſt, ego Filius alloquor te Matrem. cùm enim sit Deus non videtur conueniens, vt seruum se fateatur, dum loquitur cum creatura, quamuis illa sit Mater; potius iudicarem Virginem Matrem si Tunchinica vsa fuisset lingua, vsuram fuisse uoce,* tôi, *ancilla, cum loquuta fuisset cum Filio Deo; quamuis non incongruum videretur si vsa fuisset vocabulo,* mẹ, *Mater: loquens familiariter & priuatè cum Filio; id tamen totum peritioribus iudicandum relinquo.*

Notandum præterea hæc ipsa nomina consanguinitatis esse in

vsu

vſu etiam pro externis & alijs qui talem conſanguinitatem non habent, nam vir cum vxore loquens, vel quilibet alius cum alijs paulò inferioribus vtitur voce, anh, *frater natu maior: vxor tamen cum viro loquens ſemper debet vti voce*, tòi, *ancilla. Mulier quælibet cum paulò inferioribus loquens vtitur voce*, chị, *ideſt, Soror natu maior: ſic dicendum de alijs nominibus ſupra relatis*, cha, *Pater*: mẹ, *Mater: & ſic de reliquis quibus ſuperiores, vel ſeniores vtuntur reſpectu inferiorum, vel iuniorum.*

Primitiuum ſecundæ perſonæ in ſingulari eſt ſolum, mày, *tu: hac autem uoce non licet vti niſi cum valdè inferioribus, vel cum pueris loquendo: cum ſenibus vero non licet etiamſi ſint valdè inferiores gradu, vt famuli, ſed nomine illorum proprio vtendum vt Petrus, Ioannes & ſic præcipiendo dicitur, Petrus* làm việc éy, *Petrus faciat opus illud. vir cum vxore poteſt vti voce*, mày, *abſque iniuria, melius tamen vtetur voce*, em, *ideſt Soror natu minor, vel* bạu, *ideſt ſocia. his autem vocibus*, em, *&*, bạu, *modeſtè vtimur cum omnibus inferioribus etiam famulis. at cum Chriſtianis externis maximè ſi ſint prouectæ ætatis, homines vocamus*, oũ, *Domine*; *mulieres*; bà, *Domina*: *adoleſcentes*, hặọc tlò, *ſtudioſe: puellas*, con, *Filia*: *at voce*, con, *quæ ſignificat tam Filium quam Filiam: vtuntur indifferenter Pater, & Mater, cum Filijs amanter loquentes. ſolos pueros licet vocare nomine illis impoſito ab infantia, quod vocant*: tên tọuc, *alijs enim eſſet contumelioſum, quomodo alij vocandi ſint paulò poſt dicetur. imò ſi ſint pueri nobiliorum nullo modo vocandi ſunt hoc nomine, niſi forte à Patre, vel Matre; quin etiam in domo nobiliſſimorum, vt principum & ſimilium, non licet vſurpare illud ipſum nomen etiam ad alia occurrentia: vt quia quædam Gubernatrix exempli cauſa habuit ab infantia nomen*, tiến, *quòd monetam ſignificat, non licet in domo illius, neque extra domum, eius domeſticis vti nomine*, tiền, *ſed debent dicere*, tởàn; *idipſum reuerentiæ genus debent*

seruare Filij cum parentibus, etiam infimæ sortis.

In plurali vero vox, bay, *vos, est in vsu passim cum inferioribus si sint subditi, vt dux cum suis militibus loquens, vel magister cum discipulis, vel etiam herus cum famulis; nos tamen cum nostris domesticis vtimur potius vocibus*, anh em, *fratres: cum aliquid præcipimus, vel illos in communi alloquimur; sic duces, vel alij superiores in plurali loquendo cum beneuolentia, vtuntur vocibus maioris honoris quam illa communis*, bay, *sit; vt* cũên, *milites;* blai, *iuuenes &c. sic Rex cum ducibus suis loquens dicit nomen officij vt*, chư tướng, *duces: & tunc non vtitur voce*, tau, *ego, cum superbia; sed*, ta, *ego, cum moderatione.*

De alijs honoribus qui adhibentur ad reuerentiam personæ superioris, cum qua loqui debet aliquis, iam dictum est in prima persona. Notandum tamen magnam esse variationem in nominibus quibus quis est interpellandus: nam primo quidem si aliquis superior vt Dux, aut magister & multò magis Rex nomen alicui imposuerit vocatur, ten quan, *nomen honoris, quod vt plurimum constat duabus literis Cinicis, vt* kieu louc, phù dú, mâu tài, *& similia: cùm autem hoc nomen sit honoris quilibet siue inferior sit siue superior, illo alium compellare potest, ac inferiores erga Superiores addunt vocem* oũ, *Domine, vt* oũ mậu tài *&c. sic cùm quis adolescens habet fratrem natu minorem, vocatur nomine fratris sui addendo*, cả, *ideſt maior; vt si frater minor vocatur* trục, *ipse vocabitur*, cả, trục, *si verò habet nepotem ex fratre maiore, vocabitur*, chú trục: *si nepotem habeat ex Sorore*, cậu trục: *si Filium eo nomine vocatum habeat dicetur* cha trục: *si Nepotem ex Filio aut Filia ipse iam dicitur* oũ trục, *& sic proportionaliter de fœminis dicendum. at quilibet inferiores familiares possunt alloqui suos superiores vtendo absolutè nomine*, cha, *Pater: &* mẹ *Mater: vt famuli & famulæ cum suis heris communiter loquuntur: sic Christiani nobiscum familiariter loquentes vtuntur nomine*, cha, *Pater: sæpius*

pius tamen vtuntur nomine, thầy, *magister*. *nomen*, anh, *Frater natu maior*, *est magni honoris atque illo passim vtuntur inferiores cum superioribus potiùs ætate quàm dignitate, sic etiam Filij cum Patre loquentes vix vocant*, cha, *sed*, *vel*, anh, *vel*, chú, *idest Frater minor Patris*; *vel*, cậu, *Frater Matris*: *& hoc nomine*, cậu, *cum honore uocantur communiter Eunuchi Regis aut Reginæ nisi illi supremam aliquam habeant dignitatem*, *tunc enim uocantur nomine illi dignitati competenti*, *& reliqui omnes in dignitate constituti nomine suæ dignitatis salutantur*. *Tunchini*, oũ chũ-âng, *est nomen commune honoris in secunda persona pro quolibet in aliqua inferiori dignitate constituto*: *at in Cocincina soli Filij aut Fratres aut proximè consanguinei Regis hoc afficiuntur honore*. *Filius Matrem uix uocat nomine Matris*, mẹ, *sed*, *uel uocat*, chị, *idest Soror natu maior*; *uel*, cô, *idest Soror Patris*; *uel*, dì, *idest Soror Matris*, *quod fortè aliqua superstitione non caret*, *maximè pro pueris tenerioribus*, *cùm sic à parentibus iubentur*. Bác, *idest patruus Patre natu maior*, *est in usu cum superioribus etiam magnis*, *modo non sint supremæ alicuius dignitatis*; *est etiam in usu pro fœminis grauioribus*, *non tamen supremæ dignitatis*, *nam Mater Regis uocatur* đức lão: *Regina dicitur* Chúa bà; *Filia Regis*, bà Chúa. *reliqua usus docebit*.

Denique cum multos simul cum reuerentia alloqui uolumus, *utimur particula pluralis numeri*, phô, *ut*, phô oũ, *Domini*: phô bà *Dominæ*: *uel dominationes uestræ*.

In tertia persona pro inferioribus utimur particula, nó, *ille*: chúng nó, *illi*: *at pro æqualibus*, *& multòmagis Superioribus*, *repetitur nomen honoris illius personæ*. *ut aliquam dignitatem aut præeminentiam illius significemus*: *uox*, người, *significat*, *ille*, *cum honore*, *ut* con người, *Filius illius &c*, *cùm tamen loquimur de Deo Patre*, *aut de Spiritu Sancto*, *aut de tota Sanctissima Trinitate*, *non possumus uti illa uoce*, *quæ hominem significat cum honore & dignitate*, *sed debemus repete-*

re ipſummet nomen, ſeu perſonam de qua loquimur ut, con Chúa blòi, *Filius Dei: ſic etiam dicendum de Angelis. Quoad plurale in tertia perſona idem quod ſupra de nominibus; uel etiam quod de ſecunda perſona dictum eſt, debet etiam applicari tertiæ perſonæ.*

Reciproca ſui, ſibi, ſe, explicantur per uocem, mình, *ut*, ai néy lo lự mình *unuſquiſque curat res ſuas: uel certè repetitur idem ſubſtantiuum ut*, cha lo việc cha, con lo việc con, *Pater curat negotium Patris Filius curat negotium Filij: cum enim* mình *propriè ſignificet corpus, non niſi pro rationalibus habentibus corpus uſurpari propriè poteſt, ideſt pro ſolis hominibus.*

Demonſtratiua hic, hæc, hoc, nầy: *iſte, iſta, iſtud*, nầy: *is, ea, id*, éy, *uel*, nọ *ille, illa, illud*, éy, nọ: *ille alius*, kia; te *uero in aliquibus prnuincijs ut*, đàng nọ đàng kia, *illa uia, illa alia*: việc này việc nọ, *negotium hoc, negotium illud, ideſt uaria negotia*: oũ nọ, oũ tề *Dominus ille & ille alius ſemper poſtponitur hoc pronomen ipſi nomini*: nó *ſignificat etiam ille cum contemptu de animatis, loco cuius honorando dicitur*; người; *de ſolis hominibus. illa eſt autem differentia inter*, nẹ, *&*, nó, *quod* nọ *cenſetur eſſe in recto, uel in eodem caſu cum ſubſtantiuo, cui additur: at* nó *additum & poſtpoſitum ſubſtantiuo, intelligitur eſſe in genitiuo caſu: ut* nhà nọ, *domus illa: at* nhà nó, *domus illius habet uim pronominis poſſeſſiui, utuntur enim primitiuis in obliquo pro poſſeſſiuis, ut* cha tói, *Pater meus, ac ſi dicatur, Pater mei*; cha mày, *Pater tui, ideſt Pater tuus: cùm enim non habeant caſus, è duobus ſubſtantiuis quod poſtponitur intelligitur eſſe in genitiuo.*

De

De alijs Pronominibus.

CAPVT V.

NOn datur propriè relatiuum qui, quæ, quod, ſed præponendo nomen & ex oratione paſſiua faciendo actiuam vt, mày đặọc ſách, *tu legis librum. ſi dicam*, ſách mày đặọc, *ideſt liber à te lectus, ſiue liber quem tu legis*: nó làm viậc, *ille facit opus*: *ſi dicam*, viậc nó làm, *opus ab illo factum, vel opus quod ille facit*: *& ſic de reliquis. Colligitur etiam ex modo loquendi, & pro hominibus eſt in vſu vox*; ai, *maximè quando non eſt interrogatiua & additur particula*, thì, *hoc modo*, ai múân thì làm, *qui vult is faciat*: ai có cơm thì ăn, *qui habet copiam orizam is edat. in plurali verò dicitur*, Kẻ, *vt*, Kẻ có tài thì hặọc, *qui habent ingenium, illi diſcant*. ai, *&* Kẻ, *ſolùm dicuntur de hominibus*: *at tam in hominibus quàm in alijs eſt in vſu*, nào, *vt* bò nào béo thì mạnh, *bos qui eſt pinguis is eſt fortis*: thàng nào lành thì dễay, *puerum qui eſt bonus ſiue bonæ indolis, hunc doce*: áo nào dài thì tốt, *veſtis quæ eſt oblonga, illa eſt pulchra*; *reliqua de relatiuis vſus docebit vt*, Cha chúng tơi ở tlên blờ-i, *Pater noſter qui eſt in in cœlis. &* lạy Cha chúng toi ở tlên blờ-i. *Pater noſter qui es in cœlis*.

Interrogatiuum, ai, *quis pro hominibus tantum*; *vt*, ai nói, *quis loquitur? in plurali additur* nhữ-ng, *vel* dữ-ng, *vt*, nhữ-nh ai làm, *quinam fecerunt? Vniuerſaliter verò tam pro hominibus quàm pro alijs rebus*; nào, *poſtpoſitum ſubſtantiuo eſt in vſu, vt* nhà nào, *quæ domus?* viậc nào, *quod negotium?* thằng nào, *quis puer, vel quis? cum contemptu*: ngườ-i nào, *quis homo? cum honore*.

Ai, *poteſt ita declinari pro interrogatiuo quis, vt Nominatiuo* ai đến: *quis venit? Genitiuo*, áo ai: *veſtis cuius? Datiuo*,

cho ai: *datur cui?* *Accusatiuo* keo ai: *vocas quem?* *Ablatiuo*, đi cũ ai: *is cum quo?* *In plurali verò addi possunt particulæ*, nhữ-ng, *vel* dữ-ng.

Ai, *interdum quando postponitur verbo, significat, aliquis, vt*: có ai đi cũ, *est ne aliquis simul?* ai là ai, *vel*, ai nấy, *quicunque*: ai là ai muốn thì làm, *quicunque vult faciat*: ai nấy nghe thì thương, *quicunque audit, miseretur*.

Nào, *sæpe postponitur vt*, nhà nào, *quæ domus? & ordinariè est in recto, vel potius in eo casu in quo est substantiuum, cui postponitur, atque ita hæc potest assignari differentia inter* nào, *&*, ai, *quod*, ai, *postpositum semper est in obliquo vt*, nhà ai, *cuius domus?* nào, *vero minimè, vt*, nhà nào, *quæ domus? at* nào, *quando præponitur significat interdum, vbi est, vt*, nào sách, *vbi est liber?* nào thằng áy, *vbi est puer ille? interdum etiam interrogando negat id esse quod quæritur*, nào có, *vbi est? idest non est*: nào có mlẽ gì, *quænam ibi est ratio? idest, nulla est ratio*.

Quid, vt, quid est hoc? cái nấy là đi gì? *ad quid*, làm chi, *vt*, đi đâng ấy làm chi? *quare, vel ad quid itur hac via?*

Quot, mấy, *vt*, mấy người? *quot homines? vel*, bao nheo, *vel*, bao deo, bán bao nheo? *quanti vendit? Istud*, bao, *additur ad interrogandum de omni specie quantitatis, siue continua, siue discreta; vt*, bao mlớn? *quantum magnus?* bao cao, *quantum altus?* bao sâu, *quam profundus?* bao dài, *quàm longus?* bao giờ, *qua hora, sine quando? & sic de cæteris, quæ facilè vsus docebit*.

Quantumlibet, bao nheo bấy nheo: *quandocunque*, bao giờ bấy giờ: cho tôi bao nheo gạo, thì tôi blả bấy nheo bạc: *quantum orizæ mihi dederis, tantum argenti tibi soluam*.

Interrogatiuum de substantia rei, đi gì, *vel* gì, *vt*, muốn đi gì, *quid vult?* có việc gì, *quod negotium habet?*

Interrogatiuum finis, làm chi, *vt*, đi đàng kia làm chi, *quare*

quare itur illa alia via ? vel intentionis vt, ấy làm sao, *quare fuit intentum ?*

Interrogatiuum modi vt, cách nào thể nào, *quomodo, qua ratione*. việc ấy làm cách nào, *illud negotium quomodo fit ?*

Interrogatiuum causæ, cớ sao, *vel* cớ nào, nhin sao, vì sao, í sao : nhin sao, *ordiuariè præponitur toti propositioni, vt* nhin sao đức Chúa blời ra đời, *quam ob causam Dominus cœli natus est in mundo. alia etiam postponuntur, vt* Chúa chịu cớ sao, *Dominus passus est qua de causa ?*

Bao nả, *quomodo vales ? quomodo tecum agitur ? sic etiam*, nả, *ad alias interrogationes eleganter superadditur, vt*, có việc gì nả, *est ne aliquod negotium ?* thằng ấy ở kẻ nào nả, *puer ille cuias est ? cætera de interrogationibus vsus docebit.*

De Verbis.

CAPVT VI.

NVmerus & persona verborum colligitur ex pronominibus superadditis vt, tôi iêo, *ego amo* : mày iêo, *tu amas* : nó iêo, *ille amat* : chùng tôi iêo, *nos amamus* : chúng bay iêo, *vos amatis* : chúng nó iêo, *illi amant. debent tamen seruari regulæ honoris de quibus supra cum de pronominibus. Tempus dignoscitur ex quibusdam particulis adiectis.*

Præsens non necessario habet particulam adiectam, interdum tamen habet, vt, tôi mạc việc bay giờ, *ego occupor negotio nunc.*

Præt. imperfectum, hôm qua tôi mạc chép thư, nói chẳng đươc, *heri occupabar scribendis literis, loqui non poteram.*

Præt. perfectum, đã về, *iam vedijt*: đã nói, *iam loquutus est. Plus quam perfectum*, hôm kia khi oũ đến đã chép thư đoạn:

nudius

nudius tertius cùm veniſti, epiſtolas iam ſcripſeram.

Futurum, sẽ đi, *ego ſtatim ibo.*

Item intelligitur præteritum præſens, vel futurum ex ipſo loquendi modo, vt ſi res aliqua iam peracta eſt & de illa quæritur, ai làm, *quis fecit? benè intelligitur præteritum, & ſi actu fit intelligitur præſens. ſi faciendum, futurum.* bao giờ, *præpoſitum verbo facit futurum vt*, thày bao giờ đi, *magiſter quando ibit, poſtpoſitum verò indicat præteritum vt*, thày về bao giờ, *magiſter quando redijt. interdum etiam indicat præſens, vt colligitur ex modo loquendi ex antecedentibus, & conſequentibus.* xem thấy oũ bao giờ thì tôi mầng, *quando te video tunc lætor.*

Modi etiam ex quadam proportione intelliguntur, nam indicatiuus eſt quando perſona cum verbo abſque alia particula ſuperaddita coniungitur vt, tôi đi, *ego eo.*

Imperatiuus quoque colligitur ex ipſo loquendi modo, vt, mầy đi cho cháõ, *ito ſtatim. particula*, đi, *addita cuicunque verbo facit imperatiuum vt*, chèo đi, *remiga*: hặọc đi, *addiſce: taliſque modus non eſt in vſu niſi cum inferioribus: idem dic de verbis*, ra, & ḍěaò, *quæ ſignificant egredi & ingredi, nam addita alijs verbis quæ ſignificant actionem per ingreſſum, vel egreſſum faciunt imperatiuum vt*, léy áo ra, *affer veſtem ſeù extrahe veſtem, ſeu afferendo veſtem exi.* cất lách ḍěào, *reconde librum, ſeu recondendo librum ingredere. ſic particula imperantis eſt*, hãy, *vt*, hãy làm việc này, *fac hoc negotium. particulæ prohibitiuæ ad imperatiuum pertinent vt*, chớ, đừng, *ideſt, ne. vt*, chớ đi, *ne eas:* đừng làm, *ne facias: particula* mựa, *ne, minus eſt in vſu, quamuis ſit ſatis elegans loquendi modus*, mựa hề nói dối, *nullo modo mentiaris: canibus, ne mordeant, ſolent dicere* mựa, *& ſæpius idem vocabulum repetere, ita vt canes ibi aſſuefacti illis vocibus à morſu abſtineant;* khŏan đã, *expecta:* dựom, *vel*, dựom đã, *expecta*: khŏan đã nao, *cur non expectas? cum quadam*

queri-

querimonia, quod non fiat quod petitur, nunquid expectabis?

Optatiuus exprimitur per particulas, chớ gì, *vtinam*, chớ gì tôi kính mến Chúa tlên hết mọi sự, *vtinam amem Dominum super omnia.*

Coniunctiuus fit additis varijs particulis vt nếo, *si*, nếo hăọc thì biét, *si didiceris tunc scies*. có, *etiam habet eamdem vim vt* có đi thì đến, *si iueris peruenies*: có tim thì đựơc, *si quæsieris inuenies*. hŏạc, *vel* hŏạc là, *si fortè*, hŏạc, *vel* hŏạc là có biét người, *si fortè nouisti hominem*. đâù, *vel* dù; dâù mà, *vel* dù mà, *etiamsi*, dù mà có tài thì phải hăọc, *etiamsi habeas ingenium debes studere*. *eleganter additur* cũ, *vel* saõ le, *tamen*: dù mà có đạo saõ le cũ phải giữ, *etiamsi habeas legem, tamen seruanda est:*

Infinitiuus modus intelligitur quando verbum absolutè ponitur sine pronomine, vt, kính mến Chúa blời, tlên hết mọi sự, *amare Deum super omnia*. *item quando duo verba connectuntur quæ diuersum habent significatum posterius intelligitur esse in infinito*, mày phải làm, *tibi conuenit agere*: tôi di xem lễ, *ego eo audire sacrum*. *at quando verba idem significant non est necesse vt posterius sit in infinito vt*, thầy dĕạy dĕỡ người ta; *magister docet homines*.

Gerundia in di, facilè dignoscuntur ex substantiuis, vt temporis, đã đến giờ hăọc *aduenit hora discendi*. *Intentionis vt*, thàng áy có í hăọc, *puer ille habet animum addiscendi*. *actionis, vt*, làm chẳng cũ, *faciendi non est finis*.

Gerundia in do per particulam, thì, *commodè explicantur*, an thì mới no, *edendo saturaberis*: làm thì mới giàu, *faciendo ditaberis, & sic de cæteris*.

Gerundia in dum benè explicantur per, mà, *vt*, tôi ngồi mà nghe, *ego sedeo ad audiendum: interdum etiam sub intelligitur, ut*, mầy đi làm việc, *ito ad faciendum opus*.

Idem dic de supinis in tum, mầy đi mà nàm, *uel*, mầy đi

 nàm

nàm, *ito cubitum. ſupinum uerò in tu exprimitur per uoces*, nghĩ, *uel*, dễ *facilè*, khó *difficile*, nói thì dễ làm thi khó, *dictu facile, factu difficile.*

Nulla ſunt uerba negatiua, ſed ſolum fiunt per particulas negatiuas ut, chẳng, *non, in aliquibus Prouincÿs*, nõ, *ſed eſt uitium linguæ*: chẳng, *ſemper præponitur quando eſt negatio ut*, chẳng có, *non eſt. ſi uerò poſtponitur caret accentu & eſt interrogatiuum ut*, có chang, *eſt ne?* sôt, &, đâu, *poſtponuntur & addunt uim negationi ut*, chẳng có đi gì sôt, *nihil eſt omninò*: chẳng phải mlễ đâu, *non eſt conforme rationi ullo modo*: *Particula* chốc, *uel alÿ* giốc, *affirmat cum quadam emphaſi, ut* phải chốc, *ita eſt omnino.*

Paſſiua propriè non dantur: *impersonale poſſumus dicere*, đǒạn, *actum eſt, ut* việc nầy đã đǒạn, *hoc opus iam actum eſt. Denique aduertendum, quod etiam ſupra notauimus, multa eſſe uerba quæ ſimul ſunt nomina, quod facilè ex antecedentibus & conſequentibus in oratione colligitur, ut*, chèo này dài, *remus hic eſt oblongus, tunc* chèo *eſt nomen: ſi uerò dicam*, chèo đi cho mạnh, *remiga fortiter, tunc* chèo *eſt uerbum, & ſic de alÿs.*

Participÿs hæc lingua caret eorum loco utuntur uerbo cum particulis ſignificantibus qui quæ quod ut, ai iêo, *qui amat ideſt amans*: kẻ iêo, *qui amant, ideſt amantes.*

De reliquis orationis partibus indeclinabilibus.

CAPVT VII.

PRæpoſitiones ordinariæ, quæ ſunt in hac lingua, noſtris reſpondent, ut à uel ab, bở-i; *per*, léy: *propter*, vì: *pro, idem*, vì: *loco alterius*, thay vì: *ante*, tlước: *retro*, ſau: *ſupra*, tlên: *infra*, dưới: *circa*, chung quanh: *remotè*, xa: *propè*, gần: *iuxtà*, áp: *cis*, bện nầy: *trans*, bên kia: *extra*, ngǒài;

ngŏài: *intra*, tlaŏ: *penes*, ở nơi: *ad*, chơ: *cum*, cũ, cũ, đ̂ối, và: *in*, ở: *circiter*, dồ: *præter*, chẳng kể: *clam*, tlộm: *palam*, tlước mạt: *ſine*, *abſque*, vô, chẳng có: *ex*, *uel de*, bởi. *Sæpius benè intelligitur oratio abſque ulla propoſitione*, *ut* đ̆ào cửa, *ingredi in portum*: ra cửa, *egredi è portu*: thề Chúa blời, *iurare per Dominum cæli*. *& ſic de alijs quæ uſus docebit*.

Aduerbijs abundat hæc lingua, *quæ ſæpe etiam duplicantur*: *optantis*, ò *utinam*, chớ gì: *uocantis*, ơ hỡi: ơ, *præponitur*, hỡi, *poſtponitur ei quem uocat ut*, ơ *Petre* hỡi. *Interrogantis*, *quare*, ſao, nhin ſao, vì ſao, ì ſao: *Quidita*, làm chi: *Quomodo*, làm ſao, thế nào, như ờng nào, dường nào: *quomodocunque*, thế nào thế nào. *reſpondentis*, *ita affirmando ſuperioribus*, *cum honore*, dạ: *æqualibus*, phải; *inferioribus*, ưng: *confirmandi profectò*, át thật: *negandi*, chẳng, chẳng có, chẳng phải; *ſuperioribus tamen debet præmitti honor competens ut ſupra*: *dubitantis*, âu là, hoặc là: *iubentis*, hãy: *prohibentis*, *ne*, chớ, dừng: *demonſtrantis*, *en*, ấy: *comparantis*, hơn, *magis in omni genere boni uel mali*. *uelociter*, cho cháo; *ſegniter*, chậm: *pedetentim*, sẽ sẽ. *temporis*, *hodie*, hôm nay: *cras*, mai; *heri*, hôm qua *&c*. *loci*, *hic*, đây: *illic*, đấy. *numeri ſemel*, *bis*, một lần, *ideſt*, *una uelta*: hai lần, *due uolte*: *Ordinis primum*, tlước hết, đầu hết: *poſtremò*, ſau hết: *fortè*, tình cờ, vô ì: *ſicut*, như, như bàng: *ſimiliter*, cũ đ̂ấy, *uel* cũ đ̂ấy *aliter*, khác. *Quantitatis multùm*, nhẻo, *uel* dẻo: *parum*, ít: *ſolùm*, mà thôi: *ordinariè* thường, *uel* thường lệ: lien, *ſemper*: *ſæpe etiam nominibus utuntur pro aduerbijs ut*, ban ngấy, *interdiù*: ban đêm, *noctu*: ban mai, *manè*: ban hôm, *ſerò*, *ueſperè*.

Interiectiones, *gaudentis*, mầng hể: *dolentis*, thương hể, khó hể, cha ôi, hĩ ôi: *miſerentis*, hại hể *plangentis*, hơi hư hư: *irridentis*, hệ hệ. *Notandum quod in hac natione planctus inſtituunt pro defunctis*, *in quibus eſt enumeratio eorum*, *quæ ad lacrymas mouere poſſunt*, *adhibito quodam rithmo*, *& uoce*

flebili, cum intercalari interiectione, ôy, *post aliquod tempus*.

Denique coniunctiones; copulatiuæ, ac, &; hŏà, và, *interdum etiam*, mà, cŭ, ɓối: *disiunctiuæ, aut, vel*; hay là, hay: *aduersatiuæ, etsi, quamuis*; dù mà, dâù mâ, tuy là; *tamen*, ſaŏ, ſaŏ le: *collectiuæ, ergo, quare*, thì, ɓậy thì: *comparatiuæ*, ví bàng; *sicuti, quemadmodum*: *dantes rationem nam, quia*; ví chưng, nhin vì ſự áy, *propterea, quapropter*: *expletiuæ*, át là, thật là, *profectò*. *& hæc de partibus orationis dicta sint satis ex quadam analogia ad linguam Latinam*.

Quare hoc idioma propriè non habet distinctionem generum quæ ex terminatione colligi possit, solum in sensitiuis, in quibus est distinctio sexus, quædam sunt vocabula, quæ solum dicuntur de maribus, alia solum de fœminis, nam de auibus, ſóŭ, *significat masculum, vt* gà ſóŭ, *gallus gallinaceus*; mái, *fœminam*, gà mái, *gallina*: *in alijs animalibus quadrupedibus*, đực, *est masculus, vt*, bò đực, *bos*: cái, *est fœmina, vt*, bò cái, *vacca*: *debet tamen postponi, vt habeat illam significationem, nam*, cái, *præpositum substantiuo dicitur de rebus inanimatis & artificialibus, & ferè de omni re materiali, vt*, cái nay, *res hæc*: con, *dicitur de omnibus animalibus, vt*, con gà, *gallina*: con bò, *bos*: *&c. si postponitur*, con, *significat paruulum nondum perfectum in illa specie, vt*, gà con, *pullus*; bò con, *vitulus, & sic de cæteris*. *de hominibus quamuis*, con, *communiter intelligatur de fœminis, tamen etiam pro masculis interdum accipitur; sicuti etiam vox*, đứa, *indifferenter accipitur tam pro masculis quam pro fœminis, vt*, tôi có hai đứa, một blai một gái: *ego habeo duo capita vnum masculum, vnam fœminam*: *at*, blai, *semper de masculis dicitur*, gái, *vero de fœminis*. *sic* oŭ, *de solis viris, & de solis fœminis*, bà, *dicitur cum honore*: *at* ngù-o-i *tam de viris quam de mulieribus cum honore*: thâng, *solum dici-*

tur

tur de masculis cum contemptu, ut de pueris. De quibuscunque arboribus dicitur, cây, *vt*, cây dừa, *palmæ:* blái *verò de quibuscunque fructibus, vt*, blái cam, *malum aureum*: *De præteritis & supinis vide quæ supra dicta sunt cap. de verbis*,

Præcepta quædam ad syntaxim pertinentia.

CAPVT Vltimum.

PRimum: Nominatiuus debet præcedere verbum, alioquin si subsequatur iam non est nominatiuus illius verbi, vt mầy cười, *tu rides si dicas ordine inuerso*, cười mầy, *idest, rident te.*

Secundum: nomen quod sequitur verbum, est casus illius, vt, tôi mến Chúa, *ego amo Dominum; si dicam*, Chúa mến tôi, *idest, Dominus amat me:*

Tertium substantiuum ordinariè præcedit, & sequitur adiectiuum, vt, Chúa cả, *Dominus magnus;* thằng nhỏ, *puer paruulus: dixi ordinariè, hæc enim regula patitur exceptionem, vt*, cả lòng, *magnum cor, idest audacter:* cả gan, *magnum hepar, idest generosè, est autem modus loquendi potiùs metaphoricus, nam in modo simplici loquendi regula manet.*

Quartum: ex duobus substantiuis simul, quod secundo loco ponitur, est in obliquo, vt, Chúa nhà, *Dominus domus: si dicam*, nhà Chúa, *idest, domus Domini.*

Quintum: adiectiua secum deferunt verbum substantiuum, ita vt non sit necesse illud addere, maximè si præcedat aliquod pronomen demonstratiuum: vt, núi nầy cao, *mons hic*

est

ſte altus. thằng ấy lành, *puer iile eſt bonus, vel etiam aliud ſubſtantiuum vt*, áo mày cũ, *veſtis tua eſt vetus*: mlời Chúa thật, *Verbum Dei eſt verax*.

Sextum: *rarò vtuntur coniunctione copulatiua, imò ſine illa, multa ſimul cum elegantia conglobant, vt*, kẻ có đạo thì thức ſớm, dặọc kinh, lần hột, đi xem lễ, thí cuả cho kẻ khó, làm phúc: *qui habent legem, ideſt Chriſtiani, maturè ſurgunt, recitant preces, roſarium percurrunt, eunt ad ſacrum audiendum, diſtribuunt eleemoſynas pauperibus, faciunt opera bona, hæc omnia poſſent dici cum coniunctione copulatiua, elegantiùs tamen dicuntur ſine illa*.

Septimum: *Nominatiui qui verbis præfiguntur eleganter iterum atque iterum repetuntur, vt*, tôi lạy thầy, tôi bởi làng mà đến, tôi đã nhạoc, tôi xin xưng tội, tôi xin chịu mình Chúa: *ego reuerentiam exhibeo magiſtro ego expago veni, ego ſum defatigatus, ego peto confiteri peccata. ego peto, vt ſuſcipiam corpus Domini. eleganter repetitur illud*, tôi, *ego, quod in Latina lingua redundaret*.

Octauum: *quædam particulæ in hac lingua habent emphaſim quæ vix poteſt adæquatè in lingua Latina vnico verbo exprimi, inter quas particulas eſt particula*, thì, *quæ interdum eſt cauſalis, vt*, có muốn thì làm, *ſi vis ergo fac*; có tội thì phải xưng, *habes peccatum ergo debes confiteri*: *interdum eſt diuiſiua, vt*, có kẻ thì lành, có kẻ thì dữ, *ſunt aliqui boni, ſunt alij mali. quando conclamata res eſt dicitur*, thì chớ, *vt*, chẳng nghe thì chớ. *non audit non audiat*: *etiam ad maiorem emphaſim additur particula*, vi, *quæ affirmationi, vel negationi roburaddit; vt*, chẳng đi thì chớ vi, *non eſt iturus, ſanè non eat*: phải vi, *eſt valdè rationi conſonum*: *loco*, vi, *cum inferioribus dicitur*, la, *vt*; phải la, *rectè dicis*.

Denique ſicuti ſupra notauimus, eleganter repeti pronomen tôi, *ego, etiam ſi ſæpius proferatur ſic etiam pronomen*, nó, *in contemptum eleganter repetitur, vt ſi de diabolo ſic loquamur*;

mur; ma quĩ nó nghét ta, nó có nhéo chước dĕồ làõ người ta, nó đi, nó lại, nó muấn ta sa đia ngục cũ nó, *diabolus ille odit nos, ille habet multas artes ad inducendum corda hominum, ille it, ille redit, ille cupit, vt nos cum ipso in infernum ruamus; illud*, nó, *ille, toties repetitum habet suam emphasim: alia multa vsus ipse docebit, hæc pauca prælibasse, sufficit.*

Errata Corrige.

Pag.1. siguificatur pro significatur. cõscribieur, conscribitur. pag.3. ệm, êm. pag.5. prolusitanis, pro Lusitanis. pag.6. ꝺo, ꝺọ. pag.7. v, mê, v mê. guet, nguẹt. ấer, aẽr. pag.9. inscrmus, infirmus. pag.12. hamines, homines. pareicula, particula pag.13. chi, chị. tôi, tội. pag.17. debct, debet. pag. 18. cũên, cŏên. pag. 20. nẹ, nọ. pag.23. & alibi iêo, yêo.

DICTIONARIVM ANNAMITICVM

Seu Tunkinense cum Lusitana, & Latina declaratione.

A A

ả, chị ả: *Irmãa primogenita*: Soror primogenita.

ác, dữ: *mao*: malus, a, um. ác nghiệp: *fazer mal*: malum agere. ác tâm, làõ dữ: *maos bofes*: nequam. đại ác, dữ làm: *cruel*: crudelis, le. ác, choi ác: *brincar, folgar*: ludo, is. hay ác, ác nghiệp: *brincador, brincão*. lusor, oris.

ác quạ, cái ác: *coruo*: coruus, i. ác mỏ, dai ác: *os coruos te comão*: corui te rodant, maledictum.

ác, thâm: *preto*: niger, a, um. gà ác: *galinha preta*: gallina nigra. mèo ác: *gato preto*: fellis niger.

ác mỏ: *papagaio*: psittacus, i. ác, mỏ ác: *boca do estamago*: os ventriculi.

ách, nạn: *desastre*: infortunium, ii. ngày ách: *dia aziago ou azinhago*: dies ater. tóũ ách, đua nạn: *desuiar, ò desastre*: declinare infortunium; hoc apud Ethnicos fit conuiuium faciendo diabolo &c.

ách: *iugo*: iugum, i. ách tlâu: *iugo da bufara*: iugum bubali.

ai: *quem*: quis. ai đây: *quẽ está aby*: quis est ibi. ai đi: *quem vai*: quis it. si addatur vox, có, tunc, ai, significat aliquis, vt; có, ai, đi: *está alguem que và*: aliquis ne est qui eat? ai là ai, ai nây: *quemquer*: quisquis chẳng có ai: *nao ha ninguem*: nullus est.

ai, đua hán ai đé: *nome do Rey da China em cuio tempo naceo Christo Nosso Senhor*: nomen Regis Sinarum qui regnabat cum natus est Chri-

ſtus Dominus, alij; hán minh đ'é.

ải, đàng đeò: *caminho por entre matos:* via in ſiluis.

ải, ảm, nát hư: *couſa podre:* putris, tre, putridus, a, vm. gỗ ải: *madeira podre:* lignum putre.

ấy, eſſe, aquelle: *is, ille.* ấy là: *eis ahì:* ecce, en. ấy nó: *eis aquelle* en ille. ấy bậy: *por iſſo:* propterea.

áy: *murcharſe:* marceſco, is, marceo es: áy lá, héo: *murcharſe as folhas das aruores:* marceſcere arborum folia.

am, am hiểu: *official primo:* opifex optimus, eximus.

ảm, ảm con: *ter ò filho nos bracos:* gerere infantem in vlnis.

âm, tối: *eſcuro:* obſcurus, a, um, tenebroſus, a um.

âm phủ: *inferno:* infernus, quia locus ille eſt tenebroſus.

âm dương: *terra e ceo:* terra & cœlum, putant eſſe duas partes in quas diuiditur primum principium, cælum vocant Patrem, & terram Matrem; coitum etiam maris & fœminæ, âm dương, modeſtè dicunt.

âm dương, xin âm dương: *lançar ſortes com moeda:* ſortes mittere monetis.

âm, vật âm mình: *vergonhas do homem ou molher.* verenda, orum, ſic modeſtè vocant.

ấm: *quentura moderada:* calor moderatus. ấm mình: *ter ò corpo quente:* caleſco, is. ấm áo: *enrouparſe contra ò frio:* calefieri veſtibus. bình ấm caldeirinha de aquentar agoa: ahenulum ad calefaciendam aquam. nấu cho ấm, hâm ấm: *aquentar pouco:* calefacere parum.

ấm, chó ấm ảng: *ò cão ranger os dentes antes que morda:* infrendere canem ante morſum.

ám, quỉ ám, người quỉ ám: *endemoninhado:* energumenus, a, um.

ầm ầm: *roncos do mar, ou do trouão, ou de outra couſa ſemelhante:* ſonitus maris, vel tonitrui, vel quid ſimile.

ẩm, của ẩm: *couſa mofoſa:* mucidus, a, vm. cây ẩm, gỗ ẩm:

ắm: *aruore podre, pao podre*: putris arbor, putre lignum.

an. *deſcanço*: requies, ei. bàng an: *ſaude, pas*: ſanitas, atis, pax, cis. an nghiêm: *pas em todo ò reino, pouo*: pax vniuerſalis, tranquillitas totius populi.

an, tràng an, kinh dô: *Corte*: aula, æ, curia, æ.

an, nghê an: *nome de hũa Prouincia de Tonquim*: nomen cuiuſdam Prouinciæ in Tunkinenſi regno.

an, an ſách: *eſtante de liuro*: ambo, onis, pluteus, ei.

an, an mình: *boa diſpoſição*: valetudo commoda.

an, an ủy: *conſolar*: ſolor, aris, conſolor, aris, leuo, as.

ăn: *comer*: edo, is, comedo, is. ăn cơm: *comer arros*: edere orizam, ſumitur pro prandio vel cænâ.

ăn, ăn mầng: *feſteiar com banquete algum bom ſucceſſo*: conuiuio celebrare fœlicem euentum, ăn tết: *feſteiar com conuite os tres primeiros dias do anno nouo*: conuiuium agere primis tribus diebus recentis anni.

ăn, ăn may: *pedir eſmola*: mendico, as. ăn mày ăn mót, idem.

ăn, ăn vía: *feſta do nacimento del Rey*: natale Regis.

ăn, ăn táp: *comer carne mal aſſada, chamuſcada*: carnem malè aſſam ferè crudam comedere.

ăn tạp: *comer carne*: veſci carnibus. ngày ăn tạp: *dia de carne*: dies quo licet veſci carnibus.

ăn chay: *ieiuar, ou ieiumar*: ieiuno, as. propriè ſignificat abſtinere à carne & piſce, nunc autem eſt in vſu ad ſignificandum Chriſtianorum ieiunium. ăn chay cả: *Coreſma*: quadrageſima.

ăn kiêng: *abſterſe de comer algũa couſa*: abſtinere ab aliquo cibo.

ăn lại: *remoer*: rumino, as.

ăn tiền, ăn gép, ăn chỉ: *leuar as cuſtas os officiais da iuſtica*: impenſas à iuſtitiæ miniſtris ſumi.

ăn lờ, ăn lải: *ganhar por onzena*: lucrari vltra ſortem per vſuras.

ăn, của tàu ăn: *mercancia*

com que se carrega à nao: merces quibus nauis impletur.

ăn, géy ăn mục: *ò papel tomar bem à tinta*: carta benè susci pit atramentum.

ăn, bùâm ăn róũ: *vela pol la bolina*: naui obliqua vela facere. bùâm ăn gió: *as velas tomar bem ò vento*: vela ventis benè aptari, & impleri.

ăn nan tội: *contrição ou dor dos peccatos*: dolor de peccatis.

ăn tlộm: *furtar*: furor, aris.

ăn cuớp: *rapar, ou furtar com violencia*: rapio, is.

ăn cáp: *furtar em presença com manha*: arte aliquid subripere.

an, cua ăn gỗ: *à serra entrar bem pollo pao*: serram aptè lignum findere, & sic de alijs instrumentis.

ấn: *sello*: sigillum, i. ấn nhà Đua, ấn nhà Chúa: *sello del Rey*: sigillum regium.

ấn, đanh ấn: *sellar com sello*: sigillo, as.

ấn, sắp ấn: *ferias da Iustiça em que se fecha ò sello*: sigillum claudi, cum ministri

iustitiæ feriantur, nempe tribus diebus ante nouum annum vsque ad vndecimum diem mensis primi.

ấn, khai ấn: *abrir ò sello*: aperire sigillum, idest finiri feriales dies.

ấn, ấn cuíet, cầm ấn: *final do diabo, ter mao nesse final do diabo*: signum dœmonis, datum scilicet à venefico, illud signum compressis ad quamdam normam digitis conseruare seu tenere solent.

ấn, ấn xuống: *carregar pera baixo, calcar*: comprimere in partem inferiorem seu calcare.

ẩn, ẩn mình: *esconderse*: lateo, es.

án, án mạch: *tomar ò pulso*: pulsum tentare.

áng, áng ná: *pay e may*: pater & mater.

áng, áng hát: *casa em que se canta, e fazem festas publicas*: domus in qua celebrantur cantus & choreæ publicæ.

áng, áng hội: *casa em que se fas dedicação*: domus in qua fit aliqua dedicatio, vt templi &c.

ảng,

ảng, chó ẫm ảng: vide ẫm.

anh : *irmão mais velho :* frater natu maior. eſt nomen honorificum.

anh em: *irmãos mais velhos e mais moços*: fratres maiores natu & minores, ſic vocantur inter ſe eiuſdem ſortis homines.

anh, chim vàng anh: *nome de certa aue amarella* : quædam auis aurei coloris.

ảnh: *imagem :* imago, inis.

ảnh thờ: *imagem do altar:* imago quæ in altari colitur.

ảnh đeo, ảnh mang : *imagem que ſe leua ao peſcoço ou peito como varonica &c:* imago collo appenſa.

ảnh phép: *veronica com indulgentias, ou nomina:* icuncula cum indulgentijs, vel reliquiaria theca.

ảnh ngắọc: *reliquiario com criſtais :* reliquiaria theca cum cryſtallis.

ảnh: *reſplandor da luz* : radij lucis. ảnh mặt blời : *rayo do ſol* : radius ſolis.

ánh: *rayo de luz*: radius lucis.

ánh tỏi : *dente de alho :* ſpica allij.

ánh gờng: *dente de gingibre :* ſpica zinziberis.

ao: *tanque*: piſcina, æ.

ao: *tornar à medir* : metiri iterum. ao gạo: *tornar medir ò arròs*: iterum metiri orizam ad propriam trutinam aut menſuram.

ao ước, ước ao : *deſeiar ou cubicar* : cupio, is, deſidero, as.

áo: *veſtido*: veſtis, is. may áo: *fazer cabaya ou veſtido nouo* : veſtem nouam conficere. vá vel bá áo : *remendar o veſtido*: reſarcire veſtem.

áo cọc : *cabaya curta como camiſa :* induſium, ij.

áo kép: *veſte forada ou dobre :* veſtis duplex.

áo bực: *veſte de dò* : veſtis lugubris.

áo xiem con hát : *veſtido de dançador* : veſtis comica.

áo đièm, khám đièm: *veſtido ou panno com guarnição ou rendas* : veſtis reticulata, vel opere phrygio contexta.

áo trui : *veſtido chao* : veſtis plana.

áo gév : *cabaya de papel* : veſtis papyracea, quam com-

comburunt Ethnici pro ſuis mortuis ſuperſtitiosè.

áo ſang: *pano da tumba ou de caixão de defunctos:* pannus feretri vel loculi.

aõ: *abelha:* apes, vel apis, is.

aõ, tổ aõ: *fauo de mel:* fauus, i.

aõ, mật aõ: *mel dabelhas:* mel, lis.

aõ, ſap aõ: *cera:* cera, æ.

aõ, cá aõ: *peixe roncador:* quidam piſcis ita dictus.

áõ, dức áõ áõ: *matinada de vozes:* ſtrepitus ex clamoribus.

áp: *perto:* vicinus, a, vm.

áp lại: *chegarſe:* accedo, is.

áp đờm: *chegar hũa couſa a outra:* admoueo, es.

áp bĕaò: *chegarſe pera dentro:* approximari intus.

áp nhà: *iunto a caza:* vicinus domui.

áp: *preſidir:* præſideo, es. áp viậc: *preſidir a obra:* præſidere operi. áp thué: *preſidir as rendas publicas:* præfici vectigalibus.

áp nhảm: *torto de hum olho:* cocles, itis.

ấp: *abraçar:* amplector, eris: mẹ ấp con: *a may abraça o filho:* mater complectitur filium.

ấp: *chocar:* ouis incubare. gà ấp tlứng: *galinha choca:* gallina ouis incubans.

ap hien: *amfião:* opium, ij.

âu: *parecer:* videor, eris. âu là mai mưa: *parece que a menhaa chouera:* videtur cras pluuia futura. âu chẳng nên: *parece que não he bom:* videtur minimè bonum.

âu lo: *affliçao:* afflictio, onis.

âu, cái âu: *boião piqueno:* diota parua.

BA: *tres*: tres, vel tria.

ba ngôi: *tres pessoas*: tres personæ.

ba, thứ ba: *terceiro*: tertius, a, vm. ngày thứ ba: *terceiro dia*: tertius dies.

ba, tháng ba: *terceiro mes ou lua*: tertius mensis, vel luna. ba tháng: *tres mezes, ou luas*: tres menses, vel lunæ.

ba, hai ba lần, ḃài ba lần: *duas ou tres vezes*: bis, vel ter.

ba, cái baba: *cagado de concha preta*: testudo nigra.

ba, thịt ba rọi: *carne di porco gorda com camas de magra*: caro suila lardo intersita.

ba, ḃỏ tay ba hát: *fazer som com as palmas pera cantar*: plaudere manibus ad canendum.

ba, phũ ba: *tormenta*: tempestas, atis.

bá, bá lấy: *tomar o que lhe não dão*: rapio, is.

bá: *molher segunda de principe ou gouernador*: concubina principis viri.

bà: *auo, Senhora*: auia, domina.

bà, oũ bà: *auo e auo, Senhor e Senhora*: dominus, & domina.

bà lảo: *velha graue*: vetula honorata.

bà già: *molher graue como Gouernadora, a qual chega a cincoenta annos, ou mais*: fœmina grauis, iam supra mediam ætatem.

bà sang: *concubina do Rey morto*: concubina regis defuncti.

bà, đứ bà: *molher de principe, ou Gouernador grande*: vxor principis viri.

bà, Chúa bà: *Rainha*: Regina.

bà Chúa: *Filha del Rey*: Filia Regis.

bà, đân bà: *femea*: fœmina, æ.

bả, thủ bả: *vigia de posta*: custos, dis.

bả lịnh: *o que toca a batega ou tambor da vigia*: vigiliæ noctis dantes signum & similes.

bả, cái bả: *certa peça de seda a modo de canga de cordão*: sericum quoddam in modum panni linei retorti.

bạ: *vntar*: illinire:

bạ vàng : *dourar* : inauro, as.

bạ, ai bạ thì ley : *couſa que nao tem dono, quemquer a toma* : res pro derelicta, quæ eſt primo occupantis.

bã *bagaço* : magma, tis. bã thúoc: *o bagaço da meizinha* : magma medicinæ iam peractæ & ſic de alijs rebus.

bắc: *norte* : ſeptentrio. bên bắc, phương bắc: *parte do norte*: ſeptentrionalis plaga.

bắc, chính bắc : *o rumo do norte*: ſeptentrionalis linea gnomonis nautici.

bắc, gió bắc, gió bóc: *vento norte* : aquilo, nis. gió đoũ bắc: *vento nordeſte* : meſes, is.

bắc, ſao bắc : *eſtrella do norte* : ſtella poli arctici.

bắc nồi len : *por a panella ao fogo*: ſuperponere ollam igni.

bắc cầu: *por ponte pera paſſar* : erigere pontem.

bắc thang: *por eſcada* : apponere ſcalam.

bác: *tio irmao mayor do pai*: patruus, patre natu maior. ſic etiam vocatur illius patrui vxor.

bạc : *prata*. argentum, i.

bạc già: *prata fina* : argentum purum.

bạc non : *prata pouco fina* : argentum nondum purum.

bạc ria : *prata baixa* : argentum mixtum. nấu bạc : *fundir prata pera a purificar* : argentum igne purgare.

bạc: *couſa branca* : albus, a, vm. tlâu bạc : *bufara branca* : bubalus albus. bạc râu : *barba branca* : cana barba. bạc tãóc: *brancas da cabeça* : cani capilli. ngựa bạc : *cauallo pombo* : albus equus. áo bạc: *cabaia branca* : alba veſtis.

bạc, đỗ bạc ngườ̀i : *boſpedar em caſa alhea* : hoſpitari in aliena domo.

bạch : *fallar com honra a o meſtre da ley, como Voſſa Paternidade*: Veſtra Paternitas. bạch đứ̀c thài cả : *ſupremo grao de honra com que ſe falla a o Superior ou Padre grande* : ſupremus gradus honoris qui datur ſupremo magiſtro legis.

bái : *fazer reuerencia profnnda ſem ſe por de ioelhos.* inclinari profundè.

bại mình: *tolhido dos mem-*

bros : membris captus . bại chên : *tolhido dos pes* : pedibus captus .

bày : *titulo* : titulus tituli . bày sách: *titulo do liuro* : titulus libri .

bày: *por as couſas em ordem*: ordinatè res collocare . bày bày . idem .

bày, mục bài: *chapa del Rey em pao aleuantado* : edictum regium in ligno erecto conſcriptum .

bải; *praya*: littus, oris . bải biển: *praya do mar*: littus maris . bải cát: *area* : arena, æ.

bải chên : *tolhido dos pes* : pedibus captus .

bải, binh bải : *enganador* : deceptor, oris .

bải, con bải đĩ bải : *ma molher*: mulier luxurioſa, meretrix, cis .

bây, bây giờ : *agora*: hac hora, nunc. chết bây giờ: *morras agora* : nunc moriaris, maledictum quod ſæpe proferunt Annamitæ .

bấy, bấy giờ: *então* : tunc.

bày, bày đạt: *inuentar falſidades* : mendaciorum artificem fieri . khéo bày đạt : *inuentar com habilidade* : ingeniosè inuenire, in bonam partem.

bày bát lên : *por as porçolanas com ordem no dulão* : ordinare lances in menſa.

bày đàn bò : *manada de bois* : armentum boum .

bày đàn bày đứ . *magote de meninos* : puerorum turba .

bày đồ bay đảng : *magote de folgezões* : turba otiantium.

bày họ hai : *parente chegado* : conſanguineus attiguus .

bấy, bấy nhêu: *tanto* : tantus, a vm. ấy là bấy nhêu, bấy nhêu thôi : *tanto e não mais* : tantumdem nec amplius .

bấy nhêu người này: *quantos homens aquì eſtão* : quotquot hic ſunt .

bấy nhêu mlời nầy : *todas eſtas palauras*: omnia hæc verba .

bấy, bao nhêu bấy nhêu : *quanto quizer*: quantumlibet .

bấy lâu : *tanto tempo* : tandiù .

bấy, bao giờ bấy giờ *quando quizer*: quandocunque .

bấy, cuả tốt bấy : *que bella couſa* ; quã pulchra res .

bảy : *ſete* : ſeptem . mười bảy: *dezaſete* : ſeptemdecim.

bảy mươi: *ſetenta*: ſeptuaginta.

bẩy: *armadilha*: decipula, æ.

bẩy chôật: *ratoiera com arco*: muſcipula cũ arcu. chươâng bẩy len: *armar a ratoeira*: quadrare muſcipulam. sập bẩy xuống: *deſarmar*: muſcipulam relaxare.

bạch, tláng: *aluo*: albus, a, vm. béo bạch: *muito gordo*: obeſus, a, vm.

bạch mã: *cauallo branco*: albus equus.

bạch hạch, cò tláng: *garça branca*: alba ardea.

bam, bam thịt: *fazer picado de carne*: protrimentum carnis conficere.

bẩm, dẽọú: *titulo com que ſe falla ao Rey por petição*: titulus quo Rex ex ſcripto conuenitur.

ban, chúa ban cho: *dar el Rei*: Regem dare.

ban: *tempo do dia ou da noite*: tempus quodcunque die, vel nocte.

ban sớm: *polla menhaa*: manè.

ban thưa: *ao meyo dia*: meridies.

ban chiều: *a tarde*: veſpere.

ban hôm: *a boca da noite*: ſero.

ban tối, ban đem: *a noite*: noctu.

ban ngày: *de dia*: interdiu.

bàn: *taboa, meſa, pao igoal*: lignum leuigatum ad aliquem vſum.

bàn cuốc: *pao da enxada*: manubrium ligonis.

bàn thờ, bàn đạo: *Oratorio Altar*: Oratorium, Altare.

bàn tien ſự: *altarinho ſuperſtitioſo dos meſtres das artes*: altariolum ſuperſtitioſum magiſtrorum ſeu inuentorum alicuius artis.

bàn: *couſa chãa ou igoal*; æquata res: bàn tay: *palma da mão*: vola manus. bàn chên: *ſola do pe*: planta pedis. bàn tlon; *nadegas*: nates, ium.

bàn, mâm bàn: *dulão com igoarias*: menſa rotunda cibis onuſta.

bàn cờ: *taboleiro de iogo*; abacus, i.

bàn kịen: *conhecer da cauſa*: examinare litem.

bàn hoàn, buồn bực, lo bnặn: *triſte, malinconico*;

triſtis, e. malenconicus, i.

bẫn nhin: *pobre, pedinte*: pauper mendicus.

bàn cỗ: *certo homem fabuloſo de quem os gentios dizem muitas patrantras*; fabuloſus & fictus quidam vir ex quo cælum & terram ortum habuiſſe fingunt Ethnici.

bàn, đĩa bàn: *agulha de marear*: pixis nautica.

bàn, bứ̃c bàn *portas de maderia laurada* portæ lingneæ cum vario opere.

bàn, nạt bàn, biến đi: *deſaparecer*: euaneſco, is.

bàn bêo: *eſtender os braços em Cruz*: extendere brachia in modum Crucis.

bạn *companheiro ou companheria*: ſocius, vel ſocia.

bạn, làm bạn cũ nhau: *amatalotarſe*: alicuius contubernio ſe aſcribere.

bạn, có bạn chang? *ſois caſado ou não?* es coniugatus necne? ita modeſtè quilibet, vel quælibet poteſt interrogari.

bận, mấy bận: *quantas vezes*: quoties. một bận: *hũa ves*: ſemel. một hai bận: *hũa ou duas vezes*: ſemel aut bis. & ſic de cæteris.

bán: *vender*: vendo, is. buân bán: *mercadejar*: negocior, aris.

bán mấy: *por quanto vendeis*: quanti vendis?

bắn: *deſparar, atirar*: explodo, is, iaculor, aris.

bắn sũ tay: *atirar com moſquete*. explodere fiſtulam ferream.

bắn sũ mlớn: *atirar com peça de artilharia*: explodere tormentum bellicum.

bắn tên *atirar com frecha*: iaculari ſagittam.

bắn cũ: *atirar com arco*: iaculari arcu. bắn nỏ: *atirar com arco beſta*: iaculari baliſtâ. bắn chim: *atirar aos paſſaos*: aucupor, aris.

bắn phải: *acertar com o tiro*: iaculando ſcopum tangere.

bắn hỏũ: *errar o tiro* à ſcopo aberrare.

bắn thỏũ: *atirar con zarauatana*: zarabatanâ iaculari.

bản: *companheiro*: ſocius, ij. bản đạu: *companehiros da ley*. Socij legis.

bản đồ: *mapas debuixos*: mappa mundi, antigraphũ, i.

bán,

bản, tam bản: *batel pequeno*: cymba paruula..

bàng: *cousa igual*: æqualis, e. bàng nhau: *iguais entre si*. æquales inuicem.

bàng: đất bàng thanh thán: *terra plaina*. planicies, ei.

bàng, blả cho bàng: *pagar iusto*: soluere ad æqualitatem.

bàng an, bàng ien: *quietação, pas, saude*: requies, ei, pax, cis, sanitas, atis.

bàng, đi bàng: *comose*: verbi gratia.

bàng: coũ bàng: *iusto no iulgar*: iustus Iudex.

bàng, ngồi xếp bàng: *assentarse sobre as pernas encruzandoas*: sedere in cruribus decussatis.

báng: *escornar*: cornu impetere.

báng: *contradizer, encontrar*: contradico, is. báng đạu: *impugnar a ley*. contradicere legi.

bảng: *taboa em que se escreuem nomes de pessoas, ou sentenças*: tabula cum catalogo hominum aut sententiarum.

bảng, nói bỏũ bảng: *fallar o que vem na boca*: inconsideratè loqui.

bang: *purpura*: purpura, æ.

bánh: *bolo*: placenta, æ. bánh khô: *biscouto*: panis nauticus.

bánh xe: *roda do carro*: rota currus.

bánh lái: *a pa do leme*: temonis palmula.

bành, bành voi: *sella do elefante*: elephantis sella, seu potius turris, intra quam multi sedere possunt.

bạnh, tật bạnh: *peste*: pestis, is.

baõ: *bexiga*: vesica, æ. baõ báõ: *bexiga de animal*: vesica animalis.

bạõ: *barriga*: venter, tris. đau bạõ: *dor de barriga*: dolor ventris.

báõ *sombra*: vmbra, æ.

báõ cốt, bà báõ: *feiticeira*: venifica, æ.

bảõ. *empolla no corpo*: pustula, æ. bảõ chên bảõ tay: *callos dos pes e das mãos*: callum, i.

bao: *fardo, amarrado*: onus, eris.

bao tay: *didal*: digitale, is.

bao kim: *amarrado de agulhas*: acuum certus numerus simul colligatus.

bao bạc: *amarrado de prata*: argenti quædam quantitas simul colligata.

bao, bao cao: *quão alto*: quantum altus, a vm.

bao xa: *quão longe*: quantum distans.

bao lâu: *quanto tempo*: quanto tempore. chẳng có bao lâu: *naõ ha muito tempo*: multum tempus non est elapsum.

bao nhêo, bao deo: *quanto*; quantum. bao nhêo lạng: *quantos taeis*: quot scuta. cao bao nheo: *quanto alto*: quantum altus, a, vm.

bao nả: *como estais*: quomodo vales.

báo giờ: *quando*: quandò. bao giờ đến: *quando chegara*: quando aduenier. đến bao giờ: *quando chegou*: quãdo venit. nhũng bao giờ: *em que tempo*: quo tempore. bao giờ bấy giờ: *quãdo quizer*: quandocunque.

bao, chim bao, chiem bao: *sonho sonhar*: somniũ, ij, somnio, as.

baò, *acepilhar*: dolo, as. cái baò: *cepilho*: dolabrum, i.

báo: *pagar na mesma moeda*: par pari referre.

báo ơn: *ser agradecido e pagar o beneficio*: beneficium retribuere.

báo ŏán: *vingarse*: vindictam sumere.

báo, chua báo: *cousa pretiosa*: res pretiosa; vt vnio, vel quid simile.

báo, nuêi báo cô: *alimentos que manda dar o iuys*: alimenta per iudicem assignata.

bạo: *atreuido*: audax, cis.

bảo, biểo, bỏ u: *auisar*: moneo, es.

bảo thai: *feiticerias que fazem as molheres prenhes pera nao mouer*: veneficia quæ fiunt à mulieribus grauidis, ne patiantur aborsum.

bão: *tormenta*: tempestas, atis.

bão, đau bão: *mordexim*: cholica, æ.

báp chóêi: *fula do ramo de figos da India*: flos rami ficuũ Indicarum.

báp nhà: *o que vne em cima a caza de madeira como chaue*:

chaue: clauis vniens ſuperioꝛes partes domus ligneæ.

báp, báp môt mlát: *cortar de hum golge*: ſcindere vnico ictu.

bạt, làm thau bạt: *fazer ramada*: vmbraculum ērigere.

bạt, taù bạt: *nauio deſgarrar*: errare nauem.

bắt; *prender*: capio, is.

bắt tôi: *caſtigar os erros*: punire peccata.

bắt chúoc, bắt chiêc: *imitar*; imitor, aris.

bắt, bó: *fazer forças*: vim inferre.

bắt cá: *peſcar*: piſcor, aris.

bắt bụt: *diſputar e conuencer a falſidade dos pagodes*: diſputando idolorum falſitatē euincere.

bắt thè: *forçar a iurar*: exigere iuramentum.

bắt đền: *forçar a pagar*: cogere ad ſoluendum.

bất, chẳng: *não*: non. bất tri: *não ſaber*: ignoro, as. bất ughiã: *deſagradecido*: ingratus, a, vm.

bát, tàm: *oito*: octo.

bát, cái bát: *eſcudela*: ſcutella, æ. bát ngô: *eſcudela da china*: ſcutella ſinica. bát đàn: *eſcudela groſſa da terra*: ſcutella ordinaria craſſa.

bát: *bombordo*: latus dextrum nauis.

bát, lo bát ngát: *ter muitos cudados*: ſolicitudinibus varijs vrgeri.

bau, ao: *tanque*: piſcina, æ.

bau, ruồi bau: *moſca*: muſca, æ.

baù chủ, baù mình: *fiador*: fideiuſſor. baù ai: *interceder com el Rey por alguem, peraque o faça mandarim*: intercedere pro aliquo apud regem, vt dignitatem accipiat.

baù, cáy baù: *aboboreira*: cucurbitæ planta. blái baù: *abobora*: cucurbita, æ.

baù giác: *ventoſas*: cucurbitula, æ.

baù, áo baù tay: *cabaya, de mangas largas*: amplarum manicarum veſtis.

bạu: *companheiro*: ſocius, ij.

be: *taboas dos bordos da embarcação*: tabulæ marginis nauis.

bè rượ̀u: *vaſo de vinho*: amphora vini.

bè. *iangada*: ſchedia, æ.

bề: *banda*: pars, tis. bề ngoài: *parte de fora*: pars exterior.

bề ngang: *de largura*: latitudo, inis.

bề dài: *de comprido*: longitudo, inis.

bề tlên: *ſuperior peſſoa*: ſuperior perſona. bé dưới: *inferior peſſoa*: inferior perſona.

bề phú quí: *o ſer rico*: dives, itis.

bé: *couſa piquena*: paruus, a, vm.

bế con: *ter o filho nos braços*: gerere filium in vlnis.

bệ, nhà bệ: *caza de ſobrado pouco aleuantado*: domus contignationis parum eleuatæ.

bẻ: *quebrar com os dedos torcendo*: infringo, is.

bẻ cổ: *dar garrote*: ſtrangulo, as.

bẻ gam, bẻ tham: *lançar ſortes*: ſortem mittere.

bẻ lái: *virar o leme*: gubernaculum in aliam partem adducere.

bẻ tiền bẻ đũa: *deſcaſarſe*: diuortium, vel repudium facere, nam frangere monetam & bacillos quibus vtuntur ad edendum, eſt ſignum diſſolutionis matrimonij, ita, vt poſſit tunc vxor impunè alium virum ducere.

bể: *mar*: mare, is. bể hồ: *lago grande*: palus, vdis.

bễ: *folle*: follis, is. bễ thổi lửa: *folle de accender fogo*: follis ad ignem accendendum.

bễ, thổi bễ: *aleuantar os folles*: folles erigere, vt ad organum &c.

bên: *parte*; pars, tis. bên hữu: *parte direita*: pars dextera. bên tả: *parte eſquerda*: pars ſiniſtra. bên nầy: *aquì*; hic. bên nọ: *ahi*: illic.

bền: *firme*: ſtabilis, e. làm cho bền: *fazer pera durar*: diuturnitatem curare.

bền lào, quí quái: *obſtinado no mal*: obſtinatus in malo.

bèn: *mas, porem*: ſed. bèn chữa chúng toi: *mas liura nos*: ſed libera nos.

bến: *lugar no rio em que ſe lauão*: locus in flumine ad lauandum. đi bến: *andar a fazer*

zer ſuas neceſſidades : ire ad latrinas, modeſtè loquendo.

bén: *pegarſe*: adhæreo, es. lâm bén chên: *a lama pegarſe nos pes* : adhærere lutum pedibus.

bén, áp. giáp : *iunto* : iuxtà, prope. bén rễ: *iunto a raìs*: iuxtà radicem.

bén léy : *apegarſe* : adhæreo, es. lữa bén củi: *o fogo atearſe na lenha* : accendi ligna.

bện: *vergonhas de molher* : pudenda mulieris : lờn, đôi, dánh, idem verba vitanda & cauendum à ſimilibus, vel vicinis ne in verba obſcena quis impingat.

béo: *gordo* : pinguis, e.

bêo: *eſpetar*. configo, is.

bếp : *fogão, cozinha* : culina, æ. nha bếp: *cozinheiro*: cocus, i.

bếp, nàm bếp: *parida* : effoeta, æ.

bết: *derradeiro*: vltimus, a, vm. đi rốt bết : *ir vltimo de todos*: vltimo loco ire.

bi cá. bây cá: *barbatana*: pinnula piſcis.

bì, chim bì : *certa aue* : quædam auis dicta bì.

bì, lụa xạ bì : *certa peça de ſeda* : ſericum quoddam dictum xa bi.

bí, cây bí: *combalenga emherua*: cucurbitę indicę planta. bláibí : *combalenga* : cucurbita indica.

bí ngô: *abobora de guinè* : concurbita guinenſis.

bí, đau bí, bí đaí: *dor de pedra, não poder ourinar*: calculo laborare, vrinam non valere expellere.

bí, lược bí: *pentem miudo pera piolhos*: pecten ad pediculos excutiendos.

bỉ, làm cho bền bỉ : *fazer a couſa pera que dure*: diuturnitati laborare.

bị: *alforge*: mantica, æ. lấy bị đi ăn mày : *tomar alforge pera pedir eſmola* : manticam aſſumere ad erogandam ſtipem.

bị phũ ba: *tormenta* tempeſtas in mari.

bia : *aluo a que ſe atira* : ſcopus, i. phải bia: *dar no aluo*: ſcopum attingere. ſai bia: *errar o aluo* : a ſcopo aberrare.

bia : *padrão de pedra em*

que se nota algũa cousa de memoria digna: columna, vel erectus lapis, in quo aliquid in monumentum notatur. bia đá, idem.

bià, bià sách: *cuberta do liuro*: operimentum libri.

bià cỏ: *vademeco* gerifolium, ij.

biặng, làm biặng *preguiçoso*: piger, gri.

bịch, cái bịch: *cestão*: cista magna.

bích, cái bích: *cagado como tartaruga*: testudo, inis.

biéc, sắc biéc: *cor azul*: color cæleſtis.

biẽn: *notar escreuendo*: annoto, as.

biên đàng: *borda do caminho*: ora, vel extremitas viæ. vô biên vô lạng. *sem fim*: sine fine.

biẽn: *desaparecer*: euanesco, is. biẽn đi: *desapareceo*; euanuit.

biẽn hỏá: *conuerterse em outra cousa*: transformo, as.

biển *mar*: mare, is. vượt biển: *passar o mar*: transfreto, as. phải biển: *perderse no mar*: naufragium pati.

biêu ngựa: *apertar as pernas ao cauallo*: calcaribus equum premere.

biẽu: *papeira*: angina, æ, tumor gutturis. thuì biẽu, thì biẽu: *nascate papeira*: anginâ labores, maledictum.

biẽu: *dar presente*: munus offerre, at dare regi, vel principi viro dicitur, dung.

biẽu: *auisar*: moneo, es.

biẽt, hay biẽt: *saber, entender*: scio, is, intelligo, is.

binh ai: *acudir por alguem*: opitulor, aris. binh léy tói cũ: *defendeime*: succurre mihi.

binh, cỗên binh: *soldadesca, soldado*: miles, itis. cất binh đánh: *fazer soldadesca*: conscribere milites ad prælium. tiên bing: *vanguarda*: primum agmen.

binh bải: *enganador*: fraudator, oris.

bình ấm: *caldeirinha pera aquentar agoa*: ahenulum ad aquam calefaciendam.

bình cỏi: *vasindo em que tem cal*: vasculum in quo seruatur calx.

bính, sũ bính: *peza de artilharia*: tormentum belli, cum.

bìt chên, bít tât: *meyas*: caliga, æ.

bít tăọc: *trazer pollos cabellos*: trahere aliquem capillis. xé băt bít: *pegar e trazer por força*: vi aliquem trahere.

blá, dôi blá: *enganar*: decipio, is nói dôi nói blá: *mintir enganando*: mendacijs decipere.

blả *pagar*: soluo, is, reddo, is.

blả coũ *pagar o trabalho*: soluere opus. blả ơn: *render o beneficio*: retribuere beneficium. máng blả: *agaſtarſe com quem ſe agaſta*: rependere iram.

blả ɓọ chàõ: *dar licença aquem pertence pera ſe conſumar o matrimonio*: dare facultatem conſummandi matrimonium, hoc autem pertinet ad parentes ſponſorum.

blả tăóc: *deixar cair o cabello, deſamarralo*: capillos ſoluere. tăóc blả bluọc: *cabello mal penteado*: capillus impexus.

blác, blúc blác: *ondearſe*: agitari, tàu blúc blac: *o nauio*

ioga: agitatio nauis. voi đi blúc blác: *o elefante andar ondeandoſe*: agitari elephantem.

blai: *macho de homem*: adoleſcens tis. iuuenis, is. tôt blai: *gentilhomem*; pulcher iuuenis. blai hay là gái: *he macho oufemea*: maſculus ne eſt an fœmina?

blai gái *fornicar*: fornicor, aris.

blái: *fruta*: fructus, vs.

blái núi: *monte alto, ſerra*: mons, tis.

blái cân: *pezos da balança*: libra trutinæ.

blái, một blái hai blái: *hum tirodous tiros de peza*; exploſio vna & altera bombardæ.

blái dựa: *coxim de incoſtar*: ſtragulum, i.

blái tim: *coração*: cor, dis.

blái cật: *rins*: renes.

blái chên *perna do ioelho a baixo*: crus, ris.

blái ɓể: *coxa do ioelho pera riba*: fœmur, oris

blái tai: *a parte mais baixa da oureiha*: auriculæ pars infima.

blái càu: *pela de iogo:* pila, æ.

blài, núi blài: *monte não ingreme*: mons parum acclivis.

blải: *eſtender*, explico, as. léy áo blải lót đàng; *tomar a veſte e eſtendela no caminho*: ſternere viam veſtibus.

blây lâm aó: *enlamearſe*; inficere veſtem luto.

blam mực: *tomar a tinta com opincel ou penna*; accipere atramentum pennâ, vel penicillo.

blâm: *alambique*: ſublimatorium, i.

blám: *frauta*: tibia, æ.

blan: *meſa ou altar*: menſa, vel altare. melius, bàn.

blàn; *tresbordar*: inundo, as. ſoũ blàn ra: *o rio tresborda*: fluuius inundat.

blân: *molhar na agoa*: humecto, as.

blân blở: *virar o que eſtà na agoa pera ſe molhar bem*: inuertere aliquid vt madefiat totum.

blan: *virarſe algũa couſa que não eſtà fixa*: inuerti quod minimè fixum eſt. gỗ blan di: *virarſe o pao*: inuerti lignum.

blan blở: *virarſe eſtando deitado*: conuerti iacentem.

blang một blang ſách. *hũa pagina do liuro*: paginalibri vna.

blang mạt blang: *a lua*: luna, æ. blang tlòn: *lua chea*: pleniluniũ, ij. blang khuiét; *mingoante ou quando não he chea*: luna non rotonda extra plenilunium. ſáng blang; *luar*; lunaris lux.

blang, đáõ blang: *fechar os pes no tronco de pao*, ligneo compede teneri.

blang blỗi: *fazer teſtamento*: teſtamentum condere.

blàng, blỗ blàng: *couſa bem feita, fermoſa*: quid affabrè factum, pulchrum. người tót blỗ blàng: *homem fermoſo*: vir ſpecioſus.

blanh: *palha*; palea, æ. blanh ſang: *palha de erua com que cobrem as cazas*; palea ex herbis qua operiuntur domus. nhà blanh: *caſa cuberta com palha*: domus paleis cooperta.

blạnh, cái blạnh: *cagado de mar*; teſtudo marina.

blào: *tresbordar couſa que ferue*: redundare bulliendo.

bọt

bọt blào ra: *escuma que sae fora por ferver a panella*; bulliendo spumam effundi.

bláo: *falsificar, trocar o bom por ruim*: adultero, as, deprauo, as. giả bláo tiền: *mudar as caixas boas em ruins*: deprauare monetam. bláo bạc: *falsificar a prata*; adulterare argentum.

blạp blâò: *mergulhar e sair*: immergi & emergere identidem.

blát nhà, tlát nhà: *barrar a casa*: linire domum terrâ.

blạt: *sair algũa cousa pera fora demasiadamente*: egredi aliquid vltra modum. blạt mão tay ra: *sair as vnhas pera fora*: excrescere nimium vngues. xương blạt ra: *osso sair pera fora*: erumpere os extra.

blau: *aplainar*: complano, as. blau đất: *aplainar o chão*: complanare solum.

blàu: *betel*: quoddam folium indicum in modum hæderæ quod continuò edunt indigenę alijsque ministrant in signum beneuolentiæ. têm blàu: *concertar o betel*: folium illud concinnare ad edendũ.

blể bliủ, blể môi. *torcer os beizos desprezando*: contorquere labia contemnendo.

blể đàng: *deixar o caminho direito*: iter commune data opera relinquere. tôi blể đàng nầy oũ đi đáng kia: *eu vou por este caminho o Sõr và por aquelle outro*: deTorqueo iter ego hâc viâ, Dominus eat illâ aliâ viâ.

blêy: *cayar*: linio, is.

blênh: *iarra com asas*: dyota, æ.

blẽo: *verruga, leicenço*: verruca, æ, furunculus, i. blẽo sưng lên: *nacer veruga, leicenço*: verrucam prodire.

bleo: *torcerze algum membro*: luxo, as. blẹo chên: *torcerse o pè*: luxare pedem.

blét miệng: *boca larga*: os patulum.

blét nhà: *barrar a caza*; linire domum. alij tlét, vel tlát, vel trát.

blẹt: *aleïjado*: mancus, a, vm. blẹt chên: *tolhido dos pes*: captus pedibus. blẹt tay: *tolhido das mãos*: captus manibus.

blẹt, ngôi blẹt: *assentarse*

se sobre os calcanhares: insidere calcaneis. lê blẹt: *andar de gatinhas*: repo, is.

bli đất: *aplainar a terra com botar agoa*: æquare solum aquâ.

blia: *igoalar o chão*: adæquare solum. blau blia: *aplainar algũa cousa:* exæquare aliquid.

blích, cá blích: *sardinha piquena;* sardinula, æ. alij cá tlích.

blỉnh, blớ blỉnh: *mentir zombando:* mentiri ridendo.

blỉu, vide blề blỉu.

blo: *cinza*: cinis, eris. ngày lễ blo: *dia de cinza*: dies cinerum.

blớ: *mostrar partes secretas*: ostendere pudenda.

blờ: *fazer obras de maçaneria:* opus minutum aut eleuatum fabri lignarij facere.

blờ blang: *qualquer cousa ben feita*, pulchrum quodcunque opus. Vide blang.

blờ, lúa blờ ra: *espigar os arrozes*; spicas emittit oriza.

blờ tài ra: *manifestar o talento;* manifestare talentum.

blộ: *mancha*: macula, æ. blộ áo: *nodoa da cabaya*: macula vestis.

blớ blỉng: *mentir zombando;* ridendo mentiri.

blớ: *virar*: verto, is. blớ lại: *tornar a tràs*; reuertor, eris. blớ đi blớ lại: *dar muitas voltas*: verti ac reuerti.

blớ làõ: *mudar os propositos bons*: peruerti. blớ làõ ngụy: *rebellarse*: deficere vel defectionem facere.

blớ mạt lại: *virar o rosto a alguem*: conuerti ad aliquem.

blốc, cây blốc cội len: *arrancarse aruore com tormenta*. euelli arborem vi tempestatis.

blốc blác, vide blúc blác.

blóc: *desgrudarse*: reglutinari. sơn blóc ra: *despegarse a vernis*: reglutinari sandaracham.

blối: *testamento*, *fazer testamento*: testamentum, condere testamentum.

blối blang, idem.

blớ i: *exceder*: excedere. blớ i hơn, biét hơn: *saber mais que os outios*: præcedere

re alios in scientiâ.

blòi: *ceo*; cælum, i. mạt

blòi: *o sol*; sol, is. sŏ blòi: *arco da velha*: iris, idis. móŭ blòi: *final de tormenta*; signum tempestatis in cælo.

blo-i, ma blo-i, ma tro-i: *diabo que aparece de noite*: diabolus nocturnus.

blon: *meter por dentro*: intromitto, is.

blon; nói blon ngót: *fallar mal d'outrem por de trás*: murmurare in absentia. nói ngót, idem.

blọn: *inteiro, tudo*; integer, gra, grum, totus, a, vm. giữ đạo cho blọn: *guardar a ley inteiramente*; integrè legem seruare. blọn đò-i: *toda a vida*; per totam vitam.

blọp, vide blập.

blót: *inteiro*; integer, gra, grum.

blót ngày: *dia inteiro*: integra dies. nói blót mlò-i: *fallar inteiro ate o cabo*; integrum sermonem proferre.

blọt: *plantar semear*: planto, as, sæmino, as. blòŭ blọt cây: *plantar aruores*; plantare arbores. blòŭ blọt hột: *semear peuides*: sæminare sæmen.

blót môi: *beiços virados*; labia distorta. blót mũi: *naris reuitado*: nasus simus.

blòŭ, blòŭ cây: *plantar aruores*; plantare arbores.

blòŭ làõ: *soberbo*: arrogans, tis. blàõ, idem.

blóŭ núa: *canudo da cana que fica entre nò e nò*: internodium, ij.

blọŭ: *cousa sãa não corrupta*: integra res non deprauata. gạo blọŭ; *arròs que està bom*: sana oriza minimè corrupta; cá blọŭ: *peixe são não corrupto*: integer & corruptione carens piscis.

blúc, tàu blúc xuống: *virarse a embarcação*, inuerti & immergi nauim. gió blúc cây: *o vento arrancar e virar aruores com a raìs pera cima*: eradicari arbores & euerti vi venti.

blui: *assar sobre as brasas*: torrere in prunis. núâng blui, idem.

blụ-c, tãóc blả blụ-c: *cabelo desconcertado*; impexi capilli.

bluông:

bluông : *despouoado* : solitudo, inis. đàng bluông : *caminho deserto* : via deserta.

blun : *minochas*, *lombrigas* : lumbricus, i, lumbrici, orum.

blũ : *meter na agoa pera depenar* : immergere aquæ ad pennas euellendas.

bồ, cái bồ : *cesto redondo quadrado no fundo* ; corbis in superiori parte rotundus, in inferiori quadratus ad custodiendam orizam deputatus.

bồ cu : *rola* ; turtur, is : chim cu, idem.

bồ câu : *pomba* : columba, æ. chim câu, idem.

bồ nhìn, mồ dìn. *figuras de palha que fazem feiticeiros* ; statuæ ex paleis compositæ quibus venefici vtuntur ad inferendum alicui damnum.

bồ cũên, mồ cũên : *iangoma fruita* ; iangoma fructus indicus.

bồ hòn : *certa fruita que serue de sabão* ; fructus quo vt sapone vtuntur.

bồ nâu : *certa fruita pera tingir os vestidos de pardo* :

fructus quo tinguntur vestes colore fusco.

bồ cắt : *gauião* ; nisus, i.

bò, con bò : *boi*, *vaca* : bos, vis.

bọ cát : *alacrà* : scorpio, onis.

bò đi : *andar de caranguejo ou de gatinhas* : incessus cancri, repo, is.

bò nhà : *tranca* : repagulum, i.

bò nẹt : *bicho decabelo* : vermis crinitus.

bò oũ : *passaro de bico comprido* : rostri oblongi auis.

bò, chim bò các : *pega* : pica, æ.

bó, cái bó : *feixe* : fascis, is.

bó đinh biệo, cái đinh liệo : *facha grande que queimão os grandes no anno nouo* ; fax prægrandis quam primates accendere solent recenti anno.

bó chiệo : *embrulhar alguem na esteira pera enterralo* : funerare obuoluendo storea, maledictum.

bố, cái bố : *nono pano de linho* : tela linea.

bố chính : *Prouincia de*

Tun-

Tanquim: nomen Prouinciæ in finibus Tunkini & Cocincinæ.

bô thí cho người ta: *dar esmolas*: erogare stipem.

bỏ: *botar de si*: eijcio, is.

bỏ cửa bỏ nhà: *desemparar a casa*: relinquere domum.

bỏ vào: *botar pera dentro*: intromirto, is.

bỏ đi bỏ lại: *huns por outros*: plùs minùsue.

bỏ vạ: *aleuantar falso*: falsum imponere.

bỏ quên: *deixar algũa cousa e esquecerse*: relinquere aliquid & obliuisci.

bổ: *partir com faca ou machado*: diuidere aliquid cultro aut securi.

bỏ: *vingarse*: rependere malum, làm cho bỏ: *dar nocoração, fazer assintes*: data opera alterum mortificare.

bõ: *o que cria*: nutricius, ij. bú bõ; *ama eo marido della*: nutrix & eius maritus, sæpe etiam ita vocantur parentes.

bọ: *bicho que nace de corrupção*: vermis qui nascitur ex putri.

bọ hũ: *escarauelho*: scarabeus, ei.

bọ mắt: *melgas*: culex, icis.

bọ chó, bọ chét: *pulgas*: pulex, icis.

bọ, sâu bọ; *bicho da terra*: vermis, is.

bọ, con bọ: *carauelha pera fechar a porta*: clauiculus ad claudendum ianuam.

bọ, dưa bọ, dưa choât: *pepino*: cucumer, ris.

bộ, đi bộ: *andar a pè*: pedestre iter conficere.

bộ, cạu bộ: *eunuco*: eunuchus, i.

bộ, nhà bộ: *aduana*: vectigalium seu tributorum domus.

bo điu: *homem de bons costumes*: probus, a, vm.

bó: *vnha de animal*: vngula, æ.

bó ngựa: *vnha de cauallo*: vngula equi.

bó tlâu: *vnha de bufara*: vngula bubali.

bó, đúc bó ngựa: *fundir pedaços de prata, como vnha de cauallo*: conflare argentum

tum ad formam vngulæ equinæ.

bô đánh voi: *gancho com que se gouerna o elephante*; vncus ad elephantem regendum.

bỗ lẽ: *descorsès*: rusticus, a, vm.

bọ: *pedir empreſtado*: mutuum petere.

bóc: *despegar*: extraho, is.

bóc bỗ: *escaſcar*: detrahere corticem. bóc áo: *despir por força*: detrahere veſtem vi.

bọc, lưới bọc: *rede varredora*: ſagena, æ.

bọc, ſinh ra bọc: *ſecondinas em que nace o menino emburalhado*: ſecundinæ, arum.

bọc mình: *embrulhado*: inuolutus a, vm.

bọc gươm: *forrar a catana com ouro, prata*: ornare auro aut argento enſis capulum.

bắc: *norte*: ſeptentrio, nis. gió bắc: *vento norte*: aquilo, nis.

bậc: *degrao*: gradus, vs. bực idem.

bọc: *abraçar*: amplector, eris.

bới tóc: *amarrar o cabello*: capillaturam ligare ſupra caput.

bỗi, chửi bỗi: *chamar ruindades*: conuitia conijcere.

bòi: *vergonhas do homem*: pudenda maris. cạc idem, vocabula vitanda.

bói; *ſortes do feiticeiro*: ſortilegium, ij. thày bói: *feiticeiro*: ſortilegus, i. đi bói: *conſultar o feiticeiro*: ſortilegum conſulere.

bỏi, cỏ bỏi: *herua que comem os bois*: herba qua veſcuntur boues.

bội: *muito*: valdè. mầng bội phần: *folgar muito*: multum gaudere.

bội, cái bội: *cazas ſuperſtitioſas pera os mortos*: domus fictæ pro mortuis.

bòi: *muitos*: multi. có bòi người ta: *são muitos homens*: multi homines ſunt.

bòi, chơi bòi: *leuar boa vida*: indulgere genio.

bơi, chèo bơi: *remo de mão como pà*: remus brevis in palæ modum.

bo-i tlẻi, bo-i tải : *remar com remo de mão* : remo breui remigare.

bo-i : *esgrauatar* : ruspor, aris. bo-i mò : *esgrauatar a sepultura* : excauare sepulchrum, habetur pro maledicto.

bở-i, bở-i đau : *donde* : ex quo loco.

bo-i, o-i bọ-i : *admiração* : admirantis particula.

bó-i, lội bó-i : *nadar com pès e mãos* : natando pedibus manibusque vti.

bo-m ; tặọc bo-m tho-m : *cabello encreſpado* : capilli criſpi, implicati.

bọ-m, con bọ-m : *molher publica* : meretrix, cis.

bốn : *quatro* : quatuor. thứ bốn : *o quarto* : quartus, a, vm.

bòn, bòn vàng, bòn bạc : *tirar ouro ou prata da terra em que eſtà meſturada* : ſeparare aurum, vel argentum a terra cui immiſcetur.

bổn : *principio* : principium. nhêt bổn : *Iapão* : Iaponum regio quaſi principium ſolis.

bổn : *cabedal* : peculium ij. bổn đau : *os da meſma ley* : eamdem legem profitentes, ſeu participantes in peculio legis.

bo-n, cá bo-n, cá lo-n lo-n : *lingoado* : ſolea, æ.

bộp sữ : *repoſta da eſpingarda* · ſonitus ſclopi.

bóp : *palpar* : palpo, as.

bóp mũ ra *eſpremer a materia* : exprimere pus.

bóp mình : *palpar con força* : palpare comprimendo.

bóp : *eſpecie de ameioa* : mytili ſpecies.

bó-p chên : *dar topada* : offendere pedem.

bột : *farinha* : farina, æ.

bột gây : *ferro do bordão* : ferrum cucumæ, idem de lancea & ſimilibus.

bọt : *eſcuma* : ſpuma, æ. bọt blào ra : *eſcumar* : ſpumo, as.

bó-t : *diminuir* : minuo, ts. xo-bó-t, idem. chữa bó-t : *emendarſe em parte* : reſipere ex parte.

boữ : *algodão* : goſſipium, ij.

boữ : *eſpiga* : ſpica, æ. boữ lúa : *eſpiça do arròs* : ſpica orizæ.

bòũ, cái bòũ: *boyao de que vsão os feiticeiros*: diota qua venefici vti ſolent.

bòũ con: *ter o filho no collo*: geſtare in vlnis filium.

bỏũ chôc: *de repente*: inſtanti eodem.

bỏũ, nói bỏũ bảng: *fallar ſem conſideração*. inconſideratè loqui.

bỏũ, blái càu té len bỏũ: *rechaçar a pela e fazela ſobir alto*: repercutiendo pilam in altum mittere.

bọũ: *barriga*: venter, tris.

bo-âo, bo-ảo: *enchaço*: tumor, oris.

bỏ-u, bu; *lobinho*: tuber, ris.

bủ gạo: *fazer vento pera alimpar o arros*: ventum excitare ad ventilandam orizam.

bứ ngủ. *ter ſono*: dormitorio, is.

búa. *martello*: malleus, i. hai ba búa: *duas ou tres martelladas*. ictus mallei duo aut tres.

búa, đi cho đi búa: *ir apraça a onde ſe vende*: forum vendentium petere.

bùa: *papeis ou letras de feiticerias*: veneficij literæ. đeu bùa: *trazer ao peſcoço eſtas letros*: veneficij literas collo appendere.

bùa, phải bùa phép: *ſer infeitiçado*: veneficijs infici.

bủa lưới: *lançar rede*: rete mittere.

bụa, gỡá bụa: *viuua*: vidua, æ.

bứa, blái bứa: *mangoſtans*: fructus indicus dictus à luſitanis mangoſtans.

bừa: *grade pera gradar a terra e tirar a erua dos campos*: occa, æ. bừa cỏ: *gradar a terra leuando a erua*: occo, as.

bửa củi: *fender lenha*: findere ligna. bổ củi, idem.

bửa, một bửa: *hũa vès*: ſemel. &c. ăn một bửa: *comer hũa sò vès no dia*: ſemel in die comedere.

bửa ăn com: *horas de comer*: hora comedendi. bửa tlưa: *horas de iantar*: hora prandij. bửa tối: *horas de cear*: hora cænæ. bửa chàu: *hora de corte*: hora aulæ.

bươm bớm : *borboleta* : papilio, onis.

buôn : *comprar pera vender* : emere ad vendendum. buôn bán, idem.

buôn bé : *dèsde menino* : ab infantia.

buồn : *triſte* ; triſtis, e. buồn bực : *malinconizado como de dò* : triſtis tanquam ex luctu. buồn mình : *doente* : æger, gri. buồn dẽa : *enioar* : nauſeam pati. lo buồn ăn nan : *contrição* : dolor, vt de peccatis &c.

bủản : *natureza* ; natura, æ.

buâng, buâng xuống : *largar da mão* : dimitto, is.

buồng : *cubicolo* : cubiculum, i.

buồng chuối : *ramo de figos* : ramus ficuum indicarum.

búc, buâng búc : *quadrado* : quadratus, a, vm.

bức, bức dẽa : *ſofrego* : properus, a, vm.

bức tranh : *painel* : tabula picta.

bức màn : *cortina ſobreceo* : peripetaſma, tis. bức khan : *toalha grande, lançol* : linteamen, inis.

bức : *torcida de candea* : ellychnium, ij. alij, bớc.

bực : *triſteſa* : triſtitia, æ. áo bực : *veſtido de dò* : luctuoſa veſtis. buồn bực : *triſte* : triſtis, e.

bực thang : *degraos* : gradus, vs.

bực léy : *tomar nos braços como doente* : complectendo fouere.

bùi : *ſaboroſo* : ſapidus, a, vm. bùi ngon, idem.

bùi nhùi : *iſca do fuſil* : fomes, itis.

bụi : *pò* : puluis, veris.

bụi cây : *mouta d'aruores* : arboretum, i. bụi tle : *bambual* : arundinetum indicum.

bủm miệng, bỏm miệng : *boca piquena* : os paruum.

bun : *aiuntar* : coniungo, is.

bùn : *lama funda* : cænum profundum.

bún : *aletria* : ſimilago, inis.

bụn : *pedacinho* : fruſtulum, i.

bủng, điả bủng : *prato fundo* : diſcus profundus.

bụng : *toſco* : rudis, e. bụng dẽa,

dẽạ, idem. bụng dại: *paruo*: fatuus, a, vm.

bưng: *cubrir*: cooperio, is.

bưng ơn: *receber beneficio*: recipere beneficium.

bửng tưng: *polla menhaa cedo*: diluculò.

buóc vide bóc.

buóc, một buóc: *hũ punhado*: pugillus, i.

buọc: *atar*: ligo, as. buọc tlói: *atar pollo lagarto pera trás*: lacertis aliquem alligare.

bước: *passadas*: greſſus, vs. bước đi bước lại: *passear*: deambulo, as.

buoi, cá buoi: *tainha peixe*: capito, onis.

bủoi, một buổi cày: *tempo de laurar a terra de hũa ves ou polla menhaa, ou a tarde*: ſpatium quo ſemel aratur, vel vſque ad prandium, vel vſque ad cænam. nửa buổi: *ametade daquelle tempo*: media pars illius ſpatij ante prandium.

bưởi, blái bưởi: *zamboa*: malum Adam.

bươm, vide bưam.

buôn, vide buân.

buốn, vide buấn.

buồn, vide buần.

buồn, vide buần.

buông, vide buâng.

buồng, vide buầng.

buông búc, vide búc.

bượp gì thiéo gì: *falta alguã couſa ou não?* deeſtne aliquid?

bươu, vide bơu.

búp: *botão de flor*: bacca floris.

bút: *pincel de eſcreuer*: penicillus ad ſcribendum. cầm bút: *tomar o pincel*: accipere penicillum, dicitur de magiſtro dum diſcipulos docet.

bụt: *pagode*: idolum, i.

bú: *mamar*: ſugo, is.

bữ: *piparote*: talitum, i.

bũ: *toſco*: rudis, e. bũ dại: *tolo*: ſtolidus. alij bụng.

ḅá : *remendar* : ſarcio, is. ḅá áo : *remendar a cabaya* : ſarcire veſtem . ḅá : *remendo* : cento, onis .

ḅã : *bofetada* : colaphus, i. ḅã nhau : *dar bofetadas* : colaphizo, as.

ḅã đầu : *botar agoa na cabeça* : infundere capiti aquam.

ḅạch : *abrir hum pouco* : aperio, is. ḅạch tai ra mà nghe : *eſtai attento* : arrige aures.

ḅấch : *parede* : paries, tis. alij ḅếch.

ḅai : *ombros* : humerus, i. alij vai.

ḅài ba lần : *duas ou tres vezes* : bis aut ter.

ḅại, cái ḅại : *vaſo de barro largo* : vas fictile amplum.

ḅải : *canga de veſtir* : pannus, i.

ḅải, blái ḅải : *lechia* : lecia, fructus ſinicus .

ḅải, giàng ḅải, quai ḅải : *debar.* glomero, as.

ḅải cá *barbatana* : pinna, æ

ḅẩy lửa : *enxugar ao fogo* : ſiccare ad ignem .

ḅẩy, làm ḅẩy : *deſta maneira* : hoc modo .

ḅẫy : *eſcama* : ſquama, æ. sởi ḅẫycá , đánh ḅẫy cá : *eſcamar* : ſquamas auellere, alij ḅẽy .

ḅãi : *acenar* : ſignifico , as. vel ḅẽãi.

ḅẫy , chim ḅẫy cánh : *adeiar* : alas extendere.

ḅậy : *aſſy* , *aſſique* : ita, itaque . ây ḅạy , vì ḅậy : *por iſſo* : ideò. như ḅậy cũ ḅậy : *da meſma maneira* : eodem modo . làm ḅậy : *deſtà maneira* : hoc modo . nói ḅậy : *fallar aſſy* : ſic loqui . daù ḅậy : *releuar* : conniueo, es. chịu ḅậy , nhin ḅậy : *ſofrer, terpatiencia* : patienter ferre .

ḅấm nhau : *entenderſe com outro cõ tocar leuemente* : tactu leui ſe inuicem monere .

ḅâu , ruồi ḅâu : *moſca* : muſca , æ.

ḅóp ra : *eſmiuçar entre os dedos* : comminuere intra digitos.

ḅân . *couſa curta* : curtus, a, vm . alij , vắn .

ḅán : *taboa ou lagea* : tabula æqualis ſiue lignea ſiue

alterius materiæ. ḅán sát: *lamina deferro*: tabula ferrea.

ḅán, dậu ḅán *certo feÿão*: faſeoli quædam ſpecies.

ḅàng, ḅửng ḅáng. *fixo*: ſtabilis, le.

ḅạnh ḅạt: *miudezas*: minutia, æ.

ḅãnh ḅạt, idem.

ḅạt. *miudezas, couſas de pouco porte*: res parui momenti. ăn tlôm ḅạc: *furtar couſas piquenas*: exiguas res furari. ḅạt ḅanh, alij vạt vanh, idem.

ḅạt lử: *depenar*: deplumo, as.

ḅạt mình: *dar com a cabeça por ahi*: conficere ſeipſum:

ḅật: *lũiar*: luctor, aris.

ḅát áo, ḅát ḅai: *ao deſdem botar a manga da cabaya ſobre os hombros*: proijcere manicam veſtis ſuper humeros ad contemptum.

ḅĕào: *entrar*: intro, as. cát ḅeào: *recolhei pera dentro*: reconde intus; nuót ḅeàổ: *engulì*: degluti, in imperatiuo quia verbum, ḅĕào, in rebus quæ ſignificant aliquem ingreſſum facit imperatiuum, ſicuti verbum, ra, in illis quæ ſignificant egreſſum.

ḅáo, ḅinh ḅáo: *tortura de alguã couſa*: obliquitas, atis. gỗ ḅinh ḅáo: *pao torto*: lignum obliquum.

ḅê, blái ḅê: *coxa*: femur, oris.

ḅề, ḅui ḅề: *allegria*: iucunditas, atis.

ḅêch, cài ḅêch: *capitão de hũa bandeira*: dux vnius vexilli. alij ḅậch.

ḅéo: *belliſcar*: vellico, as.

ḅết, ḅo ḅết: *impertinencias*: ad rem non pertinens. alij, vo vết.

ḅí: *comparar*: conferre. ḅí chẳng kịp: *não tem comparação*: conferri non poteſt. ḅí bàng: *per exemplo*: verbi gratia. thì dụ, idem. ḅí dù: *ſe porem*: ſi vero.

ḅí lại: *pagar na meſma moeda*: rependo, is.

ḅì, nước ḅì lại: *agoa encharcada ou repreſada*: palus iners, aqua recluſa.

ḅiả, một ḅiả tiền: *hum amarrado de caixas que tem cinco outros amarrados dos*

quais

quais cada hum tem seiscentas, e se chama, một quan, *ao qual os Portuguezes chamão mil caixas: e assy ainda que todos os cinco amarrados não são mais que cinco vezes seis seiscentas que fazem tres mil as chamão cinco mil per abuso*: colligatio quædam monetarum quæ complectitur quinque alia filo transmissa quorum vnum quodque sexcẽtas monetas complectitur.

ꝺiét: *escreuer*: scribo, is. alij viét.

ꝺin nghành xuống: *abaixar o ramo*: deprimere ramum.

ꝺiủ môi ra, ꝺi'u miệng ra: *botar os beiços pera fora ou torcer a boca por desprezo*: contorquere os, vel labia in contemptum alterius.

ꝺò: *esfregar*: frico, as. ꝺò gạo: *esfregar o arròs lauandoo*: fricare, ac lauare orizam.

ꝺô ꝺô: *bespa*: vespa, æ.

ꝺô ꝺô: *abobada*: fornix, icis.

ꝺô: *apanhar alguã cousa*: capio, is.

ꝺỗ: *abraçar*: amplector, eris.

ꝺõ̃ tay: *bater as palmas*: plaudo, is. ꝺõ̃ mạt con: *amimar o filho pondolhe as mãos no rosto*: palpare vultum filij.

ꝺó: *casca*: cortex, icis.

ꝺó guơm: *bainha da catana*: vagina, æ.

ꝺó sò: *buzio*: concha, æ.

ꝺọ, làm ꝺọ lam kia, làm ꝺậy làm ꝺọ: *deste e daquelle modo*: hoc & illo modo.

ꝺọ mạt: *correr as mãos pollo rosto*: leuiter tangere vultum.

ꝺò. bạt ꝺò. *fazer cambetas*: titubo, as.

ꝺở hặọc tlo: *caderno de estudante*: quaternio scholastici.

ꝺõ̃: *quebrarse algũa cousa que se fas em pedaços*: frango, is. thuiền ꝺõ̃ ra: *quebrarse a embarcação*: confringi nauim.

ꝺọ: *molher casada*: vxor, is. lấy ꝺọ: *casarse*: ducere vxorem. ꝺọ mọn, ꝺọ lẽ; concubina, æ. rẩy ꝺọ, đẽ ꝺọ: *descasarse*: repudiare

vxorem. quod apud Annamitas fit confringendo baccillos quibus vtuntur ad edendum & vnam monetam æream; partem dando vxori & alteram retinendo: apud nobiliores etiam conscribitur libellus repudij

ḅóc lẽy: *tomar com ambas as maõs*. capere ambabus manibus. alij buóc. một ḅóc: *hum punhado*: pugnus plenus.

ḅóc, mình ḅóc: *corpo*: corpus, oris. cả ḅóc: *corpo grande*: magna statura.

ḅóc, cái ḅóc: *peça de seda*: sericum, i.

ḅồi hồ: *estender colla ou cousa liquida*: dilato, as.

ḅôi: *gesso*: gypsum, i.

ḅôi, chim chia ḅôi: *alueloa*: alauda, æ.

ḅối: *iuntamente*: simul. di ḅôi: *andar iuntamente*: ire simul.

ḅội: *cousa apressada*: properus, a, vm. việc ḅội: *negotio apressado*: negotium vrgens. ḅội đẽa: *precipitado*: præceps, ipitis.

ḅơi, đaõ ḅơi đ'ầu: *fazer medida escassa*: parcè metiri.

ḅờ-i, chúa ḅờ-i: *o Rey chamar a conselho*: vocari ad consilium à Rege.

ḅờ-i, vide, vờ-i.

ḅổn: *costume*, mos, ris.

ḅổn: *fundamento*: fundamentum, i.

ḅổn: *cabedal*: capitale, is. lỗ ḅổn: *perder do proprio*: capitalis damnum pati.

ḅổn, tũ ḅổn: *tronco da familia*: caput familiæ.

ḅót mây: *laurar rota*: aptare vimen indicum ad ligandum. alij ḅuót, vel vót.

ḅót, chóc ḅót: *figura piramidal*: pyramidalis figura.

ḅú: *tetas*: vbera. ḅú: *ama de peito*: nutrix, icis. ḅú bõ: *pays de criaçaõ*: nutrix & nutritius, dicitur etiam de Patre, & Matre veris. vide bõ.

ḅua: *Rey*: Rex, gis. nunc Tunquini est solum titularis, quia Chúa omnia ad suum nutum disponit. tâu ḅua; *honra que no fallar se da a esse Rey que responde a Vossa Magestade*: honor qui exhibetur inter loquendum illi Regi, ac si dicas, Vestra Maiestas.

ſtas. đền ḍua: *os paços deſſe Rey*; palatium illius Regis. phân ḍua: *a que del Rey*: imploro Regem. ḍua đánh chét: *o Rey te mate*: Rex te interimat, maledictum quo diabolum ſub nomine Regis in alium prouocant.

ḍuà: *vaſo de barro em que ſe bebe*: vas quoddam fictile quo vtuntur ad bibendum.

ḍuâng: *quadrado*: quadratus, a, vm.

ḍuât; *vnhas de leão, tigre, gato*: vngues leonis, tigris, fellis. ḍuât chim: *vnhas de aue de rapina*: vngues auis rapacis.

ḍuât áo: *tirar com as mãos as rugas do veſtidò*: manibus complanare veſtem.

ḍuât: *paſſar a mão leuemente*: contrectare manu leuiter.

ḍuât bút: *temperar o pincel, pena*: aptare penicillum, vel pennam.

ḍui; *allegre*: hilaris, e.

ḍui đẽ: *contentamento*: gaudium, ij.

ḍủ: *cubertora de panella*; operculum ollæ.

ḍụ̉: *eſcondido*: occultus, a, vm. ăn ḍụ̉: *comer as eſcondidas*: furtiuè comedere. ḍụ̉ biẽn: *enſeada do mar*: ſinus maris.

ḍưng: *obedecer*: obedio, is.

ḍưng, nhà ḍưng: *coſinha*: culina, æ.

ḍử̉ng: *firme*: firmus, a, vm. ḍử̉ng ḍàng idem.

ḍưng tinh: *muito cedo*: valdè mane.

CA: *cántiga, cantar*: cantio, onis. cano, is.

ca, thích ca, vide ſuo loco.

cà: *beringellas*: mala inſana.

cà ꝺeào: *coçarſe*: frico, as.

cà cuáng: *bicho como cigarra que eſtà em eſtima pera comer*: papilio in modum cicadæ, quem habent in delicijs Annamitæ.

cà cuóng: *paſſaro pintado de pardo e branco*: auis variegatus fuſco & albo colore.

cà, đi cà kheo: *andar em pes de pao*; ligneis pedibus incedere.

cà, mà cà mà cạp: *guaguear*; balbutio, is.

cá: *peixe*: piſcis, is.

cá, măt cá chên: *artelho*; talus, i.

cả: *grande*: magnus, a, vm.

cả và nhà: *toda a caſa*: tota domus. cả và thien hạ: *todo o mundo*; omnes qui ſub cælo ſunt. đi cả: *todos ide*; omnes ite.

cả, mà cả: *preço*: pretium, ij.

cả, chiều cả: *a tarde*: veſperè.

cả gan: *animoſo valente*; magnanimus, i. tôi cả làõ; *tomo eſte atreuimento*: audeo, es. cả bạõ: *barrigão*; ventroſus.

các: *todos*: omnis, e.

các cõm; *cozer arròs*: coquere orizam.

các, bồ các, cái các: *pega*: pica, æ.

các, lâù các: *paços*; palatium, ij.

cạc, vide bòi.

cách: *maneira*; modus, i. cách nguòi: *geito, modo d'alguem*: modus alicuius.

cách: *meyo entre dous*: intermedium, ij. cách ſoũ: *o rio eſtà no meyo*; intermedius eſt fluuius. cách một ngày: *eſtà hum dia de caminho*; intermedium eſt iter vnius diei, cách bức: *tem parede no meyo*: intermedius eſt paries. đuọc cách hai nam: *são paſſados dous annos*; intermedij præteriere duo anni. cách non cách biển: *eſtaõ de por meyo montes e mar*; intermedij ſunt montes & mare.

cạch cơm, đại dột: *paruo, stolo;* fatuus, i.

cai: *ser cabeça de outros como capitão &c.* dux, cis. præpositus, i.

cài đẻ̉i: *atar a fita da cabaya:* vincire ligulam vestis.

cái: *femea de animais:* fœmininum quadrupedium. bò cái; vaca, vacca, æ. con cái: *filhos e filhas;* filij & filię, solum de hominibus.

cái này: *esta cousa:* hoc. cái này idem.

cái: *çousa grande principal:* res præcipua in eo genere vt. đàng cái: *estrada grande real:* regia via. sou cái: *rio grande:* præcipuum flumen. cửa cái: *porta principal:* præcipua ianua.

cái, mấy cái: *quantos:* quot, in rebus quæ non habent articulum proprium & respondetur. một cái hai cái &c: *hũ, dous:* vnum, duo.

cái: *leicenço:* furunculus, i. nên cái: *nacer leicenço:* furunculum oriri.

cải tên: *mudar o nome:* mutare nomen, cải chữ: *por outra letra:* substituere aliam literam.

cải, rau cải, hột cải: *mostarda:* sinapi.

cải, của cải: *fazenda:* facultates.

cãi: *porfiar:* contendo, is. cãi mlò̉i: *replicar;* contradico, is.

cay: *requeimar:* excalefacio, is. cay con mắt: *o arder dos olhos;* vredo, inis.

cây cối: *aruores;* arbor, is. một cây, hai cây: *hum, dous:* modus numerandi arbores, & aliquas plantas.

cây đèn, cây nến: *castiçal ou mancebo da candea:* candelabrum, i.

cây gềm: *bagaço do vinho que se bota no vinagre:* vinacea, æ. alij gây gềm.

cày: *laurar a terra:* aro, as. cái cày: *arado:* aratrum, i.

cày, con cày: *gato do mato:* catus sylvestris.

cấy lúa: *dispor o arròs:* orizam transplantare ad crescendum.

cạy: *virar o leme a estibordo;* gubernaculum ad sinistram flectere.

cạy cơm cháy: *despegar o arròs queimado da panella;*

auelle-

auellere ab olla orizam ſemiuſtam.

cạy cửa: *botar a porta fora do couce*: remouere ianuam è cardinibus.

cậy: *confiar*: ſpero, as. tlou cậy: *eſtribar*: confido, is. cậy gậy: *encoſtarſe no bordão*: inniti baculo.

cam: *larania*: malum aureum. cam quít, idem. ſunt & diuerſæ illorum ſpecies quas nos ignoramus, cam gẽy, cam ſen, cam nóm, cam sành.

cam thảo: *alcaçus*: radix dulcis.

cắm hờn: *non ſe fallar*: colloquium alteri negare. cắm gện. *agaſtarſe interiormente*: iraſci in corde.

câm: *mudo*: mutus, a, vm, câm miệng, câm lạng, idem.

cầm: *reter*: retineo, es. cầm cố cho: *tomar penhores*: pignus accipere. cầm ngựời: *ter preſo alguem*: comprehendo, is. cầm tu rạc: *ter na prisão*: retinere in carcere. cầm đờ i tói: *ter em machos*. inijcere compedes.

cầm ấn, vide, ấn.

cầm ngọuc: *ter no tronco*: maleficij genus quo venefici fingunt ſe intra quoddam vas comprehendiſſe defunctum illum cui affingunt eſſe cauſam morbi.

cầm: *animais terreſtres*: quadrupedia. muâng, idem.

cầm bút: *ler o meſtre a lição*: prælegere lectionem. cầm sách: *ter o liuro*: apprehendere librum.

cầm canh: *vigiar os quartos da noite*: vigilias cuſtodire ſeu excubare. gà cầm giờ: *o gallo canta a certas horas*: gallicantus.

cầm, chúa cầm thực: *o Rey come*: comedit Rex, ita dicitur ob reuerentiam.

cắm que: *fincar pao no chão*: infigere ſolo baculum, aut quid ſimile. cắm đẻaò, idem.

cám ơn: *dar graças*: gratias agere.

cám: *farelo*: furfur, vris.

cám dỗ: *tentação*; tentatio, onis.

cám cảnh: *miſerauel*: miſer, a, vm.

cấm: *prohibir*: veto, as.

cảm, giao cảm: *aiuntamento*

mento de macho com femea: copula carnalis. modeſtè.

cạm: *ratoeira*: muſcipula, æ.

can: *impedir*: impedio, is.

can vém: *fazer corpinho de pedacinhos*: conſuere ex varijs fruſtulis mammillare.

cǎn: *cubiculo*: cubiculum, i. ſpatium ſcilicet quod eſt inter duas columnas in domo ligneâ.

cân: *pezar*: pondero, as.

mộ̃t cân: *hũ pezo, hum arratel*: libra vna: cân hòm: *balança*: trutina, æ. quæ ſcilicet ſeruatur in ſcrinio, cum omnibus ad illam attinentibus. blái cân: *pezos*: libra, æ. cân nạng: *pezar bem*: ponderare liberaliter. cân nhẹ: *pezar mal*: ponderare illiberaliter.

cân, mũ đ̃ầu cân: *barrete de mandarim com orelhas*: pileus cum auribus, quo vtuntur Doctores.

cẩn, viậc cẩn: *negotio de conſideração*: momenti alicuius negotium.

cẩn câu: *cana depeſcar*: arundo piſcatoria.

cẩn, rau cẩn: *rabaças*: lauer, eris.

cẩn viá: *certa rama em que cuidão os gentios vai a alma do Rey em hũa ſupeiſticão que fazem*: ramus quidam cui putant pagani inſidere animam Regis cum celebrãt ſuperſtitionem quam vocant obuiationem animæ Regis.

cán; *cabo ou haſte de algũ ferro*: manicus, i. haſtile, is.

cán dẽao: *cabo de faca*: manicus cultri. cán giáo: *haſte de lança*: haſtile, is.

cán, đi ſai cán, quan tổ̃ cán: *mandarim que preſide a algũa obra*: præfectus miſſus ad præſidendum alicui negotio regis.

cán cổ: *afogar entre dous paos*: ſtrangulare inter duo ligna collum ſtringendo.

cắn: *morder*: mordeo, es. cắn dẽạ mordexim: cholica, æ. cắn rang: *fechar os dentes de modo que ſe não pode abrir a boca por doença como de ar*; ſtringere dentes ratione morbi.

cắn đ̃ầu cắn rượu: *borra de algum liquor como azeite vinho*

vinho mel: feces alicuius liquoris vt olei vini. melius cạn.

cản: *aiuſtar*: æquo, as.

cạn: *pouco fundo ſeco*: ſirtes.

cạn, cõm đã cạn: *ſecarſe a agoa no arròs quando ſe coze*: deficere aquam orizæ bullientis in olla.

cang la: *ceſto de aſa*: corbis cum anſulis. giang la, idem.

càng già càng khôn: *quanto mais velho tanto mais prudente*. quantò ſenior tantò prudentior. càng tội: *tanto mor pecado*: tanto maius ſcelus.

càng cua: *mão de caranguego*: manus, vel pedes cancri. dicitur etiam de alijs animalibus quæ oblongos habent pedes, & de homine etiam in contemptum.

càng ranh càng *abortiuo*; abortiuus, a, vm maledictum quod pueris dicitur.

cãng vê. *primeiro ide*: priùs reuertere.

cẳng: *perna*: crus, vris.

canh: *caldo com heruas ou outra couſa*: iuſculum cum herbis aut alijs.

canh phu: *laurador*: agricola, æ.

canh, cá lành canh: *peixe rabo de gallo*: cauda galli, genus piſcis ita dicti.

canh, đặọc canh đặọc kệ: *rezar aos pagodes*: preces legere idolis.

canh, giữ canh, cầm canh: *eſtar de vigia ſeu quarto*: vigilias cuſtodire.

canh, cửi canh: *teſſer*: texo, is. vide cửi.

cành: *ramo*: ramus, i ngành, idem.

cánh: *aſa de aue*: ala, æ.

cánh tay: *braço*: brachium, ij.

cảnh: *horta*: hortus, i.

cảnh, quang cảnh: *reſplandecente*: lucidus, a, vm.

cảnh, cám cảnh: *miſera uel, coitado*: miſer, i.

cảnh, gẽy cảnh: *papel branco bem tapado*: carta candida benè compacta.

cạnh: *porfiar*: contendo, is.

cao: *couſa alta*: altus, a, vm.

cao li *Reino da Corea*: Coreæ Regnum.

cao miên : *Camboia* : Cambogiæ regnum .

caò: *arranhar, coçar*: ſcalpo, is.

caò, cái caò: *vncinho*: vncus, i. bu caò: *gradar a terra*: cratio, is.

cáo: *acuſar*: accuſo, as.

cáo, con cáo: *rapoſa, adibe*: vulpes , is, melis, is.

cạo: *raſpar como com faca* : erado, is. cạo chữ : *raſpar a letra*: eradere literam.

cậo kệ : *preſidente das obras*: præfectus operum .

cảo: *eſcreuer letra grande*: ſcribere maiuſculis literis, vt ſolent in examine .

cảo, cọt caỏ : *graceiar* : nugor, aris·

caỏ lẹnh: *formar edicto* : formare edictum regium.

cắóc : *ſapo*: bufo, nis. alij cóc .

caõ : *boyão em que ſe leua vinho ou agoa* : vas fictile ad vinum aut aquam .

caõ, ɓán caõ len : *empenarſe a taboa* : curuari tabulam. caõ: *couſa arcoada cõ as pontas pera riba como a lua*: cornua ſurſum erigere ad lunæ modum. caõ mạt: *roſto grande redondo como lua* : facies rotunda ad lunæ plenæ modum.

càõ, vide càng, vel gạõ.

cảõ ngu ò i ta: *leuar gente as coſtas e peſcoço*: geſtare aliquem humeris & collo .

cáõ: *entanguido de frio*: rigens frigore .

cắp: *furtar com manha* : furari arte. ắn cắp, idem.

cắp bláo : *furtar com engano*: furari dolosè .

cắp tay : *ter as mãos iuntas no peito cubertas* . iungere manus ante pectus .

cắp, tlói cắp cánh: *amarrar com as maõs atràs*: ligare manus poſt terga .

cắp nhau : *aiudar alguem com o fato pera depois o aiudarem a elle* : iuuare ſe opibus inuicem.

cáp , một cáp : *hũa mão aberta* : explicatâ manu ſemel accipere .

cạp: *tenàs*: forceps, cipis. cạp tắóc dó len: *arrancar os cabellos com tenas*: forcipibus crines auellere .

cạp đèn : *eſpeuitar a candea* : emungere lucernam .

cạp liép, cạp chiêu: *ornato a ro-*

a roda da esteira ou cousa semelhante: ornatus circa stoream & similia.

cạp, nói mà cà mà cạp: *gagueiar:* balbutio. is.

cạp chài: *chumbada da rede*: plumbum retium.

cậ̀p: *tremer com frio:* tremere ex frigore: run gôi cậ̀p cậ̀p, cậ̃m cậ̀p, idem.

cậ̀p, lậ̀p cậ̀p: *fallar sem tomar folego*: rapidê loqui. lẽy lậ̀p cậ̀p; *tomar arrebatando*: rapiendo sumere.

cậ̀p, quan cai cậ̀p: *mandarim que pode castigar*: superior qui pœnam potest infligere.

cậ̀p, đ'ên: *chegar*; venio, is.

cát: *area*; arena, æ. bải cát: *areal*; arenaria, æ.

cát, đàng cát: *açucar*; saccharum, i.

cát nhàn: *beijuim, incenso*: succus Syriacus, incensum, i.

cắt: *cortar:* scindo, is. cắt bán: *cortar as taboas para imprimir*: aperire tabulas ad typographiam sinicam.

cắt ai đi: *mandar alguem*: mittere aliquem. cắt mình đi: *ir em pessoa*: personaliter proficisci.

cắt nghĩa: *verter em vulgar*: vertere è linguâ reconditâ in vulgarem.

cắt, chim bò cắt: *gauião*: nisus, i.

cắt: *tomar, tirar*: accipio, is. cắt lẽy: *tomai*: accipe. cắt đi: *tirai*: aufer. cắt thành: *tomar a fortaleza*; accipere arcem. cắt mũ, cắt nón: *tirar o barrette tirar o chapeu*: aperire caput. cắt cổ ra: *estender o pescoço*; extendere collum. cắt ma: *leuar a enterrar*; exportare defunctum. cắt mả: *tresladar os ossos*; transferre ossa. cắt quiền: *tirar o officio*, auferre officium ngựa cắt ngựò-i: *o cauallo sacudir de sy o caualleiro*; deijci equitem ab equo.

cậ̣t: *costas*; tergum, i. sặp cậ̣t cũ ai: *virar as costas a alguem*; vertere tergum alicui, idest auerti ab illo. blái cậ̣t: *os rins*; renes.

cau: *areca*: fructus quo indigenæ passim vtuntur tam domi quam foris, in tota India Orientali.

câu

câu cá: *tomar peixe com anzol:* capere piſcem hamo.

câu người: *a iuſtiça prender alguem;* capi à miniſtris iuſtitiæ.

câu: *gancho;* vncus, i. câu liem: *lança a modo de gancho;* lancea cũ vnco.

câu liềm: *fouce de ſegar erua,* falx meſſoria herbarum.

câu, bồ câu: *pomba;* columba, æ.

câu đang: *a quem ſe encomendão os negotios:* negotiorum geſtor.

càu: *rogar:* peto, is. càu chức: *pretendar dinidade:* petere dignitatem. càu mình trạ̃o: *querer ſer eſtimado:* velle in magno pretio haberi.

càu *ponte:* pons, ntis. càu bến: *ponte pera ſe lauar;* pons ad corporis lotionem. đi càu, đi bến: *ir a fazer ſuas neceſſidades;* excrementa egerere, modeſtè loquendo.

càu, blài càu: *pela;* pila luſoria.

cạu: *irmão da may:* auunculus, Frater Matris.

cạu bộ: *nome com que ſe chamão os Eunucos quando ainda não tem dinidade.* Eunuchi Regis & Principum quando dignitatem nõdum ſunt aſſecuti.

cấu lấy: *leuar nas vnhas:* vnguibus arripere. ranh cấu: *o diabo te leue:* diabolus te rapiat, maledictum quod proferunt.

cẩu vương: *cão Rey;* canis Rex, idolum Tunchinentium.

cha *pay;* pater, tris. cha ruật, cha đẻ: *pay verdadeiro;* pater generans. cha ghẻ: *padraſto;* vitricus, i. cha mày, cha nuôi: *pay de adopção:* pater adoptans.

chà, ſan chà: *romania fruita como abrunhos;* fructus indicus ad modum pruni ſylueſtris.

chà ràu que củi: *garauatos de lenha;* cremium, ij.

chả vien: *picado como almondegas;* eſca in modum carnei globuli.

chạ, mua chung mua chạ: *comprar iuntos com dinheiro comũ;* emere ſimul ex conflatâ in vnum à multis pecuniâ.

chạ mạc: *o gouerno da aldea*; poteſtas pagi.

chác, mua chác, bán chác: *comprar, vender*: emere, vendere, additum, chác, ad elegantiam.

chặc: *couſa cheya*: res plena. lúa chặc: *ſpiga d'arròs cheya*: plena orizâ ſpica. cua chặc mẩy: *carangueio cheyo*: cancer plenus ſubſtantia. chặc chán: *auiſado*: diſcretus, i.

chài: *tarrafa*: funda, æ. vãi chài: *lançar a tarrafa*: proijcere fundam.

chái: *alpendre vnido a caſa*: pergula domui annexa. chái nhà, chái hẽ nhà. idem.

chải đầu *pentearſe*: pecto, is. chải tặóc rành: *cabello bem penteado*: pexus aptè capillus.

chay: *ieium*: ieiunium, ij. cum ſcilicet abſtinent à carne & piſce at ſæpius in die comedunt. ngày ặn chay: *dìa de ieium*: dies ieiunij, iam introductum eſt hoc vocabulum ad ſignificandum Chriſtianorum ieiunium. nhà chay: *caza em que os gentios rezão pollas almas & offerecem couſas de ſeu ieium*: domus in qua Ethnici preces fundunt pro animabus defunctorum, & pro illis offerunt edulia omnia præter carnes & piſces.

chày: *maõ do gral*: piſtillus, i.

chẩy: *tardar*: procraſtinare. chẩy kíp: *tarde o cedo*: ſeriùs aut citiús. bao chẩy: *quanto tempo*: quandiù.

cháy: *queimarſe*: comburi. cháy nhà: *queimarſe a caſa*: comburi domum. com cháy: *arròs queimado*: oriza combuſta intra ollam ſeu in fundo ollæ.

cháy: *derreterſe*: liqueſco, is. cháy sáp: *derreterſe a cera*: liqueſcere ceram ad ignem.

chảy: *correr couſa liquida*: fluo, is. chảy nước mắt ra: *correr as lagrimas dos olhos*: defluere lacrymas ex oculis.

chảy: *derreterſe*: liqueſco, is. chảy chì: *derreterſe o chumbo*: liqueſcere plumbum.

chảy, bạc chảy: *prata fina*:

fina: purum argentum.

chạy: *correr*: curro, is. chạy ngựa: *correr a cauallo*: currere equitando. biêu ngựa chạy: *fazer correr o cauallo*: compellere equum ad currendum. chạy của: *dar muito pera alcançar o que pretende*: muneribus & opibus curare intentum.

châm lửa đàn: *accender a candea*: accendere lucernam.

châm, đá nam châm: *pedra de ceuar*: magnes, tis.

cham, ngựa đi làm cham: *correr o cauallo de preſſa*: velociter equum currere.

chẩm áo mền: *cozer acolchoado*: conſuere in culcitræ morem.

chàm, mùi chàm: *cor preta que não da luſtre*: niger color minimè ſplendens.

chám tlán: *final que ſe fas aos meninos na teſta*: ſignum in fronte infantium.

chấm cu: *por pontos e virgulas*: interpungere. chấm chữ: *riſcar letra*: delere literam.

chấm: *chegar*: pertingere. áo đài chấm đất: *cabaya comprida chega em terra*: veſtis oblonga in terram pertingit. tay chấm đất: *por a mão no chão*: manu terram attingere.

chẳm, chu chẳm: *eſtar modeſto*: modeſtiam ſeruare.

chạm: *empeçar*: impingo, is. chạm phải, idem.

chạm, cái chạm: *eſcopro de laurar*: ſcalplum ad cælaturas. chạm hŏa: *fazer obras de maçanaria*: cælaturas facere.

chậm: *de vagar*: lentè. ngựa đi chạm: *andar o cauallo mal*: lentè incedit equus.

chan, nước chan đất: *a agoa empapa a terra*: imbuta terra eſt aquâ. chan com: *miſturar com arros na porçolana ou caldo ou agoa*: immiſcere cum oriza in ſcutella, vel iuſculum, vel aquam.

chăn: *guardar animais*: curam gerere animalium. chăn gà: *dar de comer as galinhas*: eſcam gallinis dare.

chăn đắp: *cubertor*: lodix, icis.

chẳn: *iuſto nas contas*: æquus in calculationibus.

ba ngày chẳm : *iuſtos tres dias* : omninò dies tres.

chạn: *almario*: armarium, ij.

chạn, nhà chạn: *caza de ſobrado*: contignationis domus.

chang, có chang: *tem ou não*: eſtne?

chẳng: *não*: minimè. alij chả.

chàng thuiền : *enxarcias*: rudentes, armamenta.

chàng, chin chàng: *eſcopro como pè* : ſcalprum pedi ſimile.

chanh. *porfiar*: contendere. chanh nhau, idem.

chanh, blái chanh: *limão* : malum limonium.

chánh: *ramo*: ramus, i. ngành, idem.

chào: *ſaudar*: ſaluto, as.

cháo: *cania*: pulmentum indicum ex orizâ & aquá abundanti.

cháo: *tacho*: coquulum, i.

chão: *corda de bambu*: funis ex cannis indicis confectus.

chạo: *iguaria de peixe pouco ſalgado*: ferculum ex piſce ſale aliquantulum condito.

chặọc tiết: *tirar ſangue pera matar* : ſanguinem ad internecionem effundere.

cháo: *de preſſa*: feſtinanter.

cháo mạt: *vagado*: vertigo, inis.

chào nhà táng : *piramida de 9. ſobrados ſobre a ſepoltura de defuntos graues*: pyramis nouem contignationum ſuper ſepulchra primariorum. hanc etiam faciunt cùm cælo litant.

chào: *marido*: maritus, i. lộn chào: *adultera*: adultera, æ.

chào chịt: *muitas couſas iuntas*: farrago multarum rerum. chào len: *por huãs couſas ſobre outras*: ſuper imponere aliqua rebus alijs.

chẳo: *catre piqueno de bambu*: lectulus ex cannis indicis compactus.

chắp tay: *aiuntar as maõs*: iungere manus.

chắp thùien: *forrar o barco, remendandoo* : duplicare ac refarcire cymbam.

chấp, mạnh chấp hai ngườ-i : *nas forças ter por dous* : æquiualere duobus.

chắp: *castigar*: pœnas exigere. chớ chắp tôi: *não me castigueis*: ne punias me.

chạp, giỗ chạp: *conuites e festas aos antepassados*: conuiuia quibus maiores superstitiosè coluntur. tháng chạp: *o vltimo mes do anno*: vltimus anni mensis, ita dictus quod in eo præsertim ea defunctorum conuiuia & aliæ superstitiones fiant.

chặp: *conta de cinco em cinco*: quinarius numerus. một chặp: *hũa vès cinco*: quinarius vnus.

chát: *trauar da fruita*: strangulo, as.

chất: *arrumar hũas cousas sobre outras*; super imponere aliqua rebus alijs. chàõ, idẽ.

chắt, cháu chắt: *bisneto*: pronepos, otis.

chắt, chan chắt: *anão*: pumilio, onis.

chạt: *cortar dando pancada sobre a faca, ou parão com que corta*: scindere percutiendo cultrum, vel aliud quo aliquid scinditur. chạt tay: *cortar a mão desse modo*: scindere manum eo modo.

chật: *lugar estreito pollo aperto da gentẽ, ou outra cousa*: locus angustus. đã chật: *ià està cheyo*: iam repletus est locus.

chạt, buộc cho chạt: *atar apertadamente*: stricte ligare.

châu, cái châu: *gafanhotos*: locusta, æ. châu châu, idem.

chàu: *corteiar el Rey*: aulicum agere, aulam Regis frequentare, dicitur autem tam pro ḉua quam pro chúa. đẽ chàu: *deixar no paço pera seruiço del Rey*: vsui Regis aliquid relinquere.

chàu, một chàu ḉẽi: *hum pedaço de canga de des couados*: frustum panni decem cubitorum.

cháu: *neto sobrinho*: nepos, otis. con cháu: *filhos e netos*: filij & nepotes.

chạu: *passo de barro, alguidar*: cymbium, ij.

chê: *desprezar*: contemno, is. cười chê: *rirse com desprezo*: irrideo, es.

chẽ: *cubrir*: cooperio, is. đắp chẽ: *cubrirse na cama*: cooperiri in lecto.

chè: *cha de beber*: herba

apud

apud ſinas cuius iuſculum paſſim ſumitur.

chè: *tudo o que ſe coze com iagra ou açucar como lentilhas, abobara &c.* pulmentum ſaccharo conditum.

chè, bánh chè: *tornozelo ou rodela do ioelho*: genu, v.

chè, bánh chè gươm: *as guardas da catana*: ſcutum gladij.

chè, nước chẽ chè: *agoa ſalobra*: ſalſa paululum aqua.

ché cái ché: *iarra*: vas fictile ſatis magnum.

ché: *fender*: findo, is. ché núa: *fender com faca canas entre mãos*: findere cannas inter manus cultro.

chẹ, nghịch chẹ mồ chẹ mả cho mày: *naſcer algum mal na ſepultura dos antepaſſados*: infortunium oriri in ſepultura maiorum, maledictum, quod Ethnici ſuperſtitiosè timent.

chêch lảõ: *coração ſentido*: afflictum cor. chêic idem.

chêy: *piolhos da cabeça*: pediculi in capite. chải chêy: *pentealos*: pectine pediculos abſtergere.

chêic, vide chêch.

chên: *pè*: pes pedis. chên tay người: *o que ſerue em tudo a alguem*: præſto eſſe in omnibus alicui. chên chàng: *eſcopro a modo de pè*: ſcalprum in modum pedis.

chêm: *atochar*: præfigo, is.

chém: *cortar em duas partes, não de alto a baixo, mas de hum golpe como cortar a cabeça*: ſcindere in duas partes, vna vice percutiendo, ſicuti qui caput abſcindit.

chên: *verdadeiro*; verus, a, vm.

chen, chen chẽao: *meter-ſe no aperto da gente*: ingerere ſe in turbam hominum confertam.

chén: *copo*: calix, cis. một chén: *hũa ves de vinho*: hauſtus vnus vini. một chén thúoc: *hũa meizinha*: pharmacum vnum.

cheo: *o que ſe dá a aldeãos caſamentos*: dona quæ in nuptijs dantur patriæ. ăn cheo: *vodas*: nuptiæ, arum.

chèo: *remar*: remigo, as. cái chèo: *remo*: remus, i. cheò lùi: *remar pera tras*: re-

migare retrorſum.

chéo áo: *neſgas da cabaya*: additamentum veſtis.

chép: *eſcreuer*: ſcribo: is.

chết: *morrer*: morior, eris.

chét, bọ chét: *pulga*: pulex, icis.

chẹt: *entalar a mão ou outra couſa que ſe não poſſa tirar*: intercludo, is, intercipio, is.

chếu kính; *ver no ſpelho da feiticeira*: inſpicere ſpeculum veneficæ, ſuperſtitio ſolita in Tunchini Regno. melius, chiếu.

chi, huâng chi: *quanto mais*: quantò magis. huâng lọ, idem.

chi, làm chi: *peraque*: ad quid. làm chi đƯợc, chi đƯợc: *como pode*: quomodo poteſt, ideſt, nullo modo poteſt. làm chi cho khỏi, chi khỏi: *de que modo eſcapar*: quomodo poteſt euadere, ideſt non poteſt euadere.

chi, phan chi: *leuantar falſo a quem lho aleuantou*: falſum teſtimonium rependere.

chì: *chumbo*: plumbum, i.

chỉ: *papel*: papyrus, i. ăn tièn, an chỉ: *leuar as cuſtas da iuſtiça*: impenſæ quas miniſtri iuſtitiæ ſumunt.

chỉ: *apontar*: indico, as. chỉ tlỏ: *moſtrar ao dedo*: digito demonſtrare. chỉ bia: *apontar ao aluo*: collimo, as.

chỉ: *linhas fio*: filum, i. chỉ tơ: *fio de ſeda*: filum ſericum. chỉ thau; *fio de arame*: filum æreum.

chị: *irmãa mayor*: ſoror natu maior.

chị ả, chị cả: *irmãa mais velha de todas*: ſoror natu maxima.

chia: *diuidir*: diuido, is. chia ra, idem.

chia cổ mà chém: *eſtender o peſcoço pera lhe cortarem a cabeça*: extendere collum vt amputetur caput.

chìa: *chaue*; clauis, is. chià khŏá: *cadeado de fechadura*: ſera penſilis.

chià, chim chià bôi: *alueloa aue*: alauda, æ.

chích: *ſangrar*: venam incidere.

chích giác: *ſariar*; ſcarificare ad ſanguinem eliciendum.

chiéc, mấy chiéc: *quantas*

tas esquipaçoẽs, ou quantos pares. paria quot, ordinariè dicitur de his quæ binà iungi possunt aut habent duo latera paria vt cymba, remiges& similia mấy chiéc thuiền: *quantas embarcaçõis*: quot cymbæ. mấy chiéc chiếu: *quantas esteiras* quot storeæ. mấy chiéc đủa: *quantas faxis*: quot bacilli, quibus vtuntur loco furcinulæ ad edendum.

chiéc; *inuenção*: excogitatio, onis, vel chứ c. bắt chiéc: *imitar*: imitor, aris, bắt chứ c, idem.

chiéc, đan chiéc: *ter muitas occupaçõis*: negotijs varijs occupari.

chiem bao: *sonho*: somnium, ij.

chiem thành: *Champà*: regnum quod vocatur Ciampà.

chiem, mùa chiem: *secunda nouidade*: posterior messis. lúa chiem: *arròs da secunda nouidade*: oriza posterioris messis.

chien: *ouelha, cordeiro, carneiro*: ouis, agnus, aries. chan chien: *pastor de ouelhas*: pastor ouium. chien: *pano de laa*: pannus laneus.

chien, cá chien: *certo peixe*: piscis quidam.

chiến, giao chiến nhau: *arremeter os exercitos hũ com outro*: impetum inuicem facere duos exercitus.

chièn, chùa chièn: *templo de idolos*: fanum idolorum.

chiếng: *introdução no fallar com pessoa honrada*: initium loquutionis cum persona graui. chiếng oũ: *fallo com vossa merce*: alloquor dominationem tuam.

chiêng, cái chiêng: *bategа que tem polmão no meyo*: campanæ Orientalis genus cum vbere in medio.

chiét: *enxertar*: insero, is.

chiêu: *esquerdo*: sinister, tri.

chiêu hồn: *chamar as almas dos que são mortos sem sepultura*: vocare animas defunctorum qui sepultura caruerunt, solent enim statuam fictilem facere, vel aliquot terræ frusta in sarcophagum mittere, existimantes illius defuncti animam illuc vocatam

tam venire, ibique commorari.

chiêu; *esteira*: storea, æ.

chiêu kình: *ver no espelho da feiticeira* inspicere in speculo veneficæ.

chiều: *a tarde*: vespere.

ban chiều: *a tarde de hũa hora pordiante*: pomeridianis horis ab vna hora post meridiem vsque ad noctem.

chiều cả: *das tres ou quatro horas atè o por do sol*: a quarta circiter hora post meridiem, vsque ad solis occasum. chiều tối: *dès do por do sol te a noite fechada*. ab occasu solis vsque ad tenebras.

chim: *aue*; auis, is. muẫng chim cầm thú: *animais e aues*: quadrupedia & bipedia.

chim, cá chim: *peixe pampano*. piscis pampano dictus.

chìm xuống: *afondarse*: submergi.

chin vide chên:

chín: *noue*: nouem. chín mươi: *noue ou des*: nouem, vel decem. chín mươi: *nouenta*: nonaginta.

chín: *assazoada cousa*: maturus, a, vm. blái chín: *fruita madura*: maturus fructus. com dã chín: *o arròs ià està cozido*: cocta iam oriza. thịt nướng dã chín: *a carne ià està assada*: assata iam est caro.

chính: *verdadeiro*: verus, a vm. chính sứ: *o verdadeiro embaixador, aquelle que està em primeiro lugar*; verus legatus, idest qui primo loco mittitur. chính giờ: *o meyo da hora*: medium horæ. chính giờ ngọ: *o meyo da quella hora que vem no meyo dia*: medium illius horæ quæ est in meridie. chính bác: *o meyo do rumo do norte*: vera linea septentrionalis.

chỉnh: *boyão piqueno*: parua diota.

chiplẽy: *fazer por se lembrar depois de hũa cousa que hora vè*: memoriæ commendare aliquid præsens in futurum.

chịp, chàồ chịp: *arrumar hũa cousa sobre outra*: struo, is.

chít, nhỏ chít: *pequenino*: paruulus, a, vm. chát chút chít: *quarto neto*: quadrinepos, tis.

chít củi len: *arrumar as achas hũas sobre outras*: ſtruere ligna.

chịt, vide chàõ chịt.

chịu tôi, chịu chết *ſoffrer*; patior, teris.

chịu, tôi chịu: *aceito, conſinto*: conſentio, is. chẳng chịu: *não aceito*: diſſentio, is.

chịu lỗi: *darſe por culpado*: fateri culpam.

chịu lụy: *obedecer*: obedio, is.

chịu nợ: *ter diuidas*: obſtringi ære alieno.

chịu miệng: *ficar por fiado*, expectata ſolutione vendere.

chịu thai: *conceber*: concipio, is.

cho: *conceder*: concedo, is. cho nó bẽào: *deixao entrar*; concede vt ingrediatur.

cho; *pera*: ad pro, datiuus etiam prouentus, vel damni. caù cho tôi: *rogay por my*; pro me ora. muốn cho mày chét: *deſeio que morras*; tibi mortem cupio.

cho blọn: *inteiramente*: integrè:

cho thạt: *verdadeiramente*: verè.

cho nên: *como conuem*: conuenienter.

cho: *dar*: do das, non dicitur ſimpliciter ſed cum adiuncto. tôi xin cho tôi: *eu peço daimo*: da mihi petenti. ponitur interdum in fine. chúa ban cho: *el Rey dar*: datum à Rege. chẳng đi cho: *não quer ir*: ire non vult. chẳng nghe cho: *não qner ouuir*: audire non vult. cætera vſus docebit.

chó, cõ chó: *cão*: canis, is.

chó, bọ chó: *pulga*; pulex, icis, alij bọ chét.

chó dại: *cão danado*; canis furens.

chó sói: *lobo*; lupus, i.

chó, cái chỏ: *certo vaſo*; vas quoddam.

chõ, mọt chõ mưa: *hũa pancada de agoa*: impetus vnus pluuiæ.

chớ giét: *não mateis*: ne occidas, particula prohibitiua.

ít chớ: *pouco e não mais*: parũ tantũ. thì chớ: *pouco vay niſſo*: non intereſt. mà chớ, *e não mais*: nec amplius. chớ gì: *ouxalà*: vtinam. thì chớ gì:

não

não ha que tratar: non eſt de hoc agendum.

chờ: *eſperar*; expecto, as.

chở: *meter carga*: ſarcinam imponere.

chở thuièn: *carregar a embarcação*: ſarcinam naui imponere, idem dic de equo aut curru ſic etiam dicitur. thuièn chở của: *a embarcação leua o fato*: cymba defert res. đất chở người ta: *a terra ſoſtenta os homens*: defert terra homines.

chở lửa: *atiçar o fogo*: excitare ignem.

chở dậy: *leuantarſe*: ſurgo, is.

chở, chơn chở: *lauores de cores*: colorum variegatio.

chợ: *praça em que ſe vendem couſas de comer*: forum in quo venduntur edulia.

chợ, kẻ chợ: *corte de Tunquim*; Tunchinenſis regia.

chǒai, bò chǒai: *nouilho*: iuuencus, i. ſic etiam dicitur de alijs animalibus quæ nõdum peruenerunt ad ſtatum perfectum. gà chǒai: *franga*: pullaſtra, æ. chó chǒai: *cachorro*: catulus, i.

chǒáng, chên chǒáng: *cambetas de bebado*: tituba-tio ebrij.

chốc: *chagá, poſtema aberta*: vulnus, neris, vlcus apertum. chốc léch: *chagado*; vulneratus, a, vm.

chốc, phải chốc: *aſſy meſmo*: ita enninò. một chốc, bóũ chốc: *no meſmo inſtante*: ipſomet inſtanti. bay giờ chốc: *agora meſmo*; iam-nunc. alij giốc.

chọc len: *leuantar*: attollo, is.

chộc chĕaò: *meter*: immitto, is.

chộc, vide chọuc.

chồi: *caza de vigia*: excubiarum domus.

chồi cây: *vergontea*: virgultum, i.

chói lói con mắt: *reſplandor que cega a viſta*: lux feriens oculos.

chói lói tai: *eſtrogir os ouuidos*; exurdo, as.

chói mình, chói tlôn: *picarſe aſſentandoſe*: pungi ſedendo.

chói lói, hay chói lói: *ſaber muito*: ſcire egregiè.

chôi:

chối: *negar*; nego, as. recuſo, as. chẳng chối: *não me nego*: recuſo minimè.

chổi: *vaſſoura*; ſcopæ, arum.

chọi, gà chọi: *gallo de briga*: gallus pugnator. chọi gà: *brigar os gallos*: pugna gallorum.

chội, chệt chội: *apertado*: anguſtus, a, vm. vide chệt.

chơi: *brincar*: ludo, is. chơi ác: *fallando de homem com molher he peccar*: ludere hominem cum muliere, ideſt peccare, modeſtè loquendo ſic dicitur.

chỏi dậi: *aleuantarſe, ou em pè, ou ſobre os ioelhos, eſtando aſſentado no chão*: ſurgere, vel ſuper pedes, vel ſuper genua, cum quis, vel iacet, vel ſedet in ſolo. chỏi dậy, idem.

chồm nhau: *inueſtir hum com outro*: impetere, vel inuadere ſe inuicem. con mèu chồm bắt chuật: *o gato arremete com o rato*: felis inuadit murem.

chôn ke chết: *enterrar os mortos*: ſepelire mortuos. chôn tiền: *enterrar caixas*:

infodere monetas.

chốn: *lugar*: locus, i.

chọn: *eſcolher*: eligo, is.

chơn chỏ: *lauores de cores*; variegatio colorum.

chớp: *relampago*: fulgur, ris.

chớp dù: *remate do ſombreiro a ſol*: coronis vmbellæ.

chót chót: *figura redonda que acaba em piramide*: rotundum in pyramidem deſinens.

chốt: *o que ſerue de eixo em compaſſo tezoura e outras couſas*: axis cuiuſcunque rei vt circini foreficis & ſimilium.

chốt cửa: *o pao que ſe mete na femea per a fechar a porta*: lignum quod immittitur in foramen paruulũ ad claudendam ianuam.

chọt *meter*: immitto, is. ſi mundis vocibus iungatur eſt mundum hoc vocabulum. ſi obſcænis, eſt immodeſtiſſimum.

chọt, chạy chọt: *correr*: curro, is.

chục: *dezena*; decas, adis. một chục, hai chục:

hũa dezena, duas dezenas: decas vna, decades duæ.

chouc, cái chouc chouc: *mexilhão*: mytilus, i.

choũ: *estrepes*; murex, icis.

chóũ: *sostentar algũa cousa com pao pera que não caya*: sustinere stipite aliquid, vel eleuare ne cadat. chóũ gậy: sustentare se scipione.

chóũ thuièn. *leuar às varas o barco*, subigere ratem conto.

chóũ blả: *virar sobre o imigo*; rependere inimico.

chóũ len: *por hũas cousas soubre outras*; res alias alijs superponere.

chu chu châm châm: *estar modesto e composto*: modestè se gerere.

chu, nhà chu: *prosapia da quelle Rey da China*: familia cuiusdam Regis finarum.

chu, bố chính chu: *territorio que não chega a fazer Prouincia inteira*: territorium quod Prouinciam non explet. vt bố chính, & ideò non dicitur xứ, sed chu.

chu bien: *aruore cuia cascatira a caspa da cabeça*: arbor cuius cortex furfures è capite expellit.

chù, chuật chù: *rato cheiroso*: mus odoratus.

chú: *tio irmão mais moço do pay*; patruus, frater patris natu minor.

chú but: *rezar ao pagode*: preces idolo fundere. cầm ấn chú but: *rezar ao pagode pera botar o diabo*: precari idolum ad diabolum expellendum, atque ideò expræcepto venefici digito partem manus perstringunt in qua putant diabolum manere.

chủ: *sõr*: Dominus. thien chủ: *Senhor do ceo*: Dominus cæli.

chủ, bàu chủ: *fiador fideiussor*:

chư: *todos*: omnis, e. chư tứ âng: *todos os capitãis*: omnes duces. cạp chư linh thần: *todos os espiritos*: spiritus idest omnes dæmones. chư phạt: *todos os pagodes*: omnia idola.

chử: *emendarse*: resipio, is.

chữ: *letra da China*: literæ Sinicæ, seu characteres Sini-

Sinici. chữ rẻ: *letra facil*: character facilis: chữ mắt: *letra difficil*: character difficilis.

chua: *couſa azeda*: acerbus, a, vm.

chua báo: *couſa pretioſa*: res pretioſa vt gemma vnio & ſimilia.

chua con: *letra miuda como gloſſa do texto*. literæ minutiores vt gloſſa explicans textum.

chùa: *templo de idolos*: templum idolorum. chuà chiền, chùa triền, idem.

Chúa *Senhor*: Dominus, i. đức Chúa blòi đất: *O Sõr do ceo e da terra*: Dominus cæli & terræ, nomen quo vocatur apud Tunchinenſes Deus. Chúa: *o que gouerna o Reyno*: Gubernator totius Regni quem regem vocamus.

chưa, đã làm chưa: *ià fizeſtes, ou ainda não*; chưa có blòi: *ainda não hauia ceo*: nondum erat cœlum. melius, chưa có blòi.

chưa: *ainda não*: nondum. chưa có blòi: *ainda não hauia ceo*.

chửa: *prenhe*: grauidus, a, vm. chửa nó: *emprenhoua*: grauidauit eam.

chứa: *agazalhar*: hoſpitor, aris. nhà chứa: *diſpenſa, celeiro*: cella, æ chongiròi ta chứa: *agazalhar gente*: excipere homines.

chữa: *liurar*: libero, as, à quolibet infortunio ſiue morbo, ſiue periculo, &c. đi chữa mình: *ir a ſuas neceſſidades*: exonerare aluum, modeſte loquendo.

chữa chùng: *fazer algũa feiticeria, com a qual cuidão de liurarſe de algũ mal*: veneficia facere, ad malum aliquod, vt ipſi putant, auertendum.

chùa; *emendarſe em parte*: reſipiſcere ex parte. chùa có òi: *emendarſe de tudo*: reſipiſcere omninò.

chuồn *beſteiro bicho*. vermis volatilis.

chuâng. *ſino*: campana, æ. đánh chuâng *tanger a campa ou campainha*: ſignum, vel campanulam pulſare.

chuồng: *lugar em que ſe guardão animaes e aues*: locus animalium & auium.

chuẩng tlâu bò: *còrte de bois*: bubile, is.

chuẩng ngựa: *eſtrebaria*: ſtabulum, i.

chuẩng gà: *galinheiro*: gallinarium, ij.

chuẩng bò cáu · *pombal*: columbarium, ij. & ſic de cæteris animalibus præter quam de elephantibus.

chuậng · *eſtimar, honrar*: veneror, aris. kính chuậng, yeu chuậng, idem.

chúc đài: *coluna com perfumes em ſima*: columna, ſub dio erecta cum ſuffitibus ſuprapoſitis, ſuperſtitio qua Ethnici colunt cælum, vel maledicta imprecantur alteri.

chúc, biểủ: *aduertir*: moneo, es.

chúc kì hạu nhin, truiền cho kẻ đòi ſau: *tradição pera os vindoros*: traditio ad poſteros.

chức: *dignidade grao*: dignitatis gradus · chức tước, idem.

chực tiết, giữ nghĩa: *guardar fidelidade*: ſeruare fidem.

chực, chàu chực đua chúa: *corteiar el Rey*: aulam frequentare.

chui đẻ ào: *entrar por buracos*: penetrare per cuniculos. chui qua, idem.

chùi: *alimpar esfregando*: tergo, is. chùi mạt: *alimpar o roſto*: abſtergere faciem.

chúi, ngã chúi *cair de focinhos*: corruere in faciem.

chuien. *apartar o que eſtà miſturado, como a liga da prata*; diſgregare quæ mixta ſunt vt ſcoriam à metallo.

chuien: *continuadamente*: ſemper.

chuiền, một chuiền, hai chuiền: *hum caminho ou viagem, duas viagens*: iter vnum duo &c. eundo ſcilicet, vel redeundo, & aliquid geſtando.

chuiển: *mouer*: moueo, es. alij chuiền. đã chuiền: *já melhorou com a meizinha que obrou*: effectum medicinæ iam ſentit.

chuiện; *hiſtorias fabulas*: narratio, onis. chuyện hát: *cantigas deſſas hiſtorias*: cantus cum narratione. melius truiện.

chum chúp: *leuemente*: leuiter.

uiter. dâm gạo chum chúp: *pilar o arròs leuemente*; leuiter orizam terere.

chum, cái chum: *iarra de barriga grande pera agoa*: vas ventris vasti ad aquam seruandam.

chùm hŏa: *ramalhete*: fascículus florum. chùm nho: *cacho de vuas*: racemus, i.

chun: *cousa encrespada*: crispus, a, vm. chun áo: *rugas do vestido*: vestium rugæ. khan chun: *lenço encrespado*: sudariolum crispatum. chun lại: *encrespar se*: crispari.

chung: *em comũ*: communis, e. của chung: *fato comũ*: res communes.

chung quanh: *ao redor*: circum quaque.

chung, vô thỉ vô chung: *sem principio sem fim*: fine & principio carens, solus scilicet Deus.

chùng, chữa chùng: *curar*: medeor, eris. communiter dicitur de superstitionibus Ethnicorum quæ fiunt in ægrorum curationem.

chúng tôi: *nos*: nos, chúng est particula faciens plurale. chúng nó: *elles*: illi.

chưng, bánh chưng: *bolo que se fas no anno nouo de arròs e carne de porco*: placenta ex oriza & carne suila, solum fit in principio anni.

chưng thì quan: *debaixo do gouerno*: sub potestate. chưng thì chúa nọ: sub potestate illius regis. est etiam particula expletiua. làm chưng cội rễ mọi sự: *he raìs de todas as cousas*: est prima radix omnium rerum.

chừng: *modo*: modus, i. chừng nào: *de que modo*; quam altus.

chứng: *testemunha*: testis, is. làm chứng: *testemunhar*: testificor, aris.

chứng liệt: *specie de doença*: species morbi. liệt chứng nào: *que doença tem*: specie quanam morbi laborat.

chửng, hãọc chửng: *aprender o menino de andar*: ambulationes primæ infantium cum ambulare incipiunt.

chúoc rượu: *deitar o vinho no copo*: infundere vinum in calicem.

chuọc: *resgatar*: redimo, is.

is. chuọc tội: *satisfazer pollos pecados*: satisfacere pro peccatis. chuọc áo: *resgatar a cahaya*: redimere vestem, vel soluere sartoris opus. melius chuậc.

chước: *inuenção*: artificium, ij. bắt chước: *imitar*: imitor, aris.

chước, ngủ một chước: *dormir hũ sono*: vice vna dormire, alij một giuóc.

chuôi dẽao: *cabo de faca*: manicus cultri, dicitur de quolibet manico breui, nam de longis potest dici cán.

chuối: *figos de India*: ficus Indiæ.

chuối, cá chuói: *cabòs peixe*: piscis dictus cabòs.

chuỗi hột: *rosario de contas*: Rosarium, ij.

chuỗi hỏa: *coleira de fulas*: torquis florum.

chưởi: *chamar ruindades*: conuitior, aris.

chuồn: *besteiro bicho*: vermis volatilis oblongus, alij chuồn.

chuòng, vide chuâng.

chuóng, vide chuâng.

chuộng, vide chuậng.

chương bắy len: *armar a ratoeira de bèsta*: tendere muscipulam. alij giương. chương nó: *armar a besta*: tendere arcum. alij chuâng.

chương, xác chương len: *inchar corpo morto*: inflari cadauer quodcunque.

chương, một chương: *hum capitolo de liuro*: caput vnum libri alicuius, melius chuâng.

chưởng: *titulo de Mandarim ordinario*: titulus infimæ sortis gubernatorum in Tunchino, at in Cocincina non dicitur nisi de affinibus regis, vel de supremis quibusdam Gubernatoribus, melius chuẫng.

chuót: *acepilhar*: læuigare dolabro.

chuọt, con chuọt: *rato*: mus muris. melius chuật.

chuọt chù: *rato cheiroso*: mus odorosus. melius chuật.

chuọt, dưa chuọt: *pepino*: cucumer, eris. melius đưa chuật, vel dưa bọ.

chúp, vide phúp.

chút, một chút: *hum pouco*: parum.

chút chít, cháu chát chút chít:

chít: *netos e tartaranetos*: nepotes.

co chên, co tay: *encolher-se os pes e as mãos, como com frio*: contrahi pedes aut manus frigore. co lại: *encolher-se os membros por doença*: contrahi membra ex morbo, alijquo, vel cũo.

cô: *tia irmãa do pay*: amita, æ.

cô, nuêi báu cô: *alimentos que manda dar o iuis*. alimenta ex iudicis mandato.

cô hồn: *almas dos que morrem sem sepultura*: anima eius qui sepultura caret.

cô kê, câu kê: *escriuão del Rey*: notarius regius.

cò, chim cò: *garça*: ardea, æ. tláng như cò: *branco como garça*; albus vt ardea, ideſt albus vt nix.

cò sũ: *cão de espingarda*: canis sclopi.

cò, đàn cò ke: *arrabil de pedinte*: lyra ruſtica mendici.

cồ, gà cồ: *galinha casta grande*: gallina proceræ ſpeciei. sóũ gà cồ: *gallo de casta grande, de peleia*: gallus proceræ magnitudinis, qui ſcilicet eſt aptus ad decertandum. gà chọi, idem.

có: *ter, auer*: habeo, es. có, additamentum ad verba vt, có thè chẳng: *iuraſtes ou não*: iuraſti necne? eſtque aptus modus interrogandi in confeſſione.

cỗ: *empenhar*: pignori dare, cỗ mính: *eſtar em refens, ou catiuo que ſe empenhou a ſy meſmo*: obſes, idis, vel qui ſeipſum vendit.

cỏ: *herua*. herba, æ. cắn cỏ lại: *morder herua*; herbam mordere, in ſignum humilitatis coram aliquo ad petendam veniam, ac ſi beſtiam ſe profiteatur. ſang cỏ, cây cỏ: *aruores e heruas*; arbores & herbæ.

cỏ, muâng cỏ: *animais*: animalia.

cỏ, ma cỏ: *diabo*: diabolus, i.

cổ: *peſcoço ou collo de qualquer couſa*: collũ cuiuſcũque rei. thắt cổ: *enforcar*: ſuſpendo, is. keó cổ, kep cổ. idem. cổ tay: *collo da mão*: collum manus. cổ chên: *collo do pè*: collum pedis. cổ áo: *cabeção da cabaya*: collum veſtis. cổ

xe:

xe : *cabeçalha do carro* : temo, onis.

cồ thủ: *tangedor de festas* : tibicen, inis.

cồ, bàn cồ, vide, bàn.

cồ, khan cồ *enrouquecer* : rau esco, is.

cỗ : *mesa com iguarias* : mensa apposita cum edulijs. an cỗ : *comer estas iguarias* : edulia in mensâ apposita comedere.

cọ kẹ : *homem graue meterse a fazer officio baixo* : grauem virum ad vilia deprimi munia.

cọ : *alimpar esfregando* : tergo, is.

cọ mình: *coçarse com algũa cousa*: scalpo, is. cọ áo: *esfregarse com a ueste*; veste fricare se. cọ bẽào, cạ bẽào : *esfregarse por comichão* ; scabo, is.

cọ nhau : *altercar*, contendere inuicem.

cọ đạo *disputar da ley* cõtendere de lege. cọ càu dẽạ bạõ *enganador* : deceptor, is.

cọ, cầm cọ : *nem crescer nem mingoar* ; permanere in eodem statu.

cọ mà, nẽu mà *se* ; si.

cọ cỗên : *companhia de soldados* ; cohors, ortis.

cờ : *bandeira* ; vexillum, i. hàng cờ : *gente da mesma bandeira* ; vexilli vnius milites. cầm cờ : *alferes* ; signifer, i.

cờ, bàn cờ : *taboleiro de iogo* ; tabulæ lusoriæ. con cờ : *peças do iogo* ; latrunculi. đánh cờ : *iugar* ; ludo: is. đánh cờ đánh bạc : *taful*; aleator. geo cờ trịch : *lançar os dados* ; iacere talos.

cờ, tình cờ : *a caso* : fortuito.

cờ, kìm cờ : *certo peixe* ; piscis. quidam dictus kimco.

cờ, con cờ : *porçolana* ; lanx Sinicus.

cớ gì, cớ sao, cớ nào : *porque cousa*; quare. vô cớ *sem cousa* : sine causa.

cóc, cái cóc : *sapo*, bufo, onis, vel cãóc.

cọc : *estaca* ; stipes, itis. cọc cheò : *tolete em que poga o remo* ; scalmus, i.

cọc, đạt cọc : *dar final ao official dante mão* ; arrham dare artifici.

cọc buồm : *masto da vela* : arbor nauis, cột buồm, idem.

cọc,

cọc, áo cọc: *cabaya curta interior*: interula, æ.

cọc, gà cọc tác: *cacareiar da galinha*: glocido, as.

cǒên: *eſquecerſe*: obliuiſcor, ceris. vel quên.

cǒen: *acoſtumarſe*: aſſueſco, is. vel quen.

coi: *olhar*: video, es. coi chẳng tháy: *ver mas não achar*: videre nec deprehendere. coi sóc, coi nhà: *vigiar a caſa*: domus curam habere. coi coi: *olhai olhai*: vide vide, modus arguendi cum aliquid non rectè agitur.

cọi, mồ cọi: *orfão*; orphanus, i. mồ cọi mồ cút, idem.

cối, cây cối: *aruores*: arborum ſpecies.

cối, cái cối: *almofaris*: mortarium, ij.

cối xay: *moinho da moer arròs*: mola verſatilis ad purgandam orizam. tai cối: *a aſa por onde ſe pega pera moer*: lignum quo agitur orizę mola. vel mõ.

cối, cây cối xay: *maluas*: malua, æ.

cói, cái cói: *iunça*: iuncus, i.

cỗi: *deſpir*: ſpolio, as. cỗi áo ra: *deſpir a cabaya*; ſpoliare ſe veſte. cỗi dải ra: *deſatar a fita*: ſoluere ligaturam.

cõi: *confins*: terminus, i. cõi nước: *confins das terras*; termini agrorum.

cội: *tronco de arbore*: truncus arboris. cội rễ: *tronco e raìs*: truncus & radix, dicitur etiam de principio & origine alicuius rei, vt, Chúa blòi là cội rễ muôn ſự: *o Senhor do ceo, e principio de todas as couſas*: Dominus cæli eſt principium rerum omnium.

coi, cái coi: *boceta de betel ſem tapadora*: pyxis illius folij quod betel vocant, ſine operimento.

cói: *ẽmendarſe*; reſipio, is.

cỏi ngựa: *ir a cauallo*: equito, as.

cỏi voi: *ir em elefante*: vehi elephante. cỏi tlâu: *ir em bufara*: vehi bubalo, & ſic de alijs.

cồm: *tronco de pao*: carcer ligneus. cầm cồm, đáõ cồm: *meter no tronco*: carceri mancipare.

còm: *corcoua*: gibba, æ. còm lưng: *corcouado*: gibboſus, a, vm.

côm: *auela, arròs verde eſpalmado*: oriza viridis contrita quam, auela, vocant.

com: *arròs cozido*: oriza cocta. ăn com: *comer paſto como iantar ou cear*: prandium aut cænam ſumere.

com, tlóũ com: *tambor comprido*: tympanum oblongum.

com, cạnh com: *madraço que não preſta pera nada*: nebulo, nequam.

con: *filho*: filius, ij. con cái: *filhos e filhas*: filij & filiæ. con blai: *filho macho*: filius maſculus. con gái: *filha femea*: filia fœmina. con đẻ, con ruột: *filhos gèrados*: filij geniti. con nuôi, con mày: *adoptiuos*: adoptiui. con ghẻ: *enteado*: priuignus, i. con đầu lòng: *filho primogenito*: primogenitus.

con mắt: *olhos*; oculus, i.

con tiện, con thuiện: *grades torneadas de pao*: crates tornatiles ligneæ.

con cờ: *peças do iogo*: latrunculi.

còn, hải còn: *ainda eſtà, ainda viue*: ſupereſt. chẳng còn: *ià morreo, ià não ha*: non ſupereſt. còn tlẻ: *ainda he moço*: adhuc eſt iuuenis.

côn, buậc làm côn: *amarrado de couſas grandes como madeiros*: colligatio ſeu faſcis rerum maiuſcularum vt lignorum arborum & ſimilium.

cồn: *outeiro*: collis, is. cồn đất: *monte de terra*: aceruus terræ.

cồn đẹa: *doença como pelouro na barriga*: morbus vt globuli in ventre concreti.

con gió: *pè de vento*: turbo, inis.

con mưa: *pancada de agoa ou chuua*: pluuiæ profuſio, một chỗ mưa, idem.

con rét: *maleitas*: febris frigus.

con sốt: *cezão de quentura*: febris calor.

con do nảo: *donde naceo iſto*: vnde hoc?

cỏn cờ: *porçolana de borda quebrada*: lanx Sinicus ori-

orificij confracti. con cò, bát mé, idem.

cọt caó: *graceiar*: nugor, aris. nói cọt: *dizer graças*: ludere verbo.

Cộp dù xuâng: *fechar o ſombreiro*: colligere claudendo vmbellam. alij cụp.

cót, cái cót: *eſteira de caniços ou canas groſſas*: ſtorea ex arundinibus contexta.

cốt, báo cốt: *feiticeira em que entra o diabo, tomando nome de peſſoas mortas*: venefica ſeu pythoniſſa in quam doemon aſſumens mortuorum nomina ingreditur. làm cốt: *fazer eſſe officio de feiticeira*: veneficijs illis implicatam eſſe. đi cốt: *ir a conſultar a feiticeira*: conſulere Pythoniſſam.

cốt, xương cốt: *oſſos*: os oſſis.

cốt, hài cốt: *os oſſos de morto que não tem ià carne*: oſſa mortuorum conſumptis iam carnibus.

cốt, gẹn cầm cốt: *agaſtamento interior*: iracundia in corde latens.

cốt, đau cốt kí: *doença de gota*: podagra, vel chiragra laborare.

cốt, nước cốt blàu: *cuſpo de betele que ſe bota no principio fora*: ſaliua quæ ſumpto folio quod dicitur, betele, primum in ore ſumentis enaſcitur & expui ſolet.

cột, cái cột: *coluna, eſteyo*: columna, ſuſtentaculum.

cột buồm: *maſto de embarcação*: arbor nauis.

cột phướn: *pao que ſe leuanta no ieium dos idolos*: lignum quod erigitur in ſuperſtitioſo idolorum ieiunio.

cột con: *colunas piquenas de caza*: columnæ minores in eâdem domo.

coúc: *quinhão*: portio, onis.

coục: *couſa gaſtada na ponta*: conſumptum quid, vel carens acumine quod habere deberet vt, bút coục: *penna ou pincel gaſtado na ponta*, penna, vel penicillus acumine carens.

coũ: *merecimento*: meritum, i.

coũ đức: *fazer eſmola*:

eleemosinam erogare & cætera pia opera.

coũ la: *batega piquena de vigia*: signum paruum ad vigilias.

coũ bàng: *recto no iulgar*; iustus iudex. blả coũ: *pagar o trabalho*; soluere mercedem. mất coũ: *perder o trabalho*: operam perdere.

coũ, thỗ coũ, vide thỗ.

coũ, chim coũ: *pauão*: pauus, i.

coũ: *titulo de dignidades*: titulus dignitatum, vt cỗện coũ, ấn coũ *dignidade grande de caza del Rey*: dignitas magna in regia domo · cỗấc coũ: *o segundo depois del Rey*; secundus à rege.

cóũ, oữ cóũ, hương cóũ: *grao de licenciado que fica isento de tributos*; gradus secundus in examine literarum, quo adepto eximitur quis à tributis.

cóũ, lỗ cóũ: *lugar por onde passa agoa e a gente por cima*; transitus aquæ super quem est via, vt pons & similia alij cáỗ.

cóũ tay, vide cáỗ.

còũ, cái còũ: *batega de tanger*; signum ad vigilias, vel alia monenda.

cổũ, cửa cổũ: *porta como de cancella*; ianua in cancellorum modum.

cu: *sentença entre pontos*: sententia inter puncta. chẽm cu: *por virgola*; interpungere.

cu lan: *grades a roda de algũa cousa pera não cair*: craticulæ adhibitæ ne quis decidat, aut ab extra penetret, vt in curru & alijs.

cu, bồ cu, chim cu: *rola*: turtur, ris.

cu liem, vide câu liem.

cù, giá cù: *alampadayro*: polymixos, i.

cù đèn: *lenterna*: laterna, æ.

cù lao. *ilha*; insula, æ. núi nước, gò nước idem.

cù, đánh cù: *iogar a choca*; claua ludere, đánh phét, idem.

củ: *toda sorte de raìs que se come como nabo rabãos &c*: radices quæ comeduntur vt rapæ raphani & similia.

củ lang: *batata*: tuber insulanum.

củ hành: *cebola*: cepe.

củ tói: *cabeça de alhos*: allium, ij molyza, æ.

củ rủ: *estar con os ioelhos iunto ao rosto como quando tem frio*: contrahere se, vt ex frigore, cum genua vultui adhærent.

củ, đi củ, đi cảo: *muitos, como a aldea iunta acuzar alguem*: accusari à multis vt ab integro pago.

cũ: *cousa velha*; res vetus.

cứ kinh: *encostarse ao liuro, guardar o que dis*; adhærere verbis libri. cứ mlòi: *conformarse às palauras do que manda*: conformari præcipientis verbis.

cử rử, vide củ rủ.

cũ, nàm cũ: *estar pera parir, e guardarse da vista de gente*: abstinere à consortio aliorum propter vicinum partum.

cự, vide ngần.

cua: *carangueio*: cancer, cri. gạch cua: *corais do carangueio*: cancri caro.

của: *fato*: res, rei. của cải: *fazenda*: merces. cửa nhà: *alfayas de caza*: supellex, ectilis. của ăn: *cousas de comer*: res comestibiles. của dối, của giả: *cousa de superstições, ou falsificada*: res superstiosæ aut adulteratæ của thạt: *fato bom*: res bonæ. của tốt, idem.

cưa: *serra, serrar*: serra, æ. serro as. cưa ăn gỗ: *a serra entra bem pollo pao*: serra aptè lignum findit. cưa gỗ đi: *serray o pao*: finde lignum serrâ. xẻ, idem.

cửa: *porta, barra*: ianua, æ. portus, vs. cửa sổ: *ianella*: fenestra, æ. mở cửa: *abrir a porta*: aperire ianuam. đáỏ cửa lại: *fechar a porta*: claudere ianuam. bẻào cửa: *entrar na barra*; portum ingredi. ra cửa: *sair da barra*: portu egredi. cửa cái: *a porta principal em cazas grandes*: ianua præcipua vt in domibus principum &c cửa hậu: *a porta traueſſa*: posticum, i. cửa ngỏ: *a porta do pateo pera rua*; ianua atrij ad viam. cửa vòvò: *porta de bobeda*: oltium concameratum. giữ cửa giữ nhà: *olhar polla caza*: domui inuigilare.

cựa: *mouerse cousa viua*:

moue-

moueri aliquod animal. còn cựa: *ainda bole;* mouetur adhuc.

cựa gà: *esporão do gallo*: calcar galli gallinacei.

cấi, vide cối.

cưấi, vide cúoi.

cuẩn, vide quẩn.

cưẩng, vide cưỡng.

cúc: *moẽda de ouro ou prata: ou latão que se poem sobre o barrate nas festas*: moneta quædam aurea, vel argentea, vel ærea quæ pileo imponitur diebus festis. aliæ maiores apponuntur vestibus ante pectus in modum laqueolorum, & dicuntur, nạu.

cục, bổn cục, các cục, hàng cục: *todos os daquella arte ou officio*; artis, vel officij eiusdem homines vt fabri lignarij ferrarij & similes. phe, idem.

cực: *particula do superlatiuo*: particula superlatiui siue in bonum siue in malum, magis tamen in malum vt, tôi đã cực, *cheguei ao extremo da miseria*: miseriarum extremum attigi. cực lảo: *affligido*: afflictus, a, vm, làm cực ngưòi ta: *por os homens no summo da miseria*: miserijs summis homines afficere. interdum etiam sumitur in bonum, vt.

cực mầu, cực nhiem: *profundissimo*: profundissimus, a, vm.

cực khôn: *prudentissimo*: prudentissimus, a, vm. & sic de alijs.

cùi bí: *o que se come da combalenga*: comestibile cucurbitæ indicæ, sic dicitur de alijs cucurbitis, de pepone & similibus, at de alijs fructibus dicitur, múi.

cúi: *abaixar a cabeça*: inclinare caput. cúi lạy xuống: *fazer renerencia atè o chão*: prosterni vsque ad solum.

củi: *lenha*: ligna ad comburendum. lửa củi: *incendio*: incendium, ij.

cũi: *capoeira de animais grandes*: cauea maiusculorum animalium.

cũi lợn: *capoeira de porcos*: cors porcorum.

cũi khỉ: *de bugios*; cors simiarum.

cũi dễ: *de cabras*: cauea caprarum.

cũi

cũi hổm: *de tigres*: caueã tigrium. & ſic de ſimilibus. non dicitur cũi gà ſed chuồng gà, vide chuồng.

cửi: *tear*: tela, æ. cửi canh, idem. khoũ cửi: *armação do tear*: telæ compoſitio.

cuiển, cái cuiển: *certa frauta*: fiſtula quædam. thổi cuiển: *tanger a frauta*: fiſtulâ ſonare.

cuiển sách, vel cuốn sắch: *corpo de liuros*: tomus librorum. một cuiển: *hum tomo*: tomus vnus, vel một cuốn. vox numerandi libros.

cuiền, vide quiền, vel quiển.

cún vide cuốn.

cùn, gẹn cùn: *agaſtarſe muito e com a raiua botar por ahy as couſas*: excandeſcere, atque ex rabie res perdere. gẹn giửi, idem.

cuở: *agaſtarſe el Rey, ou algũa peſſoa muito graue, moſtrando no exterior com algũa reprehensão*. iraſci regem, vel primariam perſonam, atque iram aliqua reprehenſione demonſtrare.

cuốc, nước: *reino*: regnum, i. cõên cuốc: *ſoldadeſca*: exercitus, vs. lính, idem.

cuốc, cái cuốc: *enxada*: ligo, onis.

cuốc cheò: *a cabeça do remo*: ſummitas remi.

cuốc, chim cuốc: *gallinhola*: gallina ſylueſtris.

cuốc coũ, vide coũ. alij coắc.

cuọc: *apoſtar*: ſponſionem facere. đuọc cuọc: *ganhar a apoſta*: ſponſionem vincere.

cước: *argola*: annulus ferreus.

cuối, giờ cuối: *acabouſe a hora*: finis horæ aduenit.

cuội, vide quội.

cười: *rirſe, zombar*: rideo, es. cười nhau: *deſprezarſe entreſi*: contemnere ſe inuicem. người ta cười: *agentè ſe eſcandaliza*: ſcandalum pati homines. cười reo the thé. *dar grandes riſadas*: cachinnis implere omuia.

cưới: *o marido dar a dote a molher*: dotari vxorem à viro.

viro. đi cưới: *andar o marido cazarse*: vxorem ducere; ăn cưới: *fazer as vodas*: nuptiale conuiuium celebrare.

cuôn: *soldados*: miles, itis. săm cuôn: *fazer exercito*: exercitum parare. sai cuôn: *mandar peleiar*: exercitum mittere.

cuòn, ḃua: *rei*: rex. cuôn táo ḃua bếp, vide bếp.

cuồn, bay: *voar*: volo, as. lên cuồn cuộn: *subir iuntamente, como fumo ou nuuem*: ascendere glomeratim, vt fumus, vel nubes.

cuồn: *enrolar*: glomero, as. cuồn buầm: *tomar as velas*: colligere vela. cuồn chiếu lại: *enrolar as esteiras*: globare storeas.

cuồn sách: *tomo de liuro*: tomus libri. một cuồn, hai cuồn *hum tomo, dous tomos*: tomus vnus, tomi duo &c.

cuồn, sâu cuồn chiếu: *bicho de muitos pes que se enrola*: vermis multos habens pedes qui glomerat seipsum.

cuộn, vide cuồn.

cuộn, quan: *mandarim*: præfectus, i.

cuộn coũ: *titulo de mandarim grande*: dignitatis præcipuæ titulus.

cuòn, vide quòn.

cuồng: *doudo*: stultus, i. nen cuồng dại: *endoudecer*: insanio, is.

cuống: *pe de fruta*: pediculus fructus.

cuống bí: *pè de combalenga*: pediculus cucurbitæ Indicæ.

cuống ḃểải: *pè di lichia*: pediculus fructus Sinici quẽ lechi vocant.

cuống, cà cuống, vide cà.

cuổng, cà cuổng, vide cà.

cướp: *tomar por força*: rapio, is. ăn cướp, idem: kẻ cướp: *salteadores* grassator, oris. phải kẻ cướp: *salteado de ladrões*: compilatus à grassatoribus.

cướp mlòi: *fallar quando outro falla não deixando acabar o que dizia* interrumpere alterius verba.

cướp *arrebatadamente*: temerè, raptim.

cúp, đáo đanh cúp xuống: *dobrar a ponta do prego pera baixo*:

baixo: intorquere clauí acumen in partem inferiorem. mũi cúp: *naris aquilino inclinado pera baixo*: naſus aquilinus in partem inferiorem contortus.

cụp vide cọp.

cút cút, cun cút: *certo paſſaro*: auis quædam dicta cun cút.

cút, mồ côi mồ cút: *orfão de tudo*: orbus vtroque parente.

cụt, chó cụt: *cão ſem rabo*: caudâ carens canis, & ſic de alijs rebus. cụt đaù: *cabello cortado*: præciſi capilli.

cụt: *coſta piquena*: coſta in imo pectore. xư-ơng ſư-ờn cụt: *lado*: latus, eris. đâm xư-ơng ſư-ờn cụt đức Chúa leſu: *com lança abrirão o lado de Noſſo Senhor Ieſu Chriſto*: latus Domini Ieſu lanceâ fuit apertum.

cứt: *excrementos de homens e animais*: excrementa hominum & animalium.

cứt tlâu: *quijdade da moleira dos meninos*: ſordes ex cranio infantium.

cứt sắt: *eſcoria*: ſcoria, æ.

cưu mang, con tlaõ đẻa: *criança no ventre*: filius in vtero.

cứu: *ſaluar, curar*: ſaluo, as, ſano, as. cứu thế: *Saluador do mundo*: Saluator mundi, chũa đời, idem. cứu lẽy tòi cũ: *acudime*: libera me.

cứu: *dar botão de fogo*: cauterium facere.

cũ: *ofrecer*: offerre. cũ đức Chúa blời: *ofrecer a Deos*: offerre Deo. cũ thày: *ofrecer ao Padre*: offerre Magiſtro.

cũ: *arco*: arcus, vs. bắn cũ: *atirar com arco*: arcu iaculari.

cũ phi mĩ, hàu tốt kín: *molher recolhida que não ſaye de caza*; mulier ita incluſa, vt domo non exeat.

cũ: *fim termo*: finis, terminis. có cũ: *tem fim*; terminum habet. vô cũ: *ſẽm fim*: termino caret. phép tác vô cũ: *poder ſem fim*: ſine fine potens, ideſt omnipotens.

cũ, cũ: *ir iuntamente*: ſimul ire. cũ nhau: *hũ com outro*: inuicem, ſimul.

cũ : *tambem* : etiam : cũ đi : *tambem ira* : etiam eſt iturus . cũ một : *he o meſmo* : vnus & idem . cũ bậy : *da meſma maneira* ; eodem modo.

củ thủ, cắp tay : *ter as maõs compoſtas ſobre o peito* : compoſitas manus habere iuxtà pectus.

DÀ: *casa*: domus, vs. vel nhà.

dà lê: *a familia real le*: familia regis quæ dicitur lê.

dà, cây dà: *aruore da tinta*: arbor ex qua fit atramentum.

dà quê, vide quê.

dả con mắt: *doença de chorar os olhos*, diſtillatio oculorum, morbus.

dả ra, nhả ra: *tirar da boca o bocado como pera a criança comer*: extrahere buccellam ex ore, vt ſi danda ſit infanti.

dạ: *reposta cortès*: verbum vrbanitatis cum quis reſpondet vocanti.

dạ: *montão de pedras que botão os que paſsão*: aceruus mercurij.

da, vide dĕa.

dạ, vide dĕạ.

dặc cha mẹ: *ter ſaudades e fallar muito do pay e da may*: deſiderium Patris & Matris de illis ſæpe loquendo oſtendere. nhậc, idem.

dác len hàng khác: *fazer peragrafo na eſcrittura como dos Chinas que começão a regra pera riba*: inchoare nouam lineam, cùm ſcilicet ſicut apud Sinas incipit quælibet linea à ſuperiori parte.

dạc, áo rách dạc, rách dạc dài: *cabaya muito rota, e muito remendada*: veſtis valdè attrita centonibuſque ſcatens.

dạc, ở dò i dạc: *não ter caſa propria, morar ora aquì ora ahy*: carere propriâ domo, nec fixam habitationem habere.

dách, vide dĕách.

dách áo: *nadando com hũa mão leuar a cabaya na outra peraque ſe não molhe*: natando vnâ manu, alterâ veſtem eleuare ne madefiat.

dái: *ter medo*: timeo, es. kính dái: *reſpeitar como pay may, rey &c.*: timor reuerentialis.

dái, vide dĕái.

dài: *couſa comprida*: longus, a, vm. áo dài: *veſte comprida*: oblonga veſtis.

dài, doũ dài: *temerariamente ſem conſideração*: temerè. lo doũ dài: *ter penſamentos impertinentes*: temerè

merè cogitare. thê doũ dài: *iurar temerariamente*: temerè iurare. đi doũ dài: *andar temerariamente*: temerè ambulare. ăn doũ dài: *comer tudo o que acha sem ter de ver se lhe fas mal*: temere comedere quicquid occurrit neque attendere an noceat. & sic de alijs quêi quá, láo dáo, idem.

dải: *baba, cuspo*: saliua, æ. giỗ dải: *cuspir*: spuo, is. dải mũi: *spirrar*: sternuo, is. nhải, idem.

dải, vide dễải.

dại: *paruo, sem sizo*: stultus, i. nen cuồng dại: *endoudecer*: insanio is.

dại dọt: *idiota, ignorante*: idiota, insipiens.

dại gái: *perdido por molheres*; mulieribus deditus.

dại, con chó dại: *cão danado*: rabie correptus canis.

day, cây day: *aruore bolir com vento*: moueri arborem vento.

dây, vide dêy.

dẫy, vide dễẫy.

dẫy, do dẫy: *suio*: immundus, a, vm. có dẫy lỏạn:

alteracõis no reyno: bellum ciuile.

dảy: *saltar*: salto, as. lấm dải áo: *a lama salpica a veste*: respergi vestem luto.

dãy, đầy dãi: *cheo de todo*: plenus omninò.

dạy, vide dễạy.

dáic, vide dách.

dâm dục: *cousas deshoneſtas*: res venereæ. mê dâm dục: *inclinado a deshoneſtidades*: venereis addictus. tà dâm, gian dâm: *fornicaçao*: fornicatio, onis.

dâm blò-i. *toldarse o ceo*: obnubilari cælum. nhâm blò-i, idem.

dàm, vide dễàm.

dẫm, ngu-ò-i dẫm dẫm: *gente de cor morena*: fusci coloris homines.

dẫm con mắt lại: *fechar os olhos*: claudere oculos. dẫm miệng lại: *fechar a boca*: claudere os. nhẫm, idem.

dẫm lửa: *cubrir o fogo peraque se não apague*: ignem operire ne extinguatur. dúm lửa, nhúm lửa, idem.

dám, vide dễám.

dạm

dạm mình: *coceira cáu-ſada do ẹuio*: prurigo ex immunditia orta. áo dạm: *cabaya ẹuia que fas coceira*: immunda veſtis quæ prurigi-nem generat. chiếu dạm: *eſteira ẹuia*: ſtorea immunda, & ſic de alijs rebus.

dạm, vide dẽạm.

dậm, vide dẽậm.

dân: *vaſſallos*: ſubditi. khốn dân: *oprimir o pouo*: vexare populum.

dẫn, giờ dẫn: *hora das 3. atè es 5. de pollamenhãa*: hora poſt mediam noctem tertia vſque ad quintam. vide giờ.

dàn, vide dẽàn.

dán: *mandar auiſo*: nuncium aliquid monens. dán tôi về: *me manda auiſar que me torne*: mittit ad me, vt domum reuertar. nhán, idem.

dán, vide dẽán.

dẫn gỗ bổ củi: *cortar pao grande em varias partes pera depois o fender*: ſecare lignum maius in varias partes, vt findantur.

dẫn: *moſtrar*: oſtendo, is. dẫn đàng: *enſinar caminho*; monſtrare viam.

dẩn: *leuar algũa couſa com ambas as mãos de hũ lugar pera outro*: deferre aliquid ambabus manibus ex vno loco in alium.

dãn: *callos*: callum, i.

dàn: *calcar pera caber mais*: calcare vt plura capiat locus dàn xuống cho chạt: *calcar pera baixo pera ficar apertado*; calcare in inferiorem partem vt res ſit cõpreſſa, alij dẽàn.

dận: *encomendar*: commendo, as. dận bảo: *auiſar*: admoneo, es.

dạn, vide dẽạn.

dang, cái dang: *paſſaro grãde*: auis magna dicta dãg.

dàng, nói diù dàng: *fallar bem com corteſia*; vrbanè loqui.

dẳng, nuêi: *ſoſtentar*: nutrio, is.

dạng đàm len: *arrancar o eſcarro*: eruere excreationem ex imo pectore.

danh, ten: *nome*: nomen, inis. xấu danh, xấu tiếng: *ruim fama*: nomen malum.

dành, vide dẽanh.

dao,

dao, cáy dao đi dao lại: *aruore ora torta ora dereita*; inflexiones habens arbor. người dao đi dao lại: *homem que auda as voltas como passeando*, homo qui huc illuc deambulat. alij de homine đẽao.

dao, vide đẽao.

dào, thợ dào: *ferreiro*: faber ferrarius. thợ rèn, idem.

dáo, kín dáo: *couſa ferrada*: res clauſa, dicitur etiam de ſecreto, vt clauſo.

dáo, láo dáo: *couſa mal compoſta mal feita uitioſa*: res malè compoſita, peruerſè acta.

daõ. khõan daõ *de vagar*; lentè.

dàõ: *familia*: familia, æ. dàõ họ, dàõ dói, idem.

dàõ nước: *deriuação de agoa corrente*: origo aquæ currentis.

dàõ oũ thánh Chico: *religiaõ de São Franciſco*: familia Sancti Franciſci.

dàõ, ngồi dàõ lưng: *aſſentarſe ſem ſe encoſtar*: ſedere abſque humerorum fulcro.

đặp: *borrão pera ſe eſcreuer em limpo*: ſcriptura nondum perfecta, quæ tranſcribitur vt perficiatur. nhặp, idem.

đặp, nói đặp: *fallar impertinencias*: inepta loqui; alij đẽáp.

đặp: *molhar algũa couſa pera ficar branda*: madefacere aliquid vt tenereſcat.

đập: *aleuantar a terra*: eleuare terram, đập nền: *concertar o pauimento em que ſe ha de fazer a caza*: erigere pauimentum domus faciendæ. lớp, idem.

đát: *medrozo*: meticuloſus, a, vm. nhát, idem.

đẫu: *fazer mimos*: mulceo, es. yêu đẫu con: *amar e amimar os filhos*: diligere & mulcere filios. thuóc đẫu: *feitiço pera fazer amar*: philtrum amatorium.

đẫu, vide đẽẫu.

dau. *entre ſi*: inuicem. vel nhau.

dàu, mưa dàu: *chuua groſſa*: pluuia maior.

đậu, gà, giờ đậu: *hora das 5. as 7. da tarde*: hora à quinta ad ſeptimam poſt meri-

meridiem. nam dậu, tháng dậu.

dâu: *nora;* nurus, vs. đưa dâu; *leuar a noiua pera a caza do noiuo:* ſponſam in domum ſponſi ducere.

dâu, cây dâu: *moreira:* morus, i.

dầu: *azeite qualquer:* oleum, i. lấy dầu đổ đèn: *deitai azeite na candea:* infunde oleum in lucernam.

dầu dưa: *tirar o çumo das eruas eſpremendoas:* exprimere ſuccum herbarum.

dầu mà, du mà: *aindaque:* quamuis.

dầu bậy: *leuar em conta:* boni conſulere.

dầu làõ: *como quereis:* iuxtà placitum tuum.

dê, con dê: *cabra, cabrito:* capra, æ. capellus, i.

dê thăóc, dê gạo: *alimpar o arròs ao vento:* ventilare orizam.

dè dẹ: *muito leue:* valdè leuis, e.

dè, ăn dè ăn dĕạt: *poupar o comer pera outro dia:* parcimonia in edendo, relinquere in diem ſequentem.

dế, cái dế: *grilo:* gryllus, i.

dễ: *deſprezar:* contemno, is. dễ ngươi: *ſer ſoberbo:* ſuperbire. dễ duôi cha mẹ: *não fazer caſo do pay nem da may:* contemnere patrem & matrem.

dễ: *facil:* facilis, e. dễ hăọc: *facil de aprender:* facilè ad diſcendum.

dé, blái dé: *caſtanhas:* caſtanea, æ.

dẹ: *couſa leue:* leuis, e. dẹ mình: *eſtar bem ter o corpo leue;* valeo, es. người dẹ cháõ vánh: *homem viuo eſperto:* alacer. dè dẹ: *muito leue:* valde leuis. cân dẹ: *pezar mal:* leuius ponderare quam par ſit. cân nạng: *pezar muito:* grauius iuſto ponderare. cân nạng cân dẹ, dicitur de ijs qui habent pondus graue ad recipiendum, ad dandum vero leue. alij nhẹ.

dĕa: *pelle, couro:* pellis, is. dĕa lọn: *pano fino de lãa que fica brando como pelle de porco:* pannus laneus tenuis. bánh dĕa: *apas largas:* placenta æ. lột dĕa:

esfolar, excorio, as.

dĕa, cây dĕa: *aruore de pagode*: arbor in India prægrandis quã idoli arborẽ vocant.

dĕạ: *barriga*: venter, tris. sáng deạ: *ter habilidade*: ingenio valere. tôi dĕạ: *não ter habilidade*: ingenio carere. khéo dĕạ: *engenhoso em cousas mecanicas*: inuentione ad externa valere. buẩn dĕa: *afrontamentos, engulhos*. nausea, æ. tháo dĕạ: *camaras*: dysenteria, æ. cứng dĕạ: *não fazer camaras*: retensio nimia fecum. dĕạ đŏục: *maos bofes*: ingenium peruersum. dĕạ lành: *boa condição*: mitis, e. hẹp hòi dĕạ: *cainho, mesquinho*: auarus, a vm. rộng dĕạ: *liberal*: liberalis, e.

dĕách: *homem de piquena estatura*: staturæ minoris homo. bé dĕách, thấp, idem.

dĕái, hồn dĕái: *grãos humanos*: testiculi, orum. alij dái, dicitur etiam de alijs animalibus.

dĕải: *fita da cabaya*: ligula vestis, cingulum. mặc dĕải: *meter se encacho*: velamen pudendorum adhibere.

dĕải: *premio de festa*. premium in die festo dari solitum cõ dĕải: *bandeia de festa*: mensa festiua.

dĕải, ngồi dĕải: *perseuerar assentado ou haia sol, ou chuua*: manere perseueranter siue sole torreatur siue pluuiâ madeat. ở dĕải, idẽ. đi dĕải: *caminhar ou haia sol ou chuua*: ambulare per æstum aut pluuiam.

dĕày bán: *taboa grossa*: crassa tabula. bĕải dĕày: *canga grossa tapada*: grassa tela.

dĕạy: *ensinar*: doceo, es. cha dĕạy: *o pay manda*: imperat pater.

dĕaíc, vide dĕách.

dĕàm nước: *por na agoa por pouco tempo*: mittere in aquam ad breue tempus.

dĕám: *atreuerse*: audeo, es. chi dĕám, chẳng dĕám: *não me atreuo*: non audeo. ai dĕám sự ấy: *quem se atreuerà*: quis audebit rem hanc?

dĕạm: *espaço decaminho como estadio*: stadium, ij. alij dạm.

dĕạm: *callos*: callum, i.

nên

nên dẽam: *criar callos*: callos obducere.

dẽậm: *cair borrão escreuendo*: litura, æ. chữ dẽậm dịt: *letra muito borrada*: lituris plena ſcriptura.

dẽàn, vide dàn.

dẽàn hồ: *grude pera pegar algũa couſa*: gluten, inis. dẽàn gẽy: *pegar papel como na parede*: glutinare papyrũ parieti, ſic de imaginibus papyraceis & ſimilibus.

dẽận bảo: *encomendar*: admoneo, es.

dẽan: *não eſtranhar, nem ter medo*: cicurem fieri, dicitur de animalibus, & de pueris paruulis qui timorem puerilem exuunt.

dẽành, đẽ dẽành: *deixar guardada algũa couſa a poſta*: cuſtodire aliquid data opera.

dẽao: *faca*: cultellus, i. dẽao sác *faca aguda*: cultellus acutus. dẽao mlụt: *faca bota*: cultellus retuſus.

dẽao lữa: *fuſil*: ignitium, ij

dẽao cưa: *lima da ſerra*: lima ſerræ.

dẽao gọt: *naualha*, nouacula, æ.

dẽao nẽ thầ: *lanceta de ſangrar*: ſcalprum, i.

dẽao đi dẽao lại: *andar as voltas*: ambulare in circuitu. alij, dao.

dẽáp, vide đáp.

dẽát: *leuar com a mão*: ducere manu.

dẽát ngựa: *leuar o caualo*: ducere equum. dẽát tlầu: ducere bubalum.

dẽát, dẽót dẽát: *ignorante*: idiota. alij dẽót nát.

dẽấu: *final*: ſignum, i. làm dẽấu: *por marca*: ſignum facere, dicitur etiam de ſigno crucis.

dẽấu: *ferida*: vulnus, eris. phải dẽấu: *leuar ferida*: vulnerari.

dẽấu thánh: *reliquia*: reliquiæ, arum.

dẽấu, ngườ i dẽấu tích: *homem que no lugar hé o mais velho*: ſenior omnium, alij gầu tích, già cả, rủ ri.

dẽe ỏ *couſa branda*; mollis, e alij deỏ.

dẽep: *alparcas*: crepida, æ. đi dẽep: *ir com alparcas*: crepida-

pidatum incedere, alij dép.

dêy: *corda, fita*: funis, is. ligula, æ. đứt dêy: *quebrar a corda*: funem diſrumpi.

dẹin, vide nhẹin.

deính vide dính.

dện, cái dện: *aranha*; aranea, æ. alij nhện, melius rện. mạng dện: *tea de aranha*: aranearum tela.

dẽò nu-ớc: *ſondar a agoa pera ver quanto he o fundo*: metiri aquæ profunditatem. do: *lançar o prumo*: dimittere bolidem.

dẽò sách: *reuer o liuro*: examinare librum. xem lại, khaó, dò, idem.

dẽô: *pouco mais ou menos*: circiter. mấy lần dẽô: *quantas vezes. poueo mais ou menos*: quoties circiter.

dẽô: *induzir*: induco, is. dẽạy dẽô: *enſinar*: doceo, es. cám dẽô: *tentar, tentação*: tentatio, onis, tento, as. ma quỉ cám dẽô: *o diabo entrar em alguem ou tentalo*: tentari aliquem à diabolo, vel poſſideri ab illo. dẽô lào ugu-ò-ita: *ganhar a vontade aos homens*: corda hominum inducere, ferè in malam partem.

dẽõ chiéu: *ſacodir a eſteira*: excutere ſtoream. alij dõ.

dẽọc, bề dẽọc: *de comprido*: longitudo, inis.

dẽọc đàng: *indo por caminho*: in via. đi dẽọc: *ir caminho direito*: rectâ viâ incedere. alij dọc.

dẽài: *encher calcando*: implere calcando.

dẽài sũ: *atacar a eſpingarda*: farcire fiſtulam ferream, vel tormentum bellicum. ſaõ dẽài, duì dẽài: *atacador*: fartor fiſtulæ ferreæ, vel tormenti bellici.

dẽài, thịt dẽài: *lingoiça*: farcimen carnis.

dẽài tàu: *calafetar a não*: obturare nauim.

dẽài, chữ dẽài: *letras cabidulas de rotolo*: literę maiuſculæ vt tituli &c.

deôi, vide dôi.

dẽo-i, cái dẽo-i: *morcego*: veſpertilio, onis. do-i idem.

dẽom, blái dẽom: *certa fruta do mato*: fructus quidam ſylueſtris, dom idem.

dẽọn:

dẽọn: *fazer prestes*: præparo, as. dẽọn sinh thì: *estar pera morrer*: proximum esse morti. dẽọn chữ: *dar o discipulo a lição*: reddi lectionem à discipulo.

dẽôt, dẽôt dẽát: *o que não sabe letras*: idiota. dại dột, dôt dát, idem.

dẽọt, mưa dẽọt: *cair goteira na caza*: stillare pluuiam intra domum. dọt, idem.

dẽóuc làõ: *fazer propósito*: statuo, is. dẽóuc làõ chừa: *fazer propósito de emenda*: proponere emendationem. doúc, idem.

dẽọũ, vide doũ.

dẽóũ, cá dẽóũ: *certo peine*: piscis quidam dẽóũ dictus, vel dóũ.

dẹp núọc nguòi: *sogeitar reino alheo*: subiugare regnum alienum. dẹp ngựa: *amansar a cauallo*: domare equum. dẹp áng: *o que manda nas festas pera agazalhar os hospedes que vão a ellas*: rector festorum curans vt hospitibus detur locus. dẹp nguòi ta: *endreitar os homens*: corripere homines, sửa nguòi ta, idem.

dệt: *tecer*: texo, is. dệt cẽải: *tecer canga*: texere telam. dệt chiếu: *tecer esteira*: texere stoream. vide cửi.

dét thuiền kẻo nước cẽào: *vedar a agoa da embarcação, concertala pera que não entre agoa*: obturare nauigij rimas.

deu, bao deu, bao nheu: *quanto*: quantum.

deù: *muito muitos*: multus, a, vm. nheù, idem.

dẽựng, vide dựng.

dẽước, vide dước.

di, nguòi di mạnh: *valente animoso*. magnanimus, i.

di địch, rợ mọi: *gente do mato*: syuester barbarus. ita dicuntur populi qui incolunt montes propè Cocincinam.

dì: *tia irmãa da may*: matertera, æ.

dĩ: *reuer agoa ou outro liquor*: stillo, as.

dĩ, nói dĩ, nói di dĩ: *falar a puridade*: arcanum ad aures loqui.

di mũi: *narìs chato chapado*: simus nasus.

diả

diá nứa : *machocar a cana pera fazer obra com ella*: conterere arundinem vt fiat apta ad opus. đọp nứa, idem.

địch ra: *chegarse pera trás ou pera ilharga eſtando aſſentado:* recedere aliquem retro, vel ad vnam partem cum ſedet.

diéc nhau : *peleiando dizerſe as faltas huns aos outros :* rixando inuicem aperire defectus.

diem : *ſalitre* : nitrum, i. lũa ſinh lũa diem : *fogo de enxofre e de ſalitre* : ignis ex ſulphure & nitro, ideſt ignis inferni.

diềm tàu, re tàu : *a taboa que eſtà de baixo das beiras do telhado* : tabula quæ imbricibus tecti ſupponitur.

diềm, áo diềm tàu : *cabaya bem fraldada* : laſciniarum amplarum veſtis. dù diềm : *ſombreiro de abas que decem :* vmbella cum ſinibus circumquaque cadentibus.

diễn mũ : *a dobra do barrete que fica na teſta* : com-

plicatio pilei quæ frontem operit.

diềng, láng diềng : *vizinho:* vicinus, i.

diép, rau diép: *alface* : lactuca, æ.

diét đi : *fugindo eſcapulir*: fugiendo euadere.

diẹt : *caſtigo final de morte* : extremum mortis ſupplicium. chém diẹt : *cortar a cabeça* : plectere pœna capitis. bất diẹt *ſem fim* : fine carens.

diều : *minhoto* : miluus, i. diều tha : *o minhoto te coma* : miluus te deuoret, maledictum. diều quáu *o minhoto leuar nas vnhas* : miluus vnguibus rapit.

diều gềy : *ſarangò de papel que botão os meninos a voar* : papyrus quædam quam pueri concinnant vt vento in altum efferatur, ita tamen vt func ligata, vel dimitti, vel retrahi poſſit communiter dicitur ſarangò. thả diều : *largar a corda ao ſarangò pera que voe* : funem laxare illi papyro vt vento in altum feratur.

diều quanh : *andar a roda:*

da: circumeo, is. diẽu đi diẽu lại idem.

dim, con mắt lim dim: *olhos meyo fechados remelosos*: lippi oculi.

dím, con dím: *porco espinho*: hiſtrix, icis.

dịn: *sofrer*: tolero, as. nhịn, dịn dục, nhịn nhục, idem. hay dịn: *paciente*: patiens, tis. hay nhịn, idem.

dìn: *fitar os olhos*: oculos defigere: dìn ai: *reconhecer alguem*: agnoſco, is. chẳng dìn tôi: *não me reconhece*: deſpicit me, nhìn idem.

dinh: *lugar em que mora algum Capitão grande como gouernador de algũa Prouinçia com seus soldados*: habitatio ducis, vel Gubernatoris Prouinciæ cum ſuis militibus.

dính: *pegarse algũa couſa como grude pes &c.* adhæreo, es. hò dính tay: *o grude pegase as mãos*: adhæret manibus gluten. chẳng dính: *não pega*: cohærere non valet.

díp, cái díp: *tenàs de arrancar cabello*: forceps ad pilos auellendos.

díp, líp díp: *olhos meyo fechados com sono*: clauſi penè oculi præ ſomno.

dịp, làm dịp: *bater as mãos pera acompanhar o canto*: plaudere manibus ad comitandum cantum.

dịt, chữ dẽậm dịt: *letra apagada*: deleta litera.

diú, líu diú: *confusão*: confuſio, onis.

dịu dịu: *leuemente*; leuiter. làm dịu chân: *andar leue com os pes*; leui pede incedere. làm dịu: *fazer leuemente*; leuiter perage-re.

do, cõn do nào: *donde naceo isto*: vnde hoc ortum habuit. du, idem.

dó cây dó: *aruore do qual se fas o papel*: arbor ex qua fit papyrus. rố, idem.

dò: *laço de caçar*: pedica, æ. làm dò chim: *armar laço às aues*: pedicas auibus erigere.

dò, vide dẽò.

dồ, vide dẽồ.

dỗ, vide dẽỗ.

dỗ: *arrancar*: euello, is.

is. dỏ cỏ : *arrancar erua* : euellere herbam. dỏ tặóc : *arrancar os cabellos* : euellere capillos.

dỏ : *pequeno* : paruus, a, vm. nhỏ, idem.

dỏ, nhà dỏ : *caza de vigia no caminho* : excubiarum domus in itinere. nhà đi êm, idem.

do : *çuio* : immundus, a, vm. do dáy, idem.

do : *çuiar* : sordido, as. gà do nhà. *as galinhas çuião a casa* : inquinant gallinæ domum.

dó : *lembrarse* : recordor, aris. nhó, idem.

dó : *ter saudades* : desiderio teneri. dó nhà : *ter saudades de sua casa* : desiderio teneri propriæ domus.

dò, vide nhò.

dỏ : *puxar* : traho, is. dỏ len : *puxar pera riba* : trahere sursum. dỏ xuống : *puxar pera baixo* : trahere deorsum. dỏ cuả taù lên : *desembarcar o fato da nao* : extrahere merces è naui. dỏ sổ : *renouar o rol* : innouare cathalogum. dỏ nhà : *mudar a casa* : mutare domum. dỏ kẻo ngã : *ter mão ou encostarse pera não cair* : fulciri ne decidat. tay dỏ len : *reparar golpe com a mão* : tegere se manu ab ictu. dỏ xuống chã mẹ : *desenterrar os ossos do pay e da may* : effodere Patris & Matris ossa.

dôc, vide dẽôc.

dôc : *vergonhas de molher* : pudenda fœminæ. lôn, dòi, bẹm, ke. idem, cauenda.

doúc, vide dẽoúc.

dọc, vide dẽọc.

dói : *lançar pragas gritando* : maledicta cum clamoribus conijcere.

dôi : *rechear* : farcio, is. dẽôi idem.

dôi, đánh dôi : *iogo de caixas* : ludus monetarum. dôi, càu : *iogar a pela* : ludere pila. cái taọ dôi : *atacador* : fartor fistulæ ferreæ, vel tormenti bellici. dôi sũ : *atacar ou carregar a peça ou espingarda* : farcire tormentum bellicum, vel fistulam ferream.

dôi : *mentira, mentir* : mendacium, mentiri. nói dôi :

dối: *fallar mentira*; proferre mendacium. dối ngu-òi-ta: *enganar a gente*: seduco, is. viêc dối: *feiticerias e outras ceremonias gentilicas*: veneficia, & aliæ superstitiones Ethnicorum, ita enim inualuit apud Christianos vt vocentur mendacia. của dối: *cousa falsa*: res dolosæ. giả, idem.

dói theu kẻ lành: *imitar os bons*: imitari probos; dàõ dói: *linha de gèração*: prosapia, æ. nối dàõ dói: *propagar a linha da gèração*: prosapiæ lineam propagare. truiền dối: *deixar por tradição*: traditione producere. theo mà dối bắt: *andar a pos alguem pera o auer as mãos*: insequi aliquem ad eum capiendum.

do-i, vide dẽo-i.

dò-i: *mudar*: muto, as. dò-i nhà: *mudar a caza*: mutare domum. dò-i dạc, vide đạc.

dom, vide deom.

dòm: *espreitar como por buraco*: rimor aris. dòm đẽào, idem.

do-m, tắóc lo-m do-m: *cabello parte bran co parte preto*: capilli ex parte cani & ex parte nigri.

dộn: *aperto de gente por ser muita*: compressio populi frequentis. chen chạt, idem.

dón, vide nhón.

dọn, vide dẽọn.

dọn: *agudo*: acutus, a, vm. nhọn, idem.

dột: *meter algum animal na capoeira*: immittere in caueam aliquod animal.

dột, vide dẽột.

dọt, cái dọt: *leicenço*: furunculus, i. nhọt idem. nên dọt: *nacer leicenço*: furunculum oriri. nen cái, idẽm.

dột, vide dẽột.

dột: *ignorante*: idiota, æ. đại dột idem.

dớ-t miệng: *cuspo*: salíua, æ. giở ra dớ-t: *cuspir*: expuo, is.

doúc, vide dẽóuc.

doũ đài, vide đài.

dóũ, vide dẽóũ.

dọũ: *palaura de honra com a qual se começa fallar com o Rey de Toniquim*: vox honoris quâ vnusquisque orditur sermonem cum rege

Tunchinenſi. dọũ Chúa muân nam, idem. làm khải dọũ Chúa: *fazer petição ao Rey*: petere aliquid à Rege ex ſcripto. dẽọũ, idem.

dọũ, cái dọũ: *bicho de ſeda*: bombyx, icis. nhọũ, tàm, idem.

du, con du nào: *donde naceo iſto*: vnde hoc ortum habuit, do, idem.

dù: *ſombreiro*: vmbella, æ.

dù diềm, vide diềm.

dù mà: *ainda que*: etiamſi. dẫù mà, idem.

dù, bí dù: *porem ſe*: ſi vero, bí bàng, idem.

dữ ngành xuống: *abaixar o ramo*: inclinare ramum. bin cành xuống, idem.

dụ, thí dụ: *por comparação*: exempli gratia.

dư: *ſobeiar*: ſupereſſe, thừa, idem. dư hai mươi: *mais de vinte*: vltra viginti. còn từ dư: *tudo o reſtante*: reliquâ omnia.

dử: *remela*: gramia, æ. dử con mắt: *olhos remelosos*: lippi oculi.

dử voi: *ir amarrar o elephante quando foge*: reducere elephantem fugitiuum.

dữ: *ruim, mà condição*: prauum ingenium. kẻ dữ: *os maos*: peruerſi.

dưa: *couſa feita em vinagre*: aceto condita res. dưa rau: *achar de heruas*: conditæ aceto herbæ. dẫù dưa: *eſpremer as heruas pera fazer achar*: exprimere ius ex herbis, vt condiantur aceto.

dưa hấu: *pateca*: pepo aqueus.

dưa gang: *melão*: pepo, nis.

dưa họp: *melão redondo*: pepo rotundus.

dưa choật, dưa bọ: *pepino*: cucumis, eris, cucumer, eris.

dừa, cây dừa: *palmeira*: palma, æ. blái dừa: *coco*: nux indica. dừa non. *lanha*: nux indica immatura. ſọ dừa: *chareta*: nucis indicæ cortex. xơ dừa: *cairo*: funium materia quæ ex nuce indicâ extrahitur.

dưả, dẽọn dưả: *apparelhar*: præparo, as.

dựa:

dựa: *encostarse*: innitor, eris. blái dựa: *coxim de encosto*: stragulum cui quis innititur. dựa bách: *encostarse a parede*: inniti parieti.

dựa, ở nưâng dựa: *deterse no caminho*: moras nectere in itinere.

dựa: *breu, resina*: pix, cis, resina, æ. tlám, idem.

duêi, vide duôi.

dúc, vide túc.

dục, dâm dục: *deshonestidades*: venereæ res impudicæ.

dục, dịn dục: *soffrer*: sustineo, es. nhịn nhục idem.

dục, mồ dục: *rins*: renes. blái cật, idem.

dức: *matinada*: strepitus, vs. dức lác, idem. dức áõ áõ: *matinada de vozes*: strepitus ex vocibus. chớ dực: *não façais matinada*: strepitum ne excites.

dức đâù *dor de cabeça*: dolor capitis. dức cái dọt: *lateiar o leicenço*: palpitare furunculum. nhúc idem.

dùi: *pao com que se da*: fustis quo quis percutit. lấy dùi mà đánh: *tomai hũ pao e dailhe*: fustem accipe & percute, một dùi, hai dùi &c: *hũa bastoada duas bastoadas*: vna plaga, duæ &c.

dùi: *badalo*: *do sino*: malleus tintinnabuli. một duì, hai dùi: *hũa badelada, duas badeladas*: vnus ictus crepitaculi, duo &c. idem de horis horologij.

dùi dọuc: *maço com que se dà no escopro*, malleus quo faber percutit scalprum.

dùi: *affroxar o que estaua teso*: relaxare quod tensum erat. dêy dùi: *afrouxou a corda*: relaxatus est funis.

dùi, muì dùi: *isca do fusil*: fomes, itis. mùi nhùi, bùi dùi, idem.

dủi, cái dủi bắt cá: *certa nassa pera pescar*: nassa quædam ad piscandum. nhủi, idem.

dủi tăọc: *pegar pollos cabellos*: apprehendere capillis aliquem.

dủi dun dủi làõngưò ita: *mouer o coração*: mouere cor. vide dun.

duien nhau: *quererse*: amare se inuicem.

dúm lưả: *cobrir o fogo peraque*

raque ſe não apague: cooperire ignem ne extinguatur. nhúm lửa, dấm lửả, hun lửả, idem.

dun dủi: *botar o ciſco groſſo com pao pera varrer o miudo*: cijcere baculo quiſquilias maiores, vt poſtea minores quis verrat.

dún, gấnh dún: *tremer a pinga com o pezo*: tremere baculum quo quis ante & retro diuiſum onus defert, præ oneris grauitate.

dử: *vſar, ſeruirſe*: vtor, eris. hàng ngày dử dủ: *o comer de que ſe vſa cada dia*: alimentum quotidianum. dử của này: *ſiruome diſſo*: vtor hac re. cho ngửời ita dử: *pera ſeruiço dos homens*: vtilitati hominum inſeruit.

dử mình: *eſtremecer*: contremiſco, is. alij dòử, vel dọử. vel etiam dự.

dựng, ở dựng: *eſtar ocioſo*: otior, aris. ngửời dựng: *homem iſento*: immunis, e. ngửời dựng: *peſſoa que não he parente*: extraneus minimè coniunctus.

dựng: *offerecer à peſſoa graue*: primario viro aliquid offerre. dựng cho Chúa: *offerecer preſente ao Rey*: offerre munus regi. hinc fit vt Ethnici eo verbo vtantur ſuperſtitiosè cum aliquid idolis offerunt.

dựng dựng tlaõ làõ: *eſtar firme, não ſe mouer no coraçáo*: fixum eſſe, nec moueri in corde. dựng dựng, idem.

dừng ngựa: *parar o caualto*: ſiſtere equum. ngựa chạy dừng lại: *fazer parar o cauallo quando corre*: ſiſtere currentem equum.

dứng, ở làõ dứng dứng: *firme nos propoſitos*: tenax propoſiti, dứng, idem.

dựng: *aleuantar*: attollo, is. dựng cột len: *aleuantar coluna*: attollere columnam. dứng, idem.

dứng, vide dứng.

dững; *todo*: omnis, e. những, idem. dững bạc dững vàng: *tudo he ouro e prata*: omne quod eſt, argentum eſt & aurum. dững biển: *tudo he mar, não ha ſe não mar*: nihil eſt niſi mare. dững rừng: *não ha ſe não mato*; nihil eſt niſi ſylua, omne eſt ſylua.

duóc,

duóc, vide nhuóc.

duôi, dễ duôi người ta: *deſprezar*: contemno, is.

duỗi mình: *eſtender os membros do corpo*: extendere corporis membra. duỗi chên, duỗi tay: *eſtender os pes, eſtender as mãos*: extendere pedes, extendere manus.

dưới: *de baixo*: infra, bề dưới: *inferior*: inferior, oris.

duọm: *tingir*: tingo, is. nhuọm idem.

dượm: *eſperar*: expecto, as. dượm đã: *eſperai hum pouco*: ſuſtine pauliſper.

duông đi: *botar fora de caſa*: expellere domo.

dường: *ceder*: cedo, is. nhường, idem.

dương thế: *eſte mundo*: mundus hic. người dương gian: *homem mundado*: implicatus mundi negotijs homo.

tứ dương: *certo homem que dizem foy muito valente a quem adorão*. quidam quẽ dicũt fuiſſe valdè robuſtum Tunquinenſes, & illum colunt.

dương, vide, âm dương.

dường cho con ăn: *tirar ſe da boca pera o filho comer*: cedere filio cibum.

dường nào: *de que modo*: quomodo. nhường nào, idem. dường lạ: *traça noua*: modus extraordinarius. dường bàng hột thăóc: *do tamanho de hum grão de arròs*: inſtar grani orizæ.

dưỏng: *ſuſtentar*: nutrio, is.

dướng, nói dêy dướng: *trauar pratica*: miſcere ſermonem.

dượng: *neruos das pernas*: nerui crurum. cắt dượng: *cortar os neruos das pernas*: neruos crurum præſcindere.

dụ̀ot theo: *andar a tràs de preſſa*: ſequi cum feſtinatione.

dũ, vide doũ, vel dài.

đa

đa hành ác nghiệp: *fazer muitos males*: multa mala perpetrare.

đa đa, chim đa đa: *certa aue como perdiz*: auis quædam in perdicis modum.

đá: *pedra*: petra, æ, saxum, i. là đá: *lagea*: lapis planus. đá năm chêm: *pedra de ceuar*: magnes, tis. đá lạ: *pedraria pretiosa*: gemmæ. mưa là đá: *saraiua*. grando, dinis.

đá: *tirar couces*: calcitro as. đá sành: *tirar couces à pedra dura*: calcitrare contra stimulum. đá càu: *dar com o pè na pela*: repellere pilam pede.

đá: *tocar*: tango, is. đá đến, đá phải, idem.

đã: *ià*: iam. đã lám: *ià fis*: iam feci. cum præponitur est particula præteriti, non autem cum postponitur vt, làm đã: *depois de fazer*: postquam fecero.

đã: *sàrar*: sanari. đã đã: *ià sarou, ou depois de sarar*: iam conualuit, vel cum conualuerit.

đạc: *cousa solida, mociſſa*: solidus, a, vm. compactus, a, vm. gỗ đạc: *pao solido*: solidum lignum. ván đạc: *taboa solida sem buraco nem fenda*. solida tabula sine foramine, vel fissura. tle đạc: *bambù macho*: solida canna indica. vàng đạc: *ouro mociſſo*: solidum aurum. đồ đạc: *bronze ià puro*; solidum æs.

đạc: *cousa de liquor grosso*: liquor aliquis crassus. canh đạc: *caldo grosso, ou baste*: densum iusculum, crassum-ue.

đai: *cinto*: cingulum, i.

đài đảm: *os que seruem de leuar pinga de carretar*: baiuli qui deferunt humero ante & retrò onus æqualiter diuisum insertum baculo.

đài, lâu đài, đến đài: *paço del Rey*: palatium Regis.

đài, cái đài: *coco de tirar azeite do boyão*: tudicula, quâ oleum è vase extrahitur.

đài hại: *o çumo da casca de larania ou limão saltar nos olhos*: succum corticis mali aurei aut similium in oculos insilire.

đài, chúc đài: *hũa coluna de pao que leuantão os gentios*

diante

diante de ſua porta pera venerarem o ceo, ou pera lançarem pragas: columna lignea quam erigunt Ethnici præforibus ad cæli cultum, vel ad maledicta in aliquem conijenda.

đài quan, oũ nghè đài: *certo titulo de letrados*: titulus quidam literatorum.

đái; *ourina, ourinar*: vrina, æ. mingo, is. bí đái: *dor de pedra*: calculo laborare, vrinam non poſſe expellere.

đái, thắng đái: *cillas da ſella*: cingulæ laterales ſellæ.

đải, nói mlờ-i đải: *comprimentos de palauras*: officioſa verba. đải buồi: *comprimentos fingidos*: promiſſa inania.

đải của lại: *pagar o preſente*: retribuere donum alio dono.

đải mờ-i ngườ-ita: *conuidar*: inuito, as.

đải gạo kéo sói: *tirar as pedras ou a terra do arròs*: purgare orizam terrâ, vel lapillis.

đại, cả: *grande*: magnus, a, vm. đại minh: *grande claro*:

magnum & clarum, ita ſinæ vocant ſuum regnum, alij nuớc ngô.

đại hoàng: *ruibarbo*: reubarbarum, i.

đại hạn: *ſeca gèral, ſterilidade*; ſterilitas ex defectu vniuerſali pluuiæ.

đại: *correr das beſtas*: curſus animalium. đại ngựa: *correr do cauallo*: curſus equi.

đại hữ: *damaſco*: damaſcenum ſericum.

đại, quan đại thần mặt đua: *mãdarim como Vizorei*: primarius dux vt prorex.

đây: *aqui*: híc, hùc. ai đây: *quem eſtà aqui*: quis eſt hìc? lại đây: *vinde cà*: veni hùc. ra đây: *ſay pera cà*: egredere huc.

đấy: *là, acolà, ahy*: illic, illuc, alij đấy. ai đấy: *quem eſtà là*: quis eſt illic. đi đấy: *ide acolà*: ito illuc.

đấy, vide đấy.

đáy, đàn đáy, đàn bàu: *viola de hũa corda com cabaço*:

đày: *deſterro*: exilium, ij. đày đi: *deſterrar*: in exilium mittere.

đ̂ây, vide đ̂ey.

đạy: *cobrir panella, boyão, e outras cousas*: cooperire ollam diotam & similia. úp, idem.

đam: *leuar ou trazer*: exportare, vel importare. đam đi *leuay*: exporta. đam lại: *trazei*: reporta, vel refer huc. đam ai: *ir com alguem, leuar alguem*: comitari aliquem, vel ducere. đam chẽào: *meter dentro*: intromittere. đam ra: *tirar pera fora*: extrahere. đam đàng: *guia do caminho*: dux itineris. đam cõên: *leuar exercito*: ducem esse exercitus.

đ̂âm: *dar com a ponta, ou seia com lança, ou com arremessao, ou ainda com pao*: ferire punctim quouis armorum genere. l̃ey giáo đ̂âm: *alancear*: lanceâ vulnerare. đ̂âm bia: *dar com a ponta do arremessao no aluo*; iaculo album attingere.

đ̂âm, ngã đ̂âm đi: *cair de cabeça abaixo*: capite inuerso decidere. đ̂âm gạo: *pilar arròs*: orizam pilo conterere.

đ̂âm: *dar punhada*: pugno percutere. đ̂âm nhau: *iogar os punhadas*: pugnis se inuicem impetere. đ̂âm ngực: *bater nos peitos com a mão*: pugno pectus conterere.

đ̂âm: *picar com cousa aguda: como agulha &c*: pungere aliqua re acuta vt acu aut re simili. kim đ̂âm xuâng: *furar com agulha*: pungere acu.

đám đ̂ât: *pedaço de terra, de campo*: pars agri. đám mạ: *canteiro de nelle ou arròs em herua pera dispor*: pars agri in qua sæminata est oriza, vt cum creuerit in latiorem cãpum transplantetur. đám mây: *pedaço de nuuem*: pars nubis.

đám, ngươi đám ăn: *comilão goloso*: vorax, acis.

đ̆am thuiền: *embarcacão alagada, naufragio*; submersa cymba, naufragium. đ̆am tàu idem.

đ̂âm: *terra alagadiça*: palustris locus, hõ, idem.

đàm: *escarros grossos*: excreationes flegmarum. phum đàm: *asmatico*: asmaticus, i. đàm: *cirro de moribundo*: flegma

flegma inhærens faucibus morientis.

đàm hám: *queixo de baixo*: maxilla inferior.

đảm, đài đảm: *gente de carretar pinga*: baiulus, i.

đan: *tecer*: texo, is. đan thũ: *fazer cestos*: texere corbulas & similia,

đan: *cousa singela*: simplex res minimè duplicata: áo đan: *cabaya sem forro*: simplex vestis non duplicata. lần hột đan: *rezar as contas no modo ordinario sem dobrar as oraçois em cada grão*: percurrere globulos precarios modo ordinario non duplicando preces in singulis globulis.

đan, nói làn đan cho nguòi-ita: *fallar mal dos outros*: obloqui alijs.

đan: *vermelhão de pintar*: minium, ij.

đần oũ: *homem*: vir, i. đần bà: *molher*: fœmina, æ.

đàn: *instrumento de tanger*: instrumentum musicum. đàn hát: *tanger e cantar*: pulsare instrumentum musicum & simul canere. đàn hò: *viola*: lyra, æ. đàn đáy, vide

đáy. đàn thiéc: *viola comprida*: lyra oblonga. nảy đàn: *tanger*: pulsare fidibus.

đàn, bát đàn: *porçolana grossa da terra*: scutella ordinaria.

đàn, đi đàn: *pagar ao medico conforme ao pacto*: soluere medico iuxtà pactum.

đàn, bách đàn: *sandalo pao*: sandalum, i.

đàn tlâu: *manada de bufaras*: armentum bubalorum.

đàn chim: *bando de aues*: turmæ auium.

đàn nguòi-ita: *mò de gente*: turba hominum.

đàn, vĩ đàn: *cortinas pera cubrir os dulõis do sacrificio*: velamen quo sacrificium in mensis rotundis tegitur.

đàn: *degraos a modo de piramide em que se offrece aos mortos, ou ao ceo*: gradus in modum pyramidis in quibus res mortuis offeruntur, vel cælo.

đần gõ: *cortar o pao em pedaços pera depois os fender em achas*: secare lignum in frusta quæ mox in assulas fin-

dantur. đản gỗ bỏ củi idem.

đạn sỉ: *pelouro*: glans plumbea. đạn vẹ: *monição, perdigotos*: minuti globuli. phải đạn: *deu lhe o pelouro*: ictum globuli ferrei pati.

đận, vide lân.

đang, đèn: *candea*: lucerna, æ. tiền đang hỏả: *pagar o azeite pera a candea os presos*: solui à vinctis oleum pro lucerna.

đang, cái đang: *caniçada pera tomar peixe*: crates arundinea ad pisces capiendos.

đang, đang khi: *em quanto*: dum.

đang ăn: *tempo que se come*: tempus quo editur. còn đang cày: *ainda está laurando com arado*: adhuc aratro terram scindit.

đang, yêu đang: *estimar*: in pretio habere.

đang, coi chẳng đang: *não se pode olhar ou por medo, ou por asco, ou por compaixão*: res quam videre non sustinemus, vel ex metu, vel ex horrore, vel etiam ex compassione.

đang, cậu đang: *vedor a quem se encomendão os negocios*: procurator cui committuntur negotia.

đang nien tháng sỏ tri: *diabo a quem inuocão quando iurão, ou lanção pragas*: diabolus quem Ethnici iurando, vel maledicendo inuocant, hunc putant singulis annis mutari. đua hành khién, idem.

đang canh: *diabo que alguns inuocão*: diabolus quem inuocant aliqui Ethnici.

đàng: *caminho*: via, æ. đường, idem. đắp đàng: *fazer repairo ao rio*: aggere flumen impedire ne inundet. soũ bỏ đàng: *romper o rio o marachão*: aggerem impetu fluminis confringi.

đàng cái: *estrada real*: via regia. dẫn đàng: *mostrar o caminho*: iter ostendere.

đàng cát: *açucar*: saccharum, i.

đàng đán: *fenda de taboa*: fissura tabulæ.

đàng, nhà: *caza*: domus, vs. thien đàng: *caza do ceo, paraiso*: domus cæli, paradisus. thánh đàng: *caza Santa, Igreia*: domus San-

Sancta, Ecclesia.

đàng ngŏài: *as quatro Prouincias da Corte:* quatuor Prouinciæ circà Tunquini regiam. đàng tlaŏ: *as outras Prouincias desda corte atè Champà* reliquæ Prouinciæ à Regia Tunquinensi vsque ad Regnum Ciampa. đàng tlên: *os dos matos*: commorantes in syluis.

đàng, phủ đàng: *desembargo, mesa do paço, supremo tribunal*: Senatus regius, tribunal supremum. cũ đàng: *caza de audencia dos outros tribunais*: domus audientiæ aliorum tribunalium.

đàng háng: *pigarro*: reuma, tis.

đáng: *merecer, digno ou de bem ou de mal*: mereri siue bonum siue malum. đáng tội sa địa ngọuc: *merece pollos pecaaos ir ao inferno*: meretur, pro peccatis in infernum ruere. ai có đáng thì ngồi cao: *quem merece assentasse mais alto*: meritum habens in loco superiori sedet. mả đáng phát quan: *sepultura que fas muitos mandarins*: sepulchum quod mul-

tis parit dignitates, scilicet iuxtà errorum Ethnicorum qui putant è sepulchris parentum filijs dignitates oriri.

đắng: *cousa amargosa*: amarus, a, vm. phải nhaọc táng đắng: *dar em negocios trabalhosos*: laboriosa negotia transigere.

đảng, cái đảng: *mesa de quatro pes*: quadripes mensa.

đảng, đŏ đảng đạo kiếp: *alcatea de ladrões*: caterua latronum. nguỵ đảng: *rebelde, aleuantado*: rebellis, seditiosus.

đanh: *prego*: clauus, i. đanh sắt: *prego de ferro*: clauus ferreus. đáõ đanh: *pregar*: clauos figere. tháo đanh ra: *despregar*: clauos refigere. đáõ đanh cúp xuống: *reuitar o prego*: retorquere clauum.

đanh: *fateixa*: anchora, æ. geo đanh: *dar fundo*: anchoram submittere. tla đanh, idem. mỏ đanh: *pegar a ancora no fundo*: anchoram adhærere maris profundo, keó đanh: *leuar a ancora*:

ra: anchoram áttollere. dêy đanh: *amarra*: funis anchorarius.

đành có đây: *dizerse algũa couſa antes que ſaya a lùs como &c*: euulgari aliquid antequam prodeat, vt edictum Regis. đã đành có rao lệnh *iá ſe ſoa que ſairà a chapa*: fama iam eſt, edictum publicandum.

đánh: *dar pancada de qualquer modo*: percutio, is. đánh giạc: *peleiar*: gerere bellum. đánh cờ đánh bạc: *iogar, taful*: ludo, is. aleator, ris. đánh cá, đánh lưới: *peſcar*: piſcor, aris. đánh chuông: *tanger o ſino*: pulſare campanam. đánh bảy cá: *eſcamar*: ſquammas auellere. đánh blanh: *tecer couſas de palha*: texere aliquid ex paleis. đánh gươm, giáo: *fazer catanas, lanças*: conficere gladios, lanceas. đánh ſaõ: *pecado de mollitie*: incidere in pollutionis peccatum. đánh bẫy: *fazer armadilha*: extruere tendiculam.

đănh, vide lồn.

đạnh, đàm đạnh miệng: *eſcarro que ſe deita*: excreatio quæ expuitur.

đao, đánh tay đao: *peleiar com eſpada e rodela*: clipeo & enſe armatum pugnare.

đaò, blái đaò: *peſſego*: malum perſicum. cây đaò: *peſſegueiro*: malus perſica.

đào đất: *cauar a terra*: excauare ſolũ. đào ao: *abrir ou fondear tanque*: excauare piſcinam. đào giếng: *abrir poço*: excauare puteum.

đào, sác đào: *encarnado*: purpureus color. lụa đào: *peça de ſeda de cor encarnado*: purpureum ſericum.

đáo, đánh đáo: *iogo de caixas em buraco*: ludus monetarum ad foramen.

đáo, kín đáo: *couſa ſerrada*; res clauſa, quæ ſcilicet fugit aſpectum.

đạo. *ley*: lex, gis. bổn đạo bản đạo: *da meſma ley*: legis eiuſdem aſſeclæ, inter Chriſtianos pro Chriſtianis vſurpatur. chịu đạo: *receber a ley*: legem recipere. bỏ đạo. *deixar a ley*: legẽ relinquere. vô đạo: *ſem ley*: ſine lege. mến đạo: *tem amor a ley*: qui amat legem. mạnh đạo: *forte*

na

na ley: constans in lege. yêu đạo: *fraco na ley*: infirmus in lege. giữ đạo *guardar a ley*: seruare legem. giảng đạo: *pregar a ley*: legem prædicare, exponere. dẽạy đạo: *ensinar a ley*: legem docere. mở đạo: *ser o primeiro que ensina em algum lugar a ley*: legem primò docere in aliquo loco, seu quasi aperire viam legi.

đạo, hãi đạo: *galè de peleia*: triremes belli. tế kì đạo: *sacrificio ao diabo que cuidão preside às galès de guerra*: sacrificium quod semel in anno fit diabolo quẽ putant Ethnici præesse triremibus belli. đom đạo lộ: *outros sacrificios que fazem a esse mesmo diabo*: sacrificia quædam alia quę eidem diabolo triremium fiunt.

đạo lộ thần quan: *sacrificio que fazem os gentios quãdo fazem viagem*; sacrificium ad iter arripiendum.

đạo, thâu đạo, án tlộm: *ladroẽs*: latro, nis đạo kiếp: *alcatea de ladroẽs*: latronum caterua.

đặọc: *ler*: lego, is. đặọc kinh: *rezar*: officium Diuinum percurrere. đặọc kệ: *rezar aos idolos*: idolis recitare. dặọc chẳng đi: *encalhar no ler*: legendo hærere. đặọc đi: *ler bem*: legere expeditè.

đaõ: *medir como arròs, azeite* metiri orizam, oleum. đaõ bo-i đ'âu: *não encher bem a medida*: metiendo non explere mensuram.

đàõ, cái đáõ: *lança de dous gumes*: lancea anceps ex vtraque parte acuta.

đàõ đàõ: *espigar*: spicas emittere.

đàõ chác mãy: *espiga grada*: spica granis onusta.

đáõ: *fechar*: claudo, is. đáõ cửa: *fechar a porta*: claudere ianuam. đáõ goú: *fechar alguem com canga no pescoço*: occludere aliquem duobus lignis collo appositis. đáõ cõm: *fechar os pes com machos*: claudere pedes compedibus. đáõ đanh: *pregar*: clauis configere.

đáõ *aloiar exercito*: castra metari.

đáõ: *fazer algũa cousa artificial com algũ modo de fechar*:

char: condere aliquid artefactũ quod ligatur. đáõ sách: *encadernar liuros*: compingere libros. đáõ mũ: *fazer barretes*: componere pileos. đáõ tàu: *fazer nao*: fabricare nauim. đáõ ḅia tiền: *fazer amarrados de caixas de cinco em cinco*: ligaturas monetarum quinas simul ligare.

đáp, dicù dáp: *o minhoto leuar nas vnhas*: rapit miluus vnguibus.

đắp: *cubrirse deitado*: cooperire se cum quis cubat. chan đắp: *cubertor*: instratum, i.

đắp đàng: *fazer repairos nos caminhos*: reficere vias. đắp nền: *aleuantar com terra o pauimento*: attollere pauimentum terrâ additâ. đắp mồ: *aleuantar terra sobre a sepultura*: attollere terram supra sepulchrum đắp đọp: *fazer repairos nos rios*: reficere fluminum ripas ne fiat inundatio. đắp bia: *fazer o lugar do aluo*: erigere scopi locum. đắp: *certo diabo*: incubus, i.

đạp: *amassar com os pes*: terere pedibus. đòn đạp: *as taboinhas do tecelão ou torneiro em que poem os pes*: tabula cui textor iunititur pedibus. voi đạp: *o elephante pizar alguem por castigo*: teri aliquem ab elephante in pœnam. đạp lùa: *debulhar o nelle ou arròs*: triturare orizam. chên đạp gai, đạp sành: *dar com os pes em espinhos ou pedras*: offendere in spinas aut lapidem. gà sóũ đạp gà mái: *o gallo galar a gallinha*: calcat gallus gallinam. gà chiụ đạp: *a galinha ser galada*: calcari gallinam à gallo.

đập, vide đọp.

đát, của đát: *venderse bem a fazenda*: diuendi mercimonia fœliciter. tiền này chẳng đát: *estas caixas não correm*; reijci monetam. bạc xấu chẳng đát: *prata baixa não corre*; reijcitur argentum impurum.

đất, địa: *terra*, terra, æ. đất thịt: *terra pingue*; terra pinguis. đất cát: *terra fraca arienta*; terra arenosa, sterilis. đất thó: *barro*; argilla, æ. ra đất: *tornarse em terra*; redire in terram. alij đết.

đặt:

đặt : *por algũa couſa em lugar bem ordenado* : ordinatè collocare.

đặt cọc, vide cọc.

đặt tượng: *fazer eſtatuas*: conficere ſtatuas. bày đặt : *inuentor, traciſta* : delineator, inuentor in bonum. bày đạt : *entremetido* , ardelio in malum .

đặt ten: *por nome* : imponere nomen. nói đơm đặt : *exagerar muito louuando:* exaggerare laudando.

đau : *dor*: dolor, is. ốm đau: *doente* : ægrotus, i. đau chên : *dor de pés* : dolor pedum. đau lưng: *dor de cadeiras*: dolor renum. đau bạõ: *dor de barriga :* dolor ventris, alij bọũ, vel bụ̃. giải đau: *tirar a dor:* auferre dolorem .

đau đớn: *dor grande*: dolor intenſus.

đâu: *onde peraonde, donde :* vbi, quo, vnde. ở đâu: *onde eſtà*: vbi eſt . đi đâu: *pera onde vay* quo it. bởi đâu: *donde vem:* vnde venit .

đâu, chẳng có đâu *por certo não tem* : omninò non eſt, particula in fine orationis

poſita confirmans negationem .

đâu, cây thâu đâu : *aruore que tem a folha como freixo* : arbor habens folia in fraxini modum .

đầu: *principio, cabeça* principium , caput. đầu hết: *primeiramente*: primò. bỏi đầu: *deſde o principio*: ab initio. con đầu lão : *primogenito* : primogenitus.

đầu lưỡi: *ponta da lingoa*: extremum linguæ .

đầu gối: *ioelho*: genu .

đầu họ: *tronco da geração*: ſtipes progeniei .

đầu rau: *pedras que ſeruem de trempem* : lapides quibus imponitur olla ad ignem .

đầu, ra đầu: *renderſe o rebelde*: rebellem dedere ſe. lắc đầu, vide lắc .

đấu: *medida de arròs*: menſura orizæ . mấy đấu : *quantas medidas* : quot menſuræ? bỏi đấu: *medida mal cheia*: menſura non plena .

đậủ , cái đậủ : *boceta redonda que tem pe* : pyxis rotunda cum ſuſtentaculo, ſeu pede .

đậủ, bắc đậủ : *polo do norte* :

te: polus ſeptentrionalis.

đậu nhà: *pouzar em caza alhea, ſer hoſpede*: hoſpitari in alienâ domo. chim đậu cây: *aue pouzar no ramo*: quieſcere auem in ramo. thuiền đậu: *ſurgir a embarcação, e tomar abrigo ou porto*: morari cymbam, vt in portu, vel ſimili loco. liệt cầm chảng đậu: *doente que não tem eſperança de vida*: æger deſperatus à medicis, qui non poteſt retineri &c.

đậu: *feijão, herulha, lentilhas*. fazeolus, i. piſum, i. lens, tis. lộn đậu lộn cò: *baralhar o iogo*: miſcere aut perturbare ludum.

đaõ, vide đoũ.

đàõ, vide đòũ.

đáõ, vide đóũ.

đạõ, vide đọũ, vel đũ.

đe: *ameaçar*: minor, aris. đe dùi: *ameaçar com pao*: minari fuſte. đe chém: *ameaçar de cortar acabeça*: minari capitis imminutionem.

đề, oũ đề lĩnh: *mandarim ao qual acodem pollas forças que ſe fazem*: ſuperior ad quem pertinet iudicare de vi illata.

đề, thiét đề: *ferradura de caualło*: ſolea ferrea. hài sắt, idem.

đề trụ, vẽ cột: *pinturas nas colunas dos pagodes*: picturæ in columnis idolorum.

đế, ḉua: *Rey*: Rex, gis. thượng đế: *Rey de cima*: Rex ſupernus, poteſt dici de Deo niſi alia ſuperſtitioſa obſtent.

đế, blanh đế: *palha groſſa*: palea craſſa.

đè: *carregar*: grauo, as. đè xuống mình: *pezadello*: incubum pati.

đè he đè hét: *agaſtar ſe muito pera meter medo*: iraſci valdè ad incutiendum metum.

đè, oũ đè dộc: *titulo de dignidade meyãa*: titulus dignitatis mediocris.

đè: *ſoſpeitar*: ſuſpicor, aris.

đè nén: *apertar como liuro entre taboas*; arctare, vt librum inter tabulas.

để: *deixar*: relinquo, is. bỏ, idem.

để ḉay: *deixai aſsy*: relinque ſic eo modo. để đâu: *onde deixaſtes*: reliquiſti vbinam? để cho: *permitir*: permitto,

mitto, is. để dành: *guardar pera algum fim*: cuſtodire ad aliquem finem. để bỏ: *deixar a molher*: repudiare vxorem.

để nhau: *deſcazarſe*: diuortium celebrare.

để quiền cho con: *deixar o officio ao filho*: relinquere officium filio.

để: *pera*: ad. hãọc nói sử a để dẽạy: *aprender a fallar direito pera enſinar*: ad docendum addiſcere linguam. làm đền thánh để thờ đức Chúa blời: *fazer Igreja pera o culto Diuino*: ad cultum Dei erigere Eccleſiam.

đẻ: *parir, gerar*: pario, is. genero, as. cha mẹ đẻ: *pay e may de gèração*: genitores. ſinh đẻ con: *parir filho*: parere filium. đẻ tlứng: *por ouo*: parere oua, dicitur de ouiparis.

đẻ: *nacer, ſer natural*: naſcor, eris. oriundus, a, vm. đẻ Roma: *natural de Roma*; oriundus Roma.

đẻ, dẽp đẻ: *bem feito*; gratioſo; benè compoſitus, venuſtus.

đệ nhít, thứ nhịt: *primeiro*: primus, a, vm.

đệ, em: *irmão menor*: frater natu minor. tử đệ *ſuditos, criados*; ſubditi, famuli, ideſt filij & fratres natu minores.

đềch: *ſeme humano*: ſæmen humanum.

đêy, vide đây.

đểy, vide đẩy.

đểy: *encher, cheio*: impleo, es. plenus, a, vm. alij đầy: đổ vò cho đểy: *enchei o boyão dagoa*: imple diotam aqua.

đểy tớ: *diſcipulo*: diſcipulus, i.

đểy, vò bở đểy tấm: *o boyão ſe fes em pedaços*: diota in partes confracta.

đểy: *empurrar*: impello, is. đểy thuiền xuống: *botar a embarcação a agoa*: impellere ratem in aquam. xô đểy ra: *empurrar pera fora*: expello, is.

đéic, vide đềch.

đêm: *noite*: nox noctis. ban đêm: *de noite*: noctù. thâu đêm; *toda a noite*: nocte tota.

đem, vide đam.

đếm: *contar*: numero, as.

đếm tiền: *contar caixas:* numerare monetas.

đệm: *queda na luta*: casus in lucta. đặt nhau đệm; *lutar a qual derruba:* casui aduersarij luctam instituere.

đệm, cái đệm: *esteira de que se fas vela:* storeę ex quibus compinguntur vela.

đệm: *almofada:* ceruical, alis. gối, idem.

đen: *cor rouxa que lustra*: violaceus color nitens. áo đen: *cabaya do paco*: vestis aulica.

đen, mặt đen: *rosto preto, fusco*: fusca facies, subnigra. thàng đen: *moço preto, negro*: nigri coloris homo.

đèn: *candea*: lucerna, æ. cây đèn: *pè da candea iunto com a mesma candea:* lucernę pes simul cum ipsa lucernâ. khêo đèn: *espiuitar a candea*: lucernam emungere. lòũ đèn: *linterna de papel*: laterna papyracea. cù đèn: *linterna*: laterna ex alia materia. đốt đèn: *acender candea*: lucernam accendere: tắt đèn: *apagar a candea*: lucernam extinguere. lẽy đèn soi cho sáng: *alumiai com candea*: lucernam præfer ad claritatem.

đèn: *rinchar:* hinnio, is, voi ngựa đèn hết: *o elephante ou cauallo rinchar*: hinnitu equum, vel elephantem omnia implere.

đền: *paço del Rey*: palatium Regis quem đua vocant, & est propriè Rex quãuis alius administret regnũ. đền đài, lâu các, idem.

đền thánh: *Igreja ou paço Santo*: Ecclesia, seu palatium Sanctum, quia scilicet domus supremi Regis.

đền: *pagar o que deue*: soluo, is. bắt đền: *obrigar a pagar*: solutionem exigere.

đền oũ đền bà, vide đấn.

đến: *chegar*; aduenio, is. nhớ đến. *lembrarse*: meminisse. suy chẳng đến: *não se pode entender*: peruenire non valet discursus seu cogitatio. đến khi: *depoisque*: postquã. đến ngày sau: *passados alguns dias*: post aliquod tempus. đến nay: *atè agora:* vsque nunc. tay đá đến: *tocar com as mãos*: attingere manibus. đến mlớn: *crescer, ou em chegando a ser grande*: cre-

ſco, is, attingendo maiorem ætatem. đ̂ên già: *ſer velho*: *ou em chegando a velhice*: ſeneſco, is, vel, attingendo ſenectam.

đênh, tlôi lênh đênh: *andar boyante ſobre a agoa*: innatare aquæ.

đeo: *trazer conſigo ou ao peſcoço pendurada algũa couſa*: pendens è collo aliquid portare. ảnh đeo: *varonica imagem que ſe tras ao peſcoço pendurada*: pendens è collo imago. nhẽn đeo tay: *anel que ſe tràs no dedo*: immiſſus digito annulus.

đeo kẻ tlộm chém: *leuar o ladrão a cortar a cabeça*: ducere latronem, vt capite plectatur.

đẻo gỗ: *deſfalcar o pao pera obra*: diminuere lignum ad opus.

đeò, đàng đeò: *caminho entre ſerras*: montuoſum iter. tleò đeò: *trepar ſerras*: tranſilire montes.

đẻo: *ter copula com molher*: fornicari, verbum immodeſtum. đẻo mẹ thàng cha: *ruindade ordinaria, filho de hũa tal, farei tal com tua may, filho de hũ vilão rũy*: fili meretricis fornicabor cum tua matre, fili ruſtici nequam.

đẹp đ̂ẻ, vide đẻ.

đẹp làõ người: *ganhar a vontade a alguem*: deuincire aliquem. của này chẳng đẹp làõ tôi: *eſte fato me não contenta*: diſplicent mihi hæ res.

đ̂ết, vide đ̂ât.

đ̂ều: *couſa, palaura*: res rei, verbum, i. đ̂ều gì: *que couſa*: quid? đí gì, idem. chẳng có đ̂ều ſ̂ây: *não he aſsy'*: res non ita ſe habet.

đ̂ều: *todos*: omnis, e. đ̂ều đi đ̂ều lại: *todos vão todos tornão*: omnes eunt omnes redeunt.

đ̂ều nhau: *igoaes*: æqualis, e. đ̂ều ſa xuống: *iuntamente ou igoalmente cairão*: æqualiter cecidere ſimul.

đ̂ều, nói ghe đ̂ều: *bacharel, falla muito*: ardelio, nis, loquax, cis.

đi, *andar*: eo, is. đi lại: *ir e vir*: itque reditque. đi lại cũ đ̂ần bà: *ter ajuntamento com molher*: copulam carnalem habere cum muliere, mo-

modestè sic dicitur etiam de propria vxore. đi lại cũ nhau, idem. đặọc đi đặọc, lại: *ler muitas vezes*: sæpe lectitare. nói đi nói lại: *dizer muitas vezes*: sæpe dicere, & sic de alijs.

đi: *particula do imperatiuo*. particula imperatiui, cum verbo postponitur. nói đi: *fallai*: loquere. kéo đi: *puxai*: trahe, & sic de alijs sæpissimè.

đi, đặọc chẳng đi cho: *encalha no ler*: interruptè legit.

đi gì: *que cousa*: quid? chẳng ăn đi gì sốt: *não comeu nada*: nihil omnino comedit.

đi, bé đi bé lại: *huns por outros contando*: plus minusue, numerando, bố đi bố lại, idē.

đi, cái đi: *vrilha*: inguen, inis.

đĩ: *molher publica*: meretrix, icis.

địa, đất: *terra*: terra, æ. thien địa: *ceo e terra*: cælum & terra. tạo thien lọp địa: *fazer o ceo e a terra*: facere cælum & terram.

địa ngọuc: *tronco da terra, inferno*: terræ carcer, infernus.

địa lí: *geometria*: gêometria æ. thien van địa lí: *astronomia e geometria partes da matematica*: astronomia & geometria partes mathematicæ. thày địa lí: *aquelle que superstitiosamente busca terra pera sepulturas*: superstiosè quærens sepulturas. địa bàn: *agulha de ceuar em que estão notadas as quatro partes do mundo*: pyxis nautica, in qua descriptæ sunt quatuor mundi partes.

địa, đọuc địa: *atraiçoado*: infidiosus, a, vm. sâu sác, idē.

địa tích sõ-u, vide sõ-u.

đĩa: *pires, prato*: catillus, i, catinus, i.

đĩa đèn: *candea de azeite em prato*: lucerna in catillo, đọi đèn, idem.

đĩa, cái đĩa: *sambixuga*: sanguisuga, æ.

địc, rợ *mato*: sylua, æ đi địc, rợ mọi: *gẽte domato* homines sylueſtres. phạt bỗn đi địc, bụt là rợ mọi: *os pagodes são gente do mato*. idola sunt homines sylueſtres.

đích xác: *desmazelado*: ineptus, a vm.

đích nhau: *igoaes entre sy*:

xqua-

æquales inuicem.

địch: *porfia:* contentio, nis. chém địch: *cortar cabeças a porfia:* contentiosè amputare capita. lịch địch: *matinada:* tumultus, vs.

điéc: *ſurdo:* ſurdus, a, vm. điéc tai; *matinada que faz eſtrogir:* tumultus exurdans.

điéc, blái điéc: *fruita que não chega a madrucer:* fructus non matureſcens.

điém, nhà điém: *caza de vigia:* vigiliarum ſeu cuſtodiarum domus. tŏân điém, idem.

điểm: *enfeitarſe:* como, is. trang điểm, idem.

điểm sách: *apontar noliuro o bem dito:* notare in libro que probè dicuntur in ipſo.

điển, cây điển: *aruore que ſoa muito e della fazem inſtromento pera vigia:* arbor quæ apta eſt ad ſonum excitandum, ex illa enim fit inſtrumentum quoddam ad vigilias indicandas.

điẹp điẹp trũ trũ: *muitos ſem conto:* multi ſine numero.

điểu, cái điểu: *o canudo com que ſe chupa o tabaco:* canna quâ ſumitur bettum. oũ điéu, idem.

điều: *capitulo de liuro:* caput, vel articulus libri. mŏi, đŏan, chương idem.

điệu: *leuar, como rendas, ſoldados, embaixada:* ducere vt veſtigalia, milites &c. điệu thũế: *leuar rendas:* ducere vectigalia. điệu cŏên: *leuar ſoldados:* ducere milites.

đinh, đánh đinh: *iogar a petiſca:* ludus nummi cuprei ſaxo colliſi.

đinh, ngựa đinh pho: *cauallo de poſta:* equus veredus.

đình: *caſa em que ſe ajunta a aldea pera ſeus negocios:* domus in qua cõuenit communitas ad negotia tractanda. đình hát: *caza em que cantão ao diabo:* domus in qua diabolum colunt canẽdo.

đình hương: *crauo da India:* cariophyllum, i.

định: *almotaçar ou por o preço as couſas:* æſtimare res quanti ſint valoris. định bao nhieu: *quanto eſtà aluidrado:* quanti ęſtimatur? thày định:

o me-

o meſtre iulgue: magiſter iudicet.

định, an: *deſcanço*: quies, etis.

đỉnh núi: *o cabeço do monte*: cacumen montis. & ſic de alijs. đi dỏũ đỉnh: *irſe coleando*: collum mouere molliter.

địt: *vento do ventre*: crepitus ventris.

đo: *medir*: metior, iris. ꝛo-m idem.

đò, òũ đò: *lutador que rapa a cabeça*: luctator capitis raſi.

đò, kinh đò, vide kẻ chợ.

đồ, toũ đồ: *os Apoſtolos*: Apoſtoli.

đồ, bản đồ: *mappa do mundo, ou debuxo de algũa couſa*: mappa mundi, vel delineatio alicuius rei.

đồ, ſinh đồ: *infimo grao dos letrados*: infimus literatorum gradus.

đò: *paſſagem por barca de algum rio*: tranſitus fluminis cymbâ. qua đò: *paſſar o rio na embarcação*: cymbâ flumen tranſuadare. thuiền đò: *barca da paſſagem*: cymba tranſitus fluminis.

đò, làm đò: *fingirſe*: ſimulo, as. làm đò liẹt: *fingirſe doente*: ſimulare morbum.

đó: đi đây đi đó: *andar de cà peralà*: diſcurrere per varia loca.

đồ: *apoſtar a quem acerta*: ſponſionem facere quiſnam veritatẽ attingat. đồ nhau, idem.

đồ, bách đồ: *parede de bambus entreſechados com cal*: paries ex cannis Indicis & calce compoſitus.

đồ, bày đàn bày đồ, vide bày.

đổ: *botar, como couſa liquida*: effundere, vt aliquid liquidum. đổ vào: *botar dentro*: infundo, is. đổ nước: *botar agoa as mãos*: effundere aquam ad lauandas manus. đổ ſơn: *charoar*: ſandaracho, as. đổ máu ra: *vaſarſe em ſangue*: profundere ſanguinem. đổ đơm đàu mầy: *eſſe mal que me rogas venha ſobre ty*: malum illud retorqueo in caput tuum.

đỏ *vermelho*: rubeus, a, vm. ſac đỏ, mùi đỏ: *cor vermelha*; rubeus color. đỏ mặt: *roſto vermelho*: rubea facies.

đõ

đõ trạng nguiên *alcançar o grao supremo dos letrados*: adipiſci gradum ſupremum literatorum. đạu, idem.

đõ, vide đậu.

đõ *durar*: perſeuero, as. chảng đõ lâu: *não durarà muito*: non diù permanebit.

độ: *eſpaço de caminho que vay alguem de hũa vez*: ſpatium viæ quod quis vna vice percurrit. một độ, idem, hai độ: *em duas vezes*: duabus vicibus. một thòi, hai thôi, idem.

độ, truiền độ: *eſphera, ou medida dos graos do ſol*: ſphera, ſeu menſura graduum ſolis.

đò, lò đò: *vagabondo*: vagus, i.

đọ nhà: *arrendar cazas*: locare domum.

đọ con: *empenhar o filho*: pignori dare filium.

đọ, đi đọ: *ir brincar*: ire luſum. đi chơi, idem.

đŏan, lễ đŏan ngũ: *preſente que ſe da na quinta lua*: munus quod quinto menſe, vel lunâ offertur.

đŏan, oũ đŏan; *o primeiro rei de Cochinchina*: Rex Cocincinæ primus ita dictus dum viueret, poſt mortem vero Chúa oũ.

đŏàn, một đŏàn: *hũa compagnia de gente que vão iuntos pollo caminho*: turba aliquorum, qui ſimul gradiuntur per viam.

đŏán chết ngươi ta: *dar ſentença de morte*: ſententiam capitis ferre.

đŏản: thuyền đŏản: *galè piquena*: triremis paruula.

đŏạn: *acabar*. finio, is. thôi đŏạn: *em acabando*: poſtquam finiuero.

đŏạn, một đŏạn: *capitolo de liuro*: caput, vel ſectio libri.

đŏạn: *pedaço de algũa couſa*: fruſtum alicuius rei. một đŏạn áo: *hũ pedaço da cabaya*: fruſtrum veſtis.

đọc, bàn đọc: *altar*: altare, is.

đọc đàng: *no caminho*: in itinere.

đọc, tũ đọc: *liuro de rezar*: liber precum.

đục: *couſa turua*: turbidus, a, vm. nước đục: *agoa peçonbenta*: virulenta aqua.

làõ đọuc: *mao coraçāo*: prauum cor. dẽa đọuc, idem. của đọuc: *couſa peçonhenta*: virulentus, a, vm.

đôi: *par*: numerus par. một đôi, hai đôi: *hum par, dous pares*: vnum par, duo paria. đôi: *dous*: duo. đôi mươi; *vinte*: viginti. ſinh đôi. *Irmãos gemeos*: gemelli fratres.

đòi xét: *examinar a couſa e ſentencialia*: examinare cauſam ac ferre ſententiam. đòi mách cũ ai: *auerigoar os mexericos*: diſcutere delationes.

đôi, sõ đôi: *monte de terra ſobre o marachão*: moles terræ ſuper aggerem.

đoi, vide bẹm.

đôi: *eſtarem duas couſas em correſpondencia*: duo ſibi correſpondere vt Sol, & Luna in plenilunio.

đôi: *ter confiança*: confido, is. cậy, idem. đối cũ đức chúa blòi: *confiar em Deos*: ſperare in Domino.

đôi lại: *trouar, fazer rimas*: carmina, ſeu ſimiliter cadentia componere.

đói: *fome*: fames, is. đói làõ: *ter fome*: eſurio, is. đói khát: *ter fome e ſede*: eſurire & ſitire. đói rách: *pobre que tem fome e eſtà deſpido ou mal veſtido*: famelicus & veſtibus laceris indutus.

đòi: *chamar o ſuperior ao inferior*: vocari à ſuperiore. chúa đòi: *o Rei chama*: Rex vocat. thày đòi: *o meſtre chama*: magiſter vocat. đòi nọ: *pedir diuida*: exigere debitum. đòi tiền *pedir caixas*: exigere pecuniam, vt quando præceſſit culpa quæ redimenda eſt pecuniâ.

đòi tói: *corrente, cadea de ferro com que ſe prendem os pes*: catena quâ ſiunt compedes. lòi tói, idem.

đòi, theo đòi, làm đòi: *imitar*: imitor, aris. bắt chước, idem.

đòi ngày: *cada dia*: quotidie, hàng ngày, idem.

đòi, mạc đòi khi ấy: *conforme a ocaſião*: iuxtà anſam: mạc đòi phúc: *conforme ao merecimento*: iuxtà exigentiam meriti.

đồi mồi: *tartaruga*: teſtudo, inis.

đổi: *trocar*: muto, as. đổi đẽai:

đẽai; *trocar o pezo dos ombros*: ſufficere humerum vnum alteri ad onus ferendum. đ̂ỏi nhau: *reueſarſe*, alternare ſe inuicem. đ̂ỏi đò-i: *mudança dos ſeculos*: viciſſitudines ſæculorum.

đ̂ỏi, mộ̂t đ̂ỏi: *hum pedaço de caminho*: portio quædam itineris.

đ̂ỏi chuó-c: *contraminar a traça*: inuentioni alterius aliâ induſtriâ mederi.

đ̂ội: *por ſobre a cabeça*: ſuperponere capiti. đ̂ội mủ: *por o barrete*: imponere capiti pileum. đ̂ội áo: *cubrir a cabeça com o cabaya*: operire caput, veſte. đ̂ội mặt mé: *em maſcararſe*: aſſumere laruam. đ̂ội càu thò but: *por muitos ſobre a cabeça hũa peça de ſeda, ſobre a qualos gentios cuidão paſsão os pagodes ou as almas dos mortos*: ſuperponere capitibus multos quoddam ſericum ſuper quod Ethnici putant idola aut animas defunctorũ tranſire. đ̂ội o-n: *por o beneficio ſobre a cabeça, que dizer, agradecer o beneficio*: ſuperponere beneficium capiti, hoc eſt, gratias agere.

đ̂ội cõ̂n: *manga de ſoldados*: manipulus, militum. mộ̂t đ̂ội, hai đ̂ội: *hũa manga, duas mãgas de ſoldados*: manipulus vnus, manipuli duo. militum. hàng đ̂ội: *ſoldados da meſma companhia*: cohortis eiuſdem milites.

đ̣ọi đèn *pires ou prato que ſerue de candea de azeite*. diſcus cui oleum infunditur vt ad lucernam inſeruiat.

đò-i: *ſeculo, vida de hum homem*: ſæculum ſeu hominis vita communis; qua đò-i: *paſſar deſta vida, morrer*: migrare ab hac vita. ra đò-i: *vir ao mundo*: in mundum venire. đò-i này tluó-c: *eſta vida preſente*: vita hæc præſens. đò-i ſau: vita futura. đò-i đò-i kiép kiép: *pera ſempre*: æternus, a, vm. đ̂ỏi đò-i, vide đ̂ỏi.

đò-i, blo đò-i: *cinza*: cinis, is.

đ̣ọi: *eſperar*: expecto as. đ̣ọi dẽa, vide, dẽa, chò-: *eſperar por pouco tempo*: expectare ad modicum tempos.

đóm: *chama de fogo pique-*

na como de candea: flamma ignis parua vt candelæ, lucernæ. đó-m lửa, idem.

đóm, cái đóm đóm: *luzeque*: noctiluca, æ.

đo-m co-m ra: *tirar o arrôs cozido da panella pera o por na meza*: orizam ab olla extrahere ac menſæ apponere & ſic de alijs edulijs.

đo-m ma té quĩ: *offerecer de comer ao diabo*: offerre diabolo edulia. đo-m oũ bà oũ vaĩ: *offrecer de comer aos ſeus antepaſſados mortos*: offerre progenitoribus defunctis edulia.

đo-m dấu: *por final*: notare aliquid ſigno.

đo-m, thêm đo-m: *acrecentar*: augeo, es.

đo-m, nói đo-m đặt: *exaggerar muito*: exaggerare valdè.

đo-m bây: *armar a ratoeira*: tendere muſcipulam.

đón: *eſperar alguem no caminho*: expectare aliquem in ipsâ viâ quâ tranſiturus eſt. đón rươ-c: *eſperar indolhe ao encontro*: expectare aliquem ac ire illi obuiam.

đón, đưa đón: *accompanhar o enterramento*: comitari funus.

đôn: *cortar em trauès como aruore*: abſcindere in tranſuerſum, vt arborem. chém, idem lêy riù đôn cây đi: *tomai o machado e cortai a aruore*: abſcinde arborem ſecuri.

đòn: *açoutes*; verbera. đánh đòn: *eſpancar, açoitar*, verbero, as. phải đòn: *leuar pancadas açoutes*. vapulo, as.

đòn vảo: *pao da rede com que dous leuão nos ombros a quem vai na rede*: lignum tranſuerſum quo duo humeris geſtant rete quoddam quo homines vehuntur. đòn kiệu: *pao do andor*: lignum quo vehuntur homines in cathedra, vel lecto.

đòn giày: *prancha pera paſſar*: ponticulus ligneus.

đòn gánh: *pao de pinga*: baculus quo quis humero defert ante & retro onus æqualiter in duas partes diuiſum.

đòn khiêng: *pao com que muitos iuntos leuão as coſtas algũa couſa*: lignũ quo multi ſimul aliquid humeris geſtãt

đòn đạp: *os paos em que os teceloẽs e torneiros carregão com os pès*: ligna in quibus textores & tornatores pedibus insistunt & operantur.

đòn tay: *caibros da caza*: asserculus, i.

đồn, tiếng đồn: *publica vos e fama*: fama communis.

độn, hỗn độn: *confusão como quando fallão muitos*: confusio, vt quando multi simul loquuntur.

độn, đi khỏa đi độn: *feiticeria que se fàs com os dedos contando*: veneficium quod digitis numerando fit.

đơn: *couſa ſingela*: simplex, cis. áo đơn: *cabaya ſem forro*: vestis non duplicata. đơn chiéc, một mềnh: *não auer quem o ajude*: solum esse sine adiutorio.

đớn, đau đớn: *doença, dores*: morbus, i. dolor, is.

đơng, chên đơng: *estribo*: ephippiaria mora.

đớng: *titulo de dignidade ou ordem*: titulus dignitatis, vel ordo. đớng thien thần: *os choros dos Anjos*: chori Angelorum. đớng Igreja: *os graos e dignidades da Igreja*: gradus & dignitates in Ecclesia. ngồi có đớng có đợt: *assentarse conforme a seu grao*: dignitatis ordine seruato sedere.

đợng, người đợng đột, *o que serue bem em caza e fas tudo*: seruus qui præsto est omnibus negotijs domus.

đợng, hòm đợng: *caixão em que se guarda algũa couſa*: arca in qua quædam seruantur. giữ mà đợng: *guardar metendo dentro*: custodiendo intus seruare.

đợp áo: *lauar roupa batendoa com as mãos*: lauare vestes manibus percutiendo.

đợp ſoũ: *repairo de rio*: agger fluminis. đắp đợp: *fazer repairo do rio*: aggerem fluminis impetui opponere.

đợp nứa, diả nứa: *machocar a cana pera ficar brãda*: contundere arundinem.

đốt: *acender*: accendo, is. đốt đèn: *acender candea*: accendere lucernam.

đốt, aõ đốt tay: *a abelha picou na mão*: pungere apem

in

in manu, idem eſt in vſu pro alijs animalculis qui figunt aculeum, vel quid ſimile vt ſcorpius, &c.

đọt, vide đọng.

đọt, cái đọt: *gaueta de eſcritorio*: loculi arculæ. một đọt, hai đọt: *ordens de gauetas*: loculorum ordines varij. rút đọt bẽào: *meter a gaueta no ſeu lugar*: loculos reponere.

đoũ: *leſte*: oriens, tis. phương đoũ, bên đoũ: *parte do leſte*: orientalis plaga. gió đoũ: *vento leſte*: orientalis ventus.

đoũ, mùa đoũ: *inuerno*: hybernum tempus. nước đoũ lại: *congelarſe a agoa*: congelari aquam. gà đoũ con: *a galinha fazer ſair os pintãos dos ouos*. excludi ope gallinæ ab ouis pullos. gà ấp tlứng nở ra con, idem.

đoũ mặt ngườ̀i ta: *ajuntamento de muita gente*. concurſus multorum.

đoũ, thien môn đoũ: *eſcorcioneira*: herba quæ eſcorcioneira dicitur.

đòũ nhứt thể: *da meſma maneira*: eodem modo.

đòũ: *campo*: campus, i. một đòũ: *hũ trato de campo*: campus vnus. đi đòũ: *ir fazer neceſſidade*: purgare alium. đi đàng, idem.

đòũ hoang: *campo que ſe não cultiua*: campus inculcus.

đòũ: *cobre*: æs, æris. hàng đòũ: *lugar em que ſe vendem as couſas de cobre*: locus in quo res æneæ diuenduntur, vt ollæ &c. nồi đòũ: *panella de cobre*: olla ænea.

đòũ, cái đòũ: *eſpelho*: ſpeculum, i. gương: idem. ſoi đòũ: *olhar o eſpelho pera certas feiticerias*: ſpeculum intueri ad quædam veneficia. làm đòũ, làm cột: *feiticeira do eſpelho*: venefica quæ ſpeculum inſpicit ad veneficia. thày đòũ: *feiticeiro do eſpelho*: ſpeculo vtens veneficus. mời đòũ: *chamar eſſes feiticeiros*: veneficos ſpeculo vtentes vocare. quỉ phụ đòũ: *endomoninhada*: pythoniſſa.

đòũ thân: *virgem*: virgo, inis. đòũ trinh: *caſto*: caſtus, a, vm.

đòũ, mục đòũ: *guarda-*

bu-

bufaras: bubalorum paſtor. chan tlâu idem.

đòũ tièn *caixas*: æris moneta. một đòũ hai đòũ: *hũa caixa, duas caixas*: ænea moneta vna, duæ &c. vide tièn.

đòũ bạc: *mas de prata que peza hum real, e a decima parte mais*: moneta argentea quæ vno regali argenteo æquiualet & decimæ illius parti.

đọũ kinh: *gota coral*: morbus comitialis.

đòũ gạo: *monte de arrôs*: aceruus orizæ. đóũ đất: *montezinho de terra*: monticulus terræ. đóũ blanh: *monte de palha*: aceruus palearum. đóũ lửa: *monte de lenha que arde*: aceruus lignorum ardentium.

đũ, *bulir, tremer*: moueri, tremere. lào đũ lào lo: *mouimentos interiores da alma*: cogitationes & affectus. đất đũ, chuyển đũ: *tremor da terra*: terræ motus. cây có gió thì đũ: *o vento abana as aruores*: mouentur arbores vento đọũ, idem.

đủ: *arredouça*: locus pensilis in quo quiſtant, vel sedent hac atque illac agituntur. đánh đu: *enredouçarſe*: agitari in loco pensili.

đú, voi đú: *elephante brauo*: ferox elephas.

đú ngủ: *terſono*: corripi somno, dormiturio, is.

đủ: *baſtante*: sufficiens, ntis. hàng ngày đũ đủ: *ſufficiente ſuſtentação de cada dia*: sufficiens alimentum quotidianum. chẳng đủ: *não baſta*: non sufficit.

đụ, vide đéo.

đứ gì: *que couſa*: quid? melius đí gì.

đua nhau: *fazer a porfia hũ com outro*: contendere inuicem. đua tài: *porfiar a quem tem melhores talentos*: contendere de talentis. đua mạnh: *porfiar da valentia*: contendere de fortitudine. đua chèo: *remar a porfia*: contendere in remigando.

đủa: *faxis, ou pauſinhos com que ſe come em lugar de garfos*: bacilli quibus aliqui orientales vtuntur ad comedendum loco fuscinulæ. đôi đủa: *hum par deſſes pauſinhos*: bacillorum par loco fuscinulæ.

nulæ. bé đứa, vide bé, vel ḅọ.

đưa: *accompanhar*: comitor, aris. đưa đón: *acompanhar a sepultura*: comitari funus. đưa xác, idem. đưa đàng sà: *ensinar o caminho*: comitando viam docere.

đưa ngũ ôn, đưa ôn: *botar o diabo fora de caza*: pellere domo diabolum: đưa đi, đuổi đi: *botar afogentar*: fugo, as.

đưa sách: *dar o liuro*: porrigere librum.

đưa tay tlao: *dar algũa couſa com ambas as mãos iuntas com cortezia*: porrigere aliquid ambabus manibus cum reuerentia.

đứa: *moço ou moça*: famulus, vel famula. ſic etiam quis loquitur de proprijs filijs vt, con tói ba đứa, một blai hai gái: *tenho tres filhos e filhas, hum filho, e duas filhas*: natos tres habeo, vnum filium & duas filias.

đuây, vide đuôy.

đuấy, vide đuốy.

duấy, vide đuổi.

đúc: *fundir*: conflo, as. đúc sũ: *fundir peças*: conflare tormenta bellica. đúc chuâng: *fundir ſino*: conflare campanam. đúc nến: *fazer velas de cera*: fundere candelas cereas. đúc bạc: *fundir prata*: conflare argentum. đúc sáp aõ: *derreter cera*: liquare ceram.

đức: *virtude*: virtus, tis. phúc đức: *obra de virtude*: virtutis opus. nhin đức *piedade*: pietas, tis. coũ đức: *concorrer pera algũa obra pia, como pera fazer Igreja, ponte, e couſas ſemelhantes*: pium opus iuuare eleemoſinis vt ad Eccleſiam pontem, & ſimilia erigenda.

đức: *titulo de grande honra*: titulus ſummi honoris. đức chúa blòi: *O Senhor do Ceo*: Dominus cæli. đức chúa Ieſu: *o Senhor Ieſus*: Dominus Ieſus. đức Chúa bà Maria: *Noſſa Senhora Virgem Maria*: Domina Virgo Maria. đức thánh thien thần: *os Santos Anjos*: Sancti Angeli. đức thánh Anjo giữ mình: *o Santo Anjo de guarda*: Sanctus Angelus cuſtos & ſic de alijs Sanctis Spiritibus. đức ḅua, đức Chúa:

o Rey

o Rey que não gouerna, e o que gouerna; Rex non gubernans & gubernans · đức oũ: *titulo que se da em Tonquim aos filhos del Rey, e aos supremos capitães e gouernadores porem em Cochinchina não se dà mais que ao Rey*; titulus qui in Tunchino filijs Regis ac supremis ducibus dari solet, at in Cocincina soli Regi datur. đức bà: *molher grauissima como de filho del Rey de Tonquim:* mulier primaria vt vxor filij Regis Tunchinensis concubinæ etiã eiusdem Regis sic vocantur, vxor tamen Regis vocatur Chúa bà, vel đức Chúa bà. đức lảo: *velha muito graue:* vetula primaria.

đực: *macho de animaes*: masculus animalium. cây đực. *aruore que não da fruto:* arbor carens fructu. hŏa đực: *flor que não vem com fruto*: fructu carens flos.

đui: *cego:* cæcus, i, vocabulum contemptus.

đùi: *quarto trazeiro de animal*: quarta pars posterior animalis, dicitur etiam de homine. đùi lợn: *presunto*: perna, æ.

đủi, cái đủi: *certa peça de borra de seda*: sericum ex bombycis fece confectum.

đùn, đi đùn đùn: *andar em tropel*: turmatim incedere.

đún, gánh đún: *tremer a pinga com o pezo*: tremere baculum quo quid humeris defertur præ grauitate oneris.

đụn: *celleiro de nelle ou arròs com a palha*: granarium orizæ cum paleis.

đừng nói: *não falleis*: ne loquaris. tôi đừng: *eu deixo:* desino, is. đừng: *cessar;* cesso, as. chẳng khi đừng: *não cessa mais*: cessat nunquam. đừng thịt: *não comais carne*: abstine à carnis comestione.

đứng: *estar em pè*. sto stas. đứng lại: *parar*: substistere. đứng đậy: *aleuantaiuos em pè*: sta super pedes tuos. bề đứng: *de alto* altitudo, inis. bề đứng ba sải: *tres braças de alto*: altitudinis triũ vlnarũ.

đứng, cây đứng bổ củi: *de aruore seca fazer lenha*:

arbor arida abſcindatur ad comburendum.

đứng len: *por algũa couſa em pè*: erigere aliquid.

đựng, để đựng của: *guardar algũa couſa dentro do caixão ou ceſto*: ſeruare aliquid intra arcam aut ciſtam. lấy cái bồ đựng gạo: *tomai o ceſto redondo pera guardar o arròs*: ſeruandæ orizæ vtilem accipe ciſtam rotundam.

được: *poder*: poſſum, potes. được: *vencer*: vinco, is, ſiue in bello, vel in ludo &c.

được: *achar*: inuenio, is. ai tìm thì được: *quem buſca acha*: qui quærit inuenit.

được: *poſſuir*: poſſideo, es. làm chi được: *he impoſſivel*: impoſſibile eſt.

đuôi: *rabo*: cauda, æ. cụt đuôi: *deſrabado*: caudæ amputatæ animal.

đuôi, cá đuôi: *arraya peixe*: raja, æ.

đuôi: *fraco*: infirmus, i. yếu đuôi, idem.

đuổi đi: *afogentar alguem*. fugo, as.

đuổi ngựa: *fazer correr o cauallo*: incitare equum ad currendum. biêu ngựa, idem.

đuổi: *ir apòs alguem que foge*: ſequi fugientem.

đuồm ùom: *gritar do tigre*: vlulatus ſeu clamor tigris. kêu hồm gàm, idem.

đuống, cối: *a pia do pilão*: vas in quo tunditur oriza. đuống đá: *pilão de pedra*: pila lapidea.

đường, vide đàng.

đứt, vide rứt. aõ đứt, vide đốt.

đụt: *emparaſe da chuua, vento*: protegi à pluuia vento &c. có rét đứt đèaò: *ſe tem frio empareſe eutrando*: defendatur à frigore ingrediendo. đụt cổ đèaò: *encolher o peſcoço com frio*: contrahere collum præ frigore.

đứt dey: *quebrarſe a corda enteſandoa*; diſrumpi funem dum diſtenditur.

đú, đi đú đỉnh, vide đỉnh.

E: *Temer, perigo*: timeo, es. periculum, i. e ngả: *perigo de cair*: periculum cadendi. e xuẩng: *temer o decer*: timere deſcenſum.

ê hàng: *não hauer quem compre*: deeſſe emptores.

ê: *pè que doe no andar*: dolor in pede dum quis ambulat. ê chên, đau chên, idem.

ê: *não finiſce*: finis non eſt, chảng hêt, idem.

ẽ, yã: *fazer camera*: caco, as. immodeſtè loquendo.

éch cái éch: *rãa*: rana, æ.

em: *irmão ou irmãa menor*: frater, vel ſoror natu minores. anh em: *Irmãos, parentes, chegados*: fratres, cognati, affines. nêm em: *he inferior em grao*: inferior eſt in gradu. ſic quando aliquis ſenex aut primarius aliquem iuuenem, vel inferiorem vult honore afficere illum vocat, em.

êm: *couſa ſuaue*: ſuauis, e. êm tiẽng: *ſuaue na vòs*: dulcis vox. em tai: *ſuaue aos ouuidos*: ſuaue auditui.

én: *certo paſſaro cujo ninho ſe come*: quædam auis cuius nidus eſt ad edendum ſuauis. cái én, idem. tổ én: *ninho que ſe come*: nidus qui comeditur. yén ſaõ, idem.

eo, bàu eo: *abobra com cabeça*: cucurbita capitata.

ép: *conſtranger, forçar*: cõpello, is ép üẩng người ta: *fazer forças*: vim inferre. hiẽp, idem. ép nó: *faslhe força*: vim infert illi. ép voi: *amançar o elephante*: cicurare elephantem.

ẹp: *por por terra*: ſolo æquare: nhà ẹp đi: *cahio a caza por terra*: corruit domus. ẹp xuẩng: *acamar*: proſterno, is. ngả xuẩng: *cair*: cado, is.

F

Omnia quę conſcribi poſſent per f. conſcribentur

F

cum ph. aptiùs ad pronunciandum hoc idioma.

Gà,

GÀ, con gà: *galinha*: gallina, æ. gà sóũ: *gallo*: gallus gallinaceus gà mái: *galinha*: gallina. cựa gà: *eſporão do gallo*: galli calcar. gà chọi; *gallo caſta grande que briga*: gallus pugnator proceræ ſtaturæ. gà nòi: *galinha grande*: gallina proceræ ſtaturæ. ghe gà, màõ gà: *criſta*: criſta æ. màõ tắch gà: *a criſta de baixo*: criſta inferior. gà thiến: *capaõ*: capo, nis. gà gáy: *cantar do gallo, antes de amanhecer*: galli cantus. gà cẩm giờ, cẩm canh: *cantar o gallo a ſuas horas*: gallum canere ſtatis horis. gà đẻ: *a galinha por*: gallinam ouã parere. gà tọc tác: *carcarejar a galinha*: gallina glocidat. gà chŏai: *frangão ou franga*: pullus gallinaceus. gà tháu: *meya galinha*: pullaſtra, æ. gà ấp tlứng: *galinha chocar os ouos*: gallina ouis incubat. ổ gà: *nido de galinha*: gallinarum nidus. de alijs auibus dicitur tổ. con: *frangainho*: pullus gallinaceus paruus. chuẩng gà: *galinheiro ou capoeira grande*: gallinarum cauea. lòũ gà: *capoiera piquena*: gallinarum cauea paruula. gà bới ra: *eſgrauatar da galinha*: gallinam ruſpari. gà mổ thaóc: *comer a galinha arròs*: gallinã comedere orizam. gà mổ nhau: *picarem ſe as galinhas*: gallinas ſe inuicem roſtro impetere. mổ gà: *tirar as tripas da galinha*: gallinam exenterare. mỏ gà: *o bico da galinha*: gallinæ roſtrum. mề gà: *moella da galinha*: gallinæ ventriculus. diều gà: *papo da galinha*: gallinæ gutturis folliculus. lưỡn gà: *o peito da galinha*: gallinæ pectus, ſiue carneũ, ſiue oſſa pectoris.

gả con cho ai: *o pay ou a may ou a quem pertence cazar a filha cõ alguem*: marito iungi filiam à patre aut matre, aut aliâ quâuis perſona ad quam ſpectet.

gác: *ſobrado*: tabulatum domus. nhà gác: *caza de ſobrado*: contignationem habens domus. gác lên: *por em cima*: ſuperiori in loco aliquid collocare. lên tlên gác: *ſubir ao ſobrado*: aſcendere in tabulatum domus. ổ tlên gác:

gác: *está no sobrado*: contignationem domus incolit, vel est in contignatione.

gạc hươu: *cornos de veado*: cornua cerui, de alijs animalibus non dicitur.

gạch: *tijolo*: later, is. xêy gạch: *fazer parede de tijolos*: lateritium parietem erigere.

gạch cua: *corais ou ouas de caranguejo*: caro, vel oua cancri.

gai: *espinhos*: spina, æ. giài gai: *metterse espinho no pè*: spinam pedi infigi. đạp gai, phải gai, idem. mũ gai: *coroa de espinhos*: spinea corona. nén gai, idem. gai góc: *espinhos*: tribuli.

gai, chỉ gai: *linhas de certa casca de aruore que são como de linho canemo*: fila ex arboris cuiusdã cortice quæ videntur cannabi. hàng gai: *rua em que se vendem as cousas feitas dessas linhas como de canemo como são cordas, redes, e outras cousas*: forum in quo venduntur artificiosa confecta ex filis quasi cannabi vt funes, retia, & similia.

gai, blái gai: *abrunhos*: prunum sylvestre.

gài: *amarrar*: ligo as. gài đẻải: *atar a fita da cabaya*: colligare ligulam vestis. gài phên kéo bay đi: *amarrar o cajão peraque com o uento não se leuante*: ligare stoream ex cannis confectam ne ventus illam attollat. gài cửa: *amarrar ou fechar a porta*: colligare seu claudere ianuam. gài nạu đẻào: *abotoar*: nectere condylos.

gái, con gái: *femea*: fœmina, æ. blai hay là gái: *he macho ou femea*: masculusne est an fœmina? blai gái: *fornicar*: fornicari. đại gái: *perdido por molheres*: venereis dementatus.

gải: *coçarse*: frico, as. ngứa thì gải: *comenos, coçaiuos*: scalpe te si pruritum habes. ghé thì gải: *se tendes sarna, coçaiuos*: scabe te si scabie laboras. gải đầu, gải chẽy: *coçar a cabeça*: fricare caput.

gây gẽm: *fazer vinagre*: acetum conficere.

gày, tle gày: *bambu femea*: canna indica fœminina.

gây:

gầy: *magro, desfeito*: mácilentus, a, vm: gày gụoc, idem.

gầy, gà gầy: *o cantar do gallo perto da menhãa*: galli cantus.

gầy, sau gầy: *toutiço*: occiput, pitis. tãóc gầy: *os cabellos do toutiço*: occipitis capilli. bối tâóc sau gầy: *amarrar o cabello de tràs*: capillos in occipite colligare.

gảy: *quebrar como pao e outras &c*: frango, is. gảy đi; *quebrarse*: abrumpi.

gảy phải con mắt: *arqueiro cair nos olhos*: festucam in oculos insilire.

gậy: *bordão*: baculus, i. scipio, nis. chống gậy: *encostarse no bordão*: baculo inniti. bột gậy: *ferro do bordão*: ferrum infixum inferiori parti baculi.

gam, dẽao gam: *adaga*: gladiolus, i.

gam: *sortes*: sors, tis. bẻ gam: *tirar as sortes de pallinhas mais comprida mais curta*: sortes ex paleis extrahere quis longiorem, quis breuiorem habeat. bắt gam, idem. vide tham.

gầm: *vòs do tigre*: vlulatus tigris. hổm gầm: *o tigre grita*: tigris vlulat.

gầm, chim gầm ghì: *certa aue*: auis dicta gầm ghi.

gảm: *meditar, cuidar com figo*; meditor, aris. gảm một mình: *cuidar sò com figo*: cogitare apud se. ngám idem.

gặm: *tomar na boca entre os dentes*; dentibus aliquid apprehendere: con chó gặm xương: *o cão toma os ossos entre dentes, ou os roe*; apprehendit canis dentibus ossa, vel rodit illa. gặm thịt: *leua a carne nos dentes*: asportat dentibus carnem.

gậm miệng: *fechar a boca*; claudere os. gậm mọi: *fechar os beiços*; comprimere labia. dặm, vel nhặm, idem.

gan: *figado*; iecur, oris. cả gan: *animoso*; magnanimus, a, vm. làm gan làm bạo: *fazer as cousas por comprimento*; officij tantum causa res peragere.

gân: *neruo*; nerus, i.

gần: *perto*: vicinus, a, vm, alij ghền.

gang: *aço, ferro coado*; cha-

lybs, bis. tiền gang: *caixas de ferro*: moneta ferrea.

gang, dưa gang: *melão*; pepo, onis.

gang, một gang: *medida que se toma com o dedo polegar e com seu vizinho abertos de pouco mais de meyo palmo*; mensura quę desumitur cum pollice & indice apertis, dimidium palmi aliquantulum excedens.

gang, làm gang, nói gang: *por não fazer a cousa dar por escusa que está doente, estando sãõ*: fingere se infirmum cum sit sanus ne faciat opus.

gẩng, vide gòng.

gẩnh, gập gẩnh: *caminho de altos e baixos*: via salebrosa ex ascensibus & descensibus constans.

gánh: *leuar apinga hum sò*; baculo ferre onus humero vno, ita vt antè & retrò onus æqualiter sit diuisum. đòn gánh: *o pao da pinga*; baculus quo fertur onus æqualiter diuisum in duas partes.

gánh cho ai: *tomar sobre sy' os trabalos de outrem*; ferre alienos labores. đức Chúa Iesu gánh tội cho thien hạ: *O Senhor Iesu tomou sobre sy os peccados do mundo*; Dominus Iesus tulit in corpore suo peccata mundi.

gảo: *vaso piqueno ou instrumento com que se tira a goa ou outro liquor de outro vaso grande*; vas minus aut instrumentum quo quis ex maiori vase aquam, vel alium liquorem haurit.

gạo: *arròs crù*; oriza cruda. gạo tẻ: *arròz ordinario*; oriza communis. gạo nếp: *arroz que na India chamão pulò, do qual os Tonquins fazem offertas aos pagodes*; oriza quæ in India dicitur, pulò, ex qua Tunchinenses consueuerũt offerre idolis. đâm gạo: *pilar arròs*: orizam pilo tundere. sàng gạo: *joeirar o arròs*; cribrare orizam. gền gạo: *peneirar pera cair o farelo e o arròs ficar*; incernere, ita vt oriza maneat & furfur cadat. sảy gạo *apartar com o vento a casca do arròs*; ventilare orizam vt à palea separetur.

gãõ, vide goũ.

gạõ cua *mão de carãguejo pequeno*; pedes cãcri paruuli.

gáp:

gáp: *apertar algũa couſa entre dous paos*; ſtringere aliquid duobus lignis, vt bacillis quibus vtuntur ad edendum. lẽy đứa mà gáp: *tomar as faxis ou pauſinhos pera comer*; bacillis vti ad edendum. gáp cá mà nướng: *apertar o peixe entre dous pauzinhos pera o aſſar*; piſcem inter duos bacillos ſtringere ad torrendum.

gấp: *dobrar*; plico, as. gấp áo lạy: *dobrar a cabaya*; duplicare veſtem. bẻ gấp lại: *quebrar algũa couſa comprida como pao, e ajuntar as duas partes*; iungere duas partes alicuius ligni ad hoc confracti.

gặp ngườ̀i: *encontrar alguem*; offendere aliquem. gặp ſự tai: *acontecer, ou dar com algum deſaſtre*; accidere, vel offendere infortunium.

gậ› gânh, vide gânh.

gặt lúa: *ſegar o arroz*: metere orizam

gạt đèn đi cho tắt: *eſpiuitar a candea tirando o qũeimado pera apagala*: emungere lucernam auferẽdo quod

combuſtum eſt vt extinguatur ipſa.

gạt đi cho bàng: *arrazar algũa couſa como arròs pera que fique igoal, tirando algũa couſa ou ſeja com a mão ou com pao*: exæquare aliquid vt orizam, vel manu, vel alio inſtrumento, aliquantulũ illam minuendo. gạt: *botar fora algũa parte de qualquer couſa*: imminuere aliquid. bớt idem.

gật đầu: *abaixar a cabeça aprouando*: approbare inclinando caput. gật ghếu: *toſquenejar*: dormito, as. gật gườ̀ng, idem. đứ ngủ gật đầu: *dormindo abaixar a cabeça*: dormitando inclinare caput.

gáu, cây gáu: *certa aruore*: quædam arbor dicta gau.

gàu đầu: *caſpa da cabeça*: furfures, vm.

gàu, cái gàu tắt nước: *inſtrumento de botar agoa das embarcaçoẽs, varzeas*, inſtrumentum quo ejicitur aqua ex cymba, agris &c.

gấu, con gấu: *vſſo*; vrſus, i. alij, con gủ, nghẽ.

gâu: *abainhar debrum*: plicare fimbriam. gâu áo: *abainhar a cabaya*: consuere fimbriam vestis aliquantulum complicatam.

gâu, củ gâu: *certa raìs*: radix dicta gâu.

gè sữ: *apontar com a espingarda, pondoa no rosto*; collimare fistulâ ferreâ illam vultui iungendo. gè cữ. gè nó: *apontar com bèsta, com arco*; collimare balistâ, vel arcu.

gé: *espiga madura*; spica matura. gé lúa: *espiga de arroz*; spica orizæ. gé gé chác mấy: *espiga grada*; spica plena. gé tle: *espiga de bambù*; spica indicæ cannæ.

gé: *remendos do vestido*; cento, onis. lếy gé mà đá áo: *tomar remendos pera remendar a cabaya*; centonibus vestem sarcire.

gé: *corpo da peça ou canga*: substantia serici aut telæ. đóc này tốt gé: *esta peça tem bom corpo*: substantia huius serici est bona. đěải tốt gé: *a canga tem bom corpo*; substantia telæ est bona.

gệch: *torto*; obliquus, a, vm. lệch, idem.

gêy, một gêy: *hữ pouco de tempo*: modicum temporis spatium.

gếy: *papel*: papyrus, i. gếy màn: *papel muito largo e grosso*: papyrus valdè lata & densa quæ pro peripetasmatis, est in vsu.

gếy, ăn tièn ăn gếy, vide ăn.

gếy, cam gếy: *certa laranja de casca fina*: malum aureum corticis subtilis.

gếy, bánh gếy: *mochis ou pão d'arròs pullò*: placenta ex oriza quam, pullò, vocant.

gếy: *roçar com pangale pera tirar a herua ou igoalhar o chão*: excindere herbas pala ferrea, aut æquare solũ. gếy mả: *alimpar a sepultura das heruas*: auellere herbas a sepultura.

gệic, vide gệch.

gếm: *vinagre*; acetum, i. gây gếm: *fazer vinagre*: acetum conficere.

gèm: *desfazer em alguem*: detrahere alicui. nói gèm phā: *fallar mal de alguem*: obloqui alicui.

gện: *agastarse*: irascor, eris.

eris. cả gẽn: *agastado*: iracundus, i. gẽn giủi: *agastar-se muito*: excandesco, is.

gẽn, rau gẽn. *bredos*: blitum, i.

gẽn, cái gẽn: *criuo*: cribrum, i. gẽn gạo: *peneirar o arròs*: cribrare orizam.

geo: *semear*: sero, is. geo lúa geo mạ: *semear arròs*: seminare orizam. geo tiền: *botar as caixas pera cunhos e cruzes*: proijcere monetas vt notentur in ludo versæ, vel rectæ. geo chai: *botar a tarrafa*: fundam piscatoriam iacere.

gẹo: *fazer algũa cousa de modo que fique torta*: obliquum aliquid facere. làm gẹo, idem.

gẹp: *quebrar amolgando como cousas de cobre*: contundere aliquid vt ex ære, & similibus gẹp đầu vào cột: *dar com a cabeça nas colunas*: frãgere caput columnis impingendo. gẹp chẳng tròn: *amolgado não redondo*: contusum non rotundum. giọp, vel giập, idem.

gẹt tay, gẹt chân: *entalar, mão ou pè*: intercipi manum, pedem &c.

gẹt: *puxar*: traho, is. gẹt lên: *puxar pera riba*: trahere sursum. gẹt xuống: *puxar pera baixo*: trahere deorsum. cheò gẹt lùi: *remar pera trás*: trahere retrò remigando. chèo gẹt tới: *remar pera diante*: trahere in anteriorem partem remigando.

gẹt mình *estremecer*: contremisco, is.

gẹt mạch: *pulso formicante*: contremiscens pulsus.

geu, vide geo.

ghe gà: *crista do gallo ou galinha*: crista galli aut gallinæ. mòũ, idem.

ghe mlẽ, ghe đều: *fallar muito quem mente, engana*: fallere multis verbis. nói ghe đều, idem. ghe chước, ghe cách, ghe sự: *muitas inuenções, muitos modos, muitas cousas*: multæ inuentiones &c. est additamentum.

ghê rang: *botar os dentes*: obstupescere dentes.

ghế: *cadeira rasa, banco*: scamnum, i.

ghế com: *virar o arròs depois de cozido*: orizam iam coctam reuoluere. com đã

cạn thì ghể lên : *ſe a agoa do arròs que ſe coze eſtà ià ſeca, virai o arròs* : reuoluere orizam in ollam cum iam ſiccata eſt aqua in olla in qua concoquitur.

ghé: *virar o roſto pera hũa parte por ver ou ouuir melhor*: vertere faciem in vnam partem ad melius percipiendũ, vel viſu, vel auditu. ghé con mắt : *aplicar os olhos a hũa parte* : vertere oculos ad vnam partem. ghe tai: *aplicar a orelha*: admouere aurem.

ghè, ngồi ghè : *aſſentarſe a par de alguem*: iuxtà aliquẽ ſedere.

ghể ngủ: *cair de ſono*: dormito, as.

ghé : *ſarna* : ſcabies, ei. nên ghé: *ter ſarna* : ſcabiem oriri.

ghé, cha ghé: *padraſto* vitricus, i. mẹ ghé: *madraſta*: uouerca, æ. con ghé: *enteado*: priuignus, i.

ghệy, vide gậy.

ghém, rau ghém: *ſalada*: acetaria, orum.

ghen: *ciumes*: zelotypia, æ. bọ chãò ghen nhau: *marido e molher terem ciumes hum do outro* : zelotypia laborare maritum & vxorem inter ſe.

ghen: *ter inueja*: inuideo, es. ghen của : *ter inueja das couſas alheas* : inuidere alteri propter res eius. ghen, ghét: *inueja com odio* : inuidere & odiſſe.

ghẽn, vide nẫn.

ghẹo: *zumbar com molheres*: iocari cum mulieribus.

ghét: *ter odio*: odiſſe. ghen ghét, idem.

ghét đẵu : *caſpa preta*: porrigo nigra.

ghét minh : *çujidade na pelle do corpo* : ſordes corporis adhærentes pelli.

ghệt, vide gật.

ghểu, gật ghểu: *toſquenejar*: dormito, as.

ghi: *por final em algũa couſa*: notam apponere. ghi tiệng keỏ quên *apontar a palaura pera ſe não eſquecer*: notare vocabulum ne memoriâ excidat.

ghì, chim gàm ghì : *certa aue como rolla*: auis quædam turturi ſimilis. hòm bì, idem.

ghiéc : *ter nojo* : nauſeam habere. gớm ghiéc,

gớm

gó̃m ghĩng, idem.

ghim cân: *fiel da balança*: examen trutinæ.

ghĩng, gó̃m ghĩnh: *couſa nojenta*: nauſeam pariens res.

gì, đí gì, ſự gì đều gì: *que couſa*: quid? ăn một miếng đí gì: *comei algũa couſa*: aliquid comedas. gì nẽy: *qualquer couſa*: quidlibet. lo gì, lo gì ſự ấy: *que vos vay niſſo*: quid ad te? chớ gì: *oxala*: vtinam. chẳng có đí gì sốt: *não tem nada*: nihil eſt omninò. của gì: *que fato*: quæ res? alij đứ gì. việc gì việc gì: *qualquer negocio*: quodlibet negotium. ſự gì ſự gì: *qualquer couſa*: quælibet res.

gĩ: *nodoa*: macula, æ. gĩ áo: *manchar o veſtido*: maculare veſtem.

giá, cá giá: *certo peixe muito gordo*: piſcis quidam valdè pinguis.

giá: *fiſga*: fuſcina, æ. lẽy giả đâm cá: *com a fiſga fiſgar o peixe*: fuſcinâ piſcem configere.

gia, nhà: *caza*: domus, vs.

gia: *conieiturar*: conjector, aris. gia ngày nào có mưa: *adiuinhar que dia haverà chuua*: conjectari quo die futura ſit pluuia. gia phải: *acertar*: præſagire ad rem.

gia giét: *muito, muitos*: multus, a, vm. thay, lám, idem.

gia, ŏan gia: *inimigo*: inimicus, i. làm ŏan gia: *fazer queixumes*: conqueror, eris. càng gia: *de cada vès peyor*: ſemper peior.

gia hình: *tormentos*: cruciatus, vs.

gia, blái gia: *certa fruta azeda*: quidam fructus acerbus dictus, gia.

gia giảm, vide giảm.

già: *velho*: ſenex. oũ già: *ſenhor velho*: Domine ſenex. bà già: *ſegnora velha*: domina ſenex. thân oũ già bà già: *termo de muita honra que ſe vſa sò com peſſoas muito graues*; termini honoris qui ſolum ſunt in vſu cum primarijs perſonis. già cả; *muito velho*: ſenex valde, già nua, idem. rủ rĩ già cả, dấu tích: *decrepito*; decrepitus, a, vm.

già, blai già: *fruta de vès*: maturus fructus. tle già: *bambù de vès*: canna indica iam ma-

matura ad opus. ngà già: *marfim de vès*: ebur antiquũ. bạc già: *prata boa, fina*: argentum purum.

già giẹt: *esmagar*: conterere pedibus. nói già giẹt: *fallar com desprezo de alguẽ*: contemptibiliter loqui de aliquo.

giá: *preço*: pretium, ij. giá bao nhieu: *quanto val*: quanti æstimatur. thì giá: *preço ordinario*: pretium commune.

giá rét: *frio grande*; frigus acutum.

giá: *lugar em se goardão algũas cousas em ordem como cabide de lanças & cousas semelhantes*: locus in quo quædam ordinata seruantur vt in hastario & similibus. giá sũ: *lugar em que se goardão as espingardas*: locus in quo seruantur fistulæ ferreæ. giá gươm: *lugar ou cabide de catanas*: locus in quo seruantur gladij. giá cỗ: *lugar em que se goardão as bandejas*: locus in quo seruantur mensæ rotundæ.

giá mui thuièn: *arcos do toldo da embarcação*: arcus

qui sunt in tegumento superioris partis nauigij.

giá: *feijoẽs arrebentados*: faseoli contriti.

giá, đánh giá: *ameaçar pera dar*: minitari ictum.

giả: *falso, fingir*: falsus, a, vm. bạc giả: *prata falsa*: adulterinum argentum. cuả giả: *fato falsificado*: deprauatæ merces, dicitur etiam à Christianis de omnibus ijs quibus Ethnici vtuntur ad superstitiones, cũa dôi idẽ. làm thinh giả ngủ: *fingir que dorme*: fingere somnum.

giã: *agradecer*; gratias referre. chúa giã: *el Rey agradeçe*: gratias habet Rex. giã ơn: *agradecer com cortesia*: gratias agere comiter pro accepto beneficio, est vox communiter in vsu. giã ai: *despedirse de alguem*: valedicere alicui, eo etiam loquẽdi modo vtuntur cum alicuius amicitiam deserunt.

giã, giạc giã: *inimigos*: hostes, vt cum bellum ingruit.

giã, thuièn giã: *embarcação de carga*: oneraria, æ.

giác: *tomar ou dar ventosas*:

sas: cucurbitulas adhibere ad eliciendum sanguinem. bầu giác: *cabaçinhas das ventosas*: cucurbitulæ quæ ad eliciendum sanguinem adhibentur. thọ giác: *o que deita as ventosas*: cucurbitulas adhibens ad sanguinem eliciendum. chích giác, vide chích.

giạc giả: *inimigos*: hostes. đánh giạc: *dar batalha*: certamen inire.

giạc: *cousa fendida*: fissus, a, vm. tle giạc ra: *bambù fendido*: canna indica fissa.

giái, nơi ở: *lugar ou região*: habitatio, regio. thế giái: *este mundo*: mundus iste. thượng giái: *a mais alta região*: regio suprema. trũ giái: *região meyãa*: regio media. hạ giái: *a mais baixa região*: regio infima.

giái, khí giái: *toda sorte de armas*: omne genus armorum.

giái, thày giái: *mestre rapado*: magister abrasus.

giải tội: *tirar os peccados*: peccata, vel pœnas peccatis debitas remittere. làm phép giải tội: *absoluer dos peccados*: absolutionem Sacramentalem conferre. nơi giải tội: *lugar de perdoar os peccados*: locus absoluendi à peccatis, sumitur etiam à Christianis pro purgatorio vbi pœnæ peccatorum soluuntur. giải rét: *tirar o frio*: expellere frigus. giải phiền: *tirar a malenconia*: depellere tristitiam. giải ghét: *tirar o odio*: propellere odium.

giải, giảng giải: *prègar*: concionari.

giài: *çapatos, chinellas*: calceus, i. crepida, æ. giài gai: *por o pè em espinho*: calcare spinas, & sic de alijs. đòn giài: *prancha*: ponticulus ligneus.

giại: *esfregar com a mão*: fricare manu. giại mũi: *esfregar o narìs*: confricare nares. giại con mắt: *esfregar os olhos*: defricare oculos.

giâm: *cauaco*: aſſula, æ. giâm củi, idem.

giâm, chên phải giâm: *lasca que se mete no pè*: frustum lapidis, vel ligni pedi infixum.

giậm: *discipulo cabeça dos outros*: discipulus qui alijs

præest. giẽm, vide gẽm.

giảm: *perdoar parte da pena ou diuida*: remittere partem pœnæ aut debiti. giảm bớt phần nợ: *perdoar parte da diuida*: dimittere partem debiti.

giạm: *tapar buraco como de cesto com remendo de bambùs*: obturare foramen vt ciſtæ, vel ſimilium adhibito cannarum indicarum auctario.

giạm: *matinada*: ſtrepitus, vs. giạm chên: *matinada; com os pès*: ſtrepitus pedum. giạm choạt: *matinada dos ratos*: ſtrepitus murium.

giàm, cái giàm bắt cá: *certa naſſa*: naſſæ quædam ſpecies.

gian: *falſo, enganador*: deceptor, mendax. thề gian: *mentiroſo mundo* fallax mundus. thề gian: *iurar falſo*: iuramẽtum falſum perpetrare. gian tham của nguòi: *cubiçar com engano o fato alheo*: frudulenter res alienas concupiſcere. gian dữ: *peruerſo*: nequam. gian hiếp: *fazer forças e ſem rezões*: iniuſtè vim inferre. gian dâm: *peccado de luxuria*: peccatum luxuriæ quodcunque, tà dâm, idem.

gian: *rugas como de velhice*: rugæ vt ex ſenecta. gian mạt: *roſto enrugado*: corrugata facies. gian dẽa: *pelle enrugada dos velhos*: rugata pellis præ ſenectâ. huất gian ra: *eſtender as rugas com as mãos*: rugas manibus complanare. huốt chon, idem.

giàn: *botar no chão, como pedra*: proijcere in terram vt lapidem, vel aliud. giàn sách xuống: *botar o liuro no chão*: deijcere librum in ſolum.

giàn: *latada, parteleiro, almario*: cantherius, vaſarium, armarium.

giàn: *couſa eſpoſta ao vento*: expoſita res ventis. cửa giàn gió *porta aberta ao vento*: patens ventis porta.

gián, xuống: *influencias do ceo*: influentiæ cæleſtes. ſao gián hạ: *as eſtrellas influem no ſublunar*: influunt in ſublunaria ſtellæ.

gián, gỗ gián: *pao de aquila braua*: lignum aquila-

lanum ſylueſtre.

gián, cái gián: *barata bicho*: blatta, æ.

gián mâm: *aparelhar o dulão*: parare menſam.

gián cứu: *interceder pollo reo*: intercedere pro reo.

gián: *impedir*: impedio, is. can gián, idem.

gián, tièn gián: *caixas pequenas*: moneta ærea paruula quæ ſolum eſt in vſu in regia Tunchinenſi.

gián, hèn: *pouco*: parum. đã giản: *ià he pouco*: iam parum ſupereſt, quod de rebus illis dicitur quarum finem cupimus, vt de morbo cum dicitur đã giản: *ià a doença he menos*: deficit iam morbus. mưa đã giản: *a chuua ià vay eſteando*: ceſſat iam pluuia. giản đã: *eſperai hùm pouco*: expecta paululũ, quaſi velit prius animum cedari aliquo motu, khŏan đã, idẽ.

gyâng, vide gyêng.

giang, ſoũ: *rio*: flumen, inis. qua giang: *paſſar o rio*: tranſire flumen. qua đò, idẽ.

giang la: *ceſtinho com aza pera ir ao bazar*: corbula quædam cum anſula ad aliquid emendum in foco. cang la, idem.

giảng tay ra: *eſtender os braços em Crùs*: aperire brachia in Crucis formã. giang chên: *eſcarrapachar os pès*: diuaricare pedes. giang ra: *puxar perafora*: trahere ad extra. giang cho thẳng: *puxar pera enteſar*: trahere ad diſtendendum.

giàng, cũ giàng: *arco teſo*: diſtentus arcus.

giàng bẽải: *meada*: glomus, eris. trama, æ. giàng: *debar fiado*: glomero, as.

giàng, giữ giàng: *goardar vigiar algũa couſa*: cuſtodio, is. inuigilo, as.

giàng cối xay lúa: *o pao com que ſe puxa pera moer e tirar a caſca do nelle ou do arròs que tem ainda a caſca*. lignum quod trahitur in quadam mola, in qua oriza exuitur tuniculâ.

gyâng, vide gyêng.

giảng: *declarar*: explico, as. giảng giải, idem. giảng đạo Chúa blò-i: *enſinar a ley do Senhor do ceo*: docere legem Domini cæli. hay giảng: *he bom pregador*: concionatur

tùr appositè.

giáng, hộ giáng: *piloto*: nauclerus, i.

giạng gịt: *cousa empeçada como linhas*: implicatus, a, vm. alij xang xít.

giành: *porfiar*; contendo; is. giành nhau, cãi nhau, idẽ. giành nhau, ăn cướp nhau: *apanhar hum a outro*: rapere inuicem.

giành len: *rebitar pera riba, como abas do chapeo, taboa empenada*: retorquere in altum vt galeri orbem inferiorem erigere.

giạnh, ánh: *pè de semente que multiplica filhos*: sæmen exortum, quod plantulas multiplicat.

giao, bua ra giao: *certa ceremonia em que o verdadeiro Rey de Tõquim a que chamão bua, saye ao campo pera adorar o ceo e pegar depois no arado*: ceremonia quædam in qua Rex Tunchinensis quẽ vocant, bua, sub anni principium magnâ pompâ in campum egreditur vt cælum adoret, & postea in aratrum manum mittat.

giao chién nhau: *arremeter huns aos outros, como dous exercitos*: impetere inuicem, vt duo exercitus.

giao: *ajuntarse, aiuntamento*: conuenio, is, coniunctio, nis. giao cầm, vide cầm.

giao nhau: *concertarse*: conuenire inuicem, vt in pretio, & alijs.

giao gia: *bambùs sobre a caza peraque o vento não leue a palha que a cobre*: cannę indicæ tecto domus impositæ ne ventus tectum attollat.

giáo, cái giáo: *lança de hũ sò gume*: lancea vnius aciei. cầm giáo; *lançar mão da lança*: lanceam apprehendere. giáo ngoẹt sa: *alabarda*: bipennis, is.

giáo tiền, giáo gạo: *pedir esmolas de caixas e de arròs*: stipem erogare monetarum & orizæ, id solent sacrificuli cum aliquod de nouo idolorum fanum erigunt, vel pontem ædificant. háọc tlò giáo cho cô hồn: *os estudantes pedir esmolas pollas almas perdidas*: eleemosinas colligunt scholastici pro animabus dispersis, ita vocant eas

qua-

quarum corpora ſepulchris carent.

giáo: *ſeita*: ſecta, æ. tam giáo, *as tres ſeitas da China*: tres ſectæ à ſinis petitæ. đạo bụt, đạo nhu, đạo đạo.

giảo: *velhaco, ladraõ*: nebulo, onis. đứa kia gian giảo: *aquelle he hũ grande velhaco*: nequiſſimus eſt ille.

giảo, giểu giảo: *zombar, gracejar*: nugor, aris. iocor, aris.

giáõ, vide giõũ.

giảõ tai mà nghe: *eſtar atento ao que ſe diz*: arrigere aures ad audiendum. giảõ lõ tai, idem.

giáõ tlõũ: *tanger o tambor*: pulſare tympanum.

giáp: *iunto, pegado*: propè, iuxtà. giáp thành: *iunto ao muro*: iuxtà mœnia.

giáp, áo mã giáp: *peito de armas, veſtido de guerra*: thorax, cis. lorica, æ.

giáp, hŏàng giáp: *quarto grao de letrados ſubindo*: quartus gradus ſuperior literatorum.

giập: *eſmagar*: illido, is. giập đầu: *eſmagar a cabeça*: frangere caput. giập chên, giập tay: *quebrarſe os pès e as maõs*: confringere pedes, & manus. giập núa: *quebrar bambùs pizalos*: conterere cannas indicas. alij giộp, vel giệp.

giập, lien: *continuar*: continuo, as. giập lẽy: *continuadamente*: aſſiduè.

giát: *meterſe algũa couſa em lugar apertado*: comprimi aliquid in loco anguſto. giát rang: *meterſe entre dentes*: immiti inter dentes. giát máõ: *meterſe entre as vnhas*: immitti inter vngues. giát lõ: *tapar algũ buraco ou fenda*: obturare foramen, vel fiſſuram.

giật, vide gệt.

giặt: *bater roupa pera a lauar*: quaſſare veſtes aut pannos lineos ad lauandum. giặt áo: *lauar a cabaya*: lauare veſtem.

giạt, tloi đi: *ir a nhota*: ferri aquæ impetu húc & illúc. gió sáõ giạt thuiền: *o vento e ondas leuar a embarcação a nhota*: ferri cymbam húc atque illúc vndarum, ac ventorum impetu.

giâu, blái giâu: *certa fruita*:

ta: fructus dictus giậu.

giầu: *rico*: diues, itis. giầu có phú qúi, idem.

giấu: *esconder*: abscondo, is. giấu cũ ai: *encubrir de alguem*: occultare alicui. giấu giếm: *esconder*: tego, is.

giậu: *cerca*: septum, i. rào giậu, idem.

giếc, cá giếc: *certo peixe*: piscis dictus giéc.

giền, cầu giền: *hũa ponte ou bairo na corte que se chama assy*: pons aut vicus in aula Tunchinensi dictus, cầu giền.

giêng, tháng giêng: *o primeiro mes do anno que quasi sempre corresponde a lua que vem no mes de feureiro*: mensis primus, siue prima lunatio anni, quæ ferè semper incidit in mensem februariũ nostrum. nempe inter solstitium brumale & æquinoctiũ vernum, ab illo enim medio desumunt principium anni sinæ &c.

giếng mối, vide mối.

gyếng: *poço de agoa pera beber*: puteus aquæ ad potum. đào gyếng: *fazer poço*: excauare puteum.

giệt, nói già giệt: *fallar cõ desprezo, ou zombar de alguem*: contemnere aliquem verbis aut irridere. dé nguoi, idem.

giệt: *esmagar carregando*: illidere comprimendo. đạp già giệt: *pizar aos couces*: proculcare calcibus.

giết: *matar*: occido, is. chớ giệt nguòi: *naõ matarás*. non occides.

giết, gia giết: *muito*: valdè, vox exaggerans in qualibet re.

giểu: *zombar, gracejar*: iocor, aris. nói giểu: *fallar por zombaria*: ludens loqui. giểu giảo: *zombar com mais excesso*: nugor, aris. cợt cảo, idem.

gìm: *mergulhar se cousa que anda acima da agoa*: immergi quod aquę innatare solet. chìm, idem.

gìn giữ: *goardar, vigiar*: custodio. is. giữ giàng, idẽ.

giò: *arremeter huns aos outros*: inuadere inuicem. giò nhau, idem.

giò: *pè de galinha, ou de porco*: pes gallinæ aut suis. xem giò: *adiuinhar pollo pè de*

de galinha: augurari pedem gallinæ inſpiciendo, hac ſuperſtitione paſſim vtuntur Annamitæ Ethnici in omnibus fermè negotijs quæ aggrediuntur.

gió. *vento*: ventus, i. gió giung: *vento que dà moleſtia*: ventus iniucundus. mưa gió: *chuua e vento*; pluuia cum vento. gió đã tắt: *acabou o vento*: ventus deſijt. gió bão: *tormenta*: têmpeſtas, atis. gió bắc, gió bóc: *vento norte*: Aquilo, nis. chính gió. *o rumo direito*: ventorum linea recta. gió đoũ: *vento leſte*: Eurus, i. gió đoũ bắc: *Nordeſte*: meſes, is. gió tây: *oeſte*: fauonius, i. gió may: *Noroeſte*: Thraciozephyrus, i. gió nàm: *ſul*: Auſter, tri. gió nồm: *Sueſte*: Euronotus, i. gió tây nàm: *ſudueſte*: Notozephyrus. gió xuôi: *vento em popa*: ventus ſecundus. gió ngược: *vento contrario*: ventus oppoſitus, aduerſus.

giổ: *cuſpir*: ſpuo, is. bọt miếng, idem.

giỗ: *conuite que fazem aos mortos parentes, no dia em que morrerão*: conuiuium quod celebratur in memoriam defuncti conſanguinei die obitus, vel anniuerſarij. giỗ chạp, idem.

giỏ: *ceſto pera lauar peixe*: corbis ad lauandos piſces.

gió miệng lại: *interrumper a pratica de alguns entre ſi, metendo outras palauras*: colloquium aliquorum interrumpere alijs verbis interpoſitis.

gio tay ra: *eſtender os braços*; extendere brachia. giơ đềt tay: *dar a mão a alguẽ*: porrigere manum alicui.

giờ *hora*: hora, æ. quia tamen totum diem naturalem diuidunt in 12. tantum horas, vna hora æquiualet duabus noſtris. principium autem diei incipiunt a 3. noſtra poſt mediam noctem. ſic autem nominant horas nomine animaliũ bính dần, giáp dần, giờ dần. *das 3. de polla menhãa atè as 5*: hora a 3. vſque ad quintam manè, hồm: *hora do tigre*: hora tigris. đinh mẹo, giờ mẹo: *das cinco atè as ſete de polla menhãa*: hora à quinta vſque

que ad ſeptimam matutinã. meò: *hora do gato*: hora felis. mậu thìn, giờ thìn: *das ſete as noue polla menhãa*: hora à ſeptima ad nonam ante meridiem. ròũ: *hora do dragão*: hora draconis. kĩ tị, giờ tị: *das noue as onze antes de meyo dia*: hora à nona ad vndecimam, ante meridiem. rắn: *hora de cobra*: hora ſerpentis. canh ngọ, giờ ngọ: *das onze antes de meyo dia atè hũa depois de meyo dia*: hora ab vndecima ante meridiem vſque ad primam poſt meridiem. ngựa: *hora do cauallo*: hora equi. chinh ngọ: *meyo dia*: meridies. tân mủi, giờ mùi: *de hũa tè as tres depois de meyo dia*: hora ab vna poſt meridiem vſque ad tertiam. dê: *hora da cabra*: hora capræ. nhâm than, giờ than: *hora das tres atè as cinco da tarde*: hora à tertia pomeridiana, vſque ad quintam veſpertinam. khĩ: *hora do bugio*: hora ſimiæ. qúi dậu, giờ dậu: *das cinco as ſete da tarde*: hora à quinta ad ſeptimam veſpertinam. gà *hora da galinha*: hora gallinæ.

giáp tũít, giờ tũít: *das ſete as noue de noite*: hora à ſeptima ad nonam ſerotinam. chó: *hora do cão*: hora canis. ất hợi, giờ hợi: *das noue as onze antes de meya noite*: hora à nona ad vndecimam ante mediam noctem. lợn: *hora do porco*: hora ſuis. giáp tí, giờ tí: *das onze antes de meya noite atè hũa depois de meyanoite*: hora ab vndecima ante mediam noctem, vſque ad primam poſt mediã noctem. chuật: *hora do rato*: hora muris. chính tí: *meya noite*: media nox. ất ſũu, giờ ſũu: *da hũa depois de meya noite atè as tres*: hora ab vna poſt mediam noctem vſque ad tertiam. tlâu *hora do bufaro*: hora bubali. ſicuti horas diei ſic etiam duodecim menſes anni, & annos ipſos ijſdem horarum nominibus vocãt vſque ad ſexaginta, & tũc iterũ incipiunt ſuũ quaſi ſæculum annorũ ſexaginta.

gióc dêy: *fazer cordaõ com tres ou quatro fios entreſechãdoos*: funiculus è tribus aut quatuor filis interiectis cõpoſitus.

gióc,

gió͞c, vide giu͞ò͞c.

giò͞i : *bicho de corrupção como de carne, peixe :* vermis ex corruptione vt carnis, piscis &c.

giồi phấn : *enfeitarse com aluaiade* : comere se cerusâ. giồi mặt, giồi phấn mặt idẽ.

giọi. *cute, dar cute.* percutere manu caput alterius.

giọi nhà : *tomar as goteiras do telhado :* stillicidia tecti corrigere.

giôi : *botar agoa na cabeça ou sobre outra cousa* : infundere aquam super caput, vel super aliud.

giòn : *cousa tenra que se quebra facilmente* : tenera res quæ facilè frangitur. sic gỗ giòn *madeira quebradiça colhida fora de vès* : fragile atque immaturum lignum.

giòn : *o estar bem cousa no corpo, como vestido, barrete* : aptè aliquid corpori adhiberi, vt vestem, pileum & similia. mũ giòn : *barrete que està bem* : concinnatus aptè pileus.

giòn *brincar* : ludo, is. giò͞n nhau, cho͞i, àc, idem.

giỏ͞n, sọ giỏ͞n gáy lên : *arrepiarense os cabellos com medo* : inhorrere pilos præ formidine.

gió͞p xu͞a : *exemplo : antigo : ou de premio ou de castigo que não aproueita* exemplum pristinum, vel premij, vel supplicij, quod tamen non prodest.

giộp : *não pegar o grude ou cousa semelhante* : reglutinari aliquid, alij giọ͞t.

giọ͞p, vide giập.

giốt giốt : *azedo de fruta* : acrimonia, æ. chua giốt giốt, idem.

giọt *as beiras do telhado* : imbrices, icum.

giọ͞t, vide giộp.

gióũ. *casta, especie sorte de cousas* : species rerum. gióũ ăn : *cousas de comer* : genera ciborum gióũ tốt *cousa boa* : res bona. gióũ lọ, gióũ chỉ g *specie de boyão* : species diotæ. gióũ hòm *specie de caixão* : modus arcæ.

gióũ *semelhante* : similis, e. gióũ nhau, idem. gióũ mặt : *semelhante no rosto* similis in facie. một gióũ : *da mesma casta, nação* speciei, vel nationis eiusdem. gióũ

khác: *outra ſpecie outra couſa*: diuerſus, a, vm.

gióũ *ſemente*: ſæmen, inis. dễ làm gióũ: *deixar pera fazer caſta, pera ſemear*: ſæmini faciendo ſeruare. ſinh sản ra làm gióũ: *propagar a geração*: generationem propagare. chửa nến gióũ *ainda não eſtà de vès pera ſemẽte*: ſæmini nondum eſt aptũ.

gióũ thợ: *inſtrumentos do officiał*; inſtrumenta artificis. gióũ má, idem. chẳng nến gióũ má gì: *naõ preſta pera nada*: nihil valet. chẳng nên gióũ gì, idem.

gióũ tai ra: *ouuir com atenção*: arrigere aures. nghe, idem.

gịt, vide gệt.

giủ: *ſacudir*: quatio, is. giủ áo: *ſacudir a cabaya*: excutere veſtem.

giữ: *vigiar, guardar*: cuſtodio, is. giữ giàng, gìn giữ, idem. giữ canh: *vigiar os quartos*: cuſtodire vigilias noctis. giữ nhà: *vigiar a caza*: inuigilare domui. giữ đạo: *goardar a ley*: ſeruare legem. giữ ngày lễ lạy: *goardar as feſtas*: ſanctificare

dies feſtos, abſtinendo ſcilicet ab opere ſeruili. giữ mình: *vigiarſe, defenderſe*: protegere ſe ab inimicis.

giữa, rau giữa: *erua de tanque qual ſe come*: herba piſcinarum, quæ vſui eſt ad edendum.

giữa: *lima, limar*: lima, æ. limo, as. giữa chẳng ăn sắt: *não lima bem*: lima inepta ad limandum.

giứa, blái giứa: *ananàs*: ananazius, ij. fructus indicus ita dictus.

giữa; *meyo*: medius, a, vm. giữa đàng; *meyo do caminho*: medium itineris. giữa nhà: *meyo da caza*; medium domus, hæc vox habet ordinem ad ea quæ circa verſantur.

giục; *incitar*: inſtigo, as. giục nó làm: *apertar com elle peraque faça*: vrgere illum ad agendum. mà quỉ giục làõ ngửoi ta phạm tội: *o diabo inſtiga aos homens peraque cayão em pecado*: inſtigat diabolus homines ad peccata.

giủi, vide gện.

giùi: *furador, furar*: terebro,

bro, as, terebella, æ, ſubula, æ. giùi ɓĕán xé ra: *fenderſe a taboa furandoa*; terebrando tabulam findi. léi giũi: *tomaï a verruma ou ſouela*: terebellam accipe, vel ſubulam.

giụn chên: *pès iuntos*: coniuncti pedes.

giun, vide chun.

giung, gió giung, vide gió.

giư-ó-c, ngủ một giư-ó-c: *dormir hũ ſono*: dormitione vnicâ non interrupta quieſcere. một gió-c, vel một chư-ó-c idem.

giuông: *decer*: deſcendo, is, xuống idem. giuông thai: *foy concebido*; conceptus eſt. đi giuông hồn: *chamar as almas dos mortos*: vocare animas defunctorum; ſuperſtitio qua paſim vtuntur Annamitæ præcipuè poſt parẽtum obitum keo hồn idem.

giu ong lúa: *as pernas da eſpiga do arròs*: partes quæ ſeparantur in ſpica orizæ.

giụ-ong *eſtender o animal as vnhas pera fazer a preza*; exeri ab animali vngues vt prædam capiat. con meò giư-ó-ng ɓuôt: *o gatto eſtende as vnhas*: extrahit vngues fellis. giư-o-ng con mắt ra: *fitar muito os olhos*: defigere oculos valdè. giư-o-ng bắy lên: *armar a ratoeira*; tendere muſcipulam. chư-o-ng, đo-m, idem.

giư-ò-ng: *catre grande de lenha com ſeus pès*: lectus vaſtus ligneus pedibus ligneis innixus. giư-ò-ng sặp: *eſtrado*: ſtratum ſine pedibus. giát giư-o-ng: *a eſteira de bambù que ſe mete no catre*: ſtorea è cannis indicis compacta ſupra lectum ligneum.

giư-ợ-ng: *marido da tia irmaã da may*: maritus materteræ. giư-ợ-ng: *padraſto*: vitricus; tantum per accommodationem nam propriè dicitur, cha ghé, vide cha.

giúp: *aiudar*: iuuo, as. giúp sứ-c: *ajudar as forças*: adiuuare vires, ſeu infirmitatem.

go cửi *liços do tear*: licia, orum.

go khỏ: *pente de tecer*: pecten liciatorum.

gò: *outeiro* collis, is. gò nư-ó-c. *ilha*: inſula, gò bể, gò

biẽn, idem. gò mõ: *a terra alta ſobre a ſepultura*: tumulus ſepulchri. gò mả, idẽ.

gó: *bater*: pulſo, as. gó cửa: *bater a porta*: pulſare ianuam. gó mố *bater o bambù da vigia*: pulſare crepitaculũ ex cãna indica ad vigilias, vel ad aliud. gó thau: *bater folha de latão pera obra*: percutere ęs ductile ad opus.

gỗ: *madeira*: lignum, i. cây gỗ. *pao de madeira*: arbor ad opus. gỗ tặp. *pao ordinario*: lignum commune.

go, cái go: *ceſto ralo e razo*; corbula plana & minimè denſa.

gở: *deſembaraçar*: extrico, as. gở tặóc: *deſembaraçar os cabellos*: explicare crines. gở chỉ, gở dây: *deſembaraçar linha, corda*: extricare filum, funem & ſimilia.

gở, đứa gở: *homem peruerſo*: peruerſus nebulo. quái gở: *moſtroſa couſa*: extraordinaria res.

gởá chồ: *viuua*: vidua, æ. gởá bụa, idem. gởá ḅọ: *viuuo*: viduus. i.

góc: *canto, quina como de taboa, pedra*: angulus vt tabulæ, lapidis & ſimilium. góc nhà: *canto de caza*: angulus domus. bốn góc: *quatro cantos*: quadratum, i. ḅuong idem.

góc, gai góc: *eſpinhos, ſiluas*: ſpinæ, tribuli.

gốc: *borra da ſeda*: fex bombycis. to gốc, chỗ góc, idem. gốc cây: *tronco de arbore*: truncus arboris. gốc tle: *tronco de bambù*: truncus cannæ indicæ. mác gốc: *empeça no tronco*: trunco impeditur, vel in truncum impingit.

gó-c, blái gó-c: *certa fruita com que ſe tinge o vermelho*: fructus quo tingitur purpureus color.

gối: *joelho*: genu. đầu gối, idem. quì gối: *ajoelharſe*: genua flectere.

gối, cái gối: *almofada*: ceruical, is.

gói: *embrulhar em papel, folhas &c*: inuoluere cartâ, folijs arborum &c. lấy lá mà gói bánh: *embrulhar as apas com folhas*: inuoluere libum folijs.

gồi lúa: *hũ manojo de ar-*

ròs

rò que tẽ cousa de duas maõs fechadas: manipulus orizæ quem comprehendunt duæ manus compressæ.

gỏi: *peixe crù cortado em postinhas para se comer*: piscis crudus in frustula concisus, vt edatur. ăn gỏi, idem.

gọi: *chamar, chamarse*: voco as. thày gọi: *o mestre chama*: magister vocat. gọi mấy là đí gì: *como vos chamaõ*: quomodo vocaris?

gội đầu: *lauar a cabeça esfregandoa*: abluere caput fricando.

gội, gỗ gội sứ: *coronha da espingarda*: theca lignea ferreæ fistulæ. alij báng, vel bíng sứ.

gồm: *cousas de barro*: argilleæ res. nồi gồm: *panella de barro*: argillæ olla. hàng gồm: *praça onde se vendem cousas de barro*: argillearum rerum forum.

gồm: *iuntamente, tambem*: etiam. gồm phúc lạ: *comprehende ditas marauilhosas*: cõplectitur fœlicitates mirabiles. tính gồm lại: *somar contas*: colligere calculationes in vnam summam.

gỏm ghiéc, vide ghiéc.

gon, chiếu gon: *esteira fina*: subtilis storea.

gọn, một gọn, hai gọn: *des, vinte como peças, cangas &c*: decem, viginti vt de sericis, telis & similibus. một gọn lụa: *des peças de seda*, decem serica. ba gọn bẻảy: *trinta cangas*: triginta telæ.

góp: *ajuntar a contribuição de muitos*: congerere contributiones multorum. góp tiền: *concorrer com as caixas que lhe cabem*: soluere monetas ad commune opus.

gộp: *bambùs que estão sobre as ripas a trauessados no tecto de palha*: cannæ indicæ quibus immediatè superponuntur paleæ quæ tegunt domum.

gỏp, vide gấp.

gót chên: *calcanhar*: talus, i.

gọt: *rapar com naualha oũ faca*: radere nouaculâ aut cultro. gọt ngôi: *rapar a coroa*: radere coronam. đẽao gọt: *naualha*: nouacula, æ.

gọt: *aparar fruta ou outra cousa como abobora*: decorticare

care aliquid cultro, vt fructus, cucurbitas & similia. gọt bàu, idem.

gọuc đầu: *abaixar a cabeça:* inclinare caput, alij gục, cúy đầu, idem.

goũ: *a canga de hambùs que poem ao pecoço dos presos:* vinculi genus quod est in modum scalæ 12. palmorum circiter quodque collum in quatuor partibus claudit. đáõ goũ: *por essa canga a alguem.* vinculo illo ligneo in scalæ modum collum alicuius claudere, cầm goũ, idem.

gủ, con gủ: *vsso:* vrsus, i. con gấu, idem.

gục đầu xuấng: *inclinar a cabeça, cabecear con sono;* dormitando nutare.

gúc, xôi gúc: *arròs pullò vermelho:* genus orizæ rubeæ, gọuc idem.

guóc: *tamancos chiripos:* crepidæ ligneæ. đi guóc *leuar chiripos:* crepidis ligneis incedere.

guọc, gầy guọc: *magro, desfeito;* macilentus. xanh xao, vó vang, idem.

gưở-i: *mandar:* mitto, is.

gưở-i mlờ-i tham: *mandar recados:* mittere verba officiosa. gưở-i mlờ-i lạy: *mandar recados a pessoa superior:* mittere verba officiosa ad superiorem personam.

gưở-i của: *depositar fato:* depositio res tradere. ở gưở-i: *estar de passagem:* habitare in transitu vt hospitem. sinh kí, sóũ là gưở-i: *a vida he passagem:* vita est transitus. tử qui, chết là về: *a morte he tornar a casa:* mors est reditus in propriam domum.

gươm: *catana:* gladius contortus ex vna tantum parte acutus. alij cươm. bó gươm: *bainha da catana;* gladij vagina. chuoi gươm *cabo da catana:* gladij capulus. bánh chè gươm: *guardas de catana* gladij cutum. tüót gươm ra: *desembainhar a catana:* gladium è vagina extrahere. rút gươm ra, idem. xỏ gươm vào: *meter na bainha* gladium mittere in vaginam. tra vào, idem.

guơm, coi guơm: *por os olhos no chão:* demittere

tere oculos in terram.

gương, cái gương: *espelho*: ſpeculũ, i. ſoi gương: *ver ſe no eſpelho*; ſpeculo vti ad inſpiciendum. alij cương.

gượng: *gemer, como de quem poem força pera fazer alguã couſa*: gemere, vt eum

quis laborat ad aliquid faciendum. kêu gượng cho mạnh: *gemer pera ter mais forças*: gemere aliquem vt roboretur magis.

gụp dù xuống: *fechar o ſombreiro*: claudere vmbellam, alij cụp.

HA', nào: *quem, que*: quis vel quid. hàng hà ſa sô: *ſem conto*: innumerabilis, e.

hà, thuiền hà bạc: *embarcaçaõ de peſcar*: piſcatoria cymba.

hà tiẹn: *auarento*: auarus, a, vm.

hà hiệp: *fazer forças*: vim inferre.

hà, cái hà: *bicho que roendo fura a embarcaçaõ*: vermis qui rodendo nauigium perforat. chẳng thui thuiền thì hà ăn: *ſe não ſe mete fogo de baixo da embarcaçao, o bicho a furarà*: vermis perforabit nauigium, niſi adhibeatur ignis.

hà, ſoũ: *rio*: flumen, inis, fluuius, ij. ſoũ thinh hà: *a vai lactea no ceo*: via lactea. cõên tõân hà: *ſoldados que remaõ*: remigantes milites. cõên thủi, idem.

há miệng ra: *abrir a boca*: aperire os. đất há ra: *abrirſe gretas na terra*: rimas agit terra. nẻ ra, rẻ ra, idem.

hả hơi: *euaporar*: euaneſco, is. rượu chẳng đựng thì hả: *o vinho não ſe tapando, perde o vigor*: euaneſcit vinum niſi cooperiatur.

hạ, dưới: *de baixo*: infra. thien hạ: *de baixo do ceo*: infra cælum, ideſt vniuerſus mundus hic ſublunaris. cả và thien hạ: *todo o mundo*: vniuerſus orbis. haù hạ: *cortejar os grandes fora do Rey*: magnates præter Regem officiosè comitari. hạ giái: *reino inferior, eſte mundo*: regnum inferius, nempe, hic mundus. hõa hạ: *a corte de Tonquim*: Tunchinenſis regia. thượng hõà, hạ mục: *entre os grandes deue auer concordia, entre os inferiores amor com tratarſe e verſe*: inter magnates neceſſaria eſt vnio, & inter plebeios amor ſæpè conueniendo. tõân hạ: *cabo do mès*: finis menſis à die ſcilicet vigeſimo & vltra.

hắc lõàn, vide lõàn.

hắch: *fenderſe alguã couſa per ſi, como madeira com o ſol*: findi aliquid vt lignum ſolis ardore. nẻ ra. nứt ra, idem.

hạch, bạch hạch, cò tláng: *garça branca*: ardea candida.

bạch hạch: *certa terra em que adoraõ o ceo*: regio quædam in qua cælum adoratur.

hai: *dous*: duo, đôi, nhị idem. thứ hai: *segundo*: secundus, a, vm. mươi hai: *doze*: duodecim. hai mươi: *vinte*: viginti &c.

hai hang, vide hang.

hài: *chinelas, çapatos*: calceus, i. crepida, æ. đi hài: *ir em chinelas*: crepidis incedere. mạc hài: *calçar chinelas*: crepidas calceare. cởi hài: *descalçalas*: crepidas deponere.

hài cốt: *corpo morto*: cadauer, eris.

hái rau: *colher heruas*: colligere herbas. hái củi: *colher lenha*: colligere ligna.

hái gạt lúa: *fouce de segar arròs*: falx messoria vt orizæ, vel etiam tritici.

hải, biển: *mar*: mare, is.

hải đạu: *galè grande que nauega pollo mar*: triremis ampla quæ mari committitur.

hải còn: *ainda ha, ainda viue*: adhuc est, adhuc viuit, superstes est.

hãi: *espantarse*: obstupesco, is. hãi của: *arrecear que se lhe gaste o fato*: timere ne damnum patiatur in rebus suis.

hại: *danificar*: damnum inferre. làm hại của người ta: *danificar as cousas alheas*: deperdere res alienas. hại ai: *fazer mal a alguem*: offendere personam alicuius.

hại, thương hại: *miserauel de mim*: misetum me, heu me.

hay: *saber*: scio, is. lảo hay: *a sabendas*: data opera. hay chữ nghĩa: *letrado*: literatus, a, vm. hay ăn: *comilaõ*: vorax, acis. hay rượu: *bebedor de vinho*: potator vini. hay ác: *folgazaõ*: otiosus. i. hay làm: *trabalhador*: laboris patiens. hay dịn, vel nhịn: *patiente*: patiens, tis.

hay: *cousa boa feita a proposito*: res apta. sách nầy hay: *este liuro he bom*: bonus est hic liber. thư nầy hay: *esta carta esta boa bem composta*: congruè facta est hæc epistola, & sic de alijs rebus. hay thầy: *o como está bem*

bem feito: quam aptè actum.

hay là: *ou*: vel.

hay; *nao sei*: nescio, is, cum scilicet quis ad interrogatum respondet vt. ơ thàng kia thày ở đâu: *ò moço, o Padre aonde está*: heus tu magister vbi est? hay: *não sei*; nescio. est respõsio simplex, at si dicat hay gì: *que sei*: qnid scio? est responsio paulo audacior.

hay: *gouernar*. rego, is. hay một xã: *manda hũa aldea*: præest vni pago. hay cả và xứ: *gouerna toda a Prouincia*: præest toti Prouinciæ.

hay một hặ̃ọc: *trata de aprender*: agit vt addiscat. & sic de alijs rebus.

hãy đi: *ide*: ito. hãy ăn: *comei*: ede. hãy làm: *fazei*: fac. particula imperantis.

hâm: *aquentar moderadamente*. calefacere moderatè. hâm cơm: *requentar o arròs cozido*: recalfacere orizam coctam, & sic de alijs culinæ ferculis. hâm lại.

hàm, cang hàm: *queixadas*: mala, æ. hàm tlen: *queixo de cima*: mandibula superior. hàm dưới: *o de baixo*: mandibula inferior. rang hàm: *dentes queixaes*: dentes maxillares.

hàm, đe hàm hàm: *ameaçar com palauras asperas, mostrar os dentes*: dutioribus verbis minari alicui.

hàm, làm lỗ hàm: *fazer buraco ou coua no chaõ e cubrila pera fazer cair alguem*: decipere velle aliquem foueâ factâ in via vt in illam decidat.

hàm người: *final da letra de alguem*: nota scripturæ alicuius.

hặ̃m, đàm hặ̃m mặt mũi: *fermoso rosto*: speciosa facies.

hám, hôi hám: *feder*: fateo, es. thối hám: *tresanda*: grauiter olet. hám lám, idem.

hám: *aruoredo iunto ao rio*: syluula iuxtà flumen. lơm hám đặ̃ào, idem.

hãm: *fazer violencia*: vim inferre. hãm hiép, idem. hãm mình: *macerar o corpo com penitencias*: vim inferre sibi ipsi corporis afflictationibus.

hãm xuống: *vaise o lume dos olhos, como quando de*

muito alto se olha pera baixo: deficere lumen oculorum, vt cum ex altiori loco quis aspicit in inferiora. cháõ mặt, idem.

hẵm, gạo hẵm: *arròs preto*: oriza subnigra. gạo hổm, idem.

han, vide hŏan.

hàn nhau: *ser inimigos*: inimicitias gerere.

hàn, cửa hàn: *porto em Cochinchina a que chamaõ os Portugheses Turaõ*: portus in Cochinchina à lusitanis dictus Turanum.

hàn: *soldar com cobre cousas de ferro &c*: ferrumino, as.

hán: *elle*: ille, cum contemptu. in vsu extra curiam versus Cocincinam. mạc hán: *sua vontade*: placitum illius fiat, mạc nó, idem, at cum honore dicitur, mạc người.

hán, nhà hán: *familia de Reis antigos da China*: familia regum antiquorum apud Sinas. hán minh đế: *aquelle Rey da China a quem dizem foy feita reuelaçaõ da vinda de Christo ao mundo*: Regis illius nomen cui fertur facta reuelatio de Aduentu Christi Domini alij hán hai đế.

hản, tlặt: *verdadeiro*: verus, a, vm. đã hản: *ià está sem duuida*: indubitatũ iam est. nói cho hản: *dizer tudo o que ha*: veritatem aperire.

hạn: *esterilidade por falta da chuua*: sterilitas ex defectu pluuiæ. đại hạn: *secura vniuersal*: defectus pluuiæ in toto Regno. đợi hạn, idem.

hạn, chế hạn: *pedaço de peça de seda branca dentro do cabeção da cabaya*: frustum serici albi intra collum vestis appositum.

hang: *espelunca*: antrum, i. hang lỗ: *coua*: crypta, æ. hang đá: *lapa*: spelunca, æ: specus, vs.

hang, hãy còn hang: *se dis do vinagre quando ainda naõ está feito*: acetum nondum accepit vires.

hang, hở hang: *despido*: nudus, a, vm.

hảng, bỏ chanh hảng con mắt: *o sumo da casca de limão dar nos olhos*: insilire in oculos corticis limonij succum.

đài

đài hai hảng con mắt: *fazer arder os olhos*: vredinem oculis causare.

hàng, họ hàng: *parentes*: consanguineus, a, vm.

hàng họ: *viniaga*: merces. bán hàng bán họ: *ter tenda em que se vendem varias cousas*: merces diuersas expositas habere. bà hàng, bán hàng: *bazareira*: mulier diuendens merces. hàng phố: *rua de tendas*: platea tabernarum. hàng bát: *rua em que se vendem as porçolanas*: forum lancium sinicarum. hàng bè: *lugar onde se vendẽ iangadas*: forum in quo diuenduntur schediæ. & sic de alijs rebus. ê hàng, vide ê.

hàng: *sempre*: semper. hàng sống: *sempre viue*: semper viuit. hàng hàng, idem. hàng ngày: *cada dia*: quotidie. hàng nam: *cada anno*: singulis annis.

hàng: *ordem de pessoas iuntas*: ordo personarum quæ aliquam communitatem faciunt, vt,

hàng xã: *os do gouerno da aldea*: præpositi aut seniores pagi. hàng thuiền: *soldados que pertencem a mesma galè*: milites eiusdem triremis. hàng dinh: *o lugar em que mora o capitão com os soldados*: habitatio militum vnà cum duce. & sic de alijs.

hàng chữ: *regra de letras*: linea, versus. len hàng khác: *começar outra regra*: lineam nouam ordiri. kẻ hàng: *fazer riscas*: lineas notare.

hàng com, hàng quán: *molher publica*: meretrix, icis.

hàng hà sa số: *innumeraueis*: innumerabilis, e.

háng, kẻ háng: *a parte interior da coixa iunto a vrilha*: femorum iunctura.

háng, dàng háng: *escarrar*: excreo, as.

hẩng, vide hưng.

hanh, khô: *terra muito secca*: terra valde sicca. đất hanh, idem.

hành, củ hành: *cebola*: cepe. óc hành: *casca de cebola*: cepe tunica. khía hành: *dente de cebola*; cepe spica.

hành, làm: *fazer*: facio, is. hành tà dâm: *fornicar*: fornicor, aris. đa hành ác nghiệp: *fazer muitos males*;

mala

mala permulta perpetrare. hăọc hành: *estudar*: *studeo, es*: nói hành nguờ·i ta: *murmurar d'alguẽ*; detrahere alicui.

hành, ꝺua hành khiến: *diabo que cuidão os gentios se muda do gouerno cada anno, e com o qual lanção pragas*: diabolus quem singulis annis præfici putant de nouo, & cuius nomen inuocant ad malè imprecandum.

hào, yèt hào: *esquinentia*: angina, æ.

hào quang: *resplandecer*: splendeo, es.

hao tièn: *gastar caixas*: impendere monetas. tốn tièn idem.

hàõ, ꝺóc đại hàõ: *damasco*; damascenum sericum. alij hòũ seu đại hòũ.

hăọc: *aprender*: disco, is. hăọc tlò: *estudante*: discipulus, i. hăọc hành: *estudar*: studeo, es. hăọc đạo: *professar a ley*: profiteri legem. hăọc nhau: *parecerse hũa cousa com outra*: similem esse rem vnam alteri. hăọc chũ nghĩa: *aprender letras*: studio literarum vacare. hăọc cũ ai: *ter alguem por mestre*: habere aliquem pro magistro. hăọc mlò·i cũ ai: *contar algua cousa a alguem*: referre aliquid alteri.

háõ: *ferrugẽ da chaminè*: fuligo, inis. mồ háõ khói, idem. mồ háo nồi: *ferrugem da panella*: fuligo ollæ. mặt mồ háõ: *negro do rosto*; niger vultus.

hảõ, hát hảõ: *cantar*: cano, is.

hảõ chên: *escorregar o pè*: dilabi pedem. nói hảõ: *fallar sem fondamento*: temerè loqui.

hạõ: *garganta*: guttur, ris.

hấp: *aquentar algũa cousa de comer sobre o arròs cosido quente*: calefacere aliquod edulium super ponendo illud orizæ coctæ adhuc calidæ. hấp bánh, hấp idem cá

hạp nhau: *semelhante*: similis, e. gióũ nhau, hạt nhau, idem.

hát: *cantar*: canto, as. truiện hát: *cantiga*: cantio, nis. đàn hát: *tanger e cantar*: canere cum pulsu instrumẽti musici. con hát: *cantadeira*: cantatrix, cis. ngân hát:

hát: *gargantear*; vocem inflectere.

hát xơi: *estrondo que se fas espirrando*: strepitus sternutationis.

hát, mưa hát ꝺĕào: *entrar a chuua com vento*: ingredi pluuiam cum vento. hốt ꝺĕao, rãt ꝺeao, idem.

hạt: *iustos igoaes*: æqualis, e. hạt nhau, hạp nhau, idem.

hầu: *cortejar, seruir aos grandes*: aulicum agere. đi hàu hạ idem. tôi haù: *pedir a pessoa graue*: petere à personâ primariâ. nang hàu: *concubina de pessoa graue*: concubina viri primarij.

hâù *quasi*: ferè, hẩu chết: *quasi pera morrer*: ferè iam moritur. gạo hâù hết: *o arròs està pera acabar*: ferè iam deficit oriza.

hẩu: *a penas*: vix. hẩu về được: *a penas poderà tornar*: vix poterit domum reuerti.

hẩu, cái hẩu: *amejoas*: mytilus, i.

hậu, sau: *depois*: posterius, post. hŏàng hậu, sau ꝺua: *depois, do Rey*: post regem, idest Regina. cửa hậu: *a porta trauessa*: ianua posterior hạu thu: *o rabicho da sella, atafal*: postilena. æ: hậu nhin: *os vindouros*: posteri,

hậu thổ: *Senhor da terra*: Dominus terræ, ita vocant diabolum quem præesse terræ quam incolunt existimãtes, adorant, & in eius nomine iurant.

hẩu, dưa hẩu: *pateca*: pepo aqueus.

he, đè he, đè hét; *agastarse pera meter medo*: iram demonstare ad metum incutiendum.

hè: *estio*: æstas, atis. mùa hè, idem.

hè nhà: *a parte da casa pera onde não tem beiras*: pars domus quæ imbricibus caret.

hè, làm hè: *certas ceremonias que os gentios fazem no triennio de seu dò aos mortos*, superstitiones Ethnicorum in triennium luctus, erga defunctos.

hề, chẳng hề: *de nenhũ modo*; nullo modo. tôi chẳng hề sự gì: *não me meto nisso*: spectat ad me res hęc minimè.

hẻ;

hé: *palaura de compaixão ou beneuolencia*: beneuolentiæ, vel compassionis vox. nò-ng où hé: *folgo venhais em bora*: benè veneris. nnê, idem. thư-ơng hê: *coitado*: heu te miserum, vel heu me miserum, khôn hê, idem.

hẽ: *todo, todos*: omnis, e. hẽ là ai: *quemquer*: quicunque. hẽ ngư-ò-ita: *todos os homens*: omnes homines, &c.

hệ, sô hệ: *fado, estreya*: fatum, i, Ethnicorum error.

hẹ, hành hẹ: *certas cebollas*: cepe species quædam.

heàng: *camaras de ferro ou bronze que se metem nos falcoẽs*: tormentum bellicum in cuius ventre aperto aliud minus ponitur. blái heàng, idem. alij, blái nhàng.

hẹch, tờ văn hẹch: *papel de feiticeria em que escreuem o mal que querem fazer, e diãte do altar supersticioso o queimão peroque o diabo o và fazer*: veneficij genus quo scribunt in cartula malum quod alijs cupiunt, & coram dæmonum altari comburentes, rogant dœmonem vt illud exequatur.

hêm quan: *a insignia ou chapa de Mandarim*: insignia prælaturæ: đã có hêm như-ò-i: *ià fes a letra de seu final*: signum suæ manus iam adhibuit. alij hàm.

hèm rư-ợ-u: *bagaço do vinho de arrôs*: magma orizæ distillatæ.

hêm, hò-n: *por odio tirar a falla*: negare confabulationem ex odio. hèm ŏán ngư-ò-i: *vingarse d'alguem*: vindictam ab alio sumere.

hém: *caminho estreito*: semita, æ.

hèn: *cousa vil*: vilis, e. sư-hèn, idem. kẻ hèn: *pessoa baixa*: vilis persona. tòi là kẻ hèn kẻ mọn: *eu sou ninguem*: nihili sum ego, verba humilitatis in vsu apud Annamitas.

hèn, đau đã hèn: *o mal ià he pouco*: diminutus iam est morbus. giản, idem.

hèn mlạt: *comer vil e mal temperado*: vilis & insultus cibus.

hên, cái hên: *specie de marisco*: ostreæ species.

hẹn, đã hẹn ngày: *ià assinou o dia*: præstituit iam diem.

diem. ngày phán xét chẳng hẹn: *não se apontou dia do iuizo*: prædictus non est nobis iudicij dies.

heo, con heo: *porco*: sus suis. mel. con lợn.

heò, gặy heò: *bordão de rota*: scipio ex vimine indico quod, rota, vocant.

heò, thuóc heò: *boa meizinha*: vtilis medicina. hiệu idem.

héo: *murcharse cousa verde como heruas &c*: marcesco, is.

hẻo, cá hẻo: *certo peixe*: quidam piscis dictus hẻo:

hẹp: *cousa apertada*: angustus, a, vm. hẹp dĕạ: *cainho*: auarus, a, vm. khỡ ꝺĕải hẹp: *canga estreita*: tela angusta.

hét, đèn hét: *o rinchar dos cauallos, elephantes*: hinnitus equorum &c. đè he đè hét, vide, he.

hết: *acabarse*: finio, is. đã hết: *ià se acabou*: desijt. hết gạo: *acabouse o arròs*: defecit oriza. hết tháng: *acabouse o mes*: finis mensis aduenit.

hết: *tudo*: omnis, e. totus; a, vm. hết thay thải: *todos sem ficar nenhũ*: omnes omninò. hết làõ hết sức; *com todo o coração e com todas as forças*; integro corde ac omnibus viribus. lếy hết: *tomar tudo*: sumere omnia.

hệt: *semelhante*: similis, e. con hệt cha: *filho semelhante ao pay*: similis patri filius.

heu, vide heo.

hễu, vide hỡu.

hỉ: *assoarse*: emungo, is. hỉ mũy, idem.

hỉ. hŏan hỉ: *estar allegre*: lætor, aris. hũi, idem.

hĩ ôi: *interiecção de quem sospira ou geme*: heu.

hịch, vide hệch.

hiếm: *cousa rara*; rarus, a, vm. của hiếm: *fato extraordinario*: eximiæ merces.

hiểm: *caminho por mato não aberto*: syluestris via.

hièn lành: *manso*: mitis, e.

hiến, đơm: *offerecer de comer superstitiosamente*: offerre edulia superstitiosè. hiến xôi, hiến ván cho bụt: *offerecer arròs ao pagode*: offerre idolis orizam.

hiến, nhà hiến: *segundo tribu-*

bunal de letrados em cada Prouincia: tribunal secundum literatorum in qualibet Prouincia Tunchini.

hiẽn, oũ hiẽn: *filho de Mandarim de armas*: filius eius qui dignitate aliqua armorum est insignitus. oũ triều, idem.

hiện: *aparecer cousa d'outro mundo como Deos, Santos, atè o diabo*: apparere aliquid alterius sæculi vt Deũ, Sanctos, vel ipsum etiam diabolum. thien thần hiện xuống: *aparecer o Anjo*: apparere Angelum.

hiêng: *pestenejar com os olhos*: nicto, as. hiêng con mắt: *fechar os olhos*: claudere oculos, nhắm con mắt, idem.

hiép: *fazer força*: vim inferre. hiép của nguòi ta: *tomar por força o fato alheo*: vi auferre alienum. hà hiép, idem.

hiệp, quan thủ hiệp: *Mandarim principal a quem se encarrega algum negocio*: Commissarius seu persona primaria cui aliquod negotium committitur.

hiếu: *gostar de algũa cousa*: affici erga aliquid.

hiếu, thảo: *respeitar como pay may*: honorare, vt patrem, matrem, superiores.

hiểu: *entender*: percipio, is. đã hiểu: *ià entendo*: capio sensum.

hiếu, àm hiểu chúa: *pessoa da qual se serue o Rey*: adhiberi à Rege solita in negotijs persona.

hiệu, kêu, goi: *chamar*: voco, as. xuy hiệu khí: *chamar com trombeta como no dia do iuyzo*: conuocare tubâ, vt fiet ad diem iudicij.

hiệu, thuóc hiệu: *excellente mezinha*: præsentanea medicina.

hin, beó hin hin: *gordo, nedeo*: crassus, a, vm.

hình: *figura*: figura, æ. thu hình: *disfarçar se*: mentiri habitum. hình tượng: *estatua*: statua, æ.

hình, gia hình: *tormentos*: cruciatus, vs làm hình *iustiçar*; plectere capite alij hèinh.

híp: *o que tem os olhos naturalmente muito fechados*: clau-

clauſos fermè oculos habẽs à natura. con mắt híp lại, idem. alij nhám.

hít, con chó hit: *ir o cão pollo faro*: indagare canem ex odoratu.

ho: *tuſſir, toſſe*: tuſſis, tuſſire.

hô, ſan hô: *coral*. corallium, ij.

hồ: *grude*: gluten, inis. lụa có hồ: *peça que tem canja*: glutino infectum ſericum. dẽán hồ: *grudar*: glutino, as. lẽy hồ phét gẽy: *eſtender grude ſobre o papel*: glutino papyrum inficere. hồ blóc ra: *deſgrudarſe*: reglutinari.

hồ, đàn hồ: *viola*: lyra, æ.

hồ nghi: *duuidar*: dubito, as. hồ nghi đều gì thì hói: *ſe duuidais de algũa couſa preguntai*: dubitans de aliqua re, interroga.

hồ: *lago grande*: palus, vdis. đầm, idem.

hồ tiêu: *pimenta*: piper, ris.

hò: *quaſi*: fermè. hò nửa ngày: *quaſi meyo dia*: ferè meridies. hò hết; *quaſi acabado*: ferè in fine. hàu, idem.

hồ: *coua em que ſe caye ſem aduertir*: fouea in quam non aduertens decidit.

hồ nuớc: *poça de agoa*: lacuna, æ.

hổ, xấu hổ: *couſa vergonhoſa*: pudendus, a, vm. làm xấu hổ cho ai: *enuergonhar alguem*: pudore aliquem afficere. tủy hổ: *ſoffrer iniurias*: probra ferre. hổ ngươi ai: *ter pejo, ou ter vergonha de alguem*: erubeſcere.

hổ phách: *alambre*: ſuccinum, i.

hổ mang: *cobra grande*: coluber ingens. hổ đầm: *cobra que fingem no ceo e quẽ a acha ſerà muito ditoſo, como dizem da fabuloſa vara de quondàm*: ſerpens quem in cælo eſſe fingunt, & eum qui inuenit fœlicem fore putant. đuọc rắn hổ đầm, idem.

hộ giảng: *piloto*: nauarchus, i.

hỗ, vide hồm.

họ, chưng hộ: *aiudar fauorecer*: iuuo, as. ſolum dicitur de Deo Sanctis &c.

apud Ethnicos superstitiosè dicitur de idolis, maioribus &c. phù hô idem.

họ, dàõ: *gèraçáo*: prosapia æ. đầu họ: *chefre da geraçáo ou familia*: prosapiæ caput. tổ toũ, idẽ. họ hàng: *parentes*: consanguinei. họ bên nội: *parentes da parte do pay*: consanguinei ex parte interiori, idest ex parte patris. họ bên ngoại: *parentes da parte da may*: consanguinei ex parte matris, seu, vt ipsi vocant, ex parte exteriori.

họ, bán hàng bán họ: *mercadejar*: mercaturam exercere.

hơ: *enxugar ao fogo*: siccare ad ignem.

hỡi: *vos de chamar ou rogar alguem*: vox clamantis seu exorantis.

hỡi là, ngờ là: *ter pera sy*: puto, as.

hỡi, măt hớn hở: *rosto alegre*: hilaris vultus. hui idem.

hở hang: *despido, ou mal cuberto, de modo que se vem partes indecentes do corpo*: spoliatus, aut malè coopertus, ita vt partes turpes corporis appareant.

hŏa: *flor*: flos, oris. hŏê, idem. hŏa nở: *abrir a flor*: florem aperiri. hŏa đực: *flor que não tem fruito*: flos quem non sequitur fructus. hŏa cái: *florque tem fruito*: flos fructum præcedens. hŏa quả: *fruita*: fructus, vs.

hŏa, blổ blang hŏa hŏát: *obra de releuo em maceneria*: opus eleuatum ac variegatum in ligno.

hŏa: *bexigas*: variolæ, arum. hŏê, idem.

hŏa nuơng: *molher publica*: meretrix, cis. con hŏa, idem, alij hŏê.

hŏa, thinh hŏa: *Prouincia de Tunquim qual os Portugueses chamão, Sinufà*: Prouincia in Regno Tunchini quam lusitani vocant Sinufà, thinh hŏê, idem.

hŏà: *pas*: pax, cis. hŏà thŏận cũ nhau: *concordar hũ cõ outro*: concorditer inuicem degere. làm cho hŏà thŏận: *fazer amizades*: pacificare alios inter se. thuơng hŏà hạ mộc: *os grandes se deuem conseruar em pas-*

os baixos em amizade; pacem colant superiores inferiores amicitiam seruent.

hŏà, tŏan hŏà: *consultar*: consulo, is.

hŏà: *tambem*: etiam. và idem. cả hŏà: *todos*: omnes. cả và idem.

hŏá, kẻ hŏá, thŏận hŏá: *corte de Cochinchina que os Portugueses chamão Sinuà*: regia Cocincinensis à lusitanis dicta Sinuà. kẻ hŏé, idem.

hŏá: *fazer criar*: producere. hŏá nen, hŏá sinh, idem.

biến hŏá: *transformarse em cousa melhor* immutari in melius vt Ethnici superstitiosè putant de rebus fictis quas pro defunctis comburunt, vt in veras immutentur, aut conuertantur. hŏá đi: *queimar pera esse fim como os corpos dos lazaros*: comburere vt in melius transformetur, sic corpora elephantiacorum comburunt Ethnici, vt in meliora transmutentur in aliâ vitâ.

hŏá, tle hŏá: *bambù macho*: canna indica solidior.

hŏả, lửa: *fogo*: ignis, is. đại hŏả: *incendio*: incendiũ, ij. hŏả haò, idem. tiền đang hŏả: *caixas que os presos pagão pera a candea*: pecunia quam vincti soluunt pro lumine carceris.

hŏạ là, hŏạc là: *se poruentura*: si fortè, forsitan.

hŏạ, có hŏạ, là hŏạ: *raramente*: rarò.

hŏạc: *poruentura*: forsan.

hŏạc là, idem.

hŏạc, nói hŏạc: *mentir*: mentior, iris.

hŏại, đừng, thôi: *acabarse*: finio, is, hŏại làõ: *acabarse o agastamento*: finire iracundiam. lại lành, idem.

hŏại phô: *lugar de Cochinchina no qual habitão os Iapões e o chamão faifô*: pagus in Cocincina quem Iapones incolunt & vocant faifô.

hŏài, sinh, hŏài thai: *conceber ou trazer nas entranhas o filho*: gestare in vtero prolem. chửả, có thai, idem.

hŏại: *desperdiçar*: prodigere. hŏại đồ đi làm bậy, hŏại bó đi hư làm chi: *porque se desperdiça desse modo*: vt quid perditio hæc.

hŏan

hŏan hứy: *estar alegre*: gaudeo, es. hó-n hỏ, idem.

hŏàn, blả: *pagar*: soluo, is.

hŏàn, ban hŏàn: *ter lembrança dos auzentes como de caza, filhos, e lhe dar pena*: memoriâ carorum absentiũ torqueri.

hŏan lạt: *castrar*: castro, as. thiên, idem.

hŏang, no-i hŏang: *lugar solitario, solidão*: solitudo, dinis.

hŏang: *muito, em cousa que despreza*: valdè, in re quę contemnitur, vt, tôi hŏang: *muito escuro*: valdè obscurum. rét hŏang: *muito frio*: valdè frigidum.

hŏàng, ḃua: *Rey*: Rex, gis. hŏàng thien, ḃua blò-i: *rei do ceo*; Rex cæli, titulus quẽ tribuunt diabolo, in quo & iurant. ngọuc hŏàng: *Rey do inferno*: Rex inferorum. hoc nomen tribuunt cuidam quẽ etiam vocant regem supernum illum colunt ac in eius nomine iurant, impiè inuocantes, ngọuc hŏàng thượng đế. thành hŏàng: *titulo do diabo tutelar, como louca-mente cuidão os gentios de cada aldea*: titulus qui datur diabolo quem Ethnici in quolibet pago tutelarem stultè putant, illumque colunt. thàn, idem.

hŏàng, chim hŏàng anh: *aue amarella*: crocei coloris auis. hŏàng vàng: *cor amarella*: croceus color.

hŏàng, đại hŏàng: *ruibarbo mezinha*: reubarbarum, i.

hŏàng giáp: *o quarto grao de letras subindo*: quartus gradus literatorum ascendendo.

hŏảng: *perder o siso*: amẽs, ntis, hŏảng hốt, idem.

hốc: *bradar*: vociferor, aris. kêu hốc: *gritar que lhe acudão*: vociferatione auxilium petere.

hóc: *atrauessarse algũa cousa na garganta*: faucibus aliquid hærere. xương hóc hạõ: *atrauessarse osso na garganta*: hærere in faucibus ossiculum.

hộc: *medida grande por onde se paga a renda*: mensura, magna qua soluuntur tributa. vide đaõ.

hŏê,

hŏê, vide hŏa.

hŏê, vide hŏá.

hŏê, vide hŏà.

hoi hói: *coroa rapada de nouo*: corona capillorum recens rasa.

hôi: *cheirar a sediço*: puteo, es. cơm hôi: *o arròs cheirar a bafio*: fœtere orizam. thuóc hôi: *a mezinha cheira fartum*: pharmacum grauiter olet. hôi miêng: *ter fastio*: nauseam habere. hôi cơm: *ter asco ao arròs*: tædio habere orizam. hôi hám: *feder como de corrupção*; fœtere vt ex corruptione.

hôi, mô hôi: *suor*; sudor, ris. mô hôi ra: *suar*: sudo, as.

hồi, về: *tornar pera caza*: redire domum.

hồi coũ cho thày: *pagar a o mestre de escola seu trabalho*: soluere mercedem scholæ magistro.

hồi hương: *certa erua que sabe como erua doce*: anisij sapori similis herba.

hồi, lŏên hồi: *transmigração das almas*: transmigratio animarum.

hồi, vô hồi: *sem conto*: innumerabilis, e.

hòi: *estreito*: angustus, a, vm. hẹp hòi, idem. hẹp hòi dĕạ: *escaço*: auarus, a, vm.

hói, vide hoi hói.

hói nước: *rego de agoa deriuado da Madre, e fas outro caminho*: riuus aquæ qui procedit ab alio, diuersam tamen peragit viam.

hối lồ, thụ lồ: *o official de iustiça tomar peitas*: muneribus corrumpi ministrum iustitiæ. quan cuả hối lồ, ăn thụ lồ, idem.

hối tội, ănnam tội: *arrependimento dos peccados pedindo perdão delles*; pœnitentia peccatorum cum petitione veniæ.

hỏi: *preguntar*: interrogo, as. đi hỏi bợ: *desposarse*: sponsam ducere. hỏi tra sự éy: *examinar o que hà*: inquirere de re illa.

hội: *dedicação de templo dos idolos*: dedicatio templi idolorum. áng chay áng hội: *casas feitas pera celebrar essas festas*: domus ad celebrationem superstitiosam festorũ. hội thi: *a solenidade dos exames*: solemnitas examinum.

hợi:

hơi: *baſo*: halitus, vs. hả hơi: *euaporar*: exhalo as. tắt hơi, hết hơi: *ià não reſpirar*: reſpiratio deſijt, iam mortuus eſt. hơi nước lên: *ſubirem os vapores da agoa*: vapores ex aquis aſcendere. hơi đất: *exhalação*: exhalatio, nis.

hơi: *ou la*; heus tu. con hỏi: *ò filho*: ò fili.

hợi, lợn: *porco*; ſus. giờ hợi: *das noue horas atè as onze antes de meya noite*; hora à nona ad vndecimam ante mediam noctem. ớt hợi, idem.

hôm nay: *hoje*; hodie. hôm qua: *hontem*; heri. hôm kia: *ante hontem*: nudius tertius. hôm kià: *traſantontem*; nudius quartus, vel quatuor ab hinc diebus. hôm kiẹt: *ha cinco dias*; nudius quintus, vel quinque ab hinc diebus. hôm ſớm: *a tarde e polla menhãa*; manè & veſperè. ban hôm: *a boca da noite*; veſpertinum crepuſculum: chim keu ban hôm: *agouro mao no cantar dos paſſeros a boca da noite*: augurium malum ex cantu auium ſub veſperam ſuperſtitio.

hom, xương hom: *eſpinhas piquenas de peixe*; ſpinæ minutiores piſcium.

hom blanh: *bambu com que ſe tece a palha pera cubrir as cazas*; cannæ indicæ fruſta quibus colligantur paleæ ad cooperiandas domos.

hồm: *tigre*: tigris, is. buót hồm: *vnhas do tigre*. vngues tigris.

hồm, tôm hồm: *lagoſta*: locuſta marina.

hồm, chim hồm bì: *certa aue*: auis dicta hombi.

hòm: *caixão*: arca, æ. cân hòm: *balança em caixão*: arcula ad bilances ſeruandas.

hỏm, vide hẩm.

hôn: *beijar*: oſculor, aris.

hồn: *alma*: anima, æ. cô hồn: *almas dos que morrem ſem ſepultura*: animæ illorum qui ſepultura carent, has ſcholaſtici ſuperſtitiosè colunt. phục hồn, gọi hồn: *chamar ſuperſtitioſamente as almas dos defunctos*: animas defunctorum ſuperſtitiosè aduocare. giuống hồn: *ir conſultar a feiticeira que finge*

ge as almas dos defuntos falarem nella: consulere pythonissam quę fingit animas defunctorum per ipsam loqui.

hồn, linh hồn: *alma racional*: anima rationalis. giác hồn: *alma dos animais*: anima sensitiua. sinh hồn: *alma das plantas*: anima vegetatiua. blai có ba hồn bảy viá: *os homens tem tres almas e sete spiritos ou folegos*: animas tres habent viri & septem spiritus seu halitus, error. gái có ba hồn chín viá: *as molheres tem tres almas e noue spiritos ou folegos*: animæ tres sunt in mulieribus, & nouem spiritus seu habitus iuxtà errorẽ Ethnicorum. chép lẽy ba hồn &c: *praga que escreuem em papel pera que o diabo leue a alma do outro*: maledictum quod in aliũ iaciunt scripto malè precantes vt diabolus animam illius tollat.

hòn: *pedaço de algũa cousa que vai pera redondo ainda que tosco*: frustum alicuius rei quod sit ferè rotundum quãuis rude, vt hòn đất: *torrão de terra*: gleba, æ. hòn đá: *pedra, seixo*: saxum, i.

hòn, blái mồ hòn: *fruta com que se laua a roupa*: fructus qui pro sapone inseruit. bồ hòn, idem.

hòn đẽai: *graõs de animal*: testiculi, orum. vide bòi.

hổn, nhà hổn: *necessarias*: latrina, æ.

hổn độn: *confusão*: confusio, onis. hổn haò: *inquietação por muito pouo*; perturbatio ex concursu frequentis populi.

hơn: *mais*: magis. tốt hơn: *mais bom, melhor*: melior, vs. mạnh hơn: *mais forte*: fortior, vs.

hờn: *tirar a falla por rancor*: negare loquelam alicui ex odio. căm hờn: *goardar esse rancor por tempo*: diù confabulationem alteri negare ex odio. hờn tôi: *não me falla*: negat mihi loquelam.

hớn hở: *pessoa alegre*: hilaris, e.

hớng, vide húng.

hộp, lúa hộp: *nelle crecido sem dar graõ*: herba orizæ prolixa sine granis.

họp: *ajuntarse*: conuenio, is. họp tỏan cũ nhau: *ajuntarse a conselho*: conuenire

ad deliberandum. két hợp: *vniaõ*: vnio, nis. đức Chúa blời lấy xác lấy linh hồn người két hợp cũ tính đức Chúa blời: *Deos tomou o corpo e a alma do homem, e o vnio com ſua ſuſtancia*: aſſumpſit Deus corpus & animam hominis; & ſuæ ſubſtantiæ vniuit.

hợp: *deſpoſarſe*: deſponſo, as. đi hợp, blả đẹo chàõ: *conſumar o matrimonio*: conſummare matrimonium.

hợp, tiền hợp: *caixas ruins*: monetæ adulterinæ. tiền chì, idem.

hộp, cái hộp blẫu: *boçeta de betle redonda ſem pè*: pyxis rotunda ad ſeruandum folium, betle, dictum.

hớp: *beber a tragos*: bibete paulatim interrumpendo paruis hauſtibus. hớp đẻaò miệng: *meter na boca*: adhibere ad os. vel hấp, vide hấp.

hót: *apanhar com a mão*: colligere manu. hót rãc: *apanhar o ciſco*: colligere quiſquilias manu.

hột, vide hỏảng.

hột: *contas de rezar ou outras*: globuli precarij, vel ſimiles. lần hột: *rezar polla coroa*: globulos precarios percurrere. tràng hột, chuỗi hột: *roſario, coroa*: globuli precarij.

hột: *graõ*: granum, i. hột gióú: *grão de ſemente*: granum ſæminis. hột thãóc: granum orizæ cum tunica. hột muối: *grão de ſal*: granum ſalis. hột tlai: *aljofre, perola*: vnio, nis. margarita, æ.

hớt tãóc: *cercear o cabello*: circumcidere capillum.

hoú: *ilhargas*: latus, eris.

hoú, ngực hoú ra: *deſpeitorarſe pera tomar o freſco*: aperire pectus ad illud refrigerandum.

hoú, nồi hoú: *panela em que ſe coze arròs pulò*: olla in qua concoquunt orizam quam, pulò, vocant.

hòú, cả, hòú thủy: *grande diluuio*: ingens inundatio.

hòú, blái hòú: *fruita do oriente que ſe parece algũa couſa as noſſas neſperas, mais doce e ſe conſerua tambem ſeca*: fructus noſtrati meſpilo

lo ſimilis ſed dulcior, & ſiccus etiam ſeruatur. hòũ ngâm, idem.

hòũ, bóc đại hòũ *damaſco*: damaſcenum ſericum. tấn vân, idem.

hòũ mao ngựa: *penacho que ſe poem na teſta aos caualos*: pennarum faſciculus qui fronti equorum alligari ſolet.

hòũ, cá hòũ: *ruiuo, peixe*: miluus piſcis.

hõ-u, có: *tem*: eſt. hõ-u ſinh hõ-u tử: *ha viuer e ha morrer*: datur viuere, & datur mori, eſt viuere eſt mori.

hõ-u, bên hõ-u: *parte direita*: dextera pars. tay hõ-u: *mão direita*: dextera manus. ban hõ-u: *companheiro*: ſocius, ij.

hủ, cái hủ: *boyão de barriga grande, e boca piquena*: diota ventris ampli, & paruuli orificij.

hư, khoũ: *vazio* vacuum, i. hư vô. *vaſio e nada*: vacuum & nihil. hỏá hư khoũ: *fazerſe de nada*: fieri ex nihilo. lại ra hư khoũ: *tornarſe em nada*: annihilari, redire in nihilum.

hư: *danarſe*: corrumpo, is. thằng ấy đã hư: *danouſe eſſe moço*: deprauatus eſt puer ille.

hứa, xin cho: *pedir*: peto, is. khấn hứa nói: *rogar*: precor, aris.

hứa, nói hứa: *prometer*: polliceor, eris. khấn hứa: *fazer promeſſa a Deos ou iurar*: votum emittere aut iuramentum.

huân huân: *mulio, peça de ſeda*: ſericum quod mulio vocant.

húc: *marrar de animaes como carneiros bois &c*: aricto, as. báng idem. lên húc: *prouocalos*: ad arietandum incitare.

hủy báng: *impugnar com deſprezo*: contradicere cum contemptu.

hủy, cười *rir*: rideo, es. hỏan hủy: *eſtar alegre*. iucundus, a, vm.

huyện: *parte em que ſe ſubdiuide hũa Prouincia de algũ Reyno, como Conſelho*: pars in quam Prouincia aliqua ſubdiuiditur, vt apud luſitanos, Conſello. cai huiện: *o ca-*

beça deſſe Conſelho: partis in quam Prouincia ſubdiuiſa eſt caput. oũ huiện, idem.

huiệt: *coua da ſepultura*: fouea ſepulchri. lỗ chôn mồ, idem.

hùm, vide hổm.

húng nước: *tomar agoa dos telhados, aruores &c.*: deriuare aquam è tectis, arboribus & ſimilibus.

húng gạo: *ſupar o arròs*: mundare orizam ita vt recipiatur in vas ſuppoſitum.

húng, đàng húng: *eſcarrar*: excreo, as. alij hóng.

huóng chi, huóng lọ: *quanto mais*: quanto magis, phương chi, lọ là, idem.

hương: *couſa de cheiro, piuete*: virgula odorifera, hương kì nam; *callambà ou calambuco*: calambanum, lignum pretioſiſſimum. tràm hương: *aguila fina*: aquilanum lignum pretioſum.

hương, đinh hương: *crauo*: cariophyllum, i.

hương cỏũ, vide cỏũ.

hương thí, vide thí.

hướng phúc, chịu phúc: *recẽber premio*: recipere premium.

hươu, con hươu; *veado*: ceruus, i. gạc hươu: *cornos de veado*: cerui cornua.

húp: *ſoruer*: ſorbeo, es. húp canh: *ſoruer o caldo*: ſorbere iuſculum.

hút: *chupar*: ſugo, is. hút thuóc: *chupar tabaco*: hauire betti fumum.

hút, gió hút đèào: *aſſopra o vento*: afflat ventus gió thói đeaò, idem.

hũ, dữ: *mao*: malus, a, vm. hũ thân: *diabo cruel*: diabolus crudelis. ſic aſſerunt venefici de aliquibus defunctis per quos aduenire filijs alijſque conſanguineis mala mentiuntur, ac propterea illorum oſſa in quibus diabolum reſidere fingunt, iubent exhumari, & proijci ne amplius noccant.

í: *intenção*: intentio, nis. mạc í ai: *conforme a intenção de cada hũ*: intentum ſuum ſeu voluntatem ſuam quiuis ſequatur. í mấy làm ſao *qual he o voſſo intento, que pretendeis*: intentio tua quænam eſt? tói có í: *tenho intenção*: intentionem habeo. vô í: *ſem intenção, ſem aduertir*: inaduertenter. đã hiểu í: *já entendì*: intentum percepi. í sách: *o ſentido do libro*: ſenſus ſeu intentũ libri. nghĩa, idem.

i, aó: *cabaya*: veſtis oblonga, toga æ.

yả: *cagar*: caco, as. immodeſta vox. alij, yẻ, modeſtè dic, đi đàng, đi ngoài, đi ſoũ.

jà, vide già.

ích: *proueito*: vtilitas, atis. ích gí *que proueito*: emolumenti quid?

yẻ, vide yả.

iể, vide gể.

yếm: *corpinho de molher com que cobre os peitos*: mammillare, is.

yểm: *encantar, ou afogentar por virtude oculta*: præſtigijs fugare. ſic yểm thần; *encantar o diabo que chamão tutelar afogentandoo pera que não acuda a aldea como fingẽ os gentios*: incantare diabolum quem Ethnici vocant patronum, vt fugatus mala non auertat à pago ſibi cõmiſſo, vt ſtultè putant Ethnici.

yên: *pas*: pax cis. yên ổn: *quieto*: tranquillus, a, vm. bàng yên, idem. chẳng yên mình: *não ter ſaude*: ſanitate carere. an, idem.

yên thinh yên: *cidra*: malum citreum.

yén ſaò: *ninho de paſſaro; comer pretioſo*: nidus quarundam auium, qui eſt pretioſus ad edendum. tổ én, idem.

yến, làm yến: *aparelhar meſa redonda pera alguem comer*: menſam rotundam parare vt aliquis comedat. làm cỗ, idem.

yến, một yến: *des cates ou arrateis*: decem libræ. hai yến: *vinte cates*: viginti libræ &c.

yết hàu: *eſquinencia*: angina, æ.

yêu: *amar, eſtimar, contentarſe*: amo, as, in pretio habe-

habere. chẳng yeu: *não quero, não me contenta:* nolo, non placet.

yếu: *fraco:* debilis, e. yếu đuối, idem. yếu liệt: *doente:* ægrotus, a, vm. cột yếu: *coluna fraca:* debilis columna.

yếu, chết yếu: *morrer de pouca idade:* iuuenem mori. khi thụ khi yếu: *ha quem viue muito e tambem quem morre cedo:* citò morientes dantur, sunt & qui diù viuunt.

jì, vide gì:

im: *terra boa pera semear:* campus ad sæmen aptus.

in: *imprimir, impreßão:* typographia, typis mandare. in sách: *imprimir liuros:* typis mandare libros. cắt bẳn in: *abrir estampa na taboa:* incidere tabulas ad typographiam. bẳi in: *canga pintada:* typis depicta tela. in mẹo: *encaixos:* insertio, nis.

ỉnh ương: *suppos de grande barriga:* vasa quædam magna & extensa ex cannis indicis confecta in quibus oriza mundatur.

jó, vide gió.

jò, vide giò.

yọ ra: *arrotar;* eructo, as. ục ra, ọ, idem.

ít: *tambem:* etiam.

ít: *hum pouco:* parum. ít chớ: *pouco e não mais;* parum tantum. ít nữa: *hum pouco mais;* parum adhuc. ít nữa: *daqui hum pouco;* statim paulo post.

jủ, vide giủ.

jữ, vide giữ.

KA, vida ca.

Ke: *remela dos olhos*: gramia, æ. ke con mãt, dữ con mãt: *olhos remelosos*: lippi oculi.

ke, đàn cò ke: *rabil*: lyra ruſtica.

ke, gánh cò ke: *o gemer da pinga com o peſo*: ſtridor quẽ edit canna Indica ob pondus quod cum illa defertur humeris. cọt kẹt, idem.

ke: *vergonhas de homem ou de molher*: pudenda ſiue viri, ſiue fœminæ.

kê, cò kê: *officio de vigiar as obras*: ſuperintendens operis.

kê: *painço*: panicum, i. boữ kê: *ſpiga de painço*: panici ſpica.

kê len: *meter algũa couſa de baixo pera aleuantar outra*: ſupponere aliquid ad eleuandum aliud.

kế, *cozer algũa couſa ſobre o veſtido à coſido, como cabeção de peça ſobre o cabeção da cabaya*: affuere aliquid veſti iam conſutæ, vt ex ſerico petagium, ſuper ipſius veſtis amictorium.

ké bóc ké làm túi: *peça de ſeda de que fazem bolças*: ſericum quoddam quo crumenæ conficiuntur.

ké, quả ké: *fruta eſpinhenta qual os gentios no quinto dia da quinta lua poem na cabeça pera viuerem muito*. fructus quidam ſpinoſus quem Ethnici die quinta lunæ quintæ capiti ſuperſtitiosè imponunt vt diù viuant.

ké: *herua do mato*: herba ſylueſtris.

kể: *os que*: qui. ſolum de hominibus, loquendo demiſsè. kể chợ: *os do bazar quer dizer a corte do Tonquim*. qui ſunt in foro, ideſt in regia Tunkinenſi. kể quê: *os da aldea*: oppidani. kể mùa: *ruſtico*: ruſticus, a, vm. quê mùa, idem. kể lành: *os bons*: boni. kể dữ: *os maos*: mali. mấy ở kể nào: *de que terra ſois*: cujas es? tôi là ké hèn. *eu ſou hum ninguem*: ſlocci ego ſum.

kể háng, vide háng.

kế: *pauta*: norma linearum. kế gẽy: *regrar o papel* delineare cartam ad normã.

kể: *contar como hiſtoria*: narro, as.

kể: *contar, fazer conta*: numero, as. kể chẳng xiét: *sem conto*: innumerabilis, e.

kể: *fazer cazo de alguem*: æstimo, as. chẳng kể ſự ấy: *não fas cazo diſſo*: nihili facit eam rem.

kệ, đọc kệ: *rezar aos pagodes*: recitare idolorum librum.

kệ, cộ kệ: *homem graue fazer officio baixo*: primariũ virum officijs vilibus occupari.

kéc, cồ kéc, cồ kính: *coegas*: titillatio, onis.

kânh: *eſteiro de rio ou de mar*: riuulus è flumine, aut etiam ex mari procedens.

kêm: *tenàs*; forceps, ipis. kim, idem.

kem, thẳng kem: *belleguins do mandarim*: ſatellites præfecti.

kém: *couſa que tem falta he menos*: deficiens res. bạc nầy kém hai lạng: *neſta prata faltão dous taeis*: deſunt huic argento duo nummi.

kẻm: *valle entre montes*: vallis inter montes. melius trung núi.

kém: *tutunaga*: plumbum album.

kên kên: *aue que come corpos mortos*: auis quæ paſcitur cadaueribus.

kên, vide cân.

kèn: *frauta*: fiſtula, æ. quiển, idem. thổi kèn: *tanger frauta*: ludere fiſtula.

kén: *fazer rezenha de ſoldadeſca*: recenſere milites. nghiem, idem.

kén tơ: *folhelho de ſeda*: folliculus bombycis.

kén, nên kén: *doença de pedra*: calculo laborare.

keo: *queda na luta*: caſus in lucta. đật một keo: *lutar hũa queda*: experiri ſemel in lucta donec alter cadat.

keo: *grude que ſe fàs de pelle ou neruo*: glutinum expelle aut neruo confectum.

keo, xin keo: *lançar ſortes com as caixas*; ſortes monetis æreis exquirere.

keò: *traue que da comieira da caza dece ſobre as colunas*: trabs quæ a ſummitate domus ad columnas hinc inde deſcendit. keo nhà, idem.

kéo: *puxar*: traho, is. kéo cho thẳng; *puxar pera entezar*:

zar: trahere ad intendendum
kéo bẽải: *fiar*: trahere fila.

kéo, cái kéo: *tezoura*: forfex, icis.

kéo đi, tlôn đi: *acolherse pera que o não achem*: subtrahere se ne reperiatur.

kéo lửa: *ferir fogo*: extrahere ignem, vt è silice, ligno, & similibus.

kẻo: *peraque não*: ne. cho kéo nói: *peraque não falle*: ne loquatur.

kẹp: *entalar entre dous paos*: intercipio, is. kẹp cổ: *afogar entre dous paos*: constringere guttur duobus lignis ita vt mors sequatur.

kẹp: *ratoeira em que fica o rato entalado*: muscipula, in qua mures intercipiuntur.

kẹp: *empressa como de liureiro*: instrumentum quo aliquid premitur, vt libri & similia.

kép: *cousa dobrada*: duplicata res. áo kép: *cabaya forrada*: duplicata vestis. blả kép: *pagar em dobro*: duplum soluere. chữ kép: *letras que tem todas as penadas*: characteres omnibus suis partibus constantes. lân hột kép: *rezar a çoroa dizendo duas oraçoẽs em cada grão*: duplicatis ad singula grana precibus globulos precarios percurrere.

kết làm: *fazer como meyas de agulha ou cousa semelhante*: contexere acu tibialia, vel quid simile.

két nghĩa cữ nhau: *trauar amizade*: inire amicitiam.

két hợp: *vnirse, ajuntarse, disse tambem dos casamentos*: coniungo, is, dicitur etiam de matrimonio. két tóc cữ nhau: *ajuntar os cabellos hum com outro*: iungere capillos inuicem, ideſt decumbere simul, vel iungi matrimonio simul.

kẹt, cọt kẹt, vide ke, gần kò ke.

kêu: *bradar*: clamo, as. keu lên, idem. đi kêu nó: *chamaio, ide o chamar*: voca illum. chuông kêu: *o sino soa*: sonat campana. chim kêu: *o passaro canta*: canit auis. kêu: *queixarse*: conqueror eris. làng kêu: *a aldea se queixa*: conqueritur pagus, lamentis omnia implet.

khá: *conuem*: decet. chẳng khá: *não conuem*: non decet. khả, idem.

khác: *couſa differente*: diuerſus, a, vm. ſự khác: *outra couſa*: aliud. khác nhau: *diſtintos entre ſi*: diſtincti inuicem.

khàc: *eſcarrar*: excreo, as. khàc ra đàm: *eſcarrar freimas*: excreare flegmata. expuere pituitam.

khắch: *hoſpede, peregrino de outra terra*: hoſpes & peregrinus ex alijs oris aduenies. khắch thương: *mercador*: mercator, oris.

khách, chim khách: *pega*: pica, æ. bò các, idem.

khai, mở ra: *abrir*: aperio, is. khai ấn, vide ấn.

khái: *ſpecie de tigre*: tigris ſpecies.

khải: *petição por eſcrito a o Rey*: petitio ex ſcripto quæ fit regi. lên khải dẽ ou Chúa: *dar petição per eſcrito a el Rey*: petitionem ex ſcripto regi offerre. khấn khải, idẽ.

khày: *dulão piqueno, ou bandejinha*: menſa rotunda parunla.

khâm, kính: *reuerenciar*: reuereor, eris. khâm sử. kính chuộng: *reuerenciar e eſtimar*: reuerenter venerari.

khâm: *papel que ſe poẽ pollos gentios no caixão dos mortos*: carta quæ mortuorum capſis ab Ethnicis apponitur. hạ khâm: *papel que ſe poem na parte de baixo do caixão dos mortos*: papyrus quæ adhibetur in parte inferiori loculi defunctorum. thượng khâm: *o papel que ſe poem de cima*: cartula quæ adhibetur ab Ethnicis in parte ſuperiori loculi defunctorum.

khấm, quan đi khấm: *o iuys ir ver a ferida ou outro indicio do delicto pera iulgar*: examen iudicis ex inſpectione vulneris aut alterius indicij de crimine. khấm việc, xét việc: *iulgar do negocio*: iudicare de re.

khâm ảnh, *caixa ou nicho em que ſe poem a imagem*: *pera eſtar e ſer adorada com decencia*: capſula in qua reponitur imago vt decenter colatur. khoũ ảnh, idem.

khảm: *he baſtante*: ſufficiens. chẳng khảm: *não abrange*: non ſufficit.

khăn

khẳn chùi mặt: *lenço*: sudariolum, i. khẳn chùi tay: *toalha das maõs*; mantile, is. búc khẳn. *lençol, toalha grande*: linteum, i, torale, is.

khặn khẩn: *suspirar*: suspiro, as.

khặn, kho khặn: *pobre*: pauper, is.

khan cổ: *enrouquecer*: rauceſco, is. khan tiếng, idem.

khẩn: *prometer*: promitto, is. kẩn húa idem. khẩn cũ đức Chúa blờ-i: *fazer voto ou iuramento a Deos*: votum aut iuramentum Deo emittere. cầu khẩn: *rogar*: precor, aris. thươ-ng khẩn, khẩn nguiện, idem.

khẩn, cầu khẩn, khẩn nguiện, idem cum khẩn.

khẩn khải deọũ chúa, vide khải.

khẩn mực: *ſecarſe a tinta de eſcreuer*: ſiccari atramentum ad ſcriptionẽ, khẩn thuốc: *acabarem ſe as tintas de pintar*: deficere colores ad pingendum.

khang khanh: *bem feito*; rectè factum.

khanh, chôn: *ſepultar*: ſepelio, is, tẩn phẩn thư khanh

nhu, đốt sách chôn hặọc tlò: *certo Rey da China que queimou os liuros e enterrou os eſtudantes*: quidam Sinarum Rex qui libros combuſſit, & ſtudioſos ſepeliuit.

khánh tán: *certa feſta de pagodes*: idolorum ſolemnitas quædam.

khánh, chúa khánh: *nome de hũ regulo que eſtà nos montes da parte da China, e foy antigamente poſſuidor de quatro Prouincias de Tonquim, o lugar aonde eſtà ſe chama cao bàng*: nomẽ Reguli qui olim poſſidebat quatuor Tũchini Prouincias, nunc habitat in montibus inter Tunchinum & Sinas cao bàng dictis.

khao: *ſacrificio que ſe fas ao diabo ou aos mortos pera que não fação mais mal*: ſacrificium quod fit diabolo aut defunctis ne amplius noceant. khao lao, idem. đưa khao: *deſpedir de ſy eſſes diabos ou defuntos fazendolhes cauallos, galès, e outras couſas todas de papel pera os fazer ir queimando tudo iſſo ou botandoo no rio, e depois atirão eſpingardas pera lhes por medo*

e não

e não tornem. deducere diabolos illos aut defunctos ne amplius noceant, ac ideò parare triremes equos & alia omnia papyracea quæ comburunt, vel in profluentem amnem proijciunt, ne amplius redeant, atque ideò bombardas explodunt vt illos deterreant à reditu.

khaó, khôn kháo: *prudente, auisado, entendido*: sapiens, tis. kháo lám: *mui entendido*: sapientissimus, a, vm.

khaó: *examinar*: examen adhibere. khaó sách: *reuer o liuro*: discutere librum. khaó lại, idem. khaó lươc: *por atormento*: examinare reum per torturam.

khaó cả, khaó giá: *taixar o preço*: taxare pretium.

khaó, bánh khô khaó: *bolos torrados de arròs com iagra ou açucar preto, amarelos secos*: bellaria ex oriza & saccharo nigro quæ torrẽtur & siccantur ad ignem & fiunt crocea.

khăóc: *chorar*: fleo, es. khăóc lăóc, idem.

kháp: *todo*: totus, a, vm. omnis, e. kháp thien hạ: *todo mundo*: totus mundus. kháp mọi nơi: *todo lugar*: omnis locus. kháp người: *todos os homens*: omnes homines.

khát: *ter sede*. sitio, is. khát nước: *sedc de agoa*: sitire aquam. khát mặt ai: *desejar de ver alguem, ter saudades*: desiderio alicuius teneri. đói khát: *ter fome*: famem pati. khát đạo: *desejar a ley*: concupiscere legem.

khâu: *cozer*: consuo, is. khâu aó: *cozer a cabaya*; consuere vestem. khâu đéá: *remendar*; resarcio, is.

khâu: *ornamento de latão ou de prata que se poem iunto do cabo da catana ou da lança & cousas semelhantes*; ornamentum ex ære, vel argento, circa capulum gladij, vel lanceæ aut similium, alij khêu, vel khou.

khẩu, miạng: *boca*: os oris. ác khẩu, dữ mieng: *roim boca*: os prauum.

khê: *saber afumo*: fumo inficì cibum. khơm khê: *o arròs sabe a fumo*: fumo infecta est oriza. khết, idem.

khê

khê lê: *muitos sem conto*: multi absque numero, vide hà.

khe nứớc: *ribeira de agoa*: riuus aquæ.

khê, blái khê: *carambola*: fructus indicus quem lusitani, carambola, vocant.

khem: *absterse*: abstineo, es. kiêng idem. ăn khem: *guardar a boca como as paridas*: abstinere à quibusdam cibis vt puerperæ. ăn khem thịt: *absterse da carne*: abstinere à carnibus.

khen: *louuar*: laudo, as. nói khen, ngựợi khen, idẽ.

kheo, đi cà kheo: *andar em pes altos de pao*: incedere in præaltis pedibus ligneis.

khéo: *cousa bem feita*: affabrè facta res làm cho khéo: *fazer bem feito*; affabrè facere. khéo dẽạ: *abilidade no traçar*: ingenio valere ad machinandum. khéo léo, idem. khéo miệng: *gracioso no fallar*: lepidus, a, vm.

khép cửa: *fechar a porta sem a trancar*: claudere ianuam absque repagulo.

khét: *cheirar a chamusco*: olere vstulationẽ. khét lè, idẽ.

khêu đèn: *espiuitar a candea*: emungere lucernam. khêu rác: *tirar o cisco com a ponta de algũa cousa*: extrahere quisquilias aliquâ re acutâ. khêu ốc: *tirar do brigigão o que tem pera comer*: extrahere ex cõchilio quod edi solet; & sic de similibus, khêu, significat extrahere.

kheu, vide kheo.

khi: *tempo*: tempus, oris. khi ấy: *então*: tunc. khi nây: *agora*: nunc. khi nãy: *ainda agora*: paulo ante. đang khi: *em quanto*: dum. đang khi ăn: *em quanto come*: dum comedit. đến khi đã ăn: *depois de comer*: post comestionem. khi tlứớc: *antes*: antequam. khi sau: *depois*: postea. khi chửa có: *em quanto não*: dum nondum. có khi thì có, có khi thì chang: *as vezes tem, as vezes não tem*: interdum datur, interdum non. chẳng khi đừng: *sem cessar*: continuò, sine intermissione. khi thụ khi yểu, vide yểu.

khí, hơi: *humor*: humor, ris. khí nứớc: *vapor*: vapor, is. khi đất: *exhalação*: exhalatio,

latio, nis. khí đǒục: *humor roim* humor nociuus. khí *ſuſtancia*; ſuſtſtantia, æ. khí mẽnh ra: *polluçaõ*: pollutio, nis. khí rét: *frio*; frigus, oris. khí sốt: *quentura*: calor, is.

khí giái: *todo genero de armas*: armorum quodcunque genus.

khí, xuy hiệu khí: *dar final com trombeta*: ſono buccinæ ſignum edere.

khỉ, con khỉ: *bugio*: ſimia, æ.

khía: *quinas, cantos*: angulus, i. khía mũ: *os cantos do barrete*; anguli pilei. khía ngăọc: *cantos do vidro triangular*: anguli vitri triangularis.

Khích nghịch: *odio*: odiũ, ij.

khiêm nhường: *humildade*: humilitas, atis.

khiểng một chên: *coxo de hũ pè*: claudus altero pede.

khiêng: *dous, ou muitos iuntos accarretarem algũa couſa as coſtas*: deferre humeris aliquid duos aut plures. khiêng gỗ: *accarretar dous ou muitos hum pao as coſtas*: geſtare humeris lignum duos aut plures.

khiến: *mandar*; præcipio, is. khiến cho: *prometer dar*: promiſſio dandi.

khiến đá: *fazer andar as pedras por feiticeria*: præcipere lapidi vt moueatur, ab vno loco in alium, ex præſtigio & arte dœmonis.

khiến, đua hành khiến, vide hành.

khít, kín khít: *tapar bem como buracos &c*: obturare foramina, & ſimilia.

kho: *celeiro*; cellarium, ij. kho gạo: *celeiro de arròs*: granarium orizæ. kho tiền: *diſpenſa de caixas*: cellarium monetarum.

kho thịt: *cozer carne em ſeco ſem agoa*; concoquere carnem ad ſiccum ſine aqua. kho cá: *cozer peixe ſem agoa em ſeco*: coquere piſcem ſine aqua.

khô: *couſa ſeca*; ſiccus, a, vm. cá khô: *peixe ſeco*. ſiccus piſcis. phơi làm khô: *ſecar algũa couſa pera a goardar*: ſiccare aliquid ad aſſeruandum. bánh khô: *biſcouto* biſcoctus panis. bánh khô

khảo,

khảo, vide khảo. cây khô: *aruore seco*: ficca arbor.

khô: *encacho*: velamen pudendorum.

khó: *trabalhoso*: laboriosus.a,vm. khó lảo: *cançaço do coração*: labor cordis. khổn khó: *trabalhos, miserias*: miseria, æ. khó khan: *pobre*: pauper, is. khó mặt: *rosto triste de afflição*: afflictus vultus.

khó, nói khó cũ ai: *praticar com alguem*: confabulor, aris.

khổ: *pentem do tear*: pecten telæ. bẽải rọũ khổ: *canga larga porque tem o tear largo*: ampla tela quia pecten est amplum, & è contra.

khổ, cửa khổ: *porta da fortaleza por onde entrão os que se vão adoutorar*: ianua arcis in quam ingrediuntur qui doctoris gradum sunt suscepturi,

khổ, đắng: *amargoso*: amarus, a,vm.

khỏa: *sortes de feiticeiro*: sortes venefici. đi khỏa đi bói: *ir consultar o feiticeiro*: veneficũ cõsulere. vide bói.

khỏá: *fechadura*: sera, æ. chià khỏá: *chaue*: clauis, is. mở khỏá: *abrir a fechadura*: seram reserare. đáõ khỏá lại: *fechar a fechadura*: seram claudere. khỏá mlạc: *cadea do redondo*: sera pensilis rotunda.

khỏả: *igoalar*: æquo, as.

khỏách: *cabeça cortada*: caput abscissum. chém khỏách: *cortar a cabeça*: caput amputare.

khỏai lang: *batata*: tuber insulanum. củ lang, idem.

khỏai tù, củ tù: *inhame*: colocasia, æ.

khỏai, bánh khỏai: *apas molles de arròs que tem dentro feijões*: placentæ teneræ ex oriza quibus adduntur fazeolorum liba.

khỏái: *cocuruta da cabeça*: vertex capitis. tảóc khỏái: *cabellos do redomoinho da cabeça*: verticis capilli.

khỏan: *de vagar*: pedetentim. khỏan khỏan idem. khỏan đã: *esperai*: expecta. đuợm đã, idem.

khỏan, cai khỏan: *verruma*: terrebella, æ. khỏan đi:

furar com verruma: terebrare, terebellâ perforare.

khŏan thay: *Clemente*: clemens, tis.

khŏán người ta: *pagar a alguem pera que faça em meu lugar as obras publicas a que eu estaua obrigado*: locare aliquem vt vice mea faciat opera publica quibus tenebar.

khŏán răn, khŏán hŏm: *encantar serpentes e tigres per arte magica*: incantare serpentes & tigres veneficio.

khŏán khŏé: *bem disposto*; valens, tis.

khoân, vide khuôn.

khŏang, chó khŏan cổ: *cão que tem o pescoço de differente cor do corpo*: coloris diuersi canis in collo, à colore corporis. chim khŏang cổ: *aue de differente cor no pescoço do que no corpo*: auis alterius coloris in collo, & alterius in corpore. sic de alijs animalibus.

khŏảng: *peitaca do barco*: diuisiones partis inferioris nauigij.

khŏât: *ficar encuberto*: tectus, a, vm. nơi khŏât gió:

lugar abrigado do vento: apricus locus à vento. khŏât mặt blờ̀i: *escondido do sol*: absconditus à sole. khŏât cây: *escondido das aruores, não se vè por estar de tras das aruores*: tegitur ab arboribus ita vt videri nõ possit. khŏât núi ây: *està de tràs daquelle monte*: tegitur illo monte, & sic de alijs. ăn khŏât: *comer as escondidas*: occultè comedere. khŏey khŏât: *esquecerse*: obliuiscor, eris.

khŏát: *remar de pangale*: remo breui cymbam impellere. khŏát: *acenar que venha*: nutu significare vt veniat.

khộc bế tay; *fazer dar estalos aos dedos*: crepitum digitis edere.

khŏe, cậy: *confiar*: confido, is. khŏe của: *confiar no fato*: confidere in bonis khŏe mềnh: *confiar em si*: confidere sibi ipsi.

khŏé *saude; forças*: sanitas, atis. khŏé lành, khŏé mạnh, súc: khŏé, idem.

khŏey, làm cho khŏey: *fazer por botar da memoria*: obliuioni mandare. chảng

có khi khŏey: *nunca me ei de esquecer*: obliuiſcar nunquã.

khŏét: *roçar como com faca fazendo buraco*: runcare, vt cultro vſque ad foramen. chuọt khŏét hòm: *o rato fazer boraco no caixão roendoo*: rodendo ciſtam mus perforauit. khŏét con mắt: *tirar os olhos*: oculos effodere.

khŏét, nói khŏét: *mentir*: mentior, iris.

khŏêt: *argolinhas que diuidem as caixas de seſsenta em seſsenta*: circuli diuidentes monetas in ſexagenarias. khuy, idem.

khôi, đỏ máu khôi ra: *em sangue te vazes*: ſanguinem vtinam profundas. maledictum.

khoi nước: *rego de agoa*: riuulus aquæ.

khói: *fumo*: fumus, i. tỏá khói ra: *subir o fumo*: fumum aſcendere.

khói: *escapar*: euado, is ra cho khói: *ide pera onde nũca mais vos veja*: videã te nunquam. khỏi bỏ vạ: *sair liure da accusação*: euadere accuſationem. đả khỏi làng: *ia passamos a aldea*: pertranſiuimus iam pagum. khỏi náng: *fugir de calma*: euadere æſtum. khoi hai ngày: *passados dous dias*: præterito biduo. khỏi cạn: *sair do baixo*: euadere ſyrtes.

kho-i, bien kho-i: *mar alto*: altum mare.

khôn: *sezudo*: ſapiens, ntis. khôn kháo, khôn ngŏan, idem. khôn dễạ: *entendido*: intelligens, ntis. khôn mạc nói hết: *difficil pera dizer tudo*: difficile ad explicandum omnia.

khổn: *trabalhos*: labor, is. chịu khổn khó: *padecer trabalhos e miserias*: miſerijs & laboribus vrgeri. khổn nạn, khổn hẻ. *coitado, coitadinho*; heu miſellule, verba compatientis. làm khổn ai: *fazer mal a alguem*: nocere alteri. khổn mềnh: *aflição propria*: afflictio propria. rứt khổn: *extrema miseria*: ſumma miſeria.

khớn, dái: *ter medo*: paueo, es.

khớn, rang khớn: *dentes cujos*: ſordidi dentes.

khŏở, vide thŏở.

khó-p: *freyo*: frænum, i. tla khó-p: *enfrear*: fræno, as. gệt khó-p lên: *puxar polla redea*: frænum cõtrahere. dùi khó-p xú ong: *allargar o freyo*: habenas laxare.

khoũ: *vasio*: vacuus, a, vm. ăn com khoũ: *comer arròs sem conduto*: absque conducto edere orizam. làm việc khoũ, làm khoũ: *trabalhar de graça*; sine præmio laborare. ra khoũ: *desfazerse em nada*: annichilari. đi khoũ: *foy debalde*: frustrà iuit. nhà khoũ: *caza vazia*: vacua domus.

khoũ gŏá: *viuuo; viuua*: viduus, vidua. khoũ, chẳng có bạn: *não he cazado*: solutus est ab vxore, non coniugatus.

khổũ, oũ khoũ: *certo philosopho que na China floreceo pouco mais de 500. annos antes do nacimento de Christo Nosso Sõr, a este philosopho chamão os Chinas Santo porque lhes ensinou a politica e o gouerno do Reyno e de suas cazas e foy inuentor ou restaurador das letras, dis mal dos idolos e sua ley chama ley dos*

barbaros do mato, mandou adorar a; thượng đế: *que alguns querem ser Deos*; Quidam philosophus qui quingentis paulo plus annis ante Christum Dominum floruit, hunc philosophum sinæ vocant absolutè Sanctum quia ipsos docuit politicam, & regni administrationem aut etiam familiæ, eundem dicunt inuentorem aut repara. torem literarum, is idolorum figmenta vocat legem barbarorum, & proponit adorandum regem supernũ quem aliqui interpretantur Deum, communiter apud Sinas nominatur. thánh hiền: *Santo bom*: Sanctus bonus. vel oũ thánh: *o Sõr Santo*: Dominus Sanctus.

khu: *as nadegas*: nates, ium. bàn tlôn, idem.

khuy, vide khŏết.

khuya *alta noite*: multa nox. đã khuya đi nàm ngủ: *iá he alta noite, ide dormir*: iam multa nox est, ito cubitum. còn khuya ngủ đi: *ainda he alta noite, dormi*: adhuc est alta nox, dormi.

khuien:

khuien: *exhortar*: hortor, aris.

khuiét: *faltar a lùs*: deficere lucem. khuiét mặt blò-i: *faltar a lùs do ſol*: deficere ſolis lucem, vt in eclipſi. mặt blang đã khuiet: *vay a lua migoante*; decreſcit luna.

khứng: *querer*: volo, vis. chẳng khứng: *não querer com reſoluçáo*: nolle omninò.

khứ-c: *contrario, como agoa do fogo*: contrarius, a, vm, vt aqua igni, calor frigori. xích khứ-c: *botar fora*: expello, is.

khuôn: *forma de couſa que ſe funde*: forma rei fuſilis. khuon ảnh: *forma de imagens como varonicas*: forma imaginum fuſilium. khuôn: *couſa vazia em que ſe encaixa outra*: res vacua cui intus adaptatur alia.

khủng, kinh khủng: *ter pauor*: contremiſco, is.

kí, biên kí: *eſcriuão*: notarius ij.

kí, gư-ở-i, vide gư-ở-i.

kí, đau cốt kí: *doença de gota*: podagræ morbus.

kì, thứ-a: *elle de quem ſe tem fallado atràs*: ille de quo ſcilicet prius facta eſt mentio.

kì giờ: *aſſinar hora*: præfigere horam. kì hẽn: *aſſinar como dia tempo &c*: præſtituere tempus, diem &c.

kì, các kì ſự: *todas as couſas*: omnia.

kì, hư-ơng kì nam: *pao de calambà*: lignum odoriferum pretioſum quod calambà dicunt, ſeu callābanū lignum.

kì, thần kì: *diabo que os gentios adorão como protector de ſua aldea*: diabolus quem Ethnici tanquam pagi protectorem colunt impiè.

kì, thổ kì, thổ chủ: *diabo que cuidão os gentios ſer Senhor do chão aonde eſtão ſuas cazas*: diabolus quem Ethnici putant eſſe dominum terræ in qua ſunt illorum domus.

kì, tế kì đạo: *ſacrificio ſolemne que ſe fàs ao diabo que os gentios cuidão preſide as galès*: diabolo quem Ethnici putant præeſſe triremibus ſolemne ſacrificium.

kì mênh: *eſfregar o corpo*

fri-

frico, as. kì chên tay: *esfregar pès e mãos*: fricare pedes & manus.

kì, kinh kì: *corte de Tonquim*: regia Tunchini. vide ké chợ.

kĩ cang, phép nước: *costume da terra*: mos regni.

kĩ, ngŏại kĩ: *liuros por onde os estudantes aprendem letras*: libri quidam quibus scholastici vtuntur vt literas discant.

kia: *outro*: ille alius, thày kia: *aquelle outro mestre*: ille alius magister. ben kia: *a outra bãda*: illa alia pars. sự nọ, sự kia, sự kia sự nọ: *varias cousas*: varię res. làm ḑọ làm kia, làm kia làm ḑọ: *varios modos*: varij modi. tê, idem.

kia, nam kia: *ha iá dous annos*: duo iam sunt anni elapsi. hôm kia: *antontem*: nudius tertius. tê idem. ngày tê, ngày kia: *depois da menhãa*: postridie.

kià hôm kià: *tras antontem*; nudius quartus.

Kiâng, vide kiêng.

kiẫng, vide kiêng.

kiếm: *buscar*: quæro, is. kiếm ăn: *buscar vida*: conquirere victum, dicitur maximè de ijs qui furtis & rapinis, alijsque iniustis modis victum quærunt.

kiến, cái kiến: *formiga*: formica, æ.

kiến, phố kiến: *Chincheos*: homines illius Prouinciæ quæ apud Sinas vocatur, Chincheo.

kiến, cánh kiến: *laca em que tingem peças*: murex quo sericum tingitur.

kiện: *fazer demanda*: litem intendere. cáo kiện: *acusar*: accuso, as.

kiêng: *abster se*: abstineo, es. kiêng thịt: *não comer carne*: abstinere à carnibus. kiêng rượu: *abster se do vinho*: abstinere à vino. & sic de alijs rebus à quibus abstinemus.

kiêng ngựa: *atàr os pès dianteiros ao cauallo*; ligare pedes anteriores equi.

kiép, cướp: *tomar por força*: rapio, is. đạo kiép: *alcatea de salteadores*: prædonum caterua. ăn cướp, idem.

kiếp: *seculo*: sæculum, i. đời, idem. đời đời kiếp kiếp *pera todo sempre*: sæculorum

lorum in fæcula. kiếp nầy: *esta vida*: vita præsens. kiếp sau: *a outra vida*: vita futura.

kiết, hôm kiết: *ha quatro dias*: nudius quartus. ngày kiết.

kiệt, hôm kiệt: *ha cinco dias*: nudius quintus.

kiệt, đi kiệt lị: *ir com grande pressa sem descançar*: festinanter ire sine intermissione.

kiêu: *alto*: altus, a, vm. kiêu ngạo: *altiuo, soberbo*: elatus, superbus, a, vm.

kiệu: *sella do cauallo*: ephippium, ij. kiệu an: *descanço da sella*: ephippij substratum.

kiệu *cadeira*: *de espaldas, andor*: sedes reclinatoria, aut gestatoria.

kim *agulha*: acus, vs. bao kim: *papel ou amarrado de cem agulhas*: acus centum carrâ simul involvere. kim tách: *agulha muito fina*: acus valdè tenuis. tl n kim: *fundo da agulha*: acus foramen. kim nam châm: *agulha de marear*: gnomon nauticus.

kim, đeo kim: *feiticeira que mete agulhas na cabaya pera afogentar ao diabo*: venefica quæ acus infigit vesti ad fugandum dœmonem.

kim đâm xuống: *forar com agulha*: perforare acu.

kìm: *compasso*: circinus, i.

kìm: *tenàs*: forceps, cipis.

kín: *couza secreta*: reconditus, a, vm. nói kín: *fallar em segredo*: secreto aliquid committere. kín đáu: *tapado*: obturatus, a, vm. giọi cho kín đặt: *tomar a goteira da caza pera que seja bem tapada*: stillicidijs mederi vt aptè obturentur. đết thuiền đi cho kín: *concertar a embarcação pera que não faça agoa*: obtura rimas cymbæ, ne aquam admittant. kín khít, idem.

kín, đi kín nước: *ir buscar agoa a fonte ou rio ou poço*: haurire aquam, vel è fonte, vel flumine, vel puteo.

kinh, đái: *ter medo*: timeo, es. kinh sợ *medo repentino*: stupor subitaneus. kinh hãi; kinh khủng, idem.

kinh đó, kinh kì: *corte do*

Tonquim: Tunchinensis regia. bác kinh: *corte da China*: Regia Sinensis.

kinh: *liuro de rezar*: liber precum. đ̃ọc kinh, tụ̃ kinh: *rezar*: legere preces, persoluere preces ex libro.

kinh: *braço de rio*: fluminis riuus. vide kênh.

kính: *reuerenciar*: veneror, aris. thảo kính cha mẹ: *honrar ao pay e à may*: honorare Patrem, & Matrem. kính dái: *temor reuerencial*: timor reuerentialis. kính mến đức Chúa blời: *reuerẽciar e amar ao Senhor do ceo*; reuereri & amare cæli Dominum. kính thày: *reuereciar ao Padre*: reuereri Sacerdotem. & sic de alijs.

kính, gương: *espelho*: speculum, i. mộc kính: *oculos*: perspicilia, orum. chiếu kính, soi gương: *feiticeria que se fàs com olhar o espelho*: veneficium quod fit speculum inspiciendo.

kíp: *de pressa*: actutùm. đi kíp: *ide de pressa*: ito velocitèr. chày kíp phải chết: *tarde ou cedo he necessario morrer*: seriùs aut citiùs moriendum est.

kịp: *a tempo*: opportunè. đến cho kịp: *chegar a tempo*: opportunè aduenire. chẳng kịp: *não chegou a tempo*: opportunus non fuit aduentus. lọp, idem.

ko, vide co.

kơ, vide cơ.

ku, vide cu.

kư, vide cư.

LA, cang la: *ceſto piqueno, redondo*: corbula rotunda.

la, nguò-i ta la: *gritar de gente*: clamor aut murmur populi.

la, coũ la: *batega piquena de vigia*: tintinnabulum paruum pro vigilijs indicandis.

la, mả la: *batega mayor de vigia*: tintinnabulum maiuſculum pro vigilijs.

la, tim la: *ſarna caſtelhana, boubas*: morbus Gallicus, morbus Neapolitanus.

la, phải la: *aſsy he, fallando com inferior*: ita eſt, illa tamen particula non additur niſi loquendo cum inferiori, & eſt ſatis ruſticus loquendi modus addere illud, la, ciuilior eſt ſi dicatur, vi, vt phải vi.

là; *he*: eſt. thien là bló-i: *eſta letra he ceo ou ſignifica ceo*: eſt hæc litera ſeu ſignificat cælum. ten là đĩ gì: *qual he voſſo nome*; eſt nomen tuum quale? hái là: *ou*: vel. âu là mai đén: *parece que chegarã a menhãa*; puto mane aduenturum. ngò-là: *cuido que*: exiſtimo, as. hẽ là: *todos*: omnis, e. là đá: *lagea de pedra*: lapis planus. là hõa: *a penas*: vix.

lá: *folha*: folium, ij. ngày lễ lá: *dia de ramos*: ramorum feſtum. lá miá: *ceo da boca*: palatum, i. lá cây miá: *folha de cana de açucar* canna ſaccharea. lá chèo: *pà do remo*: palmula, æ. lá tõa. lá tô: *coxim da ſella*. ſtragulũ ephippij. lá thi: *gualdrapa*: ſtratum ſupra equum.

lá lách: *paſſarinha*: lien, is.

lả: *tolo*: fatuus, i. mlả, idem.

lả, nuớc lả: *agoa ſem outra miſtura*: aqua pura ſine immiſtione alterius rei.

lả, đõa lả: *barriga vazia quando paſſarão horas de comer, e eſta com fome*: vacuus venter cum hora comedendi iam præterijt & fames vrget. đã lả, đói lả, idem. nhãoc lả: *muito cançado*: fatigatus valdè, maledictum quod imprecari ſolent.

lả: *cortar hum pedaço, como de carne*: fruſtum præſcindere vt carnis & ſimiliũ, melius, mlả.

lạ: *couſa noua, inſolita*: inſolitus, a, vm. của lạ: *fato raro*: merces extraordinariæ. ſự lạ: *couſa rara*: ratus, a, vm. lạ lũ, idem. người lạ: *homem nouo na terra, peregrino*: hoſpes, pitis. phép lạ: *milagres, prodigios*: virtutes & prodigia.

lác, cây lác: *iunça com que ſe fazem eſteiras*: iuncus quo fiunt ſtoreæ craſſiores.

lác, dức lác: *matinada*: tumultus, vs.

lác, cửa lác đi lác lại: *bater a porta com o vẽto por hũa parte e por outra*: moueri ianuam vento huc atque illuc. gió lác đi: *bulir alguã couſa cõ vento*: fluctuare aliquid vento.

lác đi: *deitar da mão*: dimitto, is. proijcio, is.

lác, lâu lác: *muito tempo*; diù.

lác, cái lác: *impingem, empigem*: petigo, inis.

lác, khoũ lác: *vazio, nada*: vacuum, nihil.

lắc đậu: *bulir a cabeça em final que não quer*: renuere mouendo caput.

lạc đàng: *errar o caminho*: deuio, as. chém lạc: *errar o golpe no cortar*: fallere ictum abſcindendo. đi lạc: *ir deſgarrado*: errare viam. chim lạc: *aue deſgarrada*: erratica auis, & ſic de alijs ànimalibus. tàu lạc cửa khác: *o nauio entrou deſgarrado em outro porto*: errabunda nauis alium eſt ingreſſa portum.

lạc, lõan lạc: *alteraçoẽs de guerra*: perturbationes belli.

lạc, tốt lạc mực: *boa tinta*: bonum atramentum.

lạc, của lạc giá: *fato barato*: vilis pretij merces.

lách, vide lá.

lạch: *eſteiro pequeno de mar ou de rio*: riuulus è flumine, vel è mari deriuatus.

lai, dêy lai chang săn: *corda mal trocida*: funis laxus malè contortus.

lài, núi lài: *monte não ingreme*: mollis aſcenſus mons.

lái: *leme*: gubernaculum, i. tay lái: *o pao por onde lhe pegão*: lignum quo gubernaculum dirigitur. bánh lái: *a pà do leme*: palmula gubernaculi. cầm lái: *tomar o leme*: gubernaculum dirigere

bế lái: *virar o leme*: gubernaculum in aliam partem detorquere.

lái lũa: *atearse o fogo*: incendi ignem, incendium ſuſcitari.

lải: *ganho*: lucrum, i. ăn lò ăn lải: *leuar ganhos, onzena*: lucrum ſupra ſortem, vſura, æ.

lại: *vir*: venio, is. lại đây: *vinde cà*: veni húc. lại *outra vès*. iterum. lại bẽào: *entrar outra vès*; iterum ingredi.

lại *e*: &. lại chớ để chúng tòi: *e não nos deixeis*: & ne nos inducas.

lại, hăọc đi hăọc lại: *eſtudar muitas vezas*: ſæpe ſtudere.

lại, đi lại cũ đẽn bà: *ajuntarſe cõ molher*: copulam carnalem habere ſiue licitam, ſiue illicitam.

lay, lũ lay: *bulir couſa que não eſtà bem fixa*; moueri rem non aptè fixam. cóc lũ lay: *a eſtaca bole*: mouetur ſtipes. rang lũ lay: *os dentes bolẽ*: mouentur dentes. laõ lay idem.

lấy, vide lẽy.

lảy, róc: *raſpar*: corrado,

is. lải tle: *aplainar os nòs ao bambù*: complanare nodos cannæ indicæ.

lạy: *fazer reuerencia ou zombaia cõ os ioelhos e maõs em terra, abaixando a cabeça ſobre as maõs*: reuerentiam exhibere, genibus ac manibus terræ affixis, & capite vſque ad manus terræ hærentes demiſſo.

lạy oũ: *beijo as maõs de V.M*: reuereor Dominationem tuam.

lạy ơn đức Chúa blòi: *dar graças ao Senhor do ceo*: gratias agere cæli Domino.

lạy ơn đức Chúa: *agradeço a Voſſa Mageſtade*: gratias habeo Maieſtati tuæ.

lạy, kính lạy: *adorar*: adoro, as. lạy bụt lạy blòi: *adorar os idolos e o ceo*: adorare idola & cælum, verba quibus paſſim vtuntur idololatræ.

lam, tham lam, vide tham.

lăm chăm: *andadura apreſſada como de cauallo*: inceſſus præceps vt equi. nói lăm: *fallar apreſſado* velociter loqui, vel etiã balbutire.

lăm,

lăm, nam: *cinco*: quinque. mươi lăm: *dès e cinco, assaber: quinze*: quindecim. hai mươi lăm: *venti cinco*: viginti quinque.

làm: *fazer*: facio, is. làm đí gì: *que fazeis*: quid agis? làm biếng: *priguiçoso*: piger, gra, grum.

làm chi: *peraque*: ad quid? làm chi đươc, chi đươc: *como pode, ou de nenhũa maneira pode*: quomodo potest, vel nullo modo potest.

làm sao: *de que modo*: qua ratione? khỏi làm sao đươc: *como poderà escapar*: quomodo poterit euadere?

làm thüế: *arrecadar as rendas*: exigere tributa. làm tiền, làm qúi, làm giá̃n, idem.

làm vua: *ser rei*: obtinere dignitatem regis. làm quan: *ser mandarim*: exercere præfecturam & sic de alijs officijs.

lấm, cá lấm: *certo peixe*: piscis qui vocatur, lấm.

lắm: *muito*: valdè. tốt lắm: *muito bom*: valdè bonus. lắm áo: *muitas cabaias*: multæ vestes. đều cõên lắm: *muitos soldados em cabo*: valdè multi milites.

lám lám: *perseuerar*: perseuero, as.

lám: *murcharse flores*: marcescere flotes, nám idẽ.

lấm: *lama*; lutum, i. lấm lấp, lấm bùn: *lama grossa*: cœnum, i. lấy lấm: *lamaçal*: cænosus locus.

lăn: *roliço*: teres, etis. lăn xuống: *rebolar polla ladeira abaixo*: deuolui per cliuum.

gỗ lăn đi: *virarse o pao*: volui lignum.

lăn, may lăn: *abainhar ficándo a costura redonda*: plicatã fimbriã rotũdè cõsuere.

lân, củ lân: *inhame grande*: colocasia, æ. faba Aegyptia.

lan, cu lan: *grades, balaustes*: crates, columnulæ.

làn đan, lỏàn đạn cũ ai: *coniurarse pera algũa cousa roim*: conspirare ad malum. nói làn đan: *fallar impertinẽcias*: futilia loqui, vide đan.

lăn, đánh nỏi lăn: *fazer vergoẽs cõ pancadas*: liuorem excitare verberibus.

lần, một lần, hai lần: *hũa vès, duas vezes*: semel, bis &c.

mấy lần: *quantas vezes*: quoties? kể lần: *contar quantas vezes*: numerare quot vicibus.

lần hột: *rezar as contas*: percurrere precarios globulos.

lần lần: *lagartixa*: lacertula, æ. thần lần, idem.

lặn: *mergulhar*: demergi. mặt blờ-i lặn: *porse o sol*: occidere solem.

lận đận: *mofino*; infaustus, a, vm.

lẫn lộn: *perturbação*: confusio.nis. lẫn thẫn, láo đáo, idem. lẫn lộn nhau: *misturarse*: commisceri ad inuicē. già lẫn: *velho que delira*: delirus senex.

lang: *malhas*: macula, æ. con bò lang: *boi malhado*: bos maculosus, & sic de alijs. ben lang: *malhas brancas*: maculæ albæ.

lang, cu lang: *batata*: tuber insulanum.

lang, đi lang: *vadio*: vagabundus, a, vm.

lang, cả nước lìng lang: *alagar ou cubrir a agoa algũa cousa*: obrui aliquid aquâ.

làng: *aldea*: pagus, i. làng nước, idem. chiếng làng: *fallar com os do gouerno da aldea*; pagi seniores alloqui.

láng tai lại: *applicar a orelha pera ouuir*: arrigere aures ad audiendum.

lẵng, lo lẵng: *triste*: tristis, e. lo buồn, idem.

láng diềng: *vizinho*: vicinus, a, vm.

láng, sáng láng: *claro*: clarus, a, vm. dicitur tam de corporali quam de spirituali claritate & luce.

lặng: *estar calado, quieto*; taceo, es. ở lặng: *estai quieto*: quiesce & tace. lặng gió: *cessar o vento*: cessare ventũ, sic de alijs vt lặng sáo: *cessar em as ondas*: quiescere fluctus.

lạng: *tael*: nummus argenteus vndecim circiter iulijs æquiualens. một lạng, hai lạng: *hum tael, dous taeis*; vnus nummus duo nũmi &c. vsque ad decem exclusiuè, alij lượng.

lạng, vo biến vô lạng: *sem fim*: infinitus, a, vm.

lành: *manso*: mitis, e. hiền lành: *de boa condição*: suaues mores, tốt lành: *fermoso*; spe-

ſpecioſus,a,vm. tôt blai gái lành *fermoſo mancebo molher fermoſa*: pulcher adoleſcens mulier ſpecioſa.

lành, lại lành: *paſſar o agaſtamento*: deſinere iram.

lành: *couſa ſaã e inteira*: integer, gra, grum. còn lành: *ainda eſtà inteira e boa*: integra res adhuc eſt.

lành: *couſa que ſe come ou beue e não faz mal*: eſca aut potus qui non nocet. nước lành: *agoa ſaudauel*: ſalutifera aqua. blái lành: *fruita que não faz mal*: fructus minimè nocens.

lánh: *fugir*: fugio, is. lánh mẽnh *furtar o corpo*: declino, as. tlánh, idem.

lạnh: *couſa freſca, fria*: frigidus, a, vm. nước lạnh: *agoa fria*: aqua frigida. lạnh dẽạ: *barriga fria*: ſtomachus aut venter frigidus. noi lạnh leó: *mal são lugar*: inſalubris locus.

lao, con lao: *zagaya que ſe arremeſſa*: iaculum, i. lao giáo: *lança*; lancea, æ.

lao, cu lao: *ilha*; iuſula, æ. cu lao cham *ilha de champeilo*; Inſula cham, in aditu Cocincinæ. cu lao re: *ilha de pulo catão*; Inſula quam luſitani Pulocatam vocant.

laò, nước laò: *reino dos Laos*; Laorum regnum.

laò, liẹt laò, ốm laò: *doente*; æger, gri.

láo, dáo: *deſordem*: inordinatio in quocunque genere. nhà láo dáo: *caza deſordenada* domus inordinatione plena.

laó: *velho*: ſenex, nis. oũ laó: *Sõr velho*; Domine ſenex. bà laó: *Senhora velha*; Domina ſenior; dicitur ijs quibus honorẽ exhibemus. đức laó, idem, ſolum dicitur de fœminis nobiliſſimis.

laó tử: *inuentor das feiticerias na China*; auctor veneficiorum apud Sinas.

lạo, lộn lạo: *confundir*; confundo, is. alij tlộn tlạu. láo dáo, idem.

laõ, ròũ: *dragão*: draco, nis. đức laõ: *nome do bua de Tonquim o qual primeiro ſe chamaua*; vĩnh tộ: *e depois por não hauer chuua e ſe perderem as nouidades no anno de 1629. tomou eſte nome*; đức laõ: *peraque foſſe mais*

bem

bem afortunado; nomen regis quem apud Tunchinenſes vocant ḉua, cum enim prius alio nomine vocaretur propter famem quæ anno 1629. illud regnum vexauit mutatum eſt illi nomẽ vt fœlicius eſſet regnum ſub nouo nomine regis vt Ethnici ſtultè putant.

laõ tai: *zunir as orelhas*: tinnire aures.

laõ lay, vide lay.

làõ: *vontade, coração*: voluntas, atis. mạc làõ: *ſeja como quizerdes*: placitum tuum fiat. làõ tin: *crer de coroção*: corde credere. khó làõ: *trabalho do coração*: cordis labor. cục làõ; *afflição de coração*: cordis afflictio. dẽõ làõ: *enduzir*: induco, is. xiêu làõ, idem. giục làõ *inſtigar*: vrgeo, es. làõ đỏục: *mão coração, ruins bofes*: animus peruerſus. làõ doũ làõ lo: *penſamentos*; cogitationes. hết làõ hết ſức: *de todo coração e de todas as forças*: ex tota anima ex omnibus viribus. dẽọuc làõ: *fazer propoſitos em bem* proponere in bonum. bloũ làõ: *fazer propoſitos em mal*: proponere in malum.

làõ, lẽy làõ mình mà liệu làõ nguò-i: *por my' entender dos outros*: ex me iudicare de alijs.

làõ, tội cả làõ: *tomo atreuimento*: audeo, es. tanquam petens facultatem ad loquẽdum.

làõ blỏ- làõ: *virar o coração, rebellar, arrependerſe*: pœnitere, rebellionem facere. blỏ- làõ cũ ma quĩ: *fazerſe da facção do diabo*: peruerti ad partes diaboli.

làõ kính: *reuerenciar de coração*: corde reuereri. đức Chúa blò-i mỏ- làõ *o Senhor do ceo moue o coração*: cor mouetur à Domino cæli.

làõ; *os inteſtinos do animal, como figado bofes & o mais que ſe come*: inteſtina animalis, vt bouis, arietis &c.

làõ đõ tlứng: *a gema do ouo*: lutcum oui làõ tláng tlứng: *clara do ouo*: albumen oui.

làõ tláng cau: *o branco da areca*: albumen fructus in-

dicitquem, areca, vocant.

lảõ: *couſa liquida e rala*; liquida res & rarefacta. cháo lảõ: *canja rala*: ius indicum ex oriza rarum & minimè denſum quod, canja, vocant.

lảõ: *couſa frouxa larga*: laxus, a, vm. hài lảõ: *ſapatos largos*: calcei lati. nút lảõ: *nò mal atado*: nodus laxus, &c.

lạõ đầu, lạõ óc: *virar a cabeça*: vertigine laborare.

lặp, nói lặp: *gaguejar*: balbutio, is.

lặp, lầm lặp: *lama muita*: cænum, i.

lặp đần bà: *andar com molher*: coire cum fœmina, locutio immodeſta.

lập, vide lóp.

lập, vide lọp.

lát gác: *ſobradar*: tabulatum componere, lát đẽán, lát léo, idem.

lặt, mlặt: *apanhar hum e hum*: colligere ſingula, poſt ſingula.

lạt: *atilho de bambu*: ligamen ex canna indica in modum viminis confectum. buọc lạt: *os marinheiros que ſeruem na embarcação alugados*: nautæ conducti pretio, vt inſeruiant.

laù laù: *totalmente*: omninò. hết laù laù: *todos atè o derradeiro*: omnes ad vnum. hết thay thảy, idem. khoú laù laù: *vazio de tudo*: omninò vacuus. tốt laù laù: *totalmente bom*: perfectè bonus.

lâu: *por muito tempo*: diù. đã lâu: *já ha muito tempo*: iam diù. đượ bao lâu: *quanto tempo ha*: quandiu? ba giờ lâu: *eſpaço de tres horas*: ſpatium trium horarum. chẳng có bao lâu: *não há muito tempo*: tempus non adeò longum præterijt. lâu thì biết: *com o tempo ſaberá*: diù tandem tenebit. lâu thì quen: *com o tempo acoſtumar ſe ha*: diù tandem aſſueſcet.

lâù các, lâù đài, các lâù: *paço del Rey*: palatium regiũ. nhà lâu: *caza de recreação do Rey*: Regis domus ad animum relaxandum.

lâù, lỗ lâù: *coua que fazem no meyo da caza pera meter nella o fato quando ſe queimão as cazas*: fouea quæ fieri ſolet

let in medio domus, vt cuſtodiantur in illa res tempore incendij, ne pereant.

lâù thủ, quan lâù thủ: *mandarim que gouèrna*: præfectus qui præeſt. tiẽn thủ: *gouernador de Prouincia*: gubernator Prouinciæ.

lậu tinh: *chaga nas partes ſecretas*: vlcus in pudendis.

lâũ, vide loũ.

le: *porem*: ſed. ſaõ le, idem.

le lu-õ-i ra: *botar a lingua fora*: educere linguam extra os.

le, ngón tay le: *dedos deſigoais na compridão*: inæquales in longitudine digiti,

le hặọc: *eſtudar de continuo*: ſemper ſtudere, hặọc lien idem.

lê, phẽn lê: *ter inueja*: inuideo, es.

lê, nhà lê: *familia do bua ou Rey de nome do Reyno de Tonquim*: familia Regis Tunchinenſis quem, bua, vocant.

lê, ngồi lê: *eſtar aſſentado perdendo o tempo*: fruſtrà terendo tempus ſedere.

lê, đi lê: *andar ſobre as maõs botando o corpo peradiante, andar de gatinhas*: repere manibus. lê blệt, bò đi, idem.

lè lỗệt: *mandados dos Reis*; mandata Regum, phép lỗệt idem. bỏ lè lỗệt: *não fazer cazo das leis*: leges ſpernere.

lề: *coſtume*; mos moris. thuò-ng lề, idem.

lề làm bỏ: *o cordão de papel com que ſe encadernão os liurinhos*: funiculus papyraceus quo ligantur libelli.

lé, thuiền lé: *galè*: triremis, is. đạo, idem.

lẻ: *manſo, quieto*: manſuetus, i. lành, idem. lạng lẻ, ít đều: *de poucas palauras*: taciturnus. a, vm.

lẻ, bọ lẻ: *molher ſegunda*: concubina, æ.

lẻ, ít: *pouco*: parum. tiền lẻ: *huãs poucas de caixas que crecem do numero perfeito, como cento e cinco, as cinco ſe chamão*. tiền lẻ; *e aſsy tambem nas outras couſas*. paucæ monetæ quæ ex numero perfecto ſuperſunt, vt ſi ſint centum & quinque; quinque illæ monetæ quæ ex nu-

mero centum ſuperſunt dicuntur, tiền lẻ, & ſic de alijs rebus.

lễ: *ſacrificio*; ſaerificium, ij. tế lễ: *ſacrificar*: ſacrifico, as. xem lễ thánh: *ouuir Miſſa*: ſacro intereſſe. ngày lễ lạy: *dia de guarda*: feſtus, vel feſtiuus dies. giữ lễ nhứt: *guardar o domingo*: ſeruare Dominicam diem.

lễ: *preſente que ſe fàs a el Rey, ou aos mandarins*: munus quod Regi aut alijs ſuperioribus offertur. ra lễ: *trazer preſente a o Rey a certos tempos*: munera regi præſtitutis temporibus offerre.

lệ: *medo*: metus, vs. lệ gì: *que medo, não tenhais medo*: quid times, ne timeas.

lệch: *torto, como de coluna, aruore &c.* tortuoſus, a, vm. lệch chên: *manco*: claudus, a, vm. què chên, idem.

lệch, chốc lệch: *poſtema aberta*: apoſtema patens. cái nhọt, vel dọt: vide dọt.

leệm, vide liệm.

lên: *mal contagioſo*: morbus contàgioſus. lên tặt: *pegarſe a doença*: inficj morbo.

lên ghe: *pegarſe a ſarna*: inficj ſcabie.

lấy: *leuar ou tomar*: accipio, is. bắt lấy: *pegai, afferrai, como de algũa couſa que pode eſcapar*: cape, vt aliquid quod euadere poteſt. cắt lấy: *tomai*: accipe. chép lấy: *eſcreuei*: ſcribe, nam poſtpoſitum alteri verbo facit imperatiuum. chửa lấy tôi cũ: *acudime*: libera me. giữ lấy: *guardai*: cuſtodi. lấy đi gì mà làm: *com que farei*: quo inſtrumento operabor? nam interdum ſignificat inſtrumentum. lấy guơm mà chém: *tomar a catana pera cortar, matar*: acciperè enſem ad interficiendum. lấy đầu thánh mà giữ mình: *tomar reliquias pera ſua guarda*: accipere reliquias ad ſui cuſtodiam. lấy làm hèn: *ter por couſa baixa*: habere pro re vili. lấy làm trọng: *ter por couſa graue*: habere pro re graui. lấy làm ſự chui: *ter por couſa allegre*: habere pro re iucunda.

lễià, vide liả.

lệinh, vide lệnh.

lễinh, vide lễnh.

lệịnh,

lệinh, vide lệnh.

lem, đen lem: *todo negro como cafre*: niger omninò vt ij quos, cafres, vocant.

lên: *ſubir*. aſcendo, is. poſt verbum habet vim imperatiui vt cất lên: *leuai pera riba*: defer ſupra. tlèo lên: *dependurai*: appende.

lên đất. *deſembarcarſe*; aſcendere, vel potius deſcendere è nauiin terram, ſicut è cõtra, xuống thuiền: *embarcarſe*; deſcendere, vel potius aſcendere in nauim.

lên, đua khác lên: *aleuantar outro Rey*: erigere nouum regem.

lền, vide lần.

lên, vide liên.

lèn: *pilar*: tundo, is, tero, is. lèn bột: *pilar farinha*: conterere, vel contundere farinam.

lén: *andar manſo pera não ſer ſentido*: ſuſpenſo greſſu aliquem incedere ne audiatur. lén đến: *chegar ſem ſer ſentido, ouuindo o que ſe dis*: aduenire ex improuiſo audiendo quid dicatur. lén lại, dòm, idem.

lênh hồn: *alma racional*; anima rationalis. lênh thieng: *eſpiritual*; ſpiritualis, e. lênh nghiệm, phép lạ: *virtude grande, ſobrenatural*; virtus ſupernaturalis. cập chư lênh thần: *todos os ſpiritos*: omnes ſpiritus, verba iuramenti. lênh lăng, vide lăng.

lệnh, chịu: *receber*; accipio, is. baò chủ lệnh lấy: *ficar por fiador*; fideiuſſorem facere.

lệnh, cái lệnh, lệnh lăn: *peça de ſetim*; ſericum raſum.

lệnh, oũ dề lệnh: *mandarim a quem o pouo acode pollas forças*; iudex de vi illata.

lệnh, lũ lệnh: *eſparecer*; relaxare animum.

lệnh Chúa: *prouisão del Rey*; mandatum Regis ex ſcripto.

lệnh: *batega de vigia chaã que não tem polmão no meyo*; ſignum quoddam ad vigilias indicandas planum ſine vbere in medio.

lệnh sử: *eſcriuão de que ſe ſeruem os mandarins graues*; ſcriba qui inſeruit primarijs iudicijs domi priuatim.

lêñh din: *moſſino, deſaſtrado*: ineptus, a, vm, infœlix, icis.

leo: *trepar como era, vide*: adrepere vt hederam, vitẽ.

léo, khéo léo: *couſa perfeita*: affabrè facta res.

léo, nói lát léo: *lingua terceira*: zizaniæ ſæminator.

leò, dêy leò: *eſcota da vela*; veli pes, edis.

leó, lạnh leó, vide lạnh.

lẹo: *aiuntamento dos cães*: copula canum. lẹo: *nacida no olho*: macula in oculo. lẹo: *fruta parida pegada hũa na outra*. fructus inuicem annexi.

lêp, lúa lêp: *nelle vazio ſem grão*: vacua orizæ ſpica. tlứng chêy lêp: *lendem vazia*: lens vacua.

lét, lứa leo lét: *o fogo ſobir pera cima*: ignem ſurſum ferri.

lêt chên. *manquejar*: claudico, as. melius lệch chên.

lêu: *atiçar*: prouoco, as. lêu tlâu húc nhau: *incitar as bufaras peraque dem cornadas huãs nas outras*: irritare bubalos vt ſe inuicem cornibus petant.

lêu, nhà lêu: *tenda em que ſe vende no meyo da rua e que ſe tira e poem cada dia*. taberna ad vendendum in plateæ medio quæ quotidie ponitur & tollitur.

li, cao li: *Reyno de Corea*: Corea.

lí, mlẽ: *rezão*: ratio, nis. tính lí: *ſuſtancia intellectual*: ſubſtantia intellectualis. đia lí: *gèometria*: geometria, æ. thày đia lí: *o meſtre gentio que conſultão ſobre qual lugar ſerà bom pera fazer caza, e taõbem ſobre o lugar das ſepulturas pera que os filhos daquelles defuntos ſepultados neſſe lugar tenhão proſperidades, como os gentios paruoamente ſe perſuadem*: conſulere magiſtrum Ethnicum de loco, tum domus de nouo erigendæ, tum ſepulturæ, ad hoc vt filij illorum qui in ea ſepultura ſunt conditi cuncta proſpera habeant, vt Ethnici ſtultè putant.

lià: *apartar*: ſeparo, as. lià ra, idem. ga lià nhà: *perdeo-ſe a galinha, apartouſe da caza, não tornou mais*: reliquit

quit domum gallina, amissa est.

lích: *fazer em postas ou empicado*: diuidere in frusta, vel protrimentum facere. chết lích: *morras feito em postas*: moriare in frusta diuisus, maledictum. vide lết.

lịch: *calendario*: calendarium, ij.

lịch địch: *matinada*: tumultus, vs.

lịch sự: *cortès*: vrbanus, a, vm.

lịch, vide lẹch.

liêm, câu liêm: *lança a modo de fouce*: lancea in modum falcis.

liềm, cái liềm: *fouce de segar erua*: falx ad metendum herbam.

liếm: *lamber*: lambo, is.

liệm cửa: *fechar a porta, como pera não ser visto &c*: obuelare ianuam, vt ne videaris, vel ne sol ingrediatur.

liên: *continuamente*: indesinenter. hằọc liên: *sempre estudar*: semper studere. liên nhau: *duas cousas iuntas, como duas taboas*: coniunctæ inuicem duæ res, vt duæ tabulæ.

liền: *logo*: statim. liền đi: *logo foy*, statim iuit. liền hờn: *cobrar rancor, que logo passa*: admittere simultatem quæ statim euanescat. alij lền.

liền liền: *a mesma cousa continuada ainda que pareça feita de duas*: eadem res continuata, quamuis videantur duæ res.

lieng, thieng lieng: *virtude oculta, spirito*: virtus occulta, spiritus. tính thieng lieng: *sustancia spiritual*: spiritualis substantia.

liếp: *cajão de rota ou de bambù sobre que estendem as esteiras pera se assentarem*: substratum ex vimine aut cannâ indica contextum super quod panduntur storeæ ad sedendum. ngả liếp: *estender esse cajão*: substratum illud extendere. cặp liếp: *as fasquias que tem pollas bordas*: substrati eiusdem asserculi quibus oræ continentur illius substrati.

liệt: *doença, doente*: ægritudo, dinis. æger. gri. liệt laò, ôm liệt, đau liệt idem.

phải

phải liệt: *adoecer*: incidere in morbum. yếu liệt nhặc: *muito doente*: æger valdè.

liều mệnh: *por se em perigo*: periculo se exponere. liều mệnh chết: *por se em perigo de morte*: exponere se periculo mortis. liều phạm tội: *estar em perigo de cair em pecado*: periculum peccandi subire.

liệu: *considerar, ponderar*: perpendo, is. chẳng hay liệu: *não considera*: cõsiderare nescit. liệu lào người: *procurar de saber a intenção de outrẽ sem lhe dar a entender*: põderare intentum alterius illo nesciente.

liệu, thết liệu: *presente do anno nouo pera o Rey*: munus Regi offerendum ad anni recentis initium.

liệu, cái đình liệu: *facha grande de bambù que queimão em cazas grandes no anno nouo*: fax ingens ex cannis indicis quam comburere solent primarij viri in suis ædibus.

liếu: *canga de hũ sò bambu*: iugum ex vnica canna Indica constans.

lim, gỗ lim: *pao ferro*: lignum qnod ferri duritiem imitatur.

lim dim: *olhos naturalmente muito fechados*: semiclausi naturaliter oculi. lim: *pestenejar com sõno*: nictare præ somno.

lính, cõên lính: *soldado*: miles, itis.

lìn lịt: *olhar com respeito e medo*: aspicere cum quodam metu. lịt lịt, idem.

lịt, vide lìn.

líu, làm líu diú: *fazer embrulhada*; turbas excitare. láo dáo, idem.

líu lo, tlíu tlo: *canto de passero*: auium cantus. nói líu lo: *fallar torto e tosco*: inconditè loqui.

lo: *cuidar*: cogito, as. chớ lo: *não tomeis pena*: ne cures. mày lo gì sự ấy *que se vos dá disso*: quid ad te?

lo buồn: *arrependido, triste*: tristis, e. lo phiền, phàn nàn, sàu nảo, idem.

lo, âu lo: *affligido*: afflictus, a, vm. an ủy kẻ âu lo: *consolar os affligidos*: mœstos consolari.

lo tỏan: *cõsultar*: cõsulto, as.

lo bắt ngắt: *ter cuidados ſobre muitas couſas*: ſolicitudinibus varijs diſtrahi.

lo líu lo, vide líu.

lô, con lô: *vergonhas do homem*; pudenda viri. lô ra: *andar a vergonha*: immodeſtè nudari.

lô, tì lô: *o ſegundo ſtado da gèração do homem, quando no ventre da mày ià tem figura o embriaõ*: generationis humanę ſecundus ſtatus; quando embrio iã habet figuram & hunc ſtatum vocant idololatræ ſecundum humanæ naturæ ſæculum, ſeu kiép, vt ipſi loquuntur.

lò: *fogão, forno*: fornax, acis. lò rèn: *forja de ferreiro*: fornax fabri ferrarij.

lồ: *peita*: largitio ad ſubornandum thoục lồ: *peitar*: ſuborno, as. quan thụ lồ, ăn thụ lồ: *receber peitas*: munera admittere, alij thộ lồ.

lồ, xát moéi lồ: *eſfregar o ſal nãs maõs pera comer*. fricare manibus ſal ad edendum.

lồ, lỏả lồ: *eſtar deſpido immodeſtamente*: nudari immodeſtè.

lồ: *tirar fora as vergonhas*: exerere membrum pudendum, vt cum animal coit. bló, idem.

lỗ: *buraco*: foramen, inis. đào lỗ: *abrir coua*; foueam aperire. lóp lỗ: *entupir a coua*: foueam obſtruere. lỗ lẩu: *coua na caza em que metem a fato por cauſa do fogo*: fouea in quam conijciuntur res tempore incendij. lỗ miệng. *boca*; os, oris. lỗ tai *ouuidos*: auditus, vs. & ſic de alijs.

lỗ bổn: *perder do cabedal no mercadejar*: iacturam facere proprij in mercimonijs.

lọ, cái lọ: *bule piqueno, galheta*: ampulla, æ. amula, æ.

lọ, chẳng lọ là: *non ſomente*: non ſolum.

lọ, huấng lọ: *quanto mais*: quanto magis, lọ là, huấng chi, idem.

lọ nồi, mlọ nồi: *ferrugem da panella*: fuligo ollæ.

lộ, tổ lộ: *publicamente*: publicè.

lộ, đạo lộ: *diabo que dizem eſtà no meyo do caminho*: diabolus quem putant eſſe in medio itineris. đạo lộ

thần quan: *este diabo te mate*: diabolus qui est in medio itineris te interimat. maledictum.

lo: *esparecer*: relaxare animum. đi choi lo lũ, idem.

lo đo: *vagabundo*: vagus, a, vm.

lo tho, lo xo: *achacoso*: valetudinarius, a, vm.

lò, vide lải.

lò, cái lò: *certa nassa de tomar peixe*: nassa quædam ad pisces capiendos.

lò, ăn lò ăn lải: *leuar ganhos*: lucrum vltra sortem exigere.

lỏ: *arroinar como monte*: conquassari, lò lung, idem.

lõ, vide mlõ, vel mlỏ.

lŏa lồ, vide lồ.

lŏài: *specie de cousas*: genera rerum. lŏài nguòi ta: *o genero humano*: genus humanum. lŏài chim: *as aues*: species auium. & sic de alijs rebus.

lŏân, trầm lŏân: *roda de trabalhos e tormentos*: vicissitudo cruciatuum.

lŏân hồi: *trasmigração das almas*: transmigratio animarum. alij lŭồn hồi.

lŏẫn, đau baỏ hăc lŏẫn: *dores de barriga te matem*; interficiant te dolores ventis. maledictum.

lŏạn: *alteraçoẽs no Reyno*; bella ciuilia. lŏạn lạc, lŏạn thâm, idem.

lŏận, vide lŭọn.

lŏật, vide lŏẹt.

lóc, khóc lóc: *chorar*: fleo, es. chăoc láoc, idem.

lôc, câm lôc: *a torrão de terra com que se carrega a cinza pera que não se apague o fogo nella*: gleba quâ teguntur cineres, ne ignis in eis delitescens extinguatur.

lọc; *coar*: colo, as. chép lọc ra: *tresladar em limpo*: transcribere purè à mendis.

lộc, lộục: *dita*: fortuna, æ. may, idem.

lộc, ăn lộc: *ter renda del Rey &c.*: quæstus annuos habere à Rege, vel ab alio principe viro.

lộc sâp: *roldana*: trochlea, æ.

lộc, răn lộc: *vibora*; vipera, æ.

lọc, gió lọc blanh: *o vento aleuanta a palha, mas não*

na-

na leua: eriguntur paleę vento, ſed non tolluntur.

lǒệt, lê lǒệt, phép lǒệt: *leis dos Reynos*; leges regnorum.

lòi: *leuar arraſtado*: trahere vi. lòi lại, loi đi, idem.

lòi tiền: *fio em que ſe enfião as caixas*: filum quo trajiciuntur monetæ æreæ perforatæ. lòi cói: *fita de iunça*: ligula ex iunco. lòi dĕa: *fita de correa*: ligula ex corio lòi tói: *cadeas de ferro*: catenæ ferreæ.

lòi xuo-ng ra: *ſair o oſſo fora da carne*: prominere os extra carnem.

lồi: *olhos muito ſaidos pera fora*: prominentes valdè oculi. đui lồi con mắt ra: *ſaltar os olhos fora*: exilire oculos. lồi dĕa ra: *ſairſe a pelle*: extrahi pellem.

lói, chói lói con mắt: *offende os olhos com o grande reſplandor*: perſtingit oculos magna lux. chói lói tai: *eſtrugir as orelhas*: exurdare aures.

lói, aó duộm lói: *cabaya mal tingida, hũa parte tinta outra não*: veſtis ineptè tincta, ex vna parte recipiens

colorem ex aliâ minimè.

lồi: *couſa interior*: interior, vs. lói gỗ: *amago do pao*: medulla ligni.

lỗi: *erro, errar*: error, is. erro, as. tói có lỗi: *eu tenho erro*: errorem habeo. lỗi cũ đức Chúa blòi: *errar contra o Senhor do ceo*: offendere cæli Dominum. xin lỗi: *pedir as culpas que lhe oppoem*: culpas exigere quæ ipſi opponuntur. chịu lỗi: *darſe por culpado, pera dar ſatisfação*, culpam fateri ad ſatisfaciendum.

lội: *nadar*: nato, as. đi lội *paſſar a nado, a vao*: tranſnatare, tranſuadare.

lợi: *gengiuas*: gingiua, æ. lợi răng, idem.

lóm: *olhos encouados*: profundi oculi.

lo-m đo-m: *couſa embrulhada*: perturbata res. tăóc lo-m đo-m: *cabello parte branco parte preto*: capilli ex parte albi & ex parte nigri.

lò-m: *aruoredo iunto ao rio*: arbor.tum iuxtà flumen.

lồn: *vergonhas de molher*: pudenda fœminæ, dóc, đoi,

bẹ̀n, idem. verba vitanda.

lòn qua: *paſſar abaixando a cabeça como per porta baixa*: inclinando caput tranſire, vt per portam nimis demiſſam. lüòn qua, idem.

lón, thuièn ra cửa lón, lón: *a embarcação ſahio do porto ſem tocar*: cymba egreſſa eſt è portu abſque eo quod impingeret.

lọn: *negolho de ſeda ou de outra couſa*: faſciculus bombycis, aut rei alterius.

lọn cau: *ramo tenro de areca*: ramus tener fructus quem, areca, vocant.

lộn: *miſturar, confundir*: miſceo, es, confundo, is. lộn lạo, tlộn tlạo, láo dáo: *confuſão*: confuſio, nis.

lộn châ ō: *a molher tomar outro marido*: iungi alteri viro vxorem.

lộn dẽ̀ạ: *eſtomago embrulhado*: naufeatus ſtomachus.

lộn, làm lộn lịch: *fazer as auẽſſas*: conrrarium perage-re.

lộn đi lộn lại: *traſmigração*: tranſmigratio, nis.

lòn bọn: *certo peixe*: quidam piſcis dictus lòn bọn.

lọn: *porco*: ſus ſuis, heo, con ſinh, idem.

lọn, dẽ̀a lọn: *pano de lãa muito fino*: pannus laneus valdè ſubtilis.

lọn, cam lọn: *certa ſpecie de laranja grande*: aurei pomi majuſculi ſpecies.

lŏọn, vide lüọn.

lộp: *muito branco*: albus valdè. tláng lộp, idem.

lóp: *cubrir com terra ou com outra couſa algũ buraco &c.*: operire terra aut reſimili aliquod foramen, vel quid ſimile. lóp lại, idem.

lóp: *cubrir o corpo morto com terra ou com a campa*: cadauer cooperire terrâ, vel lapideo monumento. chon, idem.

lóp, vide lủ lóp.

lóp: *camas de varias couſas hũas ſobre outras*: ordines variarum rerum quarum vna alteri ſuperponitur. một lóp, hai lóp: *hũa cama, duas camas*: vnus ordo, duo ordines.

lọp, dựng: *fazer, fabricar*;

car: facio, is. fabrico, as. tạo thien lọp địa: *fazer o ceo e a terra*: facere cælum & terram. lọp nhà: *cubrir a casa*: imbricare domum.

lọp: *alcançar indo de tràs, chegar a tempo*: pertingo, is. opportunè aliquid facere. đi lọp, đi cho lọp: *ide com tempo pera alcançar*; opportunè ito, vt assequaris. chẳng lọp: *não chegou a tempo*: opportunè non aduenit.

lót: *forrar*: duplico, as. aó lót: *cabaya forrada*: vestis duplex. aó kép, idem. lót dĕạ: *almoçar ou forrar a barriga com almoço*: gentaculum sumere.

lót, tả lót tlẻ: *enfaixar o menino*: fascijs infantem inuoluere. lót đàng: *calçar as ruas*: sternere vias lapidibus. lót đất: *alcatifar o chão*: sternere solum, vel munire tapetibus, frondibus &c.

lôt, rau lôt: *herua com que cozem o peixe*: herba quam simul cum pisce concoquunt.

lột: *esfollar*: excorio, as. lột dĕa, idem.

lột áo: *tirar a cabaya por força*: abripere vi vestem quam àlius induam gerit. b'ŏc áo, idem.

lọt đĕào: *passar como por buraco a outra banda*: penetrare tanquam per foramen in aduersam partem.

lọu càu: *Iapão*: Iaponia, æ. nhệt bổn, idem.

loúc, gió loúc cây: *o vento arrancar aruores*; eradicari arbores vento.

loục: *proueito*: lucrum, i.

loục răn loục: *vibora*: vipera, æ.

loũ: *pennas de aue*: pennæ auium. loũ măng: *penugem das aues*: lanugo auium. loũ: *pelos dos animais*: pili animalium. đật loũ: *depenar aues*: deplumo, as. làm loũ: *tirar o pelo ao animal escaldandoo*: pilos animalium extrahere, aqua feruenti perfundendo. loũ mày: *sobrancelhas*: supercilium, i. loũ mé, loũ mí: *pestanas*: palpebræ, arum. loũ: *pelos por todo o corpo humano*; villus, i.

lòũ phổũ: *occo, vazio*: vacuus, a, vm. lòũ mũ: *caixeta em que se guarda o barrete dos letrados*: capsula in.

in qua literatorum pileus seruatur.

lòu gà: *gayola em que se vendem galinhas*: cauea, æ. dicitur etiam de alijs auibus.

lòu bàn: *cubertoura do dulão ou da mesa redonda pera que as moscas não comão as iguarias*; operculum mensæ rotundæ superpositum ne in edulia muscæ irruant.

lòu đèn *alampadario, ou lenterna de papel*: laterna papyracea.

lu, phum lu: *ocioso em caza leuar boa vida sem trabalhar*: otiosum esse domi, ac indulgere genio.

lù và: *buzina do bonzo com que pede esmola*: buccina cum qua sacrificulus stipem erogat alij tù và.

lú: *homem de pouco entendimento*: exigui iudicij homo.

lủ, đi một lủ: *andar eami. nho na mesma companhia*; consociatos simul iter conficere. một đồàn, idem.

lủ cụ: *velho muito corcouado* senex valdè gibbosus, còm lưng, idem.

lủ lớp: *erua muito crecida*; herba quæ iam in proceram magnitudinem excreuit.

lư thư: *fraco, achacoso*: debilis, valetudinarius. lo tho, yếu đuói, idem.

lư đừ: *carregado de sono*: somno correptus. mê ngủ, idem sed cum vitio.

lứ lừ: *muito doce*: suauissimus, a, vm.

lừ, vide lứ.

lử, nhặc lử: *muito cançado*: defatigatus valdè. nhặc nhàn, idem.

lúa: *arròs em herua*: herbá orizæ. cây lúa: *a cana do arròs*: calamus orizæ. boủ lúa: *espiga em herua*: spica orizæ absque granis. gé lúa: *espiga iá cõ grão*: spica orizæ granis onusta. cấy lúa: *dispor o nelle*: transplantare orizam in herba. gạt lúa: *segar o nelle*: metere orizam. đạp lúa: *debulhar o nelle*: triturare orizam. xay lúa: *tirar a casca do arròs*: orizæ folliculum in pistino detrahere.

lụa, cái lụa: *peça de seda que chamão foquem*: fericum Annamitarum quod, foquẽ, di-

dicitur à Iusitanis.

lừa, con lừa: *burro*: asinus, i. chở lừa: *carregar o burro*; asino imponere onus.

lừa lữa: *diferir a cousa e depois não fazer*: omittere rem quam distulit.

lừa: *apartar cousas misturadas*: segregare res permixtas. lià, idem.

lừa, hãy lừa: *ainda tem*: supereſt adhuc, in quibusdam Prouincijs, in alijs hãy còn.

lứa tác: *do meſmo tamanho, igual*: æqualis, e, siue in ætate siue in magnitudine &c. một lứa, một tác idem.

lửa: *fogo*; ignis, is. aliqui là. thổi lửa: *fazer fogo*: ignẽ insufflare. đánh lửa: *ferir fogo com dous paos*: ignem excitare ex duorum lignorũ fricatione vehementi. đèao lửa: *fuſil*: igniarium, ij. tắt lửa: *apagar o fogo*: extinguere ignem. lửa lái: *atearſe o fogo*; ignem ſuccendi. ngọn lửa: *a chama*: flamma, æ. dùm lữa: *cubrir o fogo peraque ſe não apague*; ignem cooperire ne extinguatur. lửa cửi: *incendio*: incendium,

ij. đỏ lửa: *tição não queimado*: titio non exustus chở lửa: *atiçar o fogo*: excitare ignem.

lưỡi, vide lưỡi.

lưỡi, vide lưỡi.

lữân, trềm lữân: *roda de tormentos, no ſair de huns e entrar noutros*: cruciatuum vicissitudo, ita vt vni alter cruciatus succedat. alij lüên, vel lüòn.

lữân hồi: *tranſmigração das almas*: tranſmigratio animarum. lộn về, idem.

lữân cữ nhau: *conſultar entre sì*: consilium inire inter ſe.

lưỡng, vide lưỡng.

lục, sáu: *seis*: ſex. lục niên, sáu nam: *seis annos*; ſex anni. lục súy: *seis ſpecies de animais, e ſe toma por todos os animaes*: ſex animalium ſpecies, comprehenduntur omnes.

lục, vide loục, may.

lực sĩ: *lutador del Rey*: luctator regius.

lùi: *recuar*: retrogredior, eris. đi lùi, idem. chèu lùi: *remar pera trás*: retroire remigando.

lũy:

lũy: *forte, baluarte:* propugnaculum, i.

luy: *terrepleno:* agger, is.

lụy: *ſojeição de inferior pera ſuperior:* obedientia inferioris erga ſuperiorem. chịu lụy: *obedecer:* obedio, is.

lùn, người lùn: *homem anão:* pumillio, onis. chăn chắt, idem.

lún: *irſe abaixando algũa couſa com o proprio peço;* demitti aliquid proprio pondere. lõ, idem.

lụn, hết: *todo:* totus, a, vm. lụn đờ̀i: *toda a vida:* totam in vitam. lụn nam: *todo anno:* integro anno. lụn thăng: *todo o mès:* toto menſe. lụn hết của: *todo o fato ſe acabou:* tota res finem accepit. chét lụn: *morras;* moriaris omninò.

lưng: *a cintura, os lumbos;* medium corporis, lumbi. thắt lưng, buọc lưng: *cingirſe;* præcingere ſe. còm lưng: *corcouado;* gibbus, a, vm. lủ cụ, idem. đau lưng: *dor de cadeiras;* dolor renum.

lưng: *meyo cheyo meyo vazio;* media pars plena, altera pars vacua. lưng bát cơm: *meya eſcudela de arroz cozido;* media ſcutella orizæ coctæ, & ſic de alijs rebus:

lửng, đi chơi lơ lửng: *ir eſparecer;* relaxare animum. lử, idem.

luóc: *cor parda;* ſubniger color. luóc luóc, ſác lem luóc: *preto de todo;* niger omninò. đen, idem.

luọc: *paſſar por agoa quente;* aquæ feruenti ad breue tempus immitti ad coquendum carnem, piſces, herbas &c.

lược: *pentem;* pecten, inis. lược bí: *pentem meudo pera as lendeas;* pecten minutũ ad extrahendos lendes.

lược, khaó lược: *dar tratos;* tormentis & cruciatibus confeſſionem extorquere.

luới: *rede:* rete. đánh lưới: *peſcar:* piſcor, aris. kéo lưới: *puxar a rede:* rete trahere.

lưỡi: *lingoa:* lingua, æ. đâù lưỡi *ponta da lingoa:* extremum linguæ. le lưỡi:

botar

botar a lingua fora: linguam extra os proferre . cứng lưỡi: *lingua grosseira, e que pronuncia mal*: lingua rudis. mềm lưỡi: *lingua branda*: lingua suauis . üớn lưỡi: *enjayarse no fallar*: experimentum facere de loquela, probare linguam, iterum atque iterum repetendo vocabula.

lưỡi gươm: *gume da catana*: acies, ei . lưỡi dẽao: *gume da faca*: acies cultri, & sic de alijs similibus.

lưỡi kèn: *a lingoeta da frauta*: lingula fistulæ.

lưỡi cày: *ferro do arado*: vomer, ris.

lưỡi câu: *ponta do anzol*: extremitas hami.

lượm tay: *aleuantar as mãos iuntas*: iunctas eleuare manus . chắp tay lên, idem.

lượm lúa: *hũ manojo que tem seis mãos cheyas*: manipulus orizæ sex plenas manus continens.

lüôn, vide lüân.

lüộn, vide lüận.

luồn ra: *sair pera fora cousa que estaua pregada, ou encaizada*: refigi aliquid affixũ.

lươn, cái lươn: *enguia*: anguilla, æ.

lườn gà: *peito de galinha*: pectus gallinæ, & sic de alijs auibus.

luống, vide bluông.

lương: *mantimento*: victus, vs. phát lương: *dar alimentos*: victum præbere.

lương y: *medico*: medicus, i.

lường: *cuidar*: cogito, as. lo, sui, idem.

lượng: *tael*: pondus vndecim circiter iuliorum, vel ferè sesqui vnciæ siue argenti siue auri, aut cuiuscunque alterius rei quę ponderatur. một lượng, hai lượng *hum tael, dous taeis*: pondus vnum, pondera duo, sed in auro & argento vsque ad nouem: chín lượng: *noue taeis* pondera nouem argenti &c. at pro decem dicunt. một nén: *dès taeis*: ponderadecem argenti &c. tamen sine addito semper significat argentum vt. một lượng: *hum tael de prata*: pondus vnum argenti quod æquiualet vndecim circiter iulijs romanis. melius, lạng.

luột, dêy luột: *driça da vela*: funis quo velum attollitur, vel deprimitur in naui.

lươt, một lươt, hai lươt: *hũa cama duas camas de cousas que vão por camas como quando se reboca a parede &c*: ordo vnus ordines duo, earum rerum quæ ordinatè superponuntur sibi inuicem, vt cum incrustatur paries. một lần, hai lan, idem.

lúp, nước lúp đầu: *agoa dar por cima cubrir a cabeça*: aquam ita eleuari vt cooperiat caput. nước lúp nhà: *agoa cobre a caza*: aqua eleuatur supra domum. blàn, idem.

lúp xúp: *muitas cousas iuntas, postas sem ordem, como muitas arbores, ou muita gente que vão sem ordem huns pera diante outros pera trás*: inordinatæ res simul congestę, vt multæ arbores absque

ordine dispositæ, multi homines huc atque illuc incedentes, alij xúp xúp.

lút *atè*, vsque. nước lút đến gói: *agoa chega atè o joelho*: aqua peruenit vsque ad genu. mlút, idem.

lụt: *alago*: inundatio, nis.

lụt, vide mlụt.

lươu càu, vide lo-u càu.

lũ: *bulir, cousa que não està fixa*: moueri rem quæ non est fixa. rang lũ lại: *dentes abalados*: concussi dentes. cốc lũ lại: *não està fixa a coluna ou espeque*: cõmota, aut malè fixa columna. lão, chẳng chạt, idem.

lủng lỉnh: *esparecer*: relaxare animum. lo lửng, loũ lỉnh, dủng dỉnh, idem.

lũ, người lạ lũ: *forasteiro, estranho na terra*: hospes, in regione nouus.

lươu, cây thẹu lươu: *romeira*: malus punica. blái thẹu lươu: *romãa*: malum punicum.

MA quĩ, ma cố: *diabo*: diabolus, i. ma: *almas dos defunctos*: animæ defunctorum. ma: *corpo morto*: cadauer. cất ma: *enterrar defuncto*: sepelire mortuum. làm ma: *fazer certa solenidade a os defuntos dentro do triennio do dò*: defunctis solemnitas quædam exhibita intra triennium luctus.

mà: *e*: &. nếu mà: *se*: si. nhưng mà: *mas*; sed. dù mà, dẫu mà: *aindaque, posloque*: quamuis, etsi. & annectitur sẽ le: *com tudo*: tamen. est etiam additamentum vt, mà cả: *fazer preço*: æstimo, as. nói mà cà mà cạp: *gagueijar*: balbutio, is. mà thôi: *e basta*: & sufficit. bở i đâu, mà vè: *de donde vieste e tornaste*: vnde & reuersus es. mà: *pera*: ad. tòi mua mà ăn: *eu compro pera comer*: ego emo ad edendum. đề mà thờ: *pera adorar*: ad adorandum. mà: *porque*: quia. chớ làm mà có tội: *não façais porque he peccado*: ne facias quia peccatum est. mà chớ; *e não mais*: nec amplius. cóbay nhieu mà chớ: *tem tanto e não mais*: hoc est nec amplius.

má mặt: *as faces do rosto*: genæ, arum.

má, gióũ má: *instrumentos de official mecanico*: instrumentum mechanici. chẳng nên gióũ má gì: *não presta pera nada*: vsui nulli est.

má, rau má đè: *chantagem*: plantago, ginis.

mả: *sepultura*: sepulchrum, i. mồ mả: *a terra que se aleuanta sobre a sepultura*: sepulchri tumulus. giếi mả: *alimpar a sepultura das eruas*: sepulchrum mundare, ab illo herbas euellendo.

mã, ngựa: *cauallo*: equus, i. mũ mã vỉ: *barrete feito de sedas de caualle*: pileus ex crinibus caudæ equinę confectus.

mã, oũ phù mã: *genro del Rey*: gener Regis qui chúa vocatur.

mã: aó mã giáp: *peito de dobras ou ilhos pera os soldados de varias cores, ou tambem pera os cantores*: thorax duplicatus varijsque ocellis consutis variegatus pro militibus, vel etiam pro cã-

toribus, varijs coloribus distinctus.

mã la: *batega pequena das vigias:* campanula Indica ad vigilias indicandas.

mã, cũa mã: *cousas de papel que se fazem pera se queimar aos defuntos*; res papyraceæ quæ fiunt ad comburendum pro defunctis Ethnicis.

mạ: *arròs naçido que botão de molho pera semear*: oriza germinans quæ aquæ immergitur antequam sęminetur. geo mạ: *semear esse arròs*: pullulantem orizam sæminare. mạ: *arròs em herua*: oriza in herbam germinans. dõ mạ: *arrancalo pera o traspor*: orizam herbescentem euellere ad transplantandum. đám mạ: *canteiro desse arròs em herua*: areola in qua est oriza germinans sæminata. mạ chiem: *esse arròs em herua da secunda nouidade* posterioris mẽsis oriza germinans.

mác, cái mác: *parão comprido feito a modo de gancho*: falx oblonga adunca. óũ mác: *a baynha desse parão*: vagina falcis oblongę aduncæ. oũ mác: *nome de hũ dos bairros da Corte de Tonquim*: nomen vnius è vicis Tunchinensis Regiæ.

mác nõi, mlác nõi: *panella de borda quebrada*: orificij confracti olla. mẽ, idem.

mặc: *empeçar*: impingere in aliquid quod sit impedimento, mặc việc: *estar ocupado cõ negocios e impedido*: impediri negotijs. trở, idẽ. đàng mặc voy: *estar o caminho impedido cõm elephantes*: præpediri viam elephantibus. mặc gỗ: *empeça no pao*: impingit in lignum, & sic de alijs rebus.

mặc bẽai: *ordidura de tear*: stamen, inis.

mặc: *vestir, calçar*: vestio, is, calceo, as. mặc áo: *vestir cabaya* induere vestem. mặc hài: *calçar çapatos*: calceare calceos mặc: *conforme*: iuxtà, secundũ. mặc rỗi mặc việc: *cõforme ao vagar, cõforme aos negocios*: iuxta otium, secundum negotia. mặc í, mặc làõ: *conforme vossa vontade, como quizerdes*: iuxtà tuum placitum. mặc mùa: *conforme a*

no-

nouidade boa ou mà: iuxta messis copiam, vel inopiã.

măc bó-t: *pera diminuir*: ad minuendum.

mạc, măt mạc: *mascara*: larua, æ. măt mé, idem.

mạc, chạ mạc: *o gouerno da aldea*: pagi rectores. làng, idem.

mạc ngựa: *cascaueis que se poem no pescoço ao cauallo*: nolæ quæ collo equi appenduntur. alij, mlạc.

măch: *mexericar*: defero, fers.

măch dĕáp: *fallar paruoices*: proferre fatua verba. nói quéi quá, idem.

măch: *pulso*: pulsus, vs. án măch: *tomar o pulso*; tentare pulsum. xem măch, idem. biét măch: *entender de pulso*; scientiam pulsus habere. gệt mạch *pulso formicante*: pulsus formicans.

măch nuó-c: *veia de agoa*: vena aquæ.

mạch đàng đi: *vereda*: semita, æ. đàng tieủ, idem.

măch, kê mọc măch: *genero de milho*: milij quædam species.

mai: *a menhãa*: cras. mai nãy: *hoje polla menhãa*: hodie mane. mai sớm: *a menhãa cedo*: cras summo mane.

mai, cái mai: *pangale de cauar*: pala ferrea ad fodiendum apta.

mai, hỏả mai: *murraõ de espingarda*: igniarius funiculus.

mài: *roçar algũa cousa pera se gastar* fricando atterere aliquid vt minuatur. mài dẽao: *afiar faca &c*: acuere cultrum & similia.

mài, tlâu bò mài sưng. *os bois ou bufaras colearem os cornos pera pelejar*: molliter moueri cornua à bubalis aut bobus, quando se ad pugnã parant.

mài, khỏai mài: *inhame comprido*: colocasia oblonga.

mái nhà: *beiras de caza, telhado*: imbrices domus.

mái nón: *abas do chapeo*: ora galeri.

mái cheò: *menear o remo*: versare remum.

mái, gà mái: *galinha*: gallina, æ. & sic de alijs auibus.

mãi, mua: *comprar*: emo, is.

is. nhà mãĩ: *casa que se fas aos defuntos e fingem que lha vendem*; domus quæ fit pro defunctis, & fingitur illis vendi.

mại, mẽm mại: *cousa molle e branda como leito brando*; res mollis, vt lectus mollis, & sic de cæteris.

may: *cozer cousa noua*: consuere aliquid de nouo. thọ may: *alfayate*: sartor, oris. may áo: *fazer cabaya noua*: vestem nouam consuere. may áo cho ai: *dar cabaya noua a alguem*: impertiri alicui vestem nouam. cỏ may: *certa herua que podùs semẽte que se pega nos vestidos se chama ladroẽs*: herba quædam cuius sæmina adhærent vestibus, & vulgò dicuntur latrones à lusitanis.

may: *dita*: fœlicitas, àtis.

may, gió may: *vento nordeste*: thraciozephyrus, pluuiam comitari solet.

may mặt: *rosto, may he palaura que se acrecẽta*: facies, ei. may additamentum in locutione.

mây: *rota*: vimen quod lusitani rota, vocant.

mây: *nuuem*: nubes, bis. đám mây: *pedaço de nuuem*: nubis pars.

mây: *tu, fallando com gente inferior, ou rusticamente*; tu, loquendo cum inferioribus, vel rusticè.

mày con mặt: *sobrancelha*; supercilium, ij. rặn mày rặn mặt: *cabeçudo*; duræ ceruicis.

mày tle, may núra: *os olhos e nòs do bambù*: gemmula, vel tuber cannæ Indicæ.

mày, ặn mày: *pedir esmola*: stipem erogare, ặn mày ặn mót, idem. bị ặn may: *alforge de pedinte*: pera stipem erogantis. ặn mày Chúa: *sustentado del Rey*: nutritus à Rege, & sic de alijs. con mày: *filho adoptiuo de criação*; filius adoptiuus. con nuôi, idem.

máy: *tremer algũ membro per si mesmo*: tremula pars aliqua corporis. máy con mặt: *tremer os olhos*: tremere oculos. máy mẽnh: *tremer o corpo*: tremere corpus. máy mặch: *tremer o pulso*: pulsus tremulus. máy miệng: *desejar de contar algũa cousa*: velle

velle aliquid narrare.

máy, thợ máy: *ſerralheiro*: faber ferrarius. đồ hồ máy: *o relojo mouerſe perſy*: moueri ſeipſo horologium.

mấy: *quanto*: quantum. bán mấy: *quanto ſe vende*: quanti venditur? mấy lần: *quantas vezes*: quoties? đếm mấy người: *contai quantas peſſoas*: numera quot homines. chẳng có giầu mấi: *não he muito rico*: adeò diues non eſt.

mấy, mềnh mấy: *corpo humano*; corpus humanum. đọ mềnh mấy: *eſtremecer o corpo*: contremiſcere corpus.

mấy, cua mấy: *caranguejo cheyo que tem ouas*: cancer plenus, & ſic de alijs rebus quæ cum lunâ implentur.

mảy, một mảy, một chút: *hum pouco*: parum. chẳng có một mảy: *não tem hum pouco, nem hum tem*: nec vnus eſt.

mâm, cái mâm: *bandeja em que ſe come*: menſa rotunda in qua apponuntur edulia. đặt mâm: *aparelhar a bandeja com as iguarias*: menſam rotundam onerare cibis. bưng mâm: *tomar a bandeja e leuala com ambas as mãos pera alguem comer*: portare menſam rotundam ad aliquem, vt edat. đưa mâm: *offerecer a bandeja aparelhada*: menſam rotundam cibis onuſtam offerre. lòu mâm, vide lòu.

mâm bún: *gamela em que ſe fàs a letria*: alueus in quo fit ſimilago.

mám: *peixe ſalgado ou ſeco*: piſcis ſale conſperſus, vel ſiccus. chỉnh mám: *boyaõ de balachão*: diota piſcem ſale conditum continens.

màm: *faſquias entre que ſe mete, e amarra o cajão*: aſſerculi inter quos ſtringitur ſtorea ex cannis indicis texta.

mảm mảm; *tresbordar de muito cheyo*: plenus ita vt ſupereffluat, alij nhảm nhám, vel, nham nháp. blàn idem.

man, một man, hai man: *des mil venti mil*: decem millia, viginti millia.

màn: *cortina*: peripetaſma, tis.

mặn: *feitiços com que ſe curão feridas*; veneficia quibus

vulnera curantur. thày mặn: *feiticeiro que cura feridas*: veneficus vulnera curans.

mẫn: *arròs do Iapão chamado fuxi*: oriza ex Iaponia, quam fuxi vocant.

mận, cây mận: *ameixieira*: prunus, i. blái mận: *ameixa*; prunum, i. blái mận: *gallo ou polmão na cabeça*; tuber, is.

mặn: *cousa salgada*: salsus, a, vm. nước mặn: *agoa salgada*: salsa aqua. est etiam nomen cuiusdam oppidi in Prouincia Quinhin, seu Pulocambi Cocincinæ.

măng: *olho de bambù tenro que se come*: gemmula cannæ indicæ quæ dum tenera est apta est ad cibum.

mang cá: *guelra de peixe*: branchia, æ.

mang, đeo: *trazer algũa cousa cõsigo*: deferre aliquid secum. ảnh mang: *imagem que se trãs ao pescoço*; deferre collo appensam imaginem. mang con: *trazer o filho ao collo*: deferre infantem vlnis.

mang, hổ mang: *cobra peçonhẽta*: serpẽs venenosus.

mang, blái mang tang: *fruta como pimenta*: fructus quidam instar piperis.

mẫng: *alegrarse, dar os parabens*: lætor, aris, congratulor, aris. alij mòng. mẫng bội phần: *alegrarse muito*: lætari valdè. ăn mẫng: *festejar com banquete algum bom successo ou outra cousa*: fœlicem euentum, vel quid simile conuiuio celebrare. mẫng thày đã về: *dou os parabens a o mestre de sua boa chegada*: congratulor magistro de fœlici suo aduentu.

măng: *agastarse de palaura*: irasci ore tenus. măng mó ngườ ita, idem.

măng blả: *agastarse alguẽ contra quem se agasta com elle*: irasci in illum qui prius in ipsum excãduit. măng nhau, idem. măng văn nhau: *agastarse com todos, mà condição*: irasci passim ex malo genio. thót măng ngườ ita: *agastarse cõ outros desentoadamente*; iracundè vocem attollere.

măng tin: *fama*: fama, æ. nghe măng tiếng: *ouuir por fama*: famam cursitare.

máng:

máng : *manjadoura de animais mayores*: præsepium, ij. máng lừa, máng ngựa &c.

máng nước: *canal de pao ou de pedra ou gamela em que se dà a bomba pera botar agoa da embarcação*: canalis quilibet aut etiam alueus quo aqua ejicitur è naui.

máng, sũ máng *falcão ou peça que atira com camara*: falco catapultarius.

mảng *iangada em que se anda no rio*: schedia qua itur super flumen. l è, idem.

mạng: *todo genero de rede*: rete cuiuscunque vsus. mắt mạng: *malhas da rede*; plaga, æ.

mạng dện *teya de aranha*: tela aranearum.

manh *pedaço de couſa velha* fruſtum rei veteris. một manh chiếu: *pedaço de eſteira velha*: pars ſtoreæ veteris. một manh aó: *pedaço de cabaya velha*: pars veſtis veteris & ſic de alijs rebus. mảnh, idem.

manh, thoũ manh: *cego com os olhos abertos*: cæcus oculos patentes habens.

mánh: *olhar com tento e medo*: cernere circunſpectè & cum timore.

mảnh, mảo mảnh: *muito delgado*: valdè gracilis, e. mảo dảnh, idem.

mảnh, vide manh.

mạnh *forte valente*: robuſtus, i. mạnh mẽ, idem. khỏe mạnh: *boa ſaude*: proſpera valetudo mạnh đi: *atura bem no andar*: fortis in ambulando. ngựa mạnh chạy: *cauallo que corre bem*: fortis in currẽdo equus. gió mạnh: *vento rijo* vehemens ventus. rượu mạnh: *vinho forte*: generoſum vinum.

mao, loũ, vide loũ.

mao ngựa: *o penacho ſobre a teſta do cauallo*: criſta plumea in fronte equi.

maò bụt: *barrete de pagode*: pileus idoli, alij mieu bụt.

máo, mếu máo: *choro de menino*: fletus infantium.

mạo, trượng mạo *homem bem diſpoſto alto &c*; quadratus homo, trượng phu, idem.

mào: *ponta da herua*: ſummitas herbæ.

maò, đẫu maò: *o prepucio, ou cabeça do membro*: præputiũ, aut caput mẽbri virilis.

mặ́óc: *deſcarnar como com garfo, tenàs*: excarifico, as. mặ́óc thịt, idem.

mặ̀ọc: *nacer como de ſemente, heruas, &c*: orior, oriris. alij mọc. mạt blò i mặ̀ọc lên: *o ſol nace*; oritur ſol & ſic de alijs.

mặ̀ọc, kê mặ̀ọc mạch: *certo milho*: milij ſpecies.

mậọc: *madeira*: lignum, i. tho mậọc: *carpinteiro*: faber lignarius. mặ̀ọc bài: *pao em que ſe eſcreue chapa qual prohibe algũa couſa*; lignum eleuatum in quo ſcriptum eſt edictum quo aliquid cauetur. alij mọuc.

mảõ: *delgado*: ſubtilis, e. cây mảõ: *aruore delgada*: ſubtilis arbor.

maõ: *eſtar pera fazer*: mox facturus, vt, maõ tlẽy: *eſtar pera partir*: mox diſceſſurus. maõ hết: *quaſi acabado*: mox finiendus.

maõ đợi: *eſperar alguem*: expecto, as. maõ tloũ, cậy: *confiar*: ſpero, as. confido, is.

màõ, ngủ màõ: *meyo dormindo*: ſemidormiens, vel dormitans.

máõ: *vnha*: vnguis, is. máõ tay: *vnhas das maõs*: vngues manuum. máõ chên: *vnhas dos pès*: vngues pedum.

máõ, cây máõ tay: *certa aruore de mezinha*: arbor quædam medicinalis.

mập: *animal muito gordo*: animal pingue valdè. lọn mập: *porco muito gordo*: ſus pinguiſſimus.

mát: *freſco lugar*: amænus, a, vm. viridis, e. refrigerans, ntis. nọi mát mẻ: *lugar delicioſo*: amænus locus. thuóc mát: *mezinha que refreſca*: refrigerans pharmacum.

mắt: *couſa cara*, carò æſtimata res.

mắt, con mắt: *olhos*: oculus, i. tlọn con mắt len: *por os olhos em aluo*: oculos ita eleuare vt albugo appareat. tối mắt: *cego*: cæcus i.

mắt cá: *artelho do pè*: talus, i.

mắt, đẫu mắt tle, đẫu mặt gõ: *nò de bambù, pao &c*: tuber

ber cannæ indicæ, ligni & similium.

mặt, bọ mặt: *melga*: muscula, æ.

mất: *perder*: amitto, is. đã mất: *tà morreo*: mortuus est. mất coũ: *perder o trabalho*: perdere operam. mất viá *ficar sem sangue de medo*: paueo, es. mất làõ ai: *perder a graça, dar no coração de alguẽ*: inimicitiæ ansam dare.

mặt: *rosto*; facies, ei. rán mày rán mặt: *cabeçudo*: duræ ceruicis mặt mũy: *rosto, sembrante*: vultus vs. biết mặt: *conhecer alguem pollo rosto*: dignoscere ex vultu aliquem. ra mặt: *aparecer, sair a publico*: publicè apparere. vắng mặt, ẩn mềnh: *não aparece, escondese*: occultus remanet. tlước mặt: *em presença*: coram. cháõ mặt: *virar a cabeça*; vertiginem pati. khó mặt: *triste no rosto*: vultus tristis. đoú mặt ngườita: *ajuntamento de gente*; conuentus populi. mặt gẹn *sembrante agastado*: vultus iratus. mặt hiền đui: *sembrante alegre*: vultus hilaris. blở mặt cũ ai: *virar o rosto pera alguem*: faciem vertere ad aliquem, blở mặt lại cũ, idem. tối mặt: *cego*: cæcus, i. tối tam mặt mũi, idem.

mặt, may mặt: *cozer*: suo, is, consuo, is.

mặt: *o direito d'algũa cousa*: facies, seu pars recta alicuius rei.

mặt, tay mặt: *mão direita*: dextera, æ.

mặt blời: *o sol*: sol, is. nhệt idem.

mặt blang: *a lua*: luna, æ. nguyệt idem.

mặt mạng: *malha de rede*: plaga, æ.

mặt ruộng: *varsea ou campo de dès varas, daquellas com que se medem os campos*: ager decem mensuras continens, earum quibus Annamitæ dimetiuntur campos. một mặt ruộng, idem.

mặt đất: *a superficie da terra*: superficies terræ.

mặt mả: *mascara*: larua, æ. mặt mạc, idem.

mạt: *derradeiro, infimo*; vltimus, a, vm.

mạt cưa: *o farello do pao quando se serra*: puluis in

mo-

modum furfuris egrediens è ligno cùm ſerrâ finditur.

mạt gỗ: *os cauacos que ſaem do pao quando ſe desfalca ou laura*: aſſulę quæ oriuntur è ligno dum læuigatur aut politur.

mạt: *o fim ou termo de algũa couſa*: finis aut terminus alicuius rei. mạt nam: *fim do anno*: finis anni. mạt giờ: *fim da hora*: finis horæ, & ſic de cæteris. mả mạt: *acabarſe a virtude de fazer mandarins na ſepultura como paruoamente crẽ os gentios que ella tẽ*: ſepulturæ deficere virtutem conferendi gradus gubernationũ illis ad quos pertinent defuncti in illis conditi, vt fatuè putant Ethnici.

mật aõ: *mel de abelhas*: mel apum.

mật miá: *mel de cannas de açucar*: mel è cannis dulcibus expreſſum.

mật: *fel*: fel, lis. mật gà: *fel da galinha*: fel gallinæ, & ſic de alijs.

mau: *de preſſa*: feſtinanter. cháõ idem. đi mau chên: *ide de preſſa*: feſtina.

mau: *couſa tecida, baſta, bem tapeda*: denſus, a, vm. cải mau: *canga bem tapada*: denſa tela benè compacta. phên mau: *cajão tapado*: denſa ſtorea è cannis indicis contexta benè compacta.

mầu: *prudente*: ſapiens ntis. mầu nhiệm: *muito entendido*: intelligens valdè. mầu lám, khôn kháo, ngỗ ngàng, idem.

màu sắc: *cor*: color, is. màu đen: *cor luſtroſa*: color pellucidus.

máu: *ſangue*: ſanguis, inis. chảy máu ra: *correr o ſangue*: ſanguinem exire fluere. sỗ máu ra: *ſoltarſelhe o ſangue como dos narizes*: ſanguinem emittere vt è naribus &c. muít máu: *cançado, esbofado*: fatigatus valdè. mệt, idem.

mầu: *bambù ou pao atraueſſado cõ muitos pregos pera ſe dependurarem nelle varias couſas*: lignum quodcunque appenſum in quo infixi ſunt multi claui ad alia appendenda.

mạu thin, idem ac thìn, vide giờ.

mẫu, mẹ: *may*: mater, tris.

tris. 1. tù mãu, mẹ sinh đẻ: *may que o pario*: mater quæ peperit. 2. kẻ mãu, mẹ ghẻ: *madrasta*: nouerca, æ. 3. đích mãu, em mẹ đã nuoi ngày sau: *a Irmãa da mãy que depois o criou*: Soror Matris quæ postea nutriuit. 4. dưỡng mãu, mẹ nuoi, mẹ mày: *may que o perfilhou*. mater adoptans. 5. giã mãu, mẹ đã lẽy chàõ khác, mà còn nuoi con *may que tem tomado outro marido, mas ainda cria os filhos do primeiro marido*: mater quæ postquam alteri viro nupsit, adhuc prioris mariti filios alit. 6. thứ mãu, đọ mọn cha: *a mãceba do pay* cõcubina Patris. 7. xüẽt mãu, mẹ còn nuoi con, khi chàõ đã tlõn đi: *a may que ainda que o marido desaparecco cõ tudo cria os filhos*: Mater cuius maritus non comparet, filios tamen alit. 8. nhũ mãu, đú: *ama*: nutrix, cis hæc octo genera Matrum distingunt Tunchinenses seu Annamitæ. đức mãu: *may del Rey*: Mater Regis. rứt thánh mãu đức Chúa bà Maria: *a Santissima*

May Maria Nossa Senhora: Sanctissima Mater Maria, Domina Nostra.

maũ, vide maõ.

mâũ, vide mòũ.

mấũ, vide móũ.

mậõ, vide mọũ.

me tên: *ferro da seta*: ferrum sagittæ.

me: *tamarinho*; fructus indicus acidus, ad condiendos cibos aptus quem, tamarinum, vocant lusitani.

mê muoi: *ignorante, idiota*: v mê, idem. nói mê mẽn lộn lạo: *fallar despropositos*; ineptè loqui. lấn mê: *ser inclinado a algũ vitio*: inclinari ad aliquod vitium. mê án üống: *dado a comer e beber com demasia*; nimium inclinari ad esum & potum. mê ta dâm: *ser dado ao vitio da carne*; propensum esse ad vitium carnis. mê dâm douc: *ser com demazia dado à molheres ainda à propria*: nimium inclinari ad venerea, quæcunque etiam licita.

mé: *capellas dos olhos*; palpebræ, mí idẽ. loũ mé loũ mí: *as pestanas*; palpebrarum pili.

mè: *gergelim*: sesamum,

mum, i. vùng, idem.

mè: *ripas do telhado*; ſcandula, æ.

mẽ: *moela de aue*; ventriculus auium. mẽ gà: *moela de galinha*; ventriculus gallinæ.

mẹ: *may*; Mater, tris. chị, cô, dì, ꝺu, idem ex gentiliũ abuſu.

mẻ dẽao: *mòça na faca*; piren, enos. mẻ rang: *dentes quebrados*; confracti dentes. bát mẻ: *porçolana quebrada na borda*; fracta in orificio lanx Sinica.

mẻ, mặt mẻ: *maſcara*; perſona, æ.

méch: *offender a alguem leuemente*: leuiter aliquem offẽdere. mất làõ một chút, idem.

mềm: *couſa branda*; mollis, e. mêm mại, idem, vide mại.

mệm, củ mệm: *certo inhame*; colocaſia quædam.

mên, cao mên: *Camboja*; Cambogiæ regnum. cao miên, idem.

men, đi men: *andar de menino*; incedere in pueruli morem bò đi idem.

men; *mezinha pera fazer vinho*; remedium ad vinum conficiendum.

mền, aó mền: *cabaya acolchoada*; veſtis in culcitrę morem aſſuta cum gozipio aut aliquo ſimili. chăn mền: *colcha, godorim*: inſtratum indicum, in culcitrę morem aſſutum.

mến: *amar, querer bem*; amo, as. kính mến: *amar con reſpeito e veneração a peſſoa alta como Deos, Rei &c*; diligere cum reuerentia, perſonam ſublimem vt Deum Regem &c.

mềnh; *corpo*; corpus, poris. thân xác, idem. một mềnh: *per ſi sò*; ſe ſolo. tôi đi một mềnh: *eu vò sò*; ſolus eo. của mềnh: *couſa propria*: proprię res. ꝺọ mềnh: *a propria molher*: propria vxor. đánh mềnh: *dar em ſi*: percutere ſeipſum. inſeruit eadem vox mềnh pro reciproco ſui ſibi ſe.

meo: *moffo*: mucidus, a, vm. mốc meo, idem.

meò, con meò: *gato*: fellis, is.

méo: *eſmechado, não redondo*:

dondo: illiſus, a, vm. méo miẹng *boca torta*: contortum os.

mẹo: *encaixos, encaixar*: inſerere, inciſio, onis. mẹo hòm: *encaixos do caixão*: inciſiones arcę in angulis eius.

mẹo, giò mẹo, vide giò.

mép tai: *fontes da cabeça*: tempora, rum.

mẹp voi mẹp: *elephante manſo que obedece e faz o que lhe mandão*: elephas cicur, & ad mandata obediens.

mét mặt: *roſto deſcorado*: pallida facies, xanh idem.

mết, mo mết *fallar dormindo*: loqui dormiendo.

mệt: *muito cançado*: fatigatus valdè, nhặọc idem.

mẹt, cái mẹt: *certa laya deſupo redondo e largo*: ſtorea quædam rotunda ex cannis indicis læuigatis & contextis ad orizam purgandam.

meu, vide meo.

mêu máo: *choro de meninos*: ploratus infantiũ. khặọc idem.

mí: *capela do olho*: palpebra, æ. mê, idem. loũ mí: *peſtanas*: palpebrarum pili.

mĩ, tôt: *couſa fermoſa*: ſpecioſus, a, vm.

mị, phi mị: *gordo*: pinguis, e. béo, idem.

miá: *cana de acuçar*: canna dulcis.

miá, lá mía: *queixo ſuperior*: mandibula ſuperior, hàm idem. lá miá mũi: *parte interior do nariz*: narium pars interior.

miả nhau: *couſas hũ pouco ſemelhantes*: res aliquantulũ ſimiles, miả miả, idem.

miên, vide mên.

mièn: *pouoação*: pagus, i. làng, thôn, tổũ, idem.

miêng: *bocado de qualquer couſa*: bolus, i. một miêng blầu: *hum bocado de betel*: bolus vnus folii quod, betel, luſitani vocant. mất miêng: *deſmayo*: deliquium animi.

miệng: *boca de qualquer couſa*: os cuiuſcunque rei. miệng nồi: *boca, ou bordas da panella*: orificium ollæ. miệng bát: *bordas da porçolana*: orificium ſcutellæ. miệng ſoũ: *borda do rio*: ripa fluminis. chịu miệng: *fiador*. fideiuſſor, is. há miệng ra: *abrir a boca*: os aperire.

ngặm miệng lại: *fechar a boca*: os claudere. bủm miệng lại: *boca pequena*: os paruum. kheó miệng: *gracejador*: ioculator, ris. dữ miệng: *desbocado, mà boca*: effrænatus in loquendo.

miệt: *meyas*: tibialia.

miễu: *cazinha de adoração do diabo*: domuncula diabolici cultus.

miễu bụt, mào bụt: *barrete de pagode*: pileus idoli.

min; *eu*: ego, cum aliqua præeminentia.

mỉn miệng cười: *rir com modestia*: risu modesto os aperire.

mịn: *barro*: argilla, æ. đất mịn: *terra barrenta*: argillea terra, đất thổ, idem.

minh, sáng: *claro*: clarus, a, vm. đại minh: *grande e claro*; magnũ & clarum, nomen scilicet quo sinæ seipsos ac regnum suum nobilitant. cao minh: *alto e claro engenho, habilidade*: præclarum ingenium.

minh tinh: *bandeira grande no enterramento na qual se poem o nome do defunto*: vexillum quod in iustis defuncto soluendis defertur, & in quo defuncti nomen maiusculis literis describitur.

mình, vide mềnh.

mít, cây mít: *iaqueira*: arbor indica quam lusitani, iaqueira, vocant. blái mít: *iaca*; fructus Indicus, iaca, vocatus.

mịt, mù mịt: *escuro*: tenebrosus, a, vm. tối tăm mù mịt: *cerração*: caligo tenebrosa.

mlả: *paruo*: fatuus, i. lả, idem.

mlặc, đi qua mlặc chốc: *cousa que logo desaparece como relampago*: euanescens statim, vt fulgur.

mlác, vide mác.

mlạc, blái mlạc ngựa: *cascaueis de cauallo*: campanulæ equorum, nolæ.

mlài; *a cabeça do abano*: caput flabelli, siue capulus qui manu tenetur, dum ventus excitatur.

mlải, cái mlải: *lombrigas*: lumbrici, orum. melius blun.

mlầm: *erro sem aduertencia*: error ex inaduertentia. nhầm, lầm, idem.

mlang, mlũ mlang: *sem re-*

reſpeito: liberè, inurbanè, ſine reſpectu. vô phép, idem.

mlát *golpe*: percuſſio, onis. chém mộ̂t mlát hai mlát: *dar hũa cutilada, duas &c* cę. ſim percutere ſemel, bis.

mlặt: *eſcolher hũ e hũ como grãos fruita &c*: ſeligere ſingula vt fructus grana &c. nhạt, mnhạt, idem.

mlạt: *enſoſſo*: inſipidus, a, vm. hèn mlạt: *comer groſſeiro e malguiſado*: cibus vilis, malè paratus. rượu mlạt: *vinho fraco*: debile vinu m.

mlê gai: *tirar o eſpinho*: auellere ſpinas. alij lê.

mlẽ: *rezão*: ratio, onis. phải mlẽ: *dis com a rezão* rationi conforme. chẳng phải mlẽ: *não tem rezão*: rationi repugnans. ſuy mlẽ, xét mlẽ: *ponderar o que dita a rezão*: rationis conuenientiam, vel diſcrepantiam perpendere. nào cò mlẽ gì: *que rezão tem ou não tem rezão algũa*: nulla omninò eſt ratio.

mlêy, mlụt mlêy: *faca ou outra couſa bota*: hebeſcens gladius, vel aliud ferrum &c.

mlế̃nh, vel mlĩnh, vide mlũ.

mleü, cá mleü: *certo peixe de rio que chamão Rey*: piſcis quidam fluminis Rex vocatus.

mlở, mlâm mlở: *por inaduertencia*: inaduertenter. mlở việc khác: *ter eſtorno de outro negocio*: præpediri alio negotio. chờ người kẻ mlở *eſperar por alguem pera o não deſencontrar*: expectare aliquem ne occaſio illum videndi prætereat.

mlồi, nước mlồi: *o Reino de Champa*; Regnum Ciampà. trì trì, chiem thành, idem.

mlời: *palaura*: verbum, i. ſermo, onis. nói một hai mlời: *tenho que fallar hũ pouco*; dicendum habeo aliquid. chẳng có mlời ây: *não diſſi tal*. verbum illud non protuli. gửi mlời thăm: *mandar recados*: verba ſalutationum mittere. gửi mlời lạy: *mandar recados a peſſoa muito graue*: verba ſalutationum primariæ perſonæ mittere. đam mlời: *leuar recados*: mandata deferre. cãi

mlò·i : *contradizer*: contradico, is. ꝺưng mlò·i: *obedecer*: obedio, is. cưó·p mlò·i: *interrumper a palaura*: sermonem alterius interrumpere. vrbanè tamen adduntur hæc verba, cưó·p mlò·i oũ: *com licença de V. M*; bona cum venia. mlò·i nạng: *palauras pezadas*: verba duriora.

mló·n: *grande*: magnus, a, vm. ló·n, idem. đ'ên mló·n: *crecer*: cresco, is.

mlót, blái mlót: *certa fruta como ameixas*: fructus quidam in pruni modum. bánh mlót: *bolinhos ao modo da mesma fruta*: placentulæ pruni figuram referentes.

mlụt, vide mlêy.

mlũ mlĩng dẽ ngưo·i: *desprezar*; contemno, is. vò phép, idem.

mnhâm, vide mlâm.

mnhẽ, vide mlẽ.

mo: *casca debaixo das folhas da ariqueira*: cortex in modũ pellis sub folijs arboris quam lusitani, ariquerã, vocant, hic cortex inseruit ad aliqua inuoluenda vt libros, manuscripta & similia. bó mo bó chiéu: *amortalhemte com essa casca, ou com esteira, não tenhas em que te enterrem*: maledictum quo quis non solum mortẽ alteri imprecatur, sed etiam vt ita miserè moriatur vt nõ habens quo honestè sepeliatur corpus eius, mittatur intra corticem foliorum ariqueræ, vel intra stoream.

mồ: *lugar aleuantado sobre o corpo enterrado, ou de terra, ou de outra materia*: tumulus, i. mồ mả: *sepultura*: sepulchrum, i.

mồ vô sự: *fieis de Deos*: aceruus mercurij.

mồ côi mồ cút: *orfão*: pupillus vtroque parente orbatus. mồ côi: *orfão*: pupillus, i.

mồ hôi: *suor*: sudor, ris. mô hôi ra: *suar*: sudo, as.

mồ háõ: *ferrugem da cuzinha*: fuligo culinæ.

mồ dìn: *figura de palha em que os feiticeiros fazem o mal que querem que o diabo faça a outro*: statua ex paleis congesta in quã venefici peragunt quicquid volunt à dæmonibus in aliquam perso-

ſonam fieri. bồ, idem.

mồ dục, blái cật: *rins*: renes, num.

mồ cỏên: *iangoma*: fructus indicus in pruni ſylueſtris modum, quem luſitani, iangoma, vocant.

mồ hòn: *fruita que ſerue de ſabão*: fructus indicus pro ſapone inſeruiens.

mồ nâu: *fruita que ſerue pera tingir*: fructus quo ad tingendum vtuntur. alij bồ nâu.

mô: *onde*: quo. đi mô: *onde vas*: quo is? melius, đi đâu.

mô: *que*: quid. việc mô: *que negotio*: quid negotij? melius, việc nào.

mồ cá: *buſcar peixe com a mão na agoa*: piſces manu tentare in aqua ad capiendum.

mó: *apalpar*: palpo, as. fo đến, idem.

mó, ác mó: *papagayo*: pſittacus, i.

mỏ, tlẻ mỏ: *menino ignorante*; puer inſipiens. tlẻ tlũ, tlẻ mon, idem.

mỏ ác: *boca do eſtamago*, os ſtomachi.

mỏ, máng mỏ: *agaſtarſe*: iraſcor, ceris.

mỏ đanh: *vnha da ancora*: vncus anchoræ.

mỏ chim: *bico de paſſaro*; roſtrum, auis.

mỏ vàng: *mina de ouro*: aurifodina, æ. mỏ bạc: *mina de prata*: argenti fodina, æ.

mó, ăn may ăn mỏ: *andar as eſmolas*: ſtipem erogare, mót, idem.

mỏ: *picar eſpicaçar*: corrodo, is. gà mỏ: *galinha come, pica*: roſtrum figit gallina. ác mỏ: *os coruos te eſpicaſſem*: corrodant te corui. maledictum vſitatum.

mỏ cá: *abrir o peixe pera o allimpar*: exenterare piſcẽ. mỏ gà, & ſic de alijs.

mõ: *bambù que ſe toca pera dar publico ſinal*: canna indica quæ pulſatur ad ſignũ publicum. gố mõ: *tocar eſſe bambù*: cannam indicam pulſare in ſignum, đánh mõ idem.

mõ buâm: *femea do maſto*; lignum concauũ in quod immittitur arbor veli. chốt, idẽ.

mõ, ăn mày ăn mõ, vide mó.

mõ cỗi: *o pao com que puxão pera meter o nelle*: lignũ quod trahitur ad orizã pellicula exuendam in molam. ngảố nay' idem.

mỗ: *foão*: quiſpiam. danh là mỗ: *o nome he foão*: nomen eſt N.

mỗ, lỗ mỗ: *mal enſinado*: inciuilis, e. inurbanus, ruſticus, a, vm.

mộ, ieu: *auuar*: amo, as. mô đạo: *amar a ley*; affici legi.

mo mết: *fallar ſonhando*: ſomniando loqui. rè hŏa mo, vide rè.

mò, blái mò: *albicorque*: Perſicum præcox, vel armenicum.

mò mò: *pouca viſta*: viſus debilis, ſed melius mù mù.

mó tôi: *nos*; nos, particula pluralis.

mó, một mó gạo: *hũa mão cheya de arròs*; pugillus orizæ.

mở: *abrir*: aperio, is. mở cửa: *abrir a porta*: aperire ianuam. mở thư kín: *abrir a carta fechada*: aperire literas ſigillo munitas. mở lụa: *deſdobrar ou deſenrolar peça de ſeda*: explicare, vel expandere ſericum. mở nước: *conquiſtar reino*: ſubiugare regnum. mở đạo Chúa blói: *pregar a lei de Deos primeiro que todos*: primum annunciare legem Dei. mở rừng cho rộ: *romper o mato pera alargarſe*: aperire ſyluas ad locum ampliandum.

mỡ: *manteiga, ou qualquer gordura*: butyrum aut pinguedo quæcunque.

mợ: *tia molher do tio irmão da may*: matertera quæ nupſit Fratri Matris meæ. đợ cạu, idem.

móc: *deſcarnar, tirar como com gadanho*: vncis ferreis carnem detrahere, mắóc idem. cào móc: *arranhar*: vngue lacerare. móc rách thịt: *reſgar as carnes*: dilacerare carnem.

mộc: *moſſo*: ſitus, vs. mốc len: *criar bolor*: mucorem generare.

mộc, hòn mộc: *marcos da varſea*: termini campi.

mộc, vide mắọc.

mộc, vide mục, vel mộục: *olhos*:

olhos: oculus, i.

mộc mỗi: *corpo ià feito quando se infunde a alma*: corpus organizatum cum primum infunditur anima rationalis, est modus loquẽdi sectæ idolorum. vide lò.

mộc nhên: *pastor*: pastor, is. vide chăn.

mọc, vide măọc.

mỗi mieng: *beiços*: labia.

mỗi, cái mỗi: *colhèr*: cochlear, aris.

mỗi nhìn thăm tin: *espia*: explorator, oris.

mỗi, sai mỗi: *feiticeria com que fazem caminhar bonecas de palha*: veneficium quo statua expaleis facta ope dœmonis mouetur. bồ blìn, mồ dìn, blọt mỗi, idem.

mỗi daõ: *alcouiteiro*; leno, onis.

mỗi chỉ: *ponta da linha*: extremitas fili.

mỗi, cái mỗi: *traça que roe o pao*: tinea rodens lignũ. mọt, idem.

mỗi, làm mỗi: *fazerse cabeça de bando, como pera furtar, ou pera mercadejar*; ducem se alijs exhibere vt ad furandum, ad mercaturam exercendam & similia.

mỗi, giếng mỗi: *corretor ou medianeiro pera algũa cousa*: mediator ad aliquod negotium peragendum.

mỗi: *artigos ou pontos de liuros*: articuli aut capita librorum. phúc có bảy mỗi: *sete principaes virtudes*: capita virtutum septem sunt præcipua.

mồi: *tartaruga*: testudo, inis. đồi mồi: *casca da tartaruga*: testudinis concha.

mồi: *isca, ceuo, negaça, pera peixe, aue &c.*: esca, æ, illicium, ij.

mồi nhồi: *isca do fuzil*: fomes, itis. alij mùi nhùi, vel bùi dùi.

mỗi một phần: *todas e cada hũa das partes*: omnes & singulæ partes.

mỗi, vide mộc mỗi.

mỏi: *cançado*: fatigatus, a, vm. mỏi chên: *doer os pes de andar*: fatigari pedes ambulando. mỏi tay: *cançar as maõs ou braços de trabalhar*: defatigari manus aut brachia laborando. mỏi miêng: *cançarse de pregar ou fallar*:

fa-

fatigari linguam, vel os cõcionando aut loquendo.

mọi: *todos*: omnis, e. no mọi, các, idem. mọi ngày mọi có: *todos os dias ha*: omnibus diebus, vel singulis diebus. một ngày một có, idem. no mọi nước: *todos os Reinos*. omnia regna.

mọi, rợ mọi: *gente do mato*: sylueſtres homines. quê mùa: *villão*: ruſticus, i.

mới; *couſa noua*: nouus, a, vm. mới làm: *inda agora fis*: modo nunc feci. thày mới đến: *V. R. agora chegou*: nunc aduenisti magiſter. khi đến thì mới nói: *como chegar então fallarei*. tù mới đến đã nghe tin ấy: *deſdeque cheguei logo ouuì eſſa noua*; ſtatim atque veni, illud nouum audiui. mới rày có việc này: *de nouo hoje tem eſte negotio*: recenter hodie eſt hoc negotium.

mời: *conuidar*: inuito, as. mời thày bói: *chamar ao feiticeiro*: vocare veneficum. mời oũ: *conuido à V. M*; inuito dominationem tuam. oũ mời: *coma V. M*: quæſo comedat dominatio veſtra.

mồm: *focinho*; roſtrum, i. mồm cho: *focinho de cão, ruindade*: roſtrum canis.

móm: *deſdentado*: edentulus, a, vm. già móm: *velho deſdentado*: ſenex edentulus.

móm, cá móm: *certo peixe do mar*: piſcis quidam marinus, móm, vocatus.

mớm: *maſtigar o bocado pera o menino*: præmandere infanti eſcam. bú mớm com: *a ama maſtiga o arròs pera o menino*: nutrix mandit orizã pro infante, mớm, idem.

móm tlóũ: *vntar a pelle do tambor*: linire pellem tympani, vel orizâ coctâ, vel cinere. mớm com: *vntar com arròs cozido*: linire tympanum orizâ coctâ. mớm blo: *vntar com cinza*: linire tympanũ cinere. alij mỏm.

mỏm, vide mớm.

môn: *porta*: ianua, æ.

môn, nha môn: *miniſtros da iuſtiça*: miniſtri iuſtitiæ.

môn pháp môn *feiticeiro*: veneficus, i.

môn:

môn: *herũa de inhame*: herba colocasij.

môn, thien môn đoũ: *escorcioneira*: radix quædam escorcionera dicta.

mòn: *gastarse com o vso*: deteri aliquid vsu. dẽao mòn: *faca ià gastada*: attritus vsu cultellus. hay mòn hay nát: *couſa corruptiuel*: corruptibilis, e.

món: *montinho de qualquer couſa*: monticulus cuiuſcunque rei. món gạo: *montinho de arròs*: monticulus orizæ.

mọn: *couſa pequena*: paruus, a, vm. tlẽ mọn: *menino inorante*: puer rudis. tôi là kẻ mọn: *eu ſou ninguem*: nihili ſum, modus humiliationis, in vſu cùm quis loquitur cum ſuperioribus. tội mọn: *pecado venial*: veniale peccatum. bọ mọn: *molher piquena*: concubina, æ.

mỏn, con chó mỏn, mỏn: *fazer o cão feſta bulindo com o rabo*; geſtire canem caudæ agitatione.

mòng, vide mẫng.

môp, tả môp: *certo peixe de agoa doce*: piſcis quidam aquæ dulis, môp, dictus.

môt: *hũ, de vinte pera cima*: numerus vnitatis à vigeſimo aſcendendo, vt haĩ mươi môt: *vinte hum*: viginti vnum. ba mươi môt *trinta hum*: triginta vnum. & ſic de reliquis.

mót: *retabolo*: tabulæ pictæ.

mót: *rebotalho*: reiecticium, ij.

mót, di mót, ăn mót: *buſcar as eſpigas que deixão os ſegadores, ou as vuas que deixão os vendimadores*: colligere ſpicas à meſſoribus derelictas, vel racemos à vindemiatoribus omiſſos. ăn mót: *comer os ſobejos de outrem*: relicta ab alijs edere. ăn mày ăn mót: *pedinte*: mendicus, i. ăn mó, idem.

một: *hũ de vinte pera baixo*: vnus, a, vm. mươi một: *onze*: vndecim. một cái: *hũa couſa*: vna res. một chút: *hũ poco*: modicum. chẳng có một mẩy: *não tem jà nada*; nihil eſt. làm một: *vnirſe em hum corpo*: conuenire in vnum. hay một: *sò ſabe iſto e não mais*: vnum hoc ſcit.

mŏục, con măt: *olhos*: oculi. mŏục lục, mŏục kính: *oculos*: perſpicilia, orum.

mŏục đoŭ, chăn tlâu: *guarda bufaras*: paſtor bubalorum.

mòŭ: *artigo de contar os dias da lua, do primeiro atè os dès*: articulus quo numerantur dies lunares à primo vſque ad decimum inclusiuè. mòŭ môt: *o primeiro dia da lua*: primus lunæ dies. mòŭ hai: *o ſegundo dia da lua*: ſecundus lunæ dies & ſic de alijs vſque ad decimum. mòŭ mươ-i: *o decimo dia da lua*: decimus lunæ dias.

mòŭ: *criſta de gallo ou de galinha*; criſta galli, vel gallinæ. ghe idem.

móŭ blò-i: *final no ceo extraordinario*: ſignũ aliquod in cælo inſolitum. móŭ bão: *final de tormenta*: ſignum tempeſtati præuium.

moŭ, chiém moŭ: *apparecer em ſonhos*; apparere in ſomnijs.

moŭ lúa: *brotar o arròs*: germinare orizam.

moŭ, con măt moŭ gạo: *kelida nos olhos*; glãucoma, atis. moŭ maó: *encarniçar os olhos*: rubeſcere oculos.

mu: *concha, caſca de mariſco*: conchylium, ij. mucua: *caſca de caranguejo*: concha caneri.

mù: *eſcuro de neuoa*: obſcurum ex nebula. tŏi tăm mù mit: *eſcuro como noite fechada*: tenebroſus, a, vm. coi mù: *ver mal*: obſcurè videre. mù blò-i: *neuoa*; nebula, æ.

mủ: *materia de leicenço*: pus furunculi. nhọt đã có mủ: *o leicenço ià tem materia, ià amodreceo*: pus iam productum eſt in furunculo, iam ad maturitatem peruenit furunculus. nạn mủ: *eſpremer o leicenço*: furunculum premere ad exprimendum pus.

mũ: *barrete*: pileus, i. mũ the: *o ſeiſtauado dos letrados*: pileus exagonus literatorũ. mũ nhục: *o barrete ordinario dos ſoldados*: pileus communis militum. mũ nhùm: *o barrete vermelho de ſoldado*: pileus purpureus militum. mũ ni: *barrete de bonzo*: pileus ſacrificulorum.

mũ triều thiên: *coroa real*: corona regia. mũ gai: *coroa de espinhos*: corona spinea. đáó mũ: *fazer barrete*: pileum conficere. đội mũ: *por ou trazer barrete*: imponere capiti, vel gestare pileum. cất mũ: *tirar o barrete*: deponere pileum, vt quando se quis reum fatetur.

mụ: *nome com que se chamão as velhas*; nomen quo vocantur vetulæ. ơ mụ kia hỏi: *ou velha dalem*; o vetula. si addatur particula, đức, solum dicitur de senioribus & nobilissimis vt đức mụ: *a tia do Rey de Cochinchina*: a rita Regis Cocincinæ ita communiter vocabatur.

mụ bà: *parteiras antigas*: obstetrices quas olim duodecim fuisse putant, atque ob id in eadem mensa quam ipsis offerunt apponunt duodecim fercula, cum duodecim paribus bacillorum quibus vtantur ad edendum, idemque de illis sentiunt, quod oli nostrates Ethnici de Lucina aut Diana.

mua: *comprar*; emo, is. mua chác, idem.

mùa: *algũa tonjunção de tempo*; opportunitas temporis. mùa cày cấy: *tempo de laurar a terra &c*: opportunitas arandi terram. mùa gặt lúa, mùa màng: *tempo da seifa*: tempus metendi. dicitur etiam de quatuor anni temporibus. mùa xüên: *prima vera*: ver, is. mùa hè: *estio*: æstas, atis. mùa thu: *outono*: autumnus, i. mùa đông: *inuernò*: hyems, mis. mất mùa: *perderse a nouidade*: maligna messis. đ̛ợc mùa: *boa nouidade*: copiosa messis. mùa chiem: *a segunda nouidade*: messis posterior. khi, giờ, buổi, bữa, idem ferè quod mùa.

mùa, nữa mùa: *no meyo de algũa acção, negocio*: medium alicuius actionis, negotij &c.

mùa, quê mùa: *rustico*; rusticus, a, vm.

múa: *bailar*: choreas ducere, salto, as. khéu múa: *bailar gentilmente*: saltare venustè.

mưa: *chouer*: pluo, is. blời mưa, idem.

mưa gió: *chuua, e vento*:

pluuia cum vento. mưa đàu: *chuua groſſa e rala*: pluuia maiuſculis guttis cadens ſed raris. mưa bay: *chuuiſca*: imber, bris, pluuia minutior. mưa đá: *ſaraiua*: grando, dinis. mưa dẽọt: *goteira*: ſtillicidiũ, ij. mưa hắt đẽào: *entrar a chuua em caza com o vento*: pluuiam vento impellente intrare. mưa đã giản: *diminuirſe a chuua*: pluuiam imminui. đã tạnh: *iá eſteou*: pluere iam deſijt.

mứa, thùa mứa: *ſobejar*: ſuperabundo, as. du, idem.

mửa: *vomitar*: vomo, is. buồn dẽạ mửa ra: *enjoado, ter engulhos*: nauſea, æ. non dẽạ, idem.

mựa nói dối: *não digais mentira*: ne loquaris mendacium. mựa mựa: *ſe dis ao cão peraque não morda*; dicitur ita ſæpe canibus ne mordeant.

muối, vide muối.

muải, vide muỏi.

muân, vide muôn.

muạn, vide muọn.

mưấn, vide mưốn.

mưận, vide mưọn.

muâng, vide muông.

mưẫng, vide mưống.

múc: *tirar liquor de vaſo grande com outro piqueno que ſe mete dentro do grande*: haurire liquorem ex maiori vaſe vtendo alio vaſe minori quod in maius intromittatur. múc nước, múc dầu, múc rượu, idem.

mục: *repertorio*: index, icis.

mục bài: *chapa em pao*: edictum in ſtipite erecto conſcriptum.

mục, vide mọuc.

mục đòũ, vide mouc đòũ.

mực: *tinta de eſcreuer*: atramentum, i. tốt lạc mực: *boa tinta*: atramentum præclarum. thoi mực: *pão de tinta*: atramenti fruſtum, vt eſt in vſu apud Sinas. gẽy ăn mực: *correr bem a tinta ſobre o papel*: atramentum facile ad ſcribendum. thản mực: *ſecarſe a tinta*: exſiccari atramentum.

muết máu: *esbofado, muito cançado*: fatigatus, a, vm. laſſatus, a, vm. nhaọc mệt, idem.

mui: *cajão ou toldo da em-*

bar-

barcação: vmbraculum in cymba, è cannis indicis contextum. mui thuiền, idem. mui bành voi: *toldo sobre a sela do Elefante*: vmbraculum supra stratum quod Elephãti imponitur.

mùi: *tinta de tingir*: colores ad inficiendum. mùy duộm, vel nhuộm, idem. mùi thôi ra: *desbotarse a cor*: colorem, amittere.

mùi dùi: *isca do fusil*: fomes, itis.

mùi ăn: *sabor do comer*; sapor escæ. ngắm mùi ăn: *prouar o sabor de comer*: saporem cibi experiri. mùi thôi: *feder*: fæteo, es. mùi thơm: *cheirar*: oleo, es. mùi chua *fazerse azedo*: sapor acer. mùi cay: *requeimar*: sapor mordax.

mùy tui: *coentro*: coriandrum, i.

mùi, giờ mùi: *dà hũa hora atè as tres depois de meyo dia*: hora à prima ad tertiam post meridiem. vide giờ.

mùi, chẳng có mùi gì: *nenhũ proueito tem*: emolumenti nihil est.

múi: *gomo ou parte de alguã fruita*: pars alicuius fructus. múi càm: *gomo de laranja*: pars mali aurei, múi mít: *castanha de iaca*: pars fructus qui dicitur iaca, & in modum castanearum diuiditur.

mũi: *nariz*: nasus, i. mũi, dải mũi, nhải mũi: *espirrar*: sternuto, ás. sóũ mũi: *o dorso do nariz*: nasi dorsum. lỗ mũi: *ventas do naris*: nares, ium. lá miá mũi: *a parte superior de dentro do nariz*: nasi pars interior & superior. mũi cúp: *nariz aquilino*: nasus aquilinus. mũi blớt: *nariz rebitado*: nasus simus. dị mũi: *nariz chapado*: nasus resimus. hỉ mũi: *assoarse*: nares emungere. sổ nuớc mũi ra: *estillicidio*: stillicidium, ij. chặt mũi: *entupido com catarro*: nasus rheumate obturatus. tháo máu mũi ra: *sairse o sangue dos narizes*: nasus sanguinem emittit.

mủi: *monco do nariz*: mucus, i. hỉ mủi: *alimpar o monco do nariz*: mucum detergere.

mũi thuiền: *proa da embarcação*: prora cymbæ.

idem

idem de naui.

mũi dẽao: *ponta da faca*: cuſpis aut acumen cultri, ſic de alijs rebus acuminatis.

mụi: *ſobejos de qualquer couſa*: reliquiæ cuiuslibet rei.

mụn, gỗ mụn: *pao preto*: ebanum, i.

mụn: *pedacinhos de qualquer couſa* fruſtula cuiuſcunque rei. mụn lửả: *faiſca*, ſcintilla, æ. mụn mặt: *pintas vermelhas no roſto*; lentigines rubeæ in facie.

mủoi: *ſal*: ſal, is. tra mủoi dẽào: *botar ſal, ſalgar*: ſale aſpergere.

muỗi: *moſquito*: culex, icis.

muội: *ignorante, beſtinha*: inſipiens, ntis. ngây muội, mê muội, idem.

mụoi chaỏ: *o tiſnado do tacho*: fuligine infectus lebes.

mươi; *o numero dès de vinte pera riba a que chamão dous dès*: numerus decem à numero viginti quem vocant duo decem & deinceps vſque ad numerum centum excluſiuè. hai mươi: *vinte, ou dous dès*: viginti aut bis decem. bà mươi: *trinta ou tres des*: triginta aut ter decem. chín mươi chín: *nouenta noue, ou noue vezes dès e noue*: nonaginta nouem, vel nouies decẽ & inſuper nouẽ.

mười: *o numero dès, de dès atè dezanoue*: numerus decem, à decimo vſque ad decimum nonum, incluſiuè. mười một: *onze*: vndecim. mười chín: *dezanoue*: nouendecim.

muôn: *dès mil*, decies mille. muôn muôn: *sem conto*: innumerabilia. muôn muôn vàn vàn: *milhares de milhares*: millionum millia. man vạn idem. muôn tuổi: *muitos annos de vida*; viue diù. eſt præfatio cum quis magnates alloquitur. dẽọũ chúa muôn nam: *viua V. A. dès mil annos*: Rex in æternũ viue. thăn đức oũ muôn tuổi: *viua V. E. muitos annos*: V. E. diù viuat.

muôn, buồn muôn: *enfadado*: tædio affectus. triſtis, e. lo, idem.

muốn, *deſejar*: cupio, is. muốn: *querer*; volo, vis.

muốn

muôn chết: *estar pera morrer*: proximum esse morti.

mụôn: *tarde*: serotinus, a, vm. lúa mụôn: *nouidade serodea*; serotina messis. đến mụôn: *chegou tarde*: serò aduenit.

mướn: *fretar, alugar gente, embarcação &c*; conducere homines, naues &c. thuê mướn, idem.

mượn: *pedir empreſtado couſa que ſe deue tornar a meſma*: commodato petere, vel accipere quod idem numero reſtituendũ eſt. mượn ngựa: *pedir empreſtado o cauallo*: commodatum petere equum. cho mượn: *empreſtar do meſmo modo*: commodo, as. quæ vero non reſtituuntur eadem numero, ſed ſolum ſpeciè dicuntur, vay, vide vay.

muông: *cachorro de cão, leão, tigre, &c*: catulus canis, leonis, tigris &c.

muông: *cão*: canis, is. muông ſư tử: *leão*: leo, nis. muông chim: *animaes e paſſaros*: beſtiæ & volucres.

mưởng tượng: *repreſentação em ſonhos*: repræſentatio ſomnij. chiem bao. idem.

mưởng: *cacos quebrados*: teſta, æ. mưởng vỏ: *cacos de boyão*: teſtæ ex diota confracta. mưởng sành: *teſtos que ferem os pès*; teſtæ pedibus infeſtæ.

mướp: *patola*: cucurbitæ indicæ ſpecies quæ, patola, vocatur. xơ mướp: *o cairo de dentro onde eſtão as peuides*: fibræ interiores cucurbitæ indicæ, in quibus ſunt ſemina eiuſdem.

mướt: *molharſe muito*: madefieri valdè. ướt mướt, idem.

mút: *chupar de algũa couſa que fica*: exugo, is. mút sữa. *mamar*: ſugere lac. mút miá: *chuchar cana doce*; exugere cannam dulcem.

mụt: *brotar de aruores*: pullulo, as.

mủ, cái mủ: *ceſto redondo que ſerue de ordinario pera arros*: ciſta rotunda quæ communiter ad orizam cuſtodiendam inſeruit.

NA: *amar como superior pera inferior*: amor superioris erga inferiorem, nón na, idem. mẹ na con: *a may faz afagos ao filho*: mater demulcet filium.

na, nắc na: *chorar soluçando*: flere cum singultibus.

na, có nết có na: *ser bem ensinado*: vrbanis pollere moribus. nết nangươi: *inclinação da pessoa*: propensio, nis.

ná, nang ná: *amimar*: delinio, is. ná xiêu lào ai; *cõ meiguices dobrar alguẽ*: blanditijs animum flectere alterius.

ná: *arco, bèsta*: arcus, vs. balista, æ.

ná, bao nả: *como vay*: quomodo res se habent? có viẹc gì nả: *tendes algum negocio*: habes ne aliquod negotiũ? nhữ̃ng ai nả: *que gente*: quẹnam personæ? nhữ̃ng kẻ nào nả: *donde são*: cujates sunt.

nàc, thịt nàc: *carne magra*: caro macra, sine pinguedine.

nác: *agoa*: aqua, æ. nước, idem.

nác: *reyno*: regnum, i. nước, idem.

nắc na: *soluçar*: singultio, is. nấc lên, idem.

nách: *souaco*: axilla, æ.

nai, con nai: *veado sem pontas*: ceruus sine cornibus: nắp nai: *veado grande*: ceruus ingens.

nài, xin nài: *pedir com importunação, atè alcãçar*: molestè petere donec obtineas. nài lẽy: *leuar por importunação*: importunitatibus obtinere aliquid. cáo nài: *acuzar atè leuar ao cabo*: pertinaciter accusare aliquem donec condemnetur. nài nữa: *quero hum pouco mais*: aliquantulum adhuc volo.

nải, tlề nải: *perguiçoso*: piger, gra, grum.

nải chúôi: *penca ou parte de hũ ramo de figos da India*: pars rami fructuum indicorum oblongorum in medum fauæ cum sua theca, quos ficus vocant, ob quandam saporis similitudinem.

nay, hôm nay: *hoje*: hodie. mai nay: *esta menhãa*: hoc mane. đêm nay: *esta noite*: hac nocte. nam nay:

este

este anno: hoc anno. khi nay: *agora*: nunc. xưa nay: *dès do principio atè agora*: ab initio vsque nunc.

nầy: *isso mesmo*: hoc ipsum. ấy, idem. đức Chúa blời khiến có gì thì có nầy: *mandando Deos algũa cousa, essa mesma ha*: si quid Dominus cæli præcipit, hoc ipsum est.

nầy, ai nầy: *a vontade de quem quiser*: cuiuslibet voluntas fiat. mặc í ai, idem.

nầy: *este, esta, isto*: hic, hæc, hoc. người nầy: *este homem*: hic homo. cái nầy: *esta cousa*: hæc res, hoc. nầy: *eis aqùi*: ecce. nầy nầy: *ou la olhai cà*: heus tu attende ad hoc. alij, ni, vitium linguæ.

nảy xuống: *cair de alto*: decidere ex altiori loco. nảy xưong ra *fayr o osso pera fora*: prominere os extra. nảy dù: *abrir o sombreiro*; explicare vmbellam. nảy đàn: *tanger a viola* pulsare lyram. nảy mực tàu: *fazer final no pao com a linha e tinta como fazem os carpinteiros*: producere signum in ligno cum filo & atramento vt solent fabri.

nãy, khi nãy: *inda agora*: paulò ante. mới bêy giờ, idem.

nạy: *por pao de baixo pera aleuantar*: supponere ligneum ad eleuandum.

nam: *homem*: vir, i. nam nữ: *homem e molher*: vir & mulier. nam nhi, idem.

nam: *o sul*: meridionalis plaga. gió nam: *vento sul*: Auster, seu meridionalis ventus.

nam, kì nam: *calambà*: callambanum lignum.

nam, ôm nam: *tisica*: phthisis, is.

nam, an nam: *descanço do sul*: meridiei requies, nomen quo vocatur tota Tunkini & Cocincinæ regio.

năm: *anno*: annus, i. tüê, idem. năm nay: *este anno*: annus hic. mấy năm nay: *quantos annos ha*: quot ab hinc annis? năm ngoái *o anno passado*: annus præteritus. ra năm, sang năm *o anno que vem*. annus futurus.

năm: *cinco* quinque. năm trăm: *quinhentos*: quingenta. nam nghìn: *cinco mil*: quinquies mille.

nàm: *deitarse*: decumbo, is. nàm ngủ: *dormir deitado*: iacendo dormire. nàm nghieng: *deitarse de ilharga*: decumbere supra latus. nàm ngũa: *deitarse de costas*: iacere supinum. nàm sấp: *de bruços*; cubare pronum. nàm sải ra: *estirarse com os braços abertos*: iacere brachijs hinc inde extensis.

nám: *murcharse flores &c*: marcescere flores &c. melius lám, héo.

nám nám: *perseuerar*: perseuero, as. melius lám lám.

nám tay lại: *fechar a mão*: claudere manum. một nám: *hũa mão chea fechada*: pugillus, i. một nhắm, một cáp, idem. nám lêy: *afferrar* apprehendo, is. nám dẽao: *cabo da faca*: manicus cultri, & sic de alijs similibus, quæ manu tenentur.

nấm: *tortulho*: boletus, i. fungus, i. cái nấm mọc len: *nacer o tortulho*; fungum pullulare.

nan núa: *bambùs vazios aparados pera fazer obra*: canna Indica vacua iam resecta & aptata ad opus. làm nan: *aparalos*: cannam indicam rescindere & parare ad opus.

năn: *certa herua amargosa*: herba quædam amara. ăn năn: *comer essa herba*, herbam illam amaram comedere, metaphoricè dicitur de pœnitudine. ăn năn tội: *arrependerse dos pecados*; pœnitere de peccatis, hối tội, idẽ.

nàn, phàn nàn lạy: *arrependerse*: pœnitere.

nàn, nòũ nàn: *não ter respeito*; irreuerentem esse. dẽ ngu-o-i, idem.

năn: *calarse com raiua*; tacere ob rabiem quam concepit. năn lạng, idem.

năn tiền: *entortar as caixas*, contorquere monetas æreas.

năn, nang năn: *diligente*: assiduus, i. sollicitus, i. sieng, idem.

nản: *mædroso*: meticulosus, i. nản dái, nhát, idem.

nặn: *espremer*: premo, is. nan chánh: *espremer o limão*: exprimere succum mali limonij. nặn mũ ra: *espremer a materia da chaga &c*: comprimere vulnus vt exprimatur

tur pus ab illo: nặn bú: *ordenhar*. mulgeo, es.

nặn bụt: *fazer eſtatuas de pagodes*: effingere idolorum ſimulachra, de alijs etiam ſimulachris dicitur.

nạn: *deſaſtre*; infortunium, ij. chiû nạn: *padecer trabalhos*: labores pati. khôn nạn: *coitado*: miſer, a, vm.

năng lần: *muitas vezes*; ſæpe.

năng năng: *diligente*: diligens, ntis.

năng, hạ năng: *doença de verilha*: morbus teſticulorum.

năng, cái năng: *panela pequena de cozer arroz para dous*: olla minuſcula, in qua ſcilicet concoquitur tantum orizæ quantum duo ſolent comedere. nồi hai, idem.

nàng: *molher moça*: fœmina iunior. mẹ nàng idem. nàng hàu: *manceba*: concubina, æ.

năng; *calma*: æſtus, vs. ảnh năng: *os rayos do ſol intenſos*: radij ſolares intenſi.

năng, đau năng: *febricitante*: febri laborans, vel æſtuans.

nâng con: *amimar crianças, filhos*: demulcere infantulos, filios &c.

nặng: *couſa peſada*: grauis, e. của nặng: *fato de porte*: res pretioſæ. mlòi nặng: *palauras peſadas*; rigidiora verba. tội nặng: *pecado graue, mortal*: graue peccatum, ſeu mortale. nặng tai: *peſſoa que ouue mal*: ſurdaſter, tri. nặng đầu: *acharſe carregado da cabeça*; grauedine capitis laborare, & ſic de alijs membris. nặng chên, nặng tay, nặng mẽnh: *acharſe carregado de pès e de maõs e de todo o corpo*: torporem in pedibus, ac manibus, & in toto corpore pati.

nạng, cái nạng: *forquilha de pao*; furca parua lignea. chàng nạng, idem.

nănh: *dentes queixaes de animaes*: dentes molares animalium. nănh muông, idem. nănh nănh: *querer o animal morder*: morſum ab animali intentari. dái nănh nănh: *temer o animal, e retirarſe*: animal à morſu deterreri & abſcedere.

nành, dạu nành. *genero de le-*

legume: leguminis quædam ſpecies.

nặnh: *fazer por outrem o que lhe mandão a elle que faça*: opera alterius vti ad opus faciendum quod eſt ipſi impoſitum.

nặnh nhau: *aterſe hum a outro*: inniti ſibi inuicem alterius auxilio.

nao, phải nao chang: *importa algũa couſa*; aliquid ne intereſt? chẳng có phải nao: *não vay nada*: nihil intereſt. mầy ở kẻ nao: *donde ſois*: patria tua quænam eſt? ſoi nao: *ainda fica muito*: adhuc multum ſupereſt.

nào: *qual*: quis? thàng nào: *que moço*: quis puer? tháng nào: *em que mes*: quo menſe? ngày nào: *em que dia*: quo die? nam nào: *em que anno*: quo anno? của nào: *que fato*: quænam res? ſao nào: *por que rezam*: quare? cá nào bắt đ̛ợc: *qualquer peixe que tomareis*: quemcunque piſcem ceperis. thể nào: *como*: quomodo? d̛ờng nào, nh̛ờng nào, cách nào idem. thể nào thể nào: *de qualquer modo*: quomodocunque. khiến làm thể nào thì làm thể ấy: *do modo que vos mandão fazei aſsy*: quomodo tibi præcipitur ita fac.

nào: *nenhum, ninguem*: nullus, a, vm. ſed tunc anteponitur verbo, vt, nào có tội gì: *que peccado ha* quod peccatũ ineſt? nào có ai biết: *quem ha que ſaiba*: quis eſt qui ſciat? nào thày: *què do Padre*: vbi eſt magiſter? nào sắch: *què do liuro*: liber vbi eſt? ſemper requiritur nomen antecedens aut conſequens ad, nào, vt in exemplis patet, ſi tamen quis dicat, ecce liber, vel quid ſimile, bene poſſum dicere ſine addito, nào: *què delle*: vbi eſt?

nảo, sàu nảo: *triſte, enfadado*: afflictus, a. vm. buồn, idem.

náo: *eſconderſe* deliteſco, is. náo lặng: *eſtar eſcondido calado*: latere & ſilere ne deprehendatur. kín mặt, idem

naõ, cái naõ. *ſupo grande em que poem algũa couſa a aſoaihar*: ſtorea rotunda ex

can-

cannis indicis contexa ad aliquid sole siccandum.

nàõ noc: *tafecira*: sericum quod lusitani tafecirã vocant.

nâõ, blâu nâõ: *o betel termuita cal*: calcem nimiam adhiberi folio quod betle vocant. cay, idem.

náõ: *muito quente*: calidus, a, vm. nuớc náõ: *agoa muito quente que escalda*: aqua ita calida vt ea aspersum excalefaciat. nâu nuớc cho náõ. *aquentar bem a agoa*: aquam ita calefacere vt ferueat.

năp: *tapadoura*: operimentum, i. năp vo: *tapadouro do boyão*: operculum diotæ. năp hòm. *tampão do caixão*: operculum adhærens arcæ. năp hộp: *tapadoura da boceta*: operculum pyxidis.

nạp: *meter a poluora na espingarda*: infundere fistulæ ferreæ puluerem tormentarium.

nát: *desfazerse*, destruo, is. nát đàng: *desfazerse o caminho*: destrui viam. nấu cho nát: *cozer bem algũa cousa atè se desfazer*: concoqui aliquid valdè ita vt dissoluatur. đâm cho nát: *pilar atè se fazer em pò*: tundere pilo aliquid donec in puluerem redigatur. hư nát: *apodrecer*: putrefieri.

nát, đếốt nát: *ignorante, sem letras*: illiteratus, i. đếốt đếát, idem.

nạt: *fingir colera*: simulare iram. nạt ngườ-i ta: *fazer medo*; metum incutere, đe, idem.

nạt bàn: *trasmigração fabulosa de thic*: transmigratio fabulosa Ticæ. nạt, bât sinh, chẳng sốũ: *não viuo*: minimè viuus. bàn, bât diẹt, chẳng chết: *não morto*: minimè mortuus.

nâu, bồ nâu: *certa fruita pera tingir de pardo*: fructus quidam quo vtuntur ad inficiẽdum aliquid fusco colore. aó nâu: *cabaya parda*: fusci coloris vestis. chim nâu: *aue de cor parda*: cinericei coloris auis. & sic de alijs rebus &c.

nấu: *cozer*: concoquere. nấu thịt: *cozer carne*: coquere carnem. nấu nuớc: *cozer*

zer agoa: calefacere aquam valdè.

nấu: *fundir*: liquefacio,is. nấu bạc: *fundir prata*: liquefacere argentũ. nồi nấu bạc: *grisol*: vasculum fusorium aurificis.

nau: *botões do vestido*: globuli vestium.

nấũ, vide nấõ.

nê lên: *por pao ou outra cousa de baixo pera aleuantar ou rebolar facilmente*: supponere lignum aut quid simile ad facilius mouendum aut voluendum vt arcam, vel quid simile superpositum.

nể: *ter respeito, temer*: vereor,eris. nể người: *ter medo de ser molesto*: timere ne molestiã inferat. chẳng nể: *não vai nada*: nihil interest.

nể, nạng nể: *muito pesado*: grauis, e.

nể bôi nhà: *cayar a casa*: calce oblinire domum.

né nhau: *temeremse hũ a outro*: metuere se inuicem.

né ra: *fender ou gretarse com o sol vento &c*: rimas agere. né thà máu ra: *sarjar*: scarifico, as.

né bũ: *dar paparotes*: talitrum impingere.

nể, tổ nể, tổ tũ: *antepassados*: progenitores, vm.

né làũ người: *ter respeito*: vereri aliquem. chẳng nể: *não ter cortesia*: inciuilis, e.

nể̂y, vide nấy.

nêm: *cunha*: cuneus, i.

nem: *picado de carne enuolto em folhas*; protrimentum carnis folijs inuolutum.

nếm: *prouar o comer ou beber*: experiri cibum aut potum.

ném ai: *atirar a alguem*: iacere in aliquem. ném đá: *atirar cõ pedra, apedrejar*: lapido, as.

nệm: *colchaõ, ou cousa que se deita na cama por baixo*: culcitra, æ.

nên: *conuem*: conuenit. làm cho nên: *fazer como conuem*: facere vt decet. hảỉ còn nên: *ainda presta*: vtile: adhuc est. đã nên: *ià está de vès, como fruita*: maturitatem iam attigit. hõá nên: *criar*: creo, as. làm nên: *fazer*: facio, is. dựng nên; *aleuantar e fazer como caza*: erigere aliquid & facere vt

do-

domum ex præexistentibus columnis & reliqua materia. nên phú: *ficar lazaro*: infici elephantiaco morbo. con nên hŏê: *fairem lhe bexigas ao filho*: oriri variolas filio. & sic de alijs morbis. nên mươi tuôi: *fas dès annos*: agit decimum annum. nên máy lạng: *quantos taeis val*: pretium quot aureorum habet? nên giốũ: *he bom pera semente*: inseruit ad fæminandum. chảng nen giốũ má gì: *naõ presta pera nada*: ad nihilum valet.

nền nhà: *pauimento da caza*: pauimentum domus. đặp nền: *concertar o pauimento e lugar em que se ha de fazer a caza*: aream in qua domus erigenda est aptare.

nến, cái nến: *vela*: candela, æ. nến sáp aŏ: *vela de cera*: candela cerea. đúc nến: *fazer velas*: candelas conficere. cây nến: *castiçal*: candelabrum. cặp nến: *espiuitar*: candelam emungere. đốt nến: *acender a candea*: candelam accendere. tắt nến đi: *apagai a candea*: candelam extingue.

nén, một nén: *dès taeis*: decem nummi aurei. hai nén: *vinte taeis*: viginti nummi aurei. & sic deinceps.

nén, đè nén: *sospeitar*: suspicor, aris.

nén. *apertar entre taboas*: comprimere inter tabulas. nén sặch: *apertar o liuro*: cõprimere librum &c. nén gai: *coroa de espinhos como a de Christo Nosso Senhor*; corona spinea, vt Christi Domini.

nến, na nến con: *trazer o filho nos braços*: gestare in vlnis filium.

nện: *amaçar, encrespar a canga ou peça pera ficar lustrosa*: comprimere manibus aut crispare telam, vel sericum vt splendescat. nện lụa: *apertar a peça de seda*: comprimere sericum. nện bềài: *apertar, encrespar a canga*: corrugare telam vt splendeat.

neo: *ancora*: anchora, æ. geo neo: *dar fundo*: anchoram demittere. mó neo: *vnha da ancora pegar no fundo*:

do: anchoræ vncum adhærere ſolo.

néo: *arrocbar*: contorquere premẽdo. néo thuiẽn: *apertar a embarcação por fora pera não abrir*: cymbam ligare exterius vt non diſſoluatur. néo cưa: *torcer a corda a ſerra pera apertar*: contorquere funem ſerræ vt comprimatur ipſa ſerra vặn, idem.

neǒ: *caminho*: via, æ. đi neǒ ṇào: *porqual caminho vay*: quanam via incedit?

nếp, gạo nếp: *arrǒz pulò crù*: ſpecies quædam orizæ nondum coctæ quam luſitani pulò vocant. rượu nếp: *vinho que fazem do meſmo arrǒz pulò*; potio quædam quam ex oriza pulò dicta conficiunt.

nẹp: *faſquias que ſe poem pollo meyo do caiẽão pera ficar forte*: aſſerculi in medio ſtoreæ ex cannis indicis confectæ vt illa fortior euadat.

nết, vide na. ǒ nết kiêu ngạo: *tem termo ſoberbo*: modum agẽdi habet ſuperbum, & ſic de alijs vitijs aut virtutibus. sửa nết sửa lảo: *reformar os coſtumes*: mores corrigere.

nét chữ: *penada ou pernas de letras*: ictus calami. nét nhọn: *letra meuda* character minutior. nét to: *letra groſſa*: literæ maiuſculæ.

nẹt, bò nẹt: *bicho cabeludo que nace da folha do bambù*: vermiculus pilis coopertus qui naſcitur in folijs cannæ indicæ.

neu, vide neo.

nêu: *pao comprido que por ſuperſtição leuantão os gentios pollo anno nouo à ſua porta*: pertica oblonga quam Ethnici ſuperſtitiosè erigunt ad ſuas ianuas in principio recentis anni.

nêu, phưởn nêu len: *por algũa couſa em leilão pera ſe vender pondoa em hũa haſte*: ſubhaſtare aliquid. bán nêu: *haſte em que ſe poem o que ſe vende no leilão*: haſta venalia attollens.

nếu: *ſe*: ſi. nếu có sự làm đẽy: *ſe a couſa vay aſsy*: ſi ita eſt.

nếu: *dès de que*: ex quo. nếu ngày đẻ ra: *dès de que naceo*:

naceo: ex die quo natus est.

ngà: *marfim*: ebur, eboris. ngà già: *marfim bom de vès*: ebur antiquum, probum.

ngả: *encruſilhada*: quadriuium, ij. ngả ba đàng: *encruzilhada de caminhos*: quadriuium terreſtre. ngả ba ſoũ: *encruzilhada nos rios*: quadriuium in fluminibus. hæc Ethnici fatuè timent.

ngả tư: *o que os gentios temem ſuperſtitioſamente*: ſuperſtitioſus Ethnicorum timor.

ngã: *cair*; decido, is. ngã: *adoecer em cama*: decidere in lectum ex morbo. ngã nước: *adoecer de agoa roim*: ægrotare ex hauſtu inſalubrium aquarum. ngã liép: *botar no chão o cajaõ pera ſe aſſentar*: ſternere ſtoream ex indicis cannis contextam ad ſedendum.

ngạc, nguẫn ngạc: *montes e ſerras*: montes & teſqua. ngàm ngạc, idem.

ngác, đi ngan ngác: *andar eſpalhados*: diſperſos incedere. ngúc ngác, idem.

ngạch cửa: *luminar da porta, ou algũa traue della*: limen ianuæ aut ſuperliminare, vel aliquod eius latus.

ngai bua ngự ra: *cadeira alta em que o bua de Tonquim ſae em publico hũa vès no anno*: thronus portatilis in quo Tunchinenſis Rex quem, bua, vocant, ſemel in anno publicè portatur. kieu, idem.

ngây: *ignorante*: ignorans, ntis. đẽạy ké ngây muọi: *enſinar a os ignorantes*: docere ignorantes, opus Miſericordiæ.

ngay: *direito*; rectus, a; vm cây ngay: *aruore direita* recta arbor. thẳng, idem, ngay đẽạ: *conſciencia recta*: recta conſcientia. làõ ngay, idem. xét cho ngay: *iulgar rectamente*: rectè iudicare.

ngay: *de fronte*: ex aduerſo. ngay nhau: *de fronte hum do outro*: vnus ex aduerſo alterius.

ngày: *dia*: dies, ei. sáng ngày: *em amanhecendo*: prima luce, diluculò. nửa ngày: *meyo dia*: meridies, ei. ban ngày *de dia*: interdiu thâu đêm

đêm thâu ngày: *toda a noite e todo o dia*: die tota & tota nocte. tối ngày, idem. ngày rày: *hoje*: hodie. ngày sau sẽ hay: *outro dia se tratarà disso*: die aliâ de hoc agemus. ngày kia: *depois da menhãa*: ngày kìa: *depois de qnatro dias*: diebus quatuor elapsis. chẳng có mấy ngày: *não ha muitos dias*: dies plures non sunt elapsi. hẹn ngày: *assinar o dia*: diem præstituere. mấy ngày nầy: *quantos dias hà*: dies elapsi quot sunt? đến ngày nào: *da quì a quanto*: quot ab hinc diebus? ngày tết: *o primeiro dia do anno*: dies primus anni noui. ba ngày tết: *os tres primeiros dias do anno*: dies primi tres recentis anni. ngày mòũ một: *o primeiro dia da lua noua*: dies prima lunæ nouæ. ngày ràm: *os quinze da lua*: dies decima quinta mensis lunaris. ngày ba mươi: *os trinta da lua*: dies trigesimus mensis lunaris. & sic de alijs.

ngáy: *roncar dormindo*: sterto, is.

ngâm: *aquilo onde se pega ou dependura o cajaõ*: id cui appenditur aut nectitur storea ex indicis cãnis contexta vt ianuam, vel aliam domus partem claudat.

ngâm nước: *por de molho nà agoa*: immergere aliquid in aquam vt molle fiat. ngâm nứa: *por bambùs de molho*: immergere cannas indicas in aquam vt tenerescant ad opus faciendum. ngâm mạ: *por de molho o nelle pera o semear*: orizam germinantem in aquam immergere vt aptior sit ad fæminandum.

ngâm, blái hòũ ngâm: *fruita da China a modo de nespera nafigura, mas não engasga*: fructus Sinicus in figuram nostratis mespili, sed non strangulat.

ngăm ngăm: *gente morena*; homines subfusci coloris.

ngắm: *chegar algũa cousa ao rosto pera ver se està direita*: vultui aliquid applicare ad tentandum an sit rectum.

ngắm: *meditar*: meditor, aris. gẫm, idem.

ngặm: *fechar a boca*: claudere os. ngặm mieng lại: *não falleis*: os claude,

ne

ne loquaris.

ngăn: *impedir*: impedio, is. ngan gián, can, idem.

ngăn đàng: *impedir o caminho*: præcludere viam, transitum impedire.

ngân, hát ngân: *gargantear*: vocem inflectere.

ngan ngạt, vide ngạt.

ngàn: *termo, limite*: terminus, i. chẳng biét là ngàn nào: *não sei o termo*: terminum nescio. ngàn ấy thôy: *isto basto*: sufficit hoc. đã đầy ngàn; *já está chea a medida*: mensura iam repleta est. ngàn nầy mấy đồũ: *tudo isto quantas caixas val*: hoc totum quanti est? chẳng có ngàn: *não tem termo*: interminabilis, e.

ngàn, núi mlớn: *serranias*: tesqua.

ngắn: *cousa curta*: breuis, e. tắọc ngắn: *cabello curto*: breuior coma.

ngang, bề ngang: *de largo*: latitudo, dinis. đánh ngang đầu: *dar na cabeça em trauès*: in transuersum impingere capiti plagas. gỗ ngang thuiền: *liames ou curuas da embarcação*: ligna quibus nauigium in transuersum coagmentatur. đi ngang: *atrauessar se no caminho*: obstruere viam in transuersum sistendo. nghênh ngang: *aperto de grande concurso*; compressio prę multitudine. nàm ngang ngửa: *deitado immodestamente*: cubare incompositè, vel immodestè.

ngàng, ngố ngàng: *prudente*: prudens, ntis. khôn ngỏan, idem.

ngành: *ramo*: ramus, i. nhành, cành, idem.

ngảnh cổ lại: *virar hũ pouco a cabeça, como pera ver, ouuir*: caput paululum vertere, vt ad videndum audiendum &c.

ngạo, kieu ngạo: *soberbo*: superbus, a, vm.

ngạo, chó ngạo: *cão grande*: molossus, i.

ngạo, cái ngạo: *lança de ferro grande*. lancea quædam ferrum habens majusculum.

ngắọc: *vidro*: vitrum, i. ngắọc thủy thinh: *cristal*: crystallus, i. ngắọc thạch: *pedra pretiosa*: gemma, æ. chua ngắọc, idem. alij ngọc.

ngáõ cổ mà coi: *estender*

der o peſcoço pera ver: extendere collum ad intuendum.

ngảõ cổi: *pao fixo no meyo da mò de baixo, em que encaixa a mò de cima*: bạculus in medio molæ inferioris fixus ita vt mola ſuperior in illum immiſſa circumagatur.

ngạõ, nói ngạõ *fallar mal a lingua*: verba ineptè pronunciare. liu lo, idem.

ngáp: *bocejar*: oſcito, as.

ngặp: *o cão morder leuemente como quando brinca*: morſus canis leuior, vt cum ludit.

ngập: *paſſar, penetrar*: penetro, as. chên đặp gai ngập ḅẽào: *piſando o eſpinho meteoſe pollo pè*: penetrauit pedem ſpina calcata.

ngập: *chegar*: pertingo, is. attingo. is. ngập nứo c gối: *chegar agoa atè os ioelhos*: attingit aqua genua. ngập đầu: *chega atè a cabeça*: pertingit vſque ad caput.

ngặt nhọt: *eſcarafunchar o leicenço*: pungere furunculum.

ngặt, nhà ḅui ngặt ngát: *caſa muito fermoſa*: domus valdè pulchra. ngan ngặt idem.

ngát, vide ngặt.

ngất: *compararſe, com encarecimento*: æquari, cum exaggeratione. lửả lên ngất mây: *o fogo ſubindo chega às nuuens*: ignis aſcendens æquatur nubibus. mũ, áo ngất blò i: *o barrete ou a cabaya ſe compara ao ceo* pileus aut veſtis æquatur cœlo.

ngật nghẽu *dormir aſſentado com a cabeça entre as pernas*: dormiens ſedendo capite demiſſo inter crura.

nghê, con nghê: *certo animal como leão*: animal leoni ſimile. ſử tử: *leão*: leo. nis.

nghe: *ouuir*: audio, is. chẳng nghe: *não conſinto*: nego conſenſum. nghe mlò i: *obedecer*: obedio, is. ḅửng, idem.

nghè, oũ nghè: *officio de letrados*: literatorum officiũ, ſeu munus.

nghè miếu: *caſa do diabo que adorão na aldea*: domus in qua Ethnici diabolum adorant quem tutelarem putant ſui pagi. nam ſi

si quis iuxtà viam diem obeat illius cadauer lapidibus aut glebis cooperiunt, & titulo. oũnghè, ideſt literati inſigniunt & adorant.

nghề: *officio, ocupação pera buſcar a vida*: ars vel officium quo quis ſuſtentatur. làm nghề gì: *que officio tendes*: artem quamnam exerces? nghề nghiẹp, idem.

nghé: *vitella*: vitulus aut vitula.

nghẻ, ngố nghẻ: *entender claro*: intellectus perſpicuus.

nghẽ, rau nghẽ: *certa herua que nace na agoa das varzeas*: herba quædam quæ oritur in agrorum aquis.

nghệ: *açafrão*: crocus, i. dụôm nghệ: *tingir com açafrão*: croco inficere.

nghệ an: *Prouincia de Tonquim pera a Cochinchina dos Portugueſes chamada Guião*: Prouincia Tunchinenſis quam luſitani, Guião, vocant.

nghẹch: *paruo, pouco entendido*: fatuus, i. exiguum habens iudicium.

nghén con: *molher pejada*: mulier grauida. chửa, có thai, idem.

nghẹn: *engaſgar*: faucibus hærere cibum.

nghênh ngang: *grande concurſo de gente*: concurſus populi numeroſus.

nghéo: *couſa rara*: rarus, a, vm. ſự nghéo, lạ, idem.

nghẹt cổ: *affogarſe cõ apertar o peſcoço*: collum ſtringere vſque ad ſuffocationẽ. thắt cổ, idem.

nghếu, vide ngât.

nghéu, vide nghéo.

nghi, hồ nghi: *duuidar*: dubito, as.

nghi, üy nghi: *couſa que cauſa reſpeito*: venerationem excitans res. mặt mũi üy nghi: *roſto veneraueł que cauſa reſpeito*: vultus venerabilis vt Chriſti Domini, Beatæ Virginis.

nghỉ: *deſcançar*: quieſco, is.

nghĩ: *elle, fallando com corteſia*; is, vrbanè nimirum loquendo. ngươ-i, idem.

nghĩ: *facil*. facilis, e. nghĩ làm: *facil de fazer*: facile factu.

nghĩa: *amizade*: amicitia, æ. bất nghĩa: *ſer deſagradecido*:

cido: ingratus, a, vm. làm nghĩa, két nghĩa: *trauar amizade*: amicitiam inire nhên nghĩa: *cortesia*: vrbanitas, atis.

nghĩa: *significação da palaura ou letra*: sensus vocabuli alicuius aut characteris. cát nghĩa sặch: *explicar o liuro de letra em lingua ordinaria*: sensum libri sinicè conscripti vuulgari sermone proferre. y, mlẽ, idem.

nghịch cữ nhau: *encontrados, imigos entre sy*: inimici ad inuicem. nghịch cữ ḉua chúa: *aleuantado contra o Rey*: rebellis Regi.

nghiêm, an nghiêm: *quietação do Reino, pouo*: pax & quies populi.

nghièm cỗên: *resenha dos soldados*: recensio militum. kén, idem.

nghien: *tinteiro, pedra ou outra cousa em que moem tinta pera escreuer*: atramentarium, lapis scilicet, vel aliud simile instrumentum in quo atramentum sinicum solidũ cum modica aqua confricatur vt ad scriptionem reddatur fluidum. mài mực: *moer a tinta pera escreuer*: confricare solidum atramẽtum ad scriptionem.

nghién rang: *mostrar os dentes com raiua*: aperire dentes ex rabie, vt canes solent.

nghieng mềnh: *porse de ilharga como pera passar, ou furtar o corpo ao tiro*: latus anteponere vt ad locum angustum superandum, vel ad declinandum ictum. nàm nghieng: *deitarse de ilharga*: lateri innixum decumbere.

nghiép, ác nghiép: *trauesso*: luscor, is. inquietus, i. sumitur in malam partem, etiam pro vitijs carnis & furti.

nghiệp, nghề nghiệp; *officio pera buscar de comer*: officium aut ars cujus vsu quis victum quærit.

nghiệp, tội nghiệp: *pecado, tormento*: peccatum vel pœna peccati.

nghiệp, coữ nghiệp: *merecimentos*: meritum, i.

nghiệp, thât nghiệp: *viuer de esmola*: eleemosyna victum quærere.

nghiệp ăn ũống: *dado a comer e beber*: escæ & potui nimium deditus. đa hành ác nghiệp: *fazer muitos males*: scelera multa perpetrare.

nghìn: *mil*: mille. một nghìn: *hum mil*: vnum mille, nec alio modo intelligitur vnum, nisi exprimatur. hai nghín: *dous mil*: duo millia, &c. nghìn nghịt: *muitos sem conto*: multi sine numero. khê lê, muôn vàn, idem.

nghịt, vide nghìn. nghịt nghịt, idem.

ngô, núoc ngô: *Reino da China fallando cõ desprezo*: Regnum Sinarum loquendo contemptibiliter de illo. thàng ngô: *madraço China*: Sinensis nebulo.

ngó, củ ngó: *raìs da fulla do golfão*; nympheæ radix.

ngó: *espreitar*: rimor, aris. dòm, idem.

ngó ngàng: *prudente*: sapiens, ntis. tài ngỏ: *entendido*: intelligens, ntis.

ngó mlòi: *ià deu palaura*: promitto, is. spondeo, es.

ngó: *aberto*: patens, ntis. cửa ngó: *porta aberta*: patens ianua: để chẻnh ngó; chẳng bưng: *deixar o boyão aberto sem o tapar*: apertum diotæ os non obturare.

ngõ, cửa ngõ: *porta de fora do pateo*: ianua extra areã domus, & iuxtà publicam viam.

ngỏ, rau ngỏ: *certa herua que nace nos tanques*: herba quædam in piscinis.

ngộ: *ignorante*: ignarus, a, vm.

ngọ, ngựa: *cauallo*; equus, i. giờ ngọ: *meyo dia, assaber das onze atè hũa*: meridies, hoc est ab vndecima vsque ad primam post meridiem, vide giờ. chính ngọ: *meyo dia em ponto*: verum diei medium seu vera meridies. dies, menses, & anni etiam denominantur ijs nominibus. vt năm ngọ: *anno do cauallo*: annus equi. tháng ngọ: *mes do cauallo*; dies equi. & sic de alijs.

ngờ, ngất ngờ: *tolo*: stolidus, i.

ngờ: *cuidar, ter pera sy*: existimo, as. ngờ là, ngờ là: *cuido que*: puto quod. ngờ. *duuidar*: dubito, as. ngờ cho

ai: *ſoſpeitar em alguem*: ſuſpicari de aliquo. ngò có mlẽ: *ſoſpeitar com rezão*: ſuſpicio rationabilis. ngò chẳng có mlẽ: *ſoſpeitar ſem rezão*; ſuſpicio temeraria.

ngò là: *pareceque*: videtur quod &c.

ngŏa, nói ngŏa: *fallar mentira, encarecendo*: falſum loqui exaggerando.

ngŏài: *fora*: extra. ben, ngŏài: *parte de fora*; exterior pars. đàng ngŏài: *as quatro Prouincias que eſtão iunto a corte de Tonquim*: quatuor Prouinciæ quæ ſunt propè regiam Tunchinenſem. đi ngŏài; *ir ourinar*: ad vrinam expellendam ire, modeſtè loquendo.

ngŏái, năm ngŏái: *o anno paſſado*: præteritus annus.

ngŏải, đuôi nghüe ngŏải: *os peixes ou outros animaes bulirem com o rabo*: piſces aut alia animalia caudam mouere. tay nghüe ngŏải: *bracejar com os braços, como quando ſe caminha*: mouere brachia, vt dum quis ambulat.

ngŏại: *parente da parte da mãy*: conſanguineus ex parte matris.

ngŏại kĩ: *nome de certo liuro pollo qual eſtudão*: nomen cujuſdam libri quem addiſcunt.

ngŏan: *prudente, auiſado*: prudens, ntis. khôn ngŏan, idem. voi ngŏan: *elephante que entende bem o que lhe mãdão*: elephas benè percipiens quæ illi præcipiuntur. & ſic de alijs animalibus quæ videntur imperfectum aliquẽ habere diſcurſum.

ngŏật, vide ngŏệt.

ngọc, vide ngặọc.

ngộc, vide ngŏục, vel ngục.

ngŏệt, mặt blang: *lua*; luna, æ. ngŏệt thực: *eclipſe da lua*: eclipſis lunæ, in quo multa fiunt ab Ethnicis quæ ſunt ſuperſtitioſa.

ngŏệt ſa: *certa lança como alabarda*: lancea quædam in bipennis figuram.

ngôi: *peſſoa*: perſona, æ. ba ngôi cũ một đức Chúa blời: *tres peſſoas hum sò Deos*: tres perſonæ vnus Deus,

ngôi: *dinidade como de Rey, Mandarim &c*; dignitas

vt Regis, Præsidis, &c. mất ngôi: *perder a dinidade*; deperdere dignitatem.

ngôi: *lugar aonde está pessoa graue de assento*: locus in quo habitat primaria persona. làõ sặch sẽ là ngôi đức Chúa blòi: *o coração limpo è o lugar em que mora Deos*: locus in quo Deus habitat est cor purum.

ngôi sao: *estrella*: sydus, deris.

ngôi: *a coroa que rapão na moleira*: corona quam radunt in pregmate, dicitur etiam de nostra quam radimus in vertice. gọt ngòi; *abrir a coroa*: coronam radere.

ngồi: *assentarse*: sedeo, es. ngồi xếp bàng: *assentarse encruzando as pernas*: sedere decussatis cruribus. ngồi xếp đề he: *assentarse no chão com ambos os pès pera hũa ilharga*: sedere in solo ambobus cruribus ad vnum latus coniunctis. ngồi qùi: *assentarse e ajoelharse iuntamente*: sedere genibus flexis. ngồi xồm: *assentarse em cocaras*: sedere cruribus nitendo, vel insistendo.

ngói: *rio pequeno*: fluuius exiguus.

ngói bút: *o bico do pincel*: acumen penicilli.

ngói. *telha*: tegula, æ. nhà ngói: *caza de telha*: tegulis cooperta domus. bánh ngói: *bolinhos de barro que comẽ*; argillæ coctæ frusta quæ ipsi comedunt vt placentulas.

ngoi: *descançar pessoa graue*: quiescere primariam personam. nghỉ ngoi. idem.

ngon: *cousa sabrosa*; sapidus, a, vm. ăn com chẳng ngon: *fastio*: inappetentia cibi. mui ngon: *sabor doce*: sapor suauis.

ngón tay: *dedo da mão*: digitus manus. ngón chên: *dedo do pè*: digitus pedis. ngón cái: *o dedo polegar*: pollex, icis. ngón blở vel tlở: *o mostrador*. index icis. ngón vô danh: *o dedo do meyo*. infamis, is. ngón thứ hai: *dedo annular*: annularis, is. ngón út: *o dedo meminho*: auricularis, is.

ngọn lửa: *chama de fogo*: flamma ignis. ngọn cây: *ramo*

mo tenro: ramus tener. ngọn rau : *tallo de herua, grello* : herbæ cauliculus.

ngọ́p : *medo de cair de alto* : timor cadendi cum quis è prælto loco aſpieit præcipitium. ngọ́p ſọ́: *irſe o lume dos olhos* : præcipitium inſpiciendo lumine oculorum priuari.

ngót : *fallar mal d'outrem por de trás*: detrahere ablenti. nói tlon ngót, idem.

ngót xuống : *deſenchar*: detumeo, es.

ngót, rau ngót : *certa herua*: herba dicta ngót.

ngọt: *couſa doce*: dulcis, e. rim ngọt: *conſerua*: conditura facchari. mlòi ngọt : *palauras doces, brandas*: ſuauia verba.

ngọt: *vinagre* : acetum, i. gẽm, idem.

ngót tại: *ficar ſurdo pollo rumor, ou matinada*: exurdeſcere præ tumultu aut ſtrepitu. điéc tai, chói lói tai, idem.

ngộục, tù: *carcere* : carcer, is. tù rạc, idem. địa ngộục: *inferno* : infernus, i. cẫm ngòục, vide cẫm.

ngộục hŏàng, vide hŏàng.

ngòũ, chòũ ngòũ: *madraceirão, grande corpazil* : procerum corpus. alij gioũ voũ.

ngóũ: *pato*: anſer, ris.

ngu: *ignorante de letras*: ignarus literarum. v mê, đẽột, đại chữ, idem.

ngủ: *dormir* : dormio, is. nàm ngủ: *dormir deitado* : cubando dormire. ngủ một giu-ó-c, vel chu-ó-c: *dormir hũ ſono, hum pouco* : dormire puſillum. ngủ gục đầu: *toſquenejar* : dormito, as. ngủ lim dim: *dormir peſtanejando*; dormire nictando. buồn ngủ: *ter muito ſono* : ſomno profundo corripi. tục ngủ, mê ngủ: *dorminhoco*: ſomnolentus, i.

ngu-oũ: *peſcador de embarcação* : piſcator ex cymba.

ngữ, nói: *fallar*: loquor, eris. thiểu ngữ, ít đều: *de poucas palauras* : fermonis exigui. ít mlòi, idem.

ngự, trị: *gouernar*: rego, is. ngự thế: *gouernar o mundo* gubernare mundũ. ngự: *eſtar ou ir de Senhores grãdes*

co-

como Reis Principes; manere aut ire Principum, Regum, sic Chúa ngự ra: *o Rey saye*: Rex egreditur. Chúa ngự vềào: *o Rey entra*: Rex ingreditur. Chúa ngự kiệu: *o Rey vay en andor*: Rex in sella gestatoria vehitur.

ngứa: *comichão*; pruritus, vs. ghé ngứa: *a sarna fas comichão*: prurigínem excitat scabies. ngứa thì gải: *se vos come coçaiuos*; pruritum sentis, scabe. alij nhạm mềnh.

ngửa: *estar com o rosto ou com seu direito pera cima*; faciem aut rectam partem alicuius rei sursum erigere. ugửa mặt lẽn: *virar o rosto pera o ceo*; erigere faciem in cœlum. ngửa tay mặt ra: *mostrai a palma da mão direita*; expande manus dexteræ palmam: & sic de alijs.

ngửa: *liure no fallar*; liberior in loquendo. dễ, rẫn mặt, idem.

ngựa, con ngựa: *cauallo*; equus, i. cỏi ngựa: *cauallgar*; equito, as. chạy ngựa: *correr a cauallo*; equitando currere. đuổi ngựa, bieu

ngựa: *fazer correr o cauallo*; impellere equum ad currendum. ngựa đinh pho: *cauallo de posta*; equus veredus. ngựa sa hồàng: *rebellão*; equus refractarius.

nguai, vide ngỗai.

nguêi vide nguôi.

nguản, vide ngủn.

nguên, vide nguôn, vel thi.

ngúc ngác, bắt đi ngúc ngác: *leuar alguem preso pollo pescoço á força*; trahere aliquem vi collum eius tenendo.

ngục, vide ngôục.

ngực: *peito*; pectus, toris. đấm ngực: *bater nos peitos*; percutere pectus. ngực lên: *aleuantarse o peito, como aos que estão pera morrer*; extolli pectus, vt fit in ijs qui morti sunt proximi.

ngức mặt lên: *leuantar o rosto pera o ceo*; eleuare faciẽ in cælum. ngửa, idem.

ngüe ngỗải, vide ngỗải.

ngüết; vide ngỗá ngỗết.

nguy: *rebelde*; rebellis, e. làm nguy cũ Chúa: *rebellarse contra el Rey*: rebellem fieri Regi. blỏ làõ cũ giặc.

nguien

nguiçn, đỗ trạng nguiçn: *alcançar o ſupremo grao de letras, como de Doutor*: gradum in literis ſupremum adipiſci.

nguiên thi: *o primeiro ſtado da geração humana*: primus generationis humanæ ſtatus, quem finxit Thicca (mẽdaciorum artifex, atque idolorum inuentor in India Orientali is fuit) tanquam principium cæli & terræ, vt ſub illo nomine ita nobili, ſuas tegeret immundicias.

nguiên, tật nguiên: *enfermidade, doença iá arraigada*: morbus inueteratus, liẹt, phũ, lêy, idem, vel ſimile.

nguiện: *orar*: oro, as. mlò-i nguiện: *orações*: preces. khán nguiên, muôn: *deſejar*: cupio, is.

ngủn ngỏẫn, con chó ngủn ngỏẫn: *o cão faz feſta com o rabo*: motu caudæ canis gaudium oſtendit. vide ngỏải.

ngước: vide ngứ́c, vel ngứa.

ngược, đi ngược ſoũ: *ir pollo rio arriba*: nauigare contra ictum fluminis, aduerſo flumine. gió ngược: *vento contrario*: contrarius ventus. nói ngước: *fallar torto na collocação*: præpoſterè loqui quoad ordinem.

ngược, người bạo ngược: *homẽ facinoroſo, feito as aueſſas*: ſceleſtus, i. làm bạo ngược: *aſſoberbar os outros*: inſoleſco, is.

người, con người: *a menina dos olhos*: pupilla oculi.

người, hổ người: *terpejo*: erubeſco, is. đệ người: *ſer ſoberbo*: ſuperbio, is. tlêu người: *zombar*: irrideo, es. iocor, aris. người tớ, mấy tao: *diſſe com gente baixa ou com deſprezo*: dicitur cum infimis plebeis, vel ex iracundia. tớ làm chi người: *que ſe me da de tì*: ego quid te curo? chúng người mấy đứa: *quantos meninos ſaõ*: quotnam pueri ſunt?

nguội: *couſa quente esfriarſe*: tepeſco, is, tepidus, a, vm. com nguội: *arròs frio*: oriza coſta iam frigida. nguội làõ: *esfriarſe a colera*: iram remitti.

người: *gente, homem*, ou

ou molher: homo, ſcilicet vir vel fœmina. lǒài người ta: *o genero humano:* humanum genus. mấy người: *quanta gẽte:* quot homines ? người: *elle, ſeu, fallando com honra:* ille, eius, loquendo cũ honore, ſed ſolum de habentibus humanam naturam. mạc người: *ſua vontade:* illius voluntas fiat. tôi kính dái người: *eu lhe tenho reſpeito, e o venero:* illum ego reuereor ac veneror. của người: *fato alheo:* aliena res. nước người: *reino eſtranho:* extraneum regnum. ſang đất người: *ir a terras eſtranhas:* alienas in regiones proficiſci.

ngưởi, mũi ngưởi: *cheirar:* olfacere.

ngươi: *louuar:* laudo, as. ngươi khen, idem.

nguon: *montes dos barbaros, que chamão, mois;* montes in quibus habitant barbari. tlến nguon: *montes altos dos quaes ſayem muitas fontes:* montes præalti in quibus ſunt multæ ſcaturigines fontium. rừng nguon, idem.

nguôn mới làm: *agora he o principio de fazer:* principium modo eſt faciendi.

ngước: *eſcuro como de nuuẽ, ſombra:* obſcurum vt ex nubibus, vmbrâ, &c.

nha môn: *meſa de iuſtiça:* conuentus in quo ius ſuum cuique redditur. phủ đàng: *a meſa do paço à qual preſide o Rey a que chamão Chúa:* tribunal quod fit in palatio Regis, quem vocant Chúa, & huic tribunali præeſt ipſe Rex.

nha đại: *o ſegundo tribunal ſuperintendente a todo o Reino:* tribunal ſecundum pro toto etiam regno ius ferens.

nha ti: *o tribunal mayor em cada Prouincia:* tribunal maius in vnaquaque Prouincia.

nha hiến: *o ſegundo tribunal menor porem que ſe eſtende por toda a Prouincia:* tribunal ſecundum minus quod tamen toti Prouinciæ dat ius.

nha phủ: *o tribunal de hũa comarca, daquellas em que*

ſe

se diuide a Prouincia: tribunal vnius toparchiæ ex illis in quas diuiditur Prouincia.

nha huiẹn: *o tribunal do conselho:* vnius territorij ex illis in quæ subdiuiditur toparchia. super est etiam aliud tribunal in vno quoque pago, quod vocant chạ mạc.

nha, vide nhuóc nha.

nhà: *caza*: domus, vs. dà, idem. chẳng có nhà: *não està em caza*: non est domi. tlaõ cửa tlaõ nhà: *dentro em caza, das portas a dentro*: intra domus septa, intra cardines domus:

nhà bua: *familia ou gèração do bua ou Rey que não tem mais que o titulo*: familia aut prosapia illius Regis qui solum habet titulum seu denominationem Buæ. viẹc nhà Chúa: *cousa que pertence ao seruiço del Rey*: res ad ipsummet Regem spectans. về nhà ai: *a quem pertence ou a alguem pertence*: ad quem spectat? vel spectat ad aliquem.

nhà xe: *caza de madeira que fazem sobre as sepulturas*: domus lignea quam extruũt etiam Ethnici ad tegendum sepulchrum maiorum suorum.

nhà táng: *casa de papel:* domus papyracea quam Ethnici fatuè construunt & comburunt pro suis defunctis existimantes in alio sæculo conuerti in veram.

nhà ngói: *casa cuberta de telha:* domus tegulis cooperta. nhà blang: *caza cuberta com palha*: domus paleis operta. nhà quê: *caza do campo*; casa rustica.

nhả: *deitar o comer fora da boca*: eijcere cibum extra os.

nhác: *perguiçoso*; piger, gra, grũ. làm nhác, làm biếng, tlể nải, idem.

nhắc: *manquejar:* claudico, as. đi nhắc, idem.

nhắc, đi lắc nhắc: *ir separadamente*: separatim incedere,

nhác: *aleuantar cousa pesada*: graue aliquid attollere. nhác gỗ lên, nạng chẳng nổi: *querer aleuantar hum ma-*

madeiro arriba, mas por ser pesado não abrangerem as forças: attollere velle lignum, sed præ nimio pondere non sufficere vires.

nhác cho nhớ: *fallar em alguã cousa pera a fazer lembrar:* loqui de aliqua re, vt ea in memoriam redeat.

nhai, dai: *mastigar:* mando, is.

nhài mũi: *espirrar:* sternuo, is. dải mũi, nhải mũi, idem.

nhái: *rans piquenas das aruores que se não comem:* ranæ paruulæ arborum, quæ vsui non sunt ad escam.

nhải, vide nhài.

nhại: *arremedar fazendo matinada com a lingua que se não entenda, he grande descortesia meste Reyno de Annam:* blaterare, vel balbutire imitando per ludibrium, habetur pro graui contemptu & iniuria in Regno Annam.

nháy: *pestenejar:* conniuere oculis.

nhảy: *saltar, pular:* salio, is, exilio, is. vide dảy.

nham, coi iò coí nham: *certa feiticeria, na qual pretendẽ dizer dante mão o sucesso bom ou mao da viagem ou de outro negotio:* veneficium quo præsagire putant Ethnici quid in itinere, vel alio negotio futurum sit.

nhăm nhẳm: *cheyo atè tresbordar;* plenum ita vt superefluat. nhảm nhảm, nhăm nháp, mảm mảm, idem.

nhăm con măt lại: *fechar os olhos:* claudere oculos.

nhăm, một nhăm gạo: *hũa mão fechada e cheya de arròs:* vna manus clausa sed stringens orizam quantum capere potest. melius, một nám, một cáp, một mớ, idem.

nhăm, của nhăm ruọu: *cousa apetitosa pera beber:* esculenti aliquid ad excitandum potus appetitum.

nhẳm: *embeber, como panella pera ficar com bom cheiro;* imbuere, vt ollam, vel aliud vas, vt benè oleat.

nhám, cá nhám: *peixe cação:* mustella stellata piscis.

nhám, bẽán nhám: *aspero da taboa*: aſperum in tabula & minimè læuigatum. ráp, chẳng tlơn, dám, idem.

nhâm mặt blờ-i: *ſol encuberto*; ſol nubibus tectus.

nhâm mát: *freſco ſem calma*: amænus & viridis locus ſine calore moleſto.

nhàm: *dar no aluo*: attingere ſcopum. bắn nhàm, phải bia, idem.

nhầm: *erro por inaduertencia*: error ex inaduertentia, mnhầm, idem, melius mlàm.

nhậm: *gouerno*: gubernatio, onis. đi nhậm đi trị: *ir a gouernar*: ad gubernationem capeſcendam proficiſci. trị nhậm dên: *gouernar o pouo*: regere populum.

nhặm mềnh: *comichão do corpo*: prurigo, ginis. dặm, ngứa, idem.

nhăn mặt: *rugas do roſto*: rugæ in facie. đã già nhăn mặt: *iá he velho tem rugas no roſto*: corrugatam habet faciem, iam ſenex eſt. melius gian mặt.

nhăn nanh: *quando o cão ou outro animal quer morder*: quando canis aut aliud animal mordere intentat. alij nhắn nhăn.

nhàn, nhặc nhàn: *muito cançado*: defeſſus valdè. muết máu, idem.

nhàn, cát nhàn: *incenſo benjoim*: incenſum, i. laſerpitium, ij.

nhàn, thanh nhàn, thính nhàn: *bemauenturado*: beatus, a, vm

nhàn, chim nhàn: *paſſaro que leua cartas*: auis epiſtolas deferens.

nhàn, phạm nhàn, vide phạm.

nhán, vide dán.

nhản, con mắt: *olho*: oculus, i. áp nhản: *belida no olho*: macula in oculo. đã nhản tiền, đã thấy: *ver com ſeus proprios olhos*: videre proprijs oculis.

nhãn, blái nhãn: *longans fruta da China*; fructus Sinenſis dictus, longan, à luſitanis.

nhẩn, vide nhẽn.

nhận, dặn: *auiſar, dar recado*: nuncio, as.

nhắng, chớp nhắng chớc: *relampagos repentinos*; fulgur

gur ſubitaneum.

nhành, vide ngành.

nhào : *dar cambadelas virando a corpo ſobre a cabeça :* inflectere corpus vertendo ſupra caput.

nhạo, vide nhại.

nhăp, vide dăp.

nhăp, nhăm nhăp, vide nhăm.

nhấp, vide nhớp.

nhập, ꝺĕào, nhập ꝺĕào: *entrar como alma no corpo:* ingredi vt animam intra corpus.

nhát : *medroſo:* meticuloſus, i. dát, idem. nhát ai : *ter medo de alguem :* metuere aliquem.

nhạt, vide mlạt.

nhau, vide dau.

nhậũ, vide nhộũ.

nhe, gạo nhe : *arròs fino e meudo:* oriza minutior.

nhè cho ngay : *apontar iunto do olho pera ver ſe eſtà direito :* admouere aliquid propè oculos ad inſpiciendum an ſit rectum. necne. alij gè, ngàm, vel dàm.

nhẽ, mlẽ idem, vide mlẽ.

nhẹ, vide dẹ.

nhẽn, cái nhẽn: *anel:* annulus, i. nhẽn xúien đeo tay : *trazer anel laurado :* annulum cælatum deferre. nhẽn tlơn: *ſem lauor:* annulus ſimplex abſque cætura.

nhẽn nhục, vide nhĩn.

nhện, vide dện.

nhễn nay : *atè agora :* vſque modo. đến nay, idem.

nhện: *mergulhar o que andaua em cima dagoa :* mergi quod enatabat: dệm, idem.

nhẹn gạo : *moer arròz :* cõminuere orizam pilo. đâm gạo, đâm bọt idem.

nheo: *olhos meyos fechados:* clauſi fermè oculi. melius, lim dim.

nhẻo nhẻo: *gentil homem, fermoſo:* ſpecioſus, i. blai bót nhám nhẻo nhẻo, idem, alij dẻo dẻo.

nhét lỗ: *tapar buraco:* obſtruere foramen. đút ꝺĕào lót lỗ, idem.

nhèu, vide deù.

nhêu ăn : *iſento de pagar rendas:* exemptus à tributorum ſolutione.

nhẽu, cái nhẽu : *touquinha:* ſericum mitellæ.

nhêu, bau nhêu, vide

bau. bấy nhêu, vide bấy.

nhi, con: *filho*: filius, ij.

nhi, mà: *pera*: ad. nhi thiét hư thẹ: *pera iurar falso*: ad falsum iurandum.

nhĩ, mầy: *tu*: tu.

nhị, hai: *dous*: duo. vô nhị: *não são dous*: duo non sunt. nhít: *hum sò*: vnicus, a, vm.

nhiệm, sâu nhiệm: *segredo, profundo*: profundum, reconditum. mâu nhiệm: *de grande entendimento*: profũdi iudicij vir. phép nhiệm: *virtude oculta*: virtus recondita. nhiệm nhạt: *sabio e destro nos segredos de algũa arte*: peritus in aliqua arte, secretisque eiusdem.

nhien, bẹy: *assy*: sic. tự nhien: *de si mesmo assy*: sic à seipso.

nhieng, vide nghieng.

nhiệp, vide nghiệp.

nhiều, vide nheù, vel deù.

nhin, người: *homem e molher*: hic & hæc homo. tiểu nhin: *pessoa baixa*: persona vilis. kẻ bần nhin: *pedinte*: mendicus, i. xá nhin:

escriuão del Rey: notarius regius.

nhin sâm: *mezinha da Corea a modo de rabão delgado a que chamão os Portugueses gimsão*: medicina quædam ex Coreæ regno, ad modum raphani exigui, tanto tamen in pretio habetur, vt auri pondere apud Sinas æstimetur.

nhin đức: *virtude*: virtus, vtis.

nhin nghĩa: *amizade*: amicitia, æ.

nhin thay: *piadoso*: pius, a, vm.

nhin thẽ: *do mesmo caminho fazer outro negocio*: eâdem via aliud negotium exequi. một thẽ, idem.

nhin, moi nhin: *espia*: explorator, is.

nhin vì sự ấy: *por isso*: ideò.

nhin sao: *por que rezão*: quare?

nhin danh cha: *em nome do Padre*: in nomine Patris, est dubium an habeat eumdem sensum.

nhìn, vide dìn.

nhịn, vide dịn.

nhịn nhục, dịn *ſoffrer* patienter ferre. nhịn idem.

nhít, mộ̂t: *hum*: vnus, a, vm. thứ nhít. *o primeiro*: primus. nhít nhin: *hum homem*: vnus homo. nhít: *o principal, o melhor*: præcipuus, optimus. rứt nhít: *excellentiſſimo, o melhor naquele genero de que ſe falla*: excellentiſſimus, ſeu optimus in eo genere de quo agitur. nhít thien hạ, idem. nhít mlờ-i: *palauras principaes*: præciptua verba.

nhịt, mặt blờ-i: *o ſol*: ſol, is. nhịt thực: *eclipſe do ſol*: ſolis eclipſis. alij nhệt.

nhịt, ngày: *dia*: dies, ei. alij nhệt.

nhịt bổ̉n: *Iapão*: Iapon. lư càu, idem.

nho: *parreira agreſte*: vitis ſylueſtris. blái nho: *vua agreſte*: labruſca, æ. nước blái nho: *ſumo de vuas, vinho*; vinum ex vite.

nho, vide nhu.

nhỗ, dỗ idem. vide dỗ.

nhỏ: *piqueno*: paruus, a, vm. thàng nhỏ: *menino*: puer paruulus. dỏ, idem.

nhỏ. *fino*; minutus, a, vm. nhỏ nhỏ: *muito fino*: ſubtilis, e. dỏ idem.

nhỏ xuống: *cair em fio, como couſa liquida, ou couſa de grão que ſe bota pouco a pouco como arròs*: paulatim effundi rem liquidam, vel aliqua grana ſine interruptione, alij dỏ xuống.

nhớ, vide dớ.

nhờ: *eſtribar*: innitor, eris. nhà nhờ cột: *a caſa eſtriba nas colunas*: innititur domus columnis. nhờ ai: *eſtribar em alguem*: confidere alicui. đi nhờ ai: *fazer viagem confiado que outrem lhe faça os gaſtos*: fidens alienis impendijs iter arripere. nhờ nhà ai: *eſtar como hoſpede em caza alhea*: hoſpitem eſſe in aliena domo. dờ, idem.

nhọc: *cançado*: defatigatus, a, vm nhọc lả: *muito cançado*: feſſus valde. nhọc nhàn: *esbofado*: laſſatus, a, vm. liệt nhọc: *doente muito fraco muito no cabo*: æger valdè debilis iam morti proximus. melius nhặọc.

nhọi, vide chọi.

nhom:

nhom: *muitos, disse de cousa viua*: multi, dicitur de viuis, vt. ngườ-i ta nhom nhom: *muita gente*: multus populus.

nhớm: *pizar manso*: calcare leuiter.

nhón chên lên: *porse nos bicos dos pes*: extremis pedum digitis insistere. nhón tay: *tomar algũa cousa com as pontas dos dedos*: extremis digitis aliquid sumere. dón, idem.

nhọn: *cousa aguda na ponta*: acuta res in extremitate. tlâu nhọn sừng: *bufaro de pontas agudas* præacutis cornibus bubalus. nhọn mũi gươm: *aguda ponta da catana*: acutus gladij mucro. dọn, idem, alij rọn, sed est vitium.

nhớp nhán: *claridade de relampago*: spendor fulguris, vel fulgor. nhấp, idem.

nhót, vide dót.

nhọt: *leicenço*: furunculus, i. dọt idem. kèn nhọt: *carnegão do leicenço*: cutis interior furunculi. vide dọt.

nhột: *cocegas*: titillatio, nis. vide buồn.

nhớt, đàng nhớt: *caminho meyo lama meyo seco*: iter partim cœnosum partim siccum. lấm, ráo.

nhọũ *bicho de seda*: bombyx, ycis. melius dọũ, tàm.

nhu, hăọc tlò: *estudante*: scholasticus, i. đạo nhu: *ley dos letrados*: lex literatorum. hęc est vna è tribus Sinarum sectis, colit cælum & terram, nec ponit principium efficiens, sed solum materiale. vide khọũ.

nhủ: *auisar* admoneo, es.

nhủ hương: *resina como incenso*: resina ad modum incensi. cát nhàn.

nhũ, bú: *mamar*: sugere lac.

như: *assy como* sicuti. như thễ, như bàng, idem. như bậy: *da mesma maneira*: eodem modo. như cái nầy: *semelhante a esta cousa*: simile huic rei.

nhứ nhẩm: *enganar*: fallo, is. đổi blá, idem.

nhưâng, vide nhương.

nhúc nhích: *bolir, estar inquieto*: loco non se continere, inquietum esse. ngồi chớ nhúc nhích: *assentaiuos estai*

eſtai quieto: ſede, & contine te in loco quietè.

nhục, xấu hổ: *vergonha*: pudor, is.

nhục, nhịn nhục: *ſoffrer*: patior eris. dịn dục, dịn nhục idem.

nhục, mũ nhục: *barrete ordinario com que os ſoldados vão ao paço*: pileus communis quo milites vti ſolent cũ ad aulam pergunt.

nhục, thịt: *carne*: caro carnis: nhục nhản: *olhos de carne*; corporei oculi.

nhức, đức: *dor com algũ latejar*: dolor cum aliqua palpitatione. nhức đầu: *terdòr de cabeça*: dolore capitis corripi qui cum aliqua fontium palpitatione coniunctus ſit.

nhùi, bùi nhùi: *iſca do fuzil*: igniarium, ij. melius, mùi dũi.

nhủi: *certa rede de bambù*: rete quoddam ex cannaindica confectum. melius, dủi.

nhüện, tháng nhüện: *lua ou mès lunar que ſe accrecenta cada dous ou tres annos aos doze mezes do anno*; menſis

lunaris qui additur ſecundo aut tertio quoque anno ad duodecim menſes anni. id autem fit vt annus lunaris æquetur anno ſolari. nam nhüện: *anno de treze mezes que por iſſo alguns o chamão biſeſtil, porem impropriamente*: annus tredecim menſibus conſtans, quem quidam vocant biſſextilem ſed impropriè. alij nhüện.

nhúm, vide dúm lửa.

nhủm miệng lại: *fechar a boca*: claudere os. alij bủm.

nhún môi: *torcer os beiços*: contorquere labia. nhún mềnh: *torcer o corpo*: contorquere corpus vt ad aliquam vrbanitatem oſtendendam, vel vt alij trãſeant. nghieng mềnh, idem. gánh nhún, vide gánh dún.

nhưng, ngửời nhưng: *o que não paga renda*; exemptus à tributis, dưng, idem.

nhưng mà: *porem, mas*: ſed, at. nhưng le, ſaõ le, idem.

nhứng, bạch nhứng: *parede de caza, de varichas entre bambù e bambù ſem barrar*: paries domus ex cannis

nis indicis & virgultis compositus absque litura. alij chửng.

nhữ̃ng: *todos*: omnes. nhữ̃ng kẻ: *todos os que*: omnes qui.

nhữ̃ng: *somente*: solum. chẳng nhữ̃ng: *não somente*: non solum. nhữ̃ng phò oũ: *sò vossas merces*: solum dominationes vestræ. nhữ̃ng ai nả: *quem são*: quinam sunt?

nhúoc nha: *enuergonhar alguem*: verecundia afficere aliquem, xỉ vả, hổ, mắng nhúoc ai, idem.

nhược: *se por ventura*: si fortè. nhược bàng, ḉi bàng, idem.

nhüo-n, vide nhüện.

nhươ-ng sao: *mudar a estrella*: mutare stellam, hoc fatuè petunt Ethnici à veneficis, vt meliorem exitum in suis rebus sortiantur.

nhườ-ng: *maneira*: modus, i. nhườ-ng nào: *de que modo*: quomodo? dườ-ng, nào, thể nào, idem.

nhườ-ng, khiem nhườ-ng: *humildade*; humilitas, atis. nhườ-ng ai: *ceder a alguem*: cedere alicui.

nhượ-ng chên *curuas das pernas em que dobrão os ioelhos*: poples, litis.

ni vãi; *bonza da varella*: mulier templo idolorum inseruiens. tăng ni, sãi vãi: *bonzo e bonza*: sacrificulus & sacrificula. mũ ni: *barrete de bonzo*: pileus sacrificuli qui aures cooperiens infra humeros descendit, eo vtũtur etiam alij tempore frigoris.

ní làm *perguiçoso, aterse aos outros*: piger, onera alijs relinquens. ní nhau: *aterse hũ ao outro*; opus sibi inuicem relinquere. ní việc, nặnh nhau, idem.

nia: *supo meyaõ*: vas mediocre ex cannis contextum rotundum & planum ad purgandam orizam inseruiens.

niẳng: *certo barco de rio*: cymba quædam fluminis.

niệm, đặọc: *ler, rezar*: lego, is. niệm kinh: *rezar pollo liuro*: recitare ex libro officium, aut quid simile.

nien, nam: *anno*: annis, i. dan-

đang nien: *nomè de certo diabo*: cuiusdam diaboli nomen.

niệt: *corda com que atão as bufaras ao carro*: funis quo ligantur bubali currui.

nieu: *panella piquena de cozer arròs pera hũa pessoa*: olla paruula ad orizam concoquendam pro vno tãtum. vide nang.

nín lạng: *reprimir o folego*; respirationem retinere.

níp, cái níp: *cesto redondo que se fecha*: cista rotunda quæ clauditur.

nít, con nít: *menino*; puer; i. alij, con ít, con bé, idem.

nít ra: *arrebentar como Iudas*; crepare medium vt Iudas. melius, nứt ra.

nịt, mạc nịt: *vestir iusto tudo cuberto*; indui vestem corpori benè aptatam, totumque corpus operientem. mạc kín, idem.

nïu, nó-ng nïu: *animar, afagar*: delinio, is. mulceo, es.

nô nhau chật: *aperto de gente*; concursus populi, ita vt inuicem angustentur.

no: *farto*; affluens, ntis.

đã no. *ià está cheyo, ou fallando de comer, ou de qualquer outra cousa*; plenus iam est siue agatur de cibo siue de quacunque alia re. đã no mặt: *ià estão todos*: omnes iã conuenerunt. tháng no: *lua, ou mes lunar de trinta dias*: mensis lunaris triginta dierum. no mọi nơi: *todo lugar*: omnis locus. no mọi sự: *todas as cousas*: no đủ, no khảm: *abastado*; sufficiens, ntis. no đã cản: *esta iusta a conta, não falta nada*; numerus rationum plenus est, nihil deest.

nó: *elle, aquelle de gente baixa*: ille, a, vd. de vilibus, nam de grauibus dicitur, người. ấy nó: *eislo aby, aquelle he*: ecce ille est. của nó: *seu fato*; res illius.

nỏ: *bèsta pera atirar*: baliſta, æ. giương nỏ: *armar a bèsta pera atirar*: baliſtam tendere ad emittendam sagittam. alij trương, vel chương nó. bắn nỏ: *atirar com ella*: arcu sagittam emittere. xuống nỏ: *desarmala*: arcum remittere.

nó, tle nỏ: *bambù oco*,

femea; canna indica vacua & tenuis nec benè compacta.

nổ: *estrondo de couſa que despara ou estala*: crepitus alicuius rei quæ exploditur, vel diſrumpitur. nổ sũ: *reposta de arma de fogo*: fragor tormenti bellici dum exploditur. tle nổ ra: *arrebentar os bambùs com o fogo ou Norte, estallar*: crepitum edere cannas indicas dùm comburuntur, vel aquilone nimium ſiccante finduntur. nổ mềnh, đit: *peido*: crepitus ventris. sấm nổ ra: *trouão*: tonitruum, üi. nền nổ: *espirrar a candea quando não arde bem*; crepitus edere candelam quando habet aliquid admixtum, quo fulgor impeditur. bánh nổ: *arrebentarẽ no fogo as apas de arròs*: crepitum edere in igne placentas exoriza.

nọ: *aquelle*: ille, a, vd. sự nọ sự kia, sự kia sự nọ: *varias couſas*: variæ res. thày nọ: *aquelle Padre*: ille Pater. thày kia: *aquelle outro*: ille alius Pater. nọ là mặt nọ: *olhai para elle eſſe meſmo rostohè*; ecce ipſemet vultus ille eſt. de differentia autem inter nó & nọ vide grammaticam capite de pronominibus.

nộ, mắng: *agastarſe*: irascor, ceris. thinh nộ: *fingir agastamento*: ſimulare iram.

nở: *abrir como flor, aruore, ſemente*: getmino, as. nở mặt: *ſair cõ honra de algũ negocio que fes bem*: exitum alicuius negotij fœlicem habuiſſe, vnde ſequatur honor.

nõ, chẳng nõ mãng ngườ̀i ta: *não reſponder as iniurias que lhe fazem*: iniurijs illatis par minimè repẽdere.

nợ: *diuida*; debitum, i. có nợ, chịu nợ: *deuer*: debeo, es. ære alieno onerari. đòi nợ: *puxar polla diuida*: debitum exigere. blả nợ: *pagala*: æs alienum ſoluere: tha nợ: *perdoala*: debitum dimittere. mà tha nợ chung tôi: *e perdoanos noſſas diuidas*: & dimitte nobis debita noſtra.

nóc nhà: *a cumiera ou mais alto da caza*: faſtigiũ domus,

nọc: *ferrão, ou agulhão como de alacrà, abelha &c:* aculeus vt scorpionis, apis & similium. aõ đốc: *picar da abelha:* morsus apis. nọc, alij năọc.

nó-c, vide nác.

noi: *caminho, ou outra cousa por onde se passa, e de hũa e outra parte ha perigo de cair, ou de fazer algum dano:* iter, vel quid simile in cuius medio tutus quis incedit, at ex utraque parte tam ad dexteram quam ad sinistram datur periculum damni alicuius. đi noi cầu: *ir pollo meyo da ponte estreita:* incedere per medium pontis arcti. sic etiam de præceptis dicitur noi giữ đạo Chúa: *guardar perfeitamente a ley do Senhor:* legem Domini perfectè custodire non declinando &c.

nôi: *berço:* cunæ, arum. incunabula, lorum. melius, no-, vel tlảố.

nồi: *panella:* olla, æ. nồi nấu bạc: *grisol:* olla fusilis aurificis nồi gốm: *panella de barro:* olla fictilis. nồi đồũ *de cobre:* olla ænea. nồi hai, nồi ba &c: *panella pera dous comerem arròs, panella pera tres &c:* olla in qua tantum dem continetur orizæ quantum sufficit ad duorum prandium, vel cænam, alia ad trium prandium ex oriza concoquendum sufficiens, & sic deinceps, nồi tư, nồi nam &c.

nòi: *casta de animaes:* animalium species. gà nòi: *galinha casta grande:* gallina proceræ staturæ. gà chọi: *o gallo casta grande, e de peleja:* gallus procerioris staturæ, gallus pugnator.

nói: *fallar:* loquor, quetis. nói gian, nói dối: *fallar mentira:* mendaciũ proferre. nói thật: *fallar verdade:* verum dicere. chảng biết nói: *não sabe fallar, não sabe a lingua:* idioma non nouit. nói sửa: *fallar direito:* rectè loqui. nói ngạo: *fallar torto:* loqui imperitè. nói khó cũ ai: *praticar com alguem:* confabulari cum aliquo. nói sỏũ, nói chín: *fallar impertinencias:* loqui futilia. nói sóũ nói sẻ, idem.

nồi: *enxerir hũa cousa n'outra*

tra ou atala pera que fique mais comprida: inſerere aliquid aut ligare cum alio vt longius euadat. nối dêy: *atar hũa corda n'outra*: coniungere funem vnum alteri. nối lai, idem.

nối dàõ: *perpetuar a gèração*: ſinh nối, idem. nối truyèn, nối đòi: *tradição*: traditio, nis.

nối: *ſer ſufficiente pera leuar ou aleuantar algũ pezo*: ponderi ferendo, vel attollendo ſufficere. chẳng nối: *não ſer ſufficiente*: ſatis non eſſe ad ferendum, vel attollendum pondus.

nối lên: *algũa couſa de baixo d'agoa vir a cima*: emergere aliquid è fundo aquæ furſum. thuyền phải cạn đã nối: *o barco que deu em ſeco ià nada*: enatare nauigium quod in vada impegerat.

nối chua ben: *ſer aleuantado por Rey*; erigi in Regẽ. nối quan: *eleição de Mandarim*: electio magiſtratus.

nối: *proueito*: emolumentum, i. chẳng đươc nối gì: *não tenho proueito algum*: vti-

litas mihi non eſt vlla, ích, lợc idem.

nối gì: *que fundamento ha pera iſſo*: fundamenti quid eſt ad hoc? mlẽ nào, idem.

nội thàn: *Eunuco*: Eunuchus, i. cạu bộ, thiền, idẽ.

nội, oũ bên nội: *auo da parte do pay*: auus paternus, & ſic reliqui conſanguinei ex parte patris dicuntur, bên nội:

nơi: *lugar*: locus, i. nơi thờ: *lugar de adoração, altar, oratorio*: locus cultus, altare, oratorium. ở nơi náo: *em que lugar eſtà*; vbi eſt?

nơi: *berço*: incunabulum, i. melius, tláõ, alij nói.

nới dẽai: *alargar a fita da cabaya*: relaxare fibulam veſtis, vel zonam.

nôm: *letra de que usão pera eſcreuer o comum como em cartas ordinarias, e eſta os Chinas a não entendem*: characteres quibus vtuntur Annamitæ ad conſcribendum id.oma currens, illis in epiſtolis ordinarijs vtũtur, & hi Sinis ignoti ſunt. nói nôm: *fallar as palauras ordinarias*,

no

no comũ modo de fallar da terra e do pouo: idiomate cũrrenti vti.

nôm, con nôm: *enteado*: priuignus, i. con ghẽ, idem.

nôm: *materiaes pera fazer algũa obra*: materia ad aliquod opus præparata.

nôm: *Sueste*: Euronotus, i. gió nôm, vide gió.

nóm, cam nóm: *certa casta de laranjas*: malorum aureorum quædam ſpecies.

nộm, rau nộm: *ſalada que leua carne*: acetaria quibus caro immiſcetur.

nộm, ngươi nộm: *homem de palha ou de barro*: ſtatua ex paleis, vel luto. bô blanh, bô din, idem.

no-m, cái no-m: *ceſto de peſcar*: ciſta piſcationi deſeruiens. vide dủi.

non: *verde, não de vès*: immaturus, a, vm. blái non: *fruita não de vès*: fructus immaturus. tle non: *bambù não de vès*: tenera adhuc canna indica. bạc non: *prata baixa*: impurum argentum, & ſic de reliquis quæ perfectionem debitam non attingunt. cân non: *mal pezado*: imperfectum pondus. còn non: *ainda não hè perfeito*: perfectionem adhúc non attigit. ſinh non: *parir ante tempo*: immaturè parere.

non, núi non: *montes e ſerras*: montes & teſqua. cách non: *eſtão montes de por meyo*: montes ſunt intermedij.

non dẽạ: *engulhos*: nauſea, æ. buồn, idem.

nón, cái nón: *chapeo*; galerus, i. đội nón: *trazer ou por o chapeo na cabeça*; apponere, aut geſtare galerum. cất nón: *tirar o chapeo*: ſublato galero aperire caput. nón chien: *chapeo de lãa*: galerus laneus. nón dẽọt: *murrião*: galea, æ. nón cánh diều: *chapeo grande de molheres*: galerus amplas habens alas quo mulieres Annamitæ vti ſolent. quai nón: *o cordão ou fita com que o chapeo ſe amarra de baixo da barba*: ligula è galero pendeus, qua ſub mento galerus ligatur. vành nón: *bordas do chapeo*: galeri ora.

nón na, vide na.

nó-ng cou, nó-ng niu con: *amimar acariciar o filho*: de-

li-

linire filium. nuôi nóng: *criar, sostentar*; nutrio, is.

nóng con, vide nóng.

nóng lên: *aleuantar nas palmas das mãos*: attollere in palmis manuum, bung, idem. alij nâng.

nộp thüế: *pagar as rendas*: soluere tributa. bắt ai nộp cho quan: *prender alguem e entregalo ao Mandarim*; comprehendere aliquem & tradere iudici. nộp cho ai: *a quem destes a cousa*: cuinam rem tradidisti? lại nộp: *restituir a mesma cousa*: restituere idem.

nộp, rủa: *lançar pragas*: maledicta conijcere. nộp con: *lançar pragas ao filho dandoo ao diabo*: tradere filiũ diabolo maledicta in illum conijciendo.

nóp lảõ: *sobresaltos do coração*: repetinus cordis timor.

nốt, làm đi cho nốt: *acabai de fazer, não dilateis*: perfice rem ne differas. cho kíp, idẽ. ăn cho nốt: *comei tudo*: totũ comede. cho hết, idẽ.

nót, *parir antes de tempo*: parere ante tempus, finh non, idem. yếu nót: *fraco de corpo e de animo*: infirmus corpore & animo. alij yếu dót.

noũ, cạn: *baixos*: breuia.

noũ, bồ noũ: *passaro de bico grande*: rostri maioris auis.

noũ, ruộng: *varzeas*: campus, i. noũ phu: *laurador do campo*: agricola, æ.

nòũ nàn: *não ter respeito*: impudens, ntis: dế ngươi, idem.

nóũ: *espeque*: fulcimentum, i. nóũ nhà lên kẻo ngả: *por pontaletes na caza pera que não caya*; adminicula domui adhibere ne decidat.

nụ hŏa: *flor em botão*: flos in gemma, pullulans. hŏa chửa nở, idem.

nụ mềnh: *amuado, não quer fazer, nem ouuir o que lhe dizem*; obstinatè nolle alijs acquiescere.

nứ, đất nam nứ: *terra das Almazonas*; Amazonum regio.

nử, vide lử.

nữ, con gái: *molher*; fœmina, æ. nam nữ: *homẽs e molheres*: viri & mulieres.

sắch

sắch tô nữ: *sonetos lasciuos*: pöesis obscæna. alij tô nư.

nư, vide nữ.

nua, đã già nua: *muito velho*: decrepitus, i. ru rĩ, già cả, idem.

nứa: *bambù fraco e muito oco como nossa cana*: Canna indica minimè solida & ad modum nostratis vacua. chẻ nứa: *fendela*; cannam indicam debilem findere. đạp nứa: *machocala pera ficar branda*: cannam indicam conterere vt aptafiat operi. nan nứa: *aparala pera obra*: cannam indicam tenuem cultro aptare ad opus. lẽy nứa đan phèn: *fazer cajão desses bambùs vazios*: stoream ex cannis indicis vacuis texere.

nửa: *a metade*: media pars. dicitur de qualibet re præterquam de numeris. vide rưỡi. nửa ngày: *meyo dia, ou a metade do dia*: meridies, vel pars media alicuius diei. nửa đêm: *meya noite*: media nox. nửa mùa: *no meyo da obra*: operis in medio. vide mùa.

nữa: *mais*: plus. ít nữa:

hum pouco mais: paulo plus. đến nữa: *daqùi a pouco*: paulo post. ít nữa, một gêy nữa, idem. chẳng làm nữa: *não farei mais*: non faciam amplius.

nuải. vide nuỗi.

nuất, vide nuốt.

nuạt: *deleitação carnal*: venerea delectatio. lẽy nhau nuật lám: *immoderada delectação no aiuntamẽto carnal*: nimia delectatio in coitu.

nục nục: *balachão de sardinhas*: haleculæ sale conditæ. mắm, idem.

núc: *atar as bordas de algũa cousa pera a fortificar*; extremitates alicuius rei ligare ne dissoluantur. núc thũ: *enrotar o cesto*: cistæ orificium viminibus indicis munire.

nực: *abafamento na doença*: oppressio cordis ex morbo. sốt nực: *grande calma*: excessiuus calor. nực cười: *rirse naturalmente vendo, ou ouuindo algũa cousa ridicula*: ridere ex aliquo obiecto risu digno.

núi: *monte, serra*: mons montis. blái núi: *monte alto*

co-

como apartado dos outros; mons altus quodammodo ab alijs seiunctus. núi nước: *ilha ou quasi ilha com tanto que em grande parte tenha agoa ao redor*: Insula, vel peninsula. gò nước, idem. núi non: *montes e serranias*: montes & tesqua.

nuọc: *amarraduras de cajão que serue de parede*: ligatura storeæ excannis indicis cõtextæ quæ diuisioni domus ad modum parietis inseruit.

nước: *agoa*: aqua, æ. nác, idem. nước lã: *agoa enxeure sem mestura*: aqua pura. nước gà nấu: *caldo de galinha*: ius gallinæ elixæ. nước blái nho: *çumo de vuas, vinho*: vuarum succus, vinum. ngã nước: *fes lhe mal a agoa*: aqua illi nocuit. phải nước idem. nước tlaõ: *agoa xerina*: aqua clara. nước đỗục: *agoa turua ou peçonhenta*: aqua turbida aut venenosa. nước lạnh: *agoa fria*: aqua frigida. nước náõ: *agoa muito quente*; aqua benè calida. nước mặn: *agoa salgada*: aqua salsa. nước ngọt: *agoa doce*; aqua dulcis, suauis. rấp nước: *molhar na agoa*; madefacere in aqua. nước lên: *encher a marè*; maris accessus. nước xuống: *vazar a mare*; maris recessus. nước rạc: *mare vazia*: mare iam recessit. nước đứng lạng: *não correr agoa*; aqua stat, non fluit. nước chảy: *agoa corre*; aqua fluit.

nước: *reyno*; regnum, i. nác, cüóc, idem. làng nước: *aldea*: pagus, i. nước ngòi: *reyno estranho*; regnum extraneum. mở nước: *conquistar o reyno*: regnum subiugare. trị nước: *gouernar o Reyno*; regnũ moderari. sứa nước, hay nước, idem. nước annam: *Reyno de Annão que cõprende Tonquim e Cochinchina*; regnum Annam quod Tunkinum & Cocincinam complectitur.

nước, cá nước: *certo peixe*; piscis quidam, nước, dictus.

nuôi: *criar, sostentar*; nutrio, is. nuôi dằng, nuôi dưỡng, nuoi nóng, idem. nuôi gà, lợn: *criar galinhas, por-*

porcos &c: alere gallinas, porcos &c. con nuôi: *filho adoptiuo*; filius adoptiuus. con mày, idem.

nuôi, phô nuôi: *Voſſas Merces, fallando com gente graue ainda moça*: Veſtræ Dominationes, loquendo cũ pueris nobilioribus.

nươ-ng náo: *agazalharſe*: hoſpitor, aris. nươ-ng sú-c: *ajudar alguem*: iuuo, as. nươ-ng cạy đứ-c Chúa blò-i: *confiar em Deos*: ſpem in Deum reponere.

nươ-ng, ruộng nươ-ng: *varzeas*: ager agri.

nướ-ng: *aſſar*: aſſo, as. thui: *chamuſcar*: vſtulo, as.

nuốt ɓĕào: *engulir*: deglutio, is.

nút: *nò*: nodus, i. thắt nút: *dar nò*: nodum conſtringere. cỗi nút ra: *desfazer o nò*: nodum ſoluere.

nút: *tafulho*: obturamentum, i.

nút ruồi, nút rộ: *o final das bexigas, ou outro ſemelhante*: variolarum neui, aut alij ſimiles.

nút sữa: *mamar*: ſugere lac. nút mía: *chupar a cana doce*: exugere cannam ſaccharam.

nứt ra: *arrebentar ſem eſtrondo* diſrumpi ſine ſtrepitu. alij nít ra.

nũ sát: *afogear ferro*: ignire ferrum, candens facere.

nũ nồi, nũ bát, nũ ngói: *cozer couſas de barro como panellas, tigellas, telhas &c*: ollas & alia lateritia concoquere.

ổ muông: *couil de animaes*: cubile animalium, sic, ổ con chó, ổ hổm &c: de quibus dicitur, tổ, præterquam de gallina, nam dicitur. ổ gà: *ninho da galinha*: nidus gallinæ.

ô ổ ễ. *cousa çuja*: immundus, a, vm. dicitur etiàm modestè loquendo de re venerea, sự ô ổ ễ, sự dodáy.

ò, ỏi ò: *vagaroso no fazer*: lentus in operando. làm ỏi ò, idem.

ỏ: *estar*: adsum, es. ỏ nhà: *está em caza*: adest domi. ỏ lại: *deixarse ficar*: remaneo, es. ỏ đâu: *onde está, onde mora*: vbi est, vbi habitat? ỏ kẻ nào: *donde sois*: cujas es? ỏ quĩ quaí: *ser roim*: malum esse. ỏ hiền lành: *ser bom*: bonum esse. việc nầy ỏ Chúa, ỏ tay Chúa: *esse negocio pertence a el Rey, está nas maos del Rey*: spectat ad regem hoc negotium, positum est in manu Regis. vễ, idem. moi sự ỏ một đức Chúa blòi: *todas as cousas estão sò nas mãos de Deõs*: posita sunt omnia in potestate solius Dei.

ợ: *arrotar*: ructo, as. yợ, idem.

ổải: *pao torto*: lignum obliquum.

ổan, bu ổan, nói ổan cho ngườ̀i ta: *aleuantar falso*, imponere falsum alicui.

ổan üống, vide üống.

ổan gia: *inimigo*: aduersarius, i. phải tội ổan: *cair em calumnia*: incidere in calumniam. ổan tôi: *he falso o que dizem contra my*: falsum est quod mihi objcitur.

ổán: *vingarse*: vindictam sumere. hễm ổán ngườ̀i: *vingarse dalguem*: vlcisci in aliquem. ổán nhau: *acautelarse hum do outro*: cauere ab iuuicem sibi prospicien do.

ôẩn, xôi ôẩn: *arròs pulò que calcão em forma de pão pera durar mais*: oriza, quam, pulò, vocant lusitani, congesta in modum panis, vt diutiùs duret. ván, idem,

ổang, ổế ổang: *cousa çuja*: sordidus, a, vm.

óc đầu: *miolo da cabeça*: cerebrum. i. sọ lạ ó óc: *virar*

lhe

lhe a cabeça: vertiginem pati.

óc hành: *casca de cebola*: tunica cepe.

óc: *buzio*: conchilium, ij. óuc, idem.

óc: *parafuso*; cochlea, æ. tlôn óuc: *femea de parafuso*: cochleæ complementum.

ọc: *arrotar*: eructo, as. ọc ra, yọ ra, idem,

ŏ̃ê, vide ô.

ôi, hĩ ôi: *eya pois*: eia ergo.

õ-i: *responder de rusticos*: particula respondentis inter rusticos sic etiam superior respondet subditis. dạ, inter vrbanos.

ỏ-i, vide ò-.

ôm, *abraçar*: amplector, eris. ôm: *leuar nos braços*: brachijs complectẽdo ferre.

ỗm: *adoecer*: ægroto, as. ỗm liẹt: *doente de cama*: æger decumbens. ỗm nam: *tisico*: phthisi laborans.

ỗm thỗm: *entre lusco e fusco*: inter lucem & tenebras.

ôn, ngũ ôn, vide ngũ.

ỗn: *quieto*: tranquillus, a, vm. yen ỗn, idem.

ơn *beneficio*: beneficium, ij. ọn cả: *grande merce*: beneficium ingens. giả ơn: *palauras de agradecemento à pessoas ordinarias*: verba gratias referendi communiter. ơn: *agredecer a pessoa honrada*: gratias referre grauibus personis. lạy ơn đức Chúa blò-i: *graças à Deos*: Deo gratias: melius, cám ơn đức Chúa blò-i. đội ơn: *ponho em cima da cabeça a merce*: beneficiũ capiti superpono.

ỗp, vide ấp.

óp, cua óp: *caranguejo vazio*: cancer vacuus, & sic de alijs rebus quæ cum luna minuuntur.

ọp: *molle*: mollis, e. mềm ọp, idem.

ọp ọp, àm ọp ọp: *entrar agoa na barca*: aquam in cymbam intrare, ọp ꝯeào, idem.

ou, vide âu là.

óuc, vide óc.

ơực, vide ọc.

oũ: *auò*: auus, i. oũ bà: *auò e auo*: auus & auia. oũ bâ oũ vải: *antepassados*: progenitores. oũ: *Senhor*: Dominus. oũ kia: *aquelle Senhor*: Dominus ille. đức oũ: *excellentissimo Senhor*: excellen-

lentiſſime Princeps, vel Domine. đ̃ân oũ: *homem*: vir, viri. ngư oũ: *peſcador da embarcação*: piſcator cum cymba ad piſcandum prodiens. : óũ: *canudo*: internodium, ij. óũ to· : *canudo da ſeda* : penſum manuale ſericum. óũ ngăọc dòm: *canochale*: perſpicilia, oblõga ad diſtantia intuenda. đ̃ôt óũ : *por o fogo a fogetes*: igniculos ſurſum volantes accendere. óũ tle : *canudos de bambù*: internodia cannarum indicarum. óũ giỏ: *vaſo em que ſe coſpe e eſcarra*: vas ad ſputa recipienda. óũ mác: *certo bairo da corte de Tonquim*: quidam vicus in Tunchinenſi regia ita vocatus.

PHa: *misturar hũ liquor com outro*: miscere liquorem vnum alteri. pha ruọu: *botar aqua no vinho*: immiscere vino aquam. & sic de alijs.

pha, nói gèm pha: *fallar mal de alguem*: detrahere alicui. nói hành, idem.

pha, đi tắt pha: *atalhar o caminho, como andando por algũa varsea &c.* compendiosâ viâ incedere, vt per aliquem campum. đi pha phắch, idem.

phá: *destruir*: destruo, is. cõên phá phắch: *os soldados destroem*: destruunt milites. phá thành: *destruir a fortaleza*: demoliri arcem.

phắch, hồ phắch: *tanger com huãs taboinhas como castanhetas*: percutere crepitacula lignea.

phắch, pha phắch, vide phá.

phắch, phá phắch, vide phá.

phai: *desbotarse a cor*: decolorari. aó phai mùi: *a cabaya perder a cor*: amittit vestis colorem pristinum. mùi thôi ra, idem. đã phai com: *ià estou enfastiado do arròs*: fastidio iam orizam. đã phai lào: *ià me enfada, estar com alguem*: fastidire iam conuictum alicuius, vel conuersationem.

phải: *assy` he*: ita est. chẳng phải: *não he assy`*: ita non est. phải mlẽ: *he conforme a rezão*: consonum est rationi. alij phố-i.

phải: *tocar ou empeçer em algũa cousa por desastre*: impingere in aliquid ex infortunio. mlâm phải thịt: *comer carne sẽ aduertir*: inaduertenter carnem degustare. phải tàu: *fazer naufragio*: pati naufragium. tàu: phải biển: *perderse o nauio no alto mar*: submergi nauigium in alto. thuyền phải cạn phải đá: *a embarcação dar em seco ou em pedra*: nauigium in breuia aut syrtes incidere. phải nuốc: *feslhe mal a agoa*: nocuit illi aqua. phải gió: *feslhe mal o vento*: damno fuit illi ventus. phải liệt: *adoeceo em cama*: incidit in lectũ ex morbo. phải vạ: *teue desastre de que foy culpado e condenado*: incidit in infortunium ob quod accusatus & cõdemnatus fuit. phải

sấm sét: *ferido do rayo*: ictus fulmine. phải nao chang; *succedeolhe algũ desastre ou não*. inciditne in aliquod infortunium? chẳng có phải nao; *não ouue nada*: accidit mali nihil. chẳng có phải nao: *não vay nada nisso*: interest nihil. chẳng có phải sao, idem.

phải bia: *dar no aluo*: scopum attingere.

phải lảõ ai: *affeiçoarse a alguẽ com intenção carnal*: affectu venereo in alterum ferri.

phay, dẽao phay: *faca larga de cortar carne*: culter latus ad carnem scindendam.

phay, thịt phay: *carne cozida passada por agoa sem se temperar*: caro elixa sine condimento. thịt phay: *certo picado de carne*: protrimentum quoddam carnis.

phàm: *cousa vil e baixa*: vilis, e. tôi là ké phàm hèn: *eu sou hũ ninguem*; flocci homuncio sum ego. modus humiliationis, inter Annamitas satis vsitatus.

phấm pho pho: *som de quẽ ronca dormindo*: stertentis sonus seu strepitus. ngáy phấm pho pho, idem.

phẩm, cõu phẩm: *certa armação piramidal de noue repartimentos ou degraos em que ofrecem as cousas aos mortos*: pyramidalis quædam structura nouem graduum in quibus offerunt suis defunctis varia.

phạm: *cair, empecer*: impingo, is. cado, is. phạm tôi: *cair em peçado*: decidere in peccatum. phạm giái, phạm rằn nào: *empecer em algum mandamento, quebralo*: impingere in aliquod præceptum, illud violare. phạm phảõ: *recair em doença por desordem com molheres*: recidere in morbum ob nimiam venerem. phạm tên cha mẹ: *nomear o nome que não conuem do pay ou da mãy perdendolhe o respeito*: impingere irreuerenter in nomen indecens Patris aut Matris. phạm làng: *contaminar a aldea, como metendolhe dentro algũ morto*: offendere pagum contaminando illum, vt si quis defunctum in pagum

inuehat. phạm cửa ai: *deuaçar a porta de alguem com pouco reſpeito*: irreuerenter tranſire ante ianuam alterius non habita ratione illius.

phạm nhàm: *certo medico Chineſe que ſuperſtitioſamente adorão*: Medicus quidam Sinenſis quem ſuperſtitiosè colunt.

phăn lê nhau, melius phẽn lê: *ter enueja boa*: æmulari inuicem in bonam partem.

phần, một phần: *hũ condorim*: pars argenti quæ romano bayoco æquiualet.

phân: *apartar, fazer diuisão entre varias couſas*: diuiſionem facere inter varia. phân kẻ lành phân kẻ dữ: *apartar os bons dos maos*: ſeparare bonos à malis.

phân cùa: *a que del Rey, ou termo cõ que ſe fas proteſto ou requerimento, ou ſe tomão os preſentes por teſtemunhas*: imploro regem, vel modus quo quis proteſtatur, vel requirit iuſtitiam, vel præſentes in teſtes adhibet.

phàn nàn lại: *arrepender-ſe*: pœnitere. ăn năn lo lại, idem.

phần, *parte, quinhão*; pars, partis. một phần: *hũa parte*: vna pars. hai phần: *duas partes*: duæ partes.

phần, mòng bội phần: *muito me allegro*; valdè lætor.

phán: *ordenar ou dizer de peſſoa muito graue*: mandatum vel dictum perſonæ valde grauis. Chúa phán: *el Rey ordena ou dis*: Rex præcipit vel loquitur.

phán xét: *iulgar*: iudico, as. đức Chúa Ieſu ngày ſau phán xét kẻ sóũ và kẻ chết: *o Senhor Ieſu no derradeiro dia ha de iulgar os viuos e os mortos*: Dominus Ieſus venturo die iudicabit viuos & mortuos.

phấn: *aluayade*: ceruſa, æ. phấn giồi mặt: *por aluayade no roſto*: ceruſa faciem inficere.

phản: *eſtrado de taboas como do altar*; ſtratum tabularum quale ad altare ſolemus adhibere.

phản cũ chùa: *rebelde ao Rey*: rebellis regi. nghịch, bội làũ, idem.

phần, cái phần: *alambi-*

que: ſublimatorium, ij. ſiue cucumella diſtillatoria nãu: eſtilar: diſtillo, as.

phận số: *ſorte* ſors, ſortis.

phận mệnh: *compreição*: complexio, onis.

phận, cầu chức phận: *pretender a dinidade de Mandarim*: magiſtratus dignitatem ambire.

phạn, làm phúc, làm phạn: *fazer obras boas*: nauare operam bonis operibus & meritis.

phang dẽa: *curar o couro*; curare cuticulam.

phẳng, nói phủ phẳng: *dizer palauras çujas*: obſcœna verba loquĩ.

phẳng: *couſa plaina*: planus, a, vm. aó phẳng phi: *cabaya ſem rugas*: veſtis plana, ſine rugis. ḃuót chun cho phẳng: *eſtender as rugas*: extendere rugas. đàng phẳng: *caminho plaino*; via plana. mặt còn phẳng: *ainda não tem rugas no roſto*: rugis adhuc carens facies. phẳng mặt phẳng dẽa: *nedeo*: nitidus pinguedine.

phẳng, cái phẳng: *ſaya peça de ſeda*: ſericum quodam à luſitanis ſaya, dictum. phẳng thi, idem.

phao: *boya*: cortex, vel lignum aquæ ſupernatans, ad indicandum aliquid intra ipſam aquam, vt anchoram, retia, & ſimilia.

phão: *buſcapè*; igniculus pedipeta.

phaõ, nên phaõ: *eſfalfado de andar com molheres*; exhauſtus à nimia venere. phạm phaõ, idem.

phàõ: *cubiculo*: cubiculum, i.

phàõ mệnh, giữ mệnh: *ter cuidado de ſy*: curam ſuã gerere.

phấp môn: *milagres falſos*: miracula falſa, vide môn.

phất, vide phết.

phát lương: *dar mantimentos*: alo, is.

phát cỏ: *ſegar herua*: metere herbam. phát rừng: *roçar mato*: runcare ſyluam. phát đàng: *abrir caminho*: aperire viam.

phát, mả phát: *a ſepultura ter virtude pera fazer mãdarins, como paruoamente cuidão os gentios*: ſepulturæ ineſſe vim vt magiſtratus creet,

creet, vt fatuè putant Ethnici. vide mạt.

phạt: *caſtigar*: pœnas exigere. phạt tội: *caſtigar pollos pecados*: ſupplicio afficere propter peccata. bắt tội, idem. thưởng kẻ lành, phạt kẻ dữ. *premiar os bons, caſtigar os ruins*: præmia largiri bonis, pœnas exigere à malis.

phật, bụt: *pagode*: idolum, i.

phẫủ, vide phỏủ.

phe: *gente do meſmo officio arruada com ſuas cabeças*: homines eiuſdem officij in eodem vico iuncti cum ſuis præfectis. một phe: *hum deſtes ajuntamentos*: vna congregatio virorum eiuſdem officij. phe họp: *ajuntarẽſe eſtes a conſelho*: homines eiuſdem congregationis & officij conuenire ad conſultationem.

phẽn lê, vide phẵn lê.

phen, một phen, hai phen: *hũa ves, duas vezes*: ſemel, bis.

phên: *cajão fixo*: ſtorea ex cannis indicis contexta, & fixa. phên chéo: *triangular*. ſtorea fixa triangularis. phên mau: *cajão bem tapado*: ſtorea benè compacta: phên thưa: *muito ralo como gelosias*: ſtorea rara in modum feneſtræ reticulatæ.

phèn: *pedra vme*; alumen, inis. phèn chua: *pedra vme que tem o ſabor azedo*: alumen ſaporis acidi. phèn mặn: *de ſabor ſalgado*: alumen ſaporis ſalſi.

pheo, tle: *bambù*: canna indica.

phép: *poder, iuſtiça*: poteſtas, atis. phéc tác, idem. phép bắt, phép giét: *poder pera prender, matar &c*; poteſtas ad capiendum, occidendum &c. chịu phép bề tlên: *obedecer aos Superiores*: obedientiam præſtare ſuperioribus.

phép, có phép: *he cortès, bem enſinado*: vrbanus, a, vm. có nết idem. vô phép: *mal criado, não tem corteſia*: inciuilis, é.

phép. *virtude oculta*: vis occulta. phép lạ: *milagres, prodigios*: miraculum, i. ảnh phép: *nomina, ou varonica de indulgencias*: agnus Dei

seu cera benedicta, vel aliæ quælibet imagines cum indulgẽtijs. có phép gì: *que virtude tem*: virtus qualis ineſt?

phép: *ceremonias*: ritus, vs. lạy năm phép: *a ceremonia ou riuerentia he de cinco zumbayas*: ritus fit per quinque proſtrationes vſque ad ſolum.

phết, cái phết: *eſcoueta com que ſe eſtende o charão ou grude*: ſcopæ exiguæ quibus gluten aut quid ſimile extenditur. phết géy: *eſtender o grude no papel*: extendere glutinum in papyro.

phết, đánh phết: *tanger certo inſtrumento como ſoalhas de pao*: pulſare quoddam inſtrumentum in modum crepitaculi lignei.

pheu, vide pheo.

phếu, cái phếu: *colhèr*: cochear, is. cái môi, idem.

phi, ḅọ ſau, ḅọ mọn: *manceba*: concubina, æ. cũ phi mĩ nũ: *tem molheres ſegundas que não ſayem*; concubinas habet quæ domo non egrediuntur.

phi đo-m, giỏ: *cuſpir a alguem*; expuere in aliquem.

phi, aó phẳng phi: *cabaya ſem rugas*; plana veſtis ſine rugis. ḅóc phẳng phi *peça de ſeda ſem rugas a que os Portugueſes chamão ſaya*: ſericum quoddam ſine rugis, quod luſitani, ſaya, vocant, melius phẳng thi.

phì mị: *homem robuſto*: lacertoſus vir. melius phi nị. mạnh mẻ, idem.

phĩ làõ: *ſatisfeito*; contentus, a, vm. một đức Chúa blò-i phĩ làõ: *sò Deos farta o coração*: implens deſideriũ cordis eſt ſolus Deus. no, phai, idẽ. ſự khác chẳng phĩ: *outra couſa não baſta*. inſufficiens eſt aliud. chẳng đủ, idem.

phĩ báng: *impugnar*: contradico, is. hủy, idem. phĩ cuò-i: *eſcarnecer*: ſubſanno: as. nhạo, hủy, idem.

phía: *lanço de cerca*: ſepimenti latus. một phía: *hum lanço de cerca*; ſeptorum latus vnum.

phien: *feira*: nundinæ, arum. ràm có phien: *aos 15. da lua ha feira*: nondinę fiunt in plenilunio. phien chàu: *a feira do cortejo, quer dizer,*

con-

concurso grande, da mesma maneira nas outras cousas: cuncursus magnus aulicorum ad aulam. & sic de alijs.

phien tây: *desigual em distribuir*: inæqualis in distribuendo, iniustus, a, vm.

phièn dẽạ, phièn làõ: *enfadado*: tristis, e. lo phièn, lo buồn, phàn nàn, idem.

phïết, vide phết.

phỉng: *lisongear*: adulor, aris. nói phỉng phờ ai: *louuaminhas*; assentationes. khen dối đẹp làõ, idem.

pho, một pho sắch: *hũ corpo de liuros, hũa esquipação*; corpus integrum librorum. vt vnius auctoris, aut eiusdem tractatus, &c.

pho pho, vide phấm.

pho, ngựa đinh pho: *cauallo de posta*: veredus, i.

phò: *particula do plural com honra*: particula pluralis numeri cum honore. phô nuôi: *Vossas merces, fallando cõ gente moça honrada*: Dominationes vestræ, loquendo cum nobilibus minoris ætatis. phô oũ phô bà: *Senhores e Senhoras*: Domini & Dominæ, loquendo scilicet cum personis prouectioris ætatis. phô thày: *Senhores Padres*: Domini magistri, & sic de alijs.

phô của: *dar mostras do fato que tem pera outros lho louuarem, e o terem por rico*: propalare res suas vt ab alijs landetur & habeatur tanquam diues.

phô trướng đề trụ: *armas com cortinas e sobreceos &c*: insignia cum peripetasmatibus & conopœis & similibus.

phố, hàng phố: *ruas em que estão tendas abertas pera vender*: plateæ in quibus tabernæ apertę sunt ad diuendendum. phố ná, idem.

phờ kién: *os Chinas da Prouincia de Foquien que comũmente são chamados Chincheos*: sinæ ex Prouincia Foquien quos communiter lusitani vocant Chincheos.

phờ, vide phỉnh.

phọc trọc: *dar tratos*: torturam adhibere. khảo lược, đánh khảo, idem.

phổi: *bofes*: pulmo, nis.

phơi: *enxugar ao sol, vento, assoalhar*: insolo, as. ướt

thì

thì phơi cho ráo: *se estais molhado enſoalhaiuos atè qne fiqueis ſeco*: iuſolare ſi humidus es, donec ſiccus euadas. hơ lửa: *enxugar ao fogo*; ſiccare ad ignem.

phới phới: *bulir algũa couſa com o vento*; moueri aliquid vento. bay, idem.

phôm phúc: *a galinha comer picando de preſſa*: roſtrũ frequenter figendo, gallina comedit. dám gạo phôm phúc: *pilar arròs com preſſa*: frequentatis ictibus orizam tundere.

phổũ: *eſtatuas de homens ou de animaes que poem iunto aos altares dos Reis mortos como vigias*: ſtatuæ hominum aut animalium figuræ quæ apponuntur iuxtà regum defunctorum ſepulchra tanquam cuſtodiæ.

phổũ, lòũ phổũ: *oco, vazio*: vacuus, a, vm.

phu, chàõ: *marido*: maritus, i.

phu, trượng phu: *homem graue, forte*: vir grauis, robuſtus.

phu, đứa: *moço ou moça*: puer aut puella dicitur ſolum de inferioribus.

phu, kièù phu: *o que vende lenha*: lignorum venditor.

phu, xoũ phu: *laurador*: agricola, æ.

phù hộ: *ajudar*: adiuuo, as.

phù, oũ phù mã: *genro del Rey*: gener regis.

phù, thày phù thủy: *feiticeiro que inuoca ao diabo*: veneficus diabolum inuocans.

phù phép cho người ta dại: *dar feitiços pera fazer alguem doudo*; præſtitis veneficijs amentem facere.

phù, linh hồn phù mềnh: *a alma entrar e eſtar no corpo animandoo*: animam ingredi corpus, illudque informare, ac viuificare.

phú: *entregar*: trado, ïs. phủ cho ai: *a quem entregaſtes*: tradidiſti cuí? phú tay nó: *entreguei na ſua mão* tradidi manibus illius. phú việc cho ai: *encarregar negocios a alguem*: committere negotia alicui. phú mềnh. *entregarſe*: tradere ſe.

phú quí. *rico*: diues, vitis. giầu có phú qúi, idem.

phú, một phú áo : *hũa esquipação de cabayas* : genus vnum vestium.

phú, thien phú đia tái ; blỏi che đất chở : *o ceo cobre a terra sostenta* : cœlum operit terra sustinet.

phú, tài phú : *feitor* : actor, is.

phủ, che : *cubrir* : cooperio, is. mây phủ : *a nuuem cobre* : protegit nubes. phủ chung quanh : *cercar tudo a roda* ; circundo, as. đức Chúa blỏi phủ blỏi phủ đất phủ muôn vật : *Deos está presente no ceo, na terra e em todas as cousas* : præsentia Dei est in cælo & in terra, & in omnibus rebus.

phủ *comarca* : territorium, pars Prouinciæ, toparchia æ. oũ phủ, cái phủ : *corregedor da comarca* ; toparchiæ prætor.

phủ đàng : *a rolação do paço* : Senatus palatij. nhà phủ : *o supremo tribunal a que preside o Rey* : tribunal supremum cui Rex seu Chúa præest.

phủ : *o paço do Rey que gouerna* : palatium Regis quem

Chúa vocant. phủ thờ : *caza em que o mesmo Rey fas a adoração a seus antepassados* ; templum in quo Chúa suos maiores colit superstitiosè.

phủ, tối. *escuro* : tenebrosus, a, vm. âm phủ : *inferno* ; infernus, i. quia tenebrosus locus.

phủ, thien phủ, đia phủ, thủy phủ. *tres diabos que cuidão os gentios presidem hũ ao ceo, outro à terra, e o 3. ao mar* : tres dœmones quos Ethnici superstitiosè colunt putantes primum cælo, secundum terræ & tertium mari dominari vt antiquitus Ethnici nostrates vocabant louẽ Plutonem & Neptunũ.

phủ phàng, vide phàng.

phụ, cha : *pay* ; pater, tris.

phụ, đợ : *molher* : vxor, is. nhịt phụ nhịt phụ, một chàõ một đợ : *hũ sò marido e hũa sò molher* : vnus vir & vna vxor.

phụ coũ ơn, phụ ơn người : *ingrato* : ingratus, a, vm. chẳng biết blả ơn, idem.

phụ đàõ, quĩ ấm, quĩ

phụ: *endemoninhado:* dœmoniacus, i. energumenus, i.

phụ tay: *ajudar com as mãos*, manibus iuuare, vt attollendo &c.

phụ, việc trũ phụ, việc quan: *obras que o Rey ou os Mandarins mandão fazer a seus vassalhos*: opera quæ Rex vel alij magistratus suis subditis imponunt.

phủa đất: *depois da terra laurada fazer que fique lama miuda*; conterere terram postquam sulcata est, ita vt fiat lutum tenue. cày bừa, idem.

phương, vide phương.

phúc: *obra virtuosa*: virtutis opus. làm phúc làm phận: *fazer boas obras*; opera bona exercere. làm phúc đức, idem. làm phúc cho ai: *fazer bem a alguem*; bonum opus facere in vtilitatem alicuius.

phúc: *premio das boas obras*: præmium bonorum operum, chịu muôn phúc: *receber premio sem conto*: præmia sine numero recipere. hưởng phúc, idẽ. thưởng phúc. *apremiar as boas obras*: præmium bonis operibus elargiri.

phúc: *dita*; fælicitas, atis. phúc thật tám mối: *as oito bemauenturanças*: beatitudinis veræ octo capita.

phúc: *obra de merecimento*: opus meritorium. chẳng có phúc gì: *não tem merecimento algũm*: meritum nullum habet.

phục, sóũ lại: *resuscitar*: resurgo, is phục hồn: *superstição com aqual fingem que fazem vir as almas*; superstitio quâ venefici fingunt se animas defunctorum reuocare.

phục, cũõn phục thành: *os soldados cercão fortaleza*; obsident milites arcem. đầy tớ phục chúa nhà *os criados amem a o Senhor da caza*: famuli amorem & reuerentiam exhibeant domino domus.

phức, phưng phức: *algũs cousa cheirar muito*; redolere aliquid valde, aliqui. phực phức.

phực, vide phức.

phun: *borrifar* aspergo, is. phun nước *borrifar com agoa*: aspergere aqua.

phun,

phun, mưa phụn phún: *chouiſcar*: imbrem decidere, mưa bay, idem.

phún, vide phun.

phung chức: *chapa que ſe dà a alguem em final de ſer mandarim, ou em vida, ou depois de morto*: patentes literæ quæ dantur alicui in ſignũ magiſtratus, vel dum viuit, vel poſtquã functus eſt vita.

phung, nên phung, tật phung: *ſer lazaro*: elephantiaco morbo laborare.

phưng, vide phức.

phưởn, cột phưởn làm chay: *ſuperſtição que fazem na 7. lua leuantando hum maſto ou aruore aos pagodes, e rezando e ieiuando pollos defuntos*: ſuperſtitio quæ fit ſeptima luna, erigendo ſcilicet lignum quoddam procerum idolis, ijſdemque preces fundendo ac ieiunando pro defunctis.

phương, bên: *parte, banda*: plaga, æ. phương đoú: *parte doleſte*: plaga orientalis. phương tây: *parte do Oeſte*: regio Occidentalis. thày địa lí xem phương hướng: *o matematico ſuperſtitioſo vè as quatro partes do mundo*: partes mundi quatuor inſpicit mathematicus ſuperſtitioſus. chín phương blòi, mười phương đất: *as noue partes do ceo, as dès partes da terra*: nouem partes cæli, decem partes terræ. has ſub his verbis adorant Ethnici.

phương, (buông: *quadrado*: quadratus, a, vm thien viện, địa phương, blòi tlòn, đết (buông: *o ceo redondo, a terra quadrada*: cælum rotundum terra quadrata. ita putabant Sinenſes etiam mathematici.

phương chi: *quanto mais*: quantò magis. huấng lọ, idem.

phương: *modo de fazer*: ratio aut modus ſeu via faciendi aliquid. đã biết phương ấy: *ià ſabe eſſe modo*: rationem illam iam nouit, mlẽ ấy, đàng ấy idem. biết phương thuóc: *ſabe e conhece as mezinhas*: rationem medicamentorum nouit. phương chữa ngưởi ta: *modo de curar os homens*: modus ſeu via medendi ho-

minibus. phương làm: *modo de fazer*: modus seu ratio faciendi, & sic de alijs.

phường: *companhia de pessoas, rancho de matalotes*: societas sodalium. một phường *hũ rancho*: societas vna.

phường, người phường: *homem que não tem obrigaçao de seruiço aos mandarins*: liber ab onere seruiendi magistratibus. vô sự, idem.

phượng, thờ phượng: *adorar*: colo, is. phượng đạo: *seguir a ley*: colere legem.

phượng, chim phượng hoàng: *passaro do sol*: auis quam solis vocant, quia scilicet est aurei coloris.

phúp, vide phôm.

phút. một phút: *em hũ instante*: velociter, in ictu oculi. một chốúc idem.

phũ lu: *estar otioso, leuar*

boa vida; indulgere genio. ở dưng, idem.

phũ chức tước: *dar grao de dignidade*: conferre gradum dignitatis alicui. tặng phũ, idem. vide phung.

phũ thư: *fechar cartas*: sigillare epistolas.

phũ, nên phũ, tật phũ, vide phung.

phũ, gió: *vento*: ventus, i. phũ bão táp: *vento grande*: ventus ingens. phũ ba: *tormenta*: tempestas, atis.

phũ lẽy của ai: *desapossar alguem do seu fato por ordem da iustiça e depositalo*: auferre ab aliquo rem ipsius auctoritate iustitiæ, illamque depositio custodiendam tradere, cum aliquo videlicet sigillo aut nota magistratus, ne quis illam accipiat.

phũ đàm: *asmatico*: astmate laborans.

QVa: *eu*: ego, quando scilicet persona superior loquitur cum inferioribus. mõ qua: *nòs*; nos, cum multi alicuius præeminentiæ loquuntur cum inferioribus, vel vnus pro omnibus loquitur.

qua: *passar*: transeo is. qua giang, qua đò: *passagem do rio* transitus fluminis. đã qua; *ià passou*: pertransijt. khói, idem. hóm qua: *ontem*: heri. lòn qua, vide lòn.

qua, thâu qua: *trespassar algũa couza*: perforare aliquid, peruadere.

qua súc nó: *excede suas forças*: excedit eius vires. đánh qua lám: *exceder no castigo*: excedẽtem pœnam exigere.

quà, ăn quà: *comer couza pouca, como fruita e outras couzas, mas não arròs, item almoço leue como canja, e a noite consoada*: comedere aliquid leue vt fructus & alia non tamen orizam, sic mane gentaculum leue sumere, aut serò collationem die ieiunij.

quá, qua: *exceder*: excessum committere. đã quá: *ià passou*: præterijt.

quá quêi quá: *impertinencias, couzas mal feitas*: indecentia, & quæ ad rem non pertinent. làm quêi quá: *fazer obra mal feita*: malè negotium peragere. nói quéi quá: *fallar desbarates*: deliria effutire, proferre incondita verba.

quả: *fruta*: fructus, vs. blái quả, idem. hõa quả: *flor e fruto*: flores & fructus. hàng quả: *rua em que se vende fruta*: platea in qua venduntur poma.

quả thị, thạt: *sem tirar nem por*: prorsus ita est, sic omninò se res habet.

quả: *boceta grande*: pyxis permagna. mâm quả: *muitas bocetas iuntas em que leuão de comer*: multæ pyxides simul in quibus edulia deferuntur.

quạ: *coruo piqueno como gralha*: coruus paruulus in modum cornicis. quạ mõ: *os coruos se comão*: corui te deuorent. maledictũ. ác, ác quạ: *coruo grande*: coruus maior.

quách, chém quách: *cortar*

tar cabeça como na guerra: caput amputare vt in bello. lêy quách: *leuar a tal cabeça pera pedir premio*: caput in bello amputatum deferre ad petendum præmium.

quái: *excesso*: excessus, vs. quêi, idẽ. mlón quái: *muito grande*: valdè magnus. quái gỏ. *monstro*: mõstrum i. quiz quái: *velhaco, roim*: peruersus, nequam. quiz quái: *terriuel que sabe muito, he hum demonio*: fagax, acis.

quái diêu, quêi diêu vide dẽâi.

quai: *asa ou argola por onde se pega ou sostenta algũa cousa*: ansa vnde quid accipitur, vel tenetur. quai nón: *trança ou trancelim do chapeo, ou fita con que o firmão de baixo da barba*: vitta galerum circundans, vel firmans sub mento. quai vồ: *asa do boyão*: ansa dioræ. quai chèo: *a rota com que amarrão o remo ao tolete*: vimen quo remus firmatur in columnula ad remigandum.

quải, mòi, vide mòi. quải but: *conuidar ao pagode pera comer*: inuitare idolum ad edendum. quải oũ bà oũ vải vẽ ăn: *conuidar aos antepassados que venhão pera caza comer*: inuitare maiores seu auos & proauos defunctos vt domum redeant ad edendum, vt stultè putant Ethnici.

quại, răn đi quàn quại: *andar da cobra*: repratio serpentis.

quay: *virar*: verto, is. quay quặt: *roda ou engenho em que se trocem linhas*: rota aut machina in qua contorquentur fila. quay chiz, quay bẽải: *debar linhas, fiar algodão*: agglomerare fila, nere gozipium. quay thặọc: *virar o nelle que se seca ao sol*: inuertere orizam quæ ad solem siccatur.

quay, đi quay quặt: *andar de cà pera là*: incedere, húc atque illúc. đi doũ dài, idem. máng quay quặt: *cõ a rayua agastarse cõ quantos acha*: irafci in omnes occurrentes præ furore.

quay đầu: *virar a cabeça como de vertigem*: vertigine laborare. cháõ mặt, idem.

quảy, gánh. *leuar apinga*: ba-

baculo geſtare onus ſuper humerum vnum, pondere æqualiter hinc inde diuiſo & ad duas baculi extremitates appenſo.

quăn đẫu, quan tăóc: *cabello creſpo*: capilli criſpi.

quan: *Mandarim, capitão*: Magiſtratus, vs. làm quan: *ter eſſe officio*: magiſtratum gerere. quan văn: *mandarim de letras*: magiſtratus in literis. quan vũ: *mandarim de armas*: magiſtratus in armis. quan thày: *mandarim meu*: magiſtratus meus, qui mihi præeſt. quan đại thần thay mặt đua: *Vizorey, capitão Gèral*: Prorex, vel dux totius exercitus loco Regis. các quan: *ſoldados de ſeruiço*: milites famulantes. viẹc quan: *ſeruiço que fazem os ſoldados ao Mandarim por obrigação, e os capitaẽs ael Rey*: miniſterium quod milites ducibus ſuis exhibere tenentur, & ipſi duces Regi cẫu quan, vide cẫu.

quan ăm: *pagode molher da qual os feiticeiros ſe ſeruem pera maos amores*: idolum mulieris quo venefici vtuntur ad philtrum.

quan: *conta de caixas*: monetarum ærearum numerus. một quan: *hũ amarrado de ſeis centas caixas*: vno in filo ligatæ ſexcentæ monetæ æreæ, & ſic multiplicantur per ſexcentas, vt, mươi quan: *dès amarrados de 600 caixas cada hũ, que fazẽ ſeis mil caixas*: ſex mille monetæ æreæ, in decem filis, quorum ſingula ſexcentis monetis conſtant, & ſic deinceps. một tlam quan: *cem amarrados de ſeiſcentas caixas cada hum*: centum fila ſeu ligaturæ quarum vnaquæque ſexcentas monetas includit.

quàn: *deixar o corpo do defunto por enterrar*: inhumatum cadauer relinquere.

quàn quại, vide quại.

quán: *eſtalagem*: diuerſorium, ij. nhà quán: *alpendres no caminho pera ſe agazalhar a gente*: porticus in itinere ad viatores hoſpitandos. đỗ quán: *agazalhar-ſe na eſtalagem*: manere in diuerſorio.

quân, gánh quân cộ: *apinga*

ga roer o pescoço: lædi collum baculo quo onus ad humerum defertur.

quản bút: *o canudo do pincel*: theca penicilli.

quản vôi: *cornaca*; ductor elephantis.

quang, sáng láng: *claro, fermoso*: clarus, a, vm. quang cảnh, vườn sáng: *iardim alegre claro*: delitiosus & clarus hortus. nơi quang: *lugar apraziuel*. iucundus & gratus locus.

quang: *armação de rota em que se dependura algũa cousa*: ligamen ex viminibus compositum, vt aliquid ex eo dependeat. quang gánh: *armação de rotas em que se leua a carga à pinga*: colligationes viminum in quibus ex humero ante & retrò pẽdulum portatur onus. quang đèn: *armacão de rota em que se dependura a candea*: colligatio viminum in qua pendens candela seu lucerna sistit.

quăng: *arrebentar algũa cousa e fazerse em pedaços*: crepare aliquid, & in frusta comminui. vò bỏ quăng ra: *o boyão arrebentou, e se fes em pedacos*: crepuit diota, & in frusta est confracta. tan ra, idem.

quang đi: *deitar fora, arremeçar*: proijcio, is. iacio, is.

quàng, buộc quàng: *atar em Crus*: decussatim ligare.

quáng mắt: *cego com olhos*: cæcus oculos adhuc habens. quáng gà, tối gà: *vista que de noite nao vè nada como as galinhas*: visus qui sub noctẽ non videt vt gallinæ.

quãng, rọũ: *espaçoso*: latus, a, vm. gẽy quãng: *papel largo*: ampla papyrus. quãng khoũ: *espaço aëreo*: spatium aëreum seu aër ipse.

quãng đoũ: *parte do leste*: Orientalis plaga. xứ quãng đoũ: *a Prouincia de Cantão*: Prouincia Cãtonensis apud Sinas. quãng tây, bên tây: *parte do Occidente*: pars Occidentalis. kẻ quãng: *os de Cochinchina*: Cocincinenses. quãng bố: *certo bairo da corte de Tonquim*: vicus quidam in aula Tunchinensi. oũ đề lĩnh quãng: *certo officio*

de

de Mandarim na meſma corte: Magiſtratus quidam in aula.

quanh: *ao redor*: circum circa. chung quanh, quanh quát, quanh qué, idem. đi quanh: *ir dando volta*: ire in circuitu. quanh qué nhà: *ao redor da caza*: circum circa domum, in circuitu domus. đau quanh dẽa: *torcimentos da barriga, colica*: colica, æ.

quaò lẽy: *arrebatar como aue de rapina*: rapio, is.

quãt, vide quay, vel quanh.

quát, máng quát ai cho nó ſo: *agaſtarſe com palauras pera meter medo*; iram verbis præ ſe ferre vt alijs timorem injciat.

quạt: *abano, abanar*: flabellum, i, ventilo, as. quạt cho mát: *abanar pera fazer freſco*: ventilare ad refrigerandum. quạt vã: *abano de bonzo feito a modo de concha de hũa folha de aruore a que chamão vã*: flabellum ſacrificuli in modum conchæ ex folio cujuſdam arboris quã, vã vocant. khẽp quạt: *fechar o abanò*: flabellum claudere. xuọng quạt: *os rayos do abano*: flabelli radij ſeu oſſa. mlài quạt: *a cabeça do abano*: flabelli caput, vel potius cauda. chốt quạt: *o eixo de arame*: flabelli axis æneus.

quạt, què quạt: *aleijado de algũ membro*: mancus aliquo membro.

quáu, dièu quáu lẽy: *o milhano leuar nas vnhas*: tolli vnguibus à miluo.

quê: *aldea*: pagus, i. kẻ quê: *aldeão*: pagi incola. quê mùa: *ruſtico que não ſabe policia*: ruſticus, inurbanus, a, vm. nhà quê, dà quê: *aldea donde hũ he natural*: oppidum vnde quis ortus eſt. vẽ nhà quê: *tornar pera caſa na ſua aldea*: reuerti ad propriũ ſui pagi hoſpitium. vẽ quê: *morrer*: mori, modus loquendi ciuilis pro Ethnicis, qui nomen mortis ne audire quidem volunt.

que: *pedaço de pao*: ligni fruſtum. que củi, chà rào que củi: *cauacos, ou garauatos pera o fogo*. aſſulæ ad comburendum.

què:

què: *manco, aleïjado de algũ membro*: læſus alicuio membro. què quạt, idem. què chên: *aleïjado dos pès*, *mãco* claudus, i. què tay: *aleïjado dos braços ou maõs*: captus manibus, vel brachijs.

quế: *canela*: cinnamomũ, i. caſia, æ.

qué bói: *ſortes do feiticeiro*: ſortes ſortilegi. qué naò: *que ſorte ſayo*: quænam ſors cecidit?

qué riù: *cabo do machado*; manicus ſecuris.

qué vide quanh.

qué, đết quanh qué: *terra bem cultiuada*: terra benè culta.

quêi: *mexer*: miſceo, es. quêi nồi; *mexer a panella*: miſcere ollam.

quêy, đuồi *afogentar*: fugo, as. vide đuồi.

quên: *eſquecerce*: obliuiſcor, eris. khuêy, idem. hay quên: *eſquecidiço*: immemor, is. bó quên: *eſquecerſe de propoſito*: abijcere è memoriâ. cüên, idem.

quen: *acoſtumarſe*: aſſuefio, fis. chẳng quen: *não tem vſo, como de beber vinho &c*: vſum non habet, vt bibendi vinum, & ſimilium. đã quen nhà ếy: *iàhè conhecido naquella caſa*; notus iam eſt in domo illa. quen ngưới: *ter entrada com alguem*; acceſſum facilem habere ad aliquem ex conſuetudine.

quến nhau: *conuidarſe entre sy pera fazer algũa couſa*: excitare ſe inuicem ad aliquid agendum. ma quỉ quến người ta lam sự lỗi: *o diabo incita, inſtiga aos homens pera fazer couſas mal feitas*: inſtigat diabolus homines ad malè agendum.

quến luyện cám dỗ: *tentação*: tentatio, onis. giục, idem.

quét: *varrer*: verro, is. lếy chổi quét nhà: *tomai a vaſſoura, e varrei a caza*: accipe ſcopas munda domum. quét tước, idem.

qui, về: *tornar pera ſua caza*: reuerti domum. ſinh kí tử qui, vide kí.

quì. quì gối: *porſe ſobre os ioelhos*: niti genibus, quì xuống *eſtando em pè ou ſedendo ẽ lugar alto porſe de ioelhos*: ſtantem, vel ſedentem in loco

loco ſublimi genua flectere. quì len: *ſedendo em terra ou eſtando deitado aleuantarſe ſobre os joelhos*: humi iacentem, vel ſedentem ſuper genua erigi.

qúi, phú qúi, vide phú.

quỉ: *diabo*: diabolus. i. ma quỉ, ma cỏ, idem. quỉ thần: *diabos que adorão como tutelares*; diaboli quos pro tutelaribus adorant. quỉ quái, vide quái.

quiền: *dinidade, officio de Mandarim*: dignitas, magiſtratus. quan quiền, magiſtratum gerens in dignitate cõſtitutus. mất quiền: *perder officio*: dignitatem amittere. cất quiền: *tiraremlhe o officio*: amoueri à dignitate, ab officio reijci.

quiển, cái quiển: *trombeta ou frauta mayor*: tuba aut fiſtula maior. thổi quiển: *aſſouprar a frauta*: fiſtula ludere. miệng quiển: *a boca de baixo por onde ſaye o vento*: os fiſtulæ inferius ex quo ventus egreditur.

quiển sách: *volume de liuro*: tomus libri. một quiển, hai quiển: *hũ tomo; dous tomos*: tomus vnus, tomi duo; cuốn, idem.

quội, thàng quội: *certo homem de que contão muitas fabulas e patranhas*; homo quidam de quo multæ fabulæ narrantur. nói quội: *fallar mentiras porque eſte foy inſigne nellas*: mendacia efutire, quia ille qui quội dicitur fuit inſignis mendaciorum artifex.

quôn, vide cuôn.

quòn, đánh quòn: *iugar a conca*: ludere diſco.

quọn, quan: *mandarim*: magiſtratus, vs. quọn coũ: *titulo de mandarim grande*: titulus magnæ dignitatis.

RA: *ſair pera fora*; exeo, is. ra đay: *ſay cà fora*: egredere huc. ra cửa: *ſair do porto*: exire è portu. ra ké chợ. *das Prouincias do ſul ir a corte*: è Prouincijs ad Meridiem ſitis Aulam petere Tunchini. giỏ ra: *cuſpì*: exſpue. ra, additum verbis quæ aliquam actionem egrediendi aut eijciendi ſignificant eſt imperatiui ſignum vt bỏ ra: *botay fora*: eijce. đỏ ra: *vazay*: effunde, & ſic de cæteris. ſicuti è contra in verbis quæ ingreſſum ſignificant particula, đěào, eſt etiam imperatiui ſignum.

ra nam: *o anno que vem*: annus proximè ſequens. ſang năm, idem. ra đời: *vir ao mundo*: exire in mundum. ſinh ra: *gèrar, parir*: genero, as, pario, is.

rà: *caza*; domus vs. eſt vitium linguæ in multis oppidis aulæ vicinis, melius dà, vel nhà.

rá, cái rá: *ſupo de lauar arròs*: corbula viminea in qua lauatur oriza antequam cõcoquatur.

rả rả: *o cantar de muitos*: muſica multarum ſimul vocum.

rạ, blanh rạ: *a palha do arròs cõ que cobrem as cazas*; palea orizę qua teguntur domus. đáỏ rạ *palheiro*: palearium, ij.

rác: *ciſco* quiſquiliæ, arum. bun rác bỏ đi: *aiuntar o ciſco e botalo fora*: quiſquilias colligere ad proijciendum.

rắc ra: *eſpalhar algũa couſa eſmeuçandoa com a mão*: diſpergere aliquid atterendo manu. rắc đôi: *botar cal deſſe modo*; ſpargere calcem illam manu comminuendo.

rạc, tù rạc: *carcere*: carcer, is. cầm tù rạc. *encarcerar*: carceri addicere. rạc địa ngỏục: *inferno*: infernus, i.

rặc, nước rặc: *marè vazia*: maris receſſus.

rắch: *eſfarrapado*: laceris veſtibus indutus. rắch rưỏi, idem. aó rắch: *cabaya rota*: lacera veſtis. rắch aó ra: *romper a cabaya*: lacerare veſtem. xé, idem.

rạch: *riſcar*; deleo, es rạch mất đàng: *laurar o caminho de modo que não apareça*, pe-

ra

ra não irem por elle; proſcindere aratio iter ac ita delere vt nullum eius veſtigium appareat, ac ita nemo per illud incedat.

rạch ra: *abrir como cõfaca*: cælare aliquid vt cultro.

rái: *lontra*; lutra, æ.

rãi, rọũ rãi: *eſpaçoſo*: latus, a, vm. nguò-i làõ rọũ rãi: *homem liberal*: largus, a, vm.

rại, nứa rại: *bambù que ſerue pera obras de charão*: canna indica apta ad opera inficienda ſandaracha.

ray: *depenicar, roer*: vellico, as. ác ray: *os coruos te roão*: corui te vellicent. maledictum. ác mồ, idem.

rày: *hoje*: hodie. ngày rày, idem. rày bey giờ: *agora*: nunc. mới rày có ſự nầy: *agora de nouo tem iſto*: nunc primum eſt hoc.

ráy tai: *bicho das orelhas*: vermis aurium.

ráy, củ ráy: *certo inhame*: colocaſia quædam.

ráy, rủa ráy: *rogar pragas*: imprecari maledicta.

rầy, vide rêy.

rầy, vide rếy.

rảy: *eſpalhar*: ſpargo, is.

rảy nước: *eſparger ou borrifar com agoa*: aſpergere aquâ.

rảy aó: *ſacudir a cabaya*: excutere veſtem. giủ aó, idem.

rảy, particula ad inculcandum aliquid. vt làm việc nầy rảy: *façamos hũa ves eſte negocio*: tandem hoc negotium perficiamus.

rãy nhau: *apartarſe hũ da amizade do outro*: recedere ab inuicem quoad amicitiã.

rãy đọ: *botar fora a propria molher*: repudiare vxorem.

rãy cho khỏế y: *botar da memoria*; delere de memoria, obliuioni tradere.

ram, đòn ram khiêng ma: *pao pera acarretar os defuntos*: lignum rotundum oblongum ad vehenda humeris defunctorum cadauera paratum. rầm, idem.

rau răm: *herua que requeima hũ pouco da qual fazem ſalada*: herba linguam aliquantulum mordens, apta ad acetaria.

ràm, ngày ràm: *quinze da lua*: decimus quintus lunæ dies, plenilunij dies.

rầm, cái rầm: *traueſſa de*

de baixo do sobrado: tignum cui innititur contignatio.

râm râm, đi theo râm râm: *ir com estrondo muita gente seguindo alguem* strepitus numerosi populi comitãtis aliquem. râm râm: *estrondo de trouão, de mar &c*: sonitus tonitrui, maris &c. âm âm, idem. đòn râm, vide ram.

rám, cá rám: *peixe caçaõ*: mustella stellata, ichthyocolla, æ.

rám mặt: *rosto queimado do sol*: adusta facies à sole.

rám: *guardar fruita pera amodrecer*: custodire fructus vt maturi fiant.

rám lửa: *cubrir o fogo pera que se não apague*; operire ignem ne extinguatur. melius đám.

rậm, rừng rậm: *mato de muito aruoredo*: sylua spissa. râu rậm rạp: *muito barbado*: spissa barba. rậm rạp: *fazerse saluagem*: sylvesco, is.

ran ran: *salamear*: celeusma acclamare. vide, rang.

răn: *mandar*: præcipio, is. mười sự răn: *dez mandamentos*: præcepta decem. răn ai: *por preceito a alguem*; preceptum imponere alicui. răn rộ, vide rộ.

rán *frigir*: frigo, is. rán cá: *frigir peixe*; piscem frigere. rán mỡ: *frigir carne gorda pera tirar della a manteiga*: pinguem carnem frigere ad eliciendum adipem, qui postea ad alia frigenda sit vsui. bánh rán: *bolos fritos*: placentulæ frixæ.

rắn: *cobra*: anguis, is.

rắn: *cousa dura*: durus, a, vm. kựng, idem. gỗ rắn: *pao duro*: durum lignum. bánh rắn: *pão duro*: durus panis. rắn rỏi: *bem disposto, valente*: firmis viribus, fortis, e. rắn gan: *animoso*; intrepidus, a, vm. rắn mày rắn mặt: *cabeçudo* duræ ceruicis. rắn mặt cũ ai: *ter a barba tesa a alguem*: resistere in faciem alicui, vel duriorem se illi ostendere.

ràn ràn: *Nome da Prouincia de Cochinchina que confina com Champà*: Nomen Prouinciæ quæ Cocincinan terminat ex parte regni Ciã. pà.

ràn, aó ràn rỏ: *cabaya de fulas*: vestis cõtexta floribus.

rản, mưa đã rản rản: *ià acabou a chuua*: ceſſauit iam pluuia. melius đã tạnh.

rãn: *cortar cõ machado*; ſecare ſecuri. melius dãn.

rãn gỗ *cortar hũ pao na compridão em varios pedaços, pera depois fendelos ou fazer outra couſa*: oblongum li num abſcindere in longitudinem in multa fruſta quorum vnumquodque poſtea findatur, aut aliud quid fiat.

rận: *piolho do corpo*: pediculus in corpore productus.

rặn rộ: *eſpremerſe os olhos como ſe choraſſe*: ſimulare fletum extergendo oculos ac ſi fleret.

rạn, đá rạn: *reſtinga de pedra*: ſcopuli latentes, breuia, ſyrtes.

rạn, chôn của rạn: *enterrar fato*: condere ſub terra res ſuas.

rang, cơm rang: *arròs cozido e depois de frio torrado*: torrere orizam iam coctam cum iam frigida eſt.

rang rang *falamear cõ ſuauidade de vòs* celeuſma voce ſuaui ad numerum conclamare. ran ran, idẽ. vide reo.

răng: *dentes*: dens, ntis. lợi răng: *gengiuas*: gingiua, æ. răng tlưới: *os dianteiros*: dentes primores, ſeu anteriores. răng hàm: *os queixaes*: dentes molares. mọc răng: *nacer*: dentes oriri. rụ răng: *cair os dentes*: dentes decidere. răng lú lại: *bulir*: dentes moueri. sâu răng: *dor de dentes*: dentium dolor. cắn răng: *fechar os dentes, como por doença de ar*: claudere dentes vt ex apoplexia. nghiến răng: *moſtrar os dentes, como por rayua*: dentes exerere vt præ iracundia. ghê răng: *botaremſe os dentes*: dentes obſtupeſcere. răng sắc: *dentes agudos*: dentes præacuti. sún răng: *ter ià poucos dentes*; pauci dentes ſuperſunt. móm: *deſdentado*; edentulus, a, vm.

ràng: *fallar, dizer*: loquor loqueris. nói ràng *dis*: dicit. thưa ràng: *reſponde*: reſpondet. phán ràng: *dis ou manda peſſoa muito graue*: loquitur aut præcipit perſona primaria.

ráng: *folhas grandes que ſe metem dentro do cajão pera*

vedar a agoa como nos telhados; folia prægrandia quæ immittuntur intra ſtoream ex cannis indicis contextã, ne aqua illam peruadat vt in tecto domus.

rấng vide rơng.

ráng, mây ráng: *nuuem que reſplandere como ſol*. lucida nubes ex ſolis radijs.

rạng ngày: *ià amanhece*: aurora iam eſt. melius, sáng ngày. rạng minh đàng, noi cao sáng: *lugar alto e claro*: locus altus & clarus.

ranh: *mouito*: aborſus, vs. ſiue abortiuum ſtatim moriatur, ſiue aliquo breui tẽpore duret. sảy, sảo, idem. chữa ranh: *curar com feiticerias eſſa doença*; veneficijs illam infirmitatem partus curare. hoc enim ſuadente diabolo faciunt vt infantem iam moriturum gladio in partes ſecent ipſimet parentes, exiſtimantes diabolum quem infirmitatis illius cauſam fuiſſe putant, eo modo fugari, ne ſequentibus partibus noceat. ranh: *diabrete que cuidão fas morrer as criãças*: paruus dœmon quem Ethnici putant interficere infantes. ranh càng: *o diabrete te mate*: paruus dæmon te interficiat. ranh cặp, ranh câu lệy, mo ranh, idem. maledicta quæ paſſim Ethnici imprecantur paruulis.

rành, chải tặóc rành rành: *pentear bem os cabellos*: capillos egregiè pectere.

rảnh: *mingoarſe agente*: diminui concurſum populi. melius giản.

rãnh: *rego d'agoa nas varzeas*; riuus aquæ in agris.

rao: *apregoar*: publico, as. rao lệnh: *apregoar prouisão real*: promulgare Regis edictum.

raò: *cerca, cercar*: ſeptum, i. ambio, is. chà raò, que raò: *varichas da cerca*: ſepti virgulta. raò giậu, raò rẹt: *cercar*: ſepio, is.

raó: *couſa dantes humida*: *ià enxuta*: res prius humida iam ſiccata. phoi cho raó: *enxugar ao ſol*: ſiccare ad ſolem.

rặọc gẽy: *cortar papel cõ fa a e o gume pera diante*: acie præcuta papyrum ſcindere cultro.

rặọc

rặọc rặọc: *roldana*: rotula, æ alij roc roc.

ráõ, cái ráõ: *certo pao que poem nos edificios sobre aquelle que vem do cume sobre as colunas*: lignum quod superponitur in ædificio alteri quod è culmine domus super columnas descendit.

ràõ sạch: *limpo*: mundus, a, vm.

ràõ, rặc: *inchente e vazante da marè*: accessus, & recessus maris, fluxus & refluxus.

ràõ, đầy: *cheyo*: plenus, a, vm. nước mặt chảy ràõ ràõ: *chorar muitas lagrimas*: copiosè flere. ràõ phúc đức: *cheyo de merecimentos e virtudes*: plenus meritis & virtutibus.

ráõ tlâu: *curar bufaras*: curare bubalos.

ráõ, buồm ăn ráõ: *a vela vay polla bolina*: obliqua vela trahere. ráõ đi ráõ lại *ir em hua volta e em outra*: obliquam trahere nauim modo in hanc modo in illam partem. ngược, idem.

ráp: *muito* valdè. tốt ráp: *muito bom*: valdè bonus.

ráp, đẽán ráp: *taboa mal lisa*: ineptè læuigata tabula.

ráp sự nọ sự kia: *traças ou caramilhos pera buscar dinheiro*: inuentiones iniustæ ad eliciendam pecuniam. chước, idem.

rặp đàng: *tapar o caminho peraque não passe gente*: claudere viam ne quis per eam transeat. ngặn đàng idem.

rặp lòõ: *estar resoluto*. statuo, is.

rập nước: *molhar nagoa*: madefacio, is. melius dớp quia pronunciatio per r, est vitium linguæ in quibusdam pagis propè regiam, in multis enim vocabulis, d, mutant in r.

rap: *inclinarse* inclinor, aris. cây rạp *aruore inclinada cõ vento* inclinata vento arbor. lúa rạp: *nelle acamado no campo*: inclinata in agro oriza.

rạp, rậm rạp: *fazerse mato brauo*. sylueſcere. vide rậm.

rập: *rede de passaros*: rete ad capiendas aues.

rát xuống sõu: *deitar al-*

gũa couſa no rio: proijcere aliquid in flumen. mưa rắt ɓěào: *a chuua entrar dentro*: pluuiam introire. melius hắt ɓěaò.

rát: *arder a boca, ou lingua cõ couſa que requeima*; morderi os aut linguam ex aliquo mordenti cibo. rát lưỏi: *arder a lingua*: morderi linguam ab aliquo mordenti edulio.

rau: *heruas que homens comem*: herbæ quibus veſcuntur homines.

rau, ɗắu rau: *tres pedras no fogão ſobre as quaes ſe poem a panella a modo de trempe*: tres lapides ſuper quos olla innititur ad modum tripodis.

rau thơm: *ortelãa*: mentha,æ.

rau mùi tuí: *coentro*; coriandrum,i.

rau diếp: *alface*: lactuca,æ.

rau cải: *moſtarda*: ſinapi.

rau ſam: *beldroegas*: portulaca,æ.

rau gền: *bredos*: blitum,i.

rau tơ: *herua que começa a nacèr*: herba quæ germinare incipit.

ràu: *ſer moleſto com matinada*: moleſtum eſſe cum ſtrepitu. raù rĩ, idem.

raù: *triſte*: triſtis,e buồn, idem.

raù, ngựa raù: *cauallo rebellão*: refractarius equus.

râu: *barba*: barba,æ. vàng râu: *barba loura ou ruyua*: barba flaua aut rufa. bạc râu: *brancas da barba*: barbæ cani. xanh râu: *barba preta*: barba nigra. râu rậm rạp: *muito barbado*: barba ſpiſſa. râu tlên: *bigodes*: muſtax, acis. một cái râu: *hũ cabello da barba*: barbæ pilus vnus.

ràũ, vide ràõ.

râũ, vide rậũ.

ráũ, vide ráõ.

rảũ, vide rảõ.

re, ốm re: *camaras amiudadas*: diſſenteria ſæpè repetita. kiét, idem.

rè, cái rè: *certa peça de ſeda com fullas*: ſericum quoddam floribus vàriegatum opere phrygio. rè hoê mơ, idem.

rẽ: *deſcanço a modo de ceſto ſem fundo, ſobre o qual ſe poem a pa-*

a panella pera ſe repartir o arròs depois de cozido: ſuſtentaculum ad modum ciſtæ perforatæ, ſuper quod collocatur olla, vt ex illâ oriza cocta extrahatur & diuidatur.

rẻ: *couſa barata:* vilis pretij res.

rẻ, chữ rẻ: *letras faceis:* faciles ad diſcendum literæ.

rẻ tăóc: *enfeitar o cabello:* concinnare capillos.

rẽ: *genro:* gener, i.

rẽ: *raìs:* radix, icis. cội rẽ, xó rễ: *principio:* principium, ij, origo, ginis.

rẽ: *apartar hũas couſas das outras:* ſeparo, as. rẽ ra, xẽ ra, idem.

rêy: *peneira:* incerniculum, i.

rêy riéc: *fallar muito com matinada:* multiloquium cum ſtrepitu.

rẽy, phát rẽy: *roçar o mato:* runco, as.

rèm: *cajão que ſe leuanta:* ſtorea ex cannis indicis contexta quæ attolli poteſt. chóủ rèm lên: *aleuantar o cajão:* attollere ſuſtentaculo ſtoream indicis cannis contextam. sấp rèm xuống: *abaixalo:* demittere ſtoream cannis indicis contextam.

rẻm, idem.

rẻm, vide rèm.

rên: *gemer com dores:* gemere præ dolore.

rền: *arròs pulò brando:* oriza quam, pulò, luſitani vocant blanda & ſuauis. xôi rền, idem.

rèn, thợ rèn: *ferreiro:* faber ferrarius.

rện, cái rện: *aranha:* aranea, æ. alij dện. mạng rện: *tea de aranha:* aranearum tela. quét mạng rện: *varrer as teas de aranha:* aranearum telas verrere.

reo: *grita de muitos deſcompoſta ou riſadas:* clamor inconditus multorum, cachinni.

reó; *cortar a roda:* ſcindere in circuitu.

reó quanh: *caracol de eſcaramuça a cauallo:* circuitus excurſionis equitum.

rệp: *porçouejo:* cimex, icis.

rệt: *centopeya:* centipeda, æ.

rét: *frio:* frigus, goris.

run rét: *tremer de frio*: frigore contremiscere. rét quóro: *entanguido de frio*: frigore rigens.

rét sắt: *ferrugem*: rubigo, ginis. dẽao rét *faca ferrugenta*: rubiginosus culter. alij rít.

ret, vide rào.

rêu, cõên rêu rêu: *soldados em fileiras*: milites in seriem dispositi.

rêu: *linho erua que nace n'agoa*: linum, herba quæ in aqua oritur.

reu, vide ruọu.

rí: *fulla de papel em feitiços*: flos papyraceus veneficijs adhibitus.

rí, làm rí: *meninos defunfuntos quais cuidão os gentios, se conuertem em diabretes que seruem de pagens as feiticeiras*: paruuli defuncti quos putant Ethnici, conuerti in dœmoniola quæ inseruiant veneficæ famulorum loco.

rĩ, nói sẽ sẽ, rĩ rĩ: *fallar de vagar e brando*: suauiter & lentè loqui. ràu rĩ: *ser molesto no fallar comprido*: fastidiosum esse ob longum nimis sermonem.

rĩ, người rủ rĩ già cả: *homem ia caduco de velho*: delirans præsenecta.

rĩ, vide dĩ.

ria. *rayo do sol*: radius solis.

ria, cõ ria: *bandeira de muitas tiras ou pontas*: vexillum cum multis appendicibus aut acuminibus.

ria, bạc ria: *prata baixa*: impurum argentum, non idem.

riả, chim riả loũ: *aue depenicarse*: vellicare aut deplumare se auem.

rích, tu rích *espada*: ensis, is. melius, gươm.

rịch, đi rình rịch: *ir muita gente com estrondo*: strepitum à multitudine eunte excitari. cheò giạm rình rịch: *remar batendo com os pès*: remigare percutiendo pedibus. giạm sình sịch, idem.

riéc, rey riéc: *fazer matinada*: tumultum excitare. máng nhau rey riéc: *peleiando descubrir as faltas huns dos outros, pelejão as comadres descobrem as verdades*: rixando defectus sibi inuicem obij-

obijcere. riéc róc, idem.

rieng, cuả rieng: *couſa propria e particular*: propriæ res. nói rieng: *fallar a parte em ſegredo*: ſpeciatim & ſecretè loqui. goi cho rieng: *chamar a puridade*: arcanè vocare aliquem.

riềng, củ riềng: *rays como gingiure que traua*: radix in modum zinziberis, quod ſtrangulat.

riết: *atar apertando bem*: ſtrictè ligare.

riết đi: *fugir*. fugio, is.

rieu, vide bún.

rim: *conſerua de doce* conditura ſacchari. blái rim: *fruita feita em conſerua*: fructus ſaccharo conditus.

rĩm: *couſa podre*: putris, e. ải, nát, idem.

rìn, vide dìn, vel nhìn.

rinh giúp *ajudar a carretar*: iuuare ad ferendũ onus.

rình chết: *eſtar pera morrer* vicinum eſſe morti. rình ngả: *eſtar pera cair*: vicinum eſſe caſui, ſeu in proximo cadendi periculo verſari. rình đẻ: *eſtar pera parir*: proximum eſſe partui & ſic de alijs.

rình, dể rình: *eſtar onde não ſeja viſto pera fazer o que pretende*: latere aliquem ad opus quod intendit perficiendum.

rình rich, vide rich.

rĩnh rảng: *ſom grande de metal quando da hum no outro*: ſonitus ingens ex metallorum percuſſione. melius sủng sảng.

ríp, cái ríp cạp lẽy tãóc: *tenàs de arrancar os cabellos*: forceps ad auellendos capillos.

rít: *eſcabroſo*: aſper, a, vm. ſu ſi, idem.

rít, rú rít: *cantarem muitos iuntos ou chorarem*: canere multos ſimul, aut etiam flere ſimul.

riù: *machado*: ſecuris, is. quể riù: *o ſeu cabo de pao*: ſecuris manicus ligneus. lưỡi riù: *o ferro do machado*: ſecuris ferrum. mài mũ riù: *barrete agudo no alto a modo de machado*: pileus in ſuperiori parte acutus in modum ſecuris.

riú làm riú riú: *fazer pouco a pouco*: pedetentim agere. sẽ sẽ, idem.

ro, rủi ro: *mofino*: infortunatus, a, vm.

ro, rét quó ro, vide rét.

ró: *ſaco*: ſaccus, i. ró gạo: *ſaco de arròs*: ſaccus orizæ. áo ró: *veſtido de ſaco, kurel*: veſtis ex ſacco confecta, ſagum, i.

ró chẽy: *buſcar piolhos*: indagare pediculos.

rố, nói ró ràng: *claro no fallar*: clarè ſe explicans in ſermone. tố tæ̀ng, idem.

rổ, cái rổ: *ſupo de lauar peixe*. corbula in qua lauantur piſces.

rổ: *arrancar*: euello, is. melius, dỗ.

rỗ mặt: *bexigoſo no roſto*: variolis notatus in vultu.

rộ, răn rộ: *impetos de ſuſpiros, ou de agaſtamento*: impetus ſuſpiriorum, aut iræ. nói răn rộ: *fallar inchado cõ agaſtamento*: inflatè cum ira loqui. ſưng sộ, cả tiếng, idem.

rọ: *gayola pera meter animaes*: cauea, æ. rọ hổm: *gayola pera apanhar tigres*: cauea ad capiendos tigres. rọ cá: *naſſa pera tomar peixe*: naſſa ad piſcandum.

rọ, cây thọ rọ: *aruore cuja folha cayo*: arbor cuius folia deciderunt. lá rụ̃, idem.

rò: *apalpar as eſcuras*: palpare in tenebris. rò phảy ai: *as apalpadelas tocar alguẽ*: palpando in aliquem impingere. kiém rò: *buſcar as apalpadelas*: palpando quærere.

ró bặt cá: *rede grande qual ſoſtentão dous bambùs em crùs pollas quatro puntas pera a leuãntarem ou abaixarem*: rete magnum quod duabus cannis indicis decuſſatis per quatuor initia immiſſis ſuſtentatur vt attollatur, vel deprimatur.

rõ: *deſejo de molher prenhe de comer ou beber*: appetitus mulieris grauidæ ad edendum aut bibendum &c.

rõ, răn rõ: *cobra pintada*: ſerpens depictus. răn hŏa săc sõ, idem.

rọ mọi: *mato brauo* ſylua inculta. đứa rọ mọi: *homem do mato*; ſylueſtris, homo.

róc: *raſpar*: erado, is. róc miá: *raſpar a cana doce*; re-

ſeca-

fecare putamina cannæ dulcis. róc câu: *alimpar a casca da areca*: putamina auferre fructus indici quem lusitani arecam vocant. riéc róc, vide riéc.

rộc, ao rộc: *tanque pequeno*: palus exigua.

roc, vide răọc.

roi: *azorrague*: flagellum. roi đánh tội: *diciplinas*: flagellum pœnitentię. roi ngựa: *vara ou açoute com que se dà no cauallo*: flagellum equi, seu virga qua eques equum vrget.

roi, blái roi, thien roi: *iambo fruita*: fructus indicus quem lusitani, iambo, vocant.

rỗi: *vagar, estar desocupado*: otium, i. chẳng có rỗi: *não tenho vagar*: otium mihi non est. bao giờ rỗi: *quando estareis desocupado*: otium tibi quando erit? đã làm ròi việc ấy chưa: *ia acabastes esse nogocio ou ainda não*: absoluisti iam illud negotiũ aut certè nondum? chưa có rỗi: *ainda não està acabado*: absolutum nondum est.

rỗi: *cousa emburulhada*: implicatus, a, vm. chỉ rỗi: *linhas empeçadas*: implicata fila. giạng rỗi việc: *embaraçado cõ negocios*: implicatus negotijs. rỗi dẹ̃ạ: *coração embaraçado, não se sabe dar a conselho*: implicatus animus. làm rỗi cho dên: *fazer amotinar o pouo*; commouere populum, ita vt concitetur in gubernatores. rỗi lỏạn, idem.

rỗi, cỗ rỗi: *arção da sella dianteiro*; ephippij pars anterior prominens.

rỗi: *comprar em hũa parte pera vender em outra*: emere hic ad vendẽdum alibi. buôn bán, idem.

rỗi: *descanço, escapar de castigo*: quies, etis. effugium pœnæ. rỗi linh hồn: *saluação*: salus animæ.

rỏi, rán rỏi: *valente, bem disposto*: fortis, e. mạnh mẽ, idem.

roi, thit ba roi: *carne entresechada de gorda e magra*: caro pinguedini interiecta.

rọm ba roi: *arròs queimado*: oriza adusta. melius,

lius, com cháy.

ro-i: *cair algũa couſa ſem aduertir quem a leua*: decidere aliquid, abſque eo quod aduertat is qui defert. ro-i xuống, idem. ro-i mất: *perdela*: amittere aliquid non aduertente eo qui deferebat. đẻ bó mất, idem.

rom, cái sâu rom *bicho de cabello ou certo mariſco*: vermis piloſus, vel quædam oſtreæ ſpecies. alij róm.

róm, vide rom.

ro-m: *a palha das eſpigas depois de debulhado o nello*: palea ſpicarum poſt triturata tam orizam. chổi ro-m *vaſſora daquella palha*: ſcopæ ex ſpicarum paleis. ro-m, vide rủa.

rôn rột: *ſtrondo de rato gato &c.* ſtrepitus murium fellium & ſimilium. melius sọn sột.

rôn: *embigo*: vmbilicus, i. rún, idem.

rôn: *eſperar*: expecto, as. rôn ít nữa: *eſperai mais hum pouco*: expecta pauliſper. đợi, tloũ, chờ idem.

rồn, làm rồn: *ir auante a obra*: procedere vlterius opus iam cœptum.

rọn, đẽao rọn: *catana piquena como adaga*. pugionis in modum gladiolus acutus. melius nhọn, vel dọn, vide nhọn.

rổn rọt: *correr couſa liquida em fio*: fluere liquidum aliquid in fili modum.

rờn rọt: *eſtrondo*: ſtrepitus, vs. lửa rờn rọt: *eſtrondo de fogo*: ſtrepitus ignis. sôi rổn rọt: *eſtrondo de couſa que ferue*, ſtrepitus rei bullientis.

rổn tóc; *arrepiarem ſe os cabellos de medo*; inhorrere capillos præ metu. ſợ rổn gáy: *arrepiarem ſe as carnes*; inhorrere carnem præ timore. sổn tóc gáy lên, idem.

ró-ng thuiền lên: *varar a embarcação em terra*; ſubducere nauem in terram. cât thuiền, idem.

ró-p nu-ó-c *molhar n'agoa*; madefacio, is. cấp, idem. melius dó-p. vide rấp.

ró-p, ghẻ ró-p; *ſarna meuda*. ſcabies minuta. melius ghẻ ró-t.

rọ-p, no-i rọ-p: *lugar freſco*: amænus locus.

rót:

rót: *botar couſa liquida pouco a pouco*; effundere liquidum quid paulatim. rót nuớc rửa tay: *botar agoa as mãos*: fundere aquam vt lauentur manus. rót ruọu: *deſcanção*: pincerna, æ.

rót: *vltimo*: vltimus, a, vm. đến rót hết: *chegar o vltimo de todos*: poſtremum omnium peruenire.

rột, vide rôn.

rớt: *o cair de qualquer couſa liquida*: decidere ſeu defluere aliquid liquidum.

rớt, vide rớp.

rọt, vide ròn.

ruọu: *vinho deſtillado de arròs*: vinum ex oriza vi diſtillationis per ignem expreſſum. hay ruọu: *bom bebedor*: vini potator egregius. nấu ruọu: *eſtillalo*: vinum ex oriza per ignem diſtillando exprimere.

rồũ *dragão*: draco, onis. laõ, idem.

rồũ, cây xuong rồũ: *leiteira*: arbor quædam indica, è quorum folijs aut ramis confractis copia lactis emanat, atque ideò à luſitanis lactaria vocatur.

ru con: *embalar o menino*: agitare infantem in cunabulis.

ru: *modo de preguntar como affirmando*: particula interrogatiua, affirmans potius id quod quærit. vt đã ăn com ru: *ià comeſtes, não he verdade*: nonne iam comediſti?

rủ nhau: *conuocarſe huns a outros*, conuocare ſe inuicem, vel incitare, aut cohortari ad aliquid.

rũ, chết rũ: *morrer de velho*: mori præ ſenio. rũ rĩ, vide rĩ.

rùa: *cagado d'agoa doce*; teſtudo in aqua dulci commorans. đồi mùi: *tartaruga do mar*: teſtudo maris.

ruả: *rogar pragas*: maledicta conijcere. rủa ráy, rủa rom, nộp, idem.

rửa: *lauar*: lauo, as. non dicitur de veſtibus, linteis aut ſimilibus, ſed, giạt, ſicuti cum quis lauat totum corpus dicitur, tắm, vide tắm.

rửa, nói rửa đều: *reſtituir a fama*: reſtituere famam. đã rửa: *quando ſe op-*

poem algũa couſa a alguem com que fica menoſcabado, e depois ſabendoſe a verdade fica com honra: purgare ſe, cum ſcilicet aliquid opponitur ex quo detrimentum famæ ſequitur, poſtea tamen veritate cognita fama recuperatur.

rựa: *parão grande, facalhão*; culter ingens, quo etiã vtuntur ruſtici vt falçe putatoria.

rứa, phô rứa: *falla aſſy*: ſic loquitur. nói ḅậy idem, nam in Prouincia thinh hõa vtuntur communiter voce, rứa, pro ḅậy.

ruải, vide ruồi.

ruãi, vide ruõi.

ruật, vide ruột.

rui nhà: *certas ripas do telhado*: ſcandulæ quædam tecti.

rui, tay aó rui lại: *a manga da cabaya eſtar caida e não enchada por não leuar nada dentro*: manicam veſtis decidentem non prominere, cum vacua eſt. chẳng có phẳng ra, idem.

rủi, vide ro.

rum: *fula de certa herua para tingir de vermelho*: flos cuiuſdã plãtæ, quo quid purpureo colore inficitur. áo rum: *cabaya vermelha daquella flor*: flore quodam intincta veſtis purpurea. duộm rum: *tingir de vermelho*: purpureo colore inficere.

rum: *lugar principal da Prouincia de guião em Tonquim*: pagus præcipuus in Prouincia, nghệ an, in Regno Tunchini.

rụm, cái rụm: *caranguejo piqueno que ſalgão*: cancer paruulus quem ſale condiunt.

run: *tremer*: tremo, is. run rét: *tremer de frio*: tremere præ frigore. run ſợ: *tremer de medo*: tremere præ metu. run dẽạ lo lám, idem.

run áo: *ſacudir a cabaya*: excutere veſtem. giủ áo, rũ áo, idem.

rún, vide rốn.

rủn: *couſa de pouca dura*: res minimè diuturna: của rủn, idem.

rủn dẽạ: *inconſtante*: leuis animo, inconſtans, ntis. blỏ lào, idem.

rụng, vide rũ.

rùng:

rừng: *mato brauo*; ſylua inculta. tlên rừng: *no mato*: in ſylua.

rước: *ir ao encontro a alguem*: obuiam ire alicui. đi rước ai, ra rước: *ſair de caſa pera conuidar alguem que iá eſtá no caminho, e lhe dar as boas vindas*; egredi domo ad aliquem excipiendum qui iam eſt in via, fœlicemque gratulari aduentum. đi rước tàu: *ir em buſca do nauio que veyo de nouo*: obuiam ire naui cum de nouo aduenit. đức Chúa blời rước: *o Senhor leuar alguem pera sy*: obdormire in Domino. ſinh thì, idem.

rước, rách rước: *eſfarrapado*; laceris indutus veſtibus.

ruôi, cây ruôi: *certo arbuſto de que fazem bordões como de ariqueira braua*; arbuſtum in modum ſylueſtris arecariæ, vt loquuntur luſitani, ex quo fiunt ſcipiones. gậy ruôi. *eſſe bordão*: ſcipio ex arecaria ſylueſtri, vt loquuntur luſitani.

ruổi, chạy ruổi: *correr de preſſa*: velociter currere.

ruổi về cho: *tornai de preſſa*: citò reuertere.

ruổi đèào, đam đèào: *trazer pera dentro*: intromitto, is.

ruồy, cái ruồy: *moſca*: muſca, æ.

ruồy, nút ruồy: *final do roſto ou corpo*: neuus, i.

rưỡi: *meyo ou metade de algum numero*: media pars alicuius numeri vt. một tlam rưỡi: *cento e meyo, aſſaber cento e cincoenta*; centum & dimidium ideſt centum & quinquaginta. một chục: *hũa dezena ou des*: vna decas, ſiue decem. một chục rưỡi: *hũa dezena e meya, quinze*: decas vna cum dimidiâ, ideſt quindecim. & ſic de alijs numeris ſiue in pecuniâ ſiue in alijs rebus in quantitate diſcreta.

rương: *certas taboas iunto a cumieira na caza de madeira*; tabulæ quædam propè culmen domus lignæ.

rương, cây rương: *certa aruore de folhas grandes*; arbor quædam amplorum foliorum,

ruộng: *varzeas em que*

se semea arròs: agri in quibus feritur oriza. ruộng nương, idem. làm ruộng: *cultiuar essas varzeas*; agros orizæ colere.

ruột: *interior de qualquer cousa*: interior pars cuiuscunque rei. ruột blái: *o interior da fruita*: interior pars fructus. xót ruột: *ardor interior como de fome sede &c*: ardor quidam in stomacho ex fame, siti &c. dêy ruột: *cordas de viola*: chorda citharæ. ruột sũ: *camara de falção*; tormentum bellicum paruulum quod lusitani camaram vocant, & intra aliud tormentum, quod falconem dicunt, exploditur. anh em ruột: *filhos do mesmo pay e da mesma may*; fratres ex eodem Patre atque eâdem Matre. cha ruột mẹ ruột: *Pay e May naturaes e não per adopção*; Pater, & Mater qui genuerunt filios non qui adoptarunt.

rút: *tirar ou meter algũa cousa dentro*; extrahere aliquid, vel immittere. rút ꝺĕào: *meter dentro*; immitto, is. rút gươm ra: *desembainhar a espada*; exerere ensem. rút lỗ ꝺĕào: *tapar buraco metendolhe tafulho*; occludere foramen adhibito obturamento. rút gân lại: *encolherem se os neruos*; contrahi neruos.

rứt: *nota de superlatiuo*; superlatiui signũ. rứt thánh: *santissimo*; sanctissimus, a, vm. rứt tốt: *fermosissimo, bonissimo*; pulcherrimus, a, vm. optimus, a, vm. rứt mực: *o summo naquelle genero*; summum in eo genere. rứt khốn: *miserauilissimo*; miserrimus, a, vm.

rụt: *cousa gastada do tempo ou d'outra causa*; consumptares, vel temporis longitudine, vel alia de causa. rụt tay lại: *mãos de lazaro*: elephantiaco morbo corrosæ manus, & sic de alijs.

rũ, vide run.

rụ̃: *o cair da cousa que com o tempo caye por sì*: casus rei quæ diuturnitate temporis seipsa cadit. rụ̃ lá cây: *cair as folhas das aruores*: decidere frõdes ex arboribus. rụ̃ tăọc: *cair o cabello*: decidere capillos. rũ rang: *cair os dentes*: decidere dentes. Sa:

SA: *cair de alto*: cadere ex altiori loco. ſa xuống, idem. ſa con: *mouito*: aborſus, vs.

ſa, ngựa ſa hoàng: *caualo rebellão*: indomitus equus.

ſa, hàng hà ſa số: *ſem conto*: innumerabilis, e.

ſa, cái ngoạt ſa: *alabarda*: bipennis, is.

ſá, đi đàng ſá: *fazer iornada comprida*; iter longum peragere. đi đàng đi ſá, idem.

ſả củi: *fender a lenha cõ parão*: findere ligna prægrandi cultro. chẻ củi, idem. bổ củi: *fendela cõ machado*: findere ligna ſecuri.

ſạc, nửa ſạc: *a metade do tempo*: medium temporis. nửa ſạc ăn cơm: *no meyo da meſa*: medium comeſtionis. melius, nửa mùa.

săc thúoc: *cozer mezinha*: concoquere pharmacum.

săc: *couſa aguda*: acutus, a, vm. dẽao săc: *faca cortadora*; acutus gladius. rang săc: *dentes agudos*: præacuti dentes.

săc: *cor, tinta de tingir*: color, is. colores quibus veſtes & alia inficiuntur aut imbuuntur. màu săc, idem. săc đỏ: *vermelho*: rubeus. thám: *carmeſim muito abraſado*: murex viuidus valdè. tía: *roxo que vay pera vermelho*: violaceus tendens ad rubeũ. trầm: *roxo eſcuro*: violaceus ſub obſcurus. đào: *encarnado*: purpureus. hoa cà, idem vàng: *amarelo*: croceus flauus. thâm: *preto ſem luſtre*: niger abſque ſplendore. đen: *preto luſtroſo*: niger cum ſplendore. chàm: *azul*: cæruleus. xanh: *verde*: viridis. biéc: *azul claro*: cęleſtis color. tím: *azul eſcuro*: cæruleus ſubfuſcus. chàm hoa, idem. lục lục: *verde claro*: viridis clarus. luóc luóc: *pardo*: cinericius. vện, idem. lem luóc: *tudo preto*: niger omninò. sâm sâm: *leonado*: fuluus. hoa săc sỡ: *de varias cores*: coloribus variegatus.

ſạc, một ſạc, hai ſạc: *hũa ves, duas vezes*. ſemel, bis. lần, idem.

sâch đi: *leuar na mão ou no braço algũa couſa leue como dependurada, de hum lugar*

gar a outro: tollere in manu, vel in brachio leue aliquid quasi appensum, ex vno loco in alium.

sǎch: *liuro*: liber, bri. mọuc lục sǎch: *indice do liuro*: index libri. đáō sǎch *encadernalo*: librum compingere. quiển sǎch: *tomo de liuro*: libri tomus. cuôn, idem. bià sǎch: *cuberta do liuro*: libri tegumentum. chép sǎch: *escreuelo*: librum conscribere. xem sǎch, đặọc sách: *ler o liuro*: librum legere. cầm sǎch: *telo na mão*; librum præ manibus habere. in sǎch: *imprimilo*: librum typis mandare. cắt nghĩa sǎch: *declaralo* librum exponere. sắp sách: *fechalo*: librum claudere. mở sǎch: *abrilo*: librum aperire.

sạch: *cousa limpa*: mundus, a, vm. sạch sẽ, idem. rửa cho sạch: *lauar peraque fique limpo*: lauare vt mundetur.

sạch, thinh sạch: *limpo, puro, casto*: mundus, purus, castus, a, vm.

sai: *falhar, errar*: deficio, is. sai mlờ-i: *errar a palaura*: promissis non stare. sai mlờ-i khấn: *não comprir o voto*: votum non adimplere. đoũ hồ sai: *o relojo não dar as horas certas*: errare horologium.

sai: *mandar alguem pera negocio*: mittere aliquem ad negotia. sai vien: *homem que vay por mandado del Rey ou de algum mandarim fazer algũa diligencia*: missus à Rege aut ab alio magistratu ad aliquem iustitię actum exercendum. đi sai, đi sai cán, idem.

sai, cây sai blái, *aruore que tem muita fruita*: onusta fructibus arbor.

sài: *doença de meninos com que ficão gafos*: morbus paruulorum quo scabiosi fiunt. nên sài, idem. con tlẻ sài mòn: *menino desfeito, magro*: paruulus macer, macilentus, a, vm.

sái: *tero corpo ou algum membro tolhido*: captus membris. sái cánh: *ter o braço tolhido*: mancus, a, vm. sái mềnh: *estar tolhido, não se poder bulir*: captus membris, ita vt mouere seipsum non

pos-

possit. blệt, idem.

sải: *braça*: vlna, æ. mấy sải: *quantas braças*: quot vlnæ? sâu hai ba sải: *tem de fundo duas ou tres braças*: profunditas duarum aut triũ vlnarum. sải ra: *estender os braços pera medir a braça*: extendere brachia ad metiendum vlnam.

sải chiéu: *alimpar a esteira*: mundare ſtoream.

sãi: *bonzo*: ſacrificulus, i. sãi vãi: *homens e molheres que se ajuntão pera o culto dos idolos, ou tambem iuntamento pera outras obras, como pera fazer pontes, cazas pera os passageiros &c*: cultores & cultrices idolorũ qui ſimul cõueniunt ad idolorũ cultum, vel etiam ad alia opera ſimul faciẽda vt ad pontes erigendos, vel domos ædificandas ad peregrinorum hoſpitium.

say: *a cabeça toldada ou de vinho ou d'outra cousa*: grauatum caput, vel vino, vel alia re. say ruọu: *embebedarse*; inebriari vino. say cau: *areca irse a cabeça*: fructum indicum, quem arecam luſitani vocant, modicè maſticatum aliquantulum grauare caput ad breuiſſimũ tempus.

say tay, vide blay tay.

sảy: *esfolarçe hũ pouco como por topada*: excoriatio modica vt ex aliquo offendiculo. sảy dẽa ra, súrt dẽa ra, idem.

sảy: *peneirar ou supar algũa cousa pera lhe sair a casca*. incernere aut cribrare aliquid ad ſeparandum corticem. sảy gạo: *supar o arròs*: ventilare orizam.

sảy: *burbulhas*: papula, æ. nên sảy: *nacerem burbulhas*; papulas oriri. sảy mẽnh: *sairem no corpo*: papulas in corpore enaſci. sảy mặt: *sairem no roſto*: papulas in facie oriri. sảy: *sarampão*: morbillus, i.

sậy: *escapulir*; effugio, is. sậy tay: *fugir da mão* decidere è manu inaduertenter. sậy con: *mouito*: aborſus, vs.

sậy: *caniçada*: crates arundinea.

sâm, nhin sâm: *ginção*: radix valde pretioſa & medicinalis ex Corea, quam radicem

dicem lusitani, ginsam, vocant:

sam, rau sam: *baldroega*: portulaca, æ.

sâm: *arremeter de homens, galès &c*: impetere, vel impetitio hominum, triremium &c. xoũ ꝺĕào, idem.

sãm: *trouão*: tonitru. sãm sét: *trouão com rayo*: tonitru cum fulmine. phải sãm sét: *ferido de rayo*: fulmine tactus.

sãm: *profetia*: prophetia, æ. sãm truyèn: *tradição*: traditio, nis.

sãm sửa: *aparelhar*: paro, as. dĕọn, idem.

sám hôi: *superstição de tirar os pecados ao modo gentilico que he leuar algũa cousa pera os bonzos comerem e com isso absoluẽ* superstitio Ethnicorum ad tollenda peccata, deferunt enim aliquid idolo vt sacrificuli comedant, & sic ab illis absoluuntur.

sạm, đã sạm: *he ià velho*: senex iam est.

sẫm sẫm: *leonado*: fuluus color.

sặn: *caçar, montear*: venor, aris. đi săn băt cày: *ir a caça de gatos brauos*: venatione persequi felles syluestres.

săn, dĕy săn: *corda bem torcida*: funis benè contortus. vạn, idem.

san hô: *coral*: corallium, ij.

san: *grudar*: conglutino, as. san ꝺĕaò cho bẽn: *grudar bẽ*: agglutinare tenaciter. hải còn săn: *ainda està fresco, e se pega as mãos*: gluten adhuc recens est, & manibus adhęret.

sân: *pateo*: atrium, ij. sân rọũ rải: *pateo grande*: atrium amplum.

sàn sạt: *estrondo com os pes*; strepitus pedum. giạm sàn sạt, sặt sạt, idem.

sàn chà: *romania fruita do mato*: fructus syluestris quem lusitani romaniam dicunt.

sặn: *certo pao que serue pera tinta de tingir*: lignum quoddam quod inseruit ad res colore imbuendas. ꝺó sặn duộm bià sặch: *a casca desse pao serue pera tingir a cuberta dos liuros*: ligni cuiusdam cortex qui vsui est

ad inficienda librorum tegumenta.

sán, tật sán: *doença quando se gèra pelouro na barriga*: morbus quo globulus generatur in ventre, cõn dẽạ, nên sán, idem.

sản: *ter as cousas prestes*: paratus, a, vm. dẽọn cho sản; *fazer prestes dante mão*: præparo, as. đã sản: *ià està a ponto*: præparatus, a, vm. sản sàng, để cho sản sàng, idem.

sản, đẻ: *parir, gerar*: pario, is, gigno, is. sinh sản ra, idem. tử sản: *filho*: filius, ij.

sạn: *pedras no arròs*: lapilli in oriza. phải sạn: *achar pedra mastigando*: mandendo offendere in lapillos.

sang: *passar de hũa parte a outra*; migro, as. sang tlẻy: *partirse*: discedo, is. sang đất nầy: *d'outra terra vir a esta*: ex alia regione, vel regno transire ad hoc regnum. sang năm: *o anno que vem*: sequenti anno. ra năm, idem. đổ sang: *vazar de hũa vasilha a outra*: effundere ex vno vase in aliud.

sang, ngũ ở i sang: *homem nobre de geração*: nobili oriũdus prosapia. sang trạ̃o, idem.

sang, vi sang: *rosalgar*: aconitum, i. vi thang, idem.

săng: *caixão emque enterrão os mortos*: loculus, i. cái săng, cái quan, idem. aó săng: *pano da tumba*: feretri pannus.

săng: *pao*: lignum. gõ, idem. săng cỏ: *aruores e eruas*: arbores & herbæ. blanh săng: *palha não de arròs com que cobrem as cazas*: paleæ quibus teguntur domus, non ex oriza desumptæ.

sàng, cái sàng: *ioeira*: cribrum, i.

sàng, sản sàng: *estar prestes*: paratus, a, vm. dẽọn nhà sản sàng: *aparelhar a caza pondo tudo em ordem como pera receber hospedes*: parare domum omnia componendo, vt cum hospites expectantur.

sáng: *claridade*: claritas, atis. alij ráng. sáng ngày: *amanhecer*: diluceſco, is. đã sáng: *ià he menhãa clara*: albescit iam dies. đã sáng blang:

blang: *ià naceo a lũa, ià tem luar*: orta iam eſt luna, radij lunæ iam ſplendent. ſoi cho ſáng: *allumiar pera ficar claro*: illuminare vt clarus euadat locus. ſáng láng: *reſplandeſcente*: ſplendens, ntis. ſáng dễa: *ter habilidade*. ingenio valere. đức Chúa blòi mỏ làõ ſáng láng: *Deos alluminar eſpiritualmente a alma*: illuminari animam à Deo.

sảng, chữ sảng ſót: *faltar algũa palaura ou letra na eſcritura*: omiſſum fuiſſe aliquod vocabulum aut characterem in ſcriptura.

sạng: *laca ou nacar*; conchilium quo ſericum imbuitur colore purpureo.

sành: *teſtos*: teſta, æ. muỏng sành, idem. sành vò: *teſto de boyão quebrado*: teſta ex diota confracta. phải sành: *ferirſe com teſtos*: offendere in teſtam.

sành, cam sành: *caſta de laranja grande*: mali aurei maiuſculi ſpecies.

ſánh: *comparar, igualar*: æquiparo, as. ſánh nhau, đi nhau, idem.

sảnh: *oatre ou leito de bambùs inteiros*: ſtratum ex cannis indicis integris confectum.

ſao: *eſtrella*: ſtella, æ. ngôi ſao: *ajuntamento de eſtrellas*: conſtellatio, nis. tinh thần, idem. ſao mai: *eſtrella đ'alua*: ſtella matutina. ſao hôm: *eſtrella boieira*: ſtella veſpertina.

ſao, làm ſao: *de que maneira, como*: quomodo? vì ſao, í ſao: *porque*: quare? ſao nào, nhin ſao, cớ ſao: *que rezão*: quam obrem? ſao đêy: *porque aſſy*: cur ita? chẳng biết thì ſao: *e pois não ha de ſaber*: cur id ignoret? chang có phải ſao: *não vai nada niſſo*: intereſt nihil.

ſaò, yến ſaò: *ninho de paſſaro, comer precioſo*: auicularum nidi ad edendum ſuauiſſimi, tổ én, idem.

ſaò: *vara*: pertica, æ. ſaò đo ruộng: *vara de medir as varzeas*: pertica qua Annamitæ ſuos dimetiũtur agros. ſaò chóũ thuyền: *vara com que ſe bota o barco*; pertica qua impellitur nauigium aduerſo ſcilicet flumine.

sáo, cái sáo: *certa frauta*: fistula quædam. thổi sáo: *tangela*: fistula ludere.

sáo, chim sáo: *passaro a que os Portugueses chamão martinho*: auis quæ à lusitanis vocatur, martinho.

sảo con: *aborso*: aborsus, vs. sảy, súr, idem.

sạo, ăn sạo sạo: *comendo mascar com a boca como fazem os porcos*: comedendo strepitum ore edere more porcorum.

saõ: *vara, vergontea*: virgultrum, i. saõ mây: *vara de rota*: viminis indici virgultum quod lusitani, rota, vocant. saõ giường: *trauessa de catre*: ligna transuersa lecti.

saõ, cửa saõ: *ianella*: fenestra, æ. cửa sổ, idem.

saõ le: *mas porem*: sed.

saõ, đôi: *ambos*: ambo. saõ tuyền: *ambos viuos e saõs*: ambo viui & sospites.

saõ, nói saõ sõi: *fallar expeditamente, e bem*: expeditè loqui, & rectè. xaõ sõi, idem.

saõ, đánh saõ: *caír em pollução volũtaria*: pollui liberè.

sáõ: *ondas*: fluctus, vs. sáõ biển: *as ondas do mar*: fluctus maris.

sáõ nhau: *cotejar hũa cousa com outra*: conferre vnum cum alio. saõ đổi cũ nhau, so, sánh, idem.

sáp: *certa confeição de cera e cousas cheirosas pera enfeitarse*; compositio quædam è cera & quibusdam rebus odoriferis ad comendũ vultũ. đánh sáp: *enfeitarse*: concinnare se. sáp aõ: *cera*: cera, æ. nến sáp aõ: *vela de cera*: cereus, ei. nấu sáp: *derreter a cera*: ceram liquefacere. sáp cháy: *a cera se derrete, ou arde a vela*; cera liquefit, cereus ardet.

sắp sách lại: *fechar o liuro*: claudere librum. sắp lại một nơi: *arrumar num lugar*: ordinatè collocare in aliquo loco.

sấp: *debruços*: pronus, a, vm. sấp xuống, sấp mặt: *debruçarse*: prostrari. nằm sấp: *deitarse debruços*: pronum iacere. sấp cật cũ ai: *virar as costas a alguẽ*: terga vertere alicui.

sấp, lộc sấp keo lên keo xuống:

xuống: *roldanas*: rotulæ. sâp ân, vide ân, sâp rèm, vide rèm.

sạp tàu: *conuès da não*; fori nauis.

sặp, cái sặp: *estrado de pao que não tem pès*: stratum ligneum pedibus carẽs. phản, idem.

sát, giết: *matar*: occido, is. vô sát nhẽn, chớ giết người: *não mataràs*: non occides. additur autem, homines, in præcepto Diuino, ne fortè Ethnici putent idẽ esse ac illud quod ipsi habẽt de non occidendo quoquã viuente in falsa idolorum secta, aiunt enim. vô sát sinh, chớ giết sóũ: *não mataràs cousa viua*: ne occidas viuens. vnde in angustias ineuitâbiles rediguntur. quan sát: *diabo que crem mata as crianças*: diabolus à quo putant occidi infantes.

sát, quan tổàn sát: *xebandar que guarda as aduanas dos rios ou barras*: magistratus qui vectigalia exigit in portibus & fluminibus.

sát, vỡ sát ra: *quebrarse o boyão*: comminui dicitam. tan ra, bỏ ra, idem.

sát, bó sát: *não dar bem a casca a fruita ou outra cousa quando se lhe tira*: difficilè exui cortice fructũ aut quid simile.

sát com: *tirar parte do arròs como da porçolana &c. quando he muito*: partem orizæ tollere de lance, ne alijs desit. melius, sẻ com. sic etiam de similibus.

sắt: *ferro*: ferrum, i. nũ sắt: *afogealo*: ferrum candens facere, ignire. rét sắt: *ferrugem*: ferri rubigo. cứt sắt: *escoria*: ferri scoria.

sạt, giạm sàn sạt. vide sàn sạt.

sau: *de tràs*: retrò. theo sau: *seguir de tràs*: sequi retrò. ngày sau: *depois, os dias depois*: postea, diebus sequentibus. đời sau, kiép sau: *a outra vida*: sequens vita, futurum sæculum. tù nây về sau: *de hoje em diante*: ex nunc, imposterum. tù oũ có đạo về sau: *depois que he Christão*: ex quo factus est Christianus. nota quod, sau, pro tempore, significat futurum, sicuti, tlứơc,

tlúoc, ſignificat præteritum.

ſaù não: *malinconizado*: triſtis, e. lo buồn, idem.

ſaú: *ſeis*: ſex. mươi ſaú: *deſaſeis*: ſexdecim. ſaú mươi: *ſeſſenta*: ſexaginta.

sâu: *muito fundo*: profũdus, a, vm. sâu sắc: *couſa em que ſe não acha fundo, ſentido eſcuro*: obſcurus ſenſus, vel res cujus altitudo non percipitur. sâu nghĩa, idem. sâu nhiệm: *virtude oculta que os homens não alcanção*: occulta virtus quam homines non percipiunt.

sâu, chim sâu: *paſſaro que leua carta*: auis quæ epiſtolam defert.

sâu: *bicho da terra, de eruas*: vermiculus terræ, herbarum, bruchus, &c. sâu bọ, idem. sâu cắn: *a lagarta deſtroe*: eruca rodit.

sâu róm: *bicho cabeludo*: vermis piloſus. rọm, idem.

sâu tơ: *bicho de ſeda*: bombyx, ycis. tàm idem.

sâú: *lagarto*: lacertus, i.

sè, chim sè cánh ra: *abrir a aue as azas*: expandi alas ab aue.

sẻ, chim sẻ: *pardal*. paſſer, eris.

sê com, vide ſát com.

sễ, nói ſóũ sễ: *fallar impertinencias*: indecentia loqui. nói ſóũ chín, idem.

sễ, chổi sễ: *vaſſoura de vrzes*: ericæ colligatæ in ſcopam.

sẹ, vide thấp.

sẽ sẽ: *de vagar*: lentè, pacatè. khŏan khŏan, idem.

sẽ: *logo, vòs do futuro*: ſtatim, vox qua futurum ſignificatur. tôi sẽ đi: *logo irei*: ſtatim ibo. sẽ hay: *depois veremos*: poſteà videbimus. mấy sẽ về: *logo tornareis pera caſa*: ſtatim domum redibis. làm đŏạn tôi sẽ đi: *como acabar logo irei*: poſtquam perfecero ſtatim ibo.

sém hết: *ficar todo negro, queimado*: nigrum fieri ſeu aduſtum. lem, đen, idem.

ſen: *golfão, fulla como de lirio que nace nas alagoas*: planta florem habens vt lilij, naſcitur in paludibus à luſitanis, golfam, dicitur. hột ſen: *fruita ou ſemente que dà eſta fulla como amendoas* fructus

ctus aut ſemen quod in flore quem golfam vocant, oritur in modum amygdalarum. gu-ong ſen: *a macerosa ou ramo aonde nace eſſa fruita*: ramus ſeu plantæ caput in quo naſcitur fructus quidam in modum amygdalarum.

sênh, đánh sênh: *tanger os paos nas galès a cujo ſom ſe rema*: ſonitum edere baculis quibuſdam ita vt remiges hoc baculorum ſonitu dirigantur ad remigandum vnà omnes ad numerum. sênh, oũ sênh: *o que toca eſſes paos*: ſonitum edens baculis ad dirigendos remiges, vt vnà omnes remigent ad numerum. alij, ſinh.

ſeo cày: *rabiça do arado*: ſtiua æ, manibula, æ.

ſẹo tlâu: *furar as ventas as bufaras pera por alì as leuar*: perforare bubalis nares ad illos eâ parte facilius regendos.

sệp, nhà ngã sệp xuống: *cair o tecto da caza*: corruere tectum domus. đánh sệp xuống: *fazer afocinhar alguẽ dandolhe*: deijcere aliquem percutiendo illum ita vt facies eius terræ adhæreat.

ſét: *coriſco, rayo*: fulmen, minis. sẵm ſét: *trouão e rayo*: fulmen & tonitru. tẵm ſét: *coriſco com pedra*: fulmen cum lapide.

ſét bát: *porçolana cheya atè a borda ſem cumulo*: ſcutella plena vſque ad orificium ſine cumulo.

sệt mũi: *cortar os narizes*: præſcindere nares. kim sệt tlôn: *agulha sẽ fundo*: confracti foraminis acus. alij ſót, vel ſút.

sệt, ſọ sệt: *medo, horror*: metus, vs. horror, is. ſọ ſiệc, idem.

sẽu, vide sõu.

ſeu, vide ſeo.

ſẹu, vide ſẹo.

ſi, ſu ſi: *aſpero no tacto*: aſper, a, vm. bẽán ſu ſi: *taboa não liſa*; læuis minimè tabula. chảng tlọn, idem.

sĩ, tẵn sĩ: *o terceiro grao de letrados ſubindo*, literatorum gradus tertius aſcendendo, in quo ſcilicet tam ipſi quam eorum filij ab oneribus cõmunibus eximuntur.

sịch,

sich, vide rich.

ſiéc : *reſmoninhar quando mandão algũa couſa :* muſcitare cum aliquid præcipitur.

ſiệc, ſo ſiệc: *medo*: pauor, is. ſo sệt, idem.

ſiêng : *diligente no que lhe encomendão* : nauus ad ea quæ iubentur.

ſim, blái ſim : *certa fruita do mato como murtinhos, que na India chamão caramutim:* fructus quidam ad modum baccæ myrti, quem in India, caramutim, vocant.

ſinh, ſóũ: *viuo* : viuus, a, vm. ſinh tử : *viuer e morrer* : viuere & mori . ſinh kí tử qui, ſóũ thì gử-i, chết thì về: *viuer he eſtar de paſſagem, morrer he tornar pera caza* : vita eſt tranſitus , mors eſt reuerſio ad propriam habitationem . prouerbium deſumptum ex Ethnicorum libris . phục ſinh : *tornar em vida, reſuſcitar* : redire ad vitam, reſurgere. ſóũ lại, idẽ.

ſinh đẻ : *nacer, parir, gèrar* : naſci, parere, gignere. kẻ hậu ſinh: *os vindouros*: poſteri, orum . ſinh sản ra : *gèrar*: gigno, is. ſinh nêm , ſinh thành , ſinh ra : *produzir, gèrar*: producere per generationem vt pater filium . ſinh nhệt : *dia do nacimento* ; natiuitatis dies . ſinh đôi : *gemeos*; gemini fratres.

ſinh, lên : *ſubir*: aſcendo , is. ſinh thì , giờ lên . *hora de ſubir* ; aſcenſus hora . đã ſinh thì : *iá morreo* : iam mortuus eſt. eum loquendi modum mutuamur ab Ethnicis , ad ſignificandam Chriſtianorũ mortem, vt pote aſcenſum ad Deum .

ſinh, v: de sênh .

ſinh: *enxofre* ; ſulphur, is. lử a ſinh lử a diêm : *fogo de enxofre e de ſalitre* : ignis ex ſulphure & nitro , vt in inferno .

ſinh đồ: *o primeiro grao como de bacharel* ; primus literatorum gradus aſcendendo, hoc eſt infimus. eo etiam nomine compellamus adoleſcentes quos honore afficere volumus , cum ſcilicet eorum nomina ignoramus.

sình sich , vide rich .

sit : *mingoarſe algũa couſa, como arrès nouo quando ſe*

co-

coze: diminui aliquid, vt orizam nouam quando concoquitur.

sô, coi sô sộ: *ver de perto*: inſpicere ex proximo loco. alij sổ sõ.

ſo: *cotejar pera ver qual he melhor*: conferre aliqua inter ſe ad videndum quodnam melius ſit. ſo cũ nhau, ſo lại cái naò tốt. idem.

sò, cái sò: *amejoas*; mytilus, i. bó sò: *caſca de amejoa*: mytili teſta.

ſô: *fado, eſtrèa*; fatum, i. conſtellatio, onis. đổi ſô: *mudar a eſtrea*; mutare conſtellationem. Ethnicorum error, vide nhưong ſao, mặc ſô: *conforme ſua eſtrea*: iuxtà ipſius fatum. xèm sô bàn tay: *ver as maõs pera ſaber a bona dicha*: manus inſpicere ad bonam ſortem augurandam. chyromantia, æ.

ſô, độ ſõ: *legoas contadas de caminho*; leucæ. itineris numeratæ. dẽam vô ſô: *eſtadios ſem fim*: ſtadia ſine numero. hàng hà ſa ſổ: *couſa ſem conto*: innumerabilis, e.

sổ, coi sổ sỗ: *ver claramente de perto*: inſpicere clarè ex proximo loco.

ſổ: *rol de gente, ou de outra couſa*: cathalogus, i. viét ſổ: *fazer rol*: cathalogum conſcribere.

ſổ: *riſcar*; deleo, es. ſổ chữ ấy đi: *riſcai aquella letra*: dele illam literam.

ſổ, cửa sổ: *ianelinha*: feneſtella, æ.

ſổ ra: *ſoltarſe ou ſair algũa couſa do lugar aonde eſtaua repreſada*: erumpo, is. chim ſổ ra: *aue que ſe ſoltou de ſeu lugar*: auis quæ è ſua cauea euaſit. ſổ nước mũi ra: *ſair eſtillicidio dos narizes*: effluere ſtillicidium è naribus. ſổ máu ra: *ſoltarſelhe o ſangue*: erumpere ſanguinem. & ſic de alijs liquoribus qui retenti erumpunt.

ſổ blò i: *arco da velha*: iris, idis.

ſõ đôi: *terra que deixão pera tapar a agoa*: terra quæ relinquitur ad aquam coercendam.

ſõ, cây ſõ: *certa aruore*: arbor quædam dicta ſõ.

ſõ, coi ſõ, vide ſổ.

ſọ đầu: *càueira*: caluaria, æ. ſọ dừa: *xareta de coco*: nu-

cis indicæ nucleum. ſọ bầu: *cabaça*: cucurbita arida.

ſộ, nói ſưng ſộ: *fallar inchado com agaſtamento*: tumidè loqui præ ira.

ſộ, coi thấy ſô ſộ: *ver de perto, claramente*: videre è propinquo perſpicuè. melius ſô ſõ.

ſo: *apalpar*: palpo, as. ſo ai: *apalpar alguem*, palpare quem. đi ſo: *ir as apalpadelas*: pertentando ambulare: tìm ſo: *buſcar as apalpadelas*: tentando quærere. vide mê.

ſo com: *mexer o arròs quando ſe coze*; miſcere orizam quando concoquitur.

ſo thuóc: *vntar cõ mezinha*: vngere medicamento. xức thuóc, idem.

ſõ, săc ſõ: *varias cores*: varij colores. rõ, idem. răn hŏa săc ſõ: *cobra de varias cores*: variegatus coloribus ſerpens. răn rõ, idem.

ſõ dầu ſõ: *azeite de comer*: oleum quod edulijs immiſcetur.

ſõ cai: *o Mandarim a quẽ a aldea paga a rẽda por ordem do Rey*: magiſtratus cui pagus ſoluit tributum ex mandato regis. ſõ trĩ, idem.

ſọ: *medo que faz mouimento no corpò*; metus qui exteriorem facit motionem. ſọ sệt, ſọ siệc, idem. ngọp ſọ: *medo de cair de alto*: metus decidendi ex altiori aliquo loco in præcipitium.

ſoải, vide ſuỏi.

ſoảy, vide ſuỗy.

sŏạn của lại: *confiſcar os bens*; fiſco addicere bona. melius, tho của lại.

sŏát: *arrecadar a renda*; colligere tributum. sŏát thuế, sŏát tiền, làm tiền, idem.

ſóc, coi ſọc: *atentar por algũa couſa*: inuigilo, as. coi ſóc nhà: *ter cuidado da caza*: inuigilare domui. coi ſóc cha mẹ: *olhar por ſeus pays*: curam habere parentum.

ſóc tlán: *caluo*: caluus. ſói tlán, idem.

ſóc, cái ſóc: *doninha*: mulſtella, æ.

ſoi: *alumiar*: illumino, as. ſoicho ſáng: *alumiai pera ficar claro*: illumina vt ſit claritas. đèn ſoi nhà: *a candea allumea a caza*: illuminat can-

candela domum. ſoi cá: *peſcar com candea, com lùs*: lumine lucernæ aut faculæ piſcari.

ſoi gu-o-ng: *ver no eſpelho*: inſpicere ſpeculum. ſoi đòú, idem, eſt etiam veneficium quo Ethnici fatuè putant ſe ex ſpeculo poſſe agnoſcere vnde illis ortum ſit aliquod malum, dœmonibus ſcilicet varia in ſpeculo mentientibus per ſpecies &c.

ſoi: *eſpecies rememoratiuas*· ſpecies ad memoriam inſeruientes.

ſoi, gò ſoi: *monte de terra no rio*: mons aliquis terræ in ipſo flumine.

ſòi: *feruer*; bullio, is. nấu cho ſòi: *cozer atè feruer*: concoquere donec bulliat. nu-ó-c ſòi: *ferue a agoa*: feruet aqua nồi ſoi lên: *a panella ferue*; ebullit olla.

ſói, con chó ſói: *lobo*; lupus, i.

ſói tlán, vide ſóc tlán.

ſói. *pedra que laſtima o pè*: lapis lædens pedem. phải ſói: *dar em pedra com os pès, laſtimandoos*: offendere in lapidem. đạp ſói, giài ſói, idẽ.

ſõ-i, nói ſaõ ſõ-i, vide ſaõ ſõ-i.

ſo-i nao: *que termo ou fim*: quis terminus, aut finis? ideſt nondum eſt terminus adhuc multum ſupereſt. ſo-i nao lẽy nũ-a: *ainda fica muito leuai mais*: adhuc multum ſupereſt, accipe amplius.

ſõ-i: *burbulhas, ſarampão*: morbillus, i. nên ſõ-i, vide ſây.

ſo-i: *fio*: filum, i. ſo-i bẽải: *fio de algodão*; filum goſſipij. ſo-i to-: *fio de ſeda*: filum ſericum. ſo-i bún: *fio de letria*; filum ſimilaginis.

ſó-m: *cedo*: ocytèr, ocyùs. ſó-m tlu-a: *cedo tarde*; ſeriùs ocyùs. còn ſó-m: *ainda he cedo*: tempus nondum aduenit vẽ ſó-m: *tornar cedo*. ocytèr reuerti. ſó-m mai: *polla menhãa cedo*; ſummo mane. mai ſó-m: *a menhãa polla menhãa*: cras mane. ſó-m: *couſa temporaã* præcox, ocis lúa ſó-m: *arròz que vẽ no cedo*: oriza præcox.

ſon *vermelhão*: minium, ij. đó, thẽm, idem.

ſon, gẽm ſon, ngọt ſon: *vinagre forte*. acetum validũ.

ſon, õ một mẽnh ſon : *eſtar sò não ter marido ou molher* : cælibem vitam ducere ſine coniuge.

ſon : *eſteril, de todo não ter filhos* : ſterilis, omninò carens liberis.

ſôn ſột, vide rôn rột.

ſo-n : *charão, charoar* : ſandaracha, æ. ſandaracha inficere. phải ſo-n : *encharo roſto pollo ar do charão freſco* : inflari faciem ex recentis sãdarachæ vapore.

ſố-n gáy : *arrepiarem ſe os cabellos com medo* : inhorrere capillos præ metu. alij, rố-n gáy.

ſọ-p, cá ſọ-p : *certo peixe* : quidam piſcis, dictus ſọ-p.

ſôt : *quentura de tempo* ; calor temporis verbi gratia, æſtiui. ngày ſôt : *tempo quente* : dies calidi.

ſôt : *febre* : febris, is. ſôt mẽnh, idem. ſôt rẽt : *cezão, febres & frios* ; calor & frigus ex febri. ſôt náõ nục : *grande cezão de febre* : febris acceſſio magna.

ſôt : *voz que termina a negação cõ exageração* : dictio terminans negationem cum exaggeratione, vt, chưa có ſôt : *ainda nunca* : nunquam adhuc. chẳng ăn đi gì ſôt : *não come de tudo nada* : omninò nihil comedit.

ſôt : *faltar* : deficio, is. ſôt chữ : *faltar letra* : defectum eſſe literæ. ſẳng ſôt : *paſſar alguã palaura por eſquecimento como na reza* : omittere aliquod verbum ex inaduertentia vt in recitando, & ſic in ſimilibus defectibus ex inaduertentia.

ſọt, cái ſọt : *ceſto em que acarretaõ varias couſas* : ciſta per quam varia aſportantur, vt terra, fructus, & id genus alia.

ſột vide rôn rột.

ſố-t dẽa ra, vide ſay.

ſõ-u, tlâu : *bufaro* : bubalus, i. giờ ſõ-u : *de hũa depois de meya noite atè às tres* : hora, à prima vſque ad tertiam poſt mediam noctem. năm ſõ-u, vide giờ.

ſoũ : *rio* : fluuius, ij. bờ ſoũ : *borda do rio* : fluminis ripa. bải, idem. ſoũ ngán hà : *via lactea* : via lactea. ſoũ thinh hà, idem. ſoũ cái : *o rio grande em que os outros ſe*

me-

metem: flumen maius in quod alia minora flumina ingrediuntur. ſoũ con: *braço de rio que ſe mete no grande*: riuus ſeu fluuius minor, qui intra fluuium maiorem ingrediens nomen deperdit.

ſóũ; *vida, viuer*: vita, æ. viuo, is. hàng ſóũ ḋêy: *vida eterna*: vita æterna. ſóũ lâu vó cũ, idem. còn ſóũ: *ainda eſtà viuo*: viuit adhuc. ſóũ lâu: *viuer muito tempo*: viuere diù. ſóũ lại: *reſuſcitar*: reſurgo, is.

ſóũ: *macho das aues*: auium maſculus. gà ſóũ: *gallo*: gallus gallinaceus &c.

ſóũ: *couſa crua ou verde*: crudus, a, vm. ăn cá ſóũ: *comer peixe crù*: crudum piſcẽ edere. blái ſóũ *fruita verde*: fructus immaturus. nói ſóũ nói chín: *fallar impertinencias*: loqui indecentia. nói ſóũ nói ſẽ, idem.

ſóũ: *coſtas da ferramenta que tem sò gume de hũa parte*; aduerſa pars aciei in ferramentis quæ ſolum aciem ex vna parte habẽt. ſóũ guo-m: *coſtas da catana*: aduerſa pars aciei in gladio. & ſic de alijs.

ſóũ xuo-ng ſóũ: *eſpinhaço*: ſpina dorſi.

ſóũ chên: *canella da perna*: tibia, æ.

ſu ſi: *aſpero por cepilhar*: aſper, a, vm. minimè læuigatum. chẳng tlo-n, idem.

ſu gia: *ſogro, ſogra*: ſocer, eri. ſocrus, vs. ſuigia, idem.

ſũ, cá ſũ: *peixe coruina*: coracinus piſcis.

ſu, thày: *meſtre*: magiſter, tri. tien ſu thày tluó-c: *o primeiro meſtre em qualquer arte, a quem adorão e leuantão altarinho em ſua caſa, cada hũ ao da arte que profeſſa, pera que os faça eminentes na quella arte*: magiſter primus in qualibet arte quem adorant ipſique altariolum erigunt in veſtibulo domus, vnuſquiſque illi cuius artem profitetur, vt ſcilicet ab illo eminentiam in illa arte obtineãt, & lucrum faciãt, latrones ipſi ſuum etiam habent mercurium quem colunt vt furandi illis anſam præbeat. bàn tien ſu: *altarinho ao meſmo*. altariolum in quo primũ ma-

magiſtrum vniuſcuiuſque artis colunt.

ſư tử: *leão*: leo, nis.

ſư tướng: *diabos aos quaes inuocão os feiticeiros nas curas*: dœmones quos venefici inuocant cum morbos curare tentant.

ſứ: *embaixador, embaixada*: legatus, i. legatio, nis. đi ſứ: *ir com embaixada*: legationem deferre. chính ſứ: *o embaixador que vay no primeiro lugar com outros*: legatus qui primum legationis locum tenet. phú ſứ: *o do ſegundo lugar*: legatus ſecundum locum tenens. tàõ ſứ: *os mais que acompanhão*: legatorum comites.

ſứ, quan trũ ſứ: *nome com qùe ſe chamão os Eunucos graues em ſua auſencia com honra*: nomen quo Eunuchi primarij nominantur cum honore cum abſunt. quan tlaõ, idem.

ſử: *iſtorias*: hiſtoriarum narratio. sãch ſử: *liuro de hiſtorias*: liber in quo hiſtoriarum narratio continetur. ſử kí: *eſcreuer hiſtorias*: hiſtoriarum narrationem conſcribere.

ſử, lênh ſử: *eſcriuão do mandarim*: ſecretarius, vel notarius magiſtratus. xá nhin, idem.

ſự, thờ: *venerar* veneror, aris. ſự thượng đế, thờ đua tlên: *venerar ao Rey de riba*: venerari Regem ſupernum. notandum tamen eundem dici ngộc hõàng, thượng đế. quem venefici colunt, & ſic diabolum nominant.

ſự: *couſa*: res, rei. ſự gì: *que couſa*; quid? tòi chẳng biết ſự gì: *não ſei nada, não me meto niſſo, là vos auinde*: hoc ego non curo, fac vt tibi placet. ſự: *o que toca*. ſpectans, ſeu quod ſpectat. ſự linh hồn: *o que pertence a alma*: pertinentia ad animam. ſự xác: *o que pertence ao corpo*: ſpectantia ad corpus. ſự buon bán: *o que toca ao officio de mercador*: attinentia ad munus mercatoris. ſự đọ chàõ: *o que toca aos caſados e debito coniugal*: ſpectantia ad officium coniugum, & debitum coniugale. ſự dâm dục: *o que toca couſas deshoneſtas*; pertinẽtia ad venerea.

ſự,

ſự, đân ſự: *vaſſalos, pouo*; ſubditi, populus, i.

ſự. thõu ſự: *interprete*: interpres, etis.

ſự, lịch ſự: *couſa galante, cortès*: vrbanus, a, vm. mặc cho lịch ſự. *veſtir galante, limpo*: ciuilibus ac mundis indui veſtibus.

ſự, vô ſự: *eſtar liure das cargas publicas como da aldea e dos mandarins Rey &c*: liberum eſſe ab oneribus publicorum operum vt Regis, Magiſtratuum, aut etiam proprij pagi.

ſủa: *ladrar*: latro, as. con chó ſủa: *o cão ladra*: latrat canis.

ſứa: *agoas mortas*: piſcis, vel oſtreorum genus quoddam valdè molle ad modum maſſæ rotundæ in qua nullus ſensùs apparet niſi quidam motus intra aquam, ſed cum litus attigerit ita quieſcit vt nullus ſenſus in ea maſſa penitus appareat, illam tamen multi comedunt præſertim oriẽtales. Luſitani vocant: *agoas mortas* æſtus maris remiſſiores, quia ſcilicet cum æſtus ſunt remiſſiores, in littore ſæpe inueniuntur illæ maſſæ.

ſửa: *couſa direita*: rectus, a, vm. rectè. nói ſửa: *fallar direito*: rectè loqui. đã ſửa, idem.

ſửa: *endireitar, caſtigar*: emendo, as, caſtigo, as. ſửa lại: *endireitar alguã couſa mal concertada*: emendare aliquid non benè compoſitum. ſửa ai: *caſtigar alguem*: caſtigare aliquẽ. ſửa mềnh: *emendarſe*: corrigere ſeipſum. ſửa nhà: *ter conta cõ os de caza indireitalos*: corripere domeſticos. ſửa nước: *gouernar o Reyno*: adminiſttare regnum. ſửa trị nước, idem.

ſửa, sắm ſửa: *apreſtar*: paro, as. dẽon, idem.

sữa: *leite*: lac, tis. bú sữa: *mamar*: lac ſugere. mót sữa, idem.

ſuâi, vide ſuôi.

ſuấy, vide ſuỗy.

ſuâng, vide ſương.

ſuấng vide ſuống.

ſúc: *enxagoar*: abluo, is.

ſúc miệng: *enxagoar a boca*: abluere os.

ſúc lọ: *enxagoar o bule*: ab-

abluere vrceolum.

súc, louc súc: *animais, propriamente são seis especies que contão como mais domesticas*: animalium species sũt sex scilicet magis domesticæ. bò: *o boy*: bos bouis. tlâu: *bufara*: bubalus, i. ngựa: *cauallo*: equus, i. dê: *cabra*: capra, æ. chó: *cão*: canis, is. chien: *ouelha*: ouis, is.

sứ-c: *forças*: vires. sứ-c khŏế: *bem dispoſto*: firmis viribus homo. hết sứ-c: *com todas as forças*: omni conatu. hơn sứ-c: *excede as forças*; vires superat. qua sứ-c, idem.

sực thứ-c: *acordar de repente*: repentinè expergiſci.

sui gia: *ſogro, ſogra*; ſocer, i. ſocrus, vs. melius, su gia. alij gùn ghè.

sủi máu miệng: *ſair ſangue da boca, como dos mortos*; erumpere ſanguinem ab ore, vt in mortuis. sủi nựớc lên: *começar agoa a ferver hũ pouco*; ferue ſcere aquam.

suy: *conſiderar*: cogito, as. suy mlẽ: *ponderar a rezão*: perpendere rationes. suy lại: *conſiderar hũa e outra vès*: recogito, as. suy chẳng đến: *o entendimento, ou diſcurſo não chega*: intellectus non attingit, non capit.

sum họp: *aiuntamento de gente*: concurſus hominum.

sún rang: *deſdentado hũ pouco*; dentium parte carens.

sựng: *enchar*: inflo, as. sựng mềnh lên: *encharlhe o corpo*: inflari corpus. nói sựng sộ, vide sộ.

sừng: *corno, punta*: cornu. sừng tây: *punta de bada*: cornu vnicornis.

suôi: *bambu delgado e forte de cor de tartaruga*: canna ſubtilis ſatis firma, coloris teſtudinis maculas imitantis. suôi trúc, trúc đồi mồi, idem. gậy suôi: *bordão deſſe bambu*: ſcipio ex canna ſubtili ſatis firma, colorem & maculas teſtudinis imitante.

suối: *ribeiro que corre entre montes*: riuus aquæ inter montes decurrens.

sưởi: *aquentarſe*: calefieri. sưởi lửa: *aquentar ſe ao fogo*: calefieri ad ignem. sưởi náng: *aquentarſe ao ſol*: calefieri ad ſolis lumen. dicitur

tur de quocumque animali, de alijs rebus dicitur, phơi, hơ.

ſườn: *lado*; latus, eris. cŏên lấy lưỡi đòũ đâm ſườn đứt Chúa Ieſu: *o ſoldado cõ a lança abrio o lado do Senhor Ieſu*: latus Domini Ieſu miles aperuit lanceâ.

ſương: *orualho*: ros, roris. ſương ſa: *orualhar*: roro, as. ſương ſa: *neuoa*: nebula, æ.

ſương: *leuar dous algũa couſa*: deferre aliquid duo ſimul. ſương xác: *leuar o defunto*: deferre mortuum duo ſimul.

ſướng: *goſto da alma ou do corpo*: delectatio animæ, vel corporis. nghe giảng thì ſướng: *goſto de ouuir pregar*: delector audiendo concionem. tắm mát thì ſướng: *lauarſe pera refreſcarſe he goſto*: delectatio eſt eſſe in balneo ad refrigerium.

ſút: *eſcapulir algũa couſa como da mão*: elabi aliquid, vt è manu. ſút tay, idem. ſút ra: *ſair ſe algũa couſa do ſeu lugar, como anel do dedo, catana da bainha*: effugere aliquid è proprio loco, vt annulum è digito, gladium è vaginâ. sỡ, idem. ſút con đi: *mouito*: aborſus, vs. ſút lưng: *dor de cadeiras*: dolor renum. đau lưng, idem.

ſứt mũi: *narìs cortado*: præciſis naribus homo. kim ſứt tlôn: *agulha ſem fundo*: rupti foraminis acus. melius ſớt, vel ſết.

sũ, cây ſũ: *certa aruore que dà figos ao modo dos noſſos e ſe comem verdes*: arbor quędam quæ ficus gignit ad formam exteriorem noſtratiũ, ſed virides comeduntur. bláí ſũ: *eſſes figos*: ficus indici ad formam noſtratium virides tamen eduntur.

sũ, chuộng: *honrar*: colo, is. khâm sũ, kính chuộng: *reuerenciar e honrar*: reuereri & colere.

sũ: *arma de fogo*: igniuomum genus armorum. sũ bính: *artelharia*: tormentum bellicum. sũ tay: *arma de fogo que ſe atira na mão como eſpingarda &c*: fiſtula ferrea quæ præ manibus diſploditur. bắn sũ: *atirar cõ arma de fogo*: diſplodere fiſtulam ferream, aut belli-

cum tormentum. gè sŭ: *apontar com espingarda, polla no resto*: fistulâ ferreâ collimare metam, vultui admouendo eam fistulã. sŭ gang: *peça de ferro*: tormentum bellicum ferreum. sŭ đòŭ: *peça de bronze*: tormentum bellicum æneum. đúc sŭ: *fundir peças*: conflare tormenta bellica. sŭ máng, vide hĕàng. tạŏ đôi sŭ: *atacador*: fistulæ ferreæ fartor. báng sŭ: *coronha da espingarda*: fistulæ ferreæ lignea theca. bính sŭ, idem.

TA: *eu*: ego. ita loquitur ſuperior cum inferioribus ſed grauibus perſonis. chúng ta, mó ta: *nos outros*: nos ſocij ſic loquuntur ad inuicem cum de re communi omnibus loquuntur, vt mó ta đi: *vamos*: eamus. mó ta làm: *façamos*: faciamus.

tà, vạy: *errado, diabo*: erroneus, a, vm. diabolus, i. bắt tà: *exorcizar o endomoninhado*: energumenum exoricizare. trù tà: *botar fora o diabo do endemoninhado*: diabolum expellere ab energumeno. tà dâm: *fornicação, ou outra deshonestidade defesa*: fornicatio aut alia Venus illicita. đứa gian tà: *homem refalſado, mao*: peruerſus, iniquus, a, vm. đạo tà: *ley falſa*: falſa lex.

tá, tôi tá: *escrauos, ou gente baixa de seruiço*: ſerui aut famuli viles.

tả: *parte esquerda*: pars ſiniſtra. tay tả: *mão esquerda*: manus ſiniſtra. tả phủ: *mandarim graue que está a mão esquerda del Rey de Tonquim*: magiſtratus primarius, qui Tunchinenſi Regi adſtat ad latus ſiniſtrum, huic reſpondet. hõ-u phủ qui ad latus dextrum eidem Regi adſtat, ſed eſt inferior in dignitate, nam ibi ad Pechinenſium Sinarum morem latus ſiniſtrum eſt nobilius dextro.

tả: *palauraque alguns vzão no fim da interrogação*: vox qua vtuntur aliqui in fine interrogationis, vt đi gì tả: *que couſa*: quid rei?

tã: *faixas ou cueiros da criança*: faſciæ aut panniculi infantis.

tạ, lạy kính: *reuerenciar*: reuereor, eris. tạ ơn: *dar graças*: agere gratias. đi tạ: *leuar alguem pera lhe perdoarem, ou porque lhe perdoarão*: ducere aliquem ad gratias agendas, quia veniam obtinuit, vel vt veniam obtineat.

tắc, phép tắc vô cũ: *poder infinito*: potentia infinita, omnipotentia, æ.

tắc lưỡi: *dar com a lingua nos dentes fasendo certo sũ quando se espantão ou louuão muito algũa couſa*: percuſſio quædam linguæ ad dentes ſtrepi-

ſtrepitum edendo in ſignum admirationis, aut ad aliquid valdè laudandum.

tác, bạn tác: *igualdade de companheiros*; æqualitas ſociorum.

tác, gà coc tác: *carcarejar da galinha*: glocido, as. alij toục tác.

tác, tuổi tác: *muito velho*: ſenex valdè.

tạc blỗ: *fazer eſtatuas*: ſtatuas formare.

tách, kim tách: *agulha muito fina*: acus valdè ſubtilis.

tai: *orelha*: auris, is. nang tai: *carregado no ouuir*: ſurdaſter, tri. blái tai: *a parte mais baixa da orelha*: auris pars infima. giảõ tai nghe: *aplicar os ouuidos pera ouuir*: aures arrigere ad audiendum.

tai: *deſaſtre*: infortunium, ij. tai vạ: *culpa que lhe impoem*: culpa quæ imponitur. phải tai vạ: *ſer culpado por algũa couſa, e lhe tomão tudo quer tenha culpa quer não*: culpam imponi alicui propter quam bonis ſpoliatur ſiue falſum ſit quod imponitur, ſiue ſit verum. tam tai: *caſtigo que abrange a muitos, como doença gèral que Deos deſſe*: pœna qua multi plectuntur, vt morbus vniuerſalis quem Deus mitteret &c.

tài: *talento, habilidade*: talentum, i. ingenij fœlicitas. có tài, idem.

tài phú: *eſcriuão do nauio; ou peſſoa a quem ſe entrega ſato*: ſcriba nauis, aut perſona cui res committuntur.

tài, tán tài: *o que gaſta mal o ſeu*: decoctor, is. dicitur etiam de eo qui mercaturam exercendo depauperatur. tiền tài: *riquezas*: diuitiæ, arum. tài vật, idem.

tái, chỗ: *ſoſtentar tendo mão*: ſuſtineo, es. thien phủ địa tái, blời che đất chở: *o ceo cobre a terra ſoſtenta*: cælum operit terra ſuſtinet. ſententia ex eorum libris deſumpta ad oſtendendum cælum & terram eſſe tanquã domum quam non debemus adorare, ſed Dominum magnæ huius domus qui fecit cælum, & terram.

tải: *eſpalhar*: ſpargo, is. diſpergo, is. melius vãi,

geo, rắc.

tại, ở: *ser, estar*: sum, es, est. maneo, es.

tay: *mão*: manus, vs. tay mặt: *mão direita*: manus dextera. tay hõu, idem. tay tả: *mão esquerda*: manus siniſtra. tay tlái, idem. ngón tay: *dedos das mãos*: manuum digiti. máõ tay: *vnhas das mãos*: manuum vngues. nắm tay: *fechar a mão*: manum claudere ſeu ſtringere. cháp tay lên: *por as mãos iuntas*: iungere manus. lươm tay, idem giơ tay: *eſtender a mão ou braço*: manum extendere, vel brachium. sút tay, sảy tay, mlấm tay: *eſcapulir da mão*: manu elabi. cổ tay: *collo da mão*: collum manus. bàn tay: *palma da mão*: manus vola. nang tay, bên mặt tay, idem. xem só bàn tay: *olhar a palma da mão pera saber a bona dicha*: manuum volas inſpicere ad augurandum fœlicitatem. bế tay: *fazer estalar os dedos*: digitis contortis crepitum edere. tay ai chép: *de quem he esta escritura, quem a escreueo*: manus hæc ſeu ſcriptura cuius eſt?

cầm tay, cầm: *tomar na mão e telo*: manu accipere & tenere. ngươi chên tay Chúa: *homem de quem el Rey se serue em todas as cousas*: vir quem Rex adhibet in omnibus negotijs. blay tay: *aforrar o braço pera dar pancada*: brachium exerere ad percutiendum.

tây, con tây: *bada*: rhinoceros, otis. vnicornis is. sừng tây: *ponta de bada*: vnicornis cornu.

tây: *Oeste*: occidens, ntis. gió tây: *vento Oeste*: fauonius, ij.

tây: *particular, desigual*; acceptor perſonarum. đức Chúa blời chẳng tay ai: *Deos não he particular, nem desigual com ninguem*: Deus nullius perſonam reſpicit.

tày nhàu: *igual*: æqualis, e. dicitur etiam in ludo cum pares fiunt. tày: *do tamanho, do talho*: ſtaturæ ſeu magnitudinis eiuſdem. bàng, idem. tày ngươi nên hai mươi tuổi: *o talho da pessoa será de vinte annos*. magnitudo perſonæ eſt circiter viginti annorum.

tậm,

tâm, láõ: *coração, entranhas*: cor, dis, viscera, rum. ác tâm, làõ dữ: *roins bofes*: prauum cor, viscera crudelia. đouc, idem.

tam, ba: *tres*; tres, trium. tam giáo: *as tres seitas*: tres sectæ, quas è finis habuerũt. đạo thích: *a seita dos pagodes*; idolorum secta. đạo nhu: *a seita dos letrados*; secta literatorum. đạo đáo: *a seita dos feiticeiros*: secta veneficorum, cujus scilicet quidã. laó tử, insignis veneficus auctor est. vide, đạo. tam hõàng: *tres Reis superstitiosos*; tres Reges superstitiosi quos impiè colunt nempe, thien hõàng: *Rey do ceo*; Rex cæli. đia hõàng: *rey da terra*; rex terræ. ngouc hõàng: *rey do inferno*; rex inferorum. tam bàn: *batel, embarcação de tres taboas*: cymba trium tabularũ. em tam: *terceiro irmão menor*; tertius frater minor.

tăm: *pao de dentes*; dentiscalpium, ij.

tăm tối tăm: *escuro*: obscurus, tenebrosus, a, vm. tối tăm mù mịt: *treuas*: tenebræ, arum.

tàm: *bicho de seda*: bombyx, icis. làm to, sâu to, cái douũ, idem.

tám: *oito*: octo. mươi tám: *deseito*: octodecim. tám mươi: *oitenta*: octoginta.

tắm: *lauar o corpo*: lauare corpus. đi tám cho mát: *ir a lauarse pera se refrescar*: balneum adire ad refrigerandum se.

tấm: *pedaço de qualquer cousa*: frustum, i. tấm bạc: *barra ou pedaço de prata*: frustum argenti. tấm gạo: *pedaços de arròs quebrado quando o pilão*: frustula orizæ confractæ dum illa contunditur.

tấm tức: *soluçar com agastamento*: singultire præ ira. vide, nấc.

tạm, lâm tạm đêy: *fazer algũa couſa por entretanto*: facere aliquid quod ad breue tempus solũ inseruire debet.

tan ra: *fazerse em pedaços couſa dura e fragil como vidro, panela de barro &c.*: confringi rem duram ac fragilem vt vitrum, ollam testeam, & similia. sũ tan ra: *arrebentar a peça*: crepare tormentum bel-

bellicum. ḃṍ tan ra, ḃṍ quang ra, idem. tan tải: *espalhar*: dispergo, is. răc, geo, idem.

tàn lửa: *faiscas de fogo*: fauilla, æ. tàn bay lên: *aleuantarse as faiscas*: scintillas in altum tolli.

tàn hŏa: *murcharse a flor*: marcescere florem. héo, idem.

tàn Chúa: *o sombrẽiro du Chùa ou Rey que gouerna em Tonquim*: vmbella Regis regnum administrantis. nam vmbella Regis illius qui vocatur, Bua, dicitur tán ḃua.

tấn, nhà tấn: *caza de hũ Rey da China que queimou os liures de confusio*: familia illius regis Sinensis qui libros Confusij combussit.

tán, khánh tán: *festas dos pagodes*: festa superstitiosa idolorum. tán che bụt: *sombreiro do pagode*: vmbella idoli. tán ḃua: *sombreiro do bua*: vmbella buæ. vide tàn.

tán của ra: *desperdiçar o fato*; profundere opes, dissipare rem domesticam.

tổn, idem.

tấn sĩ: *o terceiro grao de letrados subindo*: literatorum tertius gradus ascendendo. qui ad hunc gradũ peruenit, eximitur ab omnibus tributis & oneribus publicis tam ipse quam eius filij. qui vero secundum tantum gradum attigerunt qui dicitur. hương cáũ, ij etiam liberantur ab oneribus publicis & tributis, sed non eius filij. denique qui solum primum gradum sunt adepti qui dicitur, sinh đồ, ij liberantur à quibusdam oneribus vilioribus vt à remigis officio aut baiuli & similibus, at non à scribendo, & alijs nobilioribus officijs.

tấn, đem đi: *leuar*: fero, fers. tấn thực: *leuar de comer a pessoa graue*: deferre cibum primariæ personæ. tấn cho ḃua: *leuar ao bua*: deferre buæ cibum.

tản, đi tản, đi một người một nơi: *ir cada hũ por seu caminho*: diuisim vnumquẽque itinere suo progredi.

tận, hết: *acabarse*: finio, is. tận thế, hết thế: *acabarse o mun-*

o mundo: finire mundum, finem mundi adesse.

tạn: *chegar*: pertingo, is. nước đã tạn gõ: *agoa ià chega ao pao*: pertingit iam aqua ad lignum. tạn mây: *ate as nuuens*: vsque ad nubes. tạn blò-i: *atè o ceo*; attingit cælum. đến cho tạn: *chegarse iunto*; accedere itaut attingat.

tang, đẽ tang đẽ tặọc: *porse de dò por morte do pay ou may não rapando a moleira &c*: luctum instituere pro morte Patris aut Matris, quo tempore viri pregma, seu partem capitis anteriorem non radunt, mulieres autem partem capillorum, abscindunt, præcipuè pro pro morte mariti. trũ tang: *tres annos de dò pollo pay e pollo marido, no qual tempo não he licito cazar e fazem outras superstiçẽs aos taes mortes*: luctus anni tres pro patre aut marito, in quibus non licet ipsis celebrare nuptias, alias etiam superstitiones pro illis defunctis exequuntur. chũa trũ tang liên táng: *fazer certas feiticeiras, peraque nos tres annos do dò os que morrerão não leuem outros apos sy de sua casa, e se dentro daquelle tempo morre outro desenterrão o primeiro, e não enterrão o segundo nem lhe fazem os conuites acostumados pera não morrerem outros*: veneficia quædam tempore luctus fieri solita, ne defuncti alios secum trahant ad mortem. quod si quis ex cõsanguineis eo luctus tempore moriatur corpus defuncti effodiunt, & mortuum de nouo sepulturæ non mandant nec solitis conuiuijs illius mortem celebrant ne fortè alius item consanguineus moriatur.

tăng, đi tu: *fazer se bonzo*: sacrificuli munus assumere. tăng ni, sãi vãi *bonzo e bonza*; sacrificulus, & sacrificula.

tẫng, vid tò-ng.

tàng, nói cho tỏ tàng: *fallar claro*: dilucidè loqui. melius tưò-ng.

táng, nhà táng: *cazinha sobre a sepultura ou de madeira ou de papel*: domuncula quædam supra sepulchrum erecta, siue lignea illa sit

ſiue papyracea.

táng, liêng tánh, vide tang.

táng chì: *pedaço grande de chumbo*: fruſtum ingens plumbi, ſic de ſimilibus.

táng đẵng dêu việc: *muito que fazer, muitos trabalhos*: negotia multa, tribulationes multæ.

táng cột: *baſe de coluna*: baſis columnæ.

tặng, phũ chức: *dar dignidade, grao &c*: dignitatis ſeu magiſtratus ad gradum euehere.

tanh: *fazer aſco*: ſtomachum prouocare. tanh hòi: *feder couſa podre*: putidus, a, vm.

tánh: *acabar a bebedice*: redire ad mẽtem poſt ebrietatem. dicitur etiam de quocunque caſu quo quis ſemotus à mente redit ad ſe. tánh rượu: *ià cozeo*: vinum iam digeſſit. đã tánh, đã tỉnh, idem.

tạnh: *eſtear a chuua*: ceſſare pluuiam. mưa đã tạnh, idem. blòi tạnh: *depois de chouar aclarar o tempo*: ſerenum fieri cælum poſt pluuiã.

tao: *eu*: ego. cùm ſcilicet ſuperior cum valdè inferioribus loquitur vt pater cum filijs, nobilis cum viliſſimis, pueri etiam inter ſe loquentes aut contendentes ita loquuntur. nói mầy tao *fallar ſoberbo deſprezando aos outros*: ſaperbè loqui contemnendo alios. nguoi tó, idem.

táo, bếp: *fogão*: focus culinæ. táo cõên, ẽua bếp, vide bếp. phãm cao, Dij lares.

táo, blái táo: *maçãa de nafega*; ziziphum, i.

tạo, dựng: *alleuantar*: attollo, is. dựng cột nhà: *aleuantar as colunas da caza*: attollere aut erigere columnas domus. vnde quod Ethnici dicunt, tạo thien lọp địa, pro creatione cæli & terræ eſt illorum error cum putent ex præexiſtente materia factum fuiſſe mundum, etiam ſine cauſa prima, atque ita notandum nos non poſſe eo modo loquendi vti ſine explicatione.

tạo, đến: *chegar*: aduenio, is.

tạo, cái tạo: *atacador*: fartor

tor tormenti bellici aut fistulæ ferreæ. tạõ dồi sữ, idem.

tắp, nhỏ tấm tắp: *muito pequenino*: paruulus valdè. nhó tắp tắp, idem.

tắp, tắm tắp: *lauar todo o corpo*: abluere totum corpus. rử a, dicitur de parte corporis.

táp: *tormenta*; tempestas, atis. bão táp: *tufão, vento grande que corre os rumos*: ventus ingens in circuitum furens. is non naues solum in mare demergit, sed & arbores è terra euellit. gió idem.

táp, ăn táp: *comer carne crua ou mal assada*: carnem crudam aut semiustulatam comedere.

táp, chạy táp đi: *fugir por se em cobro*: fugere, recipere se in tutum.

tạp, gỗ tạp: *madeira colhida fora de vès que apodrece facilmente*: immaturè sectum lignum quod facilè putrescit.

tạp, ăn tạp: *comer carne, ou peixe, ou ouos, ou qualquer cousa das que não comẽ os pagodentos nos seus ieiuns*: carnẽ pisces oua aut aliquid ex ijs comedere à quibus abstinẽt Ethnici in suis ieiunijs, quæ vocant ăn chay. ổ tạp: *cousa suja*: spurcus, a, vm. dồ, idem.

tập: *ensayarse pera algũa cousa*: exercere se ad aliquid. tập bắn sữ: *atirar com espingarda ou peça de artilharia à barreira pera adestrarse*: fistulam ferream aut tormentũ bellicũ explodere ad exercitiũ tập ngựa: *amançar o cauallo*; domare equum. tập cõên: *adestrar os soldados*: exercere milites ad pugnam. tập voi: *amançar o elephante*: cicurare elephantem.

tắt lử a: *apagar o fogo*; extinguere ignem.

tắt, đi tắt: *ir por atalho*: breuiori via incedere. nói tắt: *fallar compendiosamente*: succinctè loqui. giảng tắt: *recopilar o cateciſmo* cõpendio cathechismum docere.

tắt nghĩ: *morrer*: mori. tắt hơi, idem.

tắt gió đã tắt: *cessou o uẽto*: cessauit ventus. đã lạng, idẽ.

tát nước: *botar agoa, como de embarcação ou tanque pera esgotala*: eijcere aquam vt è naui, palude, & similibus, donèc exhauriatur. tát nước cho cạn, idem. gầu tát nước: *certo instrumento à modo de cesto piqueno feito de hambùs bem tapado com pes ou charão, e com este se bota agoa das embarcações de Annam*: instrumẽtum quoddam in modum ciſtæ paruulæ ex caniis indicis contextum & benè compactum piceque aut ſandaracha linitum, atque hoc inſtrumento è nauigijs maioribus regni Annam exhauritur aqua.

tất, bít tất: *meyas ou botas*: tibialia vm. ocreæ, arum. melius miệt pro tibialibus.

tặt, nên tặt: *doença comprida*: morbus diuturnus. tặt nguyen: *doenças malignas pegajosas*: morbi cõtagioſi maligni. tặt banh: *peste*: peſtis. tặt phủ: *doença de lazaro*: morbus elephantiacus.

tàu: *nao, nauio grande*: nauis. đáõ tàu: *fazer nauio*: nauem condere.

tàu voi: *estrebaria de elephantes*: ſtabulum elephantium. tàu ngựa: *estrebaria de cauallos*: ſtabulum equorum.

tàu, mực tàu: *tinteiro de carpenteiro pera botar linhas*: atramentarium fabri lignarij quo lineas in ligno ipſe producit.

tàu nhà: *certa taboa no remate do telhado iunto as beiras*: tabula quædam in termino tecti iuxtà imbrices.

tạu, mua: *comprar*: emo, is. tạu thuyền: *comprar embarcaçam*; emere nauigium.

tâu: *palaura de cortesia com que se falla ao bua*: verbum vrbanitatis quod præmittitur cum quis buam alloquitur. tâu bua vạn tüế: *Vossa Alteza viua dès mil annos*: Rex in æternum viue.

tạũ vide tạõ.

tẩũ, vide tóũ.

te bắt cá: *certa rede de pescar*: rete quoddam ad piſcandum.

tê chên: *pè dormente*. ſtupidus pes. ſic, tê mẽnh: *ter o corpo carregado*: ſtupidus, a, vm.

tê; *aquelle outro*: ille alius.

oũ

oũ tê : *aquelle outro Senhor* : ille alius Dominus. oũ kia, idem. in prouincijs meridionalibus dicitur te, pro kia.

tè he: *descuberto, mal composto*: seminudus, a, vm, vel incompositis vestibus indutus.

tê gêy cho bàng : *aparar o papel pera que fique igual*: resecare cartam vt fiat æqualis. tê săch, idem.

tê: *sacrificar*: sacrifico, as. tê lễ đức Chúa blòi : *sacrificar a Deos*: sacrificium offerre Deo. đomma tê quỉ: *sacrificar ao diabo*: litare diabolo, defunctis &c. văn tê: *rotolo em que vay escrito o nome do diabo aquẽ se offerece o sacrificio*: schedula in qua conscriptum est nomen dœmonis cui litatur.

tê ngựa, chạy ngựa : *correr a cauallo*: equitando currere.

tê : *botar algũa cousa com a mão, ou cõ o pè* : proijcere aliquid manu aut pede. tê nước *botar agoa com a mão*: proijcere aquam manu. tê càu lên: *dar rechaço na pela com o pè* : repercutere pilam pede. nước tê bẽào thuyền *saltar agoa na embarcação*: exilire aquam in cymbam.

tẽ, gạo tẽ: *arròs ordinario*, oriza communis prout distinguitur ab ea quam lusitani, pulò, vocant.

tẽ, hát tẽ : *cantar mal* : insulsè canere.

têu: *lançar as sortes cõ duas caixas* sortes dare iectis duabus monetis æneis. têu sấp: *cairẽ as caixas ambas com as letras pera baixo*: sortis monetas ambas decidere literis infrapositis, aut solo adhærentibus. têu ngửa: *cairem com as letras pera riba*; sortis monetas ambas decidere literis in parte superiori patentibus.

têm blâu *concertar o betel*; cõcinnare foliũ, quod lusitani, betel, vocant, ad edendũ.

tên *nome* : nomen, nominis. danh, idem. tên là đí gì: *como se chama* quomodo vocatur? tên là gì, gọi là gì, idem. đặt tên: *por o nome* : imponere nomen. tên xấu : *roim fama*; nomen malum. mặt tên *perder o credito*: fidẽ seu authoritatem amittere.

tên :

tên: *seta*: sagitta, æ. me tên: *ferro da seta*: sagittæ ferrum.

tép, cái tép: *cameroẽs piquenos*: gãmari paruuli. tom nhó, idem.

tết: *festa do anno nouo*: recentis anni festum. ăn tết ba ngày: *festejar com banquetes os tres primeiros dias do anno nouo* celebrare conuiuijs triduum recentis anni tết mă: *fazer festa com conuites ao primeiro mestre cada hũ na sua arte o quinto dia da quinta lua*: celebrare conuiuium primo magistro quem tiensu vocant quinta die quintæ lunæ, vnusquisque iuxta artem quam profitetur. solent etiam tunc magistris viuis & parentibus alijsque superioribus deferre munera. tết ai: *dar presente de comer e beber a alguem nessas festas*: munera esculentorum dare diebus illis quos tết vocant.

tẹt, bláitẹt: *fruita mangrada*: adustus inclementia cæli fructus, vel vredine.

tha, khác: *diferente*; alius, a, vd.

tha: *perdoar*: dimitto, is, parco, is. tha tội tha vạ: *perdoar os pecados e castigos*: dimittere peccata & pœnas.

tha *leuar a aue ou animal algũa cousa na boca ou nas vnhas*: exportari ore aut vnguibus ab aue aut alio animali aliquid raptum. chim tha rác lam tổ: *leuar a aue no bico as palinhas pera fazer o ninho*: asportari paleas rostro ab aue ad nidum conficiendum. con mèo tha chuột: *o gato leuar o rato na boca*: asportari à fele murem in ore.

tha, thối tha: *cheirar mal*: fœteo, es.

tha, thịt tha: *dor que vem de se coçar, de frio &c* dolor proueniens ex fricatione, frigore &c.

thà *soltar alguem que está preso*: soluere aliquem à vinculis, nam de auibus alijsque animalibus dicitur thả.

thà: *antes*: præstat. thà chết chẳng thà chối đạo: *antes quero morrer, e não negar a ley*: feram potius mortem, non feram negare legem.

thà, thạt thà: *homem*

de verdade: verax, cis.

thả: *largar aues ou animaes que estão presos*: soluere captas aues aut animalia quæcunque, de hominibus dicitur, thả.

thả, đi thaõ thả: *ir de vagar*: pedetentim incedere, sẽ sẽ, idem.

thả, nẻ thả *sarjar*: scarifico, as. giác, idem.

thắch nhau: *apostar* sponsionem facere. thắch đánh nhau: *desafiarse*: prouocare se inuicem ad singulare certamen. gheo nhau, idem. thắch có, bố vạ cho: *aleuantar falso*: falsum in alium conijcere.

thắch, đá: *pedra*: petra, æ. sai thắch: *fazer andar hũa pedra por feiticeria*: petram prestigijs mouere loco. khiến tắch, idem.

thai: *barriga de molher prenhe*: vterus fœminæ grauidæ. có thai: *concebeo*: concepit. chịu thai, nghén, idẽ.

thai, khỏan thai *de vagar*: lentè. sẽ sẽ, idem.

thai, cả: *o summo*: maximus, a, um. thái kực: *o primeiro principio*: primum principium quod literati Sinenſium ponunt, nempe materiale & ſine intellectu tanquam materiam primam ex qua cælum & terra originem habeant, nullam tamen ponunt cauſam efficientem ſeu primum motorem. đức bà thái coắc lảo: *mãy del Rey*: Mater Regis Tunchinenſis. thái coắc, idem. lảo thái: *dragão grande*: magnus draco, nomen cuiuſdam regis in regno dicto, cao bàng.

thay: *muito*: valdè. tốt thay: *muito bom*: valdè bonus. ỏán thay *muito inimigos*: valdè infenſi inimici. khỏan thay: *muito clemente*: valdè clemens.

thay: *em lugar de outrem*: loco alterius. thay Chúa blời tha tội: *em lugar de Deos perdoar os pecados*: vice Dei remittere peccata. thay mặt đua Chúa: *Vizorey*: Prorex, egis. thay nhau: *reuesarse*: alternari inuicem. đổi, idem. thay nón đội mũ: *em lugar de chapeo trazer barrete*: loco galeri vti pileo. thay vì, idem.

thay thảy: *todos sem ficar*

ninguem: omnes neminẽ dẽpto. hết thay thảy, idem. alij, hết dê thảy, vel hễ đê thảy.

thây: *corpo morto*: cadauer, is. thay ma, xác, idem.

thày: *meſtre* magiſter, tri. thày thuóc: *medico*: medicus, i. thày đạo: *pregador da ley*. magiſter legis. thày phù thủy: *feiticeiro que cura os doentes com feiticerias*: veneficus qui infirmos veneficijs curare tentat. thày bói: *feiticeiro que faz profiſsão de adeuinhar*; veneficus qui diuinationibus intendit. thày đia lí: *feiticeiro que buſca ſepulturas pera fazer Mandarins*: veneficus qui terram quærit aut locum ad ſepulchrum aptum, ad hoc vt filij aut nepotes ſepulti magiſtratus obtineant. thày chữ: *meſtre de eſcola*: magiſter ſcholaſticorum. bà thày: *molher que ſabe letras*: mulier quæ literas ſinenſes nouit. đức thày: *honra que ſe dà a meſtres principaes, ou a peſſoas graues &c*; titulus honoris qui præcipuis quibuſdam magiſtris datur, vel nobilibus perſonis etiam fœminis quæ literas norunt. quan thày: *o mandarim de cada hum*: magiſtratus cui quis ſubeſt. làm thày: *fazer officio de meſtre*: magiſtri munus exercere.

thấy: *ver cõ effeito*: videre de facto, xem chẳng thấy ai: *olhei ſe via alguem, não vi ninguem*: perſpexi vt aliquem viderem, vidi neminem. dicitur etiam de omnibus ſenſibus, vt. nghe thấy: *ouui*: audiui. thấy tiếng: *ſe ouue a vos*: auditur vox. ngửi thấy: *cheirar*: olfacere. đã thấy: *iá achei*: inueni iã. tìm chẳng thấy: *buſque i não achei* quæſiui & non inueni. thấy: *ſaber por experiencia*: experimento didiciſſe. thấy nó làõ dữ: *tenho experiencia ſer elle de roins boſes*: expertus ſum illum peruerſi eſſe ingenij.

thảy, vide thay thảy.

tham: *cubiçar*: appeto, is. chớ tham của ngươi: *não cubiçaras o fato alheo*: rem alienã ne concupiſcas. tham lam, idem. gian tham *com engano querer leuar o alheo*:

ar-

arripere velle dolis & fraudibus rem alienam. thamđốc: *dinidade pequena de mandarim na aldea*: magistratus quidam exiguus in pago. oũ tham, idem.

thăm, gưới mlò i thăm ai: *mandar recados a alguem*: salutationes alicui mittere. đi thăm ai: *fazer visita a alguem*: inuisere aliquem, pro infirmis melius viêng. hỏi thăm: *preguntar nouas*: noua nuntia inquirere. thăm tin, idem.

thăm: *sortes que se tirão, ou lanção*: sortes, quæ iaciuntur, aut extrahuntur. bỏ thăm *botar sortes*: sortes iacere. bé thăm: *tirar sortes de palinhas*: sortes è paleis extrahere, cum illas quis manu tegens suam quisque fortuitò trahit breuiorem aut longiorem. bắt thăm, bé găm, idem.

thâm, mùi thâm: *cor preta terrea que não tem lustre*: color niger minimè splendens. áo thâm: *cabaya preta que não tem lustre*: pulli coloris vestis, nigra.

thâm bò ruộng: *entrar polla varzea do outro comendolhe o vallado*: subripere agri alieni partem perrumpendo aggerem interpositũ. thâm bẽào: *entrar com perturbação*: turbas excitando ingredi. tlộm thâm: *os ladroẽs entrão* fures ingrediuntur. lỏạn thâm: *aleuantamento*: rebellio, nis.

thàm, nói thàm thàm *fallar a puridade muito manso*: secretò loqui, & demissa admódum voce. lo thàm thĩ: *cuidar consigo*: cogitare secum. ngẫm, gẫm, idem.

thắm: *cor vermelha*: rubeus color. đỏ thắm: *carmesim*: murex, ricis. nhẽu thắm: *touquinha carmesim*: sericum quoddam murice tinctum.

thẳm, đi ngay thẳm thẳm: *ir caminho direito*: recta omninò via incedere.

thãm, thươ-ng thãm thiét: *amar teneramente*: tenerè amare. yêu, mến, idem.

thẵm: *trespassar a agoa algũa cousa*: peruadi aliquid ab aqua. thẵm nước, thâu bẽào, idem.

thậm phải: *he muita rezão*: valdè consonum rationi est.

thậm mlớn: *muito grande*: valde magnum.

than: *caruão*: carbo, nis. than lửa: *braſa*: carbo ignitus.

than thở: *ſuſpirar, deſabafar cõ alguem*: ſuſpiro, as, nudando ſecretũ alicui relaxare animum. than thĩ: *gemer*: gemo, is.

thân: *modo de fallar cõ peſſoa graue abaixo del Rey*: titulus ſeu honor qui exhibetur primarijs perſonis infra Regem. thân oũ, thân đức oũ, thân oũ già muôn tuổi: *viua Voſſa Eſcellencia, Voſſa Senhoria muitos annos*; Veſtra excellentía, Veſtra Dominatio Neſtoreos viuat annos. tâu bua, doũ Chúa, bạch thày, chiềng oũ. hi ſunt tituli honoris.

thân: *corpo*: corpus, poris. thân xác: *corpo morto*: cadauer, is. đã nên thân: *ià he homem*: iam virum agit.

thân, đồũ thân: *virgem*: virgo, ginis.

thân thể: *corpo viuo*: corpus viuens.

thân thích, họ hàng: *parentes*: conſanguinei.

thân thích: *certas riſcas em pao, eſpecie de feiticeria*: lineæ quædam ſuper lignum ductæ, veneficium.

thân khỉ: *bugio*: ſimia, æ. giờ thân *hora, das tres atè as cinco depois de meyo dia*: hora à tertia ad quintam poſt meridiem. vide giờ.

thân, một thân một mềnh tôi: *ſou sò não tenho ninguem*: ſolus ſum ego, non habeo hominem.

thăn: *lombos*: lumbi, orum. thân thịt lợn: *lombos de porco*: lumbi porcini.

thần, tôi: *eu, vaſſalo, ſeruo*: ego, loquendo cum demiſſione, nam ſignificat etiã hæc vox clientem & ſeruum.

thần: *o diabo que chamão tutelar do lugar*: diabolus quẽ loci tutelarem vocant. is vt plurimum eſt facinoroſus aliquis ibi occiſus, aut etiam aliquod animal mortuum in eo loco, cumque aliquid mali cuipiã ibi acciderit ſtultè putant id ab illo homine aut animali factum, & deinceps eum colunt, erigendo domũ altare &c. dantque illi titulum Regis aut Magiſtratus,

ne

ne ſcilicet ſimile infortuniũ illis adueniat. thần kì, idem.

thần xích: *certo pao que tomão na mão os feiticeiros que curão os doentes*: baculus aut lignum quoddam quod manu apprehendunt venefici cum ægrotos curant, virtutem in eo ponẽtes baculo.

thần, thien thần: *Anjos*: Angeli. quỉ thần: *diabos*: dœmones. thần sát đánh: *eſſe diabo te mate*: diabolus ille te occidat. đạo lộ, thần quan đánh, idem maledictũ. đom thần quan: *offertas que fazem a eſſe diabo pera que lhe não faça mal*: oblationes diabolo factæ ab Ethnicis ne illis noceat, vel in itinere, vel in alio negotio. hủ thần, vide hủ.

thần, ſao bắc thần: *a eſtrella do norte*: ſtella polaris.

thần vì: *certa taboa em que ſe eſcreue o nome do defunto pera lhe fazerem zumbaya*: tabula in qua conſcribitur nomen defuncti vt illi ſolita reuerentia demiſſo in terram capite fiat.

thần, đua thần oũ: *o Rey da China que dizem inuentou o arado, e cultiuar a terra*: nomen Regis Sinarum quem dicunt fuiſſe inuentorem aratri, docuiſſeque agriculturam, atque ideò illum colunt.

thần, quan đại thần: *os mandarins grandes*: magiſtratus ſupremi, tanquam præcipui Regis ſerui. quan tôi cả, idem. sứ thần: *embaixador*: nuntius regis.

thần lằn: *ſaltão como lagartixa*; piſcis quidam figuram habens lâcertulæ.

thần, nọi thần: *nome odioſo de Eunuco*: Eunuchi nomen, ſed odioſum. vide trú sử, cạn.

thán, bàng than thán: *muito igual*: æquale, & valdè planum. đất than thán: *terra plaina e muito igual* planum & valdè æquale ſolum. phẳng, idem.

thần lần thần: *ter muitos negocios cõ confuſão* confusè multis negotijs implicari. lần lộn, idem.

thang: *eſcada* ſcala, æ. bọc thang: *degraos da eſcada* ſcalæ gradus. bắc thang lên: *por eſcada pera ſubir*: ſcalam

ad aſcendendum apponere.

thang, bún thang, vide bún.

thang, vi thang: *rozalgar*: aconitum, i. vi ſang, idem.

thăng, len: *ſubir*: aſcendo, is. thăng thien, len blòi: *ſubir ao ceo*: aſcendere in cælum. đốt thăng thien: *botar foguetes*; emittere igniculos ſurſum volantes. đốt óũ pháo, idem.

thăng, cái thăng gạo: *medida de arròs*: menſura orizæ. cái thưng, đấu, idem.

thàng: *nome com que ſe chamão os meninos, moços e gente baixa*: nomen quo vocantur pueri, famuli, & viles perſonæ. thàng đỏ: *menino que ha pouco que naceo*: infans recens natus. thàng nhỏ: *menino*: puer, i. o thàng kia: *ò moço*: heus tu. ſao làm vậy thàng kia: *porque fiſeſtes aſsy ò madraço*: nebulo cur ita feciſti. thàng ngô: *nome com que chamão aos Chinas por deſprezo*: nomen quo ſinas vocant per cõtemptum. thàng cha mầy: *filho de hũ madraço*: nebulonis fili, eſt conuitium inter ipſos graue, valdè

tamen vſitatum. thàng nầy dễ ngươi: *eſte madraço he ſoberbo*: nebulo hic ſuperbit.

thăng đới: *cilhas de caualo*: cingula lateralia equi.

tháng: *mes*: menſis, nempe lunaris, annus enim communis apud Annamitas habet duodecim lunationes, intercalaris vero tredecim, qui accidit ſecundo aut tertio quoque anno, quæ omnia faciunt ex computo ſinenſi. tháng no: *mes de trinta dias*: menſis triginta dierum. tháng thiếu: *mes de vinte noue dias*: menſis dierum viginti nouem. tháng giéng: *a primeira lua*: menſis primus lunaris. tháng hai, ba: *a ſecunda, a terceira lua*: menſis ſecundus, tertius. tháng tư: *a quarta lua*: quartus menſis. reliqui modo ſolito in reliquis rebus numerantur præterquam quod non additur particula ordinalis, thứ, vt fit in alijs rebus cõmuniter. tháng chạp: *o derradeiro mes*: menſis vltimus. tháng nhüện: *o mes que ſe acrecenta quãdo o anno tem*

tre-

treze meſes: menſis qui ſuperadditur, quando annus conſtat tredecim menſibus ſeu lunationibus. tunc autem duo menſes vocantur eodẽ nomine iuxtà mathematicorum computum vt ſi verbi cauſa ſecundus menſis duplicetur, tunc dicitur, tháng hai tlu-ó-c: *o ſegũdo mes d'antes*: ſecundus menſis prior. tháng hai ſau: *o ſegundo mès depois*: menſis ſecundus poſterior. vocantur etiam menſes nomine horarum, vt tháng dầu: *o primeiro mes*: menſis primus. tháng mẹu: *o ſegundo mes*: menſis ſecundus. & ſic de reliquis, vide giò. đầu tháng: *o principio do mes*: menſis principium. mạt tháng *o fim do mes*: menſis finis. vocant etiam primam partem menſis vſque ad decimum diem thu-o-ng, à decimo vſque ad vigeſimũ, trũ, mediã. à vigeſimo demũ die vſque ad finẽ hạ, poſtremam. tháng nào *em que mes*, menſe quonam? mấy tháng này: *quantos meſes ha*: quot ab hinc menſibus?

thẳng: *enteſar*: tendo, is. thẳng thẳng, idem. thẳng dêy: *enteſar corda*: tendere funem. keó cho thẳng: *puxar pera ficar teſa*: trahere vt tenſus fiat funis.

thẳng, đi thẳng: *ide caminho direito*: recta incede via. ngay thẳng, ngay, idem.

thanh gu-o-m: *folha de eſpada*: ferrum enſis. thanh tle: *hũ pedaço de bambù fendido*; fruſtum cannæ indicæ fiſſum.

thanh nhàn: *bemauenturança*: fœlicitas, atis. thanh vắng: *ſolitario*: ſolitarius, a, vm. vắng vẻ, idem.

thanh, làm thang giả: *fingir*: fingo, is, vide thinh.

thanh đo vu-o-ng: *nome proprio do Rey de Tonquim que reinaua quando a primeira vez lá chegarão os Padres*: nomen proprium Regis Tũquinenſis qui regnabat cum primum illuc aduenere Noſtri Patres.

thành, nên: *fazer, fazerſe*: facio, is, fio fis. ſinh thành, ſinh nen: *produzir gerando*: producere per generationẽ. thien ſinh nhu-, nhu- thành thien: *o ceo gèra ao homem*,

eo homem produs ao ceo: cœlum generat hominem, & homo producit cælum. proloquium falsum Ethnicorum quo cum plebe suos tegunt errores nomine cæli intelligendo hominem.

thành. *fortaleza, ou cidade murada*: arx, vel ciuitas munita mœnibus. xêy thành: *cercar a fortaleza com muro*; muro circundare arcem. thành lũy: *baluarte*: propugnaculum, i.

thành hŏang, noi thờ bua: *o lugar em que adorão o diabo a que chamão tutelar das aldeas, e por isso lhe dão titulo de Rey*: locus in quo adorant dœmonem quem pagorum tutelarem putant, atque ideò Regis nomine insigniunt. vide thần.

thánh: *cousa santa*: sanctus, a, vm. nên thánh: *fazerse santo*: sanctum fieri. rứt thánh: *santissimo*: sanctissimus, a, vm. thánh hiền: *santo e bom*: sanctus & bonus. titulus quo suum confusium honestant sed immeritò, quia vel ille non nouit omnis sãctitatis & bonitatis auctorẽ

Deum sine quo non poterat esse sanctus nec bonus, vel si nouit & alios non docuit cũ esset magister, quomodo potest vocari sanctus & bonus?

thao: *os cordoẽs de seda que cingem os nobres e letrados*: funiculi serici quibus cinguntur nobiles & literati. thắt thao: *cingilos*: funiculis sericis nobilium & literatorum cingi. tháo thao ra: *despilos, tiralos*; funiculos sericos quibus nobiles & literati cinguntur discingere. cởi, idem.

tháo: *desmanchar algũa cousa que està pegada, encaixada*: reglutino, as. thaó sãch ra: *desencadernar o liuro*: reglutinare librum. thaó nước ra: *abrir o tanque, ou outra cousa em que està a agoa represada, pera fazala sair*; aperire paludem aut quid simile, vt effluat aqua ibi retenta. tháo dẽa: *camaras*: dissenteria, æ. tháo tãoc: *desatar o cabello*. soluere comam.

thaó, cỏ: *erua*; herba, æ. thaó mouc, sang cỏ. *aruores e eruas*: herbæ & arbores.

thảo,

thảo, cam thảo: *alcaçùs*: glycyrrhiſa,æ.

thảo: *honrar*: honoro, as. thảo kính cha mẹ: *honrar e reuerenciar pay e may*: honorare & reuereri Patrem, & Matrem. thaó, làõ thảo: *dar ou tomar de boa vontade*: dare aut accipere lubenti animo & grato.

thăóc: *nelle, arròs por eſcaſcar*: oriza cum pellicula. lúa thăóc, idem. xay thăóc: *moelo pera lhe tirar a caſca*: orizam molendino manuali conterere vt exuatur pellicula. sảy thăóc: *fazer vento ao nelle pera o alimpar*: vẽtilare orizam. hột thăóc: *grão de nelle*: granum orizæ.

thăóc, voi thăóc: *vrrar do elephante*: vox elephantis. hổm thăóc: *uyuar do tigre*: vlulatus tigris.

thăóc, mửa thăóc: *vomitar com vehemencia*: euomere cum conatu.

thaõ thả: *de vagar*: lentè. sẽ sẽ. idem.

thaõ manh: *cego com os olhos abertos*: cæcus oculos apertos habens.

tháõ, cái tháõ: *boyão curto com barrigã e boca largas*: diotæ ſpecies breuis, ſed ſatis lati ventris & orifici.

tháp: *torre*: turris, is.

tháp bút: *canudo em que ſe mete o pincel*: theca in qua penicilli cuſtodiuntur.

thấp, ướt: *molhado*: madidus, a, vm.

thấp: *baixo*: breuis, e. người thấp: *lugar baixo*: locus humilis. người thấp ſe: *homẽ muito piqueno*: homo valde breuis, curtus. tiểu nhin thấp í: *gente vil, de baixos penſamentos*: perſona vilis, humiles habens cogitationes.

thấp, làm thấp thỏáng: *fazer cõ pouca aplicação*: perfunctoriè operari. alij thất thỏáng.

thập, mười: *dez*: decem. thạp nhị, mười hai: *doze*: duodecim. nhị thập, hai mươi: *vinte*: viginti.

thắt: *apertar*: ſtringo, is. thắt nút: *apertar o nò*: ſtringere nodum. thắt cổ chết: *apertando o peſcoço matar*: ſtringendo collum occidere, ſiue per ſuſpendium ſiue per quamlibet ſtrangulationem gutturis. thắt lưng:

cingirse fita: ſtringere zona lumbos. thắt thao, vide thao.

thắt, bảy: *ſete*: ſeptem. thứ bảy: *ſeptimo*: ſeptimus, a, vm.

thắt, ſay thắt thiểu: *cambetas de bebado*: titubatio ebrij. đói thắt thiểu: *de fome*: titubatio famem patientis.

thặt: *verdade, certo*: veritas, atis, verus, a, vm. nói thặt: *fallar verdade*: verum loqui. cho thặt: *certamente*: certè, profectò, ſanè. thề thặt: *iurar verdade*: verum iurare. thề ngay, idem. thặt thà: *fiel, ſincero*: veridicus, a, vm, ſincerus, a. vm.

thau: *latão*: æs, æris. chỉ thau, *arame de latão*: æris filum. gỗ thau lại: *fazer obra de latão batendoo*: æris opus percutiendo conficere, lá thau: *folha de latão*: æris lamina hàn thau: *ſoldalo*: æs ferruminare.

thau rau: *batel*: cymba.

thau bạt, vide bạt.

thau: *animal ou aue nem muito piqueno, nem muito grãde*: auis aut animal quodcunque nec valde paruum nec valdè magnum. chồai, idem. gà thaú: *franga*: pullaſtra, æ. bồ thaú: *vitela, nouilho*: vitulus, i &c.

tháu, biết tháu: *eſcreuer confuſo, cõ muitas rabiſcas*: confusè ſcribere. chữ tháu, idem.

thảu, nghe thảu thảu: *ouuir atè o cabo com atenção*: attentè vſque ad finem audire.

thâu, cáp: *apanhar por força*: rapio, is. thâu đạo. tlộm cáp: *ladrão*; latro, nis.

thâu ngày thâu đêm: *todo odia e toda a noite*; tota die & tota nocte. thâu đêm tối ngày, idem.

thâu: *furar de parte a parte*: pe forare ab vna parte in alteram. thâu qua hai bên, idem. nước thâu bề ào: *penetra a agoa molhando algũa couſa*: penetrat aqua madefaciẽdo aliquid thâu thành: *minar o muro*: ſuffodere mænia. thâu tu: *minar o carcere*; ſuffodere carcerem. thấu, idem.

thấu, xem thấu: *adiuinhar as couſas auſentes, feiticeria*: diuinare abſentia, veneficium.

cium. thâu ḅěào, vide thâu.

thâū, vide thoú.

thê, ḅọ: *molher*: vxor, is. chính thê, ḅọ thặt: *verdadeira molher*: vera vxor. ḅọ cả, idem.

the, cái the: *peça rala como de veo com que as molheres cobrem a cabeça &c*: sericum rarum vt velũ quo mulieres tegunt caput &c. mũ the: *barrete seistauado dos letrados e nobres*: pileus exagonus quo literati & nobiles Annamitæ vtuntur. thu the: *mato ralo de poucas aruores*: sylua rara paucarum arborum. le the, idem.

the, thuóc the: *mezinha*: pharmacum, i.

the, ḅỏ cam the con mặt: *a casca de laranja espirrar nos olhos*: insilire in oculos succum corticis mali aurei.

the, reo the thé: *dar grandes risadas com matinada*; cachinnor, aris.

thề: *iurar*: iuro, as. ặn thề: *aiuramentarse*: coniuro, as. thề ai: *iurar por alguem*: iurare in nomine alicujus. thề ngay: *iurar verdade*: iurare verum. thề thặt, idem. thề dối: *iurar falso*: iurare falsum. thề gian, idem. bắt thề: *fazer iurar a alguem*: iuramentum ab aliquo exigere. thệ, idem.

thế, đò i: *mundo*: mundus, i. thế gian, thế giái, idem. kó u thế, chữa đò i: *Saluador do mundo*: mundi Saluator. tận thế, hết thế: *acabarse o mundo*; mundi finem aduenire.

thế đầu: *cortar o cabello por desprezo do mundo*: capillos tondere in contemptum sæculi. thế tăóc, idem.

thế: *estribar, em algũa cousa*: inniti alicui rei. thế tau: *depender a vida da não*: dependet vita nostra à naui. thế thăóc: *estribar no nelle*: inniti orizæ. cậy thế ai: *estribar em alguem*: confidere alicui.

thế, vide thê,

thẻ đàng: *repartir do caminho o que cada hũ ha de terreplenar*: diuidere viam in partes, quam quisque aggerare aut terra complere debeat.

thẽ: *modo, feição*: modus, i. một thẽ, nhin thẽ: *d'hũ*

caminho fazer dous mandados: vna fidelia duos dealbare parietes. một thễ: *do mesmo modo*: eodem modo. cũ ꝺệy, idem. bàng thễ, ꝺi bàng: *se poruentura*: si fortè. như thễ: *como*: veluti. thân thễ tốt: *bom talho de corpo*: iusta corporis statura. xấu thễ: *roim feição*: modus peruersus. thễ nàu: *de que modo*: quomodo? thễ naò thễ nào: *de qualquer modo*: quomodocunque.

thễ thóũ: *liberal*: munificus, a, vm.

thệ, thề, vide thề, hư thệ, thề đói: *iurar falso*: iurare falsum.

thêm: *acrecentar*: addo, is. thêm ꝺẽào: *acrecentar metendo dentro*: augere intromittendo. thêm đơm: *acrecentar de qualquer modo*: superaddo, is.

thềm nhà: *o pauimento que fica fora da caza ao redor pera andar de baixo das beiras*: pauimentum quod circuit domum, & tegitur imbricibus.

thèm của ăn: *desejo de comer algũa cousa, como as molheres prenhes costumão ter*: desiderium aliquid edendi, vt fit in fœminis grauidis.

then cửa *tranca da porta*: repagulum, i. obex obicis.

thẹn, hổ ngươi: *ter vergonha*: verecundiâ suffundi. thẹn mặt, idem.

theo: *seguir, ir de tràs, imitar*: sequor, eris, imitor, aris. theo chẳng lọp: *indo apòs alguem não no alcançar*: sequendo aliquem non assequi. theo í đức Chúa blòi: *seguir ou conformarse com a vontade de Deos*: sequi voluntatem Dei. theo í mềnh: *fazer sua vontade*; sequi propriam volũtatem. theo chên bắt chước ai: *imitar alguem*: imitari aliquem. theó ai, idem.

thếp: *cubrir com ouro ou com prata ou ainda com charão*: linire aut tegere auro, vel argento in folia subtilissima diducto, aut etiam sandaracha. thếp vàng: *dourar*: inauro, as. thếp bạc: *pratear*: tegere folijs argenti tenuissimis. sơn thếp *charoar*: sandaracho, as. cái thếp: *o pincel com que acharoão*: peni-

nicillus quo quid fandaracha inficitur. alij phẽn.

thép: *aço*: calybs, ybis.

thép, ăn thép: *viuer como de esmola ou de sobejos de outros &c*: sustentari ex eleemosynis aut reliquijs aliorum.

thẹp: *os gomos da laranja e de outras fruitas*: particulæ aut diuisiones interiores mali aurei aut aliorum fructuum, melius, múi.

thết: *conuidar*: inuito, as. mòi, idem. thết blẫu: *conuidar com betle*: inuitare ad edendum folium quod, betle, à lusitanis vocatur, & est valdè in vsu. thết mlòi đãi: *offerecimentos fingidos*: verba vrbanitatis quibus aliquid fictè offertur.

thét nút: *apertar o nò*: strin. gere nodum. vide thắt.

thêu: *bastidor, lauores na peça*: sericum acu pictum, vel labore phrygio.

thểu, thắt thểu vide, thắt.

thẹu, cây thẹu: *romeira*: malus punica, malus granata. blái thẹu: *romãa*: malum punicum, malum granatum. thẹu lẹu, idem.

theu, vide theo.

thi: *exame de letras*: examen ad gradus literatorum. tràng thi: *casa dos exames*: domus examinum ad gradus. nhà thi, idem. đi thi; *ir compor pera os exames*: cõponendi causa ad examen ire. thi: *exame no qual vence quẽ mais pode*: examen in quo potentior vincit.

thi, áo phẳng thi: *cabaya sem rugas*: vestis plana sine rugis.

thí, hội thí: *exames solẽnes na corte pera os graos superiores*: examina solemnia in aula pro gradibus superioribus. hương thí: *exames inferiores nas prouincias pera os graos inferiores*: examina inferiora in singulis prouincijs pro gradibus inferioribus.

thí của cho kẻ khó khan: *dar esmola aos pobres*: eleemosynam pauperibus elargiri.

thí dụ: *per exemplo*: exempli gratia.

thí là thí: *coxim de sella*: puluinar ephippij, vel strati

equi ſtragulum.

thí biẽu: *polmão, lobinho*: tuber carneum.

thí, đau chứng thí thủ: *doença de potrozo*: carnoſitas in teſticulis.

thĩ biẽu: *barriga enchada*: tumens venter. thĩ thủng: *furar o enchaço*: tumorem perforare.

thĩ, nói thàm thĩ: *fallar manço a orelha*: demiſſa voce ad aurem loqui. nói thàm, idem.

thĩ, than thĩ: *gemer, ſuſpirar*: gemo, is, ſuſpiro, as.

thĩ kiép nguờ-ita: *os diuerſos eſtados dos homens que os bonzos tomão pera encubrir ſuas falſidades*: ſtatus diuerſi in hominum vita, quos idolorum ſacrificuli aſſumunt ad tegenda mendacia ſua, vt. nguyen thĩ: *o primeiro eſtado da geração do homem*: primus ſtatus humanæ generationis. de quo ſcilicet Thíc dixit feciſſe cælum & terrã, intelligens ſcilicet ſemen Patris & ſanguinem Matris ex quibus producitur homo quem idolorum cultores in interiori ſenſu intelligunt cũ

dicunt cælum & terram, id tamen non euulgant populo, ne amittant turpia lucra.

thĩ, tlứ-ớ-c: *diante*; prius. vô thĩ vô chung, chẳng có tlư-ớ-c chẳng có ſau: *não tem primeiro não tẽ depois, ou não tẽ principio não tem fim*; principiũ non habet neque finem. hõ-u thĩ vô chung, có tlư-ớ-c mà chẳng có ſau *tem principio mas não tem fim*; principium habet non habet finem, vt ſcilicet Angeli, anima rationalis.

thị, thặt: *verdade, verdadeiro*: veritas, atis. verus, a, vm. vide thặt.

thị, chợ: *bazar*: forum, i. vide chợ.

thị, tờ thị: *chapa que paſsão os mandarins*: literæ teſtimoniales magiſtratuum, facultatem aliquam concedentes.

thị, blái thị: *certa fruita medicinal amarella redonda e grande como hũa grande maçã*: fructus quidam medicinalis flauus rotundus inſtar magni mali. cây thị: *aruore d'eſſa fruita medicinal*; arbor cuius non ſolum fructus

eſt

est salutiferus sed etiam cortex, fructus autem est flauus rotundus & magnus instar magni mali.

Thic ca: *Xaca*; Xaca, æ. is, primus fuit idolorum inuentor in Indijs orientalibus, natus est in ea Indiæ parte quam sinæ thien trúc cõ̃c vocant, patrem habuit tịnh phặn vương, matrem mada phu nhên, vxor illi fuit da du phu nhên con lí thien vương, filius eius vocabatur ca haù la. duos habuit diabolos qui illum artem magicã docuerunt Alala scilicet & Calala, in montibus đàn đạt vbi primum se recepit, cum reliquit vxorẽ post aliquot cohabitationis annos & seipsũ fecit but ideſt, idolum, suis præstigijs innumeros decipiens vlque ad octuagesimum ætatis annum quo mortuus est in sylua dicta, Sala, mille circiter annis ante Christi Domini Natiuitatem, tempore Regis Sinarum dicti đua Chu.

thíc: *esculpir, entalhar*: sculpo, is, incido, is. thíc chữ đẽ̀o bia: *abrir as letras na pedra*: incidere literas in lapide.

thân thíc, họ hàng: *parentes*: consanguinei.

thíc ngừời: *natureza oũ inclinação de cada hum*: propensio naturalis vniuscuiusque. nẽt ngừời, tính ngừời, idem.

thíc, chẳng có thíc: *sem vontade*: indeliberatè, absque intentione. vô í, idem.

thíc nhau: *acotouelarse entre si*: cubito se inuicem impetere.

thíc, thân thíc: *certas riscas*: lineæ quædam ad certam figuram rhombi ductæ.

thíc, mốc thíc: *mofo*: mucor, is.

thịc, kêu thịc thịc: *estrondo de queda*: strepitus ex re aliqua decidente ortus.

thích, vide tích.

thịch, vel thịc, mở ra: *abrirse*: aperiri. vel, sinh ra: *fazerse*: fieri. melius tịch, vide infra.

thiéc: *callaim, estanho*: stannum, i. thien, blờ i: *ceo*: cælũ. i. thien đia, blờ i đất: *ceo e terra*: cælum & terra. thien chủ, Chúa blờ i: *Senhor do ceo*;

ceo: cæli Dominus. melius thien chúa. thien đàng, nhà blời: *paraiso celeste*: paradisus cæleſtis. melius thien Chúa đàng, nhà Chúa blời cæli Domini domus. thien thần: *Anjo*: Angelus, i. thien hạ, dưới blời: *de baixo do ceo*: infra cælum. ideſt vniuerſus orbis inferior. thăng thien: *fogetè*: igniculus volans. thien triều, cây thien triều: *zamboeira*: malus Adam. thien văn, tư thien: *matematica*: mathematica, æ. quan tư thien: *o mandarim matematico*; magiſtratus qui mathematicæ præeſt. huius officium eſt calendarium ſingulis annis typis mãdare, eclipſes prædicere, fluuiorum inundationes & ſimilia multa, etiam alia volunt prædicere, ſed fallunrur vt plurimum. thien vien đia phương, blời tlòn đất đuông: *o ceo he redondo, a terra he quadrada, aſſy falſamente dizem os ſeus liuros*: cælum eſt rotundum, terra vero quadrata, ſic ſtolidè mẽtiuntur illorum libri.

thien, nghìn: *mil*: mille.

thien vàn thien vàn: *viuais milhoẽs de annos*: viue in ęternum, verba benè precandi, valde in vſu maximè in epiſtolis.

thien môn đoũ: *eſcorcioneira*: planta quædam indica à luſitanis, eſcorcioneira, dicta.

thiền: *embarcação*: nauigium, ij. melius thuyền.

thiến: *caſtrar*: caſtro, as. gà thiến: *capão*: capo, nis. & ſic de alijs.

thieng, tính thieng lieng: *ſuſtancia eſpiritual*: ſubſtantia ſpiritualis. thieng: *virtude milagroſa*: ſupernaturalis vis, aut virtus prodigioſa. phép thieng, idem. nơi thieng: *lugar em que cuidão hauer algũa diuindade*: locus in quo putant Ethnici aliquid diuinitatis ineſſe, ſed ſtolidè.

thiếng, mời: *conuidar* inuito, as. thết, thiết, idem.

thiếp, tờ thiếp, tờ phép đua Chúa *prouisão del Rey*: mandatum Regium in ſcriptis lệnh idem. hàng thiếp câu ai: *paſſar mandado pera prender alguem*: mandatum

expe-

expedire ad aliquem capiẽdum.

thiêp tính: *feiticeiro que finge ſaber ſe a alma eſtà no ceo ou no inferno*: veneficus qui fingit ſe ſcire an anima ſit in cælo, vel in inferno. & ad hoc varia facit veneficia.

thiêp: *manceba*: concubina, æ. ḅọ mọn, ḅọ lẽ, idem.

thiét, sắt: *ferro*: ferrum, i. thiét đế: *ferradura de cauallo*: ſolea equi ferrea.

thiét, đặt: *por, fazer*: pono, is, facio, is. nhi thiét hư thệ, mà đặt thệ dối: *pera fazer iuramento em vão*: faciendo iuramentum falſum.

thiêt: *conuidar, fazer offerecimento*; inuito, as. offero, offers. mời thiêt, idem.

thiêt, thắn thiêt: *amar muito*: diligere multum.

thiệt của: *acharſe com menos fato*: minus habentem ſe deprehendere. mất thiệt của, idem. hơn, thiệt *o mais e o menos*: magis, & minus.

thiêu ma: *queimar o corpo morto*; cadauer igne conſumere.

thiêu phu: *o que vende lenha*: lignorum venditor. bán củi, idem.

thiểu, ít: *pouco*: parum. thiểu ngữ, ít đều: *de poucas palauras*: exigui ſermonis.

thiểu, cá thiểu: *peixe bagre*: piſcis quædam ſpecies quam, bagre, luſitani vocant.

thiếu: *faltar*: deſum, es, eſt. sót, idem. chẳng có thiếu gì: *não falta nada*: deficit nihil. bắt thiếu: *multar aquelle que falta em algum ſeruiço*: deficiẽtem in operibus communibus mulctare. tháng thiếu: *mes piqueno que não tem mais que vinte noue dias*: exiguus menſis qui ſolum dies habet viginti nouem.

thím: *molher do tio irmão do pay que he mais moço que o pay*: vxor patrui tui natu minoris quam pater tuus ſit. ḅọ chú, idem.

thìn, giờ thìn: *a hora das ſete atè as noue antes do meyo dia*: hora à ſeptima vſque ad nonam ante Meridiem. dicitur etiam ngày thìn, nam thìn tháng thìn, vide giờ.

thìn, rồng: *dragão*. draco, nis.

thinh,

thinh, tlaõ: *limpo:* mundus, a, vm. thinh sạch, idem.

thing tịnh: *casto limpo:* castus, a, vm.

thinh nhàn: *immudauel*; immutabilis, e. thinh biển: *o mar leite;* malatia, æ. lạng, idem. thing blòi: *tempo sereno*; serenum cælum.

thinh trai phù thủy: *conuidar os feiticerios pera o iejũ dos mortos*; inuitare veneficos ad ieiunia mortuis faciẽda, vel potius ad edendum varia edulia sine carne tamen aut pisce.

thinh, chuối thinh tiêu: *specie de figos da india verdes por fora, ià maduros*: ficus quædam indica extra immatura, sed matura intus.

thinh yen: *cidra*; malum citreum.

thinh, làm thinh: *trocer o rosto pera não ouuir*; inflectere vultum in aliam partem ad non audiendum.

thinh: *fingir*; simulo, as. làm thinh giả ngủ: *fingir que dorme*; simulare somnum.

thinh đô vương: *o nome do Rey velho de Tonquim*; nomen proprium Regis Tõchinensis senis. thanh, idẽ.

thinh hõa: *a Prouincia da banda do sul antes de chegar da corte de Tonquim a Guião*: Prouincia Australis respectu regiæ Tunchinensis, antequam à regia ad Prouinciã nghệ an perueniatur. ex hac Prouincia tam Rex Tunchini quam Cocincinæ sunt oriundi, alijque primarij viri quam plurimi in aulâ Tunchinensi, & Cocincinæ.

thính, nơi linh thính: *lugar que tem algũa cousa de Diuino*: Diuini aliquid habens locus. thieng, idem.

thỉng thỗảng, vô í: *sem aduertencia*: inaduertenter, motus primo primus.

thỉnh, đi thủng thỉnh: *ir coleãdose com fanfarrice*: mouere collum molliter ex superbia. dủ rỉnh, idem.

thịnh, hơn, tốt: *perfeita cousa em tudo*: perfectum ex omni parte. đã thịng: *ià està bem*: benè iam se res habet. thịnh sự: *tudo prospero*: prospera omnia. thịnh đầy blọn: *perfeitissimo*: perfectissimus, a, vm. ḅọ chàõ laõ tuyèn

thịnh

thịnh sự: *a estes dous cazãdos nada lhes falta, saude riquezas &c:* completa & perfecta habent omnia hi coniuges, sanitatem scilicet diuitias &c.

thíp: *cousa de molho ià branda*: molle quidpiam ex eo qnod in aquam fuerit immissum. ngăm mềm, idem.

thít tha, vide tha:

thịt: *carne*: caro, carnis. đừng thịt: *não comer carne*: carnes non edere, abstinere à carnibus. kieng thịt, idem. mlấm thịt: *comer carne por descuido*: carnem edere ex inaduertentia. làm thịt: *matar algum animal pera comer*: occidere aliquod animal ad illud edendum. thịt nài: *carne magra*: caro macra. thịt mỡ: *gorda*: caro pinguis. thịt ba rọi, vide rọi. thịt gà, thịt lợn, thịt bò, thịt tlâu: *carne de galinha, carne de porco, de vaca, de bufara;* caro gallinæ, suila, bouinæ, bubalina.

thịt đất thịt: *terra pingue*: pinguis terra.

thịt. *som ou estrondo de queda*: sonus seu strepitus ex aliqua re decidente. aliqui thệt.

thiu: *cousa depois de cozida ià seidiça*: corruptum aliquid postquam coctum est, quia diù relictum, vel malè custoditum. com thiu: *arròs cozido seidiço*: oriza cocta iam corrupta.

thô bỡ: *rustico mal criado*: rusticus, inurbanus, inciuilis. quê mùa, idem.

tho của: *confiscar os bens, tirar el Rey a renda*: fisco addici bona, abrogari à Rege annuos redditus alicui. tho của lại: *tornar a tomar o que se tinha dado*: repetere quæ iam data fuerant.

tho, thơm tho: *bom cheiro*: odor bonus.

thỏ lỏ: *peitar*: corrumpere donis, subornare. thụ lỏ, idem.

thó, đất thó: *barro, terra barrenta*: argilla, æ. argillosa terra.

thó, đánh thó: *esgrimir*; digladior, aris.

thổ, đất: *terra*: terra, æ. đia, idem. thổ vàng: *barro*: argilla, æ. thổ chủ: *Senhor da terra*; terræ dominus, sub

hoc nomine adorant diabolum, vel antiquos possessores illius regionis, illisque altariola erigunt in ipsis agris. thổ coú: *outro Senhor da terra*: terræ Dominus quem intra septa domus adorant. quan đất, idem. thổ kì, thieng đất: *spirito da terra*: terræ spiritus. sic vocant diabolum quem putant tutelarem locí, thần, idem. hŏảng thien hậu thổ, bua blờ i chúa đất: *o Rey do ceo, e o Senhor da terra*: Rex cæli & Dominus terræ. hæc nomina vsurpant Ethnici in solemnibus iuramentis.

thố: *lebre*: lepus, oris.

thộ lỗ; *leuar peitas*: munera accipere. đi lỗ: *peitar*: munera dare.

thơ, lơ thơ: *achacoso*: valetitudinarius, ij.

thơ, cây thơ rơ: *aruore sem folha*: spoliata folijs arbor.

thơ mờng: *dar parabens*: congratulor, aris.

thờ: *reuerenciar*: colo, is. veneror, aris. thờ phượng: *adorar*: adoro, as. nơi thờ: *lugar de adoração, altar*: altare, ris. adorationis locus. ảnh thờ: *imagem do altar ou do oratorio*: altaris imago vel oratorij. phủ thờ: *a caza que está no paço em que o Rey faz suas ceremonias a seus antepassados*: superstitionum domus in palatio, in qua nimirum Rex suos progenitores colit.

thở: *resfolegar*: respiro, as. nhặọc thở lám: *arquejar de cançado*: anhelare ex lassitudine, vt postquam quis multum cucurrit, vel morti proximus est. thở ra thở đẻảo: *tomar folego*: spiritum resumere. than thở: *gemer. suspiro*, as. văn, thở dài, idem.

thợ: *official mecanico*: mechanicus, i. làm thợ làm thủ, idem, thợ mọc: *carpinteiro*: faber lignarius. thợ bạc: *ouriues*: aurifex, ficis. thợ rèn: *ferreiro*: faber ferrarius. thợ àm hiểu: *official primo que faz as obras del Rey*: artifex egregius qui regis opera perficit. thợ máy sắt: *serralherro*: clauicularius faber. thợ máy sữ, idem. thợ may áo: *alfayate*: sartor, is.

thǒả: *mancebia*: lupanar, is. proſtibulum, i. con thǒả: *molher publica*: meretrix, icis.

thǒận làõ ai: *ganhar a vontade a alguem*: adipiſci animum alterius. đẹp làõ ai, idem. hǒà thǒận: *concordar*: concorditer viuere, conuenire animis.

thǒảng, vide thỉnh thǒảng.

thǒảng, thậ̂p thǒảng: *por de mais*: perfunctoriè. alij thậ̂t thǒảng.

thǒát chǒúc: *no meſmo inſtante*: ſtatim, ſubitò. bóữ chǒúc, tự́c thì, idem. đi thǒát thǒát: *ir de preſſa, ligeiro*: velociter incedere, citato paſſu & leui. celeri paſſu & agili ambulare. đi hǒán thǒát, idem.

thǒạt, dối: *mentira*: mendacium, ij. húy thǒạt, idem.

thóc, vide thǎóc.

thộc, cái thộc: *ſeringa*: ſyringa, æ.

thǒê, vide thüê.

thǒ̃ê vide thüê.

thoi, cái thoi: *lançadeira do tear*: radius ſeu inſtrumẽtum textoris quo ſubtegmen ſtamini inſeritur. thoi dệt cửi, idem.

thoi mực: *pão de tinta da China*: fruſtum atramenti Sinenſis quod ſolidum eſt, & petræ confricatum cum pauxillo aquæ liqueſcit vt ſcriptioni inſeruiat.

thôi: *baſta*: ſufficit. thôi hệt: *acabarſe*: abſoluo, is. thôi đǒạn: *depois*: poſtea. khói một thôi: *paſſado hũ pouco de tempo*: exiguo temporis ſpatio elapſo. một gey, idem. đi đàng hai thôi ba thôi đ'ến nơi: *fazendo dous ou tres pouſos no caminho cheguei a o lugar*: paululum quieſcendo bis aut ter in itinere perueni ad locum.

thôi mùi ra: *desbotarſe a tinta*: decolorari. mùi thôi ra aó tláng: *apegarſe a tinta como da loba no iubão*: colorem vnius veſtis alteram inficere. ủ mùi, idem.

thói. *coſtume*: mos, moris. lè lỗệt, phép, idem. thói nước ngườ̀i: *coſtume dos eſtrangeiros*: mos exterarum gentium. theo thói: *ſeguir o coſtume*: conſuetudinem ſectari.

thôi: *feder*; fœteo, es. hôi hám, idem. thôi tha: *fedorento*: fœtens, ntis. lúa thôi: *perderse a seara por lhe entrar muita agoa e a cubrir*: putrefieri orizam in agris ob nimiam aquam irrumpentem &c. hư đi, idem.

thổi, gió thổi: *o uẽto assopra*; flat ventus. thổi lửa: *fazer fogo assoprandoo*: insufflando ignem accẽdere. thổi com: *cozer arròz*: coquere orizã. çác com, idem. cũi thổi: *lenha pera queimar*: ligna ad comburendum. thổi kèn: *tanger gaita, frauta &c*: inflare tibias. thổi xüy đòũ: *atirar com zarauatana*: flando iaculari zarbatanâ. xüy hieu khí: *tanger a trombeta*: inflare tubam. thổi bễ: *vsar dos folles de ferreiro*: follibus fabri ferrarij vti.

thơm: *dar bom cheiro*; odorem suauem emittere. thơm tho, idem. hương thơm: *perfumes*: suffitus, vs.

thơm, rau thơm: *hortelãa*: mentha, æ.

thôn làng: *hũa parte da aldea em que està bom numero de cazas iuntas, e come apartadas das outras da mesma aldea*: pars notabilis domorum ferè vnitarum inter se, & à reliquis eiusdem pagi domibus separatarum.

thở: *dèsde*: ex quo, tù, idem. thở bé: *dèsde menino*: à tempore pueritię. thở xưa: *dèsdo tempo antigo*: antiquitus, ab antiquo, olim. alij khở, vel khüở, vel etiam thüở.

thốt, nói: *fallar*: loquor, eris. máng thốt: *agastarse de palaura*: verba iracundiæ proferre.

thớt: *banquinho ou taboa em que se corta o peixe, carne &c. pera se cozinhar*: scabellum aut tabula supra quam in frusta secatur caro, piscis &c. ad concoquendum.

thớt tợ: *roda de seda*: orbiculus bombycis.

thục, chuọc: *resgatar*: redimo, is.

thục lộ: *peitar*: subornare muneribus.

thoũ, biét: *saber*; scio, scis. thoũ minh sáng láng: *claro*: clarus, a, vm. đã thoũ: *o periodo ià està bem*: periodus iam currit. đã thơn, idem.

idem. thoũ: *communicar*: communico, as. thoũ coũ: *communicação dos merecimentos, ou communicação dos Santos*: communicatio meritorum seu communio sanctorum. thoũ đạo: *communicar a ley*: communicare legem, docendo &c. thoũ ſư: *interprete*: interpres, etis. thoũ thien đia nhin biet nhu: *o eſtudante deue ſaber do ceo e da terra e do homẽ*: ſcire debet de cælo de terra & de homine qui ſtudijs vacat.

thoũ, cây thoũ: *certa aruore*: arbor quædam vocata thoũ.

thóũ: *lugar de theſouro*: theſauri locus. thẽ thóũ dẽạ bạõ rọũ rải: *liberal*: munificus, a, vm.

thòũ vide thũ.

thóũ: *zarauatana*: zarbatana, æ. bắn thóũ: *atirar com zarauatana*: zarbatanâ flando iaculari. xüy đòũ, idem.

thóũ thỉn: *lugar alto e baixo não plaino*: inæqualis locus, altiores ſcilicet partes habens, & alias depreſſiores.

thu, mùa thu: *outono*: autumnus, i. ắn trũ thu: *a feſta e comer que fazem aos quinze da oitaua lua que he o meyo deſeu outono*: conuiuium feſtiuum quod celebrant decima quinta die lunaris mẽſis octaui dum ad medium ſui autumni perueniunt.

thu the: *mato baixo*: ſylua humilis.

thu: *a contribuição de muitos*: contributio multorum. đi thu tiền: *aiuntar a contribrição de muitos*: contributiones multorum congregare. gộp tiền, idem. đi thu giáo: *irem muitos iuntos pedir eſmolas*: multos ſimul erogare ſtipem.

thu: *inimigo*: inimicus, i.

thú, câm thú, muông chim: *animaes e aues*: quadrupedia & volatilia.

thú *coſtume*: mos, moris. thói, idem. thú làng: *coſtume da aldea*: conſuetudines pagi. thú chợ: *coſtume do bazar*: conſuetudo ſori.

thủ, đầu: *cabeça*: caput, pitis.

thủ, giữ: *guardar*: cuſtodio, is. thủ trấn xứ: *gouernador*

nador da Prouincia: Gubernator Prouinciæ.

thủ, cỗ thủ: *tangedor nas festas*: cytharadus in festis.

thủ tiết: *viuuo, ou viuua*: viduus, aut vidua.

thụ: *receber*: recipio, is. admitto, is. thụ lỗ: *tomar peitas*; munera admittere. ăn thụ lỗ, idem.

thụ, khi thụ sóũ lâu: *viuer muito tempo*: viuere diu.

thư: *carta*: epistola, æ. gưởi thư: *mandar carta*: epistolam mittere. phũ thư: *fechala*: literas obsignare. ấn thư, idem.

thứ: *vòs que fas numero ordinal*: particula numeri ordinalis. thứ mái: *quantezimo*: quotus? thứ nhít: *o primeiro*: primus. thứ hai: *o segundo*: secundus. & sic in cæteris numeris. thứ tự: *ordem de preeminencia conforme a dignidade*: ordo præeminentiæ iuxtà dignitatem personæ. ngồi có thứ tự: *no assentar se olha polla dignidade*: ordo dignitatis seruatur in sedendo.

thứ dân: *o pouo*: populus, i. sự dân, idem.

thứ: *perdoar, soffrer*: parco, is. fero, fers. thứ kẻ yếu làm: *soffrer os fracos*: ferre imperfectorum mores. tha, idem.

thử: *experimentar*: experior, iris. thử xem làõ ai: *prouar alguem*: experimentum facere alicuius.

thua: *perder, ficar vencido*: vinci. vt in sponsione, in ludo, in disputatione, in bello & similibus. mất thua, idem.

thưa: *responder*: respondeo, es. thưa ràng, idem.

thưa: *cousa rala mal tapada*: rarus, a, vm. res non benè compacta. đẽai thưa: *tanga rala mal tapada*: rara tela vel tenuis male compacta. phen thưa: *cajão ralo*: rara storea malè compacta.

thừa: *sobejar*: supersum, es. dư, thừa lưà, idem.

thứa, khách thứa: *hospede, estranho*: hospes, pitis. extraneus, a, vm. ngưòi lạ, idem.

thứa, cái thứa: *lima de raspar pao*: lima qua limatur lignum.

thửa, đạt thửa: *dar final*

ao official: arrham dare. giủa, idem. melius, đặt cọc.

thủa: *elle*: ille, a, vd. referendo eum, de quo prius fuit sermo.

thuâng, vide thuông.

thưâng, vide thưong. & sic de similibus.

thúc, thủ thúc: *veludo*: villosum sericum.

thúc, đánh thúc: *dar com o ioelho*: percutere, vel impellere alium genu, inflexo poplite.

thứ: *cor*: color, is. thứ vàng: *couſa amarela*: flauus, a, vm. &c. sắc, mùi, idem.

thứ: *ſpecie de couſa*: ſpecies, ei thứ nọ thứ kia, ſự nọ ſự kia: *aquilo e aquelle outro*: illud & illud aliud. thứ gỗ: *couſa de pao*: res lignea. thứ vàng: *couſa de ouro*: res aurea. & sic de similibus. một thứ một: *de cada ſpecie bũa couſa*; vnum quid ex vnaquaque ſpecie.

thức: *eſpertarſe*: expergiſcor, ceris. thức dậy: *eſpertai e aleuantaiuos*; expergiſcere & ſurge. thức thâu đêm: *eſtar acordado toda a noite*: inſomnem ducere noctem.

thức, tâm thức: *agaſtar-ſe muito*: excandeſco, is. ira vehementi corripi. gẹn thức, idem.

thực, ăn: *comer*: cibus, i. comedo, is. Chúa cầm thực: *o Rey pega do comer*: cibum Rex manu apprehendit, ideſt comedit. nhật thực: *eclipſe da lua*: eclipſis lunæ. fatuè enim putãt tempore eclipſis draconem quendam ingentem quem vocant gấu deuorare ſolem aut lunam, atque ita crepitaculis, tintinnabulis tormentis etiam bellicis ſoli vel lunę laboranti opem ſe ferre putant fugando draconem.

thuê: *alugar, fretar*; loco, as. conduco, is. thuê mướn, idem, dicitur autem tam de hominibus quam de alia re quacunque.

thuế: *rendas*; tributum, i. làm thuế: *arrecadar as rendas*; tributa colligere. làm qúi, làm tiền, idem. nộp thuế: *pagar arenda*; tributa ſoluere.

thui: *chamuſcar*: ſemiuſtulo,

ſtulo, as. thui thuyèn: *chamuſcar por fora a embarcação peraque o bicho a não coma*: ambnrere nauigium ad extra ne vermes illud perforẽt. thui nghê: *chamuſcar a bufara*; vſtulare bubalum. thui tlâu, idem. thui me: *chamuſcar o boy*; oburere bouem. thui bò, idem.

thúy: *bulle*; vas paruum, diota parua.

thủy, nư-ớ-c: *agoa*; aqua, æ. đi thủy: *ir por mar*: mari iter arripere. cõên thủy: *ſoldados que remão*; milites ſimul & remiges. lụt hòũ thủy: *diluuio vniuerſal*; diluuium vniuerſale. cả nư-ớ-c, idem. thủy tụ: *agoa que não corre*; aqua conſiſtens. thủy phủ: *diabo que cuidão preſide ao mar*; mare gubernans diabolus, vt ipſi falsò putant. phù thủy, vide phù.

thủy: *azougue*: argentum vịnum.

thủy, ngãọc thủy tinh: *criſtal, vidro tranſparente*: cryſtallus, i. vitrum pellucidum. lọ thủy tinh: *garafa, galheta*: vitreum vaſculum, vitreus vrceolus.

thuyền: *embarcação*; nauigium, ij. thuyền giả: *embarcação de peſcar nomar largo*: nauigium ad piſcandum in alto. thuyền lé: *galè*; triremis, is. đi thuyền: *ir por agoa*; aquatile iter arripere. phải thuyền: *fazer naufragio*; naufragium pati. bụộc thuyền lại: *enrotar a embarcação*: nauigium viminibus nouis col. ligare. tháo thuyền: *deſfazela*: nauigium ſoluere ac in fruſta diuidere. thui thuyền, vide thui.

thuyết: *neue*: nix niuis.

thư-ng gạo: *medida piquena de arròs*: menſura parua orizæ. đ'ấu, idem.

thüở, vide thở.

thuóc: *mezinha*: pharmacum, i. medicina, æ. thuóc the, idem. thúoc hiệu: *mezinha excellente*: medicina præſentanea. thày thuóc: *medico*: medicus, i. sắc thuóc: *cozer a mezinha*: medicinam concoquere. bã thuóc: *o bagaço da meizinha que ſe bota fora*: pharmaci magma quod eijcitur. phải thuóc: *fes lhe mal a mezinha, ou derão lhe peçonha*: medicina nocuit, vel,

vel, venenum est propinatũ. thuóc đọuc: *peçonha*: venenũ, i. thúoc mát đẽa: *refrigeratiua*: pharmacum refrigerans. thuóc mạnh: *mezinha teza*: pharmacum vehemens.

thuóc lào: *tabaco*: betum, i. ăn thuóc: *tomar tabaco*: betum haurire. hút thuóc, idẽ.

thuóc: *poluora*: puluis tormentarius. đánh thuóc: *faner poluora*: puluerem tormentarium conficere.

thuóc: *tintas de tingir*: colores ad imbuendum pannũ aut telam.

thuóc vẽ: *cores de pintar*: colores ad pingendum. pha thuóc: *temperar as tintas misturandoas*: colores per misturam componere.

thước: *couado de medir*: cubitus, i.

thước cửi: *o pao em que no tear se enrola a tea*: lignũ cui tela inuoluitur dum texitur.

thước kẻ: *regra de regrar*: regula ad ducendas lineas.

thuọc: *estudar de cor*: memoria addiscere. thuọc lảo, idem. đã thuọc *iá sabe fallar*: didicit iam linguam.

thuọc về ai: *pertencer a alguem como a amo ou Senhor* pertinere ad aliquem tanquam ad patronum aut Dominum. xã nầy thuọc về Chúa: *esta aldea pertence a el Rey pera arrecadar a renda della*: spectat ad Regem pagus hic, vt ab eo tributa Rex exigat. cai thuộc: *o mandarim a quem pertence a renda*: magistratus ad quem spectat tributum.

thử ông, cái thử ông: *pangale que tem o ferro cauo*: ligo ferrum habens directum cũ hastili & concauum aut excauatum in longitudinem.

thươ ng: *ter compaixão, querer bem*: misereor, eris. amo, as. thươ ng yêu, idem. thươ ng hẽ: *miserauel de my, ou miserauel de ty*: heu me miserum, vel, heu te miserum. modus significandi compassionem qua quis dignus videtur. thươ ng hại, khốn nạn, idẽ. chịu thươ ng chịu khó: *sofrer trabalhos e miserias*: ferre labores & miserias nhà thươ ng: *caza de misericordia, hospital*: misericordiæ domus, Xenodochium, ij. nhà thươ ng;

certa prosapia dos Reis, da China: familiæ quædam regum Sinensium. thương xót ai: *vsar de misericordia com alguem*: misericordiam præstare alicui.

thường: *de ordinario*: ordinariè. bùa, idem. lễ thường: *dia Santo ordinario não dos mayores*: ordinaria festiuitas. thường lệ: *ordinariamente*: ordinariè, sèper. lien, idem. thường: *continuar*: continuo, as. assiduum esse. vô thướng: *nome de certo diabo do qual tem medo os velhos*: nomen diaboli quem timent senes. & ideò anni noui triduo in templa idolorum confugiũt, quia putant solo illo tempore aduenire ad quærendum illos & occidendum, ideòque dici, vô thường, quia non semper insidiatur.

thưởng: *galardoar*: præmio afficere.

thưởng: *dar premio*: præmium largiri. thưởng kẻ lành phạt kẻ dữ: *apremiar os bons castigar os roins*: præmio donare bonos, supplicio afficere malos. có thưởng có phạt: *ha de hauer premio e castigo*: præmium & pœna debent dari. thưởng, idem.

thượng, tlen: *em cima*: supra. thượng đế: *Rey de cima*. Rex supernus. thượng khâm, hạ khâm. vide khâm.

thuột cái thuột: *zarauatana, seringa*: zarbatana, æ. syringa, æ. melius thụt, vel thột.

thụt gỗ tàu hút nước: *bomba da nao*: instrumentum ligneum per modum syringæ prægrandis, qua è sentina nauis exhauritur aqua. thụt nước đèào: *soruer a agoa*: attrahere aquam. thụt nước ra: *esguichala*: expellere aquam è fistula.

thứ thúc, vide thúc.

thữ: *barça de pao*: vas ligneum ad aquam, vel aliud continendum. thữ voi: *barça em que bebem os elephantes*: ligneum vas in quo bibunt elephantes. làm thợ lam thữ: *official mecanico*: mechanicus, i.

thủng, thí thủng: *polmão ou lobinho grande* tuber carneũ.

thữ: *supo redondo*: vas rotundum è cannis indicis cõ-

tex-

textum concauum, ad varia exportanda inſeruiens. thũ gạo: *ſupo de arròs*: vas rotundum & concauum ex cannis indicis contextum ad orizam deferendam inſeruiens. thũ ſo-n: *ſupo acharoado*: vas rotundum concauum è cannis indicis contextum, infectumque ſandaracha.

ti, nha ti: *o primeiro tribunal de letrados que ha em cada Prouincia*: tribunal primũ literatorum quod in qualibet Prouincia ius dicit. ſecundum tribunal dicitur, nha hiẽn.

tì, đò tì: *os que acarretão o corpo morto*: defuncti corpus aſportantes. đô tay, idem. alij đo trụi. tì lô, vide lô.

tí, chụ ôt: *rato*: mus, muris. giò-tí: *hũa hora antes e hũa hora depois de meya noite*: hora vna ante, & altera poſt mediam noctem. chính tí: *meya notte em ponto*: vera media nox. ngày tí, tháng tí, năm tí, vide giò-.

tỉ, củ tỉ: *tutano*: medulla, æ. alij tủy.

ti, răn: *cobra*: ſerpens, ntis.

giò-ti: *hora das noue atè as onze antes de meyo dia* hora à nona vſque ad vndecimam ante meridiem. vide giò-.

tía cá: *cardume de peixe*: congregatio piſcium. đàn, idem. tía chim: *bando de aues*: concurſus auium. tía tlâu: *manada de bufaras*: armentũ bubalorum. tía lo-n: *vara de porcos*: grex porcorum. tía chien: *rebanho de ouelhas*: grex ouium.

tiá, sắc tiá: *cor vermelhá que toca de roxa*; rubeus color obſcurus ad violaceum propendens.

tỉa ra: *tranſplantar como aruores ou ortaliça que eſtaua muito iunta*: tranſplantare vt arbores vel plantas vt latiora occupent ſpatia.

tiấng, vide tiẽng.

tích, bệt tích: *final de ferida*; cicatrix, icis. đấu tích, idem.

tích, ngươ-i đấu tích: *homem muito velho*: decrepitus, i. rủ rỉ, idem.

tích, vô tích: *ſem tenção*: voluntate carens. vô í, idem. chẳng có tích là-õ ſư-ấy: *não tinha propoſito de fazer iſſo*:

intentionem non habuit faciendi illud.

tích của; *poupar*: sumptibus parcere.

tich, mở: *abrir*: aperio, is. đia tich u sõ-u, đất mở giờ sõ-u: *a terra se abrio de hũa hora depois de meya noite atè as tres*: terra aperta est ab vna hora vsque ad tertiã post mediam noctem, ita in suis libris de creatione mundi cæcutiunt Sinenses.

tiéc: *ter pezar de algũa cousa se lhe perder ou gastar*: dolere de amissione, vel corruptione alicuius rei. tiéc của: *miserauel no gastar*: parcus & miser in expensis, tiéc mẽnh: *fugir do trabalho*; subterfugere laborem.

tiệc, một tiệc ăn: *vn banquete*: conuiuium vnum.

tiêm, sinh tiêm: *mecha pera acender o fogo*: sulphurata, æ.

tiem la: *boubas*: morbus gallicus vel neapolitanus. alij tim la.

tiêm vi: *rebelar*: deficere à principe. làm nguỵ, blở làõ, ngịch, tranh vị, idem.

tien, tlước: *antes*: prius, ante. tiền, idem.

tien, thần tien: *Anjo*: Angelus, i. thien thần, idem.

tien, tổ tien: *antepassados*: progenitores. tổ tũ, idem.

tien sư, vide, sư.

tien binh: *vanguarda*; primum agmen. tien, idem.

tiền, vide tien.

tiền, đòũ tiền: *caixas de cobre*: monetæ æreæ. một đòũ tiền, hai dòũ tiền: *hũa caixa, duas caixas*: moneta ærea vna, monetæ æreæ duę, & sic deinceps vsque ad sexaginta, tunc enim dicitur, một tiền: *sessenta caixas*: sexaginta monetæ æreæ, quia scilicet illæ iam æquiualerent mensuræ argenteę quã, đòũ bạc, vocant, & iulio romano quoad pondus videtur æqualis, hai tiền: *duas vezes sessenta caixas*: bis sexaginta monetæ æreæ, ba tiền: *tres vezes sessenta*: ter sexaginta monetæ æreæ, & sic deinceps vsque ad decẽ, nam tunc decies sexaginta seu sexcentę monetæ illę diuisæ per sexaginta, aut etiam vnitæ, vocantur, một quan tiền, quia scilicet æquiualent

lent decem iulijs seu ponderi argenteo quod, lạng vocant. lusitani tamen apud Sinas sicuti singulas sexagenas vocant centum sic decies sexagenas monetas seu sexcentas vocãt mille, quod à laponibus originem habuisse videtur qui mille huiusmodi monetas vocant, quan, & lusitani ad expeditius loquẽdum & negotiandum illud idem, quan, apud Annamitas donauerunt nomine, mille, cum tamen reuera non sint nisi sexcentæ huiusmodi monetæ, sic etiã eodem loquẽdi modo & numerandi vtentes, mọt tièn, donauerunt nomine centũ, cum tamen reuera non sint nisi sexaginta. một quan tièn: *mil caixas*: millæ monetæ æreæ seu potius sexcẽtæ. hai quan tièn, ba quan tièn & sic deinceps in infinitum một tlam quan tièn: *cem mil caixas*: centum millia monetarum ærearum, vel potius sexaginta millia một nghìn quan tièn: *mil vezes mil caixas*; mille millia monetarum ærearum, seu potius sexcenta millia. attamen quinque ligaturæ monetarum vocantur, một ɓiả tièn: *cinco mil caixas*: quinquies mille monetæ æreæ. seu potius quinquies sexcentæ, idest ter mille. lòi tièn: *fio em que se enfião as caixas*: filum cui inseruntur monetæ æreæ, quia scilicet omnes in medio sunt perforatæ. xó tièn ɓẽào: *enfialas*: inserere filo aut alteri ligulæ monetas æreas, quia sunt perforatæ. tièn gián: *caixas piquenas*: monetæ, æreæ minutiores seu minores. tièn qúi: *caixas grandes*: monetæ æreæ maiores. quế, idem. sex è maioribus æquiualent decem è minoribus. làm tièn: *arrecadar a renda de caixas*: tributum monetarum ærearum exigere. làm qúi, idem. tièn géy: *custas das diligencias da Iustiça*: impensæ pro ministris iustitiæ. tiền chĩ, idem. tièn bộp: *caixas ruins de chumbo*: monetæ adulterinæ plumbeæ. geo tièn: *botalas iugando com ellas*: iacere monetas ludendo. bẻ tièn: *quebrar hũa caixa*

caixa em duas partes em final de repudio; frangere monetam æream in signum repudij. nam vir plebeius repudians vxorem confringere debet vnam monetam æreã medietatem dat vxori bacillos etiam quibus vtuntur ad comedendum pariter cõfringit vir & tradit vxori, & tunc vxor iuxtà deprauatam consuetudinem, vel potius corruptelã, liberè potest aliũ virum ducere. bẻ đửa bẻ đòũ tiền, idem.

tiền, nhản tiền: *ver dante dos olhos*: intueri proprijs oculis. đã thấy, idem.

tién: *cercear a roda*: amputare circumquaque. tién miá: *aparar a cana doce*: putamen cannæ sacchareæ resecare. tién cau: *aparar a areca*: putamen fructus indici, quem lusitani arecam vocant, resecare.

tién Chúa: *dar algũa cousa ao Rey*: Regi aliquid dare. đưng, idem. quamuis sit etiam in vsu pro idolis, vt & cũ.

tiẹn, hạ tiẹn: *auarento*: auarus, a, vm.

tiẹn, đại tiẹn: *necessidade corporal grande*: stercora egerere, modestè loquendo đi soũ, đi đàng, idem yả, immodestè. tiểu tiẹn: *ourinar*: vrinam expellere, modestè loquendo. đái, idem sed immodestè.

tiẹn: *tornear*: torno, as. thợ tiẹn: *torneiro*: tornator, is. con tiẹn: *grades balaustres*; crates tornatiles.

tiếng: *vos*: *fama*: vox, vocis. fama, æ. cả tiếng: *alta vòs*; elata vox. nhỏ tiếng: *vòs baixa*: submissa vox. khan tiếng: *enrouquecer*: rauce_sco, is. êm tiếng: *vos suaue*: suauis vox. có tiếng: *corre a fama*; fama increbuit. máng tiếng, tiếng đồn, idem. xấu tiếng: *roim fama*; malum_nomen_.

tiếng: *falla*: lingua, æ. chẳng biết tiếng nói: *não sabe a lingua*: linguam non nouit. tiếng tlaõ núi vạõ ra_: *fas ecco*: eccho redditur ex monte.

tiếp: *a taboa da quilha*_: carinæ tabula,

tiét: *sangue*: sanguis. inis. đau tả tiét: *camaras de sangue*:

gue: dyſenteria ſanguinea. kiét, idem. thủ tiét, vide thủ.

tiệt. melius tuyệt, vide infra.

tiêu, hồ tiêu: *pimenta*: piper, is.

tiêu: *gaſtarſe*: expendo, is. của ăn đã tiêu: *o que hauia pera comer ià ſe gaſtou*: expenſum iam eſt comeſtibile.

tiêu, chuối thinh tiêu: *figos da india que parecẽ verdes e são ià maduros*: ficus indicæ quædam quæ videntur virides, ſeu immaturæ, iam tamen ad maturitatem peruenerunt.

tiểu, củi: *lenha pera o fogo*: ligna ad ignem. tiểu phu: *o que vende lenha*: lignorum ad comburendum venditor.

tiểu, mọn: *piqueno*: paruus, a vm. tiểu hàu: *pagem*: pediſequus, i. tiểu nhin: *homem baixo*: infimæ ſortis homo. cái tiểu: *caixão piqueno em que ſe tresladão os oſſos dos defuntos depois de tres annos*: ſarcophagus exiguus in quem poſt triennium oſſa

defuncti transferuntur. tiểu tiẹn, vide tiẹn.

tim, cái tim: *iunco de que ſe fas torcida*: iuncus ex quo fit ellychnium. tim đèn: *torcida de candea*: ellychnium, ij.

tim, blái tim: *coração*: cor, dis.

tim la: *boubas*: morbus, gallicus, vel neapolitanus. tiem la idem.

tim: *laca pera pintar*: purpureus color ad pingendum aptus.

tìm: *buſcar*: quæro, is. kiếm, idem. tìm chẳng thấy: *buſquei e não achei*: quæſiui & non inueni. tìm chẳng đươc, idem.

tím máu lại: *acudir o ſangue a parte agrauada que fica verde negro*: concurſus ſanguinis ad partem corporis læſam, ita vt eius color fiat cæruleus ſubobſcurus.

tím mùi tím: *azul eſcuro*: cæruleus color ſubobſcurus.

tin: *crer*: credo, is. là ở tin, idem. tôi tin kính Deos cha: *creo em Deos Padre*: Credo in Deum Patrem. tin:

fè:

fè: fides, ei.

tin ai: *fiarse de alguem*: fidere alicui.

tin, bảu tin: *dar nouas*: noua referre. thăm tin: *espiar*: exploro, as. măng tin: *corre fama*: fama est. măng tiếng, idem.

tín, tin: *crer*: credo, is.

tinh, ngôi sao: *estrella*: stella, æ.

tinh, bưng tinh: *muito cedo*; valdè mane, diluculo primo.

tinh ảnh ra: *lançar rayos como sol*; emittere radios ad instar solis.

tinh tle: *estopa de bambù*; stupa cannarum indicarum.

tinh, yêu tinh: *diabo em figura de molher*: diabolus sub figura mulieris.

tinh, lậu tinh: *chaga na parte secreta, cameras, puxos de sangue*; vulnus in pudendis. dysenteria, æ, tenasmus sanguineus. kiét, idem.

tinh mũy: *osso do naris*: os narium. sóũ mũy, idem.

tinh: *semente de homẽ*; semen virile. khí mệnh, idem.

tình, nghĩa: *sentido*: sensus, vs. sự tình cục rọũ: *ter hũa cousa ou proposição o sentido oculto*: abstrusi sensus propositio. sâu nhiệm, idem.

tình cờ: *a caso*; fortuitò. chẳng có rắp làõ, idem.

tính: *substancia, natureza, inclinação*: substantia, natura, propensio animi.

tính lí: *natureza rational, filosofia*: natura rationalis, philosophia, æ.

tính lại: *fazer contas*; calculationes peragere.

tính, thiép tính: *feiticeiros que prometem fazer ver os mortos que quizerem dormindo*: venefici spondentes aspectum mortuorũ in somnis ad libitum.

tỉnh: *estar em seu cizo*: mẽtis compotem esse. bàng tỉnh: *não se alterar*: semper idem. tỉnh lại: *tornar em sy*: redire ad mentem, vt post insaniam, vel post ebrietatem. ra khỏn, idem.

tịnh, sạch: *limpo*: mundus, a, vm. thinh tịnh: *puro casto*: purus, castus, a, vm.

tinh phạn vương, vide thích.

tiủ, tọục tiủ: *palauras des-*

ho-

honeſtas, ou deſcortezes em qualquer genero: obſcæna verba, vel inurbana quouis modo. nói sóũ chín, idem.

tla: *por, aplicar*: pono is. applico, as. tla thuóc dấu: *aplicar a mezinha a ferida*; apponere medelam vulneri. tla hôm bẽào: *meter no caixão*: mittere in arcam. tla canh: *temperar o caldo*: condire iuſculum. tla danh: *dar fundo*; demittere anchoram. tla khớp ngựa bẽào: *poro freyo ao cauallo*: apponere frænum equo. tla con: *mouito*; aborſus, vs. sấy con, idem. alij, tra, mutando, l, in, r, ſic etiam in ſequentibus communiter.

tlà: *igoal*. æqualis, æ. cũng tlà ai, bàng nhau, tày, idem.

tlả: *panella que sò ſerue pera cozer peize*: olla ad ſolos piſces concoquendos inſeruiens.

tlác: *bulir couſa mal encaixada*: moueri rem ineptè inſertam alteri thuyèn tlúc tlác: *bulir a embarcação*: moueri nauigium vndis concutientibus. melius, lúc lác.

tlai: *madre perola*. margaritæ concha. ảnh tlai: *varonica de madre perola*: icuncula ex margaritæ concha. hột tlai: *perola*: margarita, æ. chuỗi hột tlai: *coroa de rezar de madre perola*; roſarium, vel globuli precarij ex margaritæ concha.

tlai, con tlai: *mancebo*; adoleſcens, ntis. melius con blai.

tlái: *aueſſo*: inuerſus, a, vm. tlái áo: *o aueſſo da cabaya*: inuerſa pars veſtis. tay tlái: *mão eſquerda*: ſiniſtra manus. tlái mlẽ: *contra rezão*: repugnans rationi. nói tlái: *fallar errado*: mendosè loqui. tlái mặt thuóc: *mezinha errada*: incongrua medicina. lúa tlái: *arròs da ſegunda nouidade*: poſterioris meſſis oriza.

tlải, tle tlải: *bambù piqueno de folha grande*; canna indica minutior ampla habens folia.

tlải, nhà tlóũ tlải: *caza aberta a roda*: patens circumquaque domus.

tlấy, vid. tlẽy.

tlăm, một tlăm: *cento*: centum. tlăm ſự, *muitas couſas*; multa.

multa. tlăm tiéng, nói tlăm tiéng: *fallar muitas linguas*: varijs linguis loqui.

tlàm: *arrecadas*: inaures, rium. đeo tlàm: *trazer arrecadas*: inaures gestare.

tlám: *pes, breu*: pix, picis.

tlám, blái tlám: *certa fruita como azeitonas*: fructus quidam in modum oliuæ.

tlám, cái tlám: *alambique de estilar*: stillarium, ij.

tlám con: *trazer o filho nos braços*: gestare vlnis filium. bế, ảm, bòŭ, mang, idem.

tlan, cái tlan thọ bụt: *charola em que se tem e venera o pagode*: ferculum superstitiosum in quo quis habet & veneratur idolum.

tlan, con tlan: *certa laya de cobra*: serpentis quædam species.

tlẩn: *sem cabaya sò com encacho ou calcoẽs, ou outra cousa com que se cobre da cinta pera baixo*; nudus in parte superiori corporis, licet coopertus à medio corporis & infra.

tlẩn, thuyèn tlẩn: *barca sem cajão, desconcertada*: naui-

gium sine vmbraculo, & absque alijs ad nauigandum necessarijs. sặch tlẩn: *liuro sem capa*; liber sine operimento. & sic de alijs rebus imperfectis &c.

tlán: *testa*: frons, ntis. sói tlán: *caluo*: caluus, a, vm. sóc tlán, idem.

tlang gỗ: *tronco de pao pera prender alguem fechandolhe os pès dentro*: compedes lignei in quibus pedes inserti clauduntur, ita vt loco moueri quis non possit. cỗm, blang, idem. đáỗ tlang: *prender nesse tronco*: compede ligneo comprehendi.

tlàng, tlản tlàng: *desbarbado*: imberbis, e. iniuriosa verba.

tlàng, tlế tlàng: *vagaroso*: lentus, a, vm.

tlàng áo: *cabeção da cabaya*: superior vestis pars quę collum operit.

tlàng hŏa: *coleira de flores*: torques florum.

tlàng hột: *rosairo de contas*: globuli precarij. chuỗi hột, idem.

tlàng, bế tlàng: *de comprimento*: longitudo, dinis.

bế

bê dẽọc, idem. vide bê.

tlàng hăọc: *eſcola, vniuerſidade*: ſchola, æ. vniuerſitas, atis. alij tràng.

tláng: *cor branca*: color albus. tláng tŏát: *branco perfeito*: album perfectum. tláng như cò: *branco como garça*: album vt ardea, quia ſcilicet niuem nunquam ibi viderunt.

tlâng, vide tlứng.

tlánh: *deſuiarſe*: declino, as. tlánh cho khỏi: *afaſtaiuos*: recede. xê ra, idem.

tlao: *entregar*: trado, is. đã tlao cho ngư-ò-i: *ià lhe entreguei*: tradidi iam illi. phú, idem.

tlạo, tlọn tlạo con mắt: *por os olhos em aluo*: oculos ita attollere vt albugo appareat.

tlạo, của tlọn tlạo: *fato confuſo como ſe no meſmo vaſo eſteuer carne peixe fruta tudo miſturado*: confuſio rerum vt ſi in eodem vaſe contineantur carnes, piſces, fructus, omnia permixta.

tlaõ. *claro de liquor*: clarus, a, vm. minimè turbidus liquor. nư-ớ-c tlaõ: *agoa clara*: clara & minimè turbida aqua.

tlaõ: *dentro*: intus, intra. trũ, idem.

tlaõ nạm: *o anno paſſado*: præteritus annus, elapſus. nam ngŏái, idem. ra nam: *o anno que vẽ*: futurus annus. ſang nam, idem.

tlaõ, đàng tlaõ: *as Prouincias do ſul dèſda corte de Tonquim atè Ranran*: Prouinciæ Meridionales reſpectu ſeptentrionalium incipiendo à Regia Tunchinenſi vſque ad confinia Regni Ciampa, imò & ipſum Regnum Ciampa & Cambogiæ eodem modo vocantur. & è contra Prouinciæ ſeptẽtrionales reſpectu meridionaliũ vocantur. đàng ngŏài. đĕào tlaõ: *entrar dentro*: interius ingredi. ideſt à Prouincijs ſeptentrionalibus ad meridionales profiſci. & è contra, ra ngŏài, eſt à Prouincijs meridionalibus ad ſeptentrionales exire.

tlàõ tlứng: *clara de ouo*: albumen oui.

tláõ: *berço de meninos*: cunæ, arum. đan tláõ: *fazer*

o berço : incunabula conficere.

tláõcõ : *coleira natural no pescoço de aue, ou outro animal :* millus à natura datus in collo auis, aut alterius animalis. alij tráõ.

tlăp blâu : *boceta ouada donde se tem o betel e areca pera comer:* pyxis oualis in qua apponitur folium quod, betel, vocant simul cum fructu indico, areca, dicto à lusitanis, ad comedendum.

tlát nhà : *rebocar a caza cõ terra ou cal:* incrustare parietes domus, vel terra, vel calce. bay tlát : *a colher com que se reboca:* instrumentum aut tudicula, vel cochleare quo incrustantur parietes, alij trát.

tlâu, con tlâu: *bufaro* : bubalus, i. ráõ tlâu : *curar bufaras:* bubalos curare. seo tlâu: *furarlhe as ventas* : bubalis nares perforare, ad eos scilicet facilius regendos, inserto in naribus funiculo. vide sõ-u.

tlâu, cứt tlâu : *caspa da moleira dos meninos:* furfures ex puerorum capite.

tlâu, cá lưỏ-i tlâu: *lingoado;* solea, æ.

tlâu: *casca de nelle :* tunicula orizæ. alij trâu.

tlaũ, vide tlaõ & similia.

tlâũ, vide tlôũ & similia.

tle: *bambù;* canna indica. tle hŏá, tle gai, tle la nga, tle gày : *varias castas de bambùs :* cannarum indicarum species variæ. măt tle: *olho que arrebenta no nò :* surculus qui ex nodo cannæ indicæ pullulat. mang tle: *o olho que arrebenta no pè:* surculus cannæ indicæ qui in ipsius pede oritur. blóũ tle : *o canudo que vay entre nò e nò :* internodium cannæ indicæ. rŏc mày tle : *aparar os nòs do bãbù:* cannæ indicæ nodos abscindere.

tlẽ, thuyèn tlẽ : *certa embarcação :* nauigij quædam species.

tlẽ: *de pouca idade ;* ætatis modicæ. còn tlẽ: *ainda mancebo* iunior adhuc. tlẽ dại : *paruo, tolo:* fatuus, i. tlẽ mọ́, tlẽ mọn, idem. tlẽ tlữ: *fazer cousas de moço descabeçado :* pueri insipientis more se gerere.

tlẽ đàng: *atalho*: compendium itineris.

tlẽ nãi: *preguiceirão*: desidioſus, a, vm. tlẽ tlàng, làm biéng, idem.

tlẽ, áo tlẽ: *cair a cabaya dos ombros*: decidere veſtem ab humeris.

tlẽ̂y: *partirſe*: diſcedo, is. tlẽ̂y đã̂ khỏi: *partio e ià paſſou*. abijt & iam præterijt. ſang tlẽ̂y: *ir pera outra terra*: migrare in aliam regionem.

tlẽ̂y lêy bláy: *abaixar o ramo, e colhera fruta*; demittere ramum ad carpendos fructus.

tlên: *arriba*: ſupra. kẻ bẽ tlên: *os ſuperiores*: ſuperior, is. tlên hẽt moi ſự: *ſobre todas as couſas*: ſuper omnia. ỏ tlên gác: *eſtà no ſobrado*: cõtignationem incolit. quoties ſignificatur locus ſuperior ſemper additur tlên, vt. ỏ tlên núi: *eſtà no monte*: eſt in monte. ỏ tlên blò-i: *eſtà no ceo*: eſt in cælo.

tlẻn tlàng: *desbarbado*: imberbis, c. tiẻn, idem.

tleo: *dependurar*: appendo, is. tleo lên, idem.

tlèo: *trepar*: repo, is, arrepo, is. tlèo lên, idem.

tléo: *cadeira ſem braços*: ſedes ſine brachiorum fulçimento.

tlét, vide tlát.

tlêu nguo-i: *zombar d'alguem, fazerlhe algũa vexação*: deludere aliquem, vexare aliquantulum. tlêu tôi: *auexame*: vexat me affligit me. tlêu đàn bà: *entender com molheres pera mal*: illudere mulieres in malum. đi tlêu đứa ấy: *entendei com aquelle, deſafiayo*: prouoca illum ad duellum. alij, tliu.

tlích, cá tlích: *ſardinha*: ſardina, æ. cá blích, idem. cá mòi: *mayor ſardinha*: ſardina maior.

tliu, vide tlêu.

tlíu tlo, vide liú lo.

tlo, lo, vide etiam líu lo.

tlò, hặọc tlò: *eſtudante*: ſcolaſticus, i. làm tlò: *fazer comedia, repreſentação*: comœdiam aut aliud repreſentationis genus peragere. giõũ tlò, truyện, idem.

tlỏ *moſtrar com o dedo*: demonſtrare digito. alij blỏ. chĩ, idem.

tlŏc đầu: *caluo de toda a cabeça ou cortado todo o cabello:* capillis carens in toto capite. trŏc, idem.

tlôi đi: *andar a notho polla agoa a baixo*: ferri aquæ impetu & impulsu. bánh tlôi nuớc: *bolinhos redondos crãcos que botão na agoa*: bellaria rotunda alba & aquæ immersa.

tloi, blái tlôi: *mangas fruita da India*: fructus quidam Indicus quem lusitani, mangam, vocant, persico malo similis, sed viridis extra, quamuis intus sit maturus.

tlói: *amarrar os braços a alguem:* ligare brachia alicui. tlói lợn, tlói gà: *amarrar porcos, galinhas:* alligare porcos, gallinas &c. tlói ma quỉ: *amarrar o diabo no corpo do endemoninhado*: colligare diabolum in ipso energumeni corpore.

tlồm: *principal em algũ lugar*: præcipuus in aliquo loco. tlồm làng: *cabeça da aldea*; caput, seu præcipuus in pago. alij tlùm. cai, idem.

tlóm con mắt: *olhos encauados*: profundi oculi. melius sồm.

tlộm: *as escondidas*; occultè. hỏi tlộm: *preguntar em segredo*: secretò interrogare. lạy tlộm: *fazer reuerencia priuadamente*: priuatim reuereri. tlộm: *as escondidas de alguem*: inscio aliquo. ăn tlộm: *furtar as escondidas*: furtum, i. ăn cướp: *tomar por força*: rapina, æ. ăn cắp: *furtar cõ manha*: fraudulenter accipere.

tlồn: *trazeiro*: posterior hominis pars. bàn tlồn: *nadegas*: nates, tiũ. khu, idem. tlồn kim: *o fundo da agulha*: pars acus vbi est eius foramen. tlồn vỏ: *a parte inferior do boyão em que se assenta*: pars infima diotæ cui ipsa, innititur. tlồn ốúc: *parafuso femea* inferior pars cui inseritur trochlea.

tlòn: *cousa redonda*: rotundus, a, vm. tlòn: *inteiro, perfeito*: integer, gra, grum. một nắm tlòn: *hum anno inteiro*: integer annus.

tlồn: *fugir*: fugio, is. lánh, khỏi, xiêu, idem.

tlộn tlạo, vide tlạo.

tlọn,

tlọn, vide blọn.

tlọn : *liſo, eſcorregadio* : læuis, e. lubricus, a, vm. alij trọn. củ tlọn : *periodo redondo* : rotunda periodus. thoũ, idem.

tlọn con mắt lên : *regalar os olhos, polos em aluo*. attolere oculos, vel ita aperire vt albugo appareat. tlọn tlạo con mắt lên : *com medo por os olhos em aluo* : aperire oculos præ timore ita vt albugo appareat.

tlớp bánh, cá: *requentar apas, peixe* : recalfacere placentas, piſcem &c. alij trớp, at de oriza dicitur, rang cơm.

tlớt, vide blớt.

tlọt : *eſcorregar* : dilabor, eris. tlọt chin : *eſcorregar os pès* : falli pedem in lubrico. trọt, idem.

tloũ: *eſperar*: expecto, as. confido, is. tloũ thày đến : *eſpero ao meſtre que venha* : expecto magiſtrum aduenturum. tloũ cậy ngườ̀i. *confiar em alguem* ; ſperare in aliquem. troũ, idem.

tlóũ: *tambor*: tympanum, i. đánh tlóũ: *tocar o tambor*: tympanum pulſare. giáõ tlóũ, idem. tlóũ cái: *tambor redondo* ; tympanum rotundum.

tlóũ: *vigia*: vigilia, æ. noctem autem diuidunt in quinque vigilias. tlóú mộ̀t: *a primeira vigia* : vigilia prima. tlóũ hai: *a ſegunda* : vigilia ſecunda, & ſic de alijs.

tlóũ, noi tlóũ : *lugar deuaço*; peruius patenſque omnibus locus. nhà tlóũ tlải : *caza aberta ao vento, ladroẽs &c*: peruia vento patenſque latronibus domus. tróũ trải, idem. thuyèn tlóũ gió : *embarcação aberta ao vento ſem ter aonde ſe abrigar* : patens omnibus ventis cymba, ſine loco aprico aut protecto.

tlưa : *pollo meyo dia* : hora circa meridiem. tlưa sẽ đến : *chegarei pollo meyo dia* : meridiei hora circiter aduenniam. đã tlưa : *già he tarde* : tarda iam hora eſt, loquendo ſcilicet à matutino tempore vſque ad meridiem, nam à meridie ad veſperam dicitur, đã tối : *ià he tarde* : hora iam tarda eſt. à veſpere vero vſque ad mediam no-

noctem circiter, đã khuya: *ià he tarde*: hora iam tarda eſt. denique à media circiter nocte vſque ad auroram, đã sáng: *ià he tarde, ià he de dia*: hora iam tarda eſt, aurora iam emicat.

tluầng, vide tluồng.

tlúc tlác: *ranger ou bulir algũa couſa*: ſtridere aliquid, aut húc illúcque moueri. melius lúc lác.

tlủng, vide trủng.

tlứng: *ouo*: ouum, i. tlứng gà: *ouo de galinha*: ouum gallinæ. & ſic de alijs auibus. tlứng rắn: *ouo de cobra*: ouum ſerpentis. tlứng cá: *ouas de peixes*: oua piſcium. tlứng chẽy: *lendeas*: lens, lendis. tlứng ũ: *ouo goro*: ouum vrinum. chim ấp tlứng: *chocar a aue*: ouis incubare auem. đẻ tlứng: *por o ouo, deſouar*: oua parere. bỏ tlứng: *caſca de ouo*: oui teſta. lào tláng tlứng: *clara*: oui albumen. lào đỏ tlứng: *gema*: oui luteum, vitellus, i. báng tlứng: *a pellicula dentro*: oui pellicula interior. bác tlứng: *fritada de ouos*: oua frixa. alij trứng.

tlước: *diante, dantes, primeiro*: coram, antè, prius, tlước mặt ai: *diante dalguẽ*: coram aliquo. đi tlước: *ir diante*: prius ire, præcedere. như tlước ſau thi cù đẽy: *como dantes aſſym depois*: ante vt factum eſt ita etiam poſt. tlước hết: *primeiro que tudo*: prius & ante omnia. chẳng dễám nói tlước: *não me atreuo de fallar primeiro*: prius non audeo loqui.

tluồng *em couros ſem algũ veſtido*: nudus omninò ſine vlla veſte. hổ hang, tluồng tlũ, idem.

tlút linh hồn ra: *ſair a alma do corpo*: egredi animam è corpore, mori. tlút của: *paſſar fato de hũ lugar pera outro*: transferre res ab vno loco in alium. tlút lẽy: *leuar o ſobejo do comer nas feſtas*: accipere reliquias eduliorũ è conuiuio.

tlút bạc: *fundir prata*: eliquare argentum. nấu, idem.

tlũ, tlẻ tlũ, vide tlẻ. tluồng tlũ, vide tluồng.

tộ: *ajudar, emparar*: iuuo, as.

as. protego, is. phù hộ, giúp súc, idem.

to: *grosso ou grosseiro como pano, linhas &c*: crassus, a, vm, vt pannus, fila & similia impolita.

tổ lộ: *publicamente*: publicè.

tổ: *tormenta*: tempestas, atis. bão táp, idem. vô tổ: *quieto, manso*: quietus, a, vm. mitis, e.

tỏ: *claramente*: clarè, dilucidè. tỏ tàng, tỏ tường, idem. đã tỏ: *ià entendo, ià està claro*: intelligo, is. iã clarum est. tỏ ra cũ ai: *publicar algum segredo*: reuelare secretum.

tổ chim: *ninho de aues*: nidus auium. de gallina dicitur, ổ, sicuti de quadrupedibus.

tổ tũ: *auòs*: progenitores, vm. tổ tien, tổ nẽ, idem.

to: *amar*: amo, as. to thương, yeu, idem.

to: *brotar das heruas*: germino, as. to mạ: *arrebentar o nelle*: germinare orizam. to rau, to cỏ: *arrebentar a hortaliça e outras heruas*: germinare olera atque alias herbas. mãọc, idem.

to: *seda*: bombyx, ycis. kén to: *folhelho de seda*: bombycius folliculus. tàm to: *o bicho da seda*: bõbyx, ycis. kéo to ra: *debala*: glomero, as.

tờ gẽy: *folha de papel*: folium papyri. làm tờ: *fazer petição*: postulationem conscribere. tờ chua, tờ Chúa: *chapa del Rey*: rescriptum regium. lệnh, idem.

tờ con: *o pay desconhecer o filho e delobrigarse delle como se não fora seu filho*: dimitti filium à patre, nec haberi amplius pro filio. tờ đi, idẽ.

tớ, đẽy tớ: *discipulo, criado*: discipulus, i. famulus, i. đẽy tớ cả: *os Apostolos*: Apostoli, orum. toũ đồ, idem.

tớ: *eu*: ego. loquendo cum iracundia, illumque cui irascor nominando per vocem contemptus, người, vt. tớ làm chi người: *que tenho de ver contigo*: ego quid curo te.

tỏả mù ra: *fazerse neuoeiro, subir o fumo &c*: nebulosum aërem fieri, fumum ascendere. & similia vt expulsa caligine oriri.

tŏà: *trono, tribunal*: thronus, i. tribunal, is. tŏà Chúa ngo-i: *trono donde el Rey fas audiencia em publico*: thronus in quo Rex ſedet cum publico auditorio aſſiſtit.

tŏạ, lá tŏạ: *coxim de ſella*: puluinar ephippij. tô, idem.

tŏại, ḉua tŏại hŏàng thị: *nome de certo Rey da China que dizem achou o fogo*: nomen cuiuſdam regis Sinenſis quem dicunt adinueniſſe ignem, quia ſcilicet illos docuit ex duorum lignorum attritu ignem elicere, atque ideò illum ad hæc vſque tempora adorant.

tŏan: *deliberar*: delibero, as. tŏan cũ nhau: *conſultar entre ſi* cõſulere ſe inuicem. tŏan tu-ó-c viec: *conſultar o negocio*: conſilium de negotio peragere. đã tŏan: *eſtà perà morrer*: proximus morti eſt. đã maõ, idem.

tŏán *aritmetica*: arithmetica, æ. con tŏán: *os pauſinhos com que contão*: bacilli quibus vtuntur ad numerandum. sẽch tŏán: *liuro de contas*: computorum liber. tinh, idem.

tŏản: *xibandar, ou caza aonde ſe pagão os direitos das barcas, ou dos que paſsão*: publicanus, i. domus exigentis tributa à tranſeuntibus, vel è nauigijs. tŏản bộ, idem.

tŏản: *eſpaço de dès em dès dias em que ſe diuide o mes*: ſpatium decem dierum in quod diuiditur menſis. một tŏản: *des dias*: decem dies. hai tŏản: *vinte dias*: viginti dies &c.

tóc: *cabello da cabeça*: capillus, i. to tóc: *fio de cabello*: capilli filum. đế tóc. *criar cabello*: comam nutrire. cắt tóc: *cortar o cabello*: capillos abſcindere. quan tóc: *creſpo*: capilli criſpi. quan đầu, idem. vun tóc: *cabello muito eſpeſſo*: cæſaries denſa valdè. tóc gáy: *cabello do toutiço*; capilli occipitis. bối tóc: *amarrar o cabello*: capillos ligare. rế tóc: *enfeitar o cabello*; cincinnos calamiſtrare. dủi tóc: *pegar alguem pollos cabellos*: capillis aliquẽ comprehendere. xé tóc, idem. rối tóc: *cabellos emburulhados*: capilli implicati. rứp cạp lẽy dở tóc: *arrancar*

os

os cabellos com tenàs: capillos forcipe paruula auellere. chải tóc: *pentear*: pecto, is. bạc tóc: *brancas*; capilli cani. đỏ tóc: *ruyuo*: rufus capillus. xanh tóc: *preto*: capillus niger. tóc ngựa: *a coma e cola do cauallo*: iuba & cauda equi.

tọc, nói tọc mạch: *fallar fora o que sabe de caza*: enuntiare foris quæ domi quis audiuit.

tóc: *a decima parte do couado, polegada*: cubiti decima pars, extremus pollicis articulus quo vtuntur ad cubitum metiendum, in longum scilicet accipiendo.

tỗê, vide tüê.

toi: *morrer de desastre*: mori ex infortunio. chết toi, idem.

tôi; *eu, meu*: ego, meus, a, vm. loquendo demissè. tôi lạy oũ: *eu faça reuerencia a vossa merce*: ego veneror Dominationem tuam. chúng tôi, mó tôi: *nòs, nosso*: nos, noster, tra, trum. của tôi; *fato meu*: mea res. nhà chung tôi: *caza nossa*: nostra domus. & sic de alijs possessiuis quæ explicantur per pronomina primitiua.

tôi: *escrauo, criado, vassallo*: seruus, i. famulus, i. subditus, i. lam tôi, idem. tôi tá: *escrauos*: serui.

tối: *escuro*: tenebrosus, a, vm. tối blò-i: *ceo toldado*: nubilum cælum. nhâm blò-i, idem. tối tăm mù mịt: *noite fechada*: obscurum noctis. thâu đêm tối ngày: *todo o dia e toda a noite*: tota nocte & tota die, donec scilicet iterum obscuretur dies. ban tối: *de noite*: nocturnum tempus. đã tối: *ià he tarde*: tarda iam est hora, & sic dicitur à meridie vsque ad vesperam. vide tlua. tối mắt: *cego*: cæcus, i. tối dẽạ: *não ter abilidade*: ingenio carere.

tói: *cadea*: catena, æ. đòi tói: *corrente, machos*: compedes. tói sắt: *cadea de ferro*: catena ferrea. lòi tói, idem. phải tói: *preso em ferros*: compede captus. tói vàng *cadea de ouro*: catena aurea. chỉ vàng, idem.

tỏi, củ tỏi: *cabeça de alho*: allij spica. ánh tỏi: *dente*

de alho: allij dens ſeu particula.

tội: *pecado*: peccatum, i. culpa, æ. phạm tội: *cair em pecado*: peccatum committere. tôi có tội: *he minha culpa*; culpa mea eſt. tôi là kẻ có tội: *ſou pecador*: peccator ſum. ăn năn tội: *arrependimento*: dolere de peccatis. xưng tội: *confeſſar os pecados*: peccata confiteri. giải tội: *abſoluer*: peccata purgare ſeu remittere. nơi giải tội: *purgatorio*: peccata purgandi locus. chuộc tội: *ſatisfazer pollos pecados*: ſatisfacere pro peccatis. đánh tội: *tomar diſciplina*: peccatorũ pœnas verberibus perſoluere. tha tội tha vạ cho tôi: *perdoaime a culpa e a pena*: culpam & pœnam mihi ignoſce. tạ tội: *offerecer algũa couſa pera alcançar perdão dos pecados*: offerre aliquid ad remiſſionem delicti obtinendam. tội: *caſtigo*: vltio, nis. chịu tội *padecer pollos pecados*: pati pro peccatis. hối tội: *ſuperſtição com que paruoamento cuidão os gentios tem perdão de ſeus pecados*: ſuperſtitio per quam Ethnici ſtultè putant ſe liberari à peccatis. vide sám hối.

tơi, aó tơi: *capa de palha ou folhas grandes pera a chuua*: penula è folijs prægrandibus contexta ad arcẽdam pluuiam.

tới: *chegar*: peruenio, is. mới tới: *agora chegou*: peruenit modo. cheò tới: *remai pera chegar, não fiqueis atràs*: remiga ita vt peruenias, nec retro remaneas. gệt tới: *remar pera diante*: remigare in partem anteriorem. gệt lùi: *remar pera tràs*: retrorſum remigare.

tom, cái tôm: *camarão*: gammarus, i. tép, tòm cang, idem. tôm: *lagoſta*: locuſta marina, aſtacus, i. tôm dảo, idem.

tóm lại: *compendiar*: compendio vti. tóm về, nói tắt, idem.

tôn, cháu: *neto*: nepos, otis. nhơc tôn, truyền cho cháu: *tradição pera os netos*: traditio nepotibus.

tốn: *gaſtar*; impendo, is. tiêu, idem, tốn của: *gaſtar lar-*

largo, esperdiçar: prodigere res. tốn hại, tốn thiệt, idem.

tọn, dữ tọn: *maos bofes, cruel, brauo*: crudelis, e. ferox, ocis. tỏục tọn, idem.

tòng: *ordem de sobrados huns sobre os outros*; tabulatorum ordo quorum vnum sit super aliud. nhà bốn tòng: *casa de quatro sobrados*: contignationes quatuor habens domus. mấy tòng blòi. *quantos ceos ha*: cæli quot sunt? tàu có ba tòng: *nao de tres cubertas*: contignationum trium nauis.

tòng: *ter costume*: soleo, es. đã tòng sử ấy: *ià estou acostumado a isso*: solitus iam sum. chưa tòng: *ainda não tenho experiencia*. vsum non habeo. expertus nondum sum.

tòng nào: *quamanho*: quantus, a, vm. dài tòng nào: *quão comprido*: cuius longitudinis? ngườ̀i ấy tòng nào: *esse homẽ a que chega*; gradus huius viri qualis est? cách, thế, dường, idem.

tóp: *começarse a corromper*: incipere corruptionem.

tóp mỡ: *torresmo depois de frita a manteja*: cremium, ij. quod scilicet ex lardo supereſt post frixam & liquatam pinguedinem ex lardo aut petaso.

tốt: *cousa boa*: bonus, a, vm. tốt lành: *fermoso*: pulcher, chra, chrum. tốt blai: *gentilhomem*: specioſus iuuenis.

tót: *tirar fora como espada, gaueta &c*: extrahere vt ensem, scrinij loculos & similia. tót gươm ra: *arrancar a catana*: exerere gladium, rút ra, idem. vide tüất.

tỏục: *cousa indecente, descortès*: indecens, ntis, inciuilis, e. nói mlòi tỏúc tĩu; *fallar palauras indecentes em qualquer materia*: indecora verba loqui in quocunque genere. ten tỏục: *o nome que o pay ou a may pos ao filho em nacendo*: nomen quod infanti recens nato à Patre aut Matre imponitur. hoc nomine non potest compellari vir quiuis sine dedecore, imò nec nominari potest tale nomen parentum aut maiorum

iorum ſine graui, vt ipſi putant, iniuria ita vt timeant vltionem à ſuis maioribus ſi in tale nomen impingant. alij tục. vide infra.

toũ, ho: *parentes*: conſanguinei. tổ toũ: *antepaſſados*: progenitores, rum. tổ nẽ, idem.

toũ đồ: *diſcipulos graues*: diſcipuli nobiliores, dicitur de Apoſtolis.

tóũ, dưa: *acompanhar pera fora*: deduco, is. tóũ lẹnh: *acompanhar a chapa del Rey*: deducere reſcriptum Regis, vel perſonaliter, vel aliquod munus ei qui illud profert præbendo. tóũ ſao: *ſuperſtição de botar de sy a eſtrella em que nacerão*: ſuperſtitio qua putant Ethnici expellere ſtellam ſub qua nati ſunt, eo quod ſit illis infauſta, & aliam ſumere. nhưong ſao, idem. tóũ ách, vide ách.

tổũ: *parte de Prouincia, ou de comarca, que contem dès ou mais aldeas*: Prouinciæ aut toparchiæ pars continens decem circiter pagos. cái tóũ: *o cabeça deſſas aldeas* magiſtratus qui decem circiter pagis præeſt. quan tóũ binh: *mandarim de armas em toda hũa Prouincia*: dux militiæ in vna integra Prouincia. huius tribunal iungitur tribunali eiuſdem Prouincię quod conſtat ex literatis, & ad illum ducem ſpectat executioni mandare quæ in tribunalibus literatorum decernuntur. vide nha ti, nha hién.

tra: *carga de embarcação, embarcar fato*: ſarcina nauis, onerare nauem. chở, idem.

tra ḅẽào: *meter dentro*: intromitto, is. tra túi ḅẽào: *meter na bolça*: immittere in crumenam.

tra, cât ra: *tirar fora*: extraho, is. tla idem.

tra, đi tra: *tirar deuaſſa*; inquiro, is. còn hói tra: *ainda corre a deuaſſa*: inquiſitio adhùc fit ad veritatem indagandam.

trá, dối: *mentira*: mendacium, ij giả trá, nói dối: *mentir*: mentior, iris. làũ trí trá: *refalſado*: doloſus, a, vm. gian, quỉ quái, idem.

trá, có trí có trá: *ter abilidade*:

lidade: ingenio pollere. có í tứ, ngŏan, biét mlẽ, sáng dẽạ, khôn kháo, idem.

trả trả: *vos de papagayo* pſittaci vox. alij tả tả.

trác ảnh: *relojo do ſol*; horologium ſolare. melius điạ bàn xem giờ.

trắch: *queixarſe d'alguem*: conqueror, reris. tôi bảo kẻo ngay ſau trắch: *auiſouos peraque depois vos não queixeis*: moneo te ne poſtea conqueraris. trắch kẻ có lỗi: *reprender os que errão*: arguere peccantes.

trai, chay: *ieiũ dos pagodes*: ieiunium idolorum, in quo ſcilicet abſtinetur à carne & piſce. tinh trai phù thủy: *conuidar os feiticeiros pera o iejũ dos pagodes*: ieiunio ad faciendo veneficos vocare.

trại chên: *eſcorregar os pes*: dilabi pedes ob loci lubricitatem tlơn, idem.

trầm lüện: *roda de tormẽtos*: tormentorum perpetua ſucceſſio. vt fingunt in tranſmigratione animarum idolorum cultores.

trầm hương: *aquila*: aquilanum lignum.

trám: *breu*: pix, picis. alij tlám.

trẫm đi. *ter vontade de ir*: velle ire. muẫn đi, idem.

trân, ngặọc: *pedra precioſa*: gemma, æ. vô giá trân: *pedra precioſa de preço ineſtimauel*: margarita inæſtimabilis pretij. chua báo, idem.

trấn, giữ: *guardar*: cuſtodio, dis thủ trấn xứ: *Gouernador da Prouincia*: Gubernator Prouinciæ.

trấn bùa trấn, đẽán bùa: *pendurar papeis de feiticeria*: appendere veneficiorum papyros.

trấn, cờ trấn tích chữ: *titulo em bandeira*; titulus in vexillo.

trận: *briga*; rixa, æ. phải trận: *morrer na briga ou na guerra*; mori in rixa, vel in bello. một trận: *hũa peleja*; rixa vna. một trận gió: *pè de vento*; turbo, binis. cơn, idem.

trang nghiem: *obra ſumptuoſa e mageſtoſa*; opus magnificum, maieſtate plenum.

tràng hặọc: *eſcola, caza dos exames*; ſchola, æ. exami-

minum domus.

tràng hột, vide tlàng.

tràng an: *a corte de Tonquim*; Tunkinensis regia, kẻ chợ, kinh dô, idem.

tràng thuế: *caza em que se pagão as rendas, adüanas*; vectigalium seu tributorum domus. alij tlàng, nhà bộ, idem.

tràng, bể tràng vide tlàng.

trẩng, thuóc trẩng: *mezinha prouocatiua a ajuntamẽto com molher*: pharmacum ad libidinem excitans. phào, idem, alij trứng.

trẩng, vide tlứng.

trạng nguyen: *supremo grao dos letrados*; gradus supremus in literis. đạu trạng nguyen: *alcançar o supremo grao dos letrados*; gradum supremum in literis adipisci.

tranh nhau: *apanhar hũ ao outro*: arripere aliquid sibi inuicem. tranh cạnh, idem.

tranh, bức tranh: *retabolo*; tabulæ pictæ. khám, idem.

traõ, vide tlaõ.

tráõ, vide tláõ.

trạõ: *couſa d'importancia*; grauis, e. viec trạõ: *negocio de porte*, negotium graue. trạõ vạõ: *fidalgo, nobre*: nobilis, e. ſang trạõ. idem cầu mệnh trạõ: *procurar honras e dignidades*: inhiare dignitatibus & honoribus. lấy mệnh làm trạõ: *terſe por peſſoa graue*: æſtimationem magnam de ſe ipſo habere. tội trạõ: *pecado graue*: grauis culpa, vt mortalis.

trắt, léy gé ăn trắt: *arrancar as eſpigas pera comer*: vellere ſpicas ad comedendum. alij tlắt.

trát, vide tlát.

trật, một trật: *na meſma coniunção de tempo*: tractu eodem temporis. hắọc một trật: *aprender no meſmo tempo*: tempore eodem addiſcere.

trầu, sắc trầu: *cor roxa eſcura*: violaceus color ſub-obſcurus.

trê, cá trê: *certo peixe*: piſcis trê vocatus.

trển, vide tlển.

tri, biet: *ſaber*: ſcio ſcis. bất tri nghĩa, chẳng biết nghĩa: *não tem primor*: inurbanus, a, vm.

trì trì: *Champa*: Regnum Ciampa. chiem thành, mlô, idem. trì trì gan: *não reſponder ao que lhe preguntão*: interrogatus minimè reſpondet.

trí: *capacidade, entendimento*: intellectus, vs. linh hồn trí khôn: *alma rational*: anima rationalis. trí trá, vide trá.

trí gác: *trauejamento pera o ſobrado*: tigna ordinare ad tabulatum faciendum trí chạn, idem.

trị ùi: *gouernar*: guberno, as. trị, trị nhạm, sử a, idem.

trịch, cái trịch: *dados*: teſſera, æ. đánh geo trịch: *botar os dados*: alea ludere. cò, idem.

triền, chùa triền: *templo de pagodes*: idolorum fanum.

triều, kẻ ở triều: *corteſaõs*: aulici, corum.

triều, oũ triều: *titulo com que ſe chamão os filhos dos capitaẽs &c*: titulus quo compellantur filij militiæ ducũ.

triều, thien triều: *zamboa*; malum Adam.

triều, mũ triều thien: *barrete real*: pileus regius.

triều, quan triều: *mandarim principal*: magiſtratus primarius.

trieu: *des contos*: decem milliones.

trinh, đàõ trinh: *caſto*: caſtus, a, vm. ſạch sẽ, idem. đàõ thân: *virgem*; virgo, ginis.

trính: *traues ou traueſſas da caza ao largo*: tigna in trãſuerſum domus poſita. tróũ nhà, idem.

trọ, tloũ: *eſperar*: ſpero, as. cậy, idem.

trở về: *virar, tornarſe*: verto, is. reuertor, teris. blở về, idem. vide blở.

trõ: *ocupado, impedido*: occupatus, detentus, a, vm. trõ việc: *eſtà ocupado*: diſtinetur negotijs.

trõ: *impedir*: impedio, is. chớ trõ nó: *não o eſtroueis*: impedimento ne ſis illi. chớ trõ việc: *não eſtroueis os que trabalhão*: interturbator ne ſis eorum qui operantur.

tróc phọc: *caſtigar com tormentos*: punire cruciatibus. tróc quỉ: *prender ao diabo*: coercere dœmonem. bắt quỉ, idem.

trọc, vide tlọc.

trọc, đọuc: *turuo*: turbidus, a, vm.

trôi, cá trôi: *peixe tainha*: capito, onis.

trơi, ma trơi: *diabo que aparece de noite com reſplandores*: diabolus noctu cum ſplendoribus apparens.

trọn lại, vide bun.

trớp, vide tlớp.

trọt, vide tlọt.

trớũ, vide tlớũ.

trụ, cột trụ: *coluna piquena que leuantão ſobre as traueſſas que eſtribão nãs colunas grandes da caza*: columnæ paruulæ quæ ſuperponuntur tignis nixis ſuper maiores domus columnas.

trụ, đề trụ, vide trưởng.

trừ: *botar fora por força*: expellere vi. trừ ma quỉ: *exorcizar, botar fora o demonio*: exorcizare dœmonem. trừ tà, bắt tà, xua đi, đuổi đi, idem.

trực, giữ: *guardar*: cuſtodio, is. trực tiết: *guarda da viuuès*: viduitatis cuſtos.

truyền: *tradição, mandado, ou couſa que ſe fas a ſaber de huns a outros*: traditio, nis. mandatum, i. res quæ per hos alijs innoteſcit. tội Adam truyền cho: *pecado original*: originale peccatum. truyền tử nhực ton: *tradição de filhos a netos*: traditio per filios ad nepotes. đức Chúa Ieſu truyền phép giải tội: *Noſſo Senhor nos deixou o Sacramento da Confiſsão*: tradidit nobis Dominus Ieſus Confeſſionis Sacramentum. &c.

truyện: *hiſtorias, cantigas*: hiſtoriæ cantiones. truyện oũ thánh Ignacio: *vida de Santo Ignacio*: vita Sancti Ignatij. hát truyện: *cantar, fazer autos*: comœdias agere.

trứng, vide tlứng.

trủng: *valle entre montes*: vallis inter montes. alij, thủng, noi thủng.

trưởng, cả, mlớn: *grande*: magnus, a, vm. con trưởng: *morgado*: primogenitus, i. tàu trưởng: *capitão do nauio*: nauarchus, i. chúa tau, idem ex quadam accommodutione quãuis Domi-

minum potius nauis significet at coram rege non dicitur nisi tàu trưởng, quamuis sit Dominus nauis. xả trưởng: *mayor da Aldea*: caput pagi. & sic in similibus.

trưởng màn: *sobreceo com as mais cortinas das ilhargas*: conopeum cum peripetasmatibus hinc inde extensis. phô trưởng đề trụ: *ornar a varela ou templo dos idolos com cortinas, pinturas &c*: ornare idolorum fanum peripetasmatibus, picturis &c.

trưọng mạo: *homem bem disposto, e de boa condição*: robustus homo ac mitis. mạnh mẽ, hiền lành, idem.

trưọng đòn: *algòs*: carnifex, ficis.

trưọt chên, vide tlọt.

trũ, tlaõ: *dentro*: intra, in. trũ đạo thíc ca: *o interior da ley dos pagodes*: interior falsitas legis idolorum. nữ trũ: *entre as molheres*: inter mulieres. việc trũ phụ: *obras publicas del Rey ou dos mandarins, às quais são obrigados os vassalhos*: opera publica Regis, Magistratuum, seu onera ad quæ tenentur subditi. trũ đô, kẻ chợ: *a corte de Tonquim*: aula Tunchinensis. kinh đô, tràng an, idem. quan trũ sứ: *Eunuco do paço*: Eunuchus Regi inseruiens. nomen honorificum quo donantur Eunuchi absentes etiam valdè graues.

trũ, nuôi: *sostentar*: nutrio, is.

trữ trữ điẹp điẹp: *muitos sem conto*: multi absque numero. nghìn trữ: *dar mil graças*: mille gratias referre.

trữ, chữa trữ tang lien, táng: *fazer superstiçoẽs pera que o que morreo em caza ou na parẽtela o não leue apòs sy*: superstitiones quasdam peragere, ne qui domi mortuus est aut ex consanguineis illum simul ad mortem rapiat.

trũ, phải trũ: *doença como de torcimentos que toma todo o corpo*: morbus quasi torminum qui per omnia membra diffunditur, & est mortalis soletque oriri ex recidiuo in morbum.

trũ: *acertar no aluo*: attin-

gere ſcopum. trũ bia, phải trũ, idem.

tu, đi tu: *fazerſe hermitão*: heremiticam vitam ducere. tu hành, idem. ſaĩ tu: *bonzo ſolitario*: ſolitarius, ij.

tu, đẽao tu rích: *eſpada*: enſis.

tù: *tronco*: carcer, is. tù rạc, idem. cầm tù rạc: *encarcerar*: detrudere in carcerem, carceri mancipare.

tú, oũ tú: *filho de mandarim de letras*: literati magiſtratus filius. oũ chiêu, idem.

tụ, họp: *ajuntar*: coniungo, is. iũngo, is. tụ lại, idem. tụ nhao: *aiuntarſe entre ſi*: iungi inuicem. thủy tụ: *repreſa de agoa*: lacus, ci. ſtagnum, i.

tư, bốn: *quatro*: quatuor. tháng tư: *quarto mes*: quartus menſis. một quan tư: *ſeiscentas e quatro vezes ſeſſenta caixas*: ſexcentæ & quater ſexaginta monetæ æneæ. vide tiền.

tư thiên: *matematica*: mathematicæ diſciplinæ. quan tư thiên: *o mandarim que tem cuidado do calendario, eclipſes &c*: mathematicæ magiſtratus, cui incumbit calendarij cura, & eclipſium prædictio &c.

tù: *dèſdeque*: ex quo. tù bé: *dèsde menino*: ab infantia. tù nầy về ſau: *daquì pordiante*: in poſterum. tù bao giờ: *dèſde que tempo*: ex quo tempore. tù mới xưng tôi: *dèſde que a derradeira vès vos confeſſaſtes*; ex quo vltimò confeſſus es. đến rày được bao lâu: *atè hoje quanto tempo ha*: vſque ad hodiernum diem quãtum temporis eſt elapſum.

tù con: *o pay deſconhecer ao filho, botalo*: reijci filium à patre.

tù, mlời: *palauras*: verba. tù dư: *e tudo mais*: & reliqua omnia.

tù, nhà: *caza*: domus, vs. thần tù: *caza aonde adorão ao diabo que os gentios chamão tutelar*: domus in qua dœmonem illum adorant quem tutelarem vocant.

tù, củ tù: *certo inhame*: radix quædam quæ in eſcam aſſumitur.

tứ: *ſagàs, induſtrioſo pera o bem e pera o mal*: ſagax, aſtu-

astutus,a,vm.ingeniosus tam ad bonum quam ad malum. có í tứ: *manhoso, refolhado*: fraudulentus,a, vm. sâu dẽạ, lão đọục, idem.

tứ vệ: *soldados do bua*: milites illius qui Regis nomen habet, sed non gubernationem.

tứ dương: *certo malfeitor a quem cortarão a cabeça por suas culpas, e agora o adorão porque foy valente*: malefactor quondam pro delictis occisus, quem nunc adorant, & inter idola seu thẫn reponunt quia fuit magnanimus.

tứ thu: *titulo dos liuros do Confusio*: titulus librorum Confusij.

tử, chết: *morrer*: morior, reris. sinh tử bất kì, sóũ chết chẳng hẹn: *o viuer e morrer não auisão dante mão*: mors & vita non præmonent.

tử, cuôn tử: *auisado e que sabe letras*: sapiens qui literas nouit. xã vi tử.

tử, muòng sư tử: *leão*: leo, nis.

tử, con: *filho*: filius, ij. tử đệ: *familia filhos e criados*: familia, filij scilicet & famuli.

tử, blái: *fruito*: fructus,vs.

tự, thứ tự, vide thứ.

tự nhien: *de si mesmo*: ex seipso.

tự, từ: *dès de que*: ex quo. tự tạo thien lọp đia, từ nên blòi dụng đất: *dès de que se fes o ceo e a terra*: ex quo est cœlum & terra erecta est.

tua mặt blòi: *rayos do sol*: radij solis.

tửa: *dar prendas ao official*: pignus aliquod mechanico præbere.

tuải, vide tuoi.

tuải, vide tuổi. & sic de similibus.

tüất gươm ra: *arrancar a espada*: exerere ensem. alij tüót.

túc: *prouisão de arròs que se fàs pera os soldados*: annona, æ. thuyền túc: *embarcação de leuar essa prouisão, ou rendas que se pagão em arròs*: nauigium in quo defertur annona pro militibus ex tributis præcipuè collecta.

túc, gà túc con: *a galinha chama aos pintãos*: conuocat gallina pullos. melius dúc.

tục

tục tĩu, vide toục.

tục ngủ: *dormir muito por mais que o espertem*: nimium dormire licet vocetur. ăn tục: *comer muito sofrego*: helluo, nis. melius toục.

tức thì: *de repente*: statim. bỗng chốc, idem.

tức gan: *impeto de colera*: iræ impetus. gẹn, tức bọ̃ụ, idem.

tức lên: *pontada*: dolor lateris. đau tức: *dor de pontada que acode à respiração*; dolor lateris respirationi molestus.

tüế, tuổi: *annos de idade*: ætatis anni. vạn tüế, muôn tuổi: *des mil annos*: decem annorum millia, est salutatio ad regem.

tüết, chó: *cão*: canis. giờ tüết: *das sete horas da tarde atè as noue que são tres horas antes da meya noite*: hora à septima vespertina vsque ad nonam, hoc est vsque ad tres horas ante mediam noctem. năm tüết, tháng tüết, ngày tüết: *anno, mes, dia que responde aquelle nome como signo celeste*: annus, mensis, dies qui respondet illi nomini tanquam signo cælesti vide giờ.

tui, mùi tui: *coentro*: coriandrum, i.

tui: *eu*: ego, rusticè loquendo. melius, tôi.

tuì, đồ tuì: *gente que carreta mortos*: asportantes seu qui adsportant mortuos; alij tì.

túi: *bolsa, saco*: pera, æ. crumena, æ. saccus, i. thắt túi lại: *cerrar bolsa*: claudere crumenam. mở túi ra: *abrila*; crumenam aperire. tra túi bỏ vào: *ensacar, meter na bolsa*: crumenæ committere.

tủi: *estar pera chorar*: fletui proximum esse. tủi thân: *fazer roim focinho de chorar*: fletum in facie referre. tủi hổ: *sofrer iniurias, afrontas*: contumelias perferre. dịu, chịu, thứ, idem.

tuy là: *aindaque*: etsi, quamuis. dù mà, idem. song le: *porem*: tamen.

tuy, củ tuy: *tutano*; medulla, æ. melius củ tì.

tuyèn, bịon: *inteiro, tudo, são e saluo*: integer, gra, grum. omnis, e. sospes, pitis.

tuyẹn:

tuyẹn: *tornear*: torno, as. vide tiẹn.

tuyệt, hết: *acabarse*: deficio, is. mất, idem. tuyệt tin: *não ha nouas delle*: nuntium de illo nullum est. alij tiệt. bỏ tuyệt đi: *lançar a perder*: perdo, is, destruo, is.

tüít, vide tüệt.

tum xe: *buraco do eixo na roda*: foramen axis in rota.

tùng, vide tòng.

tước, tỏan tước cũ nhau: *aconselharse hum com outro*: consilium sibi inuicem dare. quét tước: *varrer*: verro, is. est additamentum ad elegantiam.

tuổi: *idade, annos de idade*: ætatis anni. bao nhêu: *que idade tendes*: ætatem quam nam habes? quot annos natus es? muân tuổi: *viuades mil annos*: decies mille annis viue. vạn tüế, thien vàn, idem. tuổi tác: *muito velho*: decrepitus, i. già nua, idem. ngày tuổi: *dia infausto*: dies infausta, quia scilicet putant signum illud correspondens diei in qua nati sunt ipsis esse infaustum nec in die aut hora in qua idem signũ reccurrere putãt quicquam momenti aggredi audent, quia timent infaustum exitum. xem tuổi: *superstição de notar os annos da idade*: superstitio qua considerant signum sub quo se natos putant vtrum habeat sympathiam necne cum alio signo, & hoc præsertim in matrimonijs ineundis considerant Etknici.

tươi: *verde, fresco*: viridis, e. recens, ntis. lá tươi: *folha fresca*: folium viride, vel recens decerptum. cá tươi: *peixe fresco*: piscis recens. & sic de carne & similibus. chết tươi: *morrer de subito*: subitaneè mori.

tưới nước: *botar agoa pera regar algũa cousa*: infundere aquam ad irrigandum.

tuồng, buông tuồng: *tratar sò de comer e beber*: curare ventrem & præterea nihil. mê ăn üóng, idem.

tương: *certa massa de feijoẽs cozidos e pilados, a qual os Iapoẽs chamão miso*: massa quædam ex fasiolis coctis & pistis confecta quam Iapones

pones vocant, missò, hac præcipuè vtuntur ad condiendos cibos præsertim iusculum quod, xiru, vocant Iapones, & vix sine illo orizam comedunt.

tương vàng: *dourar*: inauro, as. tương bạc *pratear*: argento linire. thếp, xuy, idem.

tương, liền: *sempre*. semper. hay, một, idem.

tướng: *capitão*: dux, ducis. tòng lĩnh binh đánh: *capitão da guerra*: dux exercitus. tướng ma qủi: *o diabo grande*: maior dœmon.

tướng nói tướng: *dizer a bona dicha*: augurari bonum omen.

tường: *claramente*: clarè. tỏ tường, idem, vide tỏ.

tưởng: *imaginar, cuidar*: cogito, as. imaginor, aris. tưởng nhớ. *vir a memoria*: recordor, aris. tưởng đến, idem.

tượng: *estatua* statua, æ. tượng bụt: *pagode*. idolum, i. hình tượng: *imagem, representação, figura corporal*: imago, ginis. corporea figura. tượng hễ vật: *todo o que ha corpo*: quidquid habet corpus.

tượng, muông tượng. *elefante*: elephas, antis. voi, idem. quản tượng, quản voi: *cornaca de elephante*: elephantis ductor.

tướp tướp: *multidão de gente*: multitudo hominum.

tüốt, vide tüất.

tụ, đặọc: *rezar*: preces recitare. tụ kinh: *rezar pollo liuro*; preces ex libro persoluere. tốũ đặọc: *liuro de rezar*: liber ex quo preces dicuntur.

VMe: *rude, ignorante*: rudis, e. indoctus, a, vm.

u, nôi u: *gallo da cabeça, polmão*: tuber in capite. mận nôi lú, idem.

ủ mùi: *perder a cor*: amittere colorem tincturæ. thôi, idem, ḉóc ủ mùi: *a peça de seda perder o lustre*: amitti splendorem serici.

ư, chưng: *em*: in. thiên khai ư tí, địa tích ư sửu, nhân sinh ư dần: *o ceo se abrio ou fes na meya noite, a terra as duas horas depois, o homem as quatro depois de meya noite*: cælum productum est ad mediam noctem, terra duabus post horis, homo vero quatuor horis post mediam noctem. ita fatuè putant Ethnici.

ua; *elle*: ille, a, vd. cho va: *pera elle, dou a elle*: pro illo, do illi. dùi va: *darlhe com pao*: illum baculo percutere.

uà: *e, iuntamente*. &, simul. và hai: *ambos de dous*: ambo, rum. cả và nhà: *toda a caza*: tota domus. cả và thiên hạ: *todo o mũdo*: totus mũdus, uà com: *por a porçolana do arròs na boca, e com os pauzinhos meter o arròs na boca*: bacillis orizam in os immittere, &c.

uà, lù và: *busina com que os bonzos pedẽ esmola*: buccina qua sacrificuli stipem erogant.

uá áo: *remendar o vestido*: resarcire vestem. vide ḉả.

uả, cây vả: *aruore que da figos como os d'Europa*: arbor ficus producens vt nostrates. blái vả: *esses figos*: ficus indicæ similes nostratibus.

uả, quạt vả: *abano grande de que vsão os bonzos e quem quer*: flabellum maiusculum concameratum in modum folij cuiusdam arboris. hoc sacrificuli vtuntur, vel etiam quiuis alius. quamuis alijs maioribus flabellis eiusdem speciei solum viri primarij vtantur.

uả, xỉ vả ai: *agastarse com alguem pera o enuergonhar do que fes*: irasci alicui vt erubescat de eo quod egit.

uạ: *culpa*: culpa, æ. tội vạ: *desdita ou aduersidade que*

vem de fora: infortunium ab extrinsero illatum. phải vạ: *encorrer nessa desdita*: infortunio ab extrinseco illato tangi. phải tai vạ, idem. bó vạ cho ai: *culpar falsamente alguem*: culpam falsò alicui imponere. khỏi vạ: *sair absolto da culpa*: culpam euadere.

ưa, chẳng ưa nhau: *não se querem bem*: displicent sibi inuicem, non fauent. solum dicitur in negatiuo, nam in positiuo nõ dicunt ưa nhau, sed yêu nhau *querem se bem*: amant se inuicem.

uác: *leuar às costas ou ao ombro*: gestare dorso vel humero. một vác: *quanto desse modo se pode leuar de hũa vès*: vna vice quantum humeris gestari potest.

uạc, chim vạc: *curuja*: noctua, æ.

vạc nồi: *panela grande de cobre ou ferro*: olla maior ferrea, vel ænea.

uạc đỏ: *tirar a casca*: decortico, as.

uái: *inuocar*: inuoco, as. vái blò-i vái bụt: *inuocar o ceo e os idolos*: inuocare cælum & idola. vái oũ bà oũ vải: *inuocar os seus antepassados*: inuocare progenitores defunctos. vái lạy ơn đức Chùa blò-i giúp júc cho: *inuocar ao Senhor do ceo peraque o ajude*; inuocare cæli Dominum vt adiuuet.

uai, vide đai, vel đẽai. & sic de similibus.

uãi: *espalhar*: spargo, is. uãi ra, idem. geo vãi: *semear*: semino, as. vãi chài: *lançar a tarrafa*: iacere fundam ad piscandum.

uãi: *bonza*: sacrificula, æ. sãi vãi: *bonsos e bonzas*: sacrificuli & sacrificulæ.

uãi, oũ bà oũ uãi: *antepassados*: progenitores. tổ tũ, idem.

uay: *pedir emprestado cousa que se não restitue a mesma se não outra por ella da mesma specie como arròs dinheiro &c*: petere mutuo rem quæ non debet restitui eadem numero sed eadem specie vt oriza, pecunia & similia quæ vnico vsu consumuntur. cho vay: *dar emprestado desse modo*: mutuo dare rẽ quæ vnico vsu cõsumitur.

vây, uide uêy:

vạy: *couſa torta*: obliquus, a, vm. đạo vạy: *lei falſa*: obliqua lex ſeu falſa.

vân, mây: *nuuem*: nubes, bis. măng uân nhau: *pelejar entre ſy*: iraſci ad inuicem.

văn, chữ: *letras*: literæ, arum. văn tế: *rotolo no qual offrecem a ſeus antepaſſados o comer a modo de ſacrificio que lhe fazẽ*: inſcriptio qua ſuis progenitoribus Annamitæ offerunt edulia per modum ſacrificij. quan uăn: *mandarim de letras*: magiſtratus literis inſtructus.

van: *ſuſpirar*: ſuſpiro, as. than thở uan ai: *gemer e ſuſpirar por alguẽ*: gemere & ſuſpirare ad aliquem. than thi van vi, idem.

vàn: *cem mil*: centum millia. thien uàn thien uàn: *rogouos muitos milhares de annos*: miriades annorum multas expleas.

vàn, uiệc uàn: *negocios*: negotia, orum.

vạn, muôn: *des mil*; decem millia. vạn tüế, muôn tuổi: *des mil annos d'idade*: decem mille ætatis anni. uạn uật, muôn uật: *todas as couſas corporaes, tirado o ceo a terra e os homens*: omnia corporalia præter cælum, terram, & homines. uạn dân: *todo o pouo*: vniuerſus populus. thien hạ, idem. uạn phương: *todas as partes do mundo*: omnes orbis partes.

vạn: *lugar aonde ſe ajuntão as embarcaçõis pera mercadejar*: locus in quem concurrunt multa nauigia ad mercaturam.

vân: *andar a roda*: circumeo, is. vân đi uân lại: *fazer andar a roda algũa couſa*: circumuoluere aliquid.

ván: *pelouros de arròs pulò que ſe offrecẽ aos pagodes*: orizæ quam, pulo, vocant globi quos idolis offerunt Ethnici. dưng uán cho bụt: *offerecelos*: globos orizæ quam pulò vocant offerre idolo.

văn dêy: *enrodilhar a corda*: circũuoluere funem, &c.

vân: *coniunção de tempo, oportunidade* occaſio, nis. opportunitas temporis. khi vân ây: *neſſa coniunção de tempo*: opportunitate illa temporis durante.

vắn: *curto*: breuis, e. alij ḃắn, ngắn, idem.

uặn: *torcer algũa couſa*: contorqueo, es. uặn aó: *torcer a roupa pera eſpremer a agoa quando a lauão*: contorquere veſtes & ſimilia ad exprimendam aquam cum lauantur. vặn dêy: *torcer corda*: contorquere funem. vắn cánh: *torcer o braço a alguem*: contorquere brachiũ alicui. vặn khŏá: *dar volta a chaue dentro da fechadura*: circumuoluere clauem intra ſeram.

uận mệnh: *cingirſe*: præcingere ſe. vắn, idem.

vắn, vide vận.

uang, cây uú vang: *certa aruore*: arbor quædam quæ vocatur uú vang.

uang, đi vú uang: *andar bracejando*: brachia mouere ambulando.

uàng: *ouro*: aurum, i. xuy uàng. *dourar forrando*: auri laminis incruſtare. thếp uàng: *dourar com folhas douro*: auri folijs inaurare. mỏ uàng: *mina de ouro*: auri fodina.

vàng, chim vàng anh: *certa aue amarela*: flaua quædam auis.

uàng: *cor amarela*: flauus color. mùi uàng, idem. vỏ uàng xanh xao: *magro, amarelo, desfeito*: macer, flauus, macilentus, a, vm.

vàng, ḃọi vàng: *fazer de preſſa*: velox in operando.

vàng, bửng vàng: *firme*: ſtabilis, e.

vàng, đai vàng: *relho como dos mandarins da China*: cingulum latum quale magiſtratus ſinenſes deferre ſolent.

váng tlứng gà: *a tea do ouo*: pellicula oui, alij ḃáng.

váng dện: *tea d'aranha*: tela araneæ. melius mạng dện.

vắng: *ſolitario*: ſolitarius, a, vm. noi vắng vẻ: *lugar retirado*: ſolitudo, dinis. thanh váng, idem. vắng mặt: *não aparecer*: abſens, ntis.

üấng, vide üống.

üấng, vide üống.

vành, tlòn vàõ vành: *circulo, ou arco*: circulus, i. arcus, i.

vánh, cháõ vánh: *de-*

preſ-

preſſa: velociter.

vạnh, vặt vạnh, vide ḃặt ḃảnh.

vạnh, gian tham uạnh uặt: *pegarſelhe as mãos às couſas pera as tomar*: adhærentes rebus habere manus ad furandum.

uàõ: *circulo, argola*: circulus, i. annulus, i. uàõ bạc: *manilha de prata*: circulus argenteus.

uàõ, cu: *ponto, virgula*: punctum, i. uirgula, æ. chấm uàõ: *por ponto que he como hũ o*: punctum adhibere quod fit per figuram ſimilem literæ o. chấm cu: *por virgula*: uirgulam apponere, quæ eſt ut punctum ſed oblongum.

uảõ: *rede em que ſe dorme*: rete in quo ſumitur quies. đi uảõ: *ir em rede*: rete deferri aliquem ex uno in alium locum. khiêng uảõ: *leuar as coſtas a alguem na rede*: rete deferre aliquem humeris.

uảõ, dối: *mentira*: mendaciũ ij. uảõ chứng, chứng đối: *falſo teſtimonio*: falſum teſtimonium.

uạõ, trạõ uạõ: *peſſoa grande, figaldo*: nobilis, e. primarius, a, um.

uạõ, tiếng tlaõ núi uạõ ra: *ſair eco do monte*: egredi è monte echo.

uặt: *as couſas*; res rerum. uặt gì: *que couſa*: quidnam uôn uặt: *des mil couſas, todas as couſas corporaes, tirado o ceo a terra e o homem*: decem mille res, ideſt omnes res corporeæ excepto tamen cælo terra & homine quia hæc tria non intelliguntur ſub nomine uặt, ſed contradiſtinguntur dicunt enim, thien đia nhên uặt, blò-i đất ngươ-i uặt: *o ceo a terra o homem e as couſas*: cælum terra homo res, quæ ſcilicet homini ſunt uſui. ăn tlom uặt uảnh: *ladrão formigueiro*: latrunculus, i. uặt gì uặt nầy: *que couſa he eſtà*: quid tandem rei hoc eſt? ſcilicet in contemptum, ſic etiam dicitur, mầy là uặt gì: *que couſa ſois vòs*: quid uero rei es tu?

uặt âm mềnh: *as vergonhas fallando modeſtamente*: pudenda, modeſtè loquendo.

uặt, đấu uặt cột: *dar com a cabeça pollas paredes e colunas*: impingere capite in columnas. lấy ai uặt cột: *arremeçar alguem à coluna*: conijcere aliquem in colũnã.

uật: *lutar*: luctor, aris, alij đạt.

uặt, đọn uặt: *figura piramidal*: pyramidalis figura.

ục ra: *arrotar*: ructo, as. ructus, us. yọ ra, idem.

ue, đạn ue: *munição*: minuti globuli tormentarij.

ue, cái ue: *cigarra, cegarrega*: cicada, æ.

uê, bự uê: *desmazelado*: ineptus, a, um. bự đại, idem.

uề: *tornarse*: redeo, is. còn oũ tôi về: *ficaivos em bora, eu me vou pera caza*: remane tu, ego domum redeo. est communis modus urbanitatis cum aliquis è domo alterius discedit. oũ uề: *V. M. se vai*: tu reuerteris, responsio urbana discedenti. uề quê: *tornarse pera sua aldea*: reuerti in proprium pagum. uề nhà quê, idem. chết là uề, uide sinh, uide tử.

uề, từ nầy uề sau: *daquì por diante*: ex hoc nunc in posterum.

uề: *pertencer*: specto, as. uề ai: *a quẽ pertence*: pertinet ad quem? uề quan nào: *a qual mandarim pertence*: spectat ad quem magistratũ?

uề, tóm uề: *recapitular*: colligere in summam tóm lại, idem.

uè, bát uè: *responder às trouas que outro canta como a modo de eco*: respondere ut echo uersibus quos alij canunt.

uẻ, uáng uẻ, uide uáng.

uẽ: *pintar*: pingo, is. ảnh uẽ. *imagẽ pintada*: depicta imago. thuóc uẽ: *tintas pera pintar*: picturæ faciendæ colores. bút uẽ: *o pincel com que se pinta*: penicillus quo pingitur.

uệ, tứ uệ; *soldados do bua*: milites illius qui nudum regis nomen habet, & uocatur, bua, ideſt Rex, nullam tamen habet regni administrationem.

üế üang: *cousa çuja*: sordidus, a, um. dơ dáy, idem. uide ô ổế.

üêi *cercar, por de cerco*: obsideo, es. cuộn üêi thành:

os soldados cerção a fortaleza: obsident milites arcem.

uẹm thuyèn: *toldo do barco*: umbraculum nauigij. mui, idem.

uen soũ: *borda do rio*: ripa fluminis. melius, bờ soũ, bảy soũ.

uén aó: *aleuantar a cabaya*: succingere, uel attollere ueſtem. uén tay aó: *arregaçar as mangas da cabaya*: exerere brachia. blay tay, idem.

uén, cắt uén cho ai: *fazer exequias*: iuſta perſoluere.

uện, sắc uện: *cor de cinza*; cinericius color.

uẹn: *inteiro*; integer, gra; grum. blọn, idem. còn uẹn: *ainda eſtà inteiro*: integer adhuc eſt, minimè diuiſus. uẹn uẹn, idem.

uết, nói uơ uết: *fallar diſparates*: indecentia loqui.

uét quanh: *cortar ao redor, cercear*: circumcido, is. cắt quanh, idem.

ui ſang: *roſalgar*: aconitũ, i. ui thang, idem.

ui tử, làng ui tử: *aldea que sò paga renda a el Rey e não a outra peſſoa*: tributa ſoli ſoluens Regi pagus, & non alteri.

uì: *por amor*: propter. uì ſự ấy: *por iſſo*: ideò. nhin uì ſự ấy, idem. uì ai: *por amor d' alguem*; propter aliquem. uì chưng: *porque*: quoniam.

uì, trị uì: *gouernar*: guberno as. hay nhạm, idem.

uì, thay uì: *em lugar d' alguem*: loco alicujus. thay uì đức Chúa Ieſu: *Vicario di Chriſto Noſſo Senhor*: Vicarius Chriſti, locum tenens &c.

uì nhà: *arco da caza de coluna a coluna*: arcus domus ſeu uacuum inter duas columnas. uì càu: *arco da ponte*: arcus pontis.

uì, thẩn uì: *taboinha em què ſe poem o nome do morto pera lhe fazerẽ zumbaya*: tabella in qua apponitur nomen defuncti, ad reuerentiam illi exhibendam.

uí cá: *barbatana*: pinna, æ. alij, ḅí cá. melius ḅảy cá.

uĩ, mũ uĩ: *barrete de ſedas de cauallo*: equinorum capillorum pileus.

uị, tiém uị: *rebellar*: rebello,

bello,as. chiếm uị,làm nguy, idem.

üí, phảng üí: *maleitas, febres e frios*: febris tertiana, vel quartana. sốt rét,idem.

üy nghị: *cousas que causão respeito*: venerationem ingenerantes res.

üi, an üi: *consolar*: solor, aris.

üi: *esquentador pera tirar dobras como do vestido &c*: ignitabulum ad plicationes, vt à veste & similibus, amouendas.

üi thuyền: *prouar a embarcação*:experiri nauigium.

uiá: *spiritos vitaes, ou animaes, ou folego*: spiritus vitales, vel animales, vel respiratio. đản oũ ba hồn bảy via, đản bà ba hồn chín vía: *os homens tem tres almas e sete folegos, as molheres tres almas e noue solegos ou espiritos*: tres animæ & spiritus septem insunt viris, mulieribus vero tres animæ sed nouem spiritus. prouerbium Annamitarum. mất viá: *ter medo*: spiritum amittere præ timore. ăn viá: *festejar com conuite o dia do nacimẽto d'algaem*: natalem alicuius diem celebrare conuiuio. viá chúa: *dia do nacimento del Rey*: natalis dies regis.

uiẹc: *negocio, ocupação*: negotium, ij. có viẹc: *tenho negocio*: negotijs distineor. mạc viẹc, idem. viẹc nhà: *seruiço de caza*: negotia rei familiaris. viẹc quan: *obras publicas em seruiço del Rey ou dos mandarins*; onera publica pro Rege aut Magistratibus. viẹc Chúa blòi: *obras de seruiço de Deos*: opera in obsequium Dei. viẹc đồi: *obras superstitiosas*: opera superstitiosa, cuiuscunque tandem generis sint, hoc nomine sunt à Christianis donata in Tunkini & Cocincinæ regnis. trở viẹc: *impedir os que trabalhão*: laborantes impedire. nên uiẹc: *dar boa conta dos negocios que lhe encomendão*: negotia fœliciter peragere, industrium esse in negotijs peragendis. làm uiẹc cho nên,idem.uiẹc thày: *officio de mestre*: munus magistri. uiẹc đạo. *o que pertence a ley*: negotia ad legem spectantia. sự, idem.

uien,

uien, tlòn : *redondo* : rotundus, a, um. thien uien đia phương, blòi tlòn đất cuông : *o ceo he redondo e a terra quadrada, assy falsamente o dizem os Chinas nos seus liuros*: rotundum cælum, terram tamen quadratam falsò commentantur finæ in suis libris. chả uien : *almondegas* : protrimentum carnis aut piscis in globulum compactum.

uiền : *tornarse* : redire domum. tôi uiền : *eu me torno pera caza* ; redeo domum. uide uề.

uiếng : *visitar* : uisito, as. uiếng kẻ đau : *visitar aos doẽtes* : inuisere infirmos, opis aliquid illis afferendo.

uiết : *escreuer* : scribo, is. uiết tên : *escreuer o nome* : notare nomen. uiết tháo : *escreuer confusamente com abreuiaturas* : scribere confusè per compendia literarum. uiết chữ : *escreuer obrigação* : conscribere scripturam obligationi obnoxiam. alij cuiết.

uim, chấm chim uim : *composto, quieto* : modestus, a, um. quietus, a, um. melius chạm hám.

uin : *encostarse, pegarse* : innitor, teris. adhæreo, es. uin tay, idem.

uit, con uit : *adem* : anas, anatis.

ưng, chim ưng : *passaro que come carne humana* : auis carnibus humanis uescens.

uô, chẳng có : *não tem* : non est. uô, chớ : *não* : ne. uô hành, chớ làm : *não façais* ne facias. uô : *sem* : sine. uô cữ : *sem termo, sem fim* : sine termino, sine fine. uô bien, uô lạng, idem. uô số : *sem conto* : sine numero. uô thỉ, chẳng có tluóc : *sem principio* : sine principio. uô chung, chẳng có sau : *sem fim* : sine fine. uô thủy uô chung, idẽ. dicitur de solo Deo. uô giá : *não tem preço* : sine pretio. uô phép : *sem cortesia* : sine urbanitate. uô í : *sem aduertir* : sine aduertentia. uô đạo : *sem ley* : sine lege, pagani.

uồ, cái uồ : *maço de pao* ; malleus ligneus.

uồ đay : *entrai aquì* : ingredere huc. melius cběào đay.

uồ, uide cồ. uồ uồ, uide cồ cồ.

uò, cái uò: *boyão ou iarra de boca piquena;* diota angustioris orificij. uò ruou: *boyão de vinho*: diota uini maiuscula.

uở uàng: *rosto amarelo, magro*: pallidam habens faciem, macilentus, a, um.

uò, uide ꝺò.

uo uửng: *disparates*: indecentia. uo uết, idem. đi uo uửng: *ir por caminhos torcidos;* uijs minime rectis ambulare. tối uo uửng: *noite fechada não ver por onde se anda*: tenebrosa nocte uiam minimè inspicere. alij ꝺo.

uóc: *desejar*: cupio, is. muốn, idem. ao uóc: *cuidar*: cogito, as. uóc ao, idẽ. uóc nên mấy: *iulgar quanto val*: æstimare rem quanti sit. uóc xác: *iulgar pouco mais ou menos*: æstimare plus minus rem quantum ualeat. khảo uóc ꝺệy là mấy lần ꝺồ: *examinando iulgar quantas vezes pouco mais ou menos*: æstimare examinando quoties plus minus.

uoi, con uoi: *elefante*: elephas, antis. quan uoi: *cornaca*: elephantis ductor. uôi ꝺữ: *brauo*; elephas indomitus. ếp uoi: *amançalo*; elephantem cicurem reddere. ꝺô đánh uoi: *o gancho de ferro com que se gouerna*: uncus quo elephas regitur. uòi uoi: *tromba do elephante*: elephãtis manus seu proboscis. voi áu: *tomar com a tromba, fazer mal*; elephantem proboscide arripere, nocere. nhử uoi: *prohibirlhe que não faça mal*: elephanti prohibere ne noceat. uoi mẹp: *ajoelharse pera se sobirem nelle*: elephantem genua flectere ut super ipsum homines ascendant. bành uoi: *sella do elephante;* stratum supra dorsum elephantis. uoi thảóc, *vrrar;* elephantis vlulatus, clamor. kêu, róũ, idem.

uòi: *tromba*; proboscis, idis. uồi uoi: *tromba de elefante*; proboscis uel manus elephantis. uòi muỗi: *tromba de mosquito;* proboscis culicis. uòi ruòi: *de mosca;* proboscis muscæ.

uồi hai mươi: *vinte pouco mais ou menos*: plus minus uiginti.

uò i biển: *mar alto;* altum mare

mare distans à litore. đi xa uò-i lám: *ir pollo mar alto longe*; altum mare petere ac longius à terra recedere.

üôm, đùôm üộm: *vrrar de tigre*; ululatus tigris. hồm üôm: *o tigre grita*; ululat tigris. thăóc, rồũ, idem.

ɯó-m: *tomar medida*; mensuro, as. ɯó-m chên: *tomar medida ao pè pera os çapatos*; mensurare pedẽ ad calceos. ɯó-m áo: *prouar a cabaya*; experiri uestem an aptam habeat mensuram. thử xem, idem.

üôn lɯở-i: *adestrar a lingua nas palauras, ensayarse repetindo muitas vezes pera dizer bem*; assuefacere linguam idiomati quem quis addiscit, sæpius repetendo ut rectè tandem loquatur.

ɯo-n: *cousa danada, ou que se vai danãdo*: putris, e. putrescens, ntis. cá ɯo-n: *peixe danado*: piscis corruptus. blái ɯo-n: *fruita podre*: putrescens aut corruptus piscis. ngɯờ-i ɯo-n: *homem que não presta pera nada*: homo flocci.

üống: *beber*: bibo, is. mê ăn üống: *dado a comer e beber*: auidus nimium in edendo & bibendo. üống nɯớc lả: *beber agoa enxeure*: potari frigida. üống chè üống rɯọu: *dado ao vinho*: deditus uino & alijs huiusmodi.

üở-ng, ép üở-ng: *forçar, fazer força*: uim inferre. bắt üống, bắt bó-, idem.

ɯo-ng *semear metendo na terra grão e grão*: seminare committendo terræ singula grana. ɯo-ng hột bí: *semear combalengas desse modo*: cucurbitarum indicarum grana singula terræ committere.

uót mây: *laurar rota*: vimen indicum quod, rota, lusitani vocant cultro aptare ad ligandum.

uót, chót vót: *figura piramidal*: pyramidalis figura. vót, nhọn vát, idem.

uọt roi: *vara de dar no caualo*: virga pro equo.

uó-t, cái uó-t: *languinata, ou lança de ferro comprido*: lãcea ferrum habens oblongum ad modum gladij.

uó-t lên: *tirar algũa cousa da agoa*: extrahere aliquid

ex

ex aqua: uớt gỗ tloi: *apanhar lenha que vay polla agoa abaixo*: extrahere decurrentia ſecundo flumine ligna.

ướt: *molharſe*: madefio, is. ướt mình: *molharſe o corpo, ſer humido*: vdus, a, vm.

úp lẽy: *cobrir*: cooperio, úp đày, idem. úp đầu: *por as maõs na cabeça ao doente como pera rezar por elle*: imponere manus ſuper caput ægroti.

út, con út: *filho mais piqueno*: minimus natu filius aut filia. em út: *irmão ou irmãa mais piquenos*: minimus natu frater aut ſoror.

uũ, quan uũ: *mandarim de armas*: armorum magiſtratus. thày uũ: *meſtre deſgrima*: gladiatorij ludi magiſter. nghề uũ: *profeſſar armas*: arma profiteri.

uủa, tlứng ủa: *ouo podre, goro*: ouũ vrinum. alij tlứng ɓủa, ũ. idem.

ươc, tây ươc: *grande occidente*: vaſta occidentalis plaga. thái ươc, idem.

ươc cứu người ta: *acodir a alguẽ*: ſubuenire alicui. binh ươc ai, idem.

uun blo: *ajuntar a cinza*; congregare cinerem.

uươn tóc: *cabello preto e denſo mas que dece*: capillus ater ſatiſque denſus, qui fluit ad humeros.

uừng, hột uừng: *ſemente de gergelim*: ſeſamæ ſemen. lồ uừng: *gergelim*: ſeſamum, i.

uử́ng, vide vo uử́ng.

ươn ɓai: *eſpriguiçarſe*: pandiculor, aris.

ườn: *horta, iardim*: hortus, i.

ương, ɓua: *Rey*: Rex Regis.

uuót, vide ɓuót.

ượt biển: *paſſar o mar*: tranfreto, as. đi ượt: *ir por mar*: nauigo, as. đi tàu, idem.

ủ, tlứng ủ, vide uử́a.

ú, cái ú: *leicenço grande mortal como entraz*: carbunculus, i.

uủ, đi uủ uang: *andar bordejando*: obliqua naui vela facere nunc ex vna parte paulo poſt ex alia.

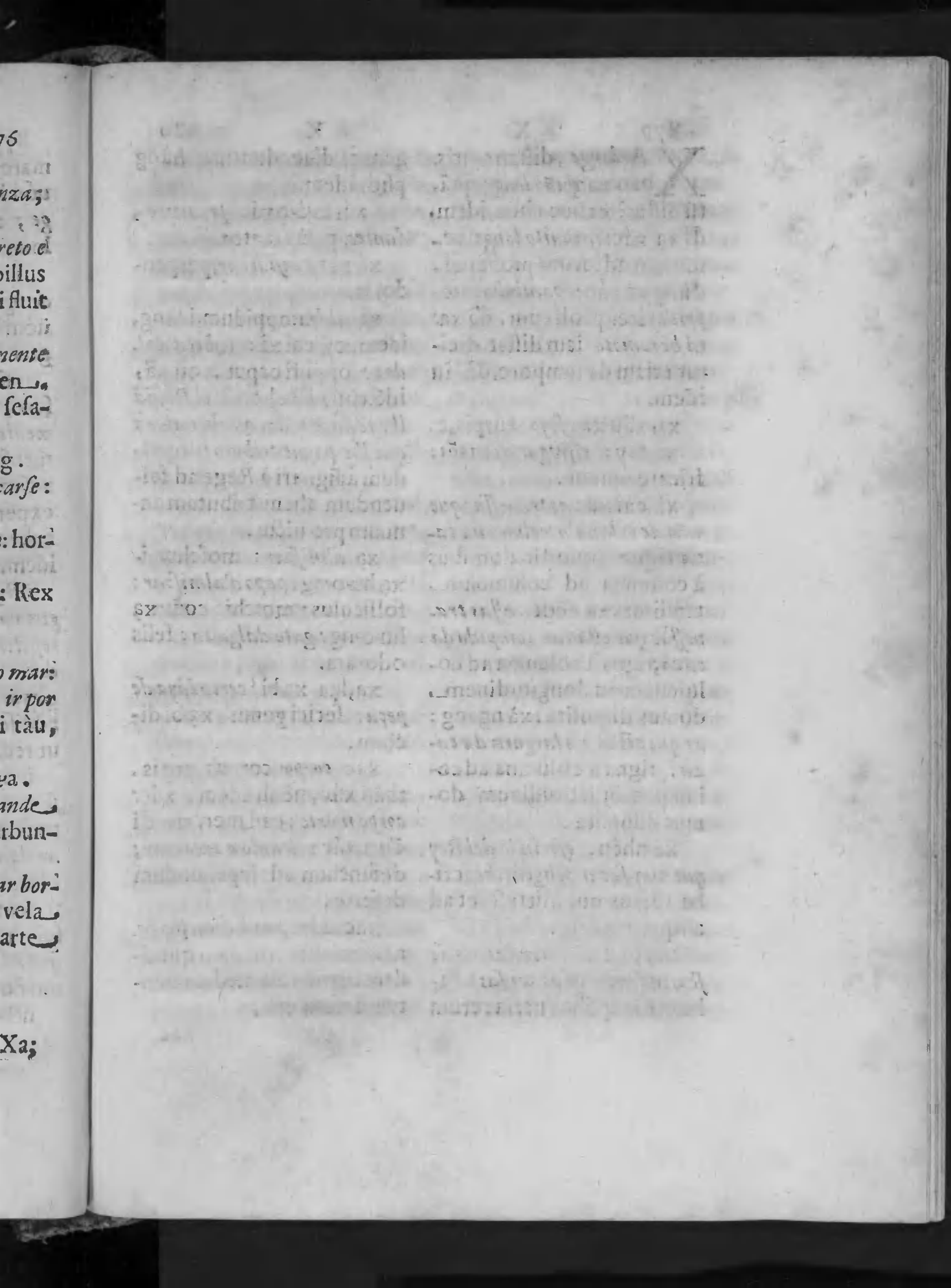

XA: *longe*; distans, ntis. bao xa: *quão longe*: quãtũ distat? xa bao nhêu, idem. đi xa xác: *ir muito longe*: remotum ad locum proficisci. đàng xa xác: *caminho comprido*: iter prolixum. đã xa: *ià he remoto*: iam distat. dicitur etiam de tempore. đã lâu idem.

xa, xấu xa: *feyo*: turpis, e.

xa tay: *essregar as maõs*: fricare manus.

xà, cái xà: *as traueſſas que vão de coluna a coluna na caza*: tignum quod in domibus à columna ad columnam tenditur. xà đẹọc: *eſſas traueſſas que eſtão ao compido da caza*; tigna à columna ad columnam in longitudinem domus disposita. xà ngang: *as que eſtão na largura da caza*: tigna à columna ad columnam in latitudinem domus disposita.

xá nhên: *escriuão del Rey que vay fazer diligencias*: scriba regius qui mitti solet ad aliqua negocia.

xá, phố xá: *tendas aonde se vendem varias cousas*: tabernæ in quibus uaria rerum genera diuenduntur. hàng phố, idem.

xá, lươc xá: *primeiro, dantes*: priùs, antea.

xá xét: *conſiderar*; perpendo, is.

xã: *aldea*: oppidum, i. làng, idem. oũ cai xã: *cabeça dalldea*: oppidi caput. oũ xã, idẽ. chúa đã cho xã: *el Rey ià lhe tẽ dado rẽda, aſſaber aldea que lhe pague tributo*: oppidum assignari à Rege ad soluendum alicui tributum annuum pro uictu.

xạ. *almiscar*: moschus, i. xạ hương: *papo d'almiscar*: folliculus moschi. con xạ hương: *gato dalgalia*; felis odorata.

xạ, lụa xạ bì: *certa laya de peça*: serici genus, xạ bì dictum.

xác: *corpo*: corpus poris. thân xác, mềnh idem. xác: *corpo morto*; cadauer, ris. đi đưa xác: *leualo a enterrar*; defunctum ad sepeliendum deferre.

xác máu: *pao vermelho pera mezinha*; rubeum quoddam lignum ad medicamentum inseruiens.

xác ɯọu, xác thuóc: *o bagaço ou as fezes que ficão depois de cozido como o vinho, mẽzinha ou couſa ſemelhante:* magma, tis.

xác mấy: *quanto val iſto pouco mais ou menos:* quanti eſt circiter? xác bao nhêu, ɯớc xác: *a iuizo de bom varão:* iudicio prudentis, idem.

xác, xa xác: *muito longe:* valdè remotus, multum diſtans.

xác, xấu xác: *ficar maltratado ou na alma ou no corpo:* pati malum, vel in anima vt famæ detrimentum, vel etiam in corpore.

xác, rắn lột xác: *a cobra mudar a pelle:* ſerpens exuit pellem.

xác, làm xang xác: *trabalhar muito conſideradamente:* conſideratè operari.

xách: *tomar ou leuar na mão:* accipere, vel deferre manu. xách lấy, cầm lấy, xách đi, idem.

xai: *couſa que não ajuſta bem:* inadæquatus, a, vm. xai neu: *deſencaixarãoſe os encaixes:* luxari inſertiones.

xay: *andar a roda com algũa couſa:* circumuoluere aliquid. xay thaóc: *moer nelle, tirarlhe a caſca:* orizam circumuoluendo purgare, ita vt pellicula detrahatur. cối xay: *moinho pera moer nelle:* mola in qua detrahitur orizæ pellicula.

xay, cây cối xay: *maluas:* malua, æ.

xây, vide xêy.

xẩm: *cego:* cæcus, i. dicitur cum contemptu. inde, rỏan xẩm: *rancho de cegos:* cæcorum adunatio. quáng mặt, dicitur cum reuerentia.

xán: *cauar a terra cõ pangale:* ligone terram fodere. lấy mai xan xuống, idem.

xang, làm xang xác: *perturbar o entendimento:* perturbare intellectum.

xang, đi xênh xang: *irſe balançando:* agitare corpus ambulando. xang xít, idem. melius giạng giṭ.

xanh *couſa verde:* viridis, e. mùi xanh: *cor verde:* color viridis. sắc xanh, idem. blời xanh xanh: *o ceo claro:* ſudum cælum ſerenum.

xanh gang: *tacho grande:*

de: caldaria, æ.

xanh, râu xanh: *barba preta*: nigra barba. taóc xanh *cabello sẽ brancas*: capilli adhuc nigri sine canis.

xanh mặt: *rosto amarelo transido*: macilenta facies. mệt, gầy guọc, idem.

xaó thịt: *picado de carne*: protrimentum carnis conditum. xào, idem.

xao, cóc kêo xao xao: *gritar de rans*: voces ranarum. xao, vide xanh.

xào, vide xáo.

xaõ, làm cho xaõ: *deslindar, desembaraçar*: extrico, as. đã xaõ việc: *iá está corrente o negocio*: expeditum iam negotium. nói cho xaõ sói: *fallar desembaraçadamente*: expeditè ac clarè loqui.

xaõ chẽn xaõ tay: *iá está morto, iá tem as maõs e os pes inteiriçados*: mortuus iam est, riguerunt iam eius manus & pedes.

xấp, vide xếp.

xắt: *cortar algũa cousa em meudos*: rescindere aut diuidere aliquid in minutiores partes, vt carnem herbas &c. xắt bí: *cortar a combalenga em fatias*: scindere in frusta indicam cucurbitam.

xát: *esfregar entre as maõs*: fricare intra manus. xát muối lõ: *esfregar sal entre maõs pera o comer*: fricare in manibus salem ad comedendum illum.

xau, đi xau, digiúp: *ir ajudar aos outros*: adiuuare alios.

xấu: *cousa roim*: malus, a, vm. xấu xa: *feyo*: turpis, e. xấu xác, idem. vide xác.

xấu hổ: *ficar enuergonhado*: verecundor, aris. làm xấu hổ cho ai: *enuergonhar alguem*: verecundia afficere aliquem.

xấu tiếng: *deshonra, roim fama*: vituperium, ij. nomen malum, fama praua.

xấũ, vide xoũ.

xấõ, vide xóũ.

xe: *carro, carreta, coche*: currus, vs. ngựa kéu xe: *caualo leuar o carro*: currum ab equo trahi. bánh xe: *as rodas*: currus rota. chốt xe: *o eixo*: currus axis.

xe nhà xe: *cazinha que se fas ao morto na sepultura*: do-

domuncula ſupra ſepulchrũ. nhà táng, idem.

xe chỉ: *trocer linhas entre as palmas das maõs*: contorquere fila inter manuum palmas.

xê ra: *afaſtarſe pera hũa parte*: recedo is.

xế, mặt blòi xế lại: *o ſol declinar pera o occidente, antes de ſe eſconder*: declinare ſolem ad occidentem cum nondum occidit.

xé: *pegar violentemente com as maõs*: arripere violenter, violentas manus inijcere. xé aó rách ra: *pegar da veſte e rompela*: inijcere manus violentas in veſtem illamque diſcindere. xé taóc: *pegar dos cabelos*: comprehendere comam. nó xé tòi: *pegou de mỳ com violencia*: iniecit ille in me manus violentas. xé gẽy: *raſgar papel*: diſcindere papyrum.

xẻ: *abrir pollo meyo cortando fendendo ou ſerrando*: diuidere aliquid in duas partes, ſiue ſcindendo, aut findendo, aut etiam ſerrando. lẽy cưa xẻ gỗ: *ſerrar madeira com ſerra*: ſerra lignum findere. xẻ thit: *fazer em poſtas a carne*: ſecare carnem in fruſta.

xêy: *fazer parede ladrilhar*: erigere murum vel lateribus aliquid ſternere ſiue domi ſiue foris. xêy đá: *fazer parede de pedra*: erigere murum lapideũ. xêy gạch: *fazer muro de tejolo*: ædificare murum lateritium. xêy thành: *murar, fazer fortaleza*: ædificare mutum, aut arcem. xêy thắp: *fazer torres*: erigere turres. xêy đàng: *fazer calçada no caminho*: ſternere, aut ſiliçaram viam facere.

xêy đi, xêy lại: *andar á roda com algũa couſa* circumuoluere aliquid, vt Angeli cælos. vân đi vân lại, idem.

xem, *olhar, experimentar*: experior, iris. video, es. xem sách: *olhar o liuro*: videre librum. thấy xem: *experimentar ſe ve*: experiri an videat. xem gương: *verſe no eſpelho*: intueri ſe in ſpeculo. xem giò, vide giò xem ngày, xem tuổi: *ſuperſtição em que os gentios notão certas horas ou dias ou idade pera*

ſe guardarem daquillo que paruoamente temem: ſuperſtitio qua pagani obſeruant horas, dies aut alterius perſonæ ætatem, vt ab illis caueant timentes aliquod infortunium, vt ſi cum perſona talis ætatis contraxerint matrimonium, vel ſi tali hora aut die alicuius momenti opus fuerint agreſſi.

xen: *enterſachar*: interijcio, is: xen nhau, idem. xen tiền: *miſturar caixas roins com boas*: miſcere monetas æreas bonas & malas.

xén ngôi: *abrir a coroa, rapala*: radere prepma, got, idem.

xeo: *remo de iangada*: remus ſchediæ. chèo bè, idem.

xếp: *dobrar*: plico, as, duplico, as. xếp lại, idem. xếp áo: *dobrar a cabaya*: plicare veſtẽ. ngồi xếp bàng: *aſſentarſe encruzadas as pernas*: decuſſatis cruribus ſedere.

xét: *examinar*: examino, as. xá xét: *iulgar*: iudico, as. ngày phán xét: *dia do iuizo*: iudicij dies. xét mềnh lại: *examinarſe*: examinare conſcientiam propriam. oũ xét: *tomouos por iuys da cauſa*: iudicem te cauſæ conſtituo. xét nhà ai: *dar buſca em caza de alguem*: ſcrutari domũ alicuius.

xỉ vả nguòi: *enuergonhar a alguẽ*: pudore aliquem afficere. nhuóc nha, xỉ vả xấu hổ, idem.

xỉ báng: *encontrar*: impugno, as. phỉ báng, ủy báng, idem.

xỉa rang: *eſgrauatar os dẽtes*: ſcalpere dentes. chết đâm chết xỉa: *as eſtocadas e arranhado cõ ganchos morras tu*: gladio transfixus vncisque dilaniatus moriare. maledictum.

xích con cho: *amarrar o cão cõ corda enfiada em bambù, pera que o cão não poſſa roer a corda*: ligare canem fune in arundinem indicam immiſſo, ne canis funem rodat.

xích, thần xích: *certo pao como couado que o feiticeiro tem na mão quando fas ſuas feiticerias*: baculus quidam in modum cubiti, quem veneficus manu apprehendit cum magicam artẽ exercet.

xiêm:

xiêm: *entalhos de fulas abertos em pao ou em papel*: incisiones florum in ligno aut papyro. áo xiêm con hát: *vestido de bailhadeiras*: vestes saltatricum. xiêm gẽy: *debuxos em papel*: delineationes in papyro figuratæ.

xiểm: *mexericar*: defero, fers. mách cũ ai, idem. gèm xiểm: *murmurando malsinar*: deferre alios cum detractione. xiểm làn cho quan đánh đòn: *relatar ao mandarim pera fazer castigar com pao*: deferre ad magistratum vt alius baculo percutiatur, gèm, cáo, idem.

xien, cái xien: *espeto, espetar*: veru, transfigere veru. xien gà mà nướng: *espetar a galinha pera assar*: verugallinam transfigere ad assandum. xien thịt bán: *espetar carne pera a vender*: transfigere carnem ad diuendendum. sic etiam de alijs rebus quæ transfiguntur aliquo bacillo ad commodiorem emẽtium vsum, sic gammari sic fructus &c.

xién, cái xién: *certo passaro como andorinha*: auis quædam irundini similis.

xiét: *poderse contar*: numerare posse. kẻ chẳng xiét: *não se pode contar*: numerari non potest. chẳng hay đùa xiét, khê lê chẳng hết, idem.

xiét, tlói xiét xuống: *irse polla agoa abaixo*: rapi secundo flumine, vel aqua defluẽte.

xiét lẽy của: *penhorar*; pignus pro debito accipere.

xiét, cái xiét: *certa rede de pescar como tesão*: rete quoddam ad pisces capiendos in saganæ modum. dủi, idem.

xiêu: *torto de coluna, aruore*: inclinatio in vnam partem vt columnæ, arboris &c. xiêu cột: *inclinarse a coluna a hũa banda*: inclinari columnam in vnam partem.

xiêu lảõ ai: *ganhar a vontade, ou inclinar o coração de alguem como com palauras brandas*: inclinare aliquem blando sermone.

xiêu đang: *desgarrar o caminho*. deuio, as. lạc xiêu đi, idem.

xin: *pedir*: peto, is. xin ai, xin cũ ai: *pedir a alguem*: petere

tere ab aliquo. xin keo, xin âm dươ-ng: *fazer sortes cõ caixas*: sortes monetis æreis exigere.

xinh: *cousa graciosa, bonita*: bellula, res, pulchellula.

xít, vide xüít.

xiủ; *roim*: malus, a, vm. xấu, idem.

xo chên: *cambra*: stupor neruorum breuis.

xô, đẽy xô đi: *empurrar*: impello, is. xô ra đẽy: *empurrar com o hombro*: impellere humero. bắt xô ngã: *empurrar com a mão e fazer cair*: impellendo manu terræ æquare, in terram prosternere.

xo, mưa xo xo: *estrondo da chuua grossa que vem caindo*: strepitus quem edit ingens pluuia.

xó nhà: *cantos da caza*: anguli domus. non dicitur de alijs rebus sed solum góc, quod etiam dicitur de angulis domus.

xỏ: *enfiar*: filo traijcere. xỏ chĩ ɓẽào hột: *enfiar contas coroa &c.* globulos precarios filo traijcere. xỏ gà mà nướng: *espetar a galinha pera assar*: cây xỏ rễ: *aruore lançar raìs*: agi altas radices ab arbore. xỏ tay áo: *vestir as mangas da cabaya*: immittere manus in manicas vestis. xỏ gươm ɓẽào: *embainhar a espada*: mittere in vaginam gladium.

xóc: *vascolejar o vaso ver se tem dentro algũa cousa*: agitare vas ad videndum an aliquid in illo supersit. xáo xáo, idem. đi ngựa xóc mềnh *andando a caualo vascolejar a barriga*: agitare corpus & intestina equitando. đi xóc xóc: *ir choutando o çauallo ou elephante*: succussare equum aut elephantem. xóc áo: *concertar a cabaya ià vestida pera ficar direita*: componere vestem iam indutam vt recta fiat.

xóc gai ɓẽào chên: *meterse espinho pollo pè*: infigi spinam in pede. xóc giàm: *meterse lascano pè*: infigi pedi frustum, vel lapidis, vel ligni, &c. xón bẽaò, idem. một xóc, hai xóc: *hũa espetada, duas &c*: infixio vna, in qua scilicet multa simul infixa sunt, duæ &c.

xôi:

xôi: *arròs pulò cosido*: oriza, quam lusitani pulò vocant, iam cocta. xôi ǒǎn: *arròs pulo que offrecem ao pagode*: oriza, quam pulò dicunt, iam cocta quæ offertur idolis. xôi ván, idem xôi gức: *arròs pulò vermelho*: oriza quam, pulò vocant, cocta & purpurea.

xoi nhà: *beiras*: imbrices. mái nhà, giọt, idem.

xoi: *comer pessoa honrada ou beber*: edere aut bibere primarias personas, at dea dua aut chúa dicitur, cầm thực. ăn ưống, dicitur de vulgo.

xói com: *reuoluer o arròs cozido pera ficar esmeuçado*: voluere orizam coctam ne conglomeretur.

xom, đảy xom xom: *saltar*. salio, is. xom xom: *o mouimento do corpo na copula carnal*: agitatio corporis in carnali copula. đi lại đéo, idem.

xồm, ngồi xồm: *por se em cocaras*: nitentem cruribus sedere in vacuo.

xóm: *alguãs casas iuntas em hum baixo*: adunatio domorum in vnum vicum.

xón: *picarse em cousa aguda*: pungi aliqua re acuta. melius xóc.

xốp: *cousa de pouca dura por não ser de vès*: breui corrumpenda res quia extra tempus immaturè capta. sồ xốp xốp, idem.

xớp, đẽa xớp ra: *tirarse hũa piquena de pelle que fica dependurada*: excoriari aliquam exiguam partem, ita vt pellis pendens remaneat. xước đẽa ra, idem.

xớp, gà xớp: *galinha de penas crespas e reuitadas*: crispis & retortis pennis gallina. xớp tóc lên: *cabello crespo e reuitado*, crispi & retorti capilli. nom xớp tóc lên, idem.

xót: *doer com ardor*: dolor cum quodam ardore. xót ruột: *ardor das entranhas como de fome &c*: ardor viscerum vt ex fame &c. thương xót: *ter compaixão doerse do mal alheo*: compati & dolere de malo alterius.

xốt đi: *fazer ir por força*: pello, is. melius xua đi, đuổi đi, nổ đi, xích khước.

xổũ

xôũ ḑěào: *arremeter de homẽs ou de animais*: iuuasio facta ab hominibus, vel ab animalibus. uoi xôũ đi: *o elephante arremete*: inuadit elephas.

xôũ huơng: *perfumar*: suffumigo, as. xoũ khói, idẽ. lửa xôũ ra *sair labareda* exire flammam ignis vt è fornace. xôũ lên, idem.

xốũ: *calçoẽs*: femoralia, vm. xốũ ngô: *calçoẽs de Chinas* braccę sinenses. xốũ đản bà: *saya de molher que trás de baixo da cabaya*: tunica muliebris quæ scilicet sub veste gestatur.

xủ áo cáp tay: *ter as maõs cubertas com as mangas da cabaya e iuntas diante do peito*: manicis vestis cooperire manus ante pectus vnitas. xủ xuống, idem. melius gủ xuống.

xứ: *Prouincia*: Prouincia, æ. thủ trấn xứ: *gouernador da Prouincia*: Prouinciæ gubernator.

xua: *enxotar*: abigo, is. xua đi *botar fora de caza* expellere domo. đuổi đi, duồng đi, xó ra, idem.

xưa: *tempo antigo*: olim. ngày xưa: *os dias passados*: præteriti dies. đời xưa: *antigamente, nos seculos passados*: quondam, præteritis sæculis. như xưa: *como dantes*: vt prius. xưa nay: *dès do tempo antigo atè agora*: ab antiquis temporibus vsque nunc.

xứa: *campainha*: campanula, æ.

xuâi, vide xuôi.

xüân, muà xüân: *primauera*: ver, veris.

xuất, vide xuốt.

xúc lẽy bát gạo: *tomar arròs como do cesto com porçolana*: accipere orizam vt è cista cum scutella. lẽy môi xúc com. *comer arròs com colher*: implere cochleare oriza ad vescendum.

xức: *vntar, vngir*: vngo, is. xức thuóc: *vntar com mezinha*: vnctionem adhibere ad medendum. so thuóc, idem. xực tóc: *vngir os cabellos*: vngere capillos, vnguento linire comam.

xui: *instigar*: instigo, as. ma quỉ xui khiến nguời ta: *o diabo tenta aos homens*: tentantur

tantur homines à diabolo.

xuy đồũ: *zarauataua*: zarbatana, æ. thổi xui đồũ: *atirar cõ zarauatana*: zarbatana iaculari. xuy hiệu khí: *dar ſinal com trombeta*: tuba ſignum dare.

xuy vàng: *dourar forrando cõ ouro*: tegere auri laminis. xuy bạc: *pratear forrando com prata*: tegere argenti laminis.

xüít qua: *paſſar rente algũa couſa*: iuxtà tranſire aliquid ita vt tantum non attingat. đạn xüít qua đầu: *paſſar o pelouro rente da cabeça*: propè caput tranſire globulum tormentarium. xít qua, xút qua, idem.

xung: *contrario*: contrarius, a, vm. nước là xung lửa: *agoa he contraria ao fogo*: contraria eſt aqua igni. xung nhau *não combinar entre ſi*: contrariari ſibi inuicem, minimè cõuenire inter ſe, aut non benè ſimul eſſe, ſuperſtitio paganorum quia putãt ętatis annos aliquãdo minimè cõuenire inter virũ & vxorem & ideò aut carere filijs, aut morbis affici aut ſe inuicem non diligere.

xung, di xung xang: *ir de preſſa como correndo cõ paſſos muitos amiudados*: velociter ambulare vt currendo, paſſibus velociter repetitis. mau chên, idem.

xưng: *confeſſar*: fateor, eris. xưng ra, idem. xưng tội: *confeſſar os pecados*: confiteri peccata. khảo lược cho xưng ra: *fazer confeſſar com tormentos*: confeſſionem cruciatibus extorquere. xưng đạo ra: *profeſſar a ley*: profiteri legem. xưng mềnh là thày: *profeſſarſe por meſtre*: profiteri ſe magiſtrum, velle haberi pro magiſtro: xưng mềnh la Annam: *dar ſe por da terra de Annam*: profiteri ſe Annamitam. xưng mềnh là ai: *quem ſois vòs*! quis es tu?

xuóc rác: *varrer*: verro, is. quét, idem.

xước dĕa ra: *esfolarſe a pelle hũ pouco*: detrahi pellem paululum.

xuôi, di xuôi: *ir com a corrente*: ſecundo flumine procedere. xuôi nước, idẽ. gió xuôi: *vento polla popa*:

ſecundus ventus.

xuông: *decer*: deſcendo, is. xuông thuyèn: *embarcarſe*: deſcendere in nauigium, nam ſupponunt terram eſſe altiorem aqua, atque ideò venientes in nauim deſcendere & contra. len đất: *deſembarcarſe*: aſcendere è nauigio in terram. xuống dưới: *decer abaixo*: deſcendere inferius. lên tlên: *ſubir arriba*: aſcendere ſuperius.

xương: *oſſo*: os, oſſis. cột, idem. xương thịt: *carne e oſſo*: caro & os. bọ chàng một xương một thịt: *marido e molher são a meſma carne, e meſmo oſſo*: maritus & vxor ſunt eadem caro & idem os. chó gặm xương: *o cão roe os oſſos*: oſſa rodit canis. xương cá: *eſpinhas de peixe*: ſpinæ piſcis.

xương, cây xương rồng: *leiteira*: lactaria, æ. arbor quædam ſic dicta quia ex illa quidam humor in ſpeciem lactis erumpit.

xương sống: *eſpinhaço*; ſpina dorſi. xương sườn cụt: *coſta piquena a baixo do peito, coſtela*: coſta, æ.

xương quạt: *os rayos do abano*: radij flabelli.

xưởng: *caſa de galès em que ſe recolhẽ, e poem em eſtaleiro cubertas do ſol e da chuua*: domus triremium, in quibus ſcilicet à pluuia & ſole defenduntur. xưởng thuyền lé, idem.

xưởng ten: *nomear alguem como por rol*: vocare nomen alicuius tanquam è catalogo.

xuất, ra: *ſair*: egredior, deris. exeo, exis.

xút, vide xuất.

xũ, vide xung.

FINIS.

Laus Deo Virginique Matri.

APPENDIX.

QVamuis in introductione monuerim ad vitandam signorum aut accentuum multiplicitatem me nolle vti signo duorum punctorum ad significandam diuisionem syllabæ; experientia tamen docuit super literam, v, maximè in principio dictionis positam & liquescentem cum scilicet est vocalis, nullo aptiori signo id posse ostendi quam duorum punctorum, vt, üi, *solor, aris ad distinctionem, v, consonantis, vt,* vi, *coma equina. præterea cum non vtamur litera, i, nisi vocali in idiomate Annamitico id maximè aduertendum pro lusitanis in principio & presertim medio dictionis, vbi indiscriminatim vtimur, vel litera, i, vel etiam, y, ita tamen vt semper sit pronunciandum, i, more Italico non Lusitano, idemque omninò valeat atque, y, ita vt idem sit yeo & ieo,* thuièn & thuyèn, cuyen & cuien *& sic de alijs. Denique non mirandum si multa errata in hanc primam huius idiomatis editionem irrepserint ob varietatem accentuum qui interdum effugiunt typographi obtutum, alia etiam erunt procul dubio quæ meam præterfugiunt aciem, quorum correctionem linguæ peritis commendo meque eorum iudicio libenter subijcio. errata quæ in declaratione linguæ initio ex inaduertentia omissa sunt hic notantur.*

Errata declarationis linguæ corrige.

Pag. 4. lin. 17. hà: há. 11. 30. ngũn: nhũng. 22. 5. cử: cử. 31. 1. nghét: ghét. nhéo: nhèo.

Erra-

Errata Dictionarij linguę Annamiticę corrige.

Columna 2. linea 14. có,ai,đi: có ai đi. columna 7. lin. 6.ăn: ăn. col. 17: lin.25. len: lên. 19. 10. bày: bài. 25. 12.ien: yen. 29.19.băt, bớ: băt bớ. 31. tàm tám. 30.21. cày: cây. 33.15.bện: bẹn. 37.33.blac:blác.38.2.blắc:blác. 42 8. đáng: đàng.20.bleo: blẹo. 53.16.tăọc: tăóc. 54.19. gây: gậy. 60.27.bũ, bũ: bụ, bụ. 67.5.ꝺáng: ꝺàng. 12. tlôm: tlộm. 68.10.ꝺề: ꝺể. 72.16.ꝺớt:ꝺót. 74.11.ꝺụũ: ꝺụ. 80.1.họt: hột. 83.25.đău: đầu. 85.7.can: cạn. 95.11. đàn:đèn.98.16.lọn:lộn.108.22.chip:chíp.110.16.cõ:con. 121.16.chừng nào: cao chừng nào. 125.9.cũo: cüo. 135. 3 coũ:coũ. 137.32.cửa:của.143 11.cuòn cuôn. 158.33. dĕanh: dĕành. 160 13. nên: nền. 161.16. du: dù. 163.12. dĕa: dĕạ. 167 15.do. dĕò.176.13.bẹm bẹn. 181.30.nhúc: nhức. 182.11.doục:đọuc.183.16.dủ: đủ 193.33.đậi:đại. 196.6.dấm:đấm.9.dấm:đâm.199 7.lân lận 202.14.đàng: đảng. 214.7 đề: đề. 237. 15. đòũ: đóũ. 239.7.sà: sá. 250.3.em.êm.10.saõ:saò. 253.30.con:gà con.262 3.gat: gạt. 263.16.gể gé: gé. 267.14.ghe: ghé:268.10.nần gần. 17.minh: mềnh. 270.31.blai: blái.285.20. tẩy: tây. 289. 31.giòn giờn. 293 30 giựơng giương.294.1.giướng: giương. 14. giương: giường. 296. 10.chĩ:chỉ. 308.7. lam làm. 312.4.tlặt:thặt. 314.22.hưng:hứng.316.7.háo: háõ 24.hấp idem cá: hấp cá,idem. 320 4.nhười: người. 17 sư: sự. 321.7.gặy: gậy. 322.1. thải:thảy. 324. 9 hiếu: hiểu. 326.31.họ: hộ. 327.3. hò: hộ. 329. 13. hŏé: hóê. 333.12.miêng: miệng. 342.25.cưới:cười. 344.19.thân: thần. 355.17.kânh: kênh.20.kêm: kềm.21.kim: kìm.361. 13.kấn: khấn. 364.31.khơm: cơm. 366. 18. ăn: ăn. 371. 19.khŏan: khŏang. 374.8.bien:biển. 375.23.khoũ khổũ. 377.7.khuiet: khuiết. 380.24.ngưa: ngựa. 382. 13. đáu: đáo. 391.13.lắc: lác. 396.24.đạn: đan. 400. 8. láo, dáo:

láo

láo dáo. 408.1.ghe: ghé. 419.6. lứ: lưng. 20.lò lung: lỗ lang.427.16.phum: phủ. 432. 8.lứ: lủng. 27. luới: lưới. 435.13.lan: lấn. 436.17.laõ: láõ. 446:15.ſưng: sùng. 26. non. nón. 448.8.măt: mắt. 449 10. ngươi: người. 454. 20. mạo: mao, hòũ mao. 455. 16. măọc: mâọc. 462.19. án: ăn. 463. 24.mềm: mềm. 480. 4.cho: chó. 20. móm: mớm. 23.com: com. 481. 31. tả: cá. 488. 2.mướng: mướng. 17.mouc: mọuc. 26.thản: khản. 490. 2.càm: cạm. 494 5.vo: vò. 27 mủ, cái mủ. mủng, cái mủng. 502. 31. nam: năm. 504.29 nan: nặn. 505. 8. chiû: chịu. 509. 19. vo: vò. 511.33.bứ: bứ. 526 13. ngât: ngật. 530 19. giơ; giờ. 532.25.ngõêt: ngõệt. 533 24.ngoi: ngồi. 534.3. ngói: ngòi.5.ngói ngòi. 537.10.ghé: ghế. 539.22.nguiên: nguiẹn. 540.3.ngước: ngược. 542. 4.ngước; ngướt. 546.1.iò; giò. 24.rươu; rượu. 547. 27.nhán; nhăn. 31. nhăn; nhặn. 548. 3. nhăn nhăn; nhàn nhàn. 30.dỉn; dận. 552.22.moi: mói. 556.14.khọũ; khóũ. 565. 28. no vel tlảõ: noi, vel tláõ. 567.27.ben; lên. 570.31.cou; con. 576. 33.lòn; lọn. 585 5.óc; ốc. 7.oc: ốc. 29. ôn, ngũ ôn, vide ngũ. omiſſum eſt ex inaduertentia & hoc loco addendum. ngũ, nam: *cinco*: quinque. ngũ ôn: *diabo que quando muitos morrem ou adoecem lhe atribuem o mal*: diabolus cui tribuitur malum cum multi, vel in morbum incidunt, vel moriuntur. 591.11.bĩa; bia. 592. 4.cõ-u; cũ-u. 594.32.làũ; làõ. 595. 5.mệnh; mềnh. 604. 2.kiều; thiều. 621.6.vôi; voi. 635.19.rám; rấm. 636.14.kựng; cứng. 637.23.chon; chôn. 639. 7.rơng; rống. 642.33. rát; rắt. 645.16.rõ: rẽ. 648.7.cớ: cờ. 29.nhạu: nhau 650. 1.dể: để. 653.2.câu: cau. 654.25.rán: răn. 31.rơm: cơm. 655.1.com: cơm 656.7.rớn: rờn. 13.rớn: rờn. 27. cấp: rấp. 457,9. đén: đến. 664.31.rũ: rụ. 669. 21. sách: săch. 674.4 dễy: dêy. 12.săn: ſan. 680.6. ſaõ sáõ. 21.sách săch. 680.6.đoi: đoi. 694. 1. sõ-i, nói ſaõ sõ-i: sõi, nói ſaõ sõi.

2. sõ-i:

2. sõ-i: sõi. 702. 24. mót: mút. 703. 14. hếc, hết. 705. 6. đứt: đức. 713. 7. coc: cọc. 714. 21. phủ: phú. 716. 20. tay: tây. 723. 2. lieng tánh: lien tắng. 739. 21. doũ: dẹoũ. 740. 15. thân: thăn. 745. 31. này: nầy. 747. 15. hŏang. hŏàng. 750. 18. thŏáng: thŏắng. 751. 20. thảu: tháu. 752. 12. cáp: tlộm. 28. tu: tù. 754. 18. tau: tàu. 755. 11. nàu. nào. 759. 4. thủ: thủng. 761. 5. thic: thíc. 762. 24. tích: thíc. 768. 24. dủ: dủng. 770. 31. đia: đia. 775. 14. thổi: thổi. 777. 11. ḉiet: ḉiét. 24. thứ: thữ. 787. 5. thướ-ng: thươ-ng. 788. 4. tlen: tlên. 790. 30. vo: vô. 799. 33. ſư: ſự. 801. 12. danh: đanh. 808. 19. rŏc: róc. 809. 3. tlẽ: tlễ. 6. tlẽ, áo tlẽ: tlễ, áo tlễ. 19. tlền: tlên. 31. tiền: trền. 811. 1. tlŏc: tlọc. 4. trŏc: trọc. 812. 20. vô: vò. 824. 23. dảo: he. 827. 32. cái cai. 829. 11. ngay: ngày. 832. 30. biet: biét. 836. 7. ton: tôn. 853. 13. ſo-u: sõ-u. 856. 5. júc: súc. 859. 11. vấn: vặn. 860. 25. váng: văng. 865. 11. aô: áo. 867. 22. via vía. 871. 3. ruo-u: ruọu. 33. vôi: voi. 874. 25. vát. vất. 875. 32. nuò-i: nguò-i. 876. 13. ḉai: vay. 880. 3. luo-c: tluớc. 882. 20. xan: xán. 883. 3. taóc: tăóc. 885. 20. taóc: tăóc. 888. 15. đâm: đâm. 20. cho: chó. 891. 15. xo: xô. 892. 1. cầy: cây. 893. 11. xôi: xối.

Erros na lingua Portugueza com ſua correição.

Coluna 1. *Nao: Não.* 7. *As velas: com as Velas.* 9. *Radij: Radius.* 10. *cubicar: cubiçar.* 10. *forada: forrada.* 12. *Boião: Boyaõ.* 7. *Nnrte: Norte.* 18. *boſpedar: Hoſpedar.* 23. *maderia: Madeira.* 24. *Paſſaos: Paſſaros.* 26. *na bocca: à bocca.* 36. *Naſcate: Naçate. Vaſinllo, Vaſinho.* 44. *Outios: Outros. eabelo cabello.* 47. *minochas: miochas.* 48. *Alacrã: Alacral.* 48. *nono nouo.* 51. *deſcorfes: deſcortes.* 56. *leuando: Tirando.* 84. *ſuperſtição ſuperſtição.* 85. *laranguego: caranguejo.* 90. *chapeu chapeo.* 9 . *pertendar: pertender.* 115. *ſoubre: ſobre.* 129. *damoer. demoer.* 134. *Maſto: Maſtro.* 192. *baſle: baſto.* 193. *cillas: cilhas.* 199. *vedor: veador.* 227. *ſententialia ſentencia-*

la.

la. 249. *finisce: acaba.* 258. *tabalos: trabalhos.* 305. *vai: via.* 322. *Interiecção: Interjeição.* 460. *Bom tapada: tapada.* 466. *poucacão: pouoação.* 521. *hasto basta.* 691. *apalpadelar; apalpadelas.* 672. *sarralhero: sarralheiro.* 801. *peize: peixe.* 811. *a notho: a nhoto.* 821. *faça: faço.* 837. *vassalhos: vassallos.* 893. *baixo: bairo.*

Errata linguæ Latinæ corrige.

Columna 3. siluis: syluis. eximus: eximius. 15. suila: suilla. 23. malenconicus: melancholicus. cælum: cœlum. linguex: ligneæ. 29. ērigere, erigere. 30. folicitudinibus: sollicitudinibus. 40. rotondus: rotundus. 60. talitum: talitrum. 73. fellis: felis. 85. feces: fæces. 96. Med. scalplum: scalprum. 130. resipio: resipisco. 131. gibba, æ, gibbus, bi. 133. dœmon: dæmon. 135. eleemosinam: eleemosynam. 164. grassa: crassa. 175. cathalogum: catalogum. 196. sæminata: seminata. 201. rcuma: rheuma. 208. iunititur: innititur. 213. gratioso: gratiosus. 214. sæmen: semen. 221. que: quæ. 227. candentia: cadentia. 230. prætens: præsens. 230. tempos: tempus. 236. alium: aluum. 237. vno vni. 271. ferræ; ferreæ. 275. frudulenter: fraudulenter. 277. cedari: sedari. 278. foco: foro. 279. sæmen: semen & sic in cæteris. 282. immiti; immitti. 280. inserrupere; interrumpere. 291. sæmen: semen. 301. vteum: vtcum. 320. insultus; insulsus. 370. serrebella; terebella. 407. sacricium; sacrificium. 420. ventis; ventris. 431. gibbus; gibbosus. 443. leminetur; seminetur. 462. ctiam; etiam. 471. termonē; sermonē. 483 dias; dies. 502. Preteritu; præteritus. 550. cætura; cælatura. 560. annis; annus. 599. cochear; cochlear. 801. æqualis, æ; æqualis, e. 890. sagana: sagena. 891. bellula, res: bellula res.

INDEX
LATINI SERMONIS.

PRæcedenti dictionario necessarius visus est index qui complecteretur omnia vocabula latina quæ in illo sunt, ad hoc vt è vocabulo latino possit quicunque voluerit vocem Annamiticam seu Tunchinensem reperire: quæsita nimirum columna in qua illa ponitur, simul cum explicatione latina. Ad maius vero compendium vnamquamque columnam in tres partes diuidimus principium scilicet, medium, & finem, quæ notantur vnà tribus literis P. M. F. adhibitis ante columnæ numerum. p, denotat columnæ principium quod vndecim circiter lineas priores comprehendit. m, designat medium, totidem fermè lineas complectens in medio columnæ. f, denique finem significat, nempe vndecim ferè postremas lineas columnæ cuiuslibet; quod non solum ad facilè inuenienda vocabula proderit, sed etiam ad confusionem vitandam.

AB

ABacus. ei. f. 22.
Ab antiquis temporibus, vsque nunc. p. 896.
Ab infantia. p. 57. p. 840.
Abinitio. p. 210.
Abigo, is. f. 895.
Abijcere è memoria. f. 625.
Abijt, & iam præterijt. p. 809.
Abluere caput fricando. m. 297.
Abluere os. f. 702.
Abluere totum corpus. p. 725.
Abluere vrceolum. p. 703.

AB

Abluo, is. f. 702.
Ab occasu solis vsque ad tenèbras. m. 107.
Aborsus, vs. m. 639. p. 667. f. 672. p. 679. p. 706. m. 801.
Abortiuus, a, vm, maledictum quod pueris dicitur. f. 85.
Abripere vi vestem. p. 426.
Abrumpi. p. 257.
Abscindere arborem securi. p. 272.
Abscindere in transuersum, vt ar-

arborem. p.232.
Absconditus à sole. p. 372.
Abscondo, is. p. 283.
Absens, ntis. f. 860.
Absoluisti iam illud negotium, aut certè nondum. f. 653.
Absoluo, is. p.774.
Absolutionem Sacramentalem conferre. p.274.
Absolutum nondum est. f.653.
Absque conducto edere orizam. p. 375.
Abstergere faciem. p.120.
Abstineo. es. p. 365. m.380.
Abstinere ab aliquo cibo. f. 6.
Abstinere à carnibus. m. 365. m.380.
Abstine à carnis comestione. f.242.
Abstinere à confortio aliorum propter vicinum partum. f. 137.
Abstinere à quibusdam cibis vt puerperæ. m. 365.
Abstinere à vino. m.380.
Abstrusi sensus propositio. p. 800.
Accedere itaut attingat. p.721
Accedo. is. f. 11.
Accendere lucernam. m. 95. f. 234.
Accendi ligna. m. 33.
Accendo, is. f.234.
Acceptor personarum. m.716.
Accessum facilem habere ad aliquem ex cõsuetudine. p.626.
Accessus, & recessus maris, fluxus, & refluxus. m.641.

Accidere, vel offendere infortunium. f.261.
Accidit mali nihil. p. 591.
Accipe. p.90. p.408.
Accipere arcem. m. 90.
Accipere atramentum penna, vel penicillo. m.39.
Accipere ensem ad interficiendum. m.408.
Accipere orizam vt è cista cum scutella. m.896.
Accipere penicillum dicitur de magistro dum discipulos docet. m. 60.
Accipere reliquias ad sui custodiam. m. 408.
Accipere reliquias eduliorum è conuiuio. f.816.
Accipe scopas, munda domum. f. 626.
Accipere, vel deferre manu. f. 881.
Accipio. is. p.90. p.408. p.410.
Accusari à multis vt ab integro pago. p. 137.
Acculo. as. p.87. m.380.
Acerbus. a. vm. p.117.
Aceruus lignorum ardentium. m. 237.
Aceruus mercurij. m. 153. m.472.
Aceruus orizæ. m. 237.
Aceruus palearum. m. 237.
Aceruus terræ. m. 132.
Acetaria, orum. f. 267.
Acetaria, quibus caro immiscetur. m.369.
Acetum, i. f. 264. f.535.

Ace-

Acetum conficere. f. 256. f. 264.
Acetum nondum accepit vires. f. 312.
Acetum validum. f. 694.
Acie præeunte papyrum scindere cultro. f. 640.
Acies, ei. p. 433.
Acies cultri. m. 433.
Aconitum, i. p. 676. p. 743. f. 865.
Acrimonia, æ. m. 290.
Actor, is. p. 605.
Actutum, m. 384.
Acuere cultrum &c. m. 446.
Aculeus, vi scorpionis. p. 565.
Acumen penicilli. p. 534.
Acus, vs. f. 381.
Acus centum, carta simul inuolutæ. f. 381.
Acus foramen. f. 381.
Acus valde tenuis. f. 381.
Acus in certo numero simul colligatæ. p. 27.
Acuta res in extremitate. m. 555.
Acutus. a. vm. p. 178. f. 667.
Acutus gladij mucro. m. 555.
Acutus gladius. f. 667.
Ad. p. 213. f. 441. p. 551.
Ad adorandum. f. 441.
Adæquare solum. p. 43.
Ad arietandum incitare. m. 342
Ad cultum Dei erigere Ecclesiam. m. 213.
Ad docendum addiscere linguam. m. 213.
Ad minuendum. p. 445.
Additamentum vestis. p. 103.

Addo, is. m. 755.
Adeò dies non est. m. 449.
Adest domi. m. 583.
Ad gubernationem capescendam proficisci. m. 547.
Adhærentes rebus haberç manus ad furandum. p. 861.
Adhæreo. es. p. 33. f. 173. p. 870.
Adhærere lutum pedibus. p. 33.
Adhærere verbis libri. m. 137.
Adhæret manibus. f. 173.
Adhibere ad os. f. 339.
Adhiberi à Rege solita in negotijs persona. p. 324.
Adhuc aratro terram scindit. m. 199.
Adhuc est, adhuc viuit. f. 307.
Adhuc est alta nox, dormi. f. 376.
Adhuc est iuuenis. p. 132.
Adhuc multum supereſt. m. 507.
Adhuc multum supereſt, accipe amplius. p. 694.
Adipisci animũ alterius. p. 773.
Adipisci gradum supremum literatorum. p. 225.
Adiuuare alios. p. 884.
Adiuuare vires, seu infirmitatem. f. 294.
Adiuuo, as. p. 604.
Adminicula domini adhibere, ne decidat. m. 572.
Administrare regnum. m. 702.
Admirantis particula. m. 53.
Admittere simultatem, quæ statim escanescat. p. 414.

Admitto, is. p. 779.
Admoneo . es. f. 11. m. 158. m. 165. m. 556.
Admouere aliquid propè oculos ad inspiciendum an sit rectum . f. 539.
Admouere aurem . m. 267.
Ad nihilum valet. m. 513.
Adolescens . tis. p. 38. p. 802.
Adoptiui . f. 131.
Adora e idola, & cœlum. f. 394
Adorationis locus . p. 772.
Adoro, as. m. 394. f. 771.
Ad, pro . f. 108.
Ad quem spectat? f. 543.
Ad quid. m. 103. p. 395.
Ad rem non pertinens . m. 68.
Adrepere vt hederam . p. 411.
Adsum, es. m. 583.
Aduenio, nis. m. 216. f. 724.
Aduenire ex improuiso , audiendo quid dicatur . f. 409.
Aduersa pars aciei in ferramẽtis . f. 697.
Aduersa pars aciei in gladio, &c. f. 697.
Aduersarius, ij. p. 584.
Adulor, aris. p. 601.
Adultera . æ, m. 98.
Adulterinum argentum. p. 272.
Adunatio domorum in vnum vicum . f. 893.
Ad vrinam expellendam ire . m. 531.
Adusta facies à sole . m. 635.
Adustus inclementia Cæli fructus, vel vredine, f. 731.
Ædificare murum lateritium, p. 886.
Ædificare murum vel arcem . m. 886.
Æger, gri . m. 37. p. 400.
Æger decumbens . f. 585.
Æger desperatus à medicis . m. 211.
Æger valde . p. 415.
Æger valdè debilis iam morti proximus . f. 554.
Ægritudo, nis. æger, gri . f. 414.
Ægrotare ex hausti insalubrium aquarum . m. 517.
Ægroto, as. f. 585.
Ægrotus, ti . m. 209.
Ægrotus, a, vm. p. 351.
Æmulari inuicem in bonam partem . p. 593.
Ænea moneta vna, duæ &c. p. 237.
Æquale, & valde planum . m. 742.
Æquales inuicem . p. 25. p. 221.
Æqualis, le . p. 25. p. 31. f. 218. m. 429.
Æqualis, e. f. 716. m. 801.
Æqualitas sociorum . p. 713.
Æqualiter cecidere simul . f. 218.
Æquare solum aqua . p. 43.
Æquari cum exaggeratione . f. 524.
Æquata res, m. 22.
Æquiparo, as. f. 677.
Æquo, as. p. 370.
Æquus in calculationibus. f. 96.

Æris filum. m. 751.
Æris lamina. f. 751.
Æris moneta. p. 237.
Æris opus conficere percutiendo. m. 751.
Æs, æris. p. 236. m. 751.
Æs alienum soluere. f. 564.
Æstas, tis. m. 318. p. 486.
Æs ferruminare. f. 751.
Æstimare res quanti sint valoris. f. 222. m. 871.
Æstimare plus minus rem quãtum valeat. f. 871.
Æstimare examinando quoties plus minus, f. 871.
Æstimo, as. p. 355. m, 441.
Æstimationem magnam de seipso habere. m. 832.
Æstus, vs. f. 505.
Ætatem quamnam habes? m. 845.
Ætatis anni. m. 843.
Ætatis anni, m. 845.
Ætatis modicæ. f. 808.
Æternus. a. vm. f. 230.
Affabrè facere. f. 365.
Affabrè facta res. m. 365. p. 411.
Affabrè quid factum, pulchrũ. m. 40.
Affectu venereo in alterum ferri. m. 591.
Affici erga aliquid. p. 324.
Affici legi. m. 475.
Afflat ventus. m. 344.
Afflictio, onis. f. 12.
Aflictio propria. f. 374.
Afflictus, a, vm. f. 139. f. 416. m. 508.
Afflictum cor. f. 101.
Afflictus vultus. p. 369.
Affluens, ntis. f. 561.
Ager, gri. m. 577.
Ager decem mensuras continens &c. m. 458.
Agere gratias. m. 712.
Agger, is. p. 431.
Agger fluminis. m. 234.
Aggerem fluminis impetui opponere. f. 234.
Aggerem impetu fluminis confringi. m. 200.
Aggere flumen impedire ne inundet. m. 200.
Agi altas radices ab arbore. p. 892.
Agitare corpus ambulando. f. 882.
Agitare corpus, & intestina equitando. m. 892.
Agitare infantem in cunabulis. p. 658.
Agitare vas ad videndum an aliquid in illo superfit. p. 892.
Agitari. f. 37.
Agitari elephantem. p. 38.
Agitari in loco pensili. p. 238.
Agit vt addiscat. m. 309.
Agitatio nauis. p. 38.
Agit decimum annum. p. 513.
Agglomerare fila. m. 618.
Agglutinare tenaciter. p. 674.
Agnosco. is. m. 173.
Agnus Dei, seu cera benedicta, vel aliæ imagines cum

in-

indulgentijs. f. 598.
Agricola. æ. p. 86. p. 572. p. 604.
Agri in quibus seritur oriza. p. 663.
Agros orizæ colere. p. 663.
Ahenulum ad calefaciendam aquam, m. 4. f. 36.
Ala, æ. p. 5. m. 86.
Alacer. m. 162.
Alas extendere. p. 66.
Alauda. æ. f. 71. f. 104.
Alba ardea. m. 21.
Alba vestis. m. 18.
Albescit iam dies. f. 676.
Albumen fructus indici, quem areca vocant. f. 402. p. 403.
Albumen oui. f. 402. f. 806.
Album perfectum. p. 805.
Album vt ardea. p. 805.
Albus, a, vm. p. 18. p. 21.
Albus bubalus. m. 18.
Albus equus. m. 18. m. 21.
Albus valde. p. 424.
Albus vt ardea, idest albus vt nix. f. 125.
Alea ludere. m. 833.
Alcator, ris. m. 128. m. 203.
Alere gallinas &c. p. 577.
Alicuius contubernio se ascribere. f. 23.
Aliena res. m. 541.
Alienas in regiones proficiscì. m. 541.
Alligare aliquem lacertis. m. 59.
Alimenta per iudicem assignata. m. 28.

Alimenta ex iudicis mandato. m. 125.
Alimentum quotidianum. m. 183.
Aliquantulum adhuc volo. m. 500.
Aliquid comedas. p. 269.
Aliquid ne interest? p. 507.
Aliquis neiturus est. f. 2.
Aliud. p. 359.
Alius, a, vd. f. 731.
Alligare porcos, gallinas &c. m. 811.
Allij dens, seu particula. p. 823.
Allij spica. f. 822.
Allium. lij. p. 137.
Alo, is. m. 596.
Alloquor dominationem suam. m. 106.
Altare ris. m. 22. f. 226. f. 771.
Altariolum, in quo primum magistrum vniuscuiusque artis colunt. f. 698.
Altariolum superstitiosum magistrorum seu inuentorum alicuius artis. m. 22.
Altaris imago, vel oratorij. p. 772.
Alternare se inuicem. p. 229.
Alternari inuicem. f. 734.
Altitudinis trium vlnarum. f. 242.
Altitudo, nis. f. 242.
Altum mare. p. 374. f. 872.
Altum mare petere &c. p. 873.

Altus, a, vm. f. 86.
Altus, a, vm. m. 381.
Alueus in quo fit similago. p. 450.
Alumen, nis. p. 598.
Alumen saporis acidi. p. 598.
Alumen saporis salsi. p. 598.
Amænus, a, vm. m. 456.
Amænus locus. m. 456. f. 656.
Amænus, & viridis locus sine calore molesto. p. 547.
Amant se inuicem. m. 855.
Amare se inuicem. f. 182.
Amarus, a, vm. p. 202. f. 369.
Amazonum regio. f. 572.
Ambo. f. 679
Ambo, orum, f. 853.
Ambo, onis, m. 5.
Ambo viui, & sospites, f. 679.
Ambulare in circuitu, p. 166.
Ambulare per æstum aut pluuiam, p. 164.
Ambulationes primæ infantiũ eum ambulare incipiunt, f. 122.
Amburere nauigium, p. 783.
Amens, tis, m. 332.
Amicitia, æ, m. 552. f. 526.
Amicitiam inire, p. 527.
Amita, æ. p. 125.
Amita Regis cocincinæ, m. 485.
Amittere aliquid non aduertante eo, qui deferebat, p. 655.
Amittere colorem tinctura, p. 853.
Amitti splendorẽ seriei, p. 853.

Amittit vestis colorem pristinum, f. 589.
Amitto, is, p. 457.
Amo, as, in pretio habere. f. 350. p. 464. m. 475. f. 817.
Amor superioris erga inferiorem, p. 499.
Amoueri à dignitate, f. 627.
Amphora vini. p. 31.
Ampla papyrus, m. 622.
Amplarum manicarum vestis. f. 30.
Ampla tela, quia pecten est amplum, vel è contra, m. 369.
Amplector eris. m. 12. p. 52. p. 70. m. 585.
Ampulla, æ. amula, æ. m, 418.
Amputare circumquaque. m. 795.
Ananazius, ij: fructus indicus ita dictus. m. 292.
Anas, tis. p. 870.
Anchora æ. f. 202. f. 514.
Anchorę vncum adhęrere solo. p. 515.
Anchorã adhærere maris profundo. f. 202.
Anchoram attollere. p. 203.
Anchoram demittere. f. 514.
Anchoram submittere. f. 202.
Angeli. p. 741.
Angelvs, i, p. 763. p. 792.
Angina, æ. tumor gutturis. p. 36. p. 315. f. 350. p. 434.
Angina labores maledictum. p. 36.
Anguis, is. p. 636.

Anguli domus. f. 891.
Anguli pilei. m. 367.
Anguli vitri triangularis. m. 367.
Angulus, i. m. 367.
Angulus domus. p, 296.
Angulus, vt tabulæ &c. p. 296.
Angustus, a, vm. p. 113. m. 321. p. 334.
Anhelare ex lassitudine. m. 772.
Anima, æ. f. 336.
Animæ defunctorum. f. 336. p. 441.
Anima eius qui sepultura careret. m. 125. f. 336.
Animæ tres sunt in mulieribus, &c. m. 337.
Animal à morsu deterreri, & abscedere. f. 506.
Animal leoni simile. m. 524.
Animalia. f. 126.
Animalium species. p. 566.
Animalium species sunt sex, scilicet magis domusticæ. p. 703.
Animal pingue valde. m. 456.
Animam ingredi corpus &c. m. 604.
Anima rationalis. p. 337. p. 410. p. 833.
Animas defunctorum superstitiosè aduocare. f. 336,
Anima sensitiua. p. 337.
Animas tres habent viri, & septem spiritus &c, m. 337.
Anima vegetatiua. p. 337.
Animus peruersus. f. 401.
Anisij sapori similis herba. f. 333.
Annichilari. f. 341. m. 375.
Annoto, as. m. 35.
Annona, æ. f. 842.
Annularis, is. f. 534.
Annulum cælatum deferre. p. 550.
Annulus, i. p. 550.
Annulus ferreus. m. 142.
Annulus simplex absque cælatura. p. 550.
Annus, i. m. 502. f. 560.
Annus equi. f. 530.
Annus futurus. f. 502.
Annus hic. f. 502.
Annus, mensis, dies, qui respondent illi animalis nomini tanquam signo cælesti. f. 843.
Annus præteritus. f. 502.
Annus proximè sequens. m. 631.
Annus tredecim mensibus cõstans, p. 558.
Ansa diotæ. f. 617.
Ansa, vnde quid accipitur, vel tenetur. m. 617.
Anser, ris, p. 536.
Antequam, m. 366.
Ante vt factum est, ita etiam post, p. 816.
Antiquitus, ab antiquo, olim, p. 776.
Antigraphum, i. f. 24.
Antrum, i. m. 312.
Aperio, is, m. 65, m. 359. f. 475. p. 791.
Aperire brachia in Crucis formam,

mam, p. 278.
Aperire caput, m. 90.
Aperire dentes ex rabie, p. 528.
Aperire cannam, m. 138. f. 475.
Aperire literas sigillo munitas, f. 475.
Aperire oculos præ timore, p. 813.
Aperire os, f. 305.
Aperire paludem, &c. f. 748.
Aperire pectus ad illud refrigerandum, m. 340.
Aperire sigillum ideſt finiri feriales dies, p. 8.
Aperire syluas ad locum ampliandum, m. 476.
Aperire tabulas ad typographiam finicam, f. 89.
Aperire viam, f. 596.
Aperiri, f. 762.
Apertum diotæ os non obturare, p. 530.
Apes vel apis, is, p. 11.
Apoſtema patens, f. 407.
Apoſtoli, m. 223.
Apoſtoli, orum, m. 818.
Apparere aliquid alterius ſæculi, p. 323.
Apparere Angelum, m. 323.
Apparere in ſomnijs, f. 483.
Appendere veneficiorum papyros, m. 830.
Appendo, is, p. 409. f. 809.
Appetitus mulieris grauidæ ad edendum, aut bibendum, &c. m. 652.
Appeto, is, f. 736.
Apponere frænum equo, m. 801
Apponere galerum, m. 570.
Apponere medelam vulneri, p. 801.
Apponere ſcalam, f. 17.
Apprehendere capillis aliquẽ, f. 182.
Apprehendere librum, m. 82.
Apprehendit canis dentibus oſſa, vel rodit illa, m. 2, 8.
Apprehendo, is, m. 503.
Apriens locus à vento, p. 372.
A principio vſque nunc, p. 501.
Approbare inclinando caput. m. 262.
Approximari intus, f. 11.
Aptare penicillum, vel pennam, p. 74.
Aptare vimen indicum ad ligandum, m. 72.
Aptè aliquid corpori adhiberi. f. 289.
Aqua, æ, f. 499. m. 575. m. 783.
Aqua calida, f. 575.
Aqua clara, f. 575.
Aqua conſiſtens, m. 783.
Aqua dulcis, p. 576.
Aquæ feruenti ad breue tempus immitti ad coquendum vt carnem, piſces &c. m. 432.
Aqua eleuatur ſupra domum. m. 435.
Aqua fluit, p. 576.
Aqua frigida, m. 399. f. 575.
Aqua illi nocuit, m. 575.
Aqua ita calida, vt ea aſperſum excalefaciat, m. 509.
Aquam in cymbam intrare, m. 586.

Aquam ita calefacere, vt ferueat, m. 509.
Aquam ita eleuari, vt cooperiat caput, m. 435.
Aqua peruenit vsque ad genu. p. 436.
Aqua pura, m. 575.
Aqua pura sine immistione alterius rei, m. 390.
A quarta circiter hora post meridiem vsque ad solis occasum, m. 107.
Aqua salsa, f. 575.
Aqua stat, non fluit, p. 576.
Aquatile iter arripere, p. 784.
Aqua turbida, aut venenosa. f. 575.
Aquilanum lignum, p. 830.
Aquilanum, lignum pretiosum, f. 343.
Aquilo, onis, m. 17. f. 51. m. 285.
Aranea, æ, p. 167. m. 646.
Aranearum tela, p. 167. m. 646.
Aranearum telas verrere, m. 645.
Aratrum, i. f. 80.
Arbor, oris, m. 80.
Arbor ad opus, m. 295.
Arbor arida abscindatur ad cõburendum, p. 243.
Arbor carens fructu, f. 241.
Arbor cuius cortex furfures è capite expellit, p. 116.
Arbor, cuius folia deciderunt. p. 652.
Arbor cuius non solum fructus est salutifer, sed etiam cortex, f. 760.
Arboræ, & herbæ, m. 126. m. 676.
Arboretum, ti, m. 58.
Arboretum iuxta flumen, f. 422.
Arbor ex qua fit atramentum, p. 153.
Arbor ex qua fit papyrus, f. 174.
Arbor ficus producens, vt nostrates, m. 854.
Arbor habens folia in fraxini modum, p. 210.
Arbor indica, quam Lusitani jaqueira vocant, p. 468.
Arbor in india prægrandis quã idoli arborem vocant, p. 163.
Arbor nauis, f. 128. m. 134.
Arbor quædam amplorum foliorum, f. 662.
Arbor quæ apta est ad sonum excitandum, f. 221.
Arbor quædam dicta so, f. 690.
Arbor quædam vocata thou, m. 777.
Arbor quædam dicta vo vang, m. 859.
Arbor quædam indica, è quorum folijs, aut ramis confractis, copia lactis emanat, f. 657.
Arbor quædam medicinalis, p. 456.
Arbor quædam, quæ ficus gignit, m. 706.
Arborum species, m. 129.

Arbuſtum in modum ſylueſtris arecariæ, f.661.
Arca, æ. m. 336.
Arca, in qua quædam ſeruantur, m.234.
Arcanè vocare aliquem, p.649.
Arcanum ad aures loqui, f.170.
Arcu iaculari, m.146.
Arcula ad bilances ſeruandas, m. 336.
Arcum remittere, f. 562.
Arcus, vs, m.146.
Arcus, vs. baliſta, æ, m.499.
Arcu ſagittam emittere, f.565.
Arcus domus, ſeu vacuum inter duas columnas, m.866.
Arcus pontis, m 866.
Arcus, qui ſunt in tegumento ſuperioris partis nauigij, f. 271. p. 272.
Arctare vt librum inter tabulas, f.212.
Ardea, æ. m, 125.
Ardea candida, f.306.
Ardelio, nis. f.218.
Ardelio in malum, p.205.
Ardor quidam in ſtomacho, p. 663.
Ardor viſcerum, f. 894.
Aream, in qua domus erigenda eſt, aptare, m.513.
Arena, æ, m.19. m. 89.
Arenaria, æ. m.89.
Areola, in qua eſt oriza germinans ſæminata, f.443.
Argenti fodina, æ. p.474.
Argenti quædam quantitas ſimul colligata, p.27.
Argento linire, p.847.
Argentum, ti, p.18.
Argentum igne purgare, p. 18.
Argentum mixtum, p.18.
Argentum nondum purum, p. 18.
Argentum purum, p.18.p.271.
Argentum viuum, f.783.
Argilla, æ, f.208. m.467. f.770.
Argilla, æ, argilloſa terra, f.770.
Argillæ coctæ fruſta quæ ipſi comedunt, p.534.
Argillæ olla, f. 292.
Argilearum rerum forum, f. 292.
Argilleæ res, m. 297.
Argillea terra, m. 467.
Arguere peccantes, m. 829.
Arieto, as, m.342.
Arithmetica, æ, f.819.
Arma profiteri, f.875.
Armarium, ij, p. 97.
Armentum boum, p.20.
Armentum bubalorum, m.198. p. 790.
Armorum magiſtratus, m.875.
Armorum quodcunque genus, p. 367.
Aro, as, m.80.
Arrham dare artifici, f. 128.
Arrham dare, p. 781.
Arrige aures, m. 65.
Arrigere aures ad audiendum, m.281. m.291. p.398.
Arripere aliquid ſibi inuicem, f. 831.
Arripere velle dolis, & fraudi-

bus rem alienam, p. 737.
Arripere violenter &c. m. 885.
Arrogans, tis, p. 46.
Ars, vel officium, quo quis sustentatur, p. 525.
Arte aliquid subripere, m. 7.
Artem quamnam exerces? p. 525.
Articulus quo numerantur dies lunares &c. p. 483.
Articuli, aut capita librorum, p. 478.
Artifex egregius, qui regis opera perficit, f. 772.
Artificium, ij, p. 123.
Artis vel officij eiusdem homines, vt, fabri lignarij, ferrarij, similes, f. 139.
Arundinetum indicum, m. 58.
Arundo piscatoria, f. 83.
Arx, vel ciuitas munita mœnibus, p. 747.
Ascendere è nauigio in terram, p. 899.
Ascendere glomeratim, vt fumus, vel nubes, m. 143.
Ascendere superius, p. 899.
Ascendere in tabulatum domus, f. 254.
Ascendere, vel potius descendere è naui in terram, m. 409.
Ascendere in Cœlum, p. 743.
Ascendo, is, p. 409. p. 688. p. 743.
Ascensus hora, p. 688.
Asino imponere onus, p. 429.
Asinus, i, p. 429.
Asper, ra, rum, m. 650. f. 686.
Asper, a, vm. minimè læuigatum, p. 698.
Aspergere aqua, f. 608. f. 634.
Aspergo, is, f. 608.
Asperum in tabula, p. 547.
Aspicere cum quodam metu, p. 416.
Asportantes mortuos &c. p. 844.
Asportari à f. le murem in ore, m. 732.
Asportari paleas rostro ab aue ad nidum conficiendum, m. 732.
Asportat dentibus carnem, m. 258.
Assata iam est caro, p. 108.
Assentationes, m. 601.
Asserculi in medio storeæ ex cannis Indicis confectæ, f. 515.
Asserculi inter quos stringitur storea, ex cannis indicis texta, m. 450.
Asserculus, i, p. 233.
Assiduè, p. 282.
Assiduus, i, sollicitus, i, m. 504.
Asso, as, m. 577.
Assuefacere linguam idiomati, quem quis addiscit, sæpiùs repetendo, vt rectè tandem loquatur, m. 873.
Assuefio, is, f. 625.
Assuere aliquid vesti iam consutæ, f. 353.
Assuesco, is, p. 129.
Assula, æ, f. 274.

Assulæ ad comburendum, f. 624.
Assulæ, quæ oriuntur è ligno, dum læuigatur &c. p. 459.
Assumere laruam, m. 229.
Assumpsit Deus corpus, & animam hominis &c. p. 339.
Astmate laborans, f. 612.
Astronomia & geometria partes mathematicæ, p. 220.
A tert.a vsque ad quintam mane, f. 286.
Atramentarium fabri lignarij &c. p. 728.
Atramentarium, lapis, scilicet, vel aliud simile instrumentum in quo atramentum sinicum solidum cum modica aqua confricatur, vt ad scriptionem reddatur fluidum, f. 527.
Atramenti frustum, m. 488.
Atramentum, i, m. 488.
Atramentum facile ad scribendum, f. 488.
Atramentum præclarum, m. 488.
Atrium, ij, m. 674.
Atrium amplum, m. 674.
Attentè vsque ad finem audire, p. 752.
Attinentia ad munus mercatoris, f. 700.
Attingendo senectam, p. 217.
Attingere manibus, f. 216.
Attingere scopum, p. 547. f. 838.
Attingit aqua genua, f. 523.
Attingit cælum, p. 721.
Attollere, aut erigere columnas domus, m. 724.
Attollere Columnam, m. 184.
Attollere in palmis manuum, p. 571.
Attollere oculos, vel ita aperire vt albugo appareat, p. 813.
Attollere pauimentum terrâ additâ, m. 207.
Attollere sustentaculo stoream indicis cannis contextam, f. 645.
Attollere terram supra sepulchrum, f. 207.
Attollere velle lignum, sed præ nimio pondere non sufficere vires, p. 545.
Attollo, is, m. 112. m. 184. m. 724.
Attrahere aquam, m. 788.
Atritus vsu cultellus, p. 481.
Auarus, a, vm, m. 163. p. 305. m. 321. p. 334. f. 795.
Aucupor, aris, m. 24.
Audax, cis, m. 28.
Audeo, es, p. 78. f. 164. p. 402.
Audio, is, m. 524.
Auditur vox, m. 736.
Audire non vult, m. 110.
Auditus, vs, &c. m. 418.
Audiui, m. 736.
Auellere ab olla orizam semiustam, p. 81.
Auellere herbas à sepultura, m. 264.
Auellere spinas, m. 469.

Auferre, p. 90.
Auferre ab aliquo rem ipsius auctoritate iustitiæ, f. 612.
Auferre dolorem, f. 209.
Augere intromittendo, m. 755.
Auferre officium, m. 90.
Augeo, es, m. 231.
Augurari bonum omen, f. 847.
Augurari, pedem gallinæ inspiciendo, p. 285.
Auguriũ malum ex cantu auiũ, f. 335.
Auia, æ, f. 15.
Auicularum nidi ad edendum suauissimi, f. 678.
Auidus nimium in edendo, & bibendo, p. 874.
Auis, auis, m. 107. p. 679.
Auis alterius coloris in collo, & alterius in corpore, m. 371.
Auis, aut animal quodcunque, f. 751.
Auis carnibus humanis vescés, p. 870.
Auis dicta gam ghi, p. 258.
Auis dicta hombi, m. 336.
Auis epistolas deferens, m. 548.
Auis magna dicta dang, m. 158.
Auis quædam aurei coloris, p. 9.
Auis quædam dicta bi, p. 34.
Auis quædam dicta cuncut, p. 145.
Auis quædam in perdicis modum, p. 191.
Auis quædam irundini similis, f. 889.

Auis quædam turturi similis, f. 268.
Auis quæ epistolam defert, m. 683.
Auis, quæ è sua cauea euasit, m. 690.
Auis, quæ pascitur cadaueribus, p. 356.
Auis, quam solis vocant, f. 611.
Auis variegata fusco & albo colore, m. 77.
Auium cantus, m. 416.
Auium masculus, m. 697.
Aulam frequentare, p. 120.
Aulam regis frequentare, m. 100.
Aula Tunchinensis, p. 838.
Aulici, corum, f. 833.
Aulicum agere, p. 100. p. 317.
Aurei pomi maiusculi species, p. 424.
Aures arrigere ad audiendum, m. 713.
Auricularis, is, f. 534.
Aurifex, icis, f. 772.
Aurifodina, æ, p. 474. f. 859.
Auri folijs inaurare, f. 859.
Auri laminis incrustare, f. 859.
Auris, is, m. 713.
Auris pars infima, m. 713.
Aurora iam est, p. 639.
Aurum, i, f. 859.
Autor veneficiorum apud sinenses, m. 400.
Auster, tri, f. 285.
Auster, seu meridianus ventus, p. 502.
Autumnus, i, p. 486. p. 778.

Auunculus frater matris, f. 91.
Auus, i, f. 586.
Auus, & auia, f. 586.
Auus paternus, p. 568.

Bacca ſloris, m. 60
Bacilli, quibus aliqui Orientales vtuntur ad comedendum loco fuſcinulæ, f. 238.
Bacillis orizam in os immittere &c. p. 854.
Bacilli quibus vtuntur ad numerandum, f 819.
Bacillis vti ad edendum, p. 261.
Bacillorum par loco fuſcinulæ, f. 238.
Baculo ferre onus humero vno &c. m. 259. p. 619.
Baculo innit', m 257.
Baculus, i, p, 197.
Baculus, i, ſcipio, nis, m. 257.
Baculus, aut lignum quoddam, quod manu apprehendunt venefici &c. p. 741.
Baculus in medio molæ inferioris fixus &c. p. 523.
Baculus quidam in modum cubiti, f. 888.
Baculus, quo quis humero defert ante & retro onus æqualiter in duas partes diuiſum, f. 232. f, 259.
Baiuli qui deferunt humero ante & retro onus æqualiter diuiſum inſertum baculo, m. 192.
Balbutio, is, m. 77. p. 89.

Axilla, æ, p. 500.
Axis cuiuſcunque rei, vt circini, forficis, & ſimilium, m. 114.

m. 403. m. 441.
Baliſta, æ, f. 562.
Baliſtam tendere ad emittendam ſagittam, f. 562,
Balneum adire ad refrigerandum ſe, p. 718.
Barba, æ, p. 644.
Barbæ cani, m. 644.
Barbæ pilus vnus, m. 644.
Barba ſlaua, aut rufa, p. 644.
Barba nigra, m. 644.
Barba ſpiſſa, m. 644.
Baſis columnæ, m. 723.
Beatitudinis veræ octo capita, p. 608.
Beatus, a, vm, m. 548.
Bella ciuilia, p. 420.
Bellaria rotunda alba, p. 811.
Bellaria ex oriza, & ſaccharo nigro, quæ torrentur, & ſiccantur ad ignem &c. f. 363.
Bellula res, pulchellula, p. 891.
Bellum ciuile, p. 156.
Bene compoſitus, f. 213.
Beneficium, ij, f. 585.
Beneficium capiti ſuperpono, m. 586.
Beneficium ingens, p. 586.
Beneficium retribuere, p. 28.
Benè iam ſe res habet, f. 768.
Beneuolentiæ, vel compaſſionis vox, p. 319.

Benè

Benè veneris, p. 319.
Bestiæ, & volucres, f. 493.
Betum, i, p. 785.
Betum haurire, p. 785.
Bibere paulatim interrumpendo paruis hanstibus, f. 339.
Bibo, bis, f. 873.
Bipennis, is, m. 280. p. 667.
Bis, vel ter, m. 15. m. 65.
Biscoctus panis, f. 368
Bis sexaginta monetæ æreæ, f. 792.
Blanditijs animum alterius flectere, m. 499.
Blaterare, vel balbutire imitando per ludibrium &c. m. 545.
Blatta, æ, p. 277.
Blitum, i, p. 265. f. 643.
Boletus, i, fungus, i, f. 503.
Bolus, i, m. 466.
Bolus vnus folij, m. 466.
Bombycius folliculus, p. 818.
Bombyx, cis, p. 179. p. 556. f. 683. p. 718. p. 818. p. 818.
Bona cum venia, p. 471.
Bonum atramentum, m. 392.
Bonum opus facere in vtilitatem alicuius, f. 607.
Boni, f. 354.
Boni consulere, m. 161.
Bonum esse, f. 583.
Bonus, a, vm, p. 826.

CAchinnis implere omnia, f. 142.
Cachinnor, aris, f. 753.

Bonus est hic liber, f. 308.
Bos, bouis, p. 48. p. 703.
Bos maculosus, m. 397.
Braccæ sinenses, m. 895.
Brachia mouere ambulando, f. 859.
Brachijs complectendo ferre, m. 585.
Brachium, ij, m. 88.
Brachium exerere ad percutiendum, p. 716.
Branchia, æ, m. 451.
Breuia, p. 572.
Breuior coma, f. 521.
Breui corrumpenda res quia, extra tempus immaturè capta, p. 894.
Breuiori via incedere, m. 726.
Breuis, e, m. 521. p. 750. p. 859.
Bubalis nares perforare, f. 807.
Bubalorum pastor, p. 237.
Bubalos curare, f. 807.
Bubalus, i, m. 696. p. 703. f. 807.
Buccina, cum quà sacrificulus stipem erogat, m. 427. p. 854.
Bufo, nis, f. 87. f. 128.
Bulliendo spumam effundi, p. 41.
Bullio, is, m. 693.
Butyrum, aut pinguedo quæcunque, m. 476.

Caco, as, m. 249.
Caco, as, immodesta vox, m. 349.

Cacumen montis, p.223.
Cadauer, ris, m.307. p.441. p. 735. f.739. f.880.
Cadauer cooperire terrà, vel lapideo monumento, m.424.
Cadauer igne consumere, f.765
Cadere ex altiori loco, p.667.
Cado, is, f.250.
Cæcorum adunatio, m.882.
Cæcus, i, f.456. p. 458. m.822. p. 882.
Cæcus oculos adhuc habens, p.622.
Cœcus oculos patentes habens, f. 453.
Cæcus, i, vocabulum contemptus, f.241.
Cælare aliquid, vt cultro, p. 633.
Cælaturas facere, m.96.
Cælibem vitam ducere sine coniuge p.695.
Cænosus locus, p.396.
Cænum, i, p.396. m. 403.
Cænum profundum, f. 58.
Cæruleus, m.668.
Cæruleus color subobscuns, f. 798.
Cæruleus subfuscus, m.568.
Cæsaries densa valde, m.820.
Calambanum, lignum pretiosissimum, f.343. m.502.
Calamus orizæ, m.428.
Calcare in inferiorem partem vt res sit compressa, m. 158.
Calcare leuiter, p. 555.
Calcare spinas, m.274.
Calcare vt plura capiat locus, p.158.
Calcar galli gallinacei, p. 139.
Calcari gallinam à gallo, m. 208.
Calcaribus equum premere, p.36.
Calcat gallus gallinam, m.208.
Calceare calceos, f. 444.
Calcei lati, p. 403.
Calce oblinire domum, m.511.
Calcem nimiam adhiberi folio, p.509.
Calceus, i, crepida, æ, m. 274. p. 307.
Calcitrare contra stimulum, m. 191.
Calcitro, as, m. 191.
Calculationes peragere, m. 800.
Calculo laborare, m.193. m. 356.
Calculo laborare, vrinam non valere expellere, m.34.
Caldaria, æ, p. 883.
Calefacere aliquod edulium superponendo illud orizæ coctæ adhuc calidæ, m. 316.
Calefacere aquam valde, p.511
Calefacere moderatè, f. 309.
Calefacere parum, m.4.
Calefieri, f. 704.
Calefieri ad ignem, f.704.
Calefieri ad solis lumen, f.704.
Calefieri vestibus, m.4.
Calendarium, ij, p. 413.
Calesco, is, m.4.
Caliga, æ, p. 37.

Caligo tenebrosa, p.468.
Calix, cis, m. 102.
Callidus, a, vm, p.509.
Callos obducere, p. 165.
Callum, i, f.26. p. 158. f.164.
Calor, oris, p. 367.
Calor & frigus ex febri, f.695.
Calor moderatus, p.4.
Calor temporis, m. 695.
Caluaria, æ, f. 690.
Caluus, a, vm, f.692. p.804.
Calybs, ybis, p.757.
Cambogiæ regnum, p. 87. f. 463.
Campana, æ, f.118.
Campanæ orientalis genus cũ vbere in medio, m. 106.
Campanula, æ, p. 896.
Campanulæ eq.orum, m.468.
Campanula indica ad vigilias indicandas, p. 443.
Campus, i, p. 236. p.572.
Campus ad semen aptus, m. 351.
Campus incultus, p. 236.
Campus vnus, p. 236.
Cana barba, m. 18.
Canalis quilibet, aut etiam alueus quo aqua ejicitur è naui, p. 453.
Cancer, cri, f. 137.
Cancer paruulus, quem fale condiunt, m. 660.
Cancer plenus substantia, m. 93. m. 439.
Cancer vacuus, m. 586.
Cancri caro, f. 137.
Candelabrum, i, m. 80. f.513,

Candela, æ, m. 513.
Candela cerea, m. 513.
Candelam accendere, f. 513.
Candelam emungere, f. 513.
Candelam extingue, p. 514.
Candelas conficere, f. 513.
Canere cum pulsu instrumenti musici, f.316.
Canere multos simul, aut etiã flere simul, m. 650.
Cani capilli, m. 18.
Canis, is, m.110. f.493. p. 703. f.843.
Canis furens, m.110.
Canis rex, idolum Tunchinensium, p.92.
Canis sclopi, f.125.
Canit auis, f.358.
Canna dulcis, p.466.
Cannæ indicæ frusta, quibus colligantur paleæ ad cooperiandas domos, p. 336.
Cannæ indicæ nodos abscindere, m. 808.
Cannæ indicæ, quibus immediatè superponuntur paleæ, quæ tegunt domum, m. 298.
Cannæ indicæ tecto domus impositæ, m. 280.
Canna indica, m.598. p.808.
Canna indica apta ad opera inficienda sandaracha, m. 633.
Canna indica fœminina, f.256.
Canna indica fissa, m. 273.
Canna indica iam matura ad opus, f.270. p.271.
Canna indica minimè solida,

&

& ad modum noſtratis vacua, p. 573.
Canna indica minutior ampla habens folia. f. 802.
Canna indica, quæ pulſatur ad ſignum publicum, f. 474.
Canna indica ſolidior, f. 329.
Canna indica vacua, & tenuis, nec benè compacta, p. 563.
Canna indica vacua iam reſecta, & aptata ad opus, f. 503.
Cannam indicam conterere, m. 573.
Cannam indicam pulſare in ſignum, f. 474.
Cannam indicam reſcindere, p. 504.
Cannam indicam tenuem cultro aptare ad opus, m. 573.
Canna qua ſumitur betum, p. 222.
Cannarum indicarũ variæ ſpecies, p. 808.
Canna ſaccharea, p. 390.
Canna ſubtilis ſatis firma, m. 704.
Cano, is, p. 77. m. 316.
Cantatrix, cis, f. 316.
Cantio, onis, p. 77. f. 316.
Canto, as, f. 316.
Cantus cum narratione, f. 120.
Cantherius, vaſarium, armarium, m. 276.
Capella, æ, f. 161.
Capere ambabus manibus, p. 71.
Capere piſcem hamo, p. 91.

Capere, vt aliquid, quod euadere poteſt, p. 408
Capi à miniſtris iuſtitiæ, p. 91.
Capio, is, f. 69. p. 289.
Capio ſenſum, p. 324.
Capillaturam ligare ſupra caput, p. 52.
Capilli adhuc nigri ſine canis, p. 883.
Capilli cani, p. 821.
Capilli criſpi, p. 619.
Capilli criſpi, implicati, m. 53. f. 422.
Capilli ex parte cani & ex parte nigri, p. 178. f. 422.
Capilli criſpi, m. 820.
Capilli filum, m. 820.
Capilli implicati, f. 820.
Capilli occipitis, f. 820.
Capillis aliquem comprehendere, f. 820.
Capillis carens in toto capite, p. 811.
Capillos abſcindere, m. 820.
Capillos egregiè pectere, p. 640.
Capillos forcipe paruula auellere, p. 821.
Capillos in occipite colligare, p. 257.
Capillos ligare, f. 820.
Capillos ſoluere, f. 37.
Capillos tondere in contemptum ſæculi, m. 754.
Capillus, i, m. 820.
Capillus ater, ſatiſque denſus, qui fluit ad humeros, p. 876.
Capillus impexus, f. 37

Capillus niger, p.821.
Capitale, is, p. 72.
Capitale damnum pati, p. 72.
Capita virtutum septem sunt præcipua, p.478.
Capite inuerso decidere, f. 195.
Capito, onis, m. 59. p. 835.
Capo, onis, m.253. m.764.
Capra, æ, f.161. p. 703.
Capsula, in qua literatorum pileus seruatur, p. 427.
Capsula, in qua reponitur imago, vt decenter colatur, f. 360.
Captus manibus, f. 42.
Captus manibus, seu brachijs, p.625.
Captus membris, f. 670.
Captus pedibus, f.42.
Caput, itis, f. 778.
Caput amputare, p. 370.
Caput amputare, vt in bello, p. 617.
Caput absciſſum, p. 370.
Caput familiæ, p.72.
Caput flabelli, f. 468.
Caput in bello amputatum, deferre ad petendum præmium, p. 617.
Caput pagi, p.837.
Caput paululum vertere, vt ad videndum &c. m. 522.
Caput, seu præcipuus in pago, f.811.
Caput, vel articulus libri, p. 222.
Caput, vel sectio libri, m. 226.
Caput vnum libri alicuius, p. 124.
Carbo, onis, p. 739.
Carbo ignitus, p. 739.
Carbunculus, i, f. 876.
Carcer, ris, f. 535. m.632. p. 839.
Carceri addicere, m.632.
Carceri mancipare, f. 130.
Carcer ligneus, f. 130.
Carere propria domo nec fixã habitationem habere, p.154
Carinæ tabula, f. 796.
Cariophyllum, i, f. 222. f. 343.
Carmina, seu similiter cadentia componere, f. 227.
Carnem crudam, aut semiustulatam comedere, m. 725.
Carnem edere ex inaduertentia, m. 769.
Carnem male assam fere crudam comedere, p.6.
Carnem, pisces, oua, aut aliquid ex ijs comedere, p.726.
Carnes non edere, p.769.
Carnifex, cis, m. 837.
Carnositas in testiculis, p.759
Carò æstimata res, f. 456.
Caro, carnis, m. 557. p.769.
Caro elixa sinè condimento, m. 591.
Caro, & os, m. 899.
Caro gallinæ, suilla, bouina, bubalina, f. 769.
Caro macra, sine pinguedine, f. 499. m.769.

Caro pinguedini interiecta, f.654.
Caro pinguis, m.769.
Caro suilla lardo interfita, m. 15.
Caro, vel ova cancri, p.255.
Carta benè suscipit atramentum, p.7.
Carta candida bene compacta, f.86.
Carta, quæ mortuorum capsis ab Ethnicis apponitur, p. 360.
Cartula, quæ adhibetur ab Ethnicis in parte superiori loculi defunctorum, m.360.
Casa rustica, m.544.
Castanea, æ. m. 162.
Castigare aliquem, m. 702.
Castra metari, f.206.
Castro, as, p. 331. p. 764.
Castigo, as, p. 702.
Castus, a, um, f.236. p. 767. p. 834.
Casui aduersarij luctam instituere, p.215.
Casus in lucta, p. 215. m.356.
Casus rei, quæ diuturnitate temporis se ipsa cadit, f.664.
Catalogus, i, p. 690.
Catena, æ, f.822.
Catena aurea, f.823.
Catena ferrea, f.822.
Catenæ ferreæ, m.421.
Catena, qua fiunt compedes, m.228.
Caterua latronum, m.202.
Catillus, i, catinus, i, m. 220.
Catulus, i, p. 112.
Catulus canis, leonis, tigris, &c. f. 493.
Catus syluestris, f.80.
Cauda, æ, f.243.
Cauda carens canis, & sic de alijs rebus, m. 145.
Caudæ amputatæ animal, f. 243.
Cauda galli; est genus piscis, p.86.
Cauea, æ, p.427. f.651.
Cauea maiusculorum animalium, f.140.
Cauea ad capiendos tigres, f. 651
Cauea caprarum, f. 140.
Cauea tigrium, p. 141.
Cauere ab inuicem sibi prospiciendo, m.584.
Cauterium facere, p.146.
Cedere alicui, p. 560.
Cedo, is, f 185.
Celebrare conuiuijs triduum recentis anni, p. 731.
Celebrare conuiuium primo magistro, m. 731.
Celeusma voce suaui ad numerum conclamare, f. 637.
Cella, æ, p.118.
Cellarium, ij, m. 368.
Cellarium monetarum, m.368.
Cedere filio cibum, p.186.
Centipeda, æ, f.616.
Cento, onis, p.65. m. 263.
Centonibus vestem sarcire, f.263.
Centum, f.802.

Centum & dimidium, m. 662.
Centum fila, seu ligaturæ, quarum vnaquæque sexcentas monetas includit, m. 620.
Centum millia, f. 857.
Centum millia monetarum ærearum, f. 793.
Cepe, p. 137. f. 314.
Cepe species quædam, m. 319.
Cepe spica, f. 314.
Cepe tunica, f. 314.
Cera, æ, m. 11. m. 680.
Cera liquefit, cereus ardet, m. 680.
Ceremonia quædam, in qua defertur Rex Tunchinensis, quem vocant Bua &c. f. 279.
Cereus, i, m. 680.
Ceram liquefacere, m. 680.
Cerebrum, i, f. 584.
Cernere circunspectè, & cum timore, p. 454.
Certamen inire, m. 273.
Certè profectò, sanè, m. 751.
Ceruical, alis, p. 215. f. 296.
Cerui cornua, p. 344.
Ceruſa, æ, m. 594.
Ceruſa faciem inficere, f. 594.
Ceruus, i, p. 344.
Ceruus ingens, p. 500.
Ceruus sine cornibus, p. 500.
Cessare pluuiam, f. 723.
Cessare ventum, m. 398.
Cessat iam pluuia, m. 277.
Cessat nunquam, m. 242.
Cessauit iam pluuia, p. 637.
Cessauit ventus, f. 726.
Cesso, as, m. 242.
Chalybs, bis, f. 258. p. 259.
Character difficilis, p. 117.
Character facilis, p. 117.
Characteres omnibus suis partibus constantes, f. 357.
Characteres, quibus vtuntur Annamitæ ad conscribendum, f. 568.
Character minutior, p. 516.
Cholaphizo, as, p. 65.
Cholaphus, i, p. 65. f. 28. f. 84.
Chorda citharæ, m. 663.
Choreas ducere; salto, as, f. 486.
Chori Angelorum, f. 233.
Cibum rex manu apprehendit, p. 782.
Cibus, i, comedo, is. p. 782.
Cibus vilis, male paratus, m. 469.
Cicada, æ, m. 863.
Cicatrix, icis, m 790.
Cicurare elephantem, f. 250. m. 726.
Cicurem fieri, m. 165.
Cimex, cis, f. 646.
Cincinnos calamistrare, f. 820.
Cinericei coloris auis &c. f. 510.
Cinericius, a, vm, m. 668.
Cinericius color, m. 865.
Cinis, eris, m. 43. f. 230.
Cingulum, i, f. 163. m. 192.
Cingulum latum, quale magistratus sinenses deferre solent, m. 86.

Cingulæ laterales sellæ, m. 193.
Cingula lateralia equi, p.744.
Cinnamomum, i, casia, æ, p. 625.
Circiter, m.167.
Circinus, i, p. 382.
Circuitus excursionis equitum, f. 646.
Circuli diuidentes monetas in sexagenarias, m. 373.
Circulus, i, annulus, i, p. 861.
Circulus, i, arcus, vs, f.860.
Circulus argenteus, m.861.
Circuncidere capillum, m.340.
Circumcido, is, f. 865.
Circum, circa, p.623.
Circum circa domum, p. 623.
Circumeo, is, p.173. m.858.
Circumquaque, m. 121.
Circumuoluere aliquid, m.858. p. 882. m. 886.
Circumuoluere clauem intra seram, m.859.
Circumuoluore funem, f. 858.
Circundo, as, m. 605.
Cista magna, m.35.
Cista, per quam varia asportantur, m.696.
Cista piscationi deseruiens, m. 569.
Cista rotunda, quæ clauditur, m.561.
Cista rotunda, quæ communiter ad orizam custodiendam inseruit, f.494.
Citò morientes dantur, sunt & qui dùm viuunt, m. 351.
Citò reuertere, p. 661.

Ciuilibus, ac mundis indui vestibus, p.701.
Clamo, as, m. 358.
Clamor, aut murmur populi, p. 389.
Clamor inconditus multorum, m. 646.
Clara, & minimè turbida aqua, p.806.
Clarè, f.847.
Clarè, dilucidè, m.817.
Clarè se explicans in sermone, m. 651.
Claritas, atis, f. 676.
Clarus, a, vm, p. 398. m. 467. p.621. f.776.
Clarus minimè turbidus liquor, f. 805.
Claua ludere, f. 136.
Claudere crumenam, m.841.
Claudere dentes, vt ex apoplexia, m. 638.
Claudere ianuam, m.138. m. 206.
Claudere ianuam absque repagulo, f.365.
Claudere manum, m. 503.
Claudere librum, m. 680.
Claudere oculos, f.156. m. 323. m.546.
Claudere, os, f.156. m. 258. f. 520. m. 558.
Claudere pedes compedibus, f. 206.
Claudere viam, nequis per eam transeat, p. 642.
Claudere vmbellam, f. 302.
Claudico, as, f.411. f.544.

Claudo, dis, m. 206.
Claudus, i, p. 625. m. 407.
Claudus altero pede, f. 367.
Clauicularius faber, f. 772.
Clauiculus ad claudendam ianuam, m. 50.
Clauis, is, f. 104. p. 370.
Clauis configere, f. 205.
Clauis vniens superiores partes domus ligneæ, p. 29.
Clauos figere, m. 202.
Clauos refigere, f. 202.
Clauum retorquere, f. 202.
Clauus, i, m. 202.
Clauus ferreus, m. 202.
Clausi fermè oculi, p. 325. m. 550.
Clausi penè oculi præ somno, p. 174.
Clemens, tis, p. 371.
Clipeo & ense armatum pugnare, p. 204.
Cochlea, æ. p. 585.
Cochleæ complementum, p. 585.
Cochlear, aris, m. 477. f. 599.
Cocincinenses, f. 622.
Cocles, itis, p. 12.
Cocta iam oriza, p. 108.
Coquus, qui, f. 33.
Cæleſtis color, m. 668.
Cœli domini domus, p. 763.
Cœli dominus, p. 763.
Cæli quot sunt? m. 825.
Cælum, i, p. 45. f. 762.
Cœlum & terra, f. 219. f. 762.
Cælum generat hominem & homo producit cælum, error Ethnicorum &c. p. 747.
Cœlum operit terra sustinet, p. 605. f. 714.
Cœlum productum est ad mediam noctem, terra duabus post horis, homo vero quatuor horis post mediam noctem, error, m 853.
Cælum rotundum, terra quadrata, error, m. 610. f. 763.
Cœlum, terra, homo, res, m. 862.
Cöercere dæmonem, f. 834.
Cogitare apud se, p. 258. m. 738.
Cogitationes, f. 401.
Cogitationes, & affectus, f. 237.
Cogito, as. m. 416. p. 434. f. 703. m. 871.
Cogito, as, imaginor, aris, f. 847.
Cohærere non valet, f. 173.
Cohors, ortis, p. 128.
Cohortis eiusdem milites, p. 230.
Coire cum fœmina, m. 403.
Colere legem, m. 611.
Colica, æ, p. 623.
Colligare diabolũ in ipso energumeni corpore, f. 811.
Colligare ligulam vestis, p. 256.
Colligare, seu claudere ianuã, m. 256.
Colligationes viminum, in quibus ex humero ante, & retrò pen-

pendulum portatur onus, m. 621.
Colligatio quædam monetarũ quæ complectitur quinque alias filo transmissas quarum vnaquæque sexcentas monetas complectitur, p. 69.
Colligatio seu fascis rerum maiuscularum, vt lignorum, arborum & similium, p. 132.
Colligatio viminum, in qua pendens candela, seu lucerna fistit, f. 621.
Colligere caculationes in vnã summam, f. 297. p. 864.
Colligere claudẽdo vmbellam, p. 133.
Colligere herbas, m. 307.
Colligere manu, f. 339.
Colligere ligna, m. 307.
Colligere quisquilias manu, f. 339.
Colligere singula post singula, f. 403.
Colligere spicas à messoribus derelictas, m. 482.
Colligere tributum, m. 692.
Colligere vela, m. 143.
Collimare balistà, p. 263.
Collimare fistulà ferreà, illam vultui iungendo, p. 263.
Collimo, as, p. 104.
Colloquium aliquorum interrumpere alijs verbis interpositis, p. 286
Colloquium alteri negare, m. 81.
Collum cuiuscunque rei, f. 126.
Collum manus, f. 126. m. 715.
Collũ mouere molliter, p. 223.
Collum pedis, f. 126.
Collum stringere vsque ad suffocationem, p. 526.
Collum vestis, f. 126.
Colo, as, m. 420.
Colo, is, m. 611. m. 706.
Colo, is, veneror, aris, f. 771.
Colocasia, æ, m. 370. m. 396. m. 463.
Colocasia oblonga, m. 446.
Colocasia quædam, f. 633.
Color, is, p. 460. m. 781.
Color, ris, colores quibus vestes, & alia inficiuntur, f. 667.
Color albus, p. 805.
Color cæleſtis, m. 35.
Colorem amittere, p. 489.
Colorem vnius vestis alteram inficere, f. 774.
Colores ad imbuendum, m. 785.
Colores ad inficiendum, p. 489.
Colores ad pingendum, m. 785.
Colores per misturam componere, m. 785.
Coloribus variegatus, f. 668.
Coloris diuersi canis in collo à colore corporis, m. 371.
Color niger minimè splendens, f. 737.
Color pellucidus, m. 460.
Color viridis, f. 882.
Colorum variegatio, m. 111.

Coluber ingens, m. 326.
Columba, æ, m. 47. p. 91.
Columbarium, ij, p. 119.
Columnæ minores in eadem domo, m. 134.
Columnæ paruæ, quæ superponuntur tignis, &c. m. 835.
Columna lignea quam erigunt Ethnici præ foribus ad cæli cultum, vel ad maledicta in aliquem conijcienda, p. 193.
Columna, sustentaculum, p. 134.
Columna sub dio erecta cum suffitibus suprapositis, m. 119.
Columna, vel erectus lapis, in quo aliquid in monumentū notatur, f. 35.
Comam nutrire, m. 820.
Comburere, vt in melius transformetur, error, f. 329.
Comburi, m. 94.
Comburi domum, m. 94.
Comedendo strepitum ore edere, p. 679.
Comedere aliquid leue, & alia, non tamen orizam, f. 615.
Comedit rex, ita dicitur ob reuerentiam, m. 82.
Comedo, is, f. 5.
Comere se cerusa, p. 289.
Comestibile cucurbitæ indicæ, sic dicitur de alijs cucurbitis, & de pepone & similibus, m. 140.
Comitando viam docere, p. 239.
Comitari funus, p. 232. p. 239.
Comitari aliquem, vel ducere, m. 195.
Comitor, aris, p. 239.
Commendo, as, m. 158.
Comminuere intra digitos, f. 66.
Comminuere orizam pilo, m. 550.
Comminui diotam, f. 681.
Commiscri ad inuicem, m. 397.
Commissarius, seu persona primaria, cui aliquod negotium committitur, f. 323.
Committere negotia alicui, f. 60.
Commodato petere, vel accipere quod idem numero restituendum est, m. 493.
Commodatum petere equum, m. 493.
Commodo, as, m. 493.
Commorantes in syluis, p. 201.
Commota, aut male fixa columna, m. 436.
Commouere populum, p 654.
Communes res, m. 121.
Communicare legem, p. 777.
Communicatio meritorum, seu communio sanctorum, p. 777.
Communico, as, p. 777.
Communis, e, m. 121.

Como, comis, m. 221.
Comœdiam, aut aliud repræsentationis genus peragere, f. 810.
Comœdias agere, m. 836.
Compactus, a, tum, f. 191.
Compati, & dolere de malo alterius, f. 894.
Compede captus, f. 822.
Compede ligneo comprehendi, m. 804.
Compedes, vm, f. 822.
Compedes lignei, in quibus pedes inferti clauduntur, m. 804.
Compellere equum ad currendum, p. 95.
Compello, is, m. 250.
Compendio cathechismum docere, f. 716.
Compendiosa via incedere, m. 589.
Compendio vti, f. 824.
Compendium itineris, p. 809.
Compilatus à grassatoribus, m. 144.
Compingere libros, p. 207.
Complanare nodos cannæ indicæ, p. 394.
Complectendo fouere, p. 58.
Complexio, onis, p. 595.
Complectitur felicitates mirabiles, f. 297.
Completa, & perfecta habent omnia hi coniuges, p. 769.
Complicatio pilei quæ frontem operit, p. 172.
Componendi causa ad examen ire, p. 758.
Componere pileos, p. 207.
Componere vestem iam indutam, vt recta fiat, m. 892.
Compositas manos habere iuxta pectus, p. 148.
Compositio quædam è cera & alijs, p. 689.
Comprehendere aliquem, & tradere iudici, p. 571.
Comprehendere comam, m. 885.
Comprehendo, is, f. 81.
Compressio populi frequentis, p. 178.
Compressio præ multitudine, p. 522.
Comprimere aliquid in loco angusto, m. 282.
Comprimere in partem inferiorem seu calcare, m. 8.
Cõprimere inter tabulas, p. 514.
Comprimere labia, m. 258.
Comprimere librum, p. 514.
Comprimere manibus, aut crispare telam, vel sericum, vt splendescat, m. 514.
Comprimere sericum, m. 514.
Comprimere vulnus, vt exprimatur pus ab illo, f. 504.
Computorum liber, f. 819.
Concedo, is, m. 109.
Concede vt ingrediatur, f. 109.
Concepit, f. 733.
Conceptus est, m. 293.
Concha, æ, p. 70.
Concha cancri, p. 484.
Conchilium, ij, p. 484. p. 585.

Concinnare capillos, m. 645.
Concinnare folium, m. 730.
Concinnare se, m. 680.
Concinnatus aptè pileus, f. 289.
Concionari, m. 274.
Concionatur appositè, p. 279.
Concipio, is, m. 109.
Concoquere, f. 510.
Concoquere carnem ad siccum sinè aqua, m. 368.
Concoquere pharmacum, f. 667.
Concoquere donec bulliat, m. 693.
Concoqui aliquid valdè, ita ut dissoluatur, p. 510.
Concorditer inuicem degere, f. 328.
Concorditer viuere, p. 773.
Concubina, æ, f. 70. m. 406. f. 481. m. 505. p. 765. f. 599.
Concubina Patris, m. 461.
Concubina principis viri, f. 15.
Concubina regis defuncti, p. 16.
Concubinas habet quæ domo non egrediuntur, f. 599.
Concubina viri primarij, m. 317.
Concupiscere legem, m. 364.
Concursus auium, p. 790.
Concursus hominum, p. 704.
Concursus magnus aulicorum ad aulam &c. p. 601.
Concursus multorum, f. 235.
Concursus populi, f. 561.
Concursus populi numerosus, p. 526.
Concursus sanguinis ad partem corporis læsam, f. 798.
Concussi dentes, m. 436.
Condere aliquid arte factum, quod ligatur, p. 207.
Condere sub terra res suas, m. 637.
Condere testamentum, f. 44.
Condire iusculum, p. 801.
Condita aceto res, p. 180.
Conditæ aceto herbæ, p. 180.
Conditura sacchari, m. 535. m. 649.
Conducere homines, naues &c. p. 493.
Confabulari cum aliquo, f. 566.
Confabulor, aris, m. 369.
Conferre, m. 68.
Conferre aliqua inter se, p. 689.
Conferre cum alio, p. 680.
Conferre gradum dignitatis alicui, p. 612.
Conferri non potest, m. 68.
Confessionem cruciatibus extorquere, m. 898.
Conficere gladios, lanceas, f. 203.
Conficere seipsum, m. 67.
Conficere statuas, p. 209.
Confidere alicui, m. 554. m. 754.
Confidere in bonis, f. 372.
Confidere sibi ipsi, f. 372.
Confido, is, p. 81. f. 227. f. 372.
Configo, is, f. 33.
Confiteri peccata, p. 898.

Conflare argentum, p. 240.
Conflare argentum ad formam vngulæ equinæ, f. 50.
Conflare tormenta bellica, f. 239. p. 708.
Conflare campanam, p. 240.
Conflo, as, f. 239.
Conformari præcipientis verbis, m. 137.
Confracti dentes, m. 463.
Confracti foraminis acus, m. 686.
Confricare nares, m. 274.
Confricare solidum atramentum ad scriptionem, p. 528.
Confringere pedes, & manus, p. 282.
Confringi nauim, f. 70.
Confringi rem duram, ac fragilem, f. 718.
Confundo, is, m. 400.
Confusè multis negotijs implicari, f. 742.
Confusè scribere, p. 752.
Confusio, onis, m. 174. p. 338. m. 397. m. 423.
Confusio rerum, f. 805.
Confusio, vt quando multi simul loquuntur, m. 233.
Congelari aquam, m. 235.
Congerere cõtributiones multorum, m. 298.
Conglutino, as, p. 674.
Congratulor, aris, f. 771.
Congratulor magistro de felici suo aduentu, m. 452.
Congregare cinerem, p. 876.
Congregatio piscium, p. 790.
Congruè facta est hæc epistola, & sic de alijs rebus, f. 308.
Coniectari quo die futura sit pluuia, p. 270.
Coniector, aris, f. 269.
Conijcere aliquem in columnam, p. 863.
Coniungo, is, f. 58.
Coniungo, is, iungo, is, m. 839.
Coniungo, is, dicitur etiam de matrimonio, m. 358.
Coniunctæ inuicem duæ res, vt duæ tabulæ, f. 413. p. 414.
Coniuncti pedes, p. 293.
Coniugatus es necne? f. 23.
Coniungere funem vnum alteri, p. 567.
Coniuro, as, f. 753.
Conniueo, es, m. 66.
Conniuere oculis, f. 545.
Conopæum cum peripetasmatibus hinc inde extensis, p. 837.
Conquassari, m. 419.
Conqueror, eris, p. 270. f. 358. p. 829.
Conqueritur pagus, f. 358.
Conquirere victum, p. 380.
Consanguineus attiguus, m. 20.
Consanguinei, p. 327 p. 313. f. 709 p. 762. p. 877.
Consanguinei ex parte matris, m. 327. p. 537.
Consanguinei ex parte patris, m. 327.

Conscribere scripturam obligationi obnoxiam, f.869.
Consentio, is, p. 109.
Considerare nescit, m. 415.
Considerate operari, m.881.
Consilium de negotio peragere, m. 819.
Consilium inire inter se, p.430.
Consilium sibi inuicem dare, m.845.
Consociatos simul iter conficere, f. 427.
Consolor, aris, m.5.
Consonum est rationi, p.590.
Conspirare ad malum, f.396.
Constans in lege, p. 205.
Constellatio, nis, p. 678.
Constringere guttur duobus lignis ita vt mors sequatur, m. 357.
Consuere aliquid de nouo, p. 447.
Consuere ex varijs frustulis mammillare, p. 83.
Consuere fimbriam vestis aliquantulum complicatam, p.263.
Consuere in culcitræ morem, m.95.
Consuere vestem, m.364.
Consuetudinem sectari, f. 774.
Consuetudo fori, f. 778.
Consuetudines pagi, f.778.
Consulere magistrum Ethnicorum de loco, m. 412.
Consulere Pythonissam, m.133 p. 337.
Consulere se inuicem, m.819.
Consulo, is, p. 329.
Consulto, as, f. 416.
Consummare matrimonium, m. 339.
Consumpta res, m. 664.
Consumptum quid, vel carens acumine, quod habere deberet, f.134.
Consuo, is, m.364.
Contemnere Patrem, & Matrem, p.162.
Contemno, is, f 100. p. 162. p.185. m. 471.
Contemnere se inuicem, f.142.
Contemnere aliquem verbis, aut irridere, p.284.
Contemptibil ter loqui de aliquo, p.271.
Contendere de fortitudine, f.238.
Contendere de lege, f.127.
Contendere de talentis, m. 238.
Contendere in remigando, f. 238.
Contendere inuicem, m. 238. f 127.
Contendo, is, p.80. f.86. m.97. p. 279.
Contentio, nis, p.221.
Contentiosè amputare capita, p. 221.
Contentus, a, vm, m.600.
Contere farinam, f. 109.
Conterere arundinem, vt fiat apta ad opus, p.171.
Contexere acu tibialia, vel quid simile, p.358.

Conterere cannas Indicas, p. 282.
Conterere pedibus, p.271.
Conterere terram postquam sulcata est, m. 607.
Contignationem habens domus, f.254.
Contignationem incolit, p.255 f. 809.
Contignationes quatuor habens domus, p. 825.
Contignationis domus, p.97.
Contignationum trium nauis, m.225.
Continuo, as, p. 282.
Continuo, as, assiduum esse, m. 787
Continuò, sine intermissione, f. 366.
Contorqueo, es, p. 859.
Contorquere brachium alicui, p.859.
Contorquere corpus, m.558.
Contorquere fila inter manũ palmas, p. 885.
Contorquere funem, p.859.
Contorquere funem ferræ, vt comprimatur ipsa ferra, p. 515.
Contorquere labia, m. 558.
Contorquere labia contemnendo, p.42.
Contorquere monetas æreas, m 504.
Contorquere os, vel labia in contemptum alterius, f.69.
Contorquere premendo, p.515
Contorquere vestes &c. p.859.
Contortum os, p. 465.
Contradicere legi, f.25.
Contradicere cum contemptu, m. 342.
Contradico, is, f. 25. p. 80. p. 471. m. 600.
Contrahere colium præ frigore, f.244.
Contrahere se vt ex frigore cũ genua vultui adhærent, p. 137.
Contrahi membra ex morbo, p.125.
Contrahi neruos, p.664.
Contrahi pedes aut manus frigore, p.125.
Contraria est aqua igni, f 897.
Contrariari sibi inuicem &c. f. 897.
Contrarium peragere, f. 423.
Contrarius, a, vm, m. 377. m. 897.
Contrarius ventus, p.549.
Contrectare manu leuiter, p. 74.
Contremiscens pulsus, m.266.
Contremiscere corpus, m 49.
Contremisco, is, f.183. p.266. f. 377.
Contributio multorum, m.778.
Contributiones multorum cõgregare, m.778.
Contundere aliquid, m.265.
Contundere arundinem, f 24.
Contumelias proferre, f. 844.
Contusum, non rotundum, f. f.265.
Conuenienter, p. 140.

Con-

Conuenio, is, f. 338.
Conuenio is, coniunctio, onis, p 280.
Conuenire ad deliberandum, f. 338. p. 339.
Conuenire inuicem, p. 280. f. 482.
Conuenit, f. 512.
Conuentus, in quo suum cuique redditur, p. 542.
Conuentus populi, f. 457.
Conuerti ad aliquem, m. 44.
Conuerti iacentem, p. 40.
Conuitior, aris, f. 123.
Conuitia conijcere, p 52.
Conuiuium festiuum, quod celebrant &c. p. 778.
Conuiuia quibus maiores superstitiose colunt, p. 99.
Conuiuio celebrare felicem euentum, f. 5.
Conuiuium quod celebratur in memoriam defuncti, p. 286.
Conuiuium quod primis tribus diebus recentis anni fit, f. 5.
Conuiuium vnum, m. 791.
Conuocare tuba, m. 324.
Conuocat gallina pullos, f. 842.
Cooperio, is, p. 59. f. 100. p. 605. p. 875.
Cooperire ignem ne extinguatur, p. 183.
Cooperire ollam, diotam & similia, p. 195.
Cooperire se, cum quis cubat, m. 207
Cooperiri in lecto, f. 100.

Copiosa messis, m. 486.
Copiosè flere, m. 641.
Copula canum, m. 411.
Copula carnalis, modestè, loquendo, p. 83.
Copulam carnalem habere, m. 393.
Copulam carnalem habere cum muliere, f. 218.
Coquere carnem, f. 510.
Coquere orizam, p. 78. p. 775.
Coquere piscem sine aqua, f. 368.
Coquulum, i, f. 97.
Cor, dis, f. 38. p. 798.
Cor, dis, viscera, rum, p. 717.
Cor à cæli Domino mouetur, m. 402.
Coracinus piscis, p. 698.
Corallium, ij, p. 325. p. 674.
Coram, f. 457.
Coram aliquo, p. 816.
Coram, ante, prius, p. 816.
Corbis ad lauandos pisces, p. 286.
Corbis cum ansulis, m. 85.
Corbis in superiori parte rotundus, in inferiori quadratus ad custodiendam orizam deputatus, m. 47.
Corbula plana, & minimè densa, m. 295.
Corbula, in qua lauantur pisces, m. 651.
Corbula quædam cum ansula ad aliquid emendum in foro, f. 277. p. 278.
Corbula rotunda, p. 389.

Corbula viminea, in qua lauatur oriza antequam concoquatur, f.631.
Corda hominum inducere ferè in malam partem, f.167.
Corde credere, m.401.
Corde reuereri, m.402.
Cordis afflictio, m.401.
Cordis labor, m.401.
Corea, p.412.
Coreæ regnum, f.86.
Coriandrum, i, f.489. f.643. p. 844.
Cornu, m.704.
Cornua cerui, p.255.
Cornua ſurſum erigere ad lunæ modum, f.87.
Cornu impetere, f.25.
Cornu vnicornis, m.704.
Corona capillorum recens raſa, p.333.
Corona, quam radunt in pregmate &c. m.533.
Coronam radere, m.533.
Corona Regia, p.485.
Corona ſpinea, m.255. p.485.
Corona ſpinea, vt Chriſti Domini, p.514.
Coronis vmbellæ, p.114.
Corporei oculi, m.557.
Corpus, poris, m.71. m.464. m.739. f.880.
Corpus humanum, m.449.
Corpus integrum librorum, m. 601.
Corpus organizatum, cum primum infunditur anima rationalis, p.477.
Corpus viuens, f.739.
Corrado, is, f.393.
Corripere homines, f.169.
Corrodant te corui, m.474.
Corrodo, is, m.474.
Corruere in faciem, f.120.
Corruere tectum domus, f.685.
Corrugare telam, vt ſplendeat, f.514.
Corrugata facies, p.276.
Corrugatam habet faciē, f.547.
Corruit domus, f.250.
Corrumpere donis, m.770.
Corrumpo, is, p.342.
Corruptibilis, e, p.481.
Corruptum aliquid poſtquam coctum eſt, p.770.
Cors porcorum, f.140.
Cors ſimiarum, f.140.
Cortex, icis, p.70.
Cortex in modum pellis ſub ramo arboris, quam Luſitani ariqueram vocant, f.471.
Cortex, vel lignum aquæ ſupernatans &c. p.596.
Corui te deuorent, f.616.
Corui te rodant, maledictū, m.
Corui te vellicent, maledictū, m.633.
Coruus, i, m.1.
Coruus maior, f.616.
Coruus paruulus in modum cornicis, f.616.
Coſta, æ, p.900.
Coſta in imo pectore, m.145.
Cras, f.445.
Cras mane, f.694.
Craſſa tabula, m.164.

Crassa tela, m. 164.
Crassus, a, vm, m. 324.
Crassus, a, vm, vt pannus, p. 817.
Cras summo mane, p. 446.
Crates arundinea, f. 672.
Crates arundinea ad pisces capiendos, m. 199.
Crates, columnulæ, m 396.
Crates tornatiles, p. 796.
Crates tornatiles ligneæ, f. 131.
Cratio, is, p. 87.
Credo, is, f. 798. p. 799.
Credo in Deum Patrem, f. 798.
Cremium, ij, f. 92. p. 826.
Creo, as, f. 512.
Crepare aliquid, & in frusta comminui, f. 623.
Crepare medium, vt Iudas, m. 561.
Crepare tormentum bellicum, f. 718.
Crepida, æ, f. 166. m. 274. p. 307.
Crepidæ ligneæ, f. 299.
Crepidas calceare, m. 307.
Crepidas deponere, m. 307.
Crepidatum incedere, p. 167. m. 307.
Crepidis ligneis incedere, f. 299.
Crepitum digitis edere, m. 372.
Crepitum edere cannas indicas dum comburuntur, m. 563.
Crepitum edere in igne placentas ex oriza, f. 563.

Crepitus alicuius rei, quæ exploditur, p. 563.
Crepitus edere candelam, m. 563.
Crepitus ventris, p. 223. m. 563.
Crepuit diota, & in frusta est confracta, p. 622.
Cresco, cis, f. 216. m. 471.
Cribrare orizam, f. 260. p. 265.
Cribrum, i, p. 265. m. 676.
Crispari, m. 121.
Crispi, & retorti capilli, m. 894.
Crispis, & retortis pennis gallina, m. 894.
Crispus, a, vm, m. 121.
Crista, æ, m. 253.
Crista galli, aut gallinæ, m. 266. m. 483.
Crista inferior, m. 253.
Cristallus, i, vitrum pellucidũ, f. 783.
Crista plumea in fronte equi, m. 454.
Crocei coloris auis, p. 332.
Croceus color, p. 332.
Croceus flauus, p. 668.
Croco inficere, m. 525.
Crocus, i, m. 525.
Cruciatus, vs, m. 270. f. 324.
Cruciatuum vicissitudo, p. 430.
Crudelis, le, m. 1.
Crudelis, e, ferox, cis, p. 825.
Crudum piscem edere, m. 697.
Crudus, a, vm, m. 697.
Crumenæ committere, m. 844.

Cru-

Crumenam aperire, m.844.
Crus, cruris, f.38. f. 85.
Crypta, æ, m.312.
Cubando dormire, p.536.
Cubare incompositè, p. 522.
Cubare pronum, p. 503.
Cubiculum, i, m. 57. p.83. m. 596.
Cubiti decima pars; extremus pollicis articulus, m.821.
Cubile, is, p. 119.
Cubile animalium, p.583.
Cubito se inuicem impetere, m.762.
Cubitus, i, m. 785.
Cucumer, eris, m.50. f.124. f. 180.
Cucumis, eris, 180.
Curcurbita arida, p. 691.
Cucurbita, æ, f.30.
Cucurbita capitata, m. 250.
Cucurbitæ indicæ planta, p.34.
Cucurbitæ indicæ species, p. 494.
Cucurbitæ planta, m. 30.
Cucurbita guinensis, p. 34.
Cucurbitarum indicarum grana singula terræ committere, m. 874.
Cucurbita indica, p. 34.
Cucurbitula, æ, f. 30.
Cucurbitulæ, quæ ad eliciendum sanguinem adhibentur, p.273.
Cucurbitulas adhibens ad sanguinem eliciendum, p.273.
Cucurbitulas adhibere ad eliciendum sanguinem, p.273.

Cujas, es? m. 583.
Cujas est? f. 354.
Cujates sunt? f.499.
Cuinam rem tradid sti? m.571.
Cuiuslibet voluntas fiat, m. 501.
Cuius longitudiuis? f.825.
Culcitra, æ, m. 512.
Culex, icis, p.50. m. 491.
Culina, æ, f. 33. f.74.
Culpa, æ, f.854.
Culpa mea est, p.823.
Culpam, & pœnam mihi ignosce, f.823.
Culpam euadere, p.855.
Culpam falsò alicui imponere, p. 855.
Culpam fateri ad satisfaciendum, m.422.
Culpam imponi alicui propter quam bonis spoliatur, f.713.
Culpa, quæ imponitur, f.713.
Culpas exigere, quæ ipsi opponuntur, p.422.
Cultellus, f.165.
Cultellus acutus, f.165.
Cultellus retusus, f.165.
Culter ingens, quo etiam vtuntur rustici, p.659.
Culter latus ad carnem scindendam, m. 591.
Cultores, & cultrices idolorum &c m 671.
Cunæ, arum, f. 565. f.806.
Cuneus, i, p. 512.
Cupio, is p.10. f.492. m. 539. m. 871.
Curam gerere animalium, f.96.

Curam habere parentum, m. 692.
Curam sui gerere, m. 596.
Curare bubalos, f. 641.
Curare cuticulam, m. 595.
Curare ventrem, & præterea nihil, f. 846.
Curia, æ, p. 5.
Cur id ignoret? m. 678.
Cur ita? m. 678.
Currere equitando, p. 95.
Curro, is, p. 95. f. 114.
Currum ab equo trahi, f. 884.
Currus, vs, f. 884.
Currus axis, f. 884.
Currus rota, f. 884.
Cursus animalium, p. 194.
Cursus equi, p. 194.
Curtus, a, vm, f. 66.
Curuari tabulam, f. 87.
Cuspis, aut acumen cultri, p. 491.
Custodi, p. 408.
Custodiendo intus seruare, m. 234.
Custodio, is, f. 284. m. 291. f. 778. m. 830. f. 835.
Custodio, is, inuigilo, as, m. 278.

Custodire ad aliquem finem, p. 213.
Custodire aliquid data opera, f. 165.
Custodire fructus, vt maturi fiant, m. 635.
Custodire vigilias noctis, f. 291.
Custos, dis, f. 16.
Cutis interior furunculi, f. 555.
Cymba, æ, f. 751.
Cymba defert res, p. 111.
Cymba egressa est è portu absque eo, quod impingeret, p. 423.
Cymbæ flamen transuadere, f. 223.
Cymbam ligare exterius, p. 515.
Cymba paruula, p. 25.
Cymba quædam fluminis, m. 560.
Cymba transitus fluminis, f. 223.
Cymba trium tabularum, f. 717.
Cymbium, ij, f. 100.
Cythara vnius chordæ, f. 194.
Citharædus in festis, p. 779.

DÆ

Dæmones, quos venefici inuocant cum morbos curare tentant, p. 699.
Dæmones, p. 741.
Dæmoniacus, i, energumenus, i, p. 607.
Damasc enum sericum, m. 194.

DA

m. 315. p. 341.
Da mihi petenti, p. 110.
Damno fuit illi ventus, f. 590.
Damnum inferre, p. 308.
Dare, aut accipere lubenti animo, & grato, p. 749.
Dare facultatem consumandi ma-

matrimonium, f. 37.
Dare rem, quæ vnico vſu conſumitur, f. 856.
Data opera, m. 308.
Data opera alterum mortificare, f. 49.
Datum à rege, p. 110.
Datur viuere, & datur mori, m. 341.
Deambulo, as, m. 59.
Debeo, es, m. 564.
Debile vinum, m. 469.
Debilis, e, p. 351.
Debilis columna, p. 351.
Debilis, valetudinarius, p. 428.
Debitum, i, m. 564.
Debitum dimittere, f. 564.
Debitum exigere, m. 564.
Decas, adis, f. 114.
Decas vna cum dimidia, m. 662.
Decas vna, decades duæ, p. 115.
Decem, m. 750.
Decem, annorum millia &c. m. 843.
Decem dies, p. 820.
Decem libræ, f. 350.
Decem millia, f. 857.
Decem mille ætatis anni, f. 857.
Decem millè res &c. p. 862.
Decem millia, viginti millia &c. f. 450.
Decem milliones, p. 834.
Decem nummi aurei, p. 514.
Decem ferica, p. 298.
Decem, viginti &c. p. 298.

Deceptor, deceptoris, m. 19.
Deceptor, ris, f. 127.
Deceptor, mendax, m. 275.
Decet, p. 359.
Decidere aliquid abſque eo quod aduertat is qui defert, p. 655.
Decidere capillos, f. 664.
Decidere dentes, f. 664.
Decidere è manu inaduertenter, f. 672. f. 677.
Decidere ex altiori loco, m. 501.
Decidere frondes ex arboribus, f. 664.
Decidere in lectum ex morbo, m. 517.
Decidere in peccatum, m. 592.
Decidere, ſeu defluere aliquid liquidum, p. 657.
Decidere veſtem ab humeris, p. 809.
Decido, is, m. 517.
Decies mille, m. 492.
Decies mille annis viue, m. 845.
Decimus lunæ dies, m. 483.
Decimus quintus lunæ dies, ſeu plenilunij dies, f. 634.
Decipere velle aliquem foueâ facta in via, vt in illam decidat, p. 310.
Decipio, is, p. 37.
Decipula, æ, p. 21.
Declinare infortunium, hoc apud Ethnicos fit conuiuiũ faciendo diabolo, p. 2.
Declinare ſolem ad Occidentem,

tem, cum nondū occidit, m. 885.
Declino, as, m. 399. m. 805.
Decoctor, is, m. 714.
Decolorari, f. 589. m. 774.
Decorticare aliquid cultro, vt fructus &c. f. 298. p. 299.
Decortico, as, f. 855.
Decrepitus, a, vm, f. 270. p. 573. f. 790. f. 815.
Decrescit luna, p. 377.
Decumbere supra latus, p. 503.
Decumbo, is, p. 503.
Decussatim ligare, p. 622.
Decussatis cruribus sedere, f. 887.
Dedicatio templi idolorum, f. 334.
Deditus vino, &c. p. 874.
Deducere diabolos, aut defunctos ne amplius noceant, p. 363.
Deducere rescriptum regis, m. 827.
Deduco, is, m. 827.
Deesse emptores, p. 249.
Deest ne aliquid? m. 560.
Defatigari manus, aut brachia laborando, f. 478.
Defatigatus, a, vm, f. 554.
Defatigatus valde, m. 428.
Defectum esse literæ, p. 696.
Defectus pluuiæ in toto Regno, p. 312.
Defendatur à frigore, ingrediendo, f. 244.
Defero, fers, m. 445. p. 889.
Deferre ad magistratum, vt

alius baculo percutiatur, m. 889.
Deferre alios cum detractione, p. 889.
Deferre aliquid ambabus manibus ex vno loco in alium, p. 158.
Deferre aliquid duo simul, m. 705.
Deferre aliquid secum, m. 451.
Deferre Buæ cibum, f. 720.
Deferre cibum primariæ personæ, m. 720.
Deferre collo appensam imaginem, f. 451.
Deferre humeris aliquid duos, aut plures, f. 367.
Deferre infantem vlnis, f. 451.
Deferre mortuum duo simul, m. 705.
Defer supra, p. 409.
Defert terra homines, m. 111.
Defessus valdè, p. 548.
Deficere à principe, f. 791.
Deficere aquam orizæ bullientis in olla, p. 85.
Deficere colores ad pingendum, f. 361.
Deficere lucem, p. 377.
Deficere lumen oculorum, p. 311.
Deficere solis lucem, p. 377.
Deficere, vel defectionem facere, m. 44.
Deficiens res, f. 355.
Deficientem in operibus communibus mulctare, m. 766.

Deficio, is, f. 669. p. 696 p. 845.
Deficit iam morbus, m. 277.
Deficit nihil, p. 766.
Deficit oriza, f. 321.
Deficiunt huic argento duo nummi, f. 355.
Defigere oculos valde, p. 294.
Defluere lachymas ex oculis, f. 94.
Defricare oculos, f. 274.
Defuncti corpus asportantes, m. 789
Defunctis solemnitas quædam exhibita intra triennium luctus, m. 441.
Defunctum ad sepeliendum deferre, f. 880.
Degluti, in imperatiuo, f. 67.
Deglutio, is, f. 577.
Deijcere aliquem percutiendo illum, f. 685.
Deijcere librum in solum, m. 276.
Deijci equitem ab equo, f. 90.
Delector audiendo concionē, m. 705.
Dele illam literam, p. 690.
Deleo, es, f. 632. p. 690.
Delere de memoria, m. 634.
Delere litteram, f. 95.
Delectatio animæ, vel corporis, m. 705.
Delectatio est esse in balneo ad refrigerium, f. 705.
Deleta littera, p. 174.
Delibero, as, m. 879.
Delineare cartam ad normam, f. 354.
Delineationes in papyro figuratæ, p. 889.
Delineator, is, p. 209.
Delinio, is, p. 499.
Delinio, is, Mulceo, es, f. 561.
Delinire filium, p. 571.
Delirans præ senecta, p. 648.
Deliria effutire, p. 616.
Delirus senex, m. 397.
Delitesco, is, f. 508.
Delitiosus, & clarus hortus, m. 621.
Deludere aliquem, p. 810.
Demergi, p. 397.
Demissa voce ad aurem loqui, m. 759.
Demittere anchoram, m. 801.
Demittere oculos in terram, f. 300. p. 301.
Demittere ramum ad carpendos fructus, m. 809.
Demittere stoream cannis indicis contextam, p. 646.
Demoliri arcem, m. 589.
Demonstrare digito, f. 810.
Demulcere infantulos, p. 505.
Densa storea è cannis indicis contexta benè compacta, p. 460.
Densa tela benè compacta, p. 460.
Dens, tis, p. 638.
Densum iusculum, erassumue, m. 192.
Densus, a, vm, p. 460.
Dentes decidere, p. 638.
Dentes exerere, vt præ iracundia, m. 638.

Dentes maxillares, p. 310.
Dentes molares, p. 639.
Dentes molares animalium, f. 506.
Dentes moueri, p. 638.
Dentes obstupescere, m. 638.
Dentes oriri, p. 638.
Dentes primores, p. 638.
Dentes præacuti, m. 638.
Dentibus aliquid apprehendere, m. 258.
Dentiscalpium, ij, f. 717.
Dentium dolor, p. 638.
Dentium parte carens, p. 704.
Deo gratias, p. 586.
Depellere tristitiam, p. 274.
Dependere vitam nostram à naui, m. 754.
Deperdere dignitatem, p. 533.
Deperdere res alienas, p. 308.
Depicta imago, m. 864.
Deplumo, as, m. 67. m. 426.
Deponere pileum, p. 485.
Deposito res tradere, p. 300.
Deprauatæ merces, p. 272.
Deprauatus est puer ille, p. 342.
Deprimere ramum, m. 69.
Deriuare aquam è tectis, arboribus &c. p. 343.
Descendere inferius, p. 899.
Descendere in nauigium, p. 899.
Descendere, vel potius ascendere in nauim, m. 409.
Descendo, is, p. 899. m. 293. f. 898.
Despicit me, m. 173.
Desponso, as, p. 339.

Desiderio alicuius teneri, m. 364.
Desiderio teneri, m. 175.
Desiderio teneri propriæ domus, m. 175.
Desiderium Patris, & Matris de illis sæpe loquendo ostendere, f. 153.
Desiderium aliquid edendi, p. 756.
Desidero, as, p. 10.
Desidiosus, a, vm, p. 809.
Desijt, f. 321.
Desinere iram, p. 399.
Desino, is, m. 242.
Destrui viam, f. 509.
Destruo, is, f. 509. m. 589.
Destruunt milites, m. 589.
Desum dees deest, p. 766.
Deteri aliquid vsu, p. 481.
Detorqueo iter ego hac via, Dominus eat illa alia via, p. 42.
Detrahere absenti, p. 535.
Detrahere alicui, f. 264. p. 315. p. 589.
Detrahere corticem, m. 51.
Detrahere vestem vi, m. 51.
Detrahi pellem paululum, f. 898.
Detrudere in carcerem, &c. m. 839.
Detumeo, es, m. 535.
Deuincire aliquem, p. 218.
Deuio, as, p. 392. f. 890.
Deuolui per cliuum, p. 396.
Deus nullius personam respicit, f. 716.

Dextera, æ, m. 458.
Dextera manus, m. 341.
Dextera pars, m. 341.
Diaboli cuiusdam nomen, p. 561.
Diaboli, quos pro tutelaribus adorant, m. 627.
Diabolo, quem Ethnici putant præesse triremibus, solemne sacrificium, f. 378.
Diabolum expelle ab energumeno, m. 711.
Diabolus, i, f. 126. p. 441. p. 627.
Diabolus à quo putant, occidi infantes, m. 681.
Diabolus crudelis, f. 344.
Diabolus ille te occidat, m. 741.
Diabolus noctu cum splendoribus apparens, p. 835.
Diabolus nocturnus, p. 45.
Diabolus quem Ethnici iurando, vel maledicendo inuocant hunc putant singulis annis mutari, p. 200.
Diabolus, quem Ethnici putant esse dominum terræ, in qua sunt illorum domus, f. 378.
Diabolus, quem Ethnici tamquam Pagi protectorem colunt, m. 378.
Diabolus, qui est in medio itineris te interim at, p. 419.
Diabolus quem inuocant aliqui Ethnici, m. 200.
Diabolus quem loci tutelarem vocant, f. 740.
Diabolus, quem putant esse in medio itineris, f. 418.
Diabolus, quem singulis annis præfici putant de nouo, & cuius nomen inuocant ad male imprecandum, p. 315.
Diabolus sub figura mulieris, m. 799.
Diabolus te rapiat, maledictum quod proferunt, p. 92.
Dicendum habeo aliquid, f. 470.
Dictio quæ dicitur canibus ne mordeant, f. 487.
Dictio quæ dicitur cum infimis plebeis, vel ex iracundia, m. 540.
Dictio terminans negationem cum exaggeratione, f. 695.
Didicit iam linguam, f. 785.
Die alia de hoc agemus, p. 519.
Diem præstituere, m. 519.
Dies, ei, f. 518. m. 553.
Dies calidi, m. 695.
Dies ater, p. 2.
Diebus quatuor elapsis, p. 519.
Dies calidi, m. 695.
Dies cinerum, m. 43.
Dies decima quinta mensis lunaris, f. 519.
Dies elapsi quot sunt? m. 519.
Dies equi &c. f. 520.
Dies ieiunij, f. 93.
Dies infausta, f. 845.
Dies plures non sunt elapsi, p. 519.
Dies prima lunæ nouæ, f. 519.

Dies primi tres recentis anni, m. 519.
Dies primus anni noui, m. 519.
Dies quo licet vesci carnibus, m. 6.
Dies trigesimus mensis lunaris, f. 519.
Die tota, & tota nocte, p. 519.
Difficile ad explicandum omnia, m. 374.
Difficilè exui cortice fructum, p. 682.
Digitale, is, f. 26.
Digitis contortis crepitum edere, f. 715.
Digito demonstrare, p. 104.
Digitus manus, f. 534.
Digitus pedis, f. 534.
Digladior, aris, f. 770.
Dignitas magna in regia domo, m. 135.
Dignitas vt Regis &c. f. 532. p. 533.
Dignitas, magistratus, m. 627.
Dignitatem amittere, m. 627.
Dignitatis præcipua titulus, p. 144.
Dignitatis ordine seruato sedere, p. 234.
Dignitatis, seu magistratus ad gradum euehere, m. 723.
Dignitatis gradus, f. 119.
Dignoscere ex vultu aliquem, m. 457.
Dilabi pedem, m. 316.
Dilabi pedes, f. 829.
Dilabor, eris, m. 813.
Dilacerare carnem, f. 476.
Dilato, as, m. 71.
Diligens, tis, m. 505.
Diligere cũ reuerenntia personam sublimem, m. 464.
Diligere & mulcere filios, m. 160.
Diligere multum, f. 765.
Diluceſco, is, f. 676.
Dilucidè loqui, f. 722.
Diluculò, p. 59.
Diluuium vniuersale, m. 783.
Diminuere lignum ad opus, f. 217.
Diminui aliquid, vt orizam nouam quando concoquitur, p. 689.
Diminui concursum populi, m. 640.
Diminutus iam est morbus, f. 320.
Dimittere bolidem, m. 167.
Dimittere partem debiti, p. 275.
Dimittere peccata, & pœnas, p. 732.
Dimitti aliquid proprio pondere, p. 431.
Dimitti filium à Patre, m. 818.
Dimitto, is, m. 57. f. 731.
Dimitto, is, proijcio, is, m. 591.
Diota, æ, m. 42.
Diota angustioris orificij, p. 871.
Diota in partes confracta, m. 214.
Diota maiuscula vini, p. 871.
Diota parua, f. 12.
Diota piscem sale conditum, con-

continens, m. 450.
Diotæ ſpecies breuis, p. 750.
Diota veneficorum, p. 55.
Diota ventris ampli, & paruuli orificij, f. 341.
Diſcedo, is, m. 675. p. 809.
Diſcindere papyrum, f. 885.
Diſcipuli nobiliores, p. 827.
Diſcipulus, i, m. 214. f. 315.
Diſcipulus, i, famulus, i, m. 818.
Diſcipulus, qui alijs præeſt, f. 274. p. 275.
Diſco, is, m. 315.
Diſcretus, ti, m. 93.
Diſcurrere per varia loca, p. 224.
Diſcus, cui oleum infunditur, vt ad lucernam inſeruiat, m. 230.
Diſcus profundus, f. 58.
Diſcutere librum, m. 363.
Diſcutere delationes, m. 227.
Diſgregare quæ mixta ſunt, vt ſcoriam à metallo, m. 120.
Diſpergere aliquid atterendo manu, m. 632.
Diſpergo, is, p. 719.
Diſperſos incedere, f. 517.
Diſplicent mihi hæ res, p. 218.
Diſplicent ſibi inuicem, m. 855.
Diſplodere fiſtulam fermam, f. 706.
Diſputando idolorum falſitatem euincere, m. 29.
Diſrumpi funem dum diſtenditur, f. 244.
Diſrumpi ſine ſtrepitu, m. 578.

Diſſenteria ſæpe repetita, f. 644
Diſſentio, tis, p. 109.
Diſtans, ntis, p. 879.
Diſtat iam, p. 879.
Diſtenſus arcus, m. 278.
Diſtillatio oculorum, morbus, p. 153.
Diſtillo, as, p. 595.
Diſtincti inuicem, p. 359.
Diſtinetur negocijs, m. 834.
Diù, f. 391. p. 404.
Diù confabulationem alteri negare ex odio, m. 338.
Diù tandem aſſueſcet, m. 404.
Diù tandem tenebit, m. 404.
Diuaricare pedes, p. 278.
Diuendi mercimonia feliciter, m. 208.
Diuerſorium, ij, f. 626.
Diuerſus, a, vm, p. 291. p. 359.
Diues, tis, m. 31. p. 283. f. 604.
Diuidere aliquid in duas partes &c. f. 885.
Diuidere aliquid cultro aut ſecuri, m. 49.
Diuidere in fruſta, vel protrimentum facere, p. 413.
Diuidere viam in partes, f. 754.
Diuido, is, m. 104.
Diuinare abſentia. Veneficium, f. 757.
Diuini aliquid habens locus, m. 768.
Diuturnitatem curare, f. 32.
Diuturnitati laborare, m. 34.
Diuiſim vnumquenque in itinere ſuo progredi, f. 720.

Diuisionem facere inter varia, m. 597.
Diuisiones partis inferioris nauigij. f. 371.
Diuitiæ, arum, m. 774.
Diuortium celebrare, p. 213.
Diuortium, vel repudium, facere, nam fangere monetam & bacillos quibus vruntur ad edendum, est signum dissolutionis matrimonij, ita vt, possit tunc vxor impune alium virum ducere, p. 32.
Do, das, p. 110.
Doceo, es, m. 164. f. 167.
Docere legem Domini Cæli, f. 278.
Docere ignorantes, m. 518.
Dolabrum, i, p. 28.
Dolere de amissione, aut corruptione alicuius rei, m. 791
Dolere de peccatis, p. 823.
Dolo, as, p. 28.
Dolor, ris, m. 209.
Dolor capitis, f. 181.
Dolore capitis corripi, m. 557.
Dolor cum aliqua palpitatione, m. 557.
Dolor cum quodam ardore, f. 894.
Dolor in pede dum quis ambulat, p. 249.
Dolor intensus, f. 209.
Dolor lateris, m. 843.
Dolor lateris respirationi molestus, m. 843.
Dolor pedum, m. 209.
Dolor proueniens ex fricatione, frigore &c. m. 732.
Dolor renum, m. 209. f. 431. p. 706.
Dolor ventris, m. 26. m. 209.
Dolor de peccatis, m. 7.
Dolor vt de peccatis &c. m. 57
Dolosus, a, vm, f. 828.
Domare equum, f. 169. m. 726.
Domina, æ, f. 15.
Domina senex, m. 270.
Domina senior, m. 400.
Domina Virgo Maria. f. 240.
Domine senex, m. 270. m. 400.
Domini, & dominæ, f. 601.
Domini magistri &c. p. 602.
Dominus, i, m. 116. m. 117. f. 586.
Dominus Cæli, m. 116. m. 240.
Dominus Cæli & terræ, nomen quo vocatur apud Tunchinenses Deus, m. 117.
Dominus Cæli est principium rerum omnium m. 130.
Dominus, & domina, p. 16.
Dominus Iesus, f. 240.
Dominus Iesus tulit in corpore suo peccata mundi, p. 260.
Dominus Iesus venturo die iudicabit viuos, & mortuos, m. 594.
Dominus ille, f. 586.
Dominus sanctus, m. 376.
Dominus terræ, p. 318.
Domui inuigilare, f. 138.
Domuncula diabolici cultus, p. 467.
Domuncula quædam supra sepul-

pulchrum erecta, f. 722. p. 885.
Domus, vs, p. 153. f 200 f. 269. m. 543. f 631. f. 840.
Domus ad celebrationem superstitiosam idolorum, f. 334
Domus audientiæ aliorum tribunalium, m. 201.
Domus Cæli, Paradisus, f. 200.
Domus contignationis parum eleuatæ, f. 31.
Domus curam habere, f. 129.
Domus examinum, p. 758.
Domus fictæ pro mortuis, f. 52.
Domus inordinatione plena, p. 400.
Domus in qua aliqua fit dedicatio, vt templi &c. f. 8.
Domus in qua celebrant cãtus & choreas publicas, f. 8.
Domus in qua conuenit communitas ad negotia tractanda, m. 222.
Domus in qua dæmonem illum adorant, quem tutelarem vocant, f. 840.
Domus in qua diabolum colunt canendo, f. 222.
Domus in qua Ethnici diabolum adorant, f. 524.
Domus in qua Ethnici preces fundunt pro animabus defunctorum, & pro illis offerunt alia edulia præter carnem, & pisces, p. 94.
Domus lignea, quam extruunt etiam Ethnici &c. p. 544.
Domus paleis operta, p. 544.
Domus Papyracea, p. 544.
Domus quæ fit pro defunctis, & fingitur illis vendi, p. 447.
Domus sancta Ecclesia, f. 200.
Domus tegulis cooperta, p. 544.
Domus triremium, in quibus scilicet à pluuia, & sole defenduntur, m. 900.
Domus valdè pulchra, f. 524.
Dona quæ in nuptijs dantur patriæ, f. 102.
Dormiens sedendo capite demisso inter crura, m. 524.
Dormio, is, p. 536.
Dormire nictando, m. 536.
Dormire pusillum, m. 536.
Dormitando inclinare caput, m. 262.
Dormitando nutare, m. 299.
Dormitionè, vnicà non interrupta quiescere, m. 293.
Dominationes vestræ &c. f. 601.
Dormito, as, m. 262. m. 267. m. 268. m. 536.
Dormiturio, is, f. 55.
Dotari vxorem à viro, f. 142.
Draco, onis, f. 400. f. 657.
Duabus vicibus, m. 225.
Dubitans de aliqua re, interroga, f. 325.
Dubito, as, m. 325. m. 526. f. 530.
Ducem esse exercitus, m. 195.
Ducem se alijs exhibere, f. 477.
Ducere aliquem ad gratias agendas &c. m. 712.
Ducere bubalum, m. 166.

Ducere equum, p. 166.
Ducere latronem, vt capite plectatur, m. 217.
Ducere manu, p. 166.
Ducere milites, p. 222.
Ducere vectigalia, p. 222.
Ducere, vt vectigalia, milites, &c. p. 222.
Ducere vxorem, f. 70.
Ductor elephantis, p. 621.
Duæ partes, p. 594.
Dulcis, e, m. 535.
Dulcis vox, p. 250.
Dum, m. 199. m. 366.
Dum comedit, m 366.
Dum nondum, f. 366.
Duo, p. 227. p. 307. p. 551.
Duodecim, p. 307. f. 750.
Duo iam sunt anni elapsi, f. 379.
Duo millia, p. 529.
Duo non sunt, p. 551.
Duo sibi correspondere, vt solem & lunam in plenilunio, f. 227.
Duplicare ac resarcire cymbam, f. 98.
Duplicare vestem, m. 261.
Duplicata res, f. 357.
Duplicata vestis, f. 357.
Duplicatis ad singula grana precibus globulus precarios percurrere, p. 358.
Duplico, as, m. 42.
Duplum soluere, f. 357.
Duræ ceruicis, p. 448. m. 457. f. 636.
Durioribus verbis minari alicui, p. 310.
Durum lignum, m. 636.
Durus, a, vm, m. 636.
Durus Panis, m. 636.
Dux, ducis, p. 79. m. 847.
Dux exercitus, m. 847.
Dux itineris, m. 195.
Dux militiæ in vna integra Prouincia, p. 828.
Dux vnius vexilli, m. 68.
Dysenteria, æ, m. 163.
Dysenteria sanguinea, p. 797.

EAmdem legem profitentes, seu participantes in peculio legis, p. 54.
Eadem res continuata, p. 414.
Eadem via aliud negotiũ exequi, m. 552.
Eamus, p. 711.
Ebanum, i, p. 491.
Ebur, eboris, p. 517.
Ebur antiquum, p. 271.
Ebur antiquum bonum, p. 517.
Ebullit olla, f. 693.
Ecce, p. 3. m. 501.
Ecce ille est, m. 562.
Ecce ipsemet vultus ille est, p. 564.
Echo redditur ex monte, f. 796
Ecclesia, seu Palatium sanctum, m. 216.
Eclipsis lunæ, m. 532. m. 782.
Ede, m. 309.
Edentulus, a, vm, p. 480. f. 638.

Edere, aut bibere personas primarias, m. 893.
Edere orizã sumitur pro prandio, vel cæna, f. 5.
Edictum in stipite erecto conscriptum, m. 488.
Edictum Regium in ligno erecto conscriptum, p. 19.
Edo, is, f. 5.
Educere linguam extra os, m. 405.
Edulia in mensa apposita comedere, p. 127.
Effingere idolorum simulachra, p. 505.
Effluere stillicidium e naribus, m. 690.
Effoeta, æ, f. 33.
Effodere Patris, & Matris ossa, p. 176.
Effrænatus in loquendo, p. 467
Effugere aliquid è proprio loco, f. 705.
Effugio, is, f. 672.
Effunde, m. 631.
Effundere aquam ad lauandas manus, m. 224.
Effundere ex vno vase in aliud, f. 675.
Effundere liquidum quid paulatim, p. 657.
Effundere, vt aliquid liquidum, m. 224.
Ego, m. 467. p. 615. p. 711. p. 724. m. 818. p. 844.
Ego emo ad edendum, f. 441.
Ego quid curo te? f. 818.
Ego quid te curo? f. 540.
Ego, loquendo cum demissione, m. 740.
Ego, meus, a, vm, f. 821.
Ego veneror dominationem tuam, f. 821.
Egredere huc, m. 194. p. 631.
Egredi animam è corpore, mori, m. 816.
Egredi domo ad aliquem excipiendum, qui iam est in via, p. 661.
Egredi, è monte Echo, p. 862.
Egredior, ris, f. 900.
Eia ergo, p. 585.
Eijce, m. 631.
Eijcere baculo quisquilias maiores, vt postea minores quis verrat, p. 183.
Eijcere cibum extra os, m. 544.
Eijcere aquam, vt è naui, p. 727.
Eijcio, is, p. 49.
Elabi aliquid vt è manu, f. 705.
Elata vox, m. 796.
Elatus, superbus, a, vm, m. 381.
Electio magistratus, f. 567.
Eleemosyna victum quærere, f. 528.
Eleemosinam erogare & cætera pia opera, p. 135.
Eleemosynam pauperibus elargiri, f. 758.
Eleemosynas colligunt scholastici pro animabus dispersis, f. 280.
Elephantem cicurem reddere, p. 872.
Elephantem proboscide aliquid

quid arcipere, nocere, p. 872.
Elephantem genuflectere, vt super ipsum homines ascendant, m. 872.
Elephantiaco morbo corrosæ manus, &c. m. 664.
Elephantiaco morbo laborare, m. 609.
Elephanti prohibere ne noceat, m. 872.
Elephantis vlulatus, m. 872.
Elephantis ductor, m. 848. f. 871.
Elephantis manus, seu proboscis, p. 872.
Elephantis sella seu potius turris in qua multi sedere possunt, m. 26.
Elephas, ntis, m. 848. f. 871.
Elephas bene percipiens, quæ illi præcipiuntur, m. 532.
Elephas cicur, & ad mandata obediens, m. 465.
Elephas indomitus, p. 872.
Eleuare faciem in cælum, f. 538.
Eleuare terram, p. 160.
Eligo, is, p. 114.
Eliquare argentum, f. 816.
Ellychnium, ij, p. 58. p. 798.
Emendare aliquid non benè compositum, p. 702.
Emendo, as, p. 702.
Emere ad vendendum, p. 57.
Emere hic, ad vendendum alibi, m. 654.
Emere nauigium, m. 728.
Emere simul ex conflata in vnum à multis pæcunia, f. 92.
Emere, vendere, p. 93.
Emergere aliquid è fundo aquę sursum, m. 567.
Emittere igniculos sursum volantes, p. 743.
Emittere radios ad instar solis, m. 799.
Emo, is, f. 446. f. 485. m. 728.
Emolumenti nihil est, f. 489.
Emolumenti quid? f. 349.
Emolumentum, i, f. 567.
Emungere lucernam, f. 88. f. 261. p. 366.
Emungo, is, m. 322.
En, p. 73.
Enatare nauigium quod in vada impegerat, f. 567.
Energumenum exorcizare, p. 711.
Energumenus, i, f. 4.
En ille, p. 3.
Ensis, is, m. 648. p. 839.
Enuntiare foris quæ domi quis audiuit, p. 821.
Eo, is, f. 218.
Eodem modo, m. 66. p. 147. f. 235. m. 556. p. 755.
Ephippij substratum, m. 381.
Ephippij pars anterior prominens, m. 654.
Ephippiaria mora, f. 233.
Ephippium, ij, m. 381.
Epistola, æ, m. 779.
Epistolam mittere, m. 779.

Equi-

Equinorum capillorum pileus, f. 866.
Equitando currere, f. 537. m. 729.
Equito, as, f. 130. f. 537.
Equiualere duobus, f. 98.
Equus, i, m. 442. m. 530. f. 537.
Equus refractarius, p. 538.
Equus veredus, m. 222. p. 538.
Eradere literam, m. 87.
Erado, dis, m. 87. f. 652.
Eradicari arbores vento, f. 46. p. 426.
Ericæ colligatæ in scopam, p. 684.
Erigere aliquid, p. 243.
Erigere aliquid, & facere, vt domum, f. 512.
Erigere faciem in cælum, m. 537.
Erigere murum &c. p. 886.
Erigere murum lapidũ, p. 886.
Erigere nouum Regem, m. 409.
Erigere pauimentum domus faciendæ, m. 160.
Erigere pontem, f. 17.
Erigere scopi locum, f. 207.
Erigere turres, m. 886.
Erigi in Regem, f. 567.
Eriguntur paleæ vento, sed non tolluntur, p. 421.
Erogare stipem, p. 49.
Errabunda nauis alium ingressa est portum, p. 392.
Errare horologium, p. 670.
Errare nauem, p. 29.
Errare viam, p. 392.

Erratica auis, p. 392.
Error, ris, erro, as, p. 422.
Erroneus, a, vm, diabolus, i, p. 711.
Error ex inaduertentia, f. 468. m. 547.
Errorem habeo, p. 422.
Erubescere, m. 326.
Erubesco, is, m. 540.
Eruca rodit, f. 683.
Eructo, as, m. 352. p. 585.
Erumpere sanguinem, m. 690.
Erumpere sanguinem ab ore, vt in mortuis, f. 703.
Erumpo, is, p. 690.
Eruere excreationem ex imo pectore, f. 158.
Esca, æ. Illicium, ij, m. 478.
Esca, aut potus, qui non nocet, m. 399.
Escæ, & potui nimium deditus, p. 529.
Escam gallinis dare, f. 96.
Esca in modum carnei globuli, f 92.
Est, p. 341. m. 389.
Est hæc litera, seu significat cælum, f. 389.
Est in cælo, f. 809.
Est in monte, f. 809.
Est ne? p. 97.
Est nomen tuum quale? f. 389.
Est prima radix omnium rerũ, m. 122.
Esurio, is, p. 228.
Esurire, & sitire, p. 228. m. 393. m. 411.

Et dimitte nobis debita nostra, f. 564.
Etiam, p. 147. f. 297. p. 329.
Etiam est iturus, p. 147.
Etiamsi, m. 179.
Et, simul, f. 853.
Etsi, quamuis, f. 844.
Euadere accusationem, f. 373.
Euadere æstum, p. 374.
Euado, is, f. 373.
Euanescens statim, vt fulgur, m. 468.
Euanescit vinum, nisi cooperiatur, p. 306.
Euanesco, is, m. 23. f. 35. f. 305.
Euadere syrtes, p. 374.
Euanuit, f. 35.
Euelli arborem vi tempestatis, m. 44.
Euellere capillos, p. 175.
Euellere herbam, p. 175.
Euello, is, f. 174. m. 651.
Eunuchi nomen, m. 742.
Eunuchi regis, & principum quando dignitatem nondum sunt assecuti, p. 92.
Eunuchus, ci, m. 50. p. 568.
Eunuchus Regi inseruiens, p. 838.
Euomere cum conatu, f. 719.
Euronotus, i, f. 285. p. 569.
Eurus, i, m. 285.
Euulgari aliquid antequam prodeat, vt edictum regis, p. 203.
Exaduersо, f. 518.
Exæquare aliquid, p. 43. p. 262.

Exaggerare laudando, m. 209.
Exaggerare valde, f. 231.
Ex alia regione, vel regno trãsire ad hoc regnum, f. 675.
Examen ad gradus literatorũ, p. 758.
Examen adhibere, m. 363.
Examen in quo potentior vincit, p. 758.
Examen Iudicis ex inspectione vulneris, aut alterius indicij de crimine, m. 360.
Examen trutinæ, p. 269.
Examinà inferiora, m. 758.
Examina solemnia in aula progradibus superioribus, m. 758.
Examinare causam, ac ferre sententiam, m. 227.
Examinare conscientiam propriam, f. 887.
Examinare librum, m. 167.
Examinare litem, f. 22.
Examinare reum per torturam, m. 363.
Examino, as, f. 887.
Excalefacio, is, p. 80.
Excandescere, atque ex rabie res perdere, f. 141.
Excandesco, is, p. 265. p. 782.
Excarifico, as, p. 455.
Excauare piscinam, m. 204.
Excauare puteum, m. 204. f. 283
Excauare sepulchrum, habetur pro maledicto, p. 53.
Excauare solum, p. 204.
Excedentem pænam exigere, m. 615.

Excedere, f. 44.
Excedit eius vires, m. 615.
Excellentissime Princeps, p. 587
Excellentissimus, seu optimus in eo genere de quo agitur, m. 553.
Excessiuus color, f. 574.
Excessum committere, p. 616.
Excessus, vs, p 617.
Excindere herbas pala ferrea, m. 264.
Excipere homines, p. 118.
Excitare ignem, m. 111. p. 430.
Excitare se inuicem ad aliquid agendum, p. 626.
Excludi ope gallinæ ab ouis pullos, f. 235.
Excogitatio, onis, m. 105.
Excoriari aliquam exiguam partem &c. m. 894.
Excoriatio modica, p. 672.
Excorio, as, p. 163. f. 425.
Excreare flegmata, p. 359.
Excreatio quæ expuitur, f. 203.
Excreationes flegmatum, f. 196
Excrementa egerere, modestè loquendo, f. 91.
Excrementa hominum & animalium, f. 145.
Excreo, as, m. 314. m. 343. p. 359.
Excubiarum domus, m. 112.
Excubiarum domus in itinere, p. 175.
Excutere stoream, p. 168.
Excutere vestem, m. 291. p. 634. f. 660.
Ex die, quo natus est, p. 517.

Exempli gratia, f. 179. f. 758.
Exemplum pristinum, p. 290.
Exemptus à tributis, f. 558.
Exemptus à tributorum solutione, f. 550.
Exenterare piscem, f. 474.
Exeo, is, p 631. f. 900.
Exercere se ad aliquid, p. 726.
Exercere milites ad pugnam, m. 726.
Exercere præfecturam, &c. f. 395.
Exercitum mittere, p. 143.
Exercitum parare, p. 143.
Exercitus, vs, p. 142.
Exerere brachia, m. 865.
Exerere ensem, p. 664. m. 842.
Exerere gladium, m. 826.
Exerere membrum pudendum, vt cum animal coit, p. 418.
Exeri ab animali vngues, vt prædam capiat, f. 293.
Exhalatio, onis, p. 335. f. 366.
Exhalo, as, p. 335.
Exhaustus à nimia venere, p. 596.
Ex hoc nunc in posterum, f. 863.
Exigere debitum, m. 228.
Exigere iuramentum, f. 29.
Exigere pecuniam, vt quando præcessit culpa, quæ redimenda est pecuniâ, m. 228.
Exigere tributa, m. 395.
Exiguas res furari, m. 67.
Exigui iudicij homo, f. 427.
Exigui sermonis, p. 766.

Exiguo temporis ſpatio elapſo, m.774.

Exiguus menſis, qui ſolum dies habet viginti nonem, m.766

Exilire aquam in cymbam, p. 730.

Exilire oculos, m.421.

Exilium, ij, f.194.

Eximiæ merces, m. 322.

Exire è portu, p. 631.

Exire flammam ignis, p. 895.

Exire in mundum, m. 631.

Exiſtimo, as, f.389. f.530.

Exitum alicuius negotij fælicẽ habuiſſe, vnde ſequatur honor, m.564.

Ex me iudicare de alijs, p.402.

Ex nunc, in poſterum, f. 682.

Exonerare aluum modeſtè loquendo, m. 118.

Exorcizare dæmonem, m.835.

Expande manus dexteræ palmam &c. m.537.

Expandi alas ab aue, f.683.

Expecta, f.370.

Expecta pauliſper, f.277. f.655.

Expectare aliquem &c. m.470.

Expectare aliquem, ac ire illi obuiam, f.231.

Expectare aliquem in ipſa via, qua tranſiturus eſt, f.231.

Expectare modico tempore, f.230.

Expectata ſolutione vendere, m.109.

Expecto, as, p. 111. m.185. f. 655.

Expecto magiſtrum aduentu-

rum, f.813.

Expeditè, ac clarè loqui, m. 883.

Expedite loqui, & rectè f. 679.

Expeditum iam negotium, m. 883.

Expellere aquam è fiſtula, m. 788.

Expellere domo, m.185. f.895.

Expellere frigus, p. 274.

Expellere vi, m.835.

Expello, is, f.214. m. 377.

Expendo, is, p. 797.

Expenſum iam eſt comeſtibile, p. 797.

Expergiſcere, & ſurge, f. 781.

Expergiſcor, ceris, f.781.

Experimento didiciſſe, m. 736.

Experimentum facere alicuius, p.780.

Experimentum facere de loquela, probare linguam, &c. p.433.

Experior, iris, p.780.

Experior, iris. Video, es, f. 886.

Experiri an videat? f.886.

Experiri cibum, aut potum, m. 512.

Experiri nauigium, m. 867.

Experiri ſemel in lucta donec alter cadat, m.356.

Experiri veſtem, an aptam habeat menſuram, m. 873.

Expertus ſum illum peruerſi eſſe ingenij, f. 736.

Explicare crines, m. 295.

Explicare filium &c. f.295.

Expli-

Explicare, vel expandere fericum, p. 476.
Explicare vmbellam, f. 501.
Explicata manu semel accipere, f. 88.
Explico, as, p. 39. f. 278.
Explodere fistulam ferream, p. 24.
Explodere tormentum bellicum, m. 24.
Explodo, is, p. 24.
Explorator, oris, m. 477. m. 552.
Exploro, as, p. 799.
Explesio vna, & altera bombardæ, m. 38.
Exponere se periculo mortis, p. 415.
Exporta, p. 195.
Exportare defunctum, m. 90.
Exportare, vel importare, p. 195.
Exportari ore, aut vnguibus, ab aue, aut ab alio animali aliquid raptum, p. 732.
Exposita res ventis, m. 276.
Exprimere ius ex herbis, vt condiantur aceto, m. 180.
Exprimere pus, p. 54.
Exprimere succum herbarum, m. 161.
Exprimere succum mali limonij, f. 504.
Expue, p. 631.
Expuere in aliquem, f. 599.
Expuo, is, f. 178.
Ex quo, f. 516. p. 776. p. 840. p. 842.

Ex quo est cælum, & terra eruta est, p. 842.
Ex quo factus est Christianus, f. 682.
Ex quo loco, p. 53.
Ex quo tempore, p. 840.
Ex quo vltimò confessus es, p. 840.
Ex se ipso, p. 842.
Exficcari atramentum, f. 488.
Extendere brachia, m. 286.
Extendere brachia ad metiendum vlnam, p. 671.
Extendere brachia in modum crucis, m. 23.
Extendere collum, m. 90.
Extendere collum ad intuendum, p. 523.
Extendere collum, vt amputetur caput, m. 104.
Extendere Corporis membra, p. 185.
Extendere glutinum in papyro, m. 599.
Extendere pedes, extendere manus, p. 185.
Extendere rugas, f. 595.
Exterior pars, p. 531.
Extinguere ignem, f. 429. m. 726.
Extolli pectus, vt fit in ijs, qui morti sunt proximi, f. 538.
Ex tota anima, ex omnibus viribus, f. 401.
Extra, p. 531.
Extrahere, m. 195.
Extrahere aliquid, ex aqua, f. 874.

Extrahere aliquid, vel immittere, f 663.
Extrahere buccellam ex ore, vt si danda sit infanti, m.153
Extrahere decurrentia secundo flumine ligna, p.875.
Extrahere ex conchilio, quod edi solet, p. 366.
Extrahere ignem, vt è silice, &c. p. 317.
Extrahere merces è naui, f.175
Extrahere quisquilias aliquà re acutà, p.366.
Extrahere vt ensem &c. m.826.
Extrahi pellem, f. 421.
Extrahit vngues felis, p.294.
Extraho, is, p.51. m.828.
Extraneum regnum, m.541.
Extraneus minimè coniunctus, f.183.
Extraordinaria res, f.295.
Extremis digitis aliquid sumere, p.555.
Extremis pedum digitis insistere, p. 555.
Extremitas fili, f.477.
Extremitas hami, m. 433.
Extremitates alicuius rei ligare, ne dissolnantur, m.574.
Extremum linguæ, m. 219. f. 432.
Extremum mortis suplicium, p.172.
Extrico, as, m.295. m.883.
Extruere tendiculam, f.203.
Exugere cannam duleem, m. 494.
Exugere cannam sacchaream, m.578.
Exugo, is, m.494.
Exurdare aures, f. 421.
Exurdescere præ tumultu, f. 535.
Exurdo, as, f. 112.

FAber ferrarius, p.159. p. 449. p.646. f.772.
Faber lignarius, m. 455. m. 772.
Fabricare nauim, p.207.
Fabulosus & fictus quidam vir ex quo cælum, & terram ortum habuisse singunt Ethnici, p.23.
Fac, particula imperantis, m. 309.
Facere aliquid, quod ad breue tempus solum inseruire debet, f. 718.
Facere cælum, & terram, f.219. p. 425.
Facere, vt decet, f. 512.
Faciamus, p.711.
Faciem, aut rectam partem alicuius rei sursum erigere, m. 537.
Faciem vertere ad aliquem, p.458.
Faciendo iuramentum falsum, m. 765.
Facies, ei, f.447. m. 457.
Facile factu, f. 526.
Facies rotunda ad lunæ plenæ

næ modum, p. 88.
Facies, seu pars recta alicuius rei, p. 458.
Facio, is, p. 395.
Facilè ad discendum, p. 162.
Faciles ad discendum literæ, p. 645.
Facilis, e, p. 162. f. 526.
Facio, is, f. 512. f. 314.
Facio, is, Fabrico, as, p. 425.
Facio, is, fio, is, f. 746.
Farina, æ, m. 54.
Fartor fistulæ ferreæ, vel tormenti bellici, m. 168. f. 176.
Facultates, p. 80.
Falco catapultaruis, p. 453.
Fallax mundus, m. 275.
Fallere ictum abscindendo, p. 392.
Fallere multis verbis, m. 266.
Falli pedem in lubrico, m. 813.
Fallo, is, f. 556.
Falsa lex, m. 711.
Falsum ad iurandum, p. 551.
Falsum est, quod mihi obijcitur, m. 584.
Falsum imponere, m. 49.
Falsum in alium conijcere, m. 733.
Fallum loqui exaggerando, p. 531.
Falsum testimonium, f. 861.
Falsum testimonium rependere, f. 103.
Falsus, a, vm, p. 277.
Falx ad metendum herbam, m. 413.
Falx messoria, f. 307.

Falx messoria herbarum, p. 91.
Falx oblonga adunca, f. 443.
Fama, æ, f. 452.
Fama communis, p. 233.
Fama est, p. 799.
Fama iam est, edictum publicandum, p. 203.
Fama increbuit, m. 796.
Famam cursitare, f. 452.
Famelicus, & vestibus laceris inductus, p. 228.
Famem pati, m. 364.
Fames, famis, f. 227.
Familia, æ, m. 159.
Familia, aut prosapia illius Regis, qui solum habet titulũ, f. 543.
Familia cuiusdam regis sinarũ, f. 115.
Familia, filij scilicet, & famuli, p. 842.
Familia illius Regis Sinensis, qui libros confusij combussit, m. 719.
Familia quædam Regum Sinensium, p. 787.
Familia Regis, p. 153.
Familia Regis Tunchinensis, quem bua vocant, f. 405.
Familia Regum, f. 310.
Familia Sancti Francisci, f. 159.
Famuli, p. 214.
Famuli amorem, & reuerantiam exhibeant domino domus, f. 608.
Famulus, vel famula. Sic etiam quis loquitur de proprijs filijs, f. 239.

Fanum idolorum, p. 106.
Farcimen carnis, m. 168.
Farcio, is, m. 176.
Farcire fistulam ferream, vel tormentum bellicum, m. 164. f. 176.
Farcio, is, m. 176.
Farrago multarum rerum, m. 98.
Fartor, tormenti bellici, f. 724.
Fasciæ, aut panniculi infantis, m. 712.
Fasciculus bombycis, p. 423.
Fasciculus florum, p. 121.
Fascijs infantem inuoluere, f. 425.
Fascis, is, m. 48.
Fastidio iam orizam, f. 589.
Fastidiosum esse ob longum nimis sermonem, f. 647.
Fastidire iam conuictum alicuius, p. 590.
Fastigium domus, f 564.
Fatens, ntis, p. 775.
Fateor, eris, p 898.
Fateri culpam, m. 109.
Fatigari linguam, vel os concionando, aut loquendo, p. 479.
Fatigari pedes ambulando, f. 478.
Fatigatus, a, vm, f. 478. f. 488.
Fatigatus valdè, m. 460. m. 465.
Fatum, i, m. 319.
Fatum, i, conflellatio, nis, m. 689.
Fatuus, a, vm, p. 59. p. 79. m. 390. p. 468. f. 525. f. 808.
Faucibus aliquid hærere, f. 332.
Faucibus hærere cibum, p. 526.
Fauilla, æ, p. 719.
Fauonius, ij, m. 285. m. 716.
Fauus, i, p. 11.
Fax ingens ex cannis indicis quam comburere solent primarij viri in suis ædibus, f. 415.
Fax prægrandis quam primates accendere solent recenti anno, f. 48.
Febri laborans, f. 505.
Febris, is, m. 695.
Febris accessio magna, f. 695.
Febris calor, f. 132.
Febris frigus, f 132.
Febris tertiana, vel quartana, p. 867.
Feces alicuius liquoris, vt olei vini, p. 85.
Fel, lis, f. 459
Fel gallinæ, f. 459.
Felicitas, atis, f. 447. p. 608. m. 746.
Felicem euentum conuiuio celebrare, m. 452.
Felis, is, f. 464.
Felis niger, f 1.
Felis inuadit murem, f. 113.
Felis odorata, m. 880.
Femoralia, vm, m. 895.
Femorum iunctura, m. 314.
Femur, oris, f. 38. p. 63.
Feneſtra, æ, m. 138. m. 679.
Feneſtrella, æ, p. 690.

Fer-

Ferculum ex pisce sale aliquantulum condito, f. 97.
Ferculum superstitiosum in quo quis habet, & veneratur idolum, m.803.
Fera pensilis, f. 104.
Feram potius mortem non feram negare legem, f.732.
Ferè, m. 317.
Ferè iam deficit oriza, m.317.
Ferè iam moritur, m. 317.
Fere in fine, p.326.
Ferè meridies, f.325.
Feretri pannus, p. 676.
Ferire punctim quouis armorū genere, f.195.
Fermè, f.325.
Fero, fers, m. 720.
Ferox elephas, p. 238.
Ferre alienos labores, f.259.
Ferre labores, & miserias, f. 786.
Ferre imperfectorum mores, p. 780.
Ferri aquæ impetu, p. 811.
Ferri aquæ impetu hùc, & illùc, f.282.
Ferri cymbam hùc, atque illùc vndarum, ac ventorum impetu, f.282.
Ferri rubigo, m. 682.
Ferri scoria, m. 682.
Ferrum, i, p.765. p.682.
Ferrum candens facere, ignire, m. 682.
Ferrum cucumæ, idem de lancea & similibus, m. 54.
Ferrum ensis, p.746.
Ferrum infixum in inferiori parte baculi, m.257.
Ferrum sagittæ, p.462.
Ferrumino, as, m.311.
Fessus valde, f.554.
Festa superstitiosa idolorum, f. 719.
Festina, f. 459.
Festinanter, p.98.f. 459.
Festinanter ire sine intermissione, p.381.
Festucam in oculos insilire, m.257.
Festus, vel festiuus dies, p.407.
Feruescere aquam, f. 703.
Feruet aqua, f. 693.
Fex Bombycis, p. 296.
Fibræ interiores cucurbitæ indicæ in quibus sunt semina eiusdem, m.494.
Ficus indicæ, m.123. m.706.
Ficus indicæ quædam, m. 767. m. 797.
Ficus indicæ similes nostratibus, m. 854.
Fideiussor, is, m.30. m. 116. f. 466.
Fideiussorem facere, m.410.
Fidem, seu authoritatem amittere, f. 730.
Fidens alienis impendijs iter arripere, m. 554.
Fidere alicui, p.799.
Fides, ei, p. 799.
Fieri, f. 762.
Fieri ex nihilo, f 31.
Figura, æ, m. 314.
Fila ex arboris cuiusdam corti-

ce, quæ videntur cannabi, m.255.
Filia æ, m.131.
Filia regis, m. 16.
Fili meretricis fornicabor cum tua matre, p. 218.
Fili rustici, nequam, p. 218.
Filij & filiæ, m.131.
Filij, & filiæ solum de hominibus, m.79.
Filij geniti, f.131.
Filij, & nepotes, f. 100.
Filius, ij, m.131. p.551. m.675. f.841.
Filius adoptiuus, m. 448. p. 577.
Filius eius, qui dignitate aliqua armorum est insignitus, p. 323.
Filius in vtero, p.146.
Filius masculus, m. 131.
Filo traijcere, f.891.
Filum, i, p.104. p. 694.
Filum æreum, p.104.
Filum, cui inseruntur monetæ æreæ. p.794.
Filum gossipij, p.694.
Filum, quo traijciuntur monetæ æreæ perforatæ, p.421.
Filum sericum, p.104. m.694.
Filum similaginis, m.694.
Findere cannas inter manus cultro, m.101.
Findere ligna, m. 56.
Findo, is, m. 101.
Fine carens, m.172.
Fine & principio carens, solus scilicet Deus, f.121.
Finde lignum serra, m.138.
Findere ligna prægrandi cultro, p. 667.
Findere ligna securi, m.667.
Findi aliquid, vt lignum solis ardore, f.306.
Fingere se infirmum, cum sit sanus, m. 259.
Fingere somnum, m. 272.
Fingo, is, m. 746.
Finio, is, m.226. f.321. m.330. f.720.
Finire iracundiam, m.330.
Finire mundum &c. p.721.
Finis anni, m. 459.
Finis, aut terminus alicuius rei, m.459.
Finis horæ, m. 459.
Finis horæ aduenit, m. 142.
Finis mensis, f. 306.
Finis mensis aduenit, f. 321.
Finis non est, p. 249.
Finis, terminus, f.146.
Firmis viribus, m.636.
Firmis viribus homo, m.703.
Firmus, a, vm, f. 74.
Fisco addicere bona, m. 692.
Fisco addici bona &c. m.770.
Fissura tabulæ, f.200.
Fissus, a, vm, m.273.
Fistula, æ, p. 356.
Fistulæ ferreæ fartor, p. 708.
Fistulæ ferreæ lignea theca, p. 708.
Fistula ferrea collimare metam vultui admouendo, p. 707.
Fistula ferrea, quę præ manibus, disploditur, f.706.

Fistu-

Fistula ludere, f.627. p.679.
Fistula quædam, p.141. p.679.
Fistula sonare, p.141.
Fistulam ferream, aut tormentum bellicum explodere, m. 726.
Fixum esse, nec moueri in corde, p.184.
Flabelli axis æneus, p.624.
Flabelli caput, p.624.
Flabellum, i, ventilo, as, m. 623.
Flabellum maiusculum concameratum in modum folij cuiusdam arboris, m.854.
Flabellum sacrificuli in modum conchæ ex folio cuiusdam arboris, quam và vocant, f. f.623.
Flabellum claudere, p.624.
Flagellum, i, p.653.
Flagellum equi &c. m.653.
Flagellum pœnitentiæ, m.653.
Flamma, æ, f.429.
Flamma ignis, f. 534.
Flãma ignis parua, vt candelæ, vel lucernæ, p. 231.
Flando iaculari zarbatanà, m. 775.
Flat ventus, p.775.
Flauus, a, vm, m. 781.
Flauus color, p.860.
Flaua quædam auis, p.860.
Flegma inhærens faucibus morientis, p. 197.
Fleo, es, f.363. m.420.
Flere cum singultibus, p. 499.
Flere multos simul, m. 650.

Fletui proximum esse, m.844.
Fletum in facie referre, f.844.
Fletus infantium, f. 454.
Flocci ego fum, f. 354.
Flocci homuncio fum ego, f. 591.
Flore quodam intincta vestis purpurea, p. 660.
Florem aperiri, p. 328.
Flores, & fructus, m. 616.
Flos, ris, p. 328.
Flos cuiusdam plantę, quo quid purpureo colore inficitur, p 660.
Flos fructum præcedens, p. 328
Flos in gemma pullulans, m. 572.
Flos papyraceus in veneficijs adhibitus, m. 647.
Flos, quem non sequitur fructus, p. 328.
Flos rami ficuum indicarum, f. 28.
Fluctuare aliquid vento, m, 391.
Fluctus, vs, p. 680.
Fluctus maris, p 680.
Fluere liquidum aliquid in fili modum, p 6 6.
Flumen, minis, f. 277. m 305.
Flumen maius in quò tota minora flumina ingrediuntur, p. 697.
Fluminis ripa, f. 696.
Fluminis riuus, p. 383.
Fluo, is, f. 94.
Fluuius, ij, f. 696.
Fluuius exiguus, p. 534.

Focus culinæ, m. 724.
Fœmina, æ, f. 16. f. 197. m. 256. f. 572.
Fœmina grauis iam supra mediam ætatem, p. 16.
Fœmina iunior, m. 505.
Fœmininũ quadrupediũ, p. 79.
Fœteo, es, m. 310. m. 489. m. 732. p. 775.
Fœtere orizam, p. 333.
Fœtere, vt ex corruptione, m. 333.
Folia prægrandia, quæ immittuntur intra floream ex cannis indicis contextam &c. p. 639.
Folium, ij, p. 390.
Folium indicum, quod betel vocant concinnare ad edendum, f. 41.
Folium papyri, p. 818.
Folium viride, vel recens decerptum, m. 846.
Folles erigere, vt ad organum &c. m. 32.
Follibus fabri ferrarij vti, m. 775.
Folliculus Bombycis, m. 356.
Folliculus moschi, m. 880.
Follis, is, p. 32.
Follis ad ignem accendendum, m. 32.
Fomes, itis, m. 58. m. 182. m. 478. m. 489.
Foramen, inis, p. 418.
Foramen axis in rota, p. 845.
Forceps, cipis, f. 88. m. 355. p. 382.

Forceps ad pilos auellendos, p. 174. m. 650.
Forcipibus crines auellere, f. 88.
Forfex, cis, p. 357.
Fori nauis, p. 681.
Forma imaginum fusilium, m. 377.
Forma rei fusilis, m. 377.
Formare edictum regium, m. 87.
Formica, æ, p. 380.
Fornax, cis, m. 417.
Fornax fabri ferrarij, m. 417.
Fornicari, f. 217. m. 256.
Fornicatio, nis, m. 156.
Fornicatio, aut alia venus illicita, m. 711.
Fornicor, aris, p. 38. f. 314.
Forsan, p. 330.
Fortis, e, f. 654.
Fortis in ambulando, m. 454.
Fortis in currendo equus, m. 454.
Fortior, vs, m. 338.
Fortuito, m. 128. p. 800.
Fortuna, æ, m. 420.
Forum, i, m. 760.
Forum, in quo diuenduntur schediæ, m. 313.
Forum, in quo venduntur artificiosa confecta ex filis, f. 255.
Forum in quo venduntur edula, f. 111.
Forum lancium sinicarum, m. 313.
Forũ vendentium petere, f. 55.

Fouea, in quam conijciuntur res tempore incendij, p.418
Fouea in quam non aduertens decidit, p.326
Fouea, quæ fieri solet in medio domus, vt custodiantur in illa res tempore incendij, ne pereant, f.404.p.405.
Foueam aperire, p.418.
Foueam obstruere, p.418.
Fouea sepulchri, p.343.
Fracta in orificio lanx sinica, m.463.
Fræno, as, p.375.
Frænum, i, p.375.
Frænum contrahere, p.375.
Fragile, atque immaturum lignum, m.289.
Fragor tormenti bellici, p.563.
Frangere caput, f.281.
Frangere caput in columnas impingendo, m.265.
Frangere monetam æream in signum repudij, p.795.
Frango, is, f.70. p.257.
Frater, vel Soror natu minores, m.249.
Frater natu maior, est etiam nomen honorificum, p.9.
Frater natu minor, p.214.
Fratres, cognati, affines, m.249.
Fratres ex eodem Patre atque eadem Matre, f.663.
Fratres maiores natu & minores, sic etiam vocantur inter se eiusdem sortis homines, p.9.
Fraudator, oris, f.36.
Fraudulenter accipere, p.812.
Fraudulenter res alienas concupiscere, f.275.
Fraudulentus, a, vm, p.841.
Frequentatis ictibus orizam tundere, m.603.
Fricando atterere aliquid, vt minuatur, m.446.
Fricare ac lauare orizam, f.69.
Fricare caput, f.256.
Fricare in manibus salem ad comedendum illum, f.417. p.884.
Fricare intra manus, p.884.
Fricare manu, m.274.
Fricare manus, m.879.
Fricare pedes, & manus, p.379.
Fricare se veste, f.127.
Frico, as, f.69. p.77. m.256. p.379.
Frigidus, a, vm, m.399.
Frigo, is, p.636.
Frigore contremiscere, p.647.
Frigore rigens, p.647.
Frigus acutum, m.271.
Frigus, oris, p.367. f.646.
Fons, ntis, p.804.
Fructu carens flos, f.241.
Fructum indicum comedere quem arecam lusitani vocant &c. f.671.
Fructus, vs, m.38.p.328.m.626. p.842.
Fructus aut semen, f.684.
Fructus dictus giau, p.283.
Fructus immaturus, f.569. f.697.
Fructus indicus, p.365 p.468.

Fructus indicus acidus, p. 462.
Fructus indicus ad modum pruni syluestris, m. 92.
Fructus indicus dictus à lusitanis mangostans, m. 56.
Fructus indicus Iambo dictus à Lusitanis, m. 653.
Fructus indicus in pruni syluestris modum, p. 473.
Fructus indicus pro sapone inseruiens, p. 473.
Fructus inuicem annexi, m. 411
Fructus minimè nocens, m. 399
Fructus non maturescens, p. 221.
Fructus nostrati mespilo similis, sed dulcior &c. f. 340. p. 341.
Fructus quidam ad modum baccæ myrti &c. m. 687.
Fructus quidam indicus, m. 811.
Fructus quidam in modum oliuæ, p. 803.
Fructus quidam in pruni modũ, m. 471.
Fructus quidam instar piperis, p. 452.
Fructus quidam medicinalis flauus, f. 760.
Fructus quidam quo vtuntur ad inficiendum aliquid fusco colore, m. 510.
Fructus quidam syluestris, f. 168
Fructus quidam spinosus, p. 354.
Fructus, qui pro sapone inseruit, p. 338.
Fructus, quo ad tingendum vtuntur, m. 473.
Fructus quo indigenæ passim vtuntur tam domi quam foris, in tota india orientali, f. 90.
Fructus quo tingitur purpureus color, m. 296.
Fructus quo tinguntur vestes, p. 48.
Fructus quo vt sapore vtuntur, f. 47.
Fructus saccharo conditus, m. 649.
Fructus sinensis, f. 548.
Fructus sinicus in figuram nostratis mespili, sed non strangulans, m. 520.
Fructus syluestris, m. 674.
Frustula cuiuslibet rei, p. 491.
Frustula orizæ confractæ, dum illa contunditur, m. 718.
Frustulum, i, f. 58.
Frustum, i, p. 718.
Frustum alicuius rei, m. 226. f. 337.
Frustum argenti, m. 718.
Frustum atramenti sinensis, p. 774.
Frustum cannæ indicæ fissum, p. 746.
Frustum ingens plumbi, p. 723.
Frustum lapidis, vel ligni pedi infixum, f. 274.
Frustum panni decem cubitorum, m. 100.
Frustum præscindere, vt carnis, & similium, f. 390.
Frustum rei veteris, f. 453.

Fruſtum ſerici albi intra collũ veſtis aſſutum, m.312.
Fruſtum veſtis, f.226.
Fruſtrà iuit, m.375.
Fruſtrà terendo tempus ſedere, f.405.
Fugere, recipere ſe in tutum, f.725.
Fugiendo euadere, p.172.
Fugio, is, m.399. m.649. f.812.
Fugo, as, m.239. f.246. m.625.
Fulcimentum, i, m.572.
Fulciri ne decidat, p.176.
Fulgur, vris, p.114.
Fulgur ſubitaneum, p.549.
Fuligine infectus lebes, f.491.
Fuligo, nis, p.316.
Fuligo culinæ, f.472.
Fuligo ollæ, p.316. f.418.
Fulmen, minis, p.686.
Fulmen cum lapide, p.686.
Fulmen, & tonitru, p.686.
Fulmine tactus, p.673.
Fuluus, a, vm, f.668.
Fuluus color, f.673.
Fumo infecta eſt oriza, f.364.
Fumo infici cibum, f.364.
Fumum aſcendere, f.373.
Fumus, i, f.373.
Funda, æ, m.93.
Fundamenti quid eſt ad hoc? p.568.
Fundamentum, ti, p.72.
Fundam piſcatoriam iacere, m.265.
Fundere aquam, vt lauentur manus, p.657.
Fundere candelas cereas, p.240.
Fungum pullulare, f.503.
Funem diſrumpi, p.167.
Funem laxare papyro quam ſarangò dicunt, vt vento in altum feratur, f.172.
Funerare obuoluendo ſtorea, maledictum, f.48.
Funis, is, p.167.
Funis anchorarius, p.203.
Funis benè contortus, p.674.
Funis ex cannis indicis confectus, f.97.
Funis laxus malè contortus, m.392.
Funis, quo ligantur bubali currui, p.561.
Funium materia quæ ex nuce indica extrahitur, f.180.
Funiculi ſerici, quibus cinguntur nobiles, & literati, p.748.
Funiculis ſericis nobilium, & literatorum cingi, p.748.
Funiculos ſericos, quibus nobiles, & literati cinguntur, diſcingere, m.748.
Funiculus è tribus, aut quatuor filis interiectis compoſitus, f.288.
Funiculus papyraceus, quo ligantur libelli, m.406.
Furari arte, p.88.
Furari doloſè, m.88.
Furor, aris, m.7.
Furca parua lignea, m.506.
Fures ingrediuntur, p.738.
Furfur, vris, f.82.

Furfures, vm, f. 262.
Furfures ex puerorum capite, f. 807.
Furtiuè comedere, m. 74.
Furtum, i, p. 812.
Furunculum oriri, f. 79. m. 178.
Furunculum premere, m. 484.
Furunculus, i, m. 42. f. 79. m. 178 f. 555.
Fusca facies, subnigra, m. 215.

Fusci coloris homines, f. 156.
Fusci coloris vestis, f. 510.
Fuscina, æ, f. 269.
Fuscinâ piscem configere, f. 269.
Fustem accipe, & percute, p. 182.
Fustis quo quis percutit, f. 181.
Futilia loqui, f. 396.
Futurus annus, p. 806.

GAlea, æ, m. 570.
Galeri ora, f. 570.
Galerus, i, m. 570.
Galerus amplas habens alas, f. 570.
Galerus laneus, m. 570.
Galli calcar, p. 253.
Gallicantus, m. 82. m. 253. p. 257.
Gallina, æ, p. 253. f. 446.
Gallinæ gutturis folliculus, m. 254.
Gallinæ pectus, m. 254.
Gallinæ rostrum, p. 254.
Gallinæ ventriculus, m. 254.
Gallina glocidat, m. 253.
Gallina nigra, f. 1.
Gallina ouis incubat, f. 253. m. 12.
Gallina proceræ speciei, f. 125. m. 253. m. 566.
Gallina syluestris, p. 142.
Gallinam comedere orizam, p. 254.
Gallinam exenterare, p. 254.

Gallinam oua parere, m. 253.
Gallinam ruspari, p. 254.
Gallinarium, ij, p. 119.
Gallinarum cauea, f. 253.
Gallinarum cauea paruula, p. 254.
Gallinarum nidus, f. 253.
Gallinas se inuicem rostro impetere, p. 254.
Gallum canere statis horis, m. 253.
Gallus gallinaceus, p. 253. m. 697.
Gallus pugnator proceræ staturæ, p. 113. f. 125. p. 253. m. 565.
Gammari paruuli, p. 731.
Gammarus, i, m. 824.
Gaudeo, es, p. 331.
Gaudium, ij, p. 74.
Gerifolium, ij, p. 35.
Gemma, æ, p. 191. f. 522. p. 830.
Gemelli fratres, p. 227.
Gemere aliquem, vt roboretur

tur magis, p. 302.
Gemere præ dolore. p. 646.
Gemere, & ſuſperare ad aliquem, m. 857.
Gemere, vt cum quis laborat ad aliquid faciendum, p. 302.
Gemini fratres, p. 688.
Gemo, is, p. 739.
Gemo, is, ſuſpiro, as, m. 759.
Gemmula cannæ indicæ, m. 451.
Gemmula, vel tuber cannæ indicæ, p. 448.
Genæ, arum, p. 442.
Gener, i, m. 645.
Gener Regis, f. 442. p. 604.
Genera ciborum, m. 290.
Genera rerum, m. 419.
Generationem propagare, p. 291.
Generationis humanæ ſecundus ſtatus, p. 417.
Genero, as, m. 213.
Genero, as, pario, is, m. 631.
Generoſum vinum, m. 454.
Genitores, m. 213.
Gentaculum ſumere, m. 425.
Genu, p. 101. m. 210. m. 296.
Genua flectere, f. 296.
Genus humanum, m. 419. p. 541.
Genus orizæ rubeæ, m. 299.
Genus vnum veſtium, p. 605.
Geometria, æ, p. 220. p. 412.
Gerere bellum, m. 203.
Gerere filium in vlnis, m. 31.
Gerere infantem in vlnis, m. 3.
Germinare olera &c. f. 817.
Germinare orizam, f. 483. f. 817.
Germino, as, p. 564. f. 817.
Geſtare aliquem humeris, & collo, p. 88.
Geſtare dorſo, vel humero, m. 855.
Geſtare humeris lignum, duos, aut plures, p. 368.
Geſtare in vlnis filium, p. 55. m. 514. m. 803.
Geſtare in vtero prolem, f. 330.
Geſtire canem caudæ agitatione, f. 481.
Gibbus, bi, p. 131.
Gibboſus, a, vm, p. 131.
Gibbus, a, vm, f. 431.
Gigno, is, p. 688.
Gingiua, æ, m. 422. p. 638.
Gladiatorij ludi magiſter, m. 875.
Gladij capulus, f. 300.
Gladij ſcutum, f. 300.
Gladij vaginæ, m. 300.
Gladiolus, i, f. 257.
Gladio transfixus, vnciſque dilaniatus moriare, maledictū, m. 888.
Gladium è vagina extrahere, f. 300.
Gladium mittere in vaginam, f. 300.
Gladius contortus ex vna tantùm parte acutus, m. 300.
Glans plumbea, p. 199.
Glaucoma, tis, f. 483.
Gleba, æ, f. 337.
Gleba, quà teguntur cineres,

ne ignis in eis deliteſcens extinguatur, m.420.
Glycyrrhiſa, æ, p.749.
Globare ſtoreas, m.143.
Globos orizæ offerre, &c. f. 858.
Globuli precarij, p. 340. f. 804.
Globuli veſtium, p. 511.
Globulos precarios filo traijcere, f.891.
Globulos precarios percurrere, p.340.
Glocido, as, p.129. p. 713.
Glomero, as, f. 65. m.143. m. 278. p. 818.
Glomus, eris, trama, æ, m.278.
Glutino, as, m. 325.
Glutinum ex pelle, aut neruo confectum, m.356.
Gluten, inis, p.165. m.325.
Gluten adhuc recēs eſt, m.674.
Glutinare papyrum parieti, ſic de imaginibus papyraceis, &c. m.165.
Glutine infectum ſericum, m. 325.
Glutine papyrum inficere, m. 325.
Gnomon nauticus, f.381.
Goſipium, ij, f.54.
Gradum in literis ſupremum, adipiſci, p.539. m.831.
Gradus, vs, f.51. p.58.
Gradus, & dignitates in Eccleſia, p.234.
Gradus huius viri qualis eſt, f. 825.
Gradus in modum pyramidis in quibus res mortuis offeruntur, vel cælo, f 198.
Gradus ſecundus in examine litterarum quo adepto eximitur quis à tributis, f. 135.
Gradus ſupremus in literis, m. 831.
Gramia, æ, f.179. p.353.
Granarium orizæ, m.368.
Granarium orizæ cum paleis, m.242.
Grauedine capitis laborare, m. 506.
Grando, dinis, m.191. p.487.
Granum, i, p. 340.
Granum, orizæ, m. 749.
Granum orizæ cum tunica, p. 340.
Granum ſalis, p.340.
Granum ſeminis, p.340.
Graſſator, oris, m. 144.
Gratias agere, f. 82.
Gratias agere Cæli Domino, m.394.
Gratias agere comiter pro accepto beneficio, m. 272.
Gratias habeo Maieſtati tuæ, m.394.
Gratias habet Rex, m.272.
Gratias referre, m.272.
Gratias referre grauibus perſonis, p.586.
Grauatum caput, vel vino, vel alia re, &c. f.671.
Graue aliquid attollere, f.544.
Graue peccatum, ſeu mortale, p. 506.

Grauem virum ad vilia deprimi munia, m. 127.
Grauidauit eam, p. 118.
Grauidus, a, vm, p. 118.
Grauis, e, p. 506. m. 511. p. 832.
Grauis culpa, vt mortalis, m. 832.
Grauiter olet, m. 310.
Grauius iusto ponderare, f. 162
Grauo, as, m. 212.
Gressus, vs, m. 59.
Grex ouium, p. 790.
Grex porcorum, p. 790.
Gryllus, i, p. 162.
Gubernaculum, i, f. 392.

Gubernaculum ad sinistram flectere, f. 80.
Gubernaculum dirigere, f. 392.
Gubernaculum in aliam partē adducere, f. 31.
Gubernaculum in aliquam partem detorquere, p. 393.
Gubernare mundum, f. 536.
Gubernatio, onis, m. 547.
Gubernator Prouinciæ, p. 405. m. 830.
Gubernator totius regni quē regem vocamus, f. 117.
Guberno, as, m. 833. p. 866.
Guttur, ris, m. 316.
Gypsum, i, m. 71.

HAbenas laxare, p. 375.
Habeo, es, p. 126.
Habere aliquem pro magistro, p. 316.
Habere pro re graui, f. 408.
Habere pro re iucunda, f. 408.
Habere pro re vili, f. 408.
Habes nè aliquod negotium? f. 499.
Habitare in transitu, p. 300.
Habitatio ducis, vel gubernatoris Prouincię cum suis militibus, m. 173.
Habitatio militum vnà cum duce, p. 314.
Habitatio, regio, m. 273.
Hac hora, f. 19.
Hac nocte, f. 500.
Hæc res, m. 501.

Hærere in faucibus officulum, f. 332.
Haleculæ sale conditæ, m. 574.
Halitus, vs, p. 335.
Hasta venalia attollens, f. 516.
Hastile, is, m. 84.
Haurire aquam è fonte &c. f. 382.
Haurire berti fumum, m 344.
Haurire liquorem ex maiori vase, vtendo alio vase minori, quod in maius intromittatur, p. 488.
Haustus vnus viui, f. 102.
Hebescens gladius, f. 469.
Helluo, nis, p. 843.
Herba, æ, m. 126. f. 748.
Herba apud Æthiopas cuius iusculum passim sumitur, f. 100.
Herba colocasij, p. 481.

Herba dicta ngot, m. 535.
Herbæ cauliculus, p. 535.
Herbæ, & arbores, f. 748.
Herbæ, quibus vescuntur homines, m. 613.
Herbam amaram comedere, p. 504.
Herbam mordere, in signum humilitatis coram aliquo ad petendam veniam, ac si bestiam quis se profiteatur, m. 126.
Herba orizæ, m. 428.
Herba orizæ prolixa sine granis, f. 338.
Herba qua vescuntur boues, m. 52.
Herba, quam simùl cum pisce concoquunt, f. 425.
Herba quædam, cuius semina adhærent vestibus, m. 447.
Herba quædam amara, p. 504.
Herba quædam in piscinis, p. 530.
Herba quædam, quæ oritur in agrorum aquis, m. 525.
Herba, quæ escorcioneira dicitur, f. 235.
Herba, quæ germinare incipit, p. 644.
Herba, quæ iam in proceram magnitudinem excrenit, p. 428.
Herba piscinarum, quæ vsui est ad edendum, p. 292.
Herba sylvestris, p. 354.
Heremiticam vitam ducere, p. 839.

Heri, m. 335. m. 615.
Heu, m. 322.
Heu me miserum, vel heu te miserum, m. 786.
Heu misellule, m. 374.
Heu te miserum, vel me, p. 319.
Heus tu, p. 335. f. 743.
Heus tu attende ad hoc, m. 501.
Heus tu, Magister vbi est? p. 309.
Hic, m. 32.
Hic, & hæc homo, f. 551.
Hic, hæc, hoc, m. 501.
Hic homo, m. 501.
Hic, huc, m. 194.
Hilaris, e, p. 74. f. 338.
Hilaris vultus, f. 327.
Hinnio, is, p. 216.
Hinnitu equum, vel elephantem omnia implere, p. 216.
Hinnitus equorum &c. f. 321.
Historiæ, cantiones, m. 836.
Historiarum narratio, f. 699.
Historiarum narrationem conscribere, f. 699.
Hoc, m. 79.
Hoc anno, p. 501.
Hoc ego non curo, fac vt tibi placet, m. 700.
Hoc est nec amplius, p. 442.
Hoc & illo modo, m. 70.
Hoc ipsum, p. 501.
Hoc mane, f. 500.
Hoc modo, p. 66. m. 66.
Hoc totum quanti est, m. 521.
Hodie, m. 335. f. 500, p. 519. m. 633.

Hodie mane, p. 146.
Homines eiusdem Congregationis, & officij conuenire ad consultationem, f. 597.
Homines eiusdem officij in eodem vico iuncti cum suis præfectis, m. 597.
Homines illius Prouinciæ, quæ apud sinas vocatur chincheo p. 380.
Homines syluestres, f. 220.
Homines subfusci coloris, m. 520.
Homo flocci, f. 873.
Homo quidam de quo multæ fabulæ narrantur, m. 628.
Homo qui huc illuc deambulat, p. 159.
Homo valdè breuis, m. 750.
Homo, vir, vel fæmina, p. 541.
Honorare, & reuereri Patrem, & Matrem, p. 749.
Honorare Patrem, & Matrem, m. 383.
Honorare, vt Patrẽ, &c. p. 324.
Honoro, as, p. 749.
Honor qui inter loquendum exhibetur regi qui dicitur Bua ac si dicas, vestra Maiestas, f. 72.
Hora, æ, m. 286.
Hora, ab vna post meridiem vsque ad tertiam, m. 287.
Hora, ab vna post mediam noctem vsque ad tertiam, m. 288.
Hora, ab vndecima ante mediã noctem, vsque ad primam post mediam noctem, m. 288
Hora, ab vndecima ante meridiem, vsque ad primam post meridiem, m. 287.
Hora, à nona ad vndecimam ante mediam noctem, p. 288. m. 335.
Hora, à nona vsque ad vndecimam ante meridiem, p. 287. p. 790.
Hora, à prima ad tertiam post meridiem, f. 489.
Hora, à prima vsque ad tertiam post mediam, noctem, f. 696.
Hora, à quinta ad septimã post meridiem, f. 160.
Hora, à quinta ad septimam vespertinam, f. 287.
Hora, à quinta vsque ad septimam matutunam, f. 286. p. 287.
Hora, à septima ad nonam ante meridiem, p. 287.
Hora, à septima ad nonam serotinam, p. 288.
Hora, à septima vespertina vsque ad nonam &c. f. 843.
Hora, à septima vsque ad nonam ante meridiem, f. 766.
Hora, à tertiâ ad quintam post meridiem, p. 740.
Hora, à tertia promeridiana vsque ad quintam vespertinam, f. 287.
Hora aulæ, f. 56.
Hora bubali, m. 288.
Hora canis, p. 288.
Hora capræ, f. 287.

Hora cænæ, f.56.
Hora circa meridiem, f.814.
Hora comedendi, f.56.
Hora draconis, p.287.
Hora equi, m.287.
Hora felis, p.287.
Hora gallinæ, f.287.
Hora iam tarda est, f.814. p. 815.
Hora iam tarda est, aurora iam emicat, p.815.
Hora muris, m.288.
Hora post mediam noctem, à tertia vsque ad quintam, m.157.
Hora prandij, f.56.
Hora serpentis, m.287.
Hora simiæ, f.287.
Hora suis, p.288.
Hora Tigris, f.286.
Horologium solare, p.829.
Hortor, aris, p.377.
Hortus, i, m.86. m.876.
Hospes, tis, p.391.

Hospes, tis, extraneus, a, vm, f.780.
Hospes, & peregrinus, ex alijs oris aduenies, m.359.
Hospes in regione nouus, f. 436.
Hospitari in aliena domo, m. 18. p.211.
Hospitem esse in aliena domo, m.554.
Hospitor, aris, p.118. p. 577.
Hostes, p. 273.
Hostes, vt cum bellum ingruit, f.272.
Humecto, as, f. 39.
Humerus, i, m.65.
Humi iacentem, vel sedentem super genua erigi, p. 627.
Humilitas, atis, f.367. f. 559.
Humor, oris, f.366.
Humor nociuus, p. 367.
Hybernum tempus, m. 235.
Hyems, mis, p.486.

IAcere brachijs hinc inde extensis, p. 503.
Iacere fundam ad piscandum, m.856.
Iacere in aliquem, m. 512.
Iacere monetas ludendo, f.794.
Iacere supinum, p.503.
Iacere talos, m.128.
Iacendo dormire, p.503.
Iaculando scopum tangere, m. 24.

Iaculari arcu, m. 24.
Iaculari balista, m. 24.
Iaculari sagittam, m.24.
Iaculo album attingere, f.195.
Iaculor, aris, p.24.
Iaculum, i, f. 399.
Iacturam facere capitalis in mercimonijs, m. 418.
Iam, m.191.
Iam conualuit, vel cum conualuerit, f.191.

Iam diù, m. 404.
Iam feci cum præponitur est particula præteriti, non autem cum postponitur, f. 191.
Iam mortuus est, p. 688.
Iam multa nox est, ito cubitū, f. 376.
Iam nunc, m. 112.
Iam parum superest, m. 277.
Iam repletus est locus, p. 100.
Iangoma fructus indicus, f. 47.
Ianua, æ, m. 138. f. 480.
Ianua arcis, in quam ingrediuntur, qui Doctoris gradum sunt suscepturi, f. 369.
Ianua atrij ad viam, f. 138.
Ianua extra aream domus, & iuxta publicam viam, p. 530.
Ianua in cancellorum modum, p. 136.
Ianua posterior, p. 318.
Ianua præcipua, vt in domibus principium & cætera, f. 138.
Iapon, nis, f. 553.
Iaponia, æ, p. 426.
Ictum globuli ferrei pati, p. 199
Ictus calami, p. 516.
Ictus fulmine, p. 591.
Icuncula cum indulgentijs, vel reliquiaria theca, f. 9.
Icuncula ex margaritę concha, p. 802.
Id, cui appenditur, aut nectitur storea &c. p. 520.
Ideo, m. 66. f. 552. p. 866.
Idioma non nouit, m. 566.
Idiomate currenti vti, p. 569.

Idiota, æ, m. 166. p. 169. m. 178. m. 462.
Idola, sunt homines syluestres, f 220.
Idolis recitare, p. 206.
Idolorum fanum, m. 833.
Idolorum secta, p. 717.
Idolorū solēnitas quædā, p. 362.
Idolum, i, f. 60. p. 597. p. 848.
Idolum mulieris; quo venefici vtuntur ad philtrum, p. 620.
Iecur, coris, f. 258.
Ieiuno, as, proprie significat abstinere à carne, & pisce, nunc autem est in vsu ad significandum Christianorum ieiunium, m. 6.
Ieiunio faciendo veneficos vocare, m. 829.
Ieiunium, ij, f 93.
Ignarus, a, vm, p. 530.
Ignarus literarum, p. 536.
Ignem cooperire ne extinguatur, f. 429.
Ignem excitare ex duorum lignorum fricatione vehemēti, f. 429.
Ignem insufflare, m. 429.
Ignem operire ne extinguatur, f. 156.
Ignem succendi, f. 429.
Ignem sursum ferri, f. 411.
Igniarium, ij, f. 165. f. 429. f. 557.
Igniarius funiculus, p. 446.
Igniculos sursum volantes accendere, p. 588.
Igniculus pedipeta, p. 596.
Igniculus volans, p. 763.

Ignire ferrum, m.578.
Ignis, is, p. 330. m. 429.
Ignis aſcendens æquatur nubibus, p.524.
Ignis ex ſulphure, & nitro, m. 688.
Ignis ex ſulphure & nitro ideſt ignis inferni, m. 171.
Ignitabulum ad plicationes, veſtium, m. 867
Igniuomum genus armorum, f 706.
Ignorans, ntis, m. 518.
Ignoro, as, f.29.
Illa alia pars, m.379.
Ille, p 3.
Ille alius, m 379. f.728.
Ille alius dominus, p.729.
Ille aluis magiſter, m.379.
Ille alius pater, f. 563.
Ille cum contemptu, m. 311.
Ille de quo ſcilicet prius facta eſt mentio, p. 378.
Ille, eius &c. p. 541.
Ille, a, vd, f. 563. p. 781. f. 853.
Ille, a, vd, de vilibus, m. 562.
Ille pater, f. 563.
Illi, p. 122.
Illic, m. 32.
Illic, illuc, f. 194.
Illidere comprimendo, p.284.
Illido, is, f.281.
Illinire, f.16.
Illiſus, a, vm, p.465.
Illiteratus, i, p. 510.
Illius voluntas fiat, p. 541.
Illud, & illud aliud, m.781.

Illudere mulieres in malum, m.810.
Illum baculo percutere, f.853.
Illum ego reuereor, p.541.
Illumina, vt ſit claritas, f.692.
Illuminare vt clarus euadat locus, p.677.
Illuminari animam à Deo, p. 677.
Illuminat candela domum, f. 692.
Illumino, as, f.692.
Imago, inis, m. 9.
Imago collo appenſa, m.9.
Imago, inis, corporea figura, p. 848.
Imago quæ in altari colitur, m. 9.
Imber, bris, pluuia minutior, p. 487.
Imberbis, e, m.804. f.809.
Imbrem decidere, p. 609.
Imbricare domum, p.429.
Imbrices, cum, m.290. m.893.
Imbrices domus, f. 446.
Imbuere, vt ollam, vel aliud vas vt benè oleat, f.546.
Imbuta terra eſt aqua, m. 96.
Imitor, aris, m. 29. m.105. p. 123. f.228.
Imitari aliquem, m.756.
Imitari probos, m. 177.
Immaturè parere, p. 570.
Immaturè ſectum lignum, quod facile putreſcit, f.725.
Immaturus, a, vm, m.569.
Immemor, is, f.625.
Immergere aliquid in aquam, vt

vt molle fiat, p. 520.
Immergere aquæ ad pennas euellendas, p. 47.
Immergere cannas Indicas in aquam, vt tenereſcant, p. 520.
Immergi quod aquæ innatare ſolet, m. 284.
Imminuere aliquid, p. 261.
Immiſcere cum oriza in ſcutella, vel iuſculum, vel aquam, f. 96.
Immiſſus digito annulus, m. 217.
Immiſcere vino aquam, p. 589.
Immittere in caueam aliquod animal, m. 178.
Immittere in crumenam, m. 828.
Immittere manus in manicas veſtis, p. 892.
Immitti inter dentes, m. 282.
Immitti inter vngues, m. 282.
Immitto, is, m. 112.
Immitto, is, ſi mundis vocibus iungatur eſt mundum hoc vocabulum, ſi obſcænis, eſt immodeſtiſſimum, f. 114.
Immodeſtè nudari, p. 417.
Immunda veſtis pruriginem generat, p. 157.
Immundus, a, vm, f. 155. p. 175. p. 583.
Immunis, e, f. 183.
Immutabilis, e, p. 767.
Immutari in melius, m. 329.
Impedimento ne ſis, illi, f. 834.
Impedio, is, p. 83. p. 277. p. 521. f. 834.
Impediri negotijs, m. 444.
Impellendo manu terræ æquare, in terram proſternere, m. 891.
Impellere humero, m. 891.
Impellere equum ad currendũ, p. 538.
Impellere ratem in aquam, f. 214.
Impello, is, m. 214. p. 891.
Impendere monetas, m. 315.
Impendo, is, f. 824.
Impenſas à iuſtitiæ miniſtris ſumi, f. 6.
Impenſæ pro miniſtris iuſtitiæ, f. 794.
Impenſæ quas miniſtri iuſtitiæ ſumunt, p. 104.
Imperat pater, m. 164.
Imperfectum pondus, p. 570.
Impertiri alicui veſtem nouam, m. 447.
Impetere inuicem, p. 280.
Impetere, vel impetitio hominum, triremium, &c. p. 673.
Impetere, vel inuadere ſe inuicem, f. 113.
Impetum inuicem facere duos exercitus, p. 106.
Impetus ſuſpiriorum, aut iræ, m. 651.
Impetus vnus pluuiæ, f. 110.
Impexi capilli, f. 46.
Impingere capite in columnas, p. 863.

Impingere in aliquid ex infortunio, p. 590.
Impingere in aliquid, quod sit impedimento, p. 444.
Impingere in aliquod præceptum, illud violare, m. 592.
Impingere irreuerenter in nomen indecens Patris, aut Matris, f. 592.
Impingit in lignum, m. 444.
Impingo, is, p. 96.
Impingo, is, cado, is, m. 592.
Imple diotam aqua, m. 214.
Implens desiderium cordis est solus Deus, m. 600.
Impleo, es, p. 214.
Implere calcando, m. 168.
Implere cochleare oriza ad vescendum, m. 896.
Implicata fila, p. 654.
Implicatus, a, vm, p. 279. p. 654.
Implicatus animus, p. 654.
Implicatus mundi negotijs homo, f. 185.
Implicatus negotijs, p. 654.
Imploro regem, p. 73.
Imploro regem, vel modus, quo quis protestatur, vel requirit iustitiam &c. f. 593.
Imponere capiti pileum, m. 229.
Imponere capiti, vel gestare pileum, p. 489.
Imponere falsum alicui, p. 584.
Imponere manus super caput ægroti, p. 875.
Imponere nomen, p. 209. f. 730.
Importunitatibus obtinere aliquid, m. 500.
Impossibile est, f. 243.
Imprecari maledicta, f. 633.
Impudens, ntis, p. 572.
Impugno, as, p. 888.
Impurum argentum, p. 648.
In, m. 853.
Inadæquatus, a, vm, f. 881.
Inaduerrenter, m. 349. p. 470. m. 768.
Inaduertenter carnem degustare, m. 590
Inæqualis in distribuendo, iniustus, a, vm, p. 601.
Inæquales in longitudine digiti, m. 405.
Inæqualis locus, f. 777.
Inappetentia cibi, m. 534.
Inaures, rium, p. 803.
Inaures gestare, p. 803.
Inauro, as, p. 17. f. 756. p. 847.
Incantare diabolum, p. 350.
Incantare serpentes, & tigres veneficio, p. 371.
Incedere hùc, atque illùc, m. 618.
Incedere in prælatis pedibus ligneis, m. 365.
Incedere in pueruli morem, f. 463.
Incedere per medium pontis arcti, m. 565.
Incendi ignem, p. 393.
Incendium, ij, f. 140.
Incendium, ij, p. 330. f. 429.
Incensum, i, f. 89.

Incensum, i, laserpitium, ij. p. 548.
Incernere, aut cribrare aliquid ad separandum corticem, p.672.
Incernere ita vt oriza maneat, & furfur cadat, f.260.
Incerniculum, i, m. 645.
Incessus cancri, p. 48.
Incessus præceps, vt equi, f. 394.
Inchoare nouam lineam cum scilicet apud sinas incipit quælibet linea à superiori parte, f.153.
Incidere in calumniam, m.584.
Incidere in morbum, p.415.
Incidere in pollutionis peccatum, f.203.
Incidere literas in lapide, p. 762.
Incidere tabulas ad typographiam, p.352.
Incidit in infortuniũ, ob quod accusatus, & condemnatus fuit, f 590.
Incidit in lectum ex morbo, f. 590.
Inciditnè in aliquod infortunium? p.591.
Incipere corruptionem, f.825.
Incisiones arcæ in angulis eius, p.465.
Incisiones florum in ligno, aut papyro, p.889.
Incitare equum ad currendum, p. 244.
Inciuilis, e, p.512. f.598.

Inciuilis, e, inurbanus, p.475.
Inclinando caput transire, p. 423.
Inclinare aliquem blando sermone, f.890.
Inclinare caput, m.140. p.299.
Inclinare ramum, m. 179.
Inclinari ad aliquod vitium, m. 462.
Inclinari columnam in vnam partem, m. 890.
Inclinari profundè, f.18.
Inclinata in agro oriza, f.642.
Inclinata vento arbor, m.642.
Inclinatio in vnam partem, vt columnæ, arboris, &c. m. 890.
Inclinor, aris, m.642.
Inconditè loqui, m.416.
Incongrua medicina, m. 802.
Inconsideratè loqui, p.26. p. 55.
Incrustare parietes domus, vel terra, vel calce, m. 807.
Incubum pati, m.212.
Incubus, bi, f.207.
Incunabula conficere, p.807.
Incunabulum, i, m. 568.
Indagare canem ex odoratu, p.325.
Indagare pediculos, p.651.
Indecens, ntis, inciuilis, e, m. 826.
Indecentia, p. 871.
Indecentia, & quæ ad rem non pertinent, p. 616.
Indecentia loqui, p. 684. f. 865.

Indecora verba loqui, f.826.
Indeliberatè, abque intentione, m. 762.
Indesinenter, f.413.
Index, dicis, p.488. f.534.
Index libri, p. 669.
Indico, as, p. 104.
Indomitus equus, p. 667.
Indubitatum iam est, p. 312.
Induco, is, f. 167.
Induere vestem, m.444.
Indui vestem corpori benè aptatam &c. f. 561.
Indulgere genio, f.52. p.612.
Induo, is, m.401.
Indusium, ij, m.10.
Inebriari vino, f. 671.
Inepta loqui, p.160.
Ineptè læuigata tabula, p. 642.
Ineptè loqui, m.462.
Ineptus, a, vm, f. 220. m. 863.
Ineptus, a, vm. Infelix, cis, p. 411.
Infamis, is, f. 534.
Infans recens natus, m.743.
Infaustus, a, vm, p.397.
Inferior, oris, m.185.
Inferior est in gradu, f. 249.
Inferior pars cui inseritur trochlea, m.812.
Inferior persona, m.31.
Infernus, i, f.219. f.535. p.606. m.632.
Infernus quia locus ille est tenebrosus, f.3.
Inficere vestem luto, p.39.

Infici elephantiaco morbo, p. 513.
Infici morbo, f.407.
Infici scabie, p. 408.
Infigere solo baculum aut quid simile, m.82.
Infigi pedi frustum, vel lapidis, vel ligni &c. f. 892.
Infigi spinam in pede, f. 892.
Infimæ sortis homo, f.797.
Infimus literatorum gradus, f. 225.
Infinitus, a, vm, f.398.
Infirmus, i, f. 243.
Infirmus corpore, & animo, p. 572.
Infirmus in lege, p, 205.
Infixio vna &c. f.892.
Inflare tibias, m.775.
Inflare tubam, m.775.
Inflari cadauer quodcunque, p. 124.
Inflari corpus, p.704.
Inflari faciem ex recentis sandarachæ vapore, p.695.
Inflata cum ira loqui, f.651.
Inflectere corpus vertendo supra caput, p. 549.
Inflectere vultum in aliam partem ad non audiendum, f. 767.
Inflexiones habens arbor, p. 159.
Inflo, as, p. 704.
Influentiæ cælestes, f. 276.
Influunt in sub lunaria stellæ, f.276.
Infodere monetas, p. 114.

Infortunatus, a, vm, p. 651.
Infortunio ab extrinseco illato tangi, p. 855.
Infortunium, ij, f. 1. p. 505. f. 713.
Infortunium ab extrinseco illatum, p. 855.
Infortunium oriri in sepultura maiorum, f. 101.
Infra, p. 185. p. 306.
Infra cælum, p. 306. p. 763.
Infrendere canem ante morsũ, f. 4.
Infringo, is, f. 31.
Infunde oleum in lucernam, m. 161.
Infundere aquam ad irrigandum, m. 846.
Infundere aquam super caput, vel super aliud, m. 289.
Infundere capiti aquam, p. 65.
Infundere fistulæ ferreæ puluerem tormentarium, f. 509.
Infundere vinum in calicem, f. 122.
Infundo, dis, m. 224.
Ingenio carere, p. 163. m. 822.
Ingenio pollere, p. 829.
Ingenio valere, p. 163. p. 677.
Ingenio valere ad machinandum, f. 365.
Ingeniosè inuenire in bonam partem, f. 19.
Ingenium peruersum, m. 163.
Ingens inundatio, f. 340.
Ingerere se in turbam hominum confertam, m. 102.
Ingratus, a, vm, f. 29. p. 527. f. 606.
Ingredere hùc, f. 870.
Ingredi pluuiam cum vento, p. 317.
Ingredi, vt animam intra corpus, m. 549.
Inguen, nis, f. 219.
Inhiare dignitatibus, & honoribus, p. 832.
Inhorrere capillos præ metu, m. 656. m. 695.
Inhorrere carnem præ timore, m. 656.
Inhorrere pilos præ formidine, p. 290.
Inhumatum cadauer relinquere, m. 620.
Iniecit ille in me manus violentas, f. 885.
Inijcere compedes, f. 81.
Inijcere manus violentas in vestem alicuius illamque discindere, m. 885.
Inimici ad inuicem, m. 527.
Inimicitiæ ansam dare, p. 457.
Inimicitias gerere, p. 311.
Inimicus, i, p. 270. f. 778.
Inire amicitiam, p. 358.
Initium loquutionis cum persona graui, m. 106.
In itinere, f. 226.
Iniurijs illatis par minimè rependere, m. 564.
Iniustè vim inferre, p. 276.
In mundum venire, m. 230.
Innatare aquæ, p. 217.
Inniti alicui rei, m. 754.

Inniti baculo, p. 81.
Inniti orizæ, m.754.
Inniti parieti, p.181.
Inniti sibi inuicem alterius auxilio, p.507.
Innititur domus columnis, m. 554.
Innitor, eris, p. 181. m.554. p. 870.
In nomine Patris &c. f. 552.
Innouare catalogum, f. 175.
Innumerabilia, m.492.
Innumerabilis, e, p.305. m.314. p.334. p. 355. p. 667. f.689.
Inordinatæ res, simul congestæ, f.435.
Inordinatio, nis, p.400.
In posterum, p. 840.
In pretio habere, f. 199.
Inquinant gallinæ domum, m. 175.
Inquirere de re illa, m. 334.
Inquiro, is, f.828.
Inquisitio adhuc fit ad veritatem indagandam, f.828.
Insalubris locus, f. 399.
Insanio, is, p.144. m. 155.
Inscio aliquo, p. 812.
Inscriptio, qua suis progenitoribus Annamitæ offerunt edulia, m. 857.
Insequi aliquem ad eum capiẽdum, m.177.
Inserere aliquid, aut ligare cum alio, vt longius euadat, p. 567.
Inserere filo, aut alteri ligulæ monetas æreas, m. 794.
Inserere, iucisio, onis, p.465.
Insero, is, m.106.
Insertio, onis, p.352.
Inseruit ad seminandum, p. 513.
Insidere calcaneis, p.43.
Insidiosus, a, vm, m.220.
Insignia cum peripetasmatibus, & conopæis, &c. m. 602.
Insignia Prælaturæ, p.320.
Insilire in oculos corticis limonij succum, f. 312.
Insilire in oculos succum corticis mali aurei, m. 753.
Insipidus, a, vm, p 469.
Insipiens, ntis, m.155. m.491.
Insolare, si humidus es &c. p. 603.
Insolesco, is, p.540.
Insolitus, a, vm, p.391.
Insolo, as, f.602.
Insomnem ducere noctem, p. 782.
Inspicere clarè ex proximo loco, f.689.
Inspicere ex proximo loco, p. 689.
Inspicere in speculo veneficæ, p.107.
Inspicere speculum, p. 693.
Inspicere speculum veneficæ, superstitio solita in Tunchini Regno, m.103.
Instanti eodem, p. 55.
Instar grani orizæ, m. 186.
Instigat diabolus homines, ad malè agendum, m.626.

Instigat diabolus homines ad peccata, f.292.
Instigo, as, m.292. f. 896.
Instratum, ti, m. 207.
Instratum indicum in culcitræ morem assutum, p.464.
Instrumenta artificis, p. 291.
Instrumentum, aut tudicula, m.807.
Instrumentum ligneum &c. m. 788.
Instrumentum mechanici, p. 442.
Instrumentum musicum, f.197.
Instrumentum quo aliquid premitur, vt libri &c. f.357.
Instrumentum, quo eijcitur aqua ex cymba &c. f. 262.
Instrumẽtum quoddam in modum cistæ paruulę &c.p.727
Insufficiens est aliud, m. 600.
Insuflando ignem accendere, p.775.
Insula, æ, f.136. f.294. f.399.
Insula cham, f.399.
Insula, quam Lusitani Pulocatam vocant, p.400.
Insula, vel Peninsula, p. 575.
Insulsè canere, p.730.
Integer adhuc est, m. 865.
Integer annus, f. 812.
Integer, gra, grum, m.45. f.45. p.399. f.812. m. 865.
Integer, & corruptione carens piscis, m.46.
Integer, omnis, e, sospes, tis. f. 844.
Integra, dies, f.45.
Integra res, adhuc est, p.399.
Integra res non deprauata, m. 46.
Integrè, f.109.
Integrè legem seruare, m. 45.
Integro anno, m. 431.
Integro corde, ac omnibus viribus, p.322.
Integrum sermonem proferre, f.45.
Intellectus, vs, p.833.
Intellectus non attingit, p.704.
Intellectus perspicuus, m. 525.
Intelligens, ntis, m. 374. f.529.
Intelligens valdè, p. 460.
Intelligo, is, p.36. m.817.
Intentio, onis, p.349.
Intentio tua quænam est? p. 349.
Intentionem habeo, p. 349.
Intentionem non habuit faciẽdi illud, p.791.
Intentum percipi, m.349.
Intentum suum, seu voluntatem suam quiuis sequatur, p.349.
Intercedere pro aliquo apud regem, vt dignitatem accipiat, m.30.
Intercedere pro reo, p.277.
Intercipi manum, f.265.
Intercipio, is, p.103. m.357.
Intercludo, is, p.103.
Interdiù, p.22. f.518.
Interdum datur, interdum non, f.366.
Interest nihil, p. 591. m.678.
Interficiant te dolores ventris.

Maledictum, p. 420.
Interijcio, is, m.887.
Interior, vs, p.422.
Interior falsitas legis idolorũ, f.837.
Interior pars cuiuscumqne rei, p.663.
Interior pars fructus, p. 663.
Interius ingredi, f.806.
Inter lucem, & tenebras, f. 585.
Inter Magnates necessaria est vnio, & inter plebeios amor sæpè conueniendo, m.306.
Intermedij præteriere duo anni, f.78.
Intermedij sunt montes & mare, f. 78.
Intermedium, ij, m. 78.
Intermediũ est iter vnius diei, f.78.
Intermedius est fluuius, m. 78.
Intermedius est paries, f.78.
Interminabilis, e, m.521.
Inter mulieres, f.837.
Internodia cannarum indicarum, p. 588.
Internodium, ij, m.46. m.587.
Internodium cannæ indicæ, m. 808.
Interpres, etis, p.701. p.777.
Interpungere, f.95. p.136.
Interrogatus minimè respondit, p. 833.
Interrogo, as, m.334.
Interrumpere alterius verba, f.144.
Interruptè legit, m.219.
Interturbator ne sis eorum qui operantur, f.834.
Interula, æ, p. 129.
Intorquere claui acumen in partem inferiorem, p. 145.
Intra, f. 837.
Intra domus septa, m. 543.
Intrepidus, a, vm, m.636.
Intromittere, m.195.
Intromitto, is, m.45. p.49. p. 662. m.828.
Intestina animalis, f. 402.
Intro, as, f. 67.
Intueri proprijs oculis, m. 795.
Intueri se in speculo, f.886.
Intus, intra, p.806.
Intus reconde, f. 67.
Inuadere se inuicem, f. 284.
Inuadit elephas, p.895.
Inuasio facta ab hominibus, vel ab animalibus, p.895.
Inueni iam, m.736.
Inuenio, is, m.243.
Inuentione ad externa valere, p.163.
Inuentiones iniustæ ad eliciendam pecuniam, p. 642.
Inuentioni alterius aliâ industriâ mederi, m.229.
Inuentor in bonum, p. 209.
Inuertere aliquid, vt madefiat totum, f. 39.
Inuertere orizam, quæ ad solem siccatur, m. 618.
Inuerti & immergi nauim, f.46.
Inuerti quod minimè fixũ est, f.39.
Inuersa pars vestis, m.802.

Inuersus, a, vm, p.802.
In via, p.168.
Inuicem, f.160.
Inuicem, simul, f.146.
Inuideo, es, p.268. m.405.
Inuidere alteri propter res eius, p.268.
Inuidere, & odisse, p.268.
Inuigilare domui, f.291. m. 692.
Inuigilo, as, m.692.
Inuisere aliquem, p.737.
Inuitare ad edendum folium, &c. m.757.
Inuitare idolum ad edendum, f.617. p.618.
Inuisere infirmos, m.869.
Inuitare maiores, seu auos, & proauos, vt domum redeant ad edendum, p.618.
Inuitare veneficos ad ieiunia mortuis facienda, m.767.
Inuito, as, f.193. f.479. m.757. f.764.
Inuito, as, offero offers, m.765.
Inuito dominationem tuam, f.479.
Inundat fluuius, m.39.
Inundatio, nis, p.436.
Inuocare cæli Dominum, vt adiuuet, p.856.
Inuocare Cœlum, & idola, f. 855.
Inuocare progenitores defunctos, p.856.
Inuoco, as, f.855.
Inuoluere, vt cartâ &c. f.296.
Inuoluere libum folijs, f.296.
Inuolutus, a, vm, f.51.
Inurbanus, a, vm, f.832.
Iocari cum mulieribus, p.268.
Iocor, aris, m.284. m.540.
Ioculator, oris, p.467.
Ipsomet instanti, m.112.
Iracundè vocem attollere, f. 452.
Iracundia in corde latens, f. 133.
Iradundus, i, p.265.
Iram demonstrare ad metum incutiendum, m.318.
Iram remitti, f.540.
Irasci ad inuicem, p.857.
Irasci alicui vt erubescat de eo, quod egit, f.854.
Irasci in corde, m.81.
Irasci in illum, qui prius, in ipsum excanduit, m.452.
Irasci in omnes occurrentes præ furore, f.618.
Irasci ore tenus, m.452.
Irasci passim ex malo genio, f. 452.
Irasci regem, vel primariam personam, atque iram aliqua reprehensione demonstrare, f.141.
Irasci valdè ad incutiendum metum, m.212.
Irascor, ris, f.264. p.474. p. 564.
Ire ad latrinas, modeste loquẽdo, p.33.
Ire in circuitu, p.623.
Ire lusum, f.225.
Ire non vult, m.110.

Iris, idis, p.45. m.690.
Irreuerentem esse, m.504.
Irreuerenter tranfire ante ianuam alteruis, non habita ratione illius, p.593.
Irrideo, es, f.100. m.540.
Irritare bubalos, vt se inuicem cornibus petant, f.411.
Is, p. 3.
Is, vrbanè loquendo, f. 576.
Ita, itaque, p.66.
Ita est, m.389. p.590.
Ita non est, p. 590.
Ita omninò, p. 112.
Iter commune data opera relinquere, p.42.
Iter longum peragere, p.667.
Iter ostendere, f. 200.
Iter partim cænosum, partim siccum, p. 556.
Iter prolixum, p. 879.
Iter, vel quid simile in cuius medio tutus quis incedit, p. 565.
Iter vnum, duo &c. eundo scilicet, vel redeundo, & aliquid gestando, m.120.
Iterum, p. 393.
Iterum ingredi, m. 393.
Ito, m.309.
Ito illuc, f. 194.
Ito velociter, m. 384.
Itque, reditque, f.218.
Iuba, & cauda equi, p.821.
Iucunditas, tis, p. 68.
Iucundus, a, vm, f.342.
Iucundus, & gratus locus, m. 621.
Iudex de vi illata, m. 410.
Iudicare de re, m. 360.
Iudicem te causæ constituo, p. 888.
Iudicij dies, f. 887.
Iudicio prudentis, p. 881.
Iudico, as, m.594. f.887.
Iugum, i, p. 2.
Iugum bubali, p. 2.
Iugum ex vnica canga indica constans, f. 415.
Iunctas eleuare manus, m. 433.
Iuncus, ci, f. 129.
Iuncus, quo fiunt storeæ crassiores, m. 391.
Iungere capillos inuicem, m. 358.
Iungere duas partes alicuius ligni ad hoc confracti, m.261.
Iungere manus, f.98. m. 715.
Iungere manus ante pectus, m. 88.
Iungi alteri viro vxorem, m. 423.
Iungi inuicem, m.839.
Iunior adhuc, f.808.
Iuramentum ab aliquo exigere, p.754.
Iuramentum falsum perpetrare, f.275.
Iurare falsum, p.754. m.755.
Iurare in nomine alicuius, f. 753.
Iurare verum, f.753.
Iurasti necne? estque aptus modus interrogandi in confessione, p. 126.
Iuro, as, f. 753.

Iusculum cum herbis, aut alijs, f.85.
Ius gallinæ elixæ, m. 575.
Ius indicum ex oriza rarum, & minimè densum, quod cania vocant, p.403.
Iusta corporis statura, p.755.
Iusta persoluere, m.865.
Iustus iudex, m.25. p. 135.
Iuuare ad ferendum onus, f. 649.
Iuuare se opibus inuicem, f. 88.
Iuuencus. i, f.111.
Iuuenem mori, p.351.
Iuuenis, nis, p. 38.
Iuuo, as, f.294. f.326. p. 577.

Iuuo, as, Protego, is, f.816.
Iuxta, p.33.
Iuxta aliquem sedere, m.267.
Iuxta ansam, f.228.
Iuxta exigentiam meriti, f.228.
Iuxta ipsius fatum, m.689.
Iuxta messis copiam, vel inopiam, p.445.
Iuxta otium, secundum negotia, f. 444.
Iuxta placitum tuum, f. 444.
Iuxta radicem, p.33.
Iuxtà, secundum, f.444.
Iuxta transire aliquid ita vt tantum non attingat, m.897.
Iuxta tuum placitum, f.444.

LAbia, p.477.
Labia distorta, p.46.
Labor, oris, m. 374.
Laborantes impedire, f. 868.
Labor cordis, p.369.
Labores pati, p.505.
Laboriosa negotia transigere, p.202.
Laboriosus, a, vm, p.369.
Laboris patiens, m.308.
Labrusca, æ, f.553.
Lac, tis, f.702.
Laciniarum amplarum vestis, f.171.
Lac sugere, f.702.
Lacera vestis, f.632.
Lacerare vestem, f.632.
Laceris indutus vestibus, m. 661.

Laceris vestibus, m. 632.
Lacertosus vir, p 600.
Lacertula, æ, p.397.
Lacertus i, f.683.
Lactaria, æ. arbor quædam sic dicta, p.900.
Lactuca, æ, p.172. f.643.
Lacuna, æ, p.326.
Lædi collum baculo quo onus ad humerum defertur, p. 621.
Læsus aliquo membro, p. 625.
Lætari valde, p.452.
Lætor, aris, m.322.
Lætor, aris, congratulor, aris, p.452.
Læuigare dolabro, m.124.
Læuis minimè tabula, f.686.
Læuis, e, lubricus, a, vm, p 813.

Lacus, i, ſtagnum, i, m.839.
Lambo, is, m. 413.
Lancea, æ, f. 399.
Lancea anceps ex vtraque parte acuta, m.206.
Lanceam apprehendere, m. 280.
Lancea cum vnco, p.91.
Lancea ferrum habens oblongum, f.874.
Lancea in modum falcis, m. 413.
Lancea quędam ferrum habens maiuſculum, f.522.
Lancea quædam in bipennis figuram, m. 532.
Lancea vnius aciei, m. 280.
Lancea vulnerare, f.195.
Lanugo auium, m.426.
Lanx ſinicus, m.128.
Lanx ſynicus orificij confracti, f.132.
Laorum regnum, p.400.
Lapides quibus imponitur olla ad ignem, m.210.
Lapido, as, m.512.
Lapilli in oriza, m. 675.
Lapis lædens pedem, f. 693.
Lapis planus, p.191. p. 390.
Largitio ad ſubornandum, m. 417.
Largus, a, vm, p. 633.
Laſſatus, a, vm, f.554.
Lateo, es, m.8.
Later, ris, p.255.
Latere aliquem ad opus, quod intendit perficiendum, p.650
Latere, & ſilere ne deprehendatur, f.508.
Lateri innixum decumbere, p. 528.
Latericium parietem erigere, p.255.
Laterna, æ, m.136.
Laterna papyracea, m. 427.
Latitudo, inis, p.31. f. 521.
Larrat canis, m.701.
Latrina, æ, p.338.
Latro, as, m.701.
Latro, nis, f.205. m. 752.
Latronum caterua, f.205.
Latrunculi, p.128. p.132.
Latrunculus, i, m.862.
Latus, a, vm, m.622. p. 633.
Latus, eris, m. 145. m.340. p. 705.
Latus anteponere, vt ad locum anguſtum ſuperandum, p. 528.
Latus dextrum nauis, p. 30.
Latus Domini Ieſu lancea fuit apertum, f.145.
Latus Domini Ieſu miles aperuit lancea, p. 705.
Larua, æ, p.445. f.458.
Lauare corpus, p.718.
Lauare veſtem, f.282.
Lauare veſtes manibus percutiendo, m.234.
Lauare, vt mundetur, f. 669.
Laudo, as, m.365. f.541.
Lauer, ris, p.84.
Lauo, as, f.658.
Laxus, a, vm, p.403.
Lectulus ex cānis indicis compactus, f.98.

Lectus vastus ligneus pedibus ligneis innixus, p.294.
Legationem deferre, p.699.
Legatorum comites, m. 699.
Legatus, i, legatio, nis, p.699.
Legatus, qui primum legationis locum tenet, m.699.
Legatus secundum locum tenens, m.699.
Legem docere, p. 205.
Legem domini perfectè custodire, m.565.
Legem prædicare, p.205.
Legem primo docere in aliquo loco, m.205.
Legem recipere, f.204.
Legem relinquere, f.204.
Legendo hærere, p.206.
Legere expeditè, p. 206.
Legere preces ex libro, p.383.
Leges Regnorum, p.421.
Leges spernere, p. 406.
Legis eiusdem, f.204.
Lego, is, f.205. f.560.
Leguminis quædam species, p.507.
Lens, tis, m.211.
Lens vacua, m.411.
Lentè, m.96. m.159. f.733. f. 749.
Lentè incedit equus, m. 96.
Lentè, pacatè, p.684.
Lentigines rubeæ in facie, m. 491.
Lentus, a, vm, m. 804.
Lentus in operando, m.583.
Leo, onis, f.493. p.699. f.842.
Lepidus, a, vm, f.365.

Lepus, oris, m. 771.
Leucæ itineris numeratæ, f. 689.
Leui pede incedere, m.174.
Leuis, e, m. 162.
Leuis animo, inconstans, ntis, f.660.
Leuius ponderare quam par sit, m. 162.
Leuiter, f.120. m.174.
Leuiter aliquem offendere, m. 463.
Leuiter orizam terere, p.121.
Leuiter peragere, m.174.
Leuiter tangere vultum, m. 70.
Leuo, as, m.5.
Lex, legis, f.204.
Lex literatorum, p.556.
Liber, bri, p.669.
Liber ab onere seruiendi magistratibus, m.611.
Liber ex quo preces dicuntur, f.848.
Liber, in quo historiarum narratio continetur, f. 699.
Liber precum, f.226. p.383.
Liber sinè operimento, p.804.
Liber vbi est? m.508.
Liberalis, e, m.163.
Libera me, p.146. p.408.
Liberi, inurbani, sine respectu, p.469.
Liberior in loquendo, f. 537.
Liberor à quolibet infortunio siue morbo siue periculo, p.118.
Liberum esse ab oneribus publico-

blicorum operum, vt Regis &c. m.701.
Libra, æ, m.83.
Libra trutinæ, m.38.
Libra vna, m.83.
Libri quidam, quibus scholastici vtuntur, vt literas discant, m.379.
Libri tegumentum, p.669.
Libri tomus, p.669.
Librum aperire, m.669.
Librum claudere, m.669.
Librum compingere, p.669.
Librum conscribere, m.669.
Librum exponere, m.669.
Librum legere, m.669.
Librum præ manibus habere, m.669.
Librum typis mandare, m.669.
Licia fructus sinicus, f.65.
Licia, orum, f.294.
Lien, is, m.390.
Ligamen ex canna indica in modum viminis confectum, f.403.
Ligamen ex viminibus compositum, vt aliquid ex eo dependeat, m.621.
Ligare brachia alicui, m.811.
Ligare canem fune, m.888.
Ligare manus post tergæ, m.88.
Ligare pedes anteriores equi, f.380.
Ligare floream ex cannis confectam, p.256.
Ligatura floreæ ex cannis indicis contextæ &c. p.575.

Ligaturas monetarum quinas simul ligare, p.207.
Ligna ad comburendum, m.140. m.775.
Ligna ad ignem, m.797.
Ligna in quibus texores, & tornatores pedibus insistunt, & operantur, p.233.
Ligna quibus nauigium in trãsuersum coagmẽtatur, f.521. p.522.
Ligna transuersa lecti, m.679.
Ligneis pedibus incedere, m.977.
Ligneo compede teneri, m.40.
Ligneum ras, in quo bibunt elephantes, f.788.
Ligni cuiusdam cortex qui vsui est ad inficienda librorum tegumenta, f.674.
Ligni frustum, f.624.
Lignorum ad comburendum venditor, m.797.
Lignorum venditor, p.604. p.766.
Lignum, i, p.295. m.455. p.676.
Lignum aquilanum syluestre, f.276. p.277.
Lignum commune, m.295.
Lignum concauum, in quod immittitur arbor veli, f.474.
Lignum cui tela inuoluitur, f.785.
Lignum elevatum, in quo scriptum est edictum, quo aliquid cauetur, m.455.

Lignum lęuigatum ad aliquem vſum, p.22.
Lignum obliquum, p. 68. p. 584.
Lignum odoriferum, &c. m. 378.
Lignum putre, p.3.
Lignum quo agitur orizæ mola, f.129.
Lignum, quo gubernaculum dirigitur, f. 392.
Lignum, quo multi ſimul aliquid humeris geſtant, f.232.
Lignum quo vehuntur homines in cathedra, vel lecto, m.232.
Lignum quodcumque appenſum in quo infixi ſunt multi claui ad alia appendenda, f.460.
Lignum quoddam quod inſeruit ad res colore imbuendas, f.674.
Lignum, quod erigitur in ſuperſtitioſo idolorum ieiunio, m.134.
Lignum quod ferri duritiem imitatur, p.416.
Lignum quod mittitur in foramen paruulum ad claudendam ianuam, f.114.
Lignum quod ſuperponitur in ædificio alteri &c. p.641.
Lignum, quod trahitur ad orizam pellicula exuendam in mola, p.475.
Lignum quod trahitur in quadam mola &c. f.278.
Lignum rotundum oblongum ad vehenda humeris defunctorum cadauera paratum, f.634.
Lignum tranſuerſum, quo duo humeris geſtant rete quoddam, quo homines vehuntur, m.232.
Ligo, as, m.59. p.256.
Ligo, onis, p.142.
Ligo ferrum habens directum, m.786.
Ligone terram fodere, m. 882.
Ligula, æ, p.167.
Ligula è galero pendens, qua ſub mento galerus ligatur, f.570.
Ligula ex corio, m. 421.
Ligula ex vinco, p.421.
Ligula veſtis, f. 163.
Lima, æ, limo, as, p.292.
Lima inepta ad limandum, p. 292.
Lima, qua limatur lignum, f. 780.
Lima ſerræ, f. 165.
Linea, verſus, p.314.
Lineæ quædam ad certam figuram rhombi ductæ, m. 762.
Lineæ quædam ſuper lignum ductæ, p.740.
Lineam nouam ordiri, p. 314.
Lineas notare, p.314.
Lingua, æ, f.432. f. 796.
Lingua rudis, p.433.
Lingua ſuauis, p.433.

Linguam extra os proferre, p.433.
Linguam non nouit, f.796.
Lingula fistulæ, m. 433.
Linio, is, m.42.
Linire, aut tegere auro, vel argento in folia subtillissima deducto, f.756.
Linire domum, f.42.
Linire pellem tympani, m.480.
Linire tympanum cinere, f.480.
Linire tympanum orizà coctà, m.480.
Lineamen, minis, p.58.
Linteum, i, torale, is, p. 361.
Linum, herba quæ in aqua nascitur, m.647.
Lippi oculi, p. 173. f.179. p. 353.
Liquare ceram, p.240.
Liquefacio, is, p.511.
Liquefacere argentum, p. 511.
Liquescere ceram ad ignem, f.94.
Liquescere plumbum, f 94.
Liquesco, is, f.94.
Liquida res, & rarefacta, p. 403.
Liquor aliquis crassus, m.192.
Litare diabolo &c. m.729.
Litem intendere, m.380.
Literæ, arum, p.857.
Literæ maiusculæ, p. 516.
Literæ maiusculæ, vt tituli, f.168.
Literæ minutiores, vt glossa explicans textum, m.117.
Literæ sinicæ, seu characteres sinici, f. 116.
Literæ testimoniales magistratuum, m.760.
Literas obsignare, m.779.
Literati magistratus filius; m. 839.
Literatorum gradus tertius ascendendo &c. f.686.p. 720.
Literatorum officium, seu munus, f.524.
Literatus, a, vm, m.308.
Litura, æ, p.165.
Lituris plena scriptura, p.165.
Litus oris, m.19.
Lius, maris, m. 19.
Liuorem excitare verberibus, f.395.
Locare aliquem, vt vice mea faciat opera publica, quibus tenebar p.371.
Locare domum, f.225.
Loco, as, conduco, is, m.782.
Loco alterius, m.734. p. 866.
Loco galeri vti pileo, f.734.
Loco non se continere, f.556.
Loculi arculæ, p.235.
Loculorum ordines varij, p.235
Loculos reponere, p.235.
Loculus, i, p.676.
Locus, i, p.114. m.568.
Locus absoluendi à peccatis, p 274.
Locus altus, & clarus, m. 639.
Locus angustus, p. 100.
Locus animalium, & auium, f 118.
Locus cultus, altare &c. m. 568.

Locus humilis, m.750.
Locus in flumine ad lauandum, f.32.
Locus, in quem concurrunt multa nauigia ad mercaturam, m.858.
Locus, in quo adorant dæmonem &c. m.747.
Locus in quo Deus habitat, est cor purum, p.533.
Locus in quo habitat primaria persona, p.533.
Locus in quo putant Ethnici aliquid diuinitatis inesse, m, 764.
Locus, in quo quædam ordinata seruantur, m.271.
Locus in quo res æneæ diuenduntur, vt ollæ &c. p.236.
Locus, in quo seruantur fistulæ ferreæ, f.271.
Locus, in quo seruantur gladij, f.271.
Locus, in quo seruantur mensæ rotundæ, f.271.
Locus pensilis, in quo qui stãt, vel sedent hùc, atque illùc agitantur, f. 237.
Locusta, æ, p.100.
Locusta marina, m.336.
Locusta marina, astacus, i, f. 824.
Lodix, icis, f.96.
Longitudo, inis, p,31. p.168. f.804.
Longus, a, vm, f.154.
Loquax, cis, f.218.
Loquere, p.219.

Loqui de aliqua re, vt ea in memoriam redeat, p.545.
Loqui dormiendo, m.465.
Loqui futilia, f.566.
Loqui indecentia, f.697.
Loqui imperitè, f.566.
Loquitur, aut præcipit persona primaria, f 638.
Loquor, ris, f.536. m.566. f. 638. m.776.
Lucerna, æ, p.199. m.215.
Lucernæ pes simul cum ipsa lucerna, m.215.
Lucerna in castillo, m.220.
Lucernam accendere, f.215.
Lucernam emungere, f.215.
Lucernam extinguere, f.215.
Lucernam præfer ad claritatem, p.216.
Lucida nubes ex solis radijs, p.639.
Lucidus, a, vm, m.86.
Lucrari vltra sortem per vsuras, f.6.
Lucrum, i, p.393. p.426.
Lucrum supra sortem; Vsura, æ, p.393.
Lucrum vltra sortem exigere, m.419.
Luctator capitis rasi, m.223.
Luctator regius, f 430.
Luctor, aris, m.67. p.863.
Luctum instituere, pro morte Patris, aut Matris, m. 721.
Luctuosa vestis, p.58.
Luctus annitces pro patre, aut marito, f 721.
Ludens loqui, m.284.

Ludere disco, f. 628.
Ludere fistula, p. 356.
Ludere hominem cum muliere id est coire, molestè loquendo, m. 113.
Ludere pila, f. 176.
Ludere verbo, p. 133.
Ludo, is, m. 1. p. 113. p. 128. m. 203. f. 289.
Ludus monetarum, f. 176.
Ludus monetarum ad foramē, m. 204.
Ludus nummi cuprei saxo collisi, m. 222.
Lumbi, orum, m. 740.
Lumbi porcini, m. 740.
Lumbrici, orum, p. 47. f. 468.
Lumbricus, i, p. 47.
Lumine lucernæ, aut faculæ piscari, p. 693.

Luna, æ, p. 40. m. 458. m. 532.
Luna non rotunda extra plenilunium, p. 40.
Lunaris lux, p. 40.
Lupus, i, m. 110. f. 693.
Lupanar, is, p. 773.
Lusor, oris, m. 1.
Lusor. Inquietus, m. 528.
Luteum oui, f. 402.
Lutra, æ, p. 633.
Lutum, i, p. 396.
Luxare pedem, m. 42.
Luxari insertiones, f. 881.
Lux feriens oculos, f. 112.
Luxo, as, m. 42.
Lyra, æ, f. 198. m. 325.
Lyra oblonga, p. 198.
Lyra rustica, p. 353.
Lyra rustica mendici, f. 125.

MAcer, flauus, macilentus, a, vm, p. 860.
Macilenta facies, p. 883.
Macilentus, a, vm, p. 257. f. 299.
Macula, æ, p. 44. m. 269. m. 397.
Maculæ albæ, f. 397.
Macula in oculo, m. 411. m. 548.
Macula e vestem, m. 269.
Macula vestis, p. 44.
Madefacere aliquid, vt tenereicat, p. 160.
Madefacere in aqua, p. 576.
Madefacio, is, m. 642. f. 656.

Madefieri valdè, m. 494.
Madefio, is, p. 875.
Madidus, a, vm, p. 750.
Mæstos consolari, f. 416.
Magis, m. 338.
Magis, & minus, f. 765.
Magister, tri, m. 698. p. 735.
Magister abrasus, f. 273.
Magister iudicet, p. 223.
Magister legis, p. 735.
Magister primus in qualibet arte, quem adorant, &c. m. 698.
Magister scholasticorum, f. 735.
Magister vocat, p. 228. p. 292.

Magistratum gerere, p. 619.
Magistratus, vs, p.619. f.628.
Magistratus, ad quem spectat tributum, p.786.
Magistratus, cui quis subest, p.736.
Magistratus, cui pagus soluit tributum, f.691.
Magistratus dignitatem ambire, p.595.
Magistratus in armis, m.619.
Magistratus in literis, m.619.
Magistratus literis instructus, m.857.
Magistratus meus, qui mihi præest, m. 619.
Magistratus primarius, p. 834.
Magistratus primarius, qui Tũchinensi regi adstat ad latus sinistrum, f.711.
Magistratus quidam exiguus in pago, p.737.
Magistratus quidam in aula, p.623.
Magistratus qui decem circiter pagis præest, f.827.
Magistratus, qui mathematicæ præest, m.763.
Magistratus, qui vectigalia exigit in portibus &c. f.681.
Magistratus supremi, p. 742.
Magistri munus exercere, p. 736,
Magma, tis, p.17. p.881.
Magma medicinæ iam peractæ & sic de alijs rebus, p.17.
Magma orizæ distillatæ, p. 320.

Magnanimus, i, p.78. m.170. f.258.
Magna statura, m. 71.
Magnates præter Regem officiosè comitari, p.306.
Magnes, etis, m.95. p.191.
Magnitudo personę est circiter viginti annorum, f. 716.
Magnum, & clarum, m.467.
Magnum & clarum, ita sinæ vocant suum regnum, p.194.
Magnus, a, vm, f.77. f.193. m. 471. f.836.
Magnus draco, p.734.
Maior dæmon, m. 847.
Mala, æ, f.309.
Mala insana, p.77.
Mala permulta perpetrare, p. 315.
Malatia, æ, p.767.
Maledicta conijcere, m.571. f. 658.
Maledicta cũ clamoribus conijcere, m.176.
Maleficij genus quo venefici fingunt se intra quoddam vas comprehendisse defunctum illum cui affingunt esse causam morbi, p.81.
Maledictum, quod in alium iaciunt &c. f.337.
Maledictum quo quis non solum mortem alteri imprecatur, sed etiam vt ita mse è moriatur, vt non habeat quo modestè sepeliatur corpus eius &c. p.472.
Malefactor quondam pro de-

lictis occisus &c. m. 841.
Malè negotium peragere, p. 616.
Mali, f. 354.
Mali aurei maiusculi species, f. 677.
Maligna messis, m. 486.
Mallei ictus duo aut tres, f. 55.
Malleus, ei, f. 55.
Malleus ligneus, f. 870.
Malleus quo faber percutit scalprum, m. 182.
Malleus tintinnabuli, p. 182.
Malorum aureorum quædam species, p. 569.
Malua, æ, f. 129. p. 882.
Malum Adam, p. 50. f. 833.
Malum agere, p. 1.
Malum aureum, p. 81.
Malum aureum corticis subtilis, p. 264.
Malum citreum, m. 350. m. 767.
Malum esse, f. 583.
Malum illud retorqueo in caput tuum, f. 224.
Malum limonium, m. 97.
Malum nomen, m. 796.
Malum persicum, p. 204.
Malum punicum, f. 436.
Malum punicum: Malum granatum, f. 757.
Malus, a, vm, p. 1. f. 344. m. 884. p. 891.
Malus Adam, m. 763.
Malus persica, p. 204.
Malus punica, f. 436.

Malus punica, malus granata, f. 757.
Mammillare, is, f. 349.
Mancus, a, vm, f. 42. f. 670.
Mancus aliquo membro, p. 624
Mandata Regum, p. 406.
Mandata deferre, f. 470.
Mandatum expedire ad aliquē capiendum, f. 764.
Mandatum regium in scriptis, f. 764.
Mandatum, vel dictum personæ valde grauis, p. 594.
Mandatum Regis ex scripto, m. 410.
Mandendo offendere in lapillos, m. 675.
Mandibula inferior, p. 310.
Mandibula superior, f. 309. p. 466.
Mando, is, p. 545.
Mane, f. 21.
Mane, & vespere, f. 335.
Manere, aut ire principum &c. p. 537.
Manere in diuersorio, f. 620.
Manere perseueranter siue sole torreatur siue pluuia madeat, p. 164.
Manibus complanare vestem, f. 73.
Manibus iuuare, p. 607.
Manicam vestis decidentem nou prominere, cum vacua est, f. 659.
Manicis vestis cooperire manus ante pectus iuntas, m. 895.

Manicus, ci, m.84.
Manicus cultri, m.84. f.503.
Manicus cultri dicitur de quolibet manico breui, m. 123.
Manicus securis, m.625.
Manifestare talentum, f. 43.
Manipulus militum, p. 230.
Manipulus orizæ, p.297.
Manipulus orizæ sex plenas manus continens, f 433.
Manipulus vnus, manipuli duo, militum, p.230.
Mansuetus, i, m.406.
Mantica, æ, m. 34.
Manticam assumere ad erogandam stipem, f. 34.
Mantile, is, p.361.
Manu accipere, & tenere, p. 716.
Manubrium ligonis, m.22.
Manu elabi, m. 715
Manum claudere, m.715.
Manum extendere, vel brachiũ, m.715.
Manus, vs, p.715.
Manus dextera, p.715.
Manus hæc, seu scriptura cuius est? f.715.
Manus inspicere ad bonam sortem augurandam, chyromantia, æ, f. 689.
Manus sinistra, f.711. p. 715.
Manus vola, m.715.
Manus, vel pedes canerj, dicitur etiam de alijs animalibus quæ oblongos habent pedes, & de homine. in contemptum, m.85.
Manu terram attingere, p.96.
Manuum digiti, p.715.
Manuum vngues, p.715.
Manuum volas inspicere ad augurandum felicitatem, f.715.
Mappa mundi, f.24.
Mappa mundi, vel delineatio alicuius rei, m.223.
Marceo, es, m.3.
Marcescere arborum folia, m.3.
Marcescere florem, p. 719.
Marcescere flores, p.396. m. 503.
Marcesco, is, m.3. m.321.
Mare gubernans diabolus, m. 783.
Mare, is, p.32. f.35. f. 307.
Mare iam recessit, p.576.
Margarita, æ, p.802.
Margaritæ concha, f.801.
Margarita inestimabilis pretij, p.830.
Maris accessus, p.576.
Maris recessus, p.576. m. 632.
Mori iter arripere, m.783.
Maritus, ti, m. 98. f. 603.
Marito iungi filiam a Patre, aut Matre &c. m. 254.
Maritus materteræ, m.294.
Maritus, & vxor sunt eadem caro, & idem os, m. 899.
Masculus animalium, f. 241.
Masculus ne est, an fœmina? p. 38 m. 256.
Massa quædam ex fasiolis, &c. f.846.
Materia ad aliquod opus præ-

parata, p. 569.
Mater, tris, f.460. p.463.
Mater adoptans, p.461.
Mater complecticur filium, m. 112.
Mater, cuius maritus non cõparet, filios tamen alit, m. 461.
Mater demulcet filium, p.499.
Mater, quæ peperit, p.461.
Mater, quæ postquam alteri viro nupsit, adhuc prioris mariti filios alit, m.461.
Mater Regis, f.461.
Mater Regis Tunchinensis, p. 734.
Matertera, æ, f. 170.
Matertera, quæ nupsit fratri matris meæ, m.476.
Mathematica, æ, m.763.
Mathematicę disciplinæ, f.839.
Mathematicæ magistratus &c. f.839.
Maturitatem iam attigit, f. 512.
Maturus, a, vm, f. 107.
Maturus fructus, p.108. f.270.
Maxilla inferior, p.197.
Maximus, a, vm, f.733.
Mea res, f.821.
Mechanicus, i, m.772. f.788.
Medeor, eris, f.121.
Media nox, m.288. f.573.
Media pars, f.573.
Media pars alicuius numeri, p.662.
Media pars illius spatij, quod est ante prandium, f. 59.
Media pars plena, altera pars vacua, f.431. p.432.
Media scutella orizæ coctæ, & sic de alijs rebus, p.432.
Mediator ad aliquod negotium peragendum, p.478.
Medicinæ effectum iam sentit, f. 120.
Medicinam concoquere, f.784.
Medicina nocuit, f. 784.
Medicina præsentanea, f.784.
Medicina quædam ex Coreæ regno &c. p.552.
Medicus, i, p.434. p.735. f. 784.
Medicus quidam sinensis, quem superstitiosè colunt, p.593.
Meditor, aris, p.258 f. 520.
Medium alicuius actionis &c. m.486.
Medium connexionis, m.667.
Medium corporis, lumbi, f.431.
Medium domus, m.292.
Medium horæ, m.108.
Medium illius horæ quæ est in meridie, m.108.
Medium itineris, m.292.
Medium temporis, m. 667.
Medius, a, vm, m.292.
Medulla, æ, f.789. f.844.
Medulla ligni, p. 422.
Mel, lis, m.11.
Melancholicus, ci, p.23.
Mel apum, f 459.
Mel è cannis dulcibus expressum, f.459.
Melis, is, p.87.
Melior, vs, m.338.

Membris captus, p. 19.
Memoria addiscere, f. 785.
Memoriâ carorum absentium torqueri, p. 331.
Memoriæ commendare aliquid præsens in futurum, f. 108.
Meminisse, m. 216.
Mendacia effutire, m. 628.
Mendacijs decipere, p. 37.
Mendaciorum artificem fieri, f. 19.
Mendacium, ij, f. 773. f. 828. f. 861.
Mendacium, mentiri, f. 176.
Mendacium proferre, m. 566.
Mendico, as, p. 6.
Mendicus, i, f. 551. m. 482.
Mendose loqui, m. 802.
Mensa apposita cum edulijs, p. 127.
Mensa festiua, p. 164.
Mensam rotundam cibis onustam offerre, p. 450.
Mensam rotundam onerare cibis, f. 449.
Mensa rotunda cibis onusta, f. 22.
Mensa rotunda, in qua apponuntur edulia, f. 449.
Mensa rotunda paruula, f. 359.
Mensa, vel altare, m. 59.
Mense quonam? f. 745.
Mensis dierum viginti nouem, m. 744.
Mensis finis, f. 745.
Mensis lunaris, qui additur secundo, aut tertio quoque anno ad duodecim menses

anni, p. 558.
Mensis lunaris triginta dierũ, p. 562.
Mensis, nempe lunaris, p. 744.
Mensis primus, m. 745.
Mensis primus lunaris, m. 744.
Mensis primus, siue prima lunatio anni, m. 283.
Mensis principium, m. 745.
Mensis secundus, m. 745.
Mensis secundus posterior, p. 745.
Mensis secundus, tertius &c. m. 744.
Mensis qui superadditur, quando annus constat tredecim mensibus, p. 745.
Mensis triginta dierum, m. 744.
Mensis vltimus, f. 744.
Mensura iam repleta est, m. 521.
Mensura magna, qua soluuntur tributa, f. 332.
Mensura non plena, f. 210.
Mensura orizæ, m. 743. f. 210.
Mensura parua orizæ, m. 784.
Mensura, quæ detumitur cum pollice, & indice apertis &c. p. 259.
Mensurare pedem ad calceos, m. 873.
Mensuro, as, p. 873.
Mentha, æ, m. 643. f. 775.
Mentior, iris, m. 330. m. 373. f. 828.
Mentiri habitum, f. 324.
Mentiri ridendo, m. 43.
Mentis compotem esse, m. 800.

Mercator, oris, m. 359.
Mercaturam exercere, m. 327.
Merces, is, f. 137. p. 313.
Merces diuersas expositas habere, p. 313.
Merces extraordinariæ, p. 391.
Merces quibus nauis impletur, p. 7.
Mereri siue bonum siue malũ, m. 201.
Meretrix, icis, f. 19. m. 53. f. 219. p. 314. m. 328. p. 773.
Meretur pro peccatis in infernum ruere, f. 201.
Mergi quod enatabat, p. 550.
Meridiei horâ circiter aduenia, f. 814.
Meridiei requies, m. 502.
Meridies, ei, f. 21. m. 287. f. 518. m. 530.
Meridies, vel pars media alicuius diei, f. 573.
Meridionalis plaga, m. 502.
Meritum, i, f. 134. f. 528.
Meritum habens in loco superiori sedet, f. 201.
Meritum nullum habet, p. 608.
Meses, is, m. 285.
Messes ium, m. 17.
Messis posterior, m. 486.
Metere herbam, f. 596.
Metere orizam, f. 261. f. 428.
Meticulosus, a, vm, m. 160. f. 504. m. 549.
Metiendo, non explere mensuram, m. 206.
Metior, tiris, m. 223.
Metiri aquæ profunditatem, m. 167.
Metiri iterum, p. 10.
Metiri iterum orizam ad propriam trutinam, aut mensuram, p. 10.
Metiri orizam, oleum, p. 206.
Metuere aliquem, m. 549.
Metuere se inuicem, f. 511.
Metum incutere, m. 510.
Metus, vs, m. 407.
Metus decidendi ex altiori aliquo loco in præcipitium, p. 692.
Metus, vs, horror, is, m. 686.
Metus, qui exteriorem facit motionem, p. 692.
Migrare ab hac vita, m. 230.
Migrare in aliam regionem, p. 809.
Migro, as, f. 675.
Miles, itis, m. 36. p. 143. p. 416.
Milites conscribere ad prælium, m. 36.
Milij quædam species, f. 445. m. 455.
Milites eiusdem triremis, p. 314.
Milites famulantes, f. 619.
Milites illius, qui nudum regis nomen habet, p. 841. f. 864.
Milites in seriem dispositi, p. 647.
Milites simul & remiges, m. 783.
Mille, p. 529. f. 763.
Mille gratias referre, m. 838.

Mille millia monetarum æreārum, f.793.
Mille monetæ æreæ, f.793.
Millionum millia, m.492.
Millus à natura datus in collo auis, p.807.
Miluus, i, m. 172.
Miluus piſcis, p.341.
Miluus te deuoret, maledictū, m.172.
Miluus vnguibus rapit, m.172.
Minari fuſte, f.211.
Mingo, is, p.193.
Minimè, p.97.
Minimè mortuus, m.510.
Minimè viuus, m.510.
Minimus natu filius aut filia, m.875.
Minimus natu Frater, aut Soror, m.875.
Miniſterium, quod milites ducibus ſuis exhibere tenentur, f.619.
Miniſtri iuſtitiæ, f.480.
Minitari ictum, p.272.
Minium, ij, f.197. f.694.
Minor, aris, m.211.
Minuo, is, f.54.
Minutia, æ, p. 67.
Minus habentem ſe deprehendere, f. 765.
Minuti globuli, p. 199.
Minuti globuli tormentarij, m. 863.
Minutus, a, vm, p.554.
Miracula falſa, m.596.
Miraculum, i, f.598.
Miriades annorum multas expleas, f.857.
Miſceo, es, m. 625.
Miſceo, es. Confundo, is, m. 423.
Miſcere, aut perturbare ludum, m.211.
Miſcere liquorem vnum alteri, p.589.
Miſcere monenas æreas bonas & malas, m.887.
Miſcere ollam, m.625.
Miſcere orizam quando concoquitur, m.691.
Miſcere ſermonem, m.188.
Miſer, a, vm, f.82. f.86. p.505.
Miſereor, eris, amo, as, m. 786.
Miſeria, æ, p.369.
Miſeriarum extremum attigi, f.139.
Miſericordiæ domus, Xenodochium, ij, f.786.
Miſericordiam præſtare alicui, p.787.
Miſerijs, & laboribus vrgeri, m.374.
Miſerijs ſummis homines afficere interdum etiam ſumitur in bonum, p.140.
Miſerrimus, a, vm, m. 664.
Miſerum me, heu me, m.308.
Miſſus à rege, vel alio magiſtratu ad aliquem iuſtitiæ actum exercendum, m.670.
Mitis, e, m.163. f.322. f.398.
Mittere aliquem, f.89.
Mittere aliquem ad negotia, p.670.

Mittere aliquid in aquam ad breue tempus, m.164.
Mittere in arcam, p.801.
Mittere in vaginam gladium, p.892.
Mittere verba officiosa, p.300.
Mittere verba officiosa ad superiorem personam, p.300.
Mittit ad me vt domum reuertar, f.157.
Mitto, is, f.299.
Modestè se gerere, m.115.
Modestiam seruare, p.96.
Modestus, quietus, a, vm, f.869.
Modicum, i, f.482.
Modicum temporis spatium, p.264.
Modo nunc feci, m.479.
Modum agendi habet superbũ, f.515.
Modus, i, m.78. m.122. f.559. f.577 f.754.
Modus alicuius, m.78.
Modus arcæ, f.290.
Modus extraordinarius, m.186.
Modus medendi hominibus, f.610.
Modus numerandi arbores, & aliquas plantas, m.80.
Modus peruersus, p.755.
Modus, seu ratio faciendi, p.611.
Mola, in qua detrahitur orizæ pellicula, seu tunica, p.882.
Mola versatilis ad purgandam orizam, f.129.

Molestè petere donec obtineas p.500.
Moles terræ super aggerem, m.227.
Molestum esse cum strepitu, p.644.
Molle quidpiam, p.769.
Mollis, e, f.166. m.463. m.586.
Mollis ascensus mons, f.392.
Molliter moueri cornua à bubalis, aut bobus, quando se ad pugnam parant, m.446.
Molossus, i, f.522.
Molyza, æ, p.137.
Momenti alicuius negotium, f.83.
Moneo, es, m.28. p.36. m.119.
Moneo te ne postea conqueraris, m.829.
Moneta argentea, quæ vno regali argenteo æquiualet, & decimæ illius parti, p.237.
Moneta quædam aurea, vel argentea, vel ærea, quæ pileo imponitur diebus festis. aliæ maiores apponuntur vestibus ante pectus in modum laqueolorum & dicũtur nau, m.139.
Monetæ adulterinæ, m.339.
Monetæ adulterinæ ferreæ, vel plumbeæ, f.794.
Moneta ærea, vna, duæ &c. m.792.
Monetæ æreæ, p.792.
Monetæ æreæ maiores, m.794.

Mone-

Monetæ æreæ minutiores, m. 794.
Moneta ærea paruula, p.277.
Moneta ferrea, p. 259.
Monetarum ærearum numerus, p.620.
Mons, montis, f.574.
Mons aliquis terræ in ipso flumine, m.693.
Mons altus quodammodo ab alijs seiunctus, p. 575.
Mons parum accliuis, p. 39.
Monstrare viam, p.158.
Monstrum, i, p.617.
Montes, & tesqua, f. 517. p. 570. p.575.
Montes in quibus habitant Barbari, f. 541.
Montes prælti in quibus sunt multæ scaturigines fontium, f.541.
Montes sunt intermedij, p. 570.
Monticulus cuiuscunque rei, p. 481.
Monticulus orizæ, m. 481.
Monticulus terræ, m.237.
Montuosum iter, f. 217.
Morari cymbam, vt in portu, vel simili loco, p. 211.
Moras nectere in itinere, p. 181.
Morbi contagiosi maligni, f. 727.
Morbillus, i, m.672. p.694.
Morbus comitialis, m.237.
Morbus contagiosus, f.407.
Morbus diuturnus, m.727.
Morbus, i, dolor, is, f.233.
Morbus elephantiacus, f.727.
Morbus gallicus, m.389 f.791. p.798.
Morbus inueteratus, m.539.
Morbus paruulorum quo ícabiosi fiunt, m.670.
Morbus quasi torminum qui per omnia membra diffunditur, f.838.
Morbus, quo globulus generatur in ventre, p.675.
Morbus testiculorum, m.505.
Morbus, vt globuli in ventre concreti, m. 132.
Mordeo, es, f.84.
Morderi linguam, p. 643.
Morderi os, aut linguam ex aliquo mordenti cibo, p.643.
Mores corrigere, p. 516.
Mori, f.624. f.726.
Moriare in frusta diuisus. maledictum, p.413.
Moriaris omninò, m.431.
Mori ex infortunio, m.821.
Mori in rixa, vel bello, f.830.
Morior, eris, p.103. m.841.
Mori præ senio, m.658.
Mors, mortis, m.38.
Mors est reditus in propriam domum, m.300.
Mors, & vita non præmonent, f.841.
Morsum ab animali intentari, f.506.
Morsus apis, p.565.
Morsus canis leuior, m. 523.
Mortarium, ij, f. 129.
Mortuus est, p 457.

Mortuus iam est, riguerunt iam eius manus, ac pedes, f. 883.
Morus, i, p. 161.
Mos, moris, p. 72. p. 406. f. 728. f. 774.
Moschus, i, m. 880.
Mos exterarum gentium, f. 774.
Mos regni, p. 379.
Motu caudæ gaudium canis ostendit, f. 539.
Mouentur arbores vento, f. 237.
Mouentur dentes, f. 393.
Moueo, es, m. 120.
Mouere brachia, vt dum quis ambulat, f. 531.
Mouere collum molliter ex superbia, m. 768.
Mouere cor, f. 182.
Moueri aliquid vento, p. 603.
Moueri aliquod animal, p. 139.
Moueri arborem vento, p. 155.
Moueri ianuam vento huc, atque illuc, m. 391.
Moueri nauigium vndis concutientibus, f. 801.
Moueri rem ineptè insertam alteri, f. 801.
Moueri rem non aptè fixam, f. 393.
Moueri rem, quæ non est fixa, m. 436.
Moueri se ipso horologium, p. 449.
Moueri, tremere, f. 237.
Mouetur adhuc, p. 139.
Mouetur stipes, f. 393.
Mox discessurus, f. 455.
Mox facturus, f. 455.

Mox finiendus, f. 455.
Mucidus, a, vm, f. 4. f. 464.
Mucor, is, m. 762.
Mucorem generare, f. 476.
Mucum abstergere, f. 490.
Mucus, i, f. 490.
Mulceo, es, m. 160.
Mulgeo, es, p. 505.
Mulier diuendens merces, p. 313.
Mulier grauida, f. 525.
Mulieribus deditus, p. 155.
Mulier ita inclusa, vt domo non exeat, m. 146.
Mulier luxuriosa, m. 19.
Mulier primaria, vt vxor filij Regis Tunchinensis, concubinæ etiam eiusdem Regis sic vocantur, m. 241.
Mulier quæ literas sinenses nouit, f. 735.
Mulier templo idolorum inseruiens, p. 560.
Multa, p. 803.
Multæ inuentiones &c. est additamentum, m. 266.
Multæ pyxides simul, in quibus edulia deferuntur, f. 616.
Multæ vestes, f. 395.
Multa mala perpetrare, p. 191.
Muulta nox, f. 376.
Multi, f. 52.
Multi absque numero, p. 365. m. 838.
Multi, dicitur de viuis, p. 555.
Multi homines sunt, f. 52.
Multiloquium cum strepitu, f. 645.

Multi sine numero, f. 221. p. 529.
Multitudo hominum, m. 848.
Multos simul erogare stipem, m. 778.
Multum gaudere, m. 52.
Multum tempus non est elapsum, m. 27.
Multus, a, vm, m. 170. p. 270.
Multus populus, p. 555.
Mundare orizam, p. 343.
Mundare stoream, p 671.
Mundi finem aduenire, p. 754.
Mundi Saluator, p. 754.
Mundus, a, vm, p. 641. f. 669. p. 767. f. 800.
Mundus, i, p. 754.
Mundus hic, f. 185. m. 273.
Mundus, purus, castus, f. 669.
Munera accipere, m. 771.
Munera admittere, p. 779.
Munera admittere, f. 417.
Munera dare, m. 771.
Munera esculentorum dare diebus illis &c. f. 731.
Munera Regi præstitutis temporibus offerre, m. 407.
Muneribus corrumpi ministrũ iustitiæ, m. 334.
Muneribus, & opibus curare intentum, p. 95.
Munificus, a, vm, m. 755. m. 777.
Munus magistri, f. 868.
Munus offerre, p. 36.
Munus, quod quinto mense, vel luna offertur, f. 225.
Munus, quod Regi, aut alijs superioribus offertur, m. 407
Munus Regi offerendum ad anni recentis initium, m. 415.
Murex, muricis, p. 115. m. 738.
Murex viuidus valdè, p. 668.
Murex, quo sericum tingitur, m. 380.
Murmurare in absentia, m. 45.
Muro circundare arcem, p. 747.
Mus, muris, m. 124. f. 789.
Musca, æ, m. 30. f. 66. p. 662.
Muscipula, æ, p. 83.
Muscipula cum arcu, p. 21.
Muscipula, in qua intercipiuntur mures, m. 357.
Muscipulam relaxare, p. 21.
Muscitare cum aliquid præcipitur, p. 687.
Muscula, æ, p. 457.
Musica multarum simul vocum, p. 632.
Mus odoratus, p. 116. f. 124.
Mustax, acis, m. 644.
Mustella, æ, f. 692.
Mustella stellata, p. 635.
Mustella stellata piscis, f. 546.
Mutare constellationem, m. 689.
Mutare domum, p. 176. p. 177.
Mutare nomen, f. 79.
Mutare stellam, f. 559.
Muto, as, f. 177. f. 228.
Mutus, a, vm, m. 81.
Mutuum petere, p. 51.
Mytili species, m. 54.
Mytili testa, m. 689.
Mytilus, i, p. 115. f. 317. m. 689.

NAres, ium, m.490.
Nares emungere, m.490.
Narium pars interior, p.466.
Narratio, onis, f.120.
Narro, as, f.354
Nasci, parere, gignere, f.687.
Nascor, ceris, f.213.
Nasi dorsum, m.490.
Nasi pars interior, & superior, m.490.
Nassa ad piscandum, p.652.
Nassa quædam ad piscandum, f.182. m.275. m.419.
Nasus, i, p.490.
Nasus aquilinus, m.490.
Nasus aquilinus in partem inferiorem contortus, p.145.
Nasus rheumate obturatus, f. 490.
Nasus resimus, m.490.
Nasus sanguinem emittit, f. 490.
Nasus simus, m.480.
Natalem alicuius diem celebrare conuiuio, p.868.
Natalis regis, p.6.
Natalis dies regis, p.868.
Natando pedibus manibusque vti, m.53.
Natando vna manu altera vestem eleuare ne madefiat, m. 154.
Nates, tium, f.22. m.376. m. 812.
Natiuitatis dies, p.688.
Nato, as, m.422.
Natos tres habeo, vnum filiũ, & duas filias, f.239.
Natura, æ, m.57.
Natura rationalis, philosophia, æ, p.800.
Nauarchus, i, f.326. f.836.
Nauare operam bonis operibus, & meritis, m.595.
Nauclerus, i, p.279.
Nauem condere, f.727.
Naufragium pati, f.35. p.784.
Nauigare contra ictum fluminis, f.539.
Nauigij quædam species, f.808.
Nauigium, ij, p.764. p.784.
Nauigium ad piscandum in alueo, p.784.
Nauigium in breuia, aut syrtes incidere, f.590.
Nauigium, in quo defertur annona pro militibus, &c. f. 842.
Nauigium sine vmbraculo, f. 803.
Nauigium soluere, m.784.
Nauigium viminibus nouis colligare, p.784.
Nauigo, as, m.876.
Naui obliqua vela facere, p.7.
Nauis, is, f.727.
Nausea, æ, m.163. m.487. p. 570.
Nauseam habere, f. 268. m. 333.
Nauseam pariens res, p.269.
Nauseam pati, m.57.
Nauseatus stomachus, f.423.
Naucæ conducti pretio, vt inseruiant, p.404.
Nauus ad ea quę iubẽtur, p.687

Nè, p.357.p.870.
Nebula, nebulæ, p .484. p. 705.
Nebulo, onis, p.281.
Nebulo cur ita feciſti? f. 743.
Nebulo hic ſuperbit, p.744.
Nebulo nequam, m.131.
Nebulonis fili, f.743.
Nebuloſum aërem fieri ſumum aſcendere &c. f.818.
Nec amplius, f.110. f.441.
Nectere condylos, m.256.
Nec vnus eſt, f.449.
Ne cures, f.416.
Ne facias, m.870.
Ne facias, quia peccatum eſt, f.441.
Negare confabulationem ex odio, m.320. m.338.
Negat mihi loquelam, m.338.
Nego, as, p.113.
Nego conſenſum, m.524.
Negotia, orum, f.857.
Negotia ad legem ſpectantia, f.868.
Negotia feliciter peragere, f. 868.
Negotia multa, tribulationes multæ, p.723.
Negotia rei familiaris, p.868.
Negotijs diſtineor, p. 868.
Negotijs varijs occupari, m. 105.
Negotiorum geſtor, m.91.
Negotium, ij, p.868.
Negotium graue, p.832.
Negotium vrgens, f.71.
Ne loquaris, m.242. p.521.
Ne loquaris mendacium, m. 487.
Ne loquatur, p.357.
Ne occidas. particula prohibitiua, f.110.
Ne occidas viuens, m.681.
Nepos, otis, m.100. f.824.
Nepotes, p.125.
Ne punias, p. 99.
Nequàm, f.275.
Nequaquam, p.1.
Nequiſſimus eſt ille, p.281.
Nerui crurum, f.186.
Neruos crurum præſcindere, f.186.
Neruus, i, f.258. p.662.
Neſcio, is, p.309.
Niger, a, vm, f.1.
Niger color minimè ſplendens f.95.
Niger omninò, p. 409. p.432. f.668.
Niger abſque ſplendore, m. 668.
Niger vultus, p. 316.
Nigra barba, p.883.
Nigri coloris homo, m.215.
Nigrum fieri, ſeu adustum, f. 684.
Nihil eſt, f.482.
Nihil eſt niſi mare, f.184.
Nihil eſt omnino, m.269.
Nihil eſt niſi ſylua, omne eſt ſylua, f.184.
Nihili facit eam rem, p.355.
Nihil intereſt, m.507. m.511.
Nihili ſum ego, m. 320 m. 481.

Nihil omnino comedit, m.219.
Nihil valet, m.291.
Nidus auium, m.817.
Nidus auium qui comeditur, m.250.
Nidus gallinæ, p.583.
Nidus quarundam auium, qui est pretiosus ad edendum, m.350.
Nimia delectatio in coitu, p. 574.
Nimium inclinari ad esum, & potum, m.462.
Nimium inclinari ad venerea, quæcunque etiam licita, f. 462.
Nimium dormire, licet vocetur, p. 843.
Nisus, i, p.48. p.90.
Nictare præ somno, p.416.
Nicto, as, m.323.
Nitentem cruribus sedere in vacuo, f.893.
Nitidus pinguedine, f.595.
Niti genibus, f.626.
Nitrum, i, m.171.
Nix, niuis, m.784.
Nobilis, e, p.832.
Nobilis, e, primarius; a, vm, p.862.
Nobili oriundus prosapia, p. 676.
Nocere alteri, m.374.
Nocte tota, f.214.
Noctiluca, æ, p.231.
Noctù, p. 22. f.214.
Noctua, æ, f.855.
Nocturnum tempus, m.822.
Nocuit illi aqua, f.590.
Nodum constringere, p.578.
Nodum soluere, p.578.
Nodus laxus, p.403.
Nolæ, quæ collo equi appenduntur, m.445.
Nolle omninò, m.377.
Nolo, non placet, p.351.
Nomen, minis, f.158. f.730.
Nomen cuiusdam libri, quem addiscunt, p.532.
Nomen cuiusdam prouinciæ in Tunchinensi regno, m.5.
Nomen cuiusdam Regis Sinēsis, p.819.
Nomen diaboli, quem timent senes, m.787.
Nomen est, N. p.475.
Nomen malum, f.158. f.730.
Nomen proprium Regis Tunchinensis, m.746. p.768.
Nomen Prouinciæ in finibus Tūchini & Cocincinæ, p.49.
Nomen Prouinciæ, quæ Cocincinam terminat ex parte Regni Ciampa, f.636.
Nomen quod infanti recens nato à Patre, aut Matre, imponitur, f.826.
Nomen quo Eunuchi primarij nominantur &c. f.699.
Nomen quo sinas vocant, f. 743.
Nomen, quo vocantur pueri, famuli &c. m.743.
Nomen, quo vocantur vetulæ, m.485.
Nomen Regis, quem apud Tun-

Tunchinenſes vocant bua, p.401.
Nomen regis Sinarum, p.742.
Nomen vnius è vicis Tunchinenſis regiæ, p.444.
Nomen regis Sinarum qui regnabat cum natus eſt Chriſtus Dominus, f.2.
Nomen Reguli, qui olim poſſidebat quatuor Tũchini prouincias &c. m.362.
Nonaginta, f.107.
Nonaginta nouem &c. p.492.
Non audeo, f.164.
Non decet, p.359.
Non diù permanebit, p.225.
Nondum, f.117.
Nondum erat cælum, f.117.
Non eſt, p.870.
Non eſt de hoc agendum, p.111.
Non eſt domi, m.543.
Non faciam amplius, p.574.
Non intereſt, f.110.
Nonne iam comediſti? p.658.
Non occides, p.284. p.681.
Non ſolum, m.418. p.559.
Non ſufficit, m.238. f.360.
Non ſupereſt, p.132.
Norma linearum, f.354.
Nos, f.121. f.475. p.615.
Noſ ſocij, p.711.
Noſ, noſter, a, vm, f 821.
Noſtra domus, f.821.
Notam apponere, m.268.
Notare aliquid ſigno, m.231.
Notare in libro, quæ probè dicuntur, m.221.
Notare nomen, f.869.
Notare vocabulum, f.268.
Notarius, ij, f.377.
Notarius regis, m. 125. p. 552.
Nota ſcripturæ alicuius, m. 310.
Notozephyrus, i, f.285.
Notus iam eſt in domo illa, p. 626.
Nouacula, æ, p.166. f 298.
Noua nuntia inquirere, m.737.
Noua referre, p.799.
Nouem, f.107.
Nouem partes cæli, decem partes terræ, p.610.
Nouem, vel decem, f.107.
Nouemdecim, m.492.
Nouerca, æ, f.267. p.461.
Nouus, a, vm, m. 479.
Nox, noctis, f.214.
Nubes, bis, p.448. p.857.
Nubilum cœlum, p.822.
Nubis pars, p.448.
Nucis indicæ cortex, f.180.
Nucis indicæ nucleum, f.690.
Nudari immodeſtè, f.417.
Nudius quartus, m.335. f.379. p.381.
Nudius quintus, m.335. p.381.
Nudius tertius, m.335. f.379.
Nudus, a, vm, f. 312.
Nudus in parte ſuperiori corporis, f.803.
Nudus omninò ſine vlla veſte, m. 816.
Nugor, aris, m.87. p.133. m. 284.

Nugor, aris. iocor, aris, p. 281.
Nulla omninò est ratio, f.469.
Nullo modo, f.318.
Nullus, a, vm, p.508.
Nullus est, f.2.
Numera quot homines, p.449.
Numerare monetas, p.215.
Numerare posse, p.890.
Numerare quot vicibus, p.397.
Numerari non potest, p.890.
Numero, as, f.214. p.355.
Numerus decem, à decimo vsque ad decimum nonum, m. 492.
Numerus decem à numero viginti, quem vocant duodecem &c. f.491.
Numerus par, p.227.
Numerus rationum plenus est, nihil deest, m.562.
Numerus vnitatis à vigesimo ascendendo, p.482.
Nummus argenteus, m.398.
Nunc, f.19. m.366. p.501. m. 633.
Nunc aduenisti magister, m. 479.
Nunc moriaris, f.19.
Nunc primum est hoc, m.633.

Nundinæ, arum, f. 600.
Nundinæ fiunt in plenilunio, f. 600.
Nuncio, as, f 548.
Nuncium aliquid monens, m. 157.
Nuntium de illo nullum est, p. 845.
Nuntius regis, p.742.
Nuptiæ, arum, f.102.
Nuptiale conuiuium celebrare, p.143.
Nunquam adhuc, p. 696.
Nurus, vs, p.161.
Nutricius, ij, f.49.
Nutrio, is, f.158. m.186. p.571. f.576. p.838.
Nutritus à rege, m.448.
Nutrix, cis, m.72. f.461.
Nutrix & eius maritus, f.49.
Nutrix & nutritius dicitur etiã de Patre, & Matre veris, f. 72.
Nutrix. mandit orizam pro infante, m.480.
Nutu significare, vt veniat, m. 372.
Nux indica, f.180.
Nux indica immatura, f.180.
Nympheæ radix, m.529.

OBdormire in domino, m. 661.
Obedientia inferioris erga Superiorem, p.431.
Obedientiam præstare superioribus, m.598.

Obedio, is, f.74. m.109. p.431. p.471. f.524.
Obesus, a, vm, m.21.
Oblationes diabolo factæ, m. 741.
Obliqua lex seu falsa, p.857.

Obliqua vela facere nunc ex vna parte, paulo post ex alia, f.876.
Obliqua vela trahere, f.641.
Obliquam trahere nauim modò in hanc, modò in illam partem, f.641.
Obliquitas, tatis, p.68.
Obliquum aliquid facere, m. 265.
Obliquus, a, vm, f.263. p.857.
Obliuioni mandare, f.372.
Obliuiscar nunquam, p.373.
Obliuiscor, eris, p.129. m.372. f.625.
Oblonga vestis, f.154.
Oblongum lignum abscindere in longitudinem in multa frusta diuidendum, p.637.
Obloqui alicui, f.264.
Obloqui alijs, f.197.
Obnubilari cælum, m.156.
Obrui aliquid aquâ, f.397.
Obscæna verba &c. p.801.
Obscæna verba loqui, m.595.
Obscurè videre, p.484.
Obscurum ex nebula, p. 484.
Obscurum noctis, p.822.
Obscurum, vt ex nubibus, p. 542.
Obscurus, a, vm, f.3.
Obscurus sensus &c. m.683.
Obscurus, tenebrosus, a, vm, f.717.
Obses, idis, vel qui seipsum vendit, p.126.
Obsident milites arcem, m.608 p.865.
Obsideo, es, f.864.
Obstetrices, &c. f.485.
Obstinatè nolle alijs acquiescere, f.562.
Obstinatus in malo, f.32.
Obstringi ære alieno, m.109.
Obstruere foramen, f.550.
Obstruere viam in transuersum sistendo, p.522.
Obstupescere dentes, f.266.
Obstupesco, is, p.308.
Obtinere dignitatem regis, f. 395.
Obtura rimas cymbæ, ne aquã admittat, m.382.
Obturamentum, i, p.578.
Obturare foramen, vel fissurã, m.282.
Obturare foramen vt cistæ, vel similium &c. p.275.
Obturare foramina, m.368.
Obturare nauigij rimas, p.170.
Obturare nauim, f.168.
Obturatus, a, vm, m.382.
Obuelare ianuam, vt non vi dearis, f.413.
Obuiam ire alicui, p.661.
Obuiam ire naui, m.661.
Oburere bouem, p.783.
Occa, æ, m.56.
Occasio, onis, opportunitas temporis, f.858.
Occo, as, m.56.
Occidens, ntis, m.716.
Occidere aliquod animal ad illud edendum, m.769.
Occidere solem, p.397.
Occido, is, p.284. p.681.

Occipitis capilli, p.257.
Occipur, pitis, p.257.
Occludere aliquem duobus lignis collo appositis, f.206.
Occludere foramen adhibito obturamento, p.664.
Occulta virtus, quam homines non percipiunt, m.683.
Occultare aliquid, p.283.
Occultè, p. 812.
Occultè comedere, m. 372.
Occultus, a, vm, m.74.
Occultus remanet, m.457.
Occupatus, detentus, a, vm, m. 834.
Octo, f.289. p. 718.
Octodecim, p. 718.
Octoginta, p. 718.
Oculi, p.483.
Oculos defigere, m.173.
Oculos effodere, p 373.
Oculos eleuare, ita vt albugo appareat, f.456. m.805.
Oculus, i, f.131.f.456.p.477. m. 548.
Ocyùs, ocyùs, m.694.
Ocyus reuerti, m.694.
Odisse, p.268.
Odium, ij, f.367.
Odor bonus, m.770.
Odorem suauẽ emittere, f.775.
Offendere aliquem, m.261.
Offendere cæli Dominum, p. 422.
Offendere in lapidem, f.693.
Offendere in testam, f.677.
Offendere pagum contaminando illum, f.592.

Offendere pedem, m.54.
Offendere pedes in spinas, aut lapidem, m.208.
Offendere personam alicuius, p.308.
Offerre, m.146.
Offerre aliquid ad remissionem delicti obtinendam, f.823.
Offerre Deo, m.146.
Offerre diabolo edulia, m.231.
Offerre edulia superstitiosè, f. 322.
Offerre idolis orizam, f.322.
Offerre magistro, m.146.
Offerre munus regi, p.184.
Offerre progenitoribus defunctis edulia, m.231.
Officij tantum causa res peragere, f.258.
Officiosa verba, m.193.
Officium, aut ars, cuius vsu quis victum quærit, m.528.
Officium Diuinum percurrere, p.206.
Oleo, es, m.489.
Olere vstulationem, f.365.
Oleum, i, p.161.
Oleum quod edulijs immiscetur, f.691.
Olfacere, m. 541. m.736.
Olim, p.896.
Olla, æ, f.565.
Olla ad solos pisces cõocquendos inseruiens, f.801.
Olla ænea, m.236. f.565.
Olla fictilis, f. 565.
Olla fusilis aurificis, f.565.
Olla, in qua concoquunt orizam,

zam, m. 340.
Olla, in qua tantundem continetur orizæ quantum sufficit ad duorum prandiũ &c. p.566.
Olla maior ferrea, vel ænea, f. 855.
Olla minuscula, in qua scilicet concoquitur oriza pro duobus, m.505.
Olla paruula ad orizam concoquendam pro vno tantum, p.561.
Ollas, & alia lateritia concoquere, f.578.
Omissum fuisse aliquod vocabulum &c. m.677.
Omittere aliquod verbum ex inaduertentia, m.696.
Omittere rem, quam distulit, p.429.
Omne genus armorum, f.273.
Omne quod est, argentum est & aurum, f.184.
Omnes, p.329. p.559.
Omnes ad vnum, p.404.
Omnes duces, f.116.
Omnes, & singulæ partes, f. 478.
Omnes eunt; omnes redeunt, m. 218.
Omnes homines, m. 319. p. 364.
Omnes iam conuenerunt, p. 562.
Omnes ite, f.77.
Omnes omninò, p.322.
Omnes orbis partes, p.858.
Omnes nemine dempto, p.735.
Omnes qui, p.559.
Omnes qui sub cælo sunt, f.77.
Omni conatu, m.703.
Omnes spiritus, p.410.
Omnia, p. 378.
Omnia corporalia præter cælum, terram, & homines, p. 858.
Omnia hæc verba, f.20.
Omnia idola, f.116.
Omnia regna, p.479.
Omnibus diebus, p.479.
Omninò, p.404.
Omninò dies tres, p.97.
Omninò nihil comedit, p.696.
Omninò non est, f.209.
Omninò vacuus, p.404.
Omnis, e, p. 78. f.116. f.184. m.218. p.319. p.390. p.479.
Omnis, e, totus, a, vm, f.321.
Omnis locus, p.364. p.562.
Oneraria, æ, f.272.
Onera publica pro rege, aut magistratibus, m.868.
Onus, eris, f.26.
Onusta fructibus arbor, m.670
Opera alterius vti ad opus faciendum, p.507.
Opera bona exercere, m.607.
Opera in obsequium Dei, m. 868.
Opera publica regis, &c. f.837.
Opera, quæ Rex, vel alij magistratus suis subditis imponunt, p.607.
Opera superstitiosa, m.868.
Operam perdere, p.135.

Operculum adhærens arcæ, m. 509.
Operculum diotæ, m. 509.
Operculum mensæ rotundæ superpositum ne in edulia muscæ irruant, p. 427.
Operculum ollæ, m. 74.
Operculum pyxidis, f. 509.
Operimentum, i, m. 509.
Operimentum libi, p. 35.
Operire caput veste, m. 229.
Operire ignem ne extinguatur, m. 635.
Operire terra, aut re simili aliquod foramen, m. 424.
Operis in medio, f. 573.
Opifex optimus, eximius, m. 3.
Opitulor, aris, m. 36.
Opium, ij, m. 12.
Oppidani, m. 354.
Oppidi caput, p. 880.
Oppidum, i, p. 880.
Oppidum assignari à Rege ad soluendum alicui tributum annuum pro victu, m. 880.
Oppidum vnde quis ortus est, m. 624.
Opportunè, f. 384.
Opportunè aduenire, f. 384.
Opportunè ito, vt assequaris, p. 425.
Opportunè non aduenit, p. 425.
Opportunitas arandi terram, p. 486.
Opportunitas temporum, p. p. 486.
Opportunitate illa temporis

durante, f. 858.
Opportunus non fuit aduentus, f. 384.
Oppressio cordis ex morbo, f. 574.
Opus eleuatum, ac variegatum in ligno, m. 328.
Opus magnificum, maiestate plenum, f. 830.
Opus meritorium, p. 608.
Opus minutum, aut eleuatum fabri lignarij facere, f. 43.
Opus sibi inuicem relinquere, m. 560.
Ora galeri, f. 446.
Ora, vel extremitas viæ, m. 35.
Orbiculus bombycis, m. 776.
Orbus vtroque parente, m. 145
Oratorium, ij, m. 22.
Ordinare lances in mensa, p. 20.
Ordinaria festiuitas, p. 787.
Ordinariè, p. 787.
Ordinariè. semper, p. 787.
Ordinatè collocare, p. 209.
Ordinatè collocare in aliquo loco, f. 680.
Ordinatè res collocare, p. 19.
Ordines variarum rerum, quarum vna alteri superponitur, f. 424.
Ordo dignitatis seruatur in sedendo, f 779.
Ordo personarum, quæ aliquã communitatem faciunt, f. 313.
Ordo præeminentiæ iuxtà dignitatem personæ, f. 779.

Ordo vnus, ordines duo &c. p. 435.
Oriens, ntis, m.235.
Orientalis plaga, m.235. m. 622.
Orientalis ventus, m.235.
Orificij confracti olla, p.444.
Orificium ollæ, f.466.
Orificium scutellæ, f.466.
Originale peccatum, p.836.
Origo aquæ currentis, f.159.
Orior, oriris, p.455.
Oriri variolas filio, p.513.
Oritur sol, & sic de alijs, p.455.
Oriundus, a, vm, f.213.
Oriundus Roma, f.213.
Oriza adusta, f.654.
Oriza cocta, p.131.
Oriza cocta iam corrupta, p. 779.
Oriza cocta iam frigida, f.540.
Oriza combusta intra ollam, seu in fundo ollæ, m.94.
Oriza communis, m.260. p. 730.
Oriza cruda, p.260.
Oriza cum pellicula, m.749.
Oriza dicta Pulò iam cocta quę offertur idolis, p.893.
Oriza ex Iaponia, p.451.
Oriza germinans, quæ aquæ immergitur antequam seminetur, m.443.
Oriza in herbam germinans, m.443.
Oriza minutior, m.549.
Oriza posterioris messis, f.105.
Oriza præcox, f.694.
Oriza, pulò, dicta, f.554.
Oriza pulò dicta, blanda, & suauis, p.646.
Oriza pulò dicta, iam cocta, & purpurea, p.893.
Oriza, quam Lusitani pulò vocant, iam cocta, p.893.
Oriza, quæ in India dicitur pulò, &c. m.260.
Oriza subnigra, p.311.
Oriza viridis contrita quam auela vocant Lusitani, p. 131.
Orizæ folliculum in pistino detrahere, f.428.
Orizæ, quam pulò vocant, globi, quos idolis offerunt Ethnici, m.858.
Orizam ab olla extrahere, ac mensæ apponere, & sic de alijs edulis, p.231.
Orizam circumuoluendo purgare, p.882.
Orizam germinantem in aquã immergere &c. m. 520.
Orizam herbescentem euellere, ad transplantandum, m. 443.
Orizam iam coctam reuoluere, f.266.
Orizam molendino manuali conterere, m.749.
Orizam pilo conterere, f.195.
Orizam pilo tundere, m. 260.
Ornamentum ex ære, vel argento, circa capulum gladij &c. m.364.
Ornare auro, & argento ensis ca-

capulum, f.51.
Ornare idolorum fanum peripetasmatibus, picturis &c. m.837.
Ornatus circa floream, & similia, p.89.
Oro, as, m.539.
Orphanus, i, m.129.
Orta iam est luna, p.677.
Os, oris, f.364. m.418.
Os aperire, f.466.
Os claudere, p.467.
Oscito, as, m 523.
Os claude, f.520.
Os cuiuscunque rei, f.466.
Osculor, aris, f.336.
Os fistulæ inferius, ex quo ventus egreditur, p.628.
Os narium, f.799.
Os paruum, m.58. p.467.
Os prauum, f.364.
Os ossis, f.133. m.899.
Ossa mortuorum consumptis iam carnibus, f.133.
Ossa rodit canis, f.899.
Os stomachi, f.473.

Ostendere pudenda, m.43.
Ostendo, is, f.157.
Ostreæ species, f.320.
Os ventriculi, f.1.
Otior, aris, f.183.
Otiosum esse domi, ac indulgere genio, m.427.
Otiosus, i, m.308.
Otium, ij, m.653.
Otium mihi non est, m.653.
Otium tibi quando erit? f.653
Oua frixa, f.815.
Oua parere, f.815.
Oua piscium, m.815.
O vetula, m.485.
Oui albumen, f.815.
Oui luteum, vitellus, i, f.815.
Oui testa, f 815.
Ouis, is, p.703.
Ouis, agnus, aries, f.105.
Ouis incubare, m.12.
Ouis incubare auem, f.815.
Ouum, i, m.815.
Ouum gallinæ, m.815.
Ouum serpentis, m.815.
Ouum vrinum, m.815. f.875.

PAcem colant superiores; inferiores amicitiam seruent, p.329.
Pacificare alios inter se, f.328.
Pagi incola, m. 624.
Pagi rectores, p. 445.
Pagi seniores alloqui, p.398.
Pagina libri vna, p.40.
Pagus, i, f.397. m.466. m.576. m.624.

Pagus in cocincina, quem Iapones incolunt, f.330.
Pagus præcipuus in prouincia, m.660.
Pala ferrea ad fodiendum apta, p.446.
Palatium, ij, m.78.
Palatium illius regis &c. p.73.
Palatium regis, f.192. p.216. f. 605.

Palatium regium, f.404.
Palatum, i, p.390.
Palea, æ, f.40.
Palea crassa, p.212.
Paleæ quibus teguntur domus, m.676.
Palea ex herbis quibus operiuntur domus, f.40.
Palea orizæ, qua teguntur domus, p.632.
Palearium, ij, p.632.
Palea spicarum post trituratam orizam, m.655.
Paleis domus cooperta, f. 40.
Pallida facies, m.465.
Pallidam habens faciem, macilentus, a, vm, p.871.
Palma, æ, f.180.
Palmula, æ, m.390.
Palmula guburnaculi, f.392.
Palpando in aliquem impingere, p.651.
Palpando quærere, p.652.
Palpare aliquem, p.691.
Palpare comprimendo, m.54.
Palpare in tenebris, p.652.
Palpare vultum filij, p.70.
Palpebra, æ, f.465.
Palpebræ, arum, f.426. f.462.
Palpebrarum pili, f.462. f.465.
Palpitare furunculum, f.181.
Palpo, as, p.54. m 473. p.691.
Palus, vdis, p.32. f.325.
Palus exigua, p.653.
Palus iners, aqua recluſa, f.68.
Paluſtris locus, f.196.
Pandiculor, aris, m.876.
Pannici ſpica, m.353.

Panicum, i, m.353.
Panis nauticus, p.26.
Pannus, i, f.65.
Pannus feretri, vel loculus, p. 11.
Pannus laneus, p.106.
Pannus laneus tenuis, f.162.
Pannus laneus valdè ſubtilis, p. 424.
Papilio, onis, p. 57.
Papilio in modum cicadæ quē habent in delicijs Annamitæ, m.77.
Papula, æ, m. 672.
Papulas in corpore enaſci, m. 672.
Papulas in facie oriri, m. 672.
Papulas oriri, m. 672.
Papyrus, i, f.103. p.264.
Papyrus, quæ adhibetur in parte inferiori loculi defunctorum, p.360.
Papyrus quædam quam pueri concinnāt vt vento in altum efferatur, ita tamen vt fune ligata, vel dimitti, vel retrahi poſſit, à Luſitanis dicitur Sarangò, f.172.
Papyrus valdè lata, & denſa, p.264.
Paradiſus cæleſtis, p.763.
Parare domum omnia componendo, f.676.
Parare menſam, p.277.
Paratus, a, vm, p.675. m.676.
Parcè metiri, f.71.
Parcimonia in edendo, relinquere in diē ſequentē, f.161.

Parco, is, p.732.
Parco, is, fero, fers, p. 780.
Parcus, & miser in expensis, m. 791.
Parere ante tempus, f.571.
Parere filium, f.213.
Parere oua, f 213.
Paria quot? dicitur de his quæ bina iungi possunt, aut habēt duo latera paria, vt cymba &c. p.105.
Paries, etis, m. 65.
Paries domus ex cannis indicis compositus, f.558. p.559.
Paries ex cannis Indicis, & calce compositus, m.224.
Pario, is, m.213.
Pario, is. Gigno, is, m.675.
Pars nubis, m.196.
Paro, as, m.673. f.702.
Par pari referre, p.28.
Pars, partis, p.3. m.32. p.594.
Pars acus, vbi est eius foramen, m.812.
Pars agri, m. 195.
Pars agri in qua est seminata oriza, m.196.
Pars alicuius fructus, p.490.
Pars argenti &c. m.593.
Pars dextera, m.32.
Pars domus, quæ imbricibus caret, m.318.
Pars exterior, p.31.
Pars fructus, qui dicitur iaca, & in modum castanearum diuiditur, p.490.
Pars infima diotæ, m.812.
Pars, in quam Prouincia aliqua subdiuiditur, f.342.
Pars mali aurei, p.490.
Pars notabilis domorum ferè vnitarum inter se, p.776.
Pars Occidentalis, f.622.
Pars rami fructuum indicorum oblongorum in modum fabæ nostratis, f.500.
Pars sinistra, m.32. f.711.
Pars storeæ veteris, f.453.
Pars vestis veteris, f.453.
Partem orizæ tollere de lance, p.682.
Partes mundi quatuor inspicit Mathematicus superstitiosus, p.610.
Partes, quæ separantur in spica orizæ, f.293.
Particula ad inculcandum aliquid, p.634.
Particula imperatiui, p.219.
Particula interrogatiua, p.658.
Particula numeri ordinalis, m. 779.
Particula pluralis numeri cum honore, f.601.
Particula respondentis inter rusticos, m.585.
Particula superlatiui siue in bonum, siue in malum, magis tamen in malum, f.139.
Particulæ, aut diuisiones interiores mali aurei, m.757.
Partis, in quam Prouincia subdiuisa est, caput, p.343.
Parum, f.124. m.277. f.352. f. 406. m.449. p.766.
Parum adhuc, f.352.

Parum tantum, f.110. f.352.
Paruuli, defuncti, quos putant Ethnici conuerti in dæmoniola, f.647.
Paruulus, a, vm, f.108.
Paruulus, macer, macilentus, a, vm, m.670.
Paruulus valdè, p.725.
Paruus dæmon, quem Ethnici putant interficere infantes, f.639. p.640.
Paruus dæmon te interficeat maledictum, p.640.
Paruus, a, vm, m.31. p.175. m. 481. f.553. f.797.
Passer, ris, p.684.
Pastor, oris, p.477.
Pastor bubalorum, p.483.
Pastor ouium, p.106.
Patens, ntis, f.529.
Patens circumquaque domus, f.802.
Patens ianua, p.530.
Patens omnibus ventis cymba, m.814.
Patens ventis porta, f.276.
Patentes literæ, quæ dantur alicui in signum magistratus, vel dum viuit &c. p.609.
Pater, tris, m.92. m.606.
Pater adoptans, m.92.
Pater, & Mater, f.8.
Pater, & Mater qui genuerunt filios, f.663.
Pater generans, m.92.
Paternitas vestra, f.18.
Pati malum &c. m 881.
Pati naufragium, m.590.

Pati pro peccatis, f.823.
Patiens, ntis, p.173. f.308.
Patienter ferre, m.66. p.553.
Patior, teris, p.109. p.557.
Patria tua quænam est? m.507.
Patruus, frater patris natu minor, p.116.
Patruus, patre natu maior. sic etiam vocatur illius patrui vxor, f.17.
Parua diota, m.108.
Patulum, os, f.42.
Paucæ monetæ, quæ ex numero perfecto super sunt &c. f. 406.
Pauci dentes supersunt, f.638.
Paueo, es, f.374 p.457.
Pauimentum domus, m.513.
Pauimentum quod circuit domum &c. f.755.
Paulatim effundi rem liquidam p.554.
Paulo ante, m.366 p.502.
Paulo plus, p.574.
Paulo post, p.574.
Paululum quiescendo bis, aut ter in itinere perueni ad locum, m.774.
Pauor, oris, p.687.
Pauper, ris, p.361. p.369.
Pauper, mendicus, p.23.
Pauus, i, m.135.
Pax, pacis, p.2. m.25. f.328. p. 350.
Pax, & quies populi, m.527.
Pax vniuersalis, p.5.
Pænas exigere, p.99. p.597.
Pænitere, f.593.

Pænitere de peccatis, p.504.
Pænitere, rebellionem facere, m.402.
Peecata confiteri, p.823.
Peccata purgandi locus, m.823
Peccata purgare, m.823.
Peccata, vel pænas peccatis debitas remittere, f.273.
Peccator sum, p.823.
Peccatorum pænas verberibus persoluere, m.823.
Peccatum, i, culpa, æ, p.823.
Peccatum committere, p.823.
Peccatum luxuriæ, p.276.
Peccatum, vel pæna illius, m.528.
Pecten, ntis, m.432.
Pecten ad pediculos excutiendos, m.34.
Pecten liciatorum, f.294.
Pecten minutum ad extrahendos lendes, m.432.
Pecten telæ, m.369.
Pectine pediculos abstergere, f.101.
Pecto, is, m.93.
Pectus, toris, m.538.
Pectus gallinæ &c. p.434.
Peculium, ij, f.53.
Pecunia, quam vincti soluunt pro lumine carceris, p.330.
Pedes cancri paruuli, f.260.
Pedestre iter conficere, m.50.
Pedetentim, f.370.
Pedetentim agere, f.650.
Pedetentim incedere, p.733.
Pedibus caprus, p.19. m.19.
Pedica, æ, f.174.
Pedicas auibus erigere, f.174.
Pediculi in capite, f.101.
Pediculus cucurbitæ Indicæ, p.144.
Pediculus fructus, p.144.
Pediculus fructus sinici, m.144.
Pediculus in corpore productus, p.637.
Pedisequus, i, f.797.
Pellere domo diabolum, p.239.
Pellicula oui, m.860.
Pellis, is, f.162.
Pello, is, f.894.
Pendens è collo aliquid portare, p.217.
Pendens è collo imago, m.217.
Penetrare per cuniculos, p.120.
Penetrare tanquam per foramẽ in aduersam partem, p.426.
Penetrat aqua madefaciendo aliquid, f.752.
Penetrauit pedem spina calcata, m.523.
Penetro, as, m.523.
Penicillus ad scribendum, m.60.
Penicillus, quo quid sandarachà inficitur, f.756.
Penicillus quo pingitur, m.864.
Penna, vel penicillus acumine carens, f.134.
Pennarum fasciculus, qui frontí equorum alligari solet, p.341.
Pennæ auium, m.426.
Pensũ manuale fericum, f.587.

Penu-

Penula è folijs prægrandibus contexta &c. p. 8 4.
Pepo, nis, m. 180. p. 259.
Pepo aqueus, m. 180. p. 318.
Pepo rotundus, m. 180.
Pera, æ. crumena, æ. saccus, i, m. 844.
Pera stipem erogantis, m. 448.
Percipio, is, p. 324.
Percurrere globulos precarios modo ordinario non duplicando preces in singulis globulis, m. 197.
Percurrere precarios globulos, p. 397.
Percussio, onis, p. 469.
Percussio quædam linguæ ad dentes &c. f. 712.
Percutere cæsim semel &c. p. 469.
Percutere crepitacula lignea, m. 589.
Percutere æs ductile ad opus, p. 295.
Percutere manu caput alterius p. 289.
Percutere pectus, m. 538.
Percutere se ipsum, f. 464.
Percutere, vel impellere alium genu, inflexo poplite, m. 781.
Percutio, is, m. 203.
Perdere operam, p. 457.
Perdo, is, destruo, is, p. 845.
Perfectè bonus, p. 404.
Perfectionem adhuc non attigit, p. 570.
Perfectissimus, a, vm, f. 768.

Perfectum ex omni parte, f. 768
Perfice rem, ne differas, f. 571.
Perforare acu, p. 382.
Perforare ab vna parte in alteram, m. 752.
Perforare aliquid, m. 615.
Perforare bubalis nares, f. 685.
Perfunctoriè, p. 773.
Perfunctoriè operari, m. 750.
Pergula domui annexa, m. 93.
Periculo se exponere, p. 415.
Periculum cadendi, p. 249.
Periculum peccandi subire, p. 415.
Periodus iam currit, f. 776.
Peripetasma, tis, f. 57. f. 450.
Peritus in aliqua arte, m. 551.
Permanere in eodem statu, f. 127.
Permitto, tis, f. 212.
Perna, æ, p. 242.
Perpendere rationes, f. 703.
Perpendo, is, p. 415. p. 880.
Perseuero, as, p. 225. p. 396. m. 503.
Persicum præcox, vel Armenicum, m. 475.
Persona, æ, m. 463. f. 532.
Persona vilis, f. 551. m. 750.
Personaliter proficisci, p. 90.
Perspexi, vt aliquem viderem, vidi neminem, m. 736.
Perspicilia, orum, p. 384. p. 483.
Perspicilia oblonga ad distantia intuenda, f. 587.
Perstringit oculos magna lux, f. 421.

Per-

Pertentando ambulare, m.691.
Pertica, æ, f.678.
Pertica oblonga, quam Ethnici superstitiosè erigunt ad suas ianuas &c. m.516.
Pertica, qua Annamitæ suos dimetiuntur agros, f.678.
Pertica, quâ impellitur nauigium, f.678.
Pertinaciter accusare aliquem donec condemnetur, m.500.
Pertinentia ad animam, m.700.
Pertinentia ad venerea, f.700.
Pertinere ad aliquem, p.786.
Pertinet ad quem? p.864.
Pertingere, f.95.
Pertingit ad caput aqua, f.523.
Pertingit iam aqua ad lignum, p.721.
Pertingo, is, p.721.
Pertingo, is. Attingo, is, m.523.
Pertingo, is, vel opportunè aliquid facere, p.425.
Per totam vitam, m.45.
Pertransiuimus iam pagum, p.374.
Pertransiuit, p.615.
Perturbare intellectum, m.882
Perturbata res, f.422.
Perturbatio ex concursu frequentis populi, m.338.
Perturbationes belli, p.392.
Peruadi aliquid ab aqua, f.738.
Peruenio, is, p.824.
Peruenire non valet discursus, seu cogitatio, f.216.
Peruenit modo, p.824.
Peruersi, p.180.
Peruersus. iniquus, a, vm, m.711.
Peruersus nebulo, f.295.
Peruersus, nequam, p.617.
Peruerti, m.44.
Peruerti ad factiones diaboli, m.402.
Peruia vento, patensque latronibus domus, m.814.
Peruius, patensque omnibus locus, m.814.
Pes, pedis, p.102.
Pes gallinæ, aut suis, f.284.
Pestis, is, m.26. f.727.
Petere ab aliquo, f.890.
Petere aliquid à rege ex scripto, p.179.
Petere à persona primaria, m.317.
Petere dignitatem, m.91.
Petere mutuò rem, quæ non debet restitui, f.856.
Petigo, inis, f.391.
Petitio ex scripto, quæ fit Regi, f.359.
Petitionem ex scripto Regi offerre, f.359.
Peto, tis, m.91. p.342. f.890.
Petra, æ, p.191. m.733.
Petram præstigijs mouere loco, m.733,
Pexus aptè capillus, f.93.
Pharmaci magma, quod eijcitur, f.784.
Pharmacum, i, m.753.
Pharmacum, i. medicina, æ, m.784.

Pharmacum ad libidinem excitans, m. 831.
Pharmacum grauiter olet, p. 333.
Pharmacum refrigerans, p. 785
Pharmacum vehemens, p. 785.
Pharmacum vnum, f. 102.
Phaseoli contriti, p. 272.
Phaseolus, i, m 211.
Philtrum amatorium, f. 160.
Phthisi laborans, f. 585.
Phthisis, is, m. 502.
Pica, æ, m. 48. m. 78. m. 359.
Picturæ faciendæ colores, m. 864.
Picturæ in columnis idolorum, p. 212.
Pietas, tatis, m. 240.
Piger, gra, grum, p. 35. p. 395. m. 500. m. 544.
Piger, onera alijs relinquens, m. 560.
Pignori dare, p. 126.
Pignori dare filium, f. 225.
Pignus accipere, f. 81.
Pignus aliquod mechanico præbere, m. 842.
Pignus pro debito accipere, m. 890.
Pila, æ, p. 39.
Pila lapidea, m. 244.
Pila lusoria, f. 91.
Pileum conficere, p. 485.
Pileus, i, f. 484.
Pileus, aut vestis æquatur cælo, p. 524.
Pileus cum auribus, quo vtuntur doctores, f. 83.
Pileus communis militum, f. 484.
Pileus communis, quo milites vti solēt cum ad aulam pergunt, p 557.
Pileus exagonus, m. 753.
Pileus exagonus literatorum, f. 484.
Pileus ex crinibus caudæ equinæ confectus, m. 442.
Pileus idoli, m. 454. m. 467.
Pileus in superiori parte acutus in modum securis, f. 650.
Pileus purpureus militum, f. 484.
Pileus regius, f. 833.
Pileus sacrificuli, p. 560.
Pileus sacrificulorum, f. 484.
Pili animalium, m. 426.
Pilos animalium extrahere aqua feruenti perfundendo, f. 426.
Pincerna, æ, p. 657.
Pingo, is, m. 864.
Pinguem carnem frigere ad eliciendum adipem, p. 636.
Pinguis, e, m. 33. p. 466.
Pinguis terra, f. 769.
Pinna, æ, f. 65. f. 866.
Pinnula piscis, f. 33.
Piper, ris, f. 325 p. 797.
Piren, enos, p. 463.
Piscatoria cymba, p. 305.
Piscator ex cymba, f. 536.
Piscator cum cymba ad piscandum prodiens, m. 587.
Piscē inter duos bacillos stringere ad torrendum, p. 261.

Piscem frigere, p.636.
Pisces, aut alia animalia caudam mouere, f.531.
Pisces manu tentare, m.473.
Piscina, æ, p.10. p.30.
Piscis, is, f.77.
Piscis corruptus, f.873.
Piscis crudus in fruſtula conciſus, vt edatur, p.297.
Piscis dictus cabos, m.123.
Piscis dictus gièc, p.283.
Piscis pampano dictus, f.107.
Piscis quædam ſpecies, p. 766.
Piscis quidam, p.106. f.576. f. 832.
Piscis quidam aquæ dulcis, f. 481. p.482.
Piscis quidam dictus dou, m. 169.
Piscis quidam dictus Kimcho, m.128.
Piscis quidam figuram habens lacertulæ, m.742.
Piscis quidam fluminis, Rex vocatus, p.470.
Piscis quidam marinus, p. 480.
Piscis quidam valde pinguis, f.269.
Piscis recens, m.846.
Piscis ſale conſperſus, vel ſiccus, m.450.
Piscis, vel oſtreorum genus, f. 701.
Piscis vocatus lam, f.395.
Piscor, aris, m.29. m.203. f. 432.
Piſtillus, i, p.94.
Piſum, ſi, m.211.
Pium opus iuuare eleemoſinis, vt ad Eccleſiam, Pontem, & ſimilia erigenda, m.240.
Pius, a, vm, m.552.
Pix, picis, p. 181. p. 803. p. 830.
Pixis nantica, p.23.
Placenta, æ, p.26. f.162.
Placenta ex oriza & carne ſuilla, ſolum fit in principio anni, p.122.
Placenta ex oriza, quam pullò vocant, m.264.
Placentæ teneræ ex oriza quibus adduntur phazeolor um liba, m.370.
Placentulæ frixæ, p.636.
Placentulæ pruni figuram referentes, m.471.
Placitum illius fiat, f.311.
Placitum tuum fiat, p.401.
Plaga, æ, m.453. m.458. f. 609.
Plaga orientalis, f.609.
Plana veſtis ſine rugis, p.660.
Planicies, ei, p.25.
Plantago, ginis, p.442.
Planta florem habens, vt lilij, f.684.
Planta pedis, f.22.
Planta quædam, p.764.
Plantare albores, p.46.
Planto, as, f.45.
Planus, a, vm, m.595.
Planum, & valdè æquale ſolum, m.742.

Platea, in qua venduntur poma, m.616.
Plateæ in quibus tabernç apertæ sunt ad diuendendum, m. 602.
Platea tabernarum, p.313.
Plaudere manibus ad canendũ, f.15.
Plaudere manibus ad comitandum cantum, p.174.
Plaudo, is, p.70.
Plectere capite, f.324.
Plectere pæna capitis, m.172.
Plena, res, p.93.
Plena orizà spica, p.93.
Plenilunium, ij, p.40.
Plenum, ita vt superefluat, p. 546.
Plenus, a, vm, p.214. m 641.
Plenus iam est &c. p.562.
Plenus, ita vt supereffluat, m. 450.
Plenus meritis, & virtutibus, m.641.
Plenus omninò, p.156.
Plicare fimbriam, p.263.
Plicare vestem, f.887.
Plicatam fimbriam rotundè consuere, m.396.
Plico, as, m.887.
Ploratus infantium, f.465.
Pluere iam desijt, m.487.
Plumbum, i, f.103.
Plumbum album, p.356.
Plumbum retium, p.89.
Pluo, is, f.486.
Plus, f.573.
Plus, minusuè, m.49.
Plùs, minusuè, numerando, m. 219.
Plus minus viginti, f.872.
Pluteus, ei, m.5.
Pluuia cum vento, p.285. p. 487.
Pluuia maior, p.160.
Pluuia maiusculis guttis cadés, & raris, p.487.
Pluuiam imminui, p.487.
Pluuiam introire, p.643.
Pluuiam vento impellente intrare, p.487.
Podagræ morbus, f.377.
Podagrà, vel chiragrà laborare, p.134.
Poësis obscæna, p.573.
Pænitentia peccatorum cum petitione veniæ, m.334.
Pænitere, p.504.
Pæna, qua multi plectuntur; vt morbus vniuersalis, quem Deus immitteret, p.714.
Pollex, cis, f.534.
Polliceor, eris, p.342.
Pollui liberè, f.679.
Pollutio, onis, p.367.
Pollymixos, m.136.
Polus septentrionalis, p.211.
Pondera decem argenti, f.434.
Pondera nouem argenti, m. 434.
Ponderare illiberaliter, f.83.
Ponderare intentum alterius illo nescience, m.415.
Ponderare liberaliter, m.83.
Ponderi ferendo, vel attollendo sufficere, m.567.

Pondero, as, m.83.
Pondus vndecim circiter iuliorum, m.434.
Pondus vnum a genti, f.434.
Pondus vnum, duo &c. m.434.
Pono, is. applico, as, p.801.
Pono, is. facio, is, m.765.
Pons, ntis, m.91.
Pons ad corporis lotionem, f.91.
Pons, aut vicus in Aula Tunchinensi dictus, caugien, m. 283.
Ponticulus ligneus, f.232. m. 274.
Poples, itis, p.560.
Populus, i, f.779.
Porrigere aliquid ambabus manibus cum reuerentia, m. 239.
Porrigere manum alicui, m. 286.
Porrigere librum, m.239.
Porrigo nigra, m.268.
Portare mensam rotundam ad aliquem, vt edat, p.450.
Portæ ligneæ cum vario opere, m.23.
Porticus in itinere ad viatores hospitandos, f.620.
Portio, onis, m.134.
Portio quædam itineris, p.229.
Portu egredi, m.138.
Portulaca, æ, f.643. p.673.
Portum ingredi, m.138.
Portus, vs, m.138.
Portus in cochinchina à Lusitanis dictus Turanũ, m.311.
Posita sunt omnia in potestate solius Dei, f.583. p.584.
Possideo, es, m.243.
Possum potes, m.243.
Post aliquod tempus, f.216.
Post comestionem, m.366.
Postea, m.366. p.774.
Postea, diebus sequentibus, m. 682.
Postea videbimus, m.684.
Posteri, rorum, p.318. f.687.
Posterior hominis pars, m.812.
Posterior messis, f.105.
Posterioris messis oriza, m.802.
Posterioris messis oriza germinans, f.443.
Posterius, post, f.317.
Posticum, i, f.138.
Postilena, æ, p.318.
Postquam, f.216.
Postquam fecero, f.191.
Postquam finiuero, m.226.
Postquam perfecero, statim, ibo, m.684.
Post Regem, ideſt, regina, f. 317.
Postremum omnium peruenire, p.657.
Postridie, f.379.
Postulationem conscribere, p. 818.
Potari frigida, p. 874.
Potator vini, m.308.
Potentia infinita, omnipotentia, æ, f.712.
Potestas, atis, m.598.
Potestas ad capiendum, occidendum &c. m.598.

Potestas pagi, p.93.
Potio quædam, quam ex oriza pulò dicta conficiunt, m. 515.
Præacuti dentes, f.667.
Præacutus cornibus bubalus, m.555.
Præcedere alios in scientia, f. 44. p.45.
Præceps, cipitis, f.71.
Præcepta decem, f.635.
Præceptum imponere alicui, p. 636.
Præcingere se, f.431. m. 859.
Præcipere lapidi, vt moueatur ab vno loco, in alium, p.368.
Præcipio, is, p.368. f.635.
Præcipitium inspiciendo lumine oculorum priuari, p.535.
Præcipua ianua, m.79.
Præcipua verba, m.553.
Præcipuum lumen, m.79.
Præcipuus in aliquo loco, f. 811.
Præcipuus, optimus, p.553.
Præcisi capilli, m.145.
Præcisis naribus homo, p.706.
Præclarum ingenium, f.467.
Præcludere viam, p.521.
Præcox, cis, f.694.
Prædictus non est nobis iudicij dies, p.321.
Prædonum caterua, f.380.
Præest toti prouinciæ, m.309.
Præest vni pago, m.309.
Præfectus, i, f.143.
Præfectus operum, m 87.
Præfectus missus ad præsidendum alicui negotio Regis, m. 84.
Præfectus, qui præest, p.405.
Præfici vectigalibus, p.12.
Præfigere horam, p.378.
Præfigo, is, p 102.
Prælegere lectionem, p.82.
Præmandere infanti escam, m.480.
Præmia largiri bonis, pœnas exigere à malis, p.597.
Præmia sine numero recipere, f.607.
Præmio afficere, f.787.
Præmio donare bonos, supplicio afficere malos, f.787.
Præmium bonis operibus elargiri, p.608.
Præmium bonorum operum, f.607.
Præmium & pœna debent dari, p.788.
Præmium in die festo dari solitum, p. 164.
Præmium largiri, f.787.
Præparatus, a, vm, p. 675.
Præparo, as, p.169. f.180. p. 675.
Præpediri alio negotio, p.470.
Præpediri viam elephantibus, m.444.
Præpositi, aut seniores pagi, f. 313.
Præpositus, ti, p.79.
Præposterè loqui quoad ordinem, p.540.
Præputium, aut caput membri virilis, p.455.

Præfagire ad rem, p. 270.
Præscindere nares, p. 686.
Præsentanea medicina, m. 324.
Præsentia Dei est in cælo, & in terra, & in omnibus rebus, m 60[illegible].
Præsepium, ij, p. 453.
Præsideo es, p 12.
Præsidere operi, p. 12.
Præstat, f 732.
Præstigijs fugare, f. 349.
Præstitis veneficijs amentem facere, m. 604.
Præstituere tempus, diem &c. p. 378.
Præstituit iam diem, f. 320.
Præsto esse in omnibus alicui, p. 102.
Pręterijt, p. 616.
Pręteriti dies, p. 896.
Pręterito biduo, p. 374.
Pręteritus annus, elapsus, p. 806.
Pręteritus annus, m. 531.
Prauum cor, p. 227.
Prauum cor. viscera crudelia, p. 717.
Prauum ingenium, p. 180.
Pretium, ij, f. 77.
Pretium quot aureorum habet? p. 513.
Pretium commune, m. 271.
Pretium, ij, p. 271.
Precari idolum ad diabolum expellendum, atque ideò ex pręcepto venefici digito partem manus perstringunt in qua putant diabolum manere, m. 116.
Preces, m. 539.
Preces ex libro persoluere, f. 848.
Preces idolo fundere, p. 116.
Preces legere idolis, p. 86.
Preces recitare, f. 848.
Precor, aris, p. 342. m. 361.
Premo, is, f. 504.
Prima luce, diluculo, f. 518.
Primario viro aliquid offerre, f. 183.
Primarium virum offitijs vilibus occupari, m. 355.
Primarius dux, vt prorex, m. 194.
Primò, p. 210.
Primogenitus, i, f. 131. p. 210. f. 836.
Primum agmen, m. 36. p. 792.
Primùm annunciare legem Dei p. 476.
Primum principium, quod literati sinensium ponunt, f. 733.
Primus, a, vm, p. 214. p. 553. m. 779.
Primus generarationis humanę status, p. 539.
Primus literatornm gradus ascendendo, f. 688.
Primus lunę dies, p. 483.
Primus status humanę generationis, f. 759.
Principium, ij, f. 53. m. 645.
Principium, caput, p. 210.
Principium habet, non habet finem, m. 760.

Prin-

Principium modò est faciendi, p.542.
Principium non habet, neque finem, p.760.
Priuatim reuereri, p.812.
Priuignus, i, f.131. f.267. p. 569.
Priùs, p.760. f.791.
Priùs, anteà, p.880.
Priùs, & antè omnia, p.816.
Priùs ire, præcedere, p.816.
Priùs non audeo loqui, p.816.
Priùs reuertere, f.85.
Proboscis, idis, f.872.
Proboscis culicis, f.872.
Proboscis muscę, f.872.
Proboscis, vel manus elephantis, f.872.
Probra ferre, m.326.
Probus, a, vm, f.50.
Procedere vlteriùs opus iam cęptum, f.655. p.656.
Procerum corpus, p.536.
Procrastinare, p.94.
Proculcare calcibus, p.284.
Procurator cui committuntur negotia, p.200.
Prodigere, f.330. p.825.
Producere, m.329.
Producere per generationem, p.688.f.745.
Producere signum in ligno, cũ filo, & atramento, vt solent fabri lignarij, f.501.
Proferre fatua verba, m.445.
Proferre mendacium, p.177.
Profiteri legem, f.315. m.898.
Profiteri se Annamitam, m.898
Profiteri se magistrum, m.898.
Profundere opes &c. f.719.
Profundere sanguinem, p.224.
Profundi iudicij vir, p.551.
Profundi oculi, m.422. p.812.
Profundissimus, a, vm, p.140.
Profunditas duarum, aut trium vlnarum, p.671.
Profundum, recorditum, p.551.
Profundus, a, vm, p.683.
Profusio pluuiæ, f.132.
Prophetia, æ, m.673.
Progenitores, vm, p.512. f.586. p. 792. f.817. p. 827. m. 856.
Proijcere fundam, m.93.
Proijcere aliquid in flumen, p.643.
Proijcere aliquid manu, aut pede, f.729.
Proijcere aquam manu, f.729.
Proijcere in terram, m.276.
Proijcere manicam vestis super humeros ad contemptũ, f.67.
Proijcere monetas vt notentur in ludo, versæ, vel rectæ, m.265.
Proijcio, is, Iacio, is, p.622.
Pro illo, do illi, f.853.
Pro me ora, f.109.
Prominentes valde oculi, m. 421.
Prominere ossa extra, f.501.
Prominere os extra carnem, m.421.
Promissa inania, m.193.
Promissio dandi, p.368.

Promiſſis non ſtare, p.670.
Promitto, is, p.361.
Promitto, is, ſpondeo, es, f 529.
Promulgare Regis edictum, m.640.
Pronepos, otis, f.99.
Pronum iacere, f.680.
Pronus, a, vm, f.680.
Propalare res ſuas, vt ab alijs laudetur, p.602.
Propè, p.33.
Propè, iuxtà, m.281.
Propè caput tranſire globulum tormentarium, m.897.
Properus, a, vm, f.57. f.71.
Propellere odium, p.274.
Propenſio, onis, p.499.
Propenſio naturalis vnius cuiuſque, p.762.
Propenſum eſſe ad vitium carnis, m.462.
Proſpera valetudo, p.454.
Proponere emendationem, m.169.
Proponere in bonum, f.401.
Proponere in malum, p.402.
Propria vxor, f.464.
Propriæ res, f.464. p.649.
Propter, p.866.
Propter aliquem, p.866.
Propterea, p.3.
Propugnaculum, i, p.431. m.747.
Prora cymbæ, f.490.
Prorex, regis, f.734.
Prorex, vel Dux totius exercitus loco Regis, m.619.
Prorſus ita eſt, ſic omninò ſe res habet, m.616.
Proſapia, æ, m.177. p.327.
Proſapiæ caput, p.327.
Proſapiæ lineam propagare, m.177.
Proſcindere aratro iter, ac ita delere, vt nullum eius veſtigium appareat, p.633.
Proſpera omnia, f.768.
Proſterni vſque ad ſolum, m.140.
Proſterno, is, f.250.
Proſtibulum, i, p.773.
Proſtrari, f.680.
Protegere ſe ab inimicis, p.292
Protegi à pluuia, vento &c. m.244.
Protegit nubes, p.605.
Protrimentum carnis conditũ, p.883.
Protrimentum carnis conficere, m.21.
Protrimentum carnis folijs inuolutum, p.512.
Protrimentum quoddam carnis, m.591.
Protrimentum quoddam carnis, vel piſcis in globulum compactum, p.869.
Prouincia, æ, f.895.
Prouincia Auſtralis reſpectu regiæ Tunchinenſis, p.768.
Prouincia Cantonenſis, f.622.
Prouincia in regno Tunchini, quam Luſitani vocant Sinuſà, m.328.
Prouincia Tunchinenſis, f.525.

Prouincię, aut Toparchię pars, f. 827.
Prouinciæ gubernator, f. 895.
Prouinciæ Meridionales respectu septentrionalium, m. 806.
Prouincijs ad Meridiem sitis aulam petere Tunchini, p. 631.
Prouoca illum ad duellum, m. 810.
Prouocare se inuicem, m. 733.
Prouoco, as, f. 411.
Proximum esse morti, p. 169. p. 493.
Proximum esse partui, f. 649.
Proximus morti est, f. 819.
Prudens, ntis, p. 522. p. 532.
Prudentissimus, a, vm, & sic de alijs, p. 141.
Prunum, i, p. 451.
Prunum syluestre, p. 256.
Prunus, i, p. 451.
Pruriginem excitat scabies, p. 537.
Prurigo, ginis, m. 547.
Prurigo ex immunditia orta, p. 157.
Pruritum sentis, scabe, p. 537.
Pruritus, vs, p. 537.
Psittaci vox, p. 829.
Psittacus, i, f. 1. f. 473.
Publicanus, i. domus exigentis tributa à transeuntibus &c. p. 820.
Publicè, f 418. p. 817.
Publicè apparere, m. 457.
Pudenda, dorum, f. 862.
Pudenda fœminæ, m. 176. f. 422.

Pudenda maris, p. 52.
Pudenda mulieris, m. 33.
Pudenda siue viri, siue fœminæ, m. 353.
Pudenda viri, p. 417.
Pudendus, a, vm, p. 326.
Pudor, ris, p. 557.
Pudore aliquem afficere, p. 326. p. 888.
Puer, i, m. 561. m. 743.
Puer aut puella, f. 603.
Puer insipiens, f. 473.
Pueri insipientis more se gerere, f. 808.
Puer paruulus, f 553.
Puer rudis, m. 481.
Puerorum turba, p. 20.
Pugillus, i, p. 59. m. 503.
Pugillus orizæ, f. 475.
Pugionis in modum gladiolus acutus, p. 656.
Pugna gallorum, p. 113.
Pugnis se inuicem impetere, p. 196.
Pugno pectus conterere, p. 196.
Pugno percutere, f. 195.
Pugnus plenus, p. 71.
Pulcher, a, vm, p. 826.
Pulcher adolescens, mulier speciosa, p. 399.
Pulcher iuuenis, p. 38.
Pulcherrimus optimus, a, vm, p. 664.
Pulchrum quodcunque opus, f. 43.
Pulex, icis, p. 50. p. 103. m. 110.

Pullastra, æ, f. 111. f. 253. p. 752.
Pullí coloris vestis, nigra, f. 737.
Pullulantem orizam seminare, m.443.
Pullulo, as, m.494.
Pullus gallinaceus, f.253.
Pullus gallinaceus paruus, f. 253.
Pulmentum indicum ex oriza, & aqua abundanti, f.97.
Pulmentum saccharo conditum, p.101.
Pulmo, onis, f.602.
Pulsare campanam, m.203.
Pulsare crepitaculum ex canna indica ad vigilias, p.295.
Pulsere fidibus, p.198.
Pulsare ianuam, p.295.
Pulsare instrumentum musicũ, & simul canere, f.197.
Pulsare lyram, f.501.
Pulsare quoddam instrumentũ, m.599.
Pulsare tympanum, m.281.
Pulso, as, p.295.
Pulsum tentare, m.8.
Pulsus, vs, m.445.
Pulsus formicans, f.445.
Pulsus tremulus, f.448.
Puluerem tormentarium conficere, m.785.
Puluinar ephippij, f.758. p. 819.
Puluis, veris, m.58.
Puluis in modum furfuris egrediens è ligno, p.459.
Puluis tormentarius, p.785.
Pumillio, onis, f.99. p.431.
Punctum, i, virgula, æ, m.861.
Punctum adhibere, quod fit per figuram similem literæ, o, m.861.
Pungere acu, p.196.
Pungere aliqua re acuta, vt acu aut re simili, p.196.
Pungere apem in manu, idem est in vsu pro alijs animalculis, quæ figunt aculeum, vel quid simile, vt scorpius &c. f.234.
Pungere furunculum, f.523.
Pungi aliqua re acuta, p.894.
Pungi sedendo, f.112.
Punire cruciatibus, f.834.
Punire peccata, m.29.
Pupilla oculi, p.540.
Pupillus, i, m.472.
Pupillus vtroque parente orbatus, m.472.
Purgare aluum, p.236.
Purgare orizam de terra, vel lapillis, f.193.
Purgare se &c. p.659.
Purpura, æ, p.26.
Purpureo colore inficere, p. 660.
Purpureum sericum, m.204.
Purpureus, a, vm, p.668.
Purpureus color, m.204.
Purpureus color ad pingendũ aptus, m.798.
Purum argentum, p.95.
Purus, castus, a, vm, f.800.
Pus furunculi, m.484.

Pus iam productum est in furunculo, &c. m.484.
Pustula, æ, f.26.
Putamen cannæ saccharæ resecare, m.795.
Putamen fructus indici, quem Lusitani arecam vocant, resecare, f.795.
Putamina auferre fructus indici &c. p.653.
Puteo, es, p.333.
Puteus aquæ ad potum, f.283.
Putidus, a, vm, m.723.
Puto, as, f.327.
Puto mane aduenturum, f.389.
Puto quod, &c. f.530.
Putre fieri, p.510.
Putrefieri orizam in agris ob nimiam aquam irrumpentẽ, p.775.
Putre lignum, p.5.
Putrescens, aut corruptus piscis, f.873.
Putridus, a, vm, p.3.
Putris, e, p.3. m.649.

Putris, e. putrescens, ntis, f. 873.
Putris arbor, p.5.
Pyramidalis figura, m.72. p. 863. m.874.
Pyramidalis quædam structura nouem graduum, p.592.
Pyramis nouem consignationum super sepulchra primariorum, m.98.
Pythonissa, f.236.
Pyxis illius folij quod betel vocant, sine operimento, m. 130.
Pyxis nautica, in qua descriptæ sunt quatuor mundi partes, m.220.
Pyxis oualis, in qua apponitur folium &c. m.807.
Pyxis permagna, m.616.
Pyxis rotunda ad seruandu m folium, &c. m.339.
Pyxis rotunda cum sustentaculo, seu, pede, f.219.

QVadragesima, æ, m.6.
Quadrare muscipulam, p.21.
Quadratum, i, p.296.
Quadratus, a, vm, f.57. m.73. m.610.
Quadratus homo, f.454.
Quadrinepos, potis, f.108.
Quadripes mensa, p.202.
Quadriuium, ij, p.517.

Quadriuium in fluminibus, m. 517.
Quadriuium terreste, p.517.
Quadrupedia, p.82.
Quadrupedia, & bipedia, m. 107.
Quadrupedia, & volatilia, f. 778.
Quædam arbor dicta gau, m. 262.

Quædam auis, cuius nidus est ad edendum suauis, p.250.
Quælibet res, m.269.
Quænam Personæ? f.499.
Quænam res? f.507.
Quænam sors cecidit? p.625.
Quæ res? m.269.
Quæro, is, f 379. m.798.
Quæsiui, & non inueni, m.736. m.798.
Quæso, comedat dominatio vestra, f.479.
Quæstus annuos habere à Rege, vel ab alio principe viro, f.420.
Quam altus? m.122.
Quam aptè actum, p.309.
Quam obrem? 678.
Quam pulchra res, f.20.
Quamuis, m.161.
Quamuis, etsi, m.441.
Quanam via incedit? m.515.
Quandiù? m.94. m.404.
Quandò? f.27.
Quando aduenier? f.27.
Quando canis, aut aliud animal mordere intentat, p. 548.
Quandocunque, f.20. f.27.
Quando venit, f.27.
Quanti æstimatur? f.222. p. 271.
Quanti est circiter? p.881.
Quanti vendis? p.24.
Quanti venditur? p.449.
Quanto magis, m.103. m.343. m.418. m.610.
Quantò senior, tantò prudentior, m.85.
Quanto tempore? p.27.
Quantum? m.27. m.170. p. 449.
Quantum altus? p. 27. m. 27.
Quantum distans? p.27.
Quantum distat? p.879.
Quantumlibet, f.20.
Quantus, a, vm, f.825.
Qua ratione? m.395.
Quare? m.128. f.507. f.552. m.678.
Quarta mensis, f.744.
Quarta pars posterior animalis, dicitur etiam de homine, f.241.
Quartus, a, vm, m.53.
Quartus gradus literatorum, ascendendo, m.332.
Quartus gradus superior literatorum, f.281.
Quartus mensis, f.839.
Quassare vestes, aut pannos lineos ad lauandum, m.283.
Quaternio scholastici, m.70.
Quatio, is, m.291.
Quatuor, m.53. f.839.
Quatuor prouinciæ circa Tunquini regiam, p.207.
Quatuor prouinciæ, quæ sunt propè regiam Tunchinensem, m.531.
Quemcunque piscem ceperis, f.507.
Quia, f.441.
Qui amat legem, f.204.
Qui ad latus dextrum eidem Regi

Regi adstat, p.712.
Quicunque, m.319.
Qui quærit, inuenit, m.243.
Qui, solum de hominibus, loquendo demissè, m.354.
Qui sunt in foro, m.354.
Quid? m.218. m.219. m.238. p.269. m.473. m.700. p. 862.
Quid agis? p.395.
Quid ad te? p.269. f.416.
Quidquid habet corpus, m. 848.
Quidlibet, p.269.
Quid negotij? m.473.
Quid rei? p.712.
Quid scio? p.309.
Quid tandem rei hoc est? f. 862.
Quid times? ne timeas, m.407.
Quid verò rei es tu? f.862.
Quidam fructus acerbus, dictus gia, m.270.
Quidam philosophus, qui quingentis paulo plus annis ante Christum Dominum floruit, p.376.
Quidam piscis, p.424. m.695.
Quidam piscis dictus heo, m. 321.
Quidam, quem dicunt fuisse valde robustum Tunquinenses, & illum colunt, m. p.186.
Quidam Sinarum Rex, qui libros combussit, & studiosos sepeliuit, p.362.
Quidam vicus in Tunchinensi regia ita vocatus, f.588.
Quies, etis, p.223. m.654.
Quiesce, & tace, m.398.
Quiescere auem in ramo, p.215.
Quiescere fluctus, m.398.
Quiescere primariam personã, m.534.
Quiesco, is, f.526.
Quietus, a, vm, mitis, e, p.817.
Quinam sunt? p.559.
Quinarius, rius, m.99.
Quinarius numerus, m.99.
Quindecim, p.395.
Quingenta, f.502.
Quinque, p.395. f.502.
Quinquies mille, f.502.
Quinquies mille monetæ æreę, p.794.
Quis? m.2. m.507.
Quis audebit rem hanc? f.164.
Quis est hic? m.194.
Quis est ibi? m.2.
Quis est illic? f.194.
Quis est qui sciat? p.508.
Qui es tu? f.898.
Quis it? m.2.
Quispiam, p.475.
Quis puer? m.507.
Quisquiliæ, arum, p.632.
Quisquilias colligere ad proijciendum, p.632.
Quisquis, f.2.
Quis terminus, aut finis? p. 694.
Quis, vel quid, p.305.
Quò? f.209. m.473.
Quo anno? m.507.
Quo die? m.507.

Quo instrumento operabor? m.408.
Quo is? m.473.
Quò it? f.209.
Quo mense? m.507.
Quo tempore? f.27.
Quod peccatum inest? p.508.
Quondam præteritis sæculis, p. 896.
Quodlibet negotium, m.269.
Quomodo? p.186. f.507. f.559. p.678. p.755.
Quomodocunque, p. 508. p. 755.
Quomodo poterit euadere? m. 395.
Quomodo potest? m.395.
Quomodo potest euadere? idest non potest euadere, f.103.
Quomodo potest? idest, nullo modo potest, f.103.
Quomodo res se habent? m. 499.
Quomodo tibi præcipitur, ita fac, p.508.

Quomodo vales? m.27.
Quomodo vocaris? p.297.
Quomodo vocatur? f.730.
Quoniam, p.866.
Quot ab hinc annis? f.502.
Quot ab hinc diebus? m.519.
Quot ab hinc mensibus? f.745.
Quot, in rebus quæ non habent articulum proprium, &c. f. 79.
Quot bacilli? ij scilicet, quibus vtuntur loco furcinulæ ad edendum, m.105.
Quot cymbæ? p.105.
Quot homines? p.541.
Quot mensuræ? f.210.
Quot nam pueri sunt? f.540.
Quotquot hic sunt, m.20.
Quot scuta? m.27.
Quot storeæ? p.105.
Quot vlnæ? p.671.
Quotidie, f.228. f.313.
Quoties? f.23. p.397. p.449.
Quoties circiter? f.167.
Quotus? m.779.

RAbie correptus canis, f. 155.
Racemus, i, p.121.
Radere coronam, f.298.
Radere nouacula, aut culiro, f.298.
Radere pregma, m. 887.
Radices quæ comeduntur vt rapæ, raphani, f.136.
Radij flabelli, p.900.
Radij lucis, f.9.

Radij solares intensi, f.505.
Radij solis, m.842.
Radius lucis, f.9.
Radius seu instrumentum textoris, f.773.
Radius solis, f.9. p.648.
Radix, icis, m.645.
Radix dulcis, m.81.
Radix dictargau, p.263.
Radix in modum zinziberis, quod strangulat, p.649.

Radix quædam, escorcionera dicta, p.481.
Radix quædam quæ in escam assumitur, f.840.
Radix valde pretiosa, & medicinalis ex Corea, f.672.
Raja, æ, f.243.
Ramorum festum, p.390.
Ramus, i, m.86. m.97. m.522.
Ramus ficuum indicarum, f. 57.
Ramus quidam cui putant pagani insidere animam Regis cum celebrant superstitionem quam vocant obuiationem animæ Regis, p.84.
Ramus, seu plantæ caput, in quo nascitur fructus quidam, p.685.
Ramus tener, p.535.
Ramus tener fructus, quem areca vocant, m.423.
Rana, æ, m.249.
Ranæ paruulæ arborum, quæ vsui non sunt ad escam, m. 545.
Rapere inuicem, p.279.
Rapi secundo flumine, vel aqua defluente, p.890.
Rapidè loqui, m.89.
Rapiendo sumere, m.89.
Rapina, æ, p.812.
Rapio, is, m.7. f.15. m.141. f.380. p.623. p.752.
Rapit miluus vnguibus, m. 207.
Rara storea malè compacta, m. 780.

Rara tela, vel tenuis male compacta, m.780.
Rarò, p.330.
Rarus, a, vm, m.322. p.391. p. 526. m.780.
Ratio, onis, p.412. m.469.
Ratio, aut modus, seu via faciendi aliquid, m.610.
Rationem illam iam nouit, f. 610.
Rationem medicamentorum nouit, f.610.
Rationi conforme, m,469.
Rationi repugnans, m.469.
Rationis conuenientiam, vel discrepantiam perpendere, f.469.
Rauceſco, is, p.127. p.361. m. 796.
Rebellem dedere se, m.210.
Rebellem fieri Regi, f.538.
Rebellio, onis, 738.
Rebellis, e, f.538.
Rebellis Regi, m.527. f.591.
Rebellis, seditiosus, m.202.
Rebello, as, f.866.
Recalfacere oriaam coctam, f.309.
Recalfacere placentas &c. m. 813.
Recede, m.805.
Recedere ab inuicem quoad amicitiam, m.634.
Recedere aliquem retrò, vel ad vnam partem cum sedes, p.171.
Recedo, is, 885.
Recenſere milites, p.356.

Recensio militum, m.527.
Recenter hodie est hoc negotium, f.479.
Recentis anni festum, p.731.
Recidere in morbum ob nimiã venerem, m.592.
Recipere beneficium, p.59.
Recipere præmium, p.344.
Recipio, is, p.779.
Recitare ex libro officium, aut quid simile, f.560.
Recitare idolorum librum, p. 355.
Recogito, as, f.703.
Reconditus, a, vm, p.382.
Recordor, aris, m.175. p.848.
Recta arbor, m.518.
Recta conscientia, m.518.
Rectà incede viâ, p.746.
Rectà omninò viâ incedere, m.738.
Rectà viâ incedere, p.168.
Rectè, p.702.
Rectè factum, f.361.
Rectè iudicare, m.518.
Rectè loqui, f.566. p.702.
Rector festorum curans, vt hospitibus detur locus, f.169.
Rectus, a, vm, m.518. p.702.
Recuso, as, p.113.
Recuso minimè, p.113.
Reddi lectionem à discipulo, p.169.
Redeo, is, m.863.
Redeo domum, m.869.
Redimere vestem, vel soluere sartoris opus, p.123.
Redimo, is, f.122. f.776.
Redire ad mentem, f.800.
Redire ad mentem post ebrietatem, m.723.
Redire ad vitam, resurgere, f. 687.
Redire domum, 333. m.869.
Redire in terram, f.208.
Reddo, is, m.37.
Redolere aliquid valdè, f.608.
Reducere elephantem fugitiuum, p.180.
Redundare bulliendo, f.40.
Referre aliquid alteri, p.316.
Reficere fluminum ripas, ne fiat inundatio, f.207.
Reficere vias, m.207.
Refigi aliquid affixum, f.433.
Refractarius equus, p.644.
Refrigerans pharmacum, m. 456.
Regem dare, f.21.
Regere populum, m.547.
Regi aliquid dare, f.795.
Regia Cocincinensis, à Lusitanis dicta Sinuà, m.329.
Regia Sinensis, p.383.
Regia Tunchini, p.379.
Regia via, m.79.
Regina, æ, m.16.
Regio infima, f.273.
Regio media, f.273.
Regio occidentalis, f.609.
Regio suprema, m.273.
Regis domus ad animum relaxandum, f.404.
Regis illius nomen, cui fertur facta reuelatio de Aduentu Christi Domini, p.312.

Reglu-

Reglutinare librum, m.748.
Reglutinari, f.44. m.325.
Reglutinari aliquid, p.290.
Reglutinari Sandaracham, f. 44.
Reglutino, as, m.748.
Regnum, i, p.142. p.500. m. 576.
Regnum Annam, m.576.
Regnum Ciampà, m. 470. p. 833.
Regnum extraneum, m.576.
Regnum inferius, nempè hic mundus, m. 306.
Regnum moderari, m.576.
Regnum quod vocatur Ciampà, f. 105.
Regnum subiugare, m. 576.
Regnum Sinarum, m.529.
Rego, is, m 379 f 536.
Regula ad ducendas lineas, f. 785.
Reiectitium, ij, m.482.
Reijci filium à patre, m.840.
Reijci monetam, m.208.
Reijcitur argentum impurum, f.208.
Relaxare animum, m. 410. p. 419. p.432. f.436.
Relaxare fibulam vestis, m.568.
Relaxare quod tensum erat, m. 182.
Relaxatus est funis, m.182.
Relicta ab alijs edere, m.482.
Resipiscere ex parte, m.118.
Reliquæ prouinciæ à tegia Tũchinensi vsque ad regnum Ciampa, p.201.
Reliqua omnia, f.179. m.840.
Relinquere aliquid, & obliuiscì, m.49.
Relinquere domum, p.49.
Relinquere officium filio, p. 213.
Relinquere sic, f.212.
Relinquisti vbinam? f.212.
Rilinquo, is, f.212.
Reliquiaria theca cum crystallis, f.9.
Reliquiæ, arum, f.166.
Reliquiæ cuiuslibet rei, p.491.
Reliquit domum gallina, p. 413.
Rem alienam non concupiscas, f.736.
Remaneo, es, m.573.
Remane tu; ego domum redeo, m.863.
Remedium ad vinum conficiẽdum, p.464.
Remiga, ita vt peruenias, m. 824.
Remigantes milites, m.305.
Remigare in partem anteriorem, m.824.
Remigare percutiendo pedibus, f.648.
Remigare retrorsum, p.103.
Remigo, as, f.102.
Remittere partem pœnæ, aut debiti, p.275.
Remo breui cymbam impellere, m. 372.
Remo breui remigare, p.53.
Remotum ad locum profiscì, p.879.

Re-

Remouere ianuam è cardinibus, p.81.
Remus, i, f.102.
Remus breuis in palæ modum, f.52.
Remus schediæ, m.887..
Renes, num, f.38. f.90. m.181. p.473.
Renuere mouendo caput, f. 391.
Repagulum, i, m.48.
Repagulum, i, obex, icis, p. 756.
Repellere pilam pede, m.191.
Rependere inimico, m.115.
Rependere iram, m.37.
Rependere malum, f.49.
Rependo, is, f.68.
Repertinè expergisci, m.703.
Repentinus cordis timor, f. 571.
Repercutere pilam pede, f.729.
Repercutiendo pilam in altum mittere, m.55.
Repere manibus, p.406.
Repetere quæ iam data fuerãt, m.770.
Repo, is, p.43. p.48.
Repo, is, arrepo, is, p.810.
Reporta, vel refer hùc, p.195.
Repræsentatio somnij, p.494.
Reptatio serpentis, p.618.
Repudiare vxorem, f.70.p.213. m.634.
Repugnans rationi, m.802.
Requies, ei, p.5. m.25.
Res, rei, f.137. m.218. m.700.
Res, rerum, p.862.

Res ad ipsummet Regem spectans, f.543.
Res alias alijs superponere, m. 115.
Res aliquantulum similes, m. 466.
Res apta, f.308..
Resarcio, is, m.364?
Resarcire vestem, m.10.p.854.
Res aurea, f.781.
Res bona, m.290.
Res bonæ, p.138.
Rescindere, aut diuidere aliquid in minutiores partes, f.883.
Res clausa, f.204.
Res clausa dicitur etiam de secreto, vt clauso, m.159.
Res comestibiles, p.138..
Rescriptum regium, p.818.
Resecare chartam, vt fiat æqualis, p.729.
Resecare putamina cannæ dulcis, p.653.
Res illius, m.562.
Resina, æ, p.181.
Resina ad modum incensi, m. 556.
Resipere ex parte, f.14.
Resipio, is, f.116. m.130.
Resipiscere omninò, f.118.
Resistere in faciem alicui, f.636.
Res lignea, f.781.
Res malè composita, peruertè acta, m.159.
Res minimè diuturna, f.660.
Res mollis, vt lectus mollis, p.447.

Res non benè compacta, m. 780.
Res non ita se habet, m.218.
Res papyraceæ, quæ fiunt ad comburendum pro defunctis ab Ethnicis, p.443.
Res parui momenti, p.67.
Respergi vestem luto, p.156.
Respiratio desijt, p.335.
Respirationem retinere, m.561
Rrespiro, as, p.772.
Respondeo, es, m.780.
Respondere vt echo versibus, quos alij canunt, m.864.
Respondet, f.638.
Res præcipua in eo genere, m.79.
Res pretiosæ, p.506.
Res pretiosa, vt vnio, vel quid simile, m.28.
Res pretiosa vt gemma, vnio, & similia, p.117.
Res primò humida, iam siccata, f.640.
Res pro derelicta, quæ est primo occupantis, p.17.
Res quam videre non sustinemus, vel ex metu, vel ex horrore, vel etiam ex compassione, f.199.
Restituere famam, f.658.
Restituere idem, m.571.
Res superstitiosa, aut adulterata, p.138.
Resurgo, is, m.608. m.697.
Res vacua, cui intus adaptatur alia, m.377.
Res venereæ, m.156.
Res vetus, m.137.
Rete, is, f.432.
Rete ad capiendas aues, f.642.
Rete cuiuscunque vsus, m.453.
Rete deferri aliquem, f.861.
Rete deferre aliquem humeris, f.861.
Rete in quo sumitur quis, f.861
Rete magnum, quod duabus cannis indicis decussatis per quatuor initia immissis, sustentatur, m.652.
Rete mittere, p.56.
Rete quoddam ad piscandum, f.728.
Rete quoddam ad pisces capiendos in saganæ modum, m.890.
Rete quoddam ex canna indica confectum, f.557.
Rete trahere, f.432.
Retensio nimia secum, m.163.
Retineo, es, f.81.
Retinere in carcere, f.81.
Retorquere in altum, vt galeri orbem inferiorem erigere, m.279.
Retribuere beneficium, m. 37.
Retribuere donum alio dono, f.193.
Retrò, m.682.
Retrogredior, eris, f.430.
Retroire remigando, f.430.
Retrorsum remigare, m.824
Reubarbarum, i, p.194. p.332.
Reuelare secretum, m.817.
Reuerenter venerari, p.360.

Reuerentiam exhibere genibus ac manibus terrę affixis, & capite demisso, p.394.

Reuereor, eris, p. 360. m. 712.

Reuereor dominationem tuã, p.394.

Reuereri, & amare Cæli Dominum, f.383.

Reuereri, & colere, m.706.

Reuereri Sacerdotem, &c. f. 383.

Reuerti ad proprium sui pagi hospitium, f.624.

Reuerti domum, f.626.

Reuerti in proprium pagum, f.863.

Reuertor, teris, p.44.

Reuma, tis, m.201.

Reuoluere orizam in olla, p. 267.

Rex Regis, p.143. p.212. f.331. m.876.

Rex regis. nunc Tunchini est solum titularis, f.72.

Rex Cæli, f.331. m.717.

Rex Cæli, & dominus terræ, p. 771.

Rex Cocincinæ primo ita dictus dum viueret, post mortem verò alio nomine donatus, p.226.

Rex egreditur, p.537.

Rex in æternum viue, f.492. m.728.

Rex infernorum, f. 331. m. 717.

Rex ingreditur, p.537.

Rex in sella gestatoria vehitur, p.537.

Rex non gubernans, & gubernans, p.241.

Rex præcipit, vel loquitur, m. 594.

Rex supernus, p.212. p.788.

Rex te interimat, maledictum quo diabolum sub nomine regis in alium pronocant, p.73.

Rex terræ, m.717.

Rex vocat, p.228.

Ridendo mentiri, p.44.

Rideo, es, f.142. f.342.

Ridere ex aliquo obiecto risu digno, f.574.

Rigens frigore, p.88.

Rigidiora verba, p.506.

Rimas agere, f.511.

Rimas agit terra, f.305.

Rimor, aris, f.177. f.529.

Ripa fluminis, f.466. p.865.

Risu modesto os aperire, m. 467.

Ritus, vs, p.599.

Ritus fit per quinque prostrationes vsque ad solum, p. 599.

Riuulus aquæ, f.373.

Riuulus è flumine, &c. m. 355.

Riuulus, è flumine, vel è mari deriuatus, m.392.

Riuus aquæ, p.365.

Riuus aquæ in agris, m.640.

Riuus aquæ inter montes decurrens, f.704.

Riuus aquæ qui procedit ab alio, p.334.
Riuus, seu fluuius minor, qui intra fluuium maiorem ingrediens nomen deperdit, p.697.
Rixa, æ, m.830. f.830.
Rixando defectus sibi inuicem obijcere, f.648.
Rixando inuicem aperire defectus, m.171.
Robustus, i, p.454.
Robustus homo, ac mitis, m. 837.
Rodendo cistam mus perforauit, p.373.
Roro, roris, p.705.
Ros, onis. p.705.
Rosarium, ij, m.123.
Rosarium, vel globuli precarij ex margaritæ concha, p. 802.
Rostri maioris auis, p.572.
Rostri oblongi auis, m.48.
Rostrum, i, p.480.
Rostrum auis, p.474.
Rostrum canis, p.480.
Rostrum figit gallina, m.474.
Rostrum frequenter figendo gallina comedit, p.603.
Rota, aut machina, in qua contorquentur fila, m.618.
Rota currùs, p.26.
Rotula, æ, p.641.
Rotulæ, arum, p.681.
Rotunda periodus, p.813.
Rotundum cælum, terram tamen quadratam falsò comminiscuntur sinæ in suis libris, p.869.
Rotundum in pyramidem desinens, m.114.
Rotundus, a, vm, f. 812. p. 869.
Rubea facies, f.224.
Rubescere oculos, p.484.
Rubeum quoddam lignum ad medicamentum inseruiens, f.880.
Rubeus, a, vm, f.224. p 668.
Rubeus color, f.224. m.738.
Rubeus color obscurus ad violaceum propendens, m. 790.
Rubiginosus culter, p.647.
Rubigo, ginis, p.647.
Ructo, as, p.584.
Ructo, as, ructus, vs, m.863.
Rudentes, armamenta, m.97.
Rudis, e, f.58. f.60.
Rugæ in facie, f.547.
Rugæ, ex senecta, p.276.
Rugas manibus complanare, p.276.
Rugata pellis præsenectæ, p. p.276.
Rugis adhuc carens facies, f. 595.
Rumino, as, f.6.
Runcare syluam, f.596.
Runcare vt cultro vsque ad foramen, p.373.
Runco, as, f.645.
Rupti foraminis acus, p.706.
Ruspor, aris, p.53.
Rusticus, i, m.479.

Rusticus, a, vm, p.51. m.354. f.486.

Saccharum, i, f.89. f.200.
Sacrificia quædam, quæ diabolo triremium fiunt, f. 205.
Sacrificium, ij, p.407.
Sacrificium ad iter arripiendũ, f.205.
Sacrificium offerre Deo, m. 729.
Sacrifitiũ, quod fit diabolo, aut defunctis, nè amplius noceant, f.362.
Sacrificium, quod semel in anno fit diabolo, quem putant Ethnici præesse triremibus belli, m.205.
Sacrifico, as, p.407. m.729.
Sacrificula, æ, m.856.
Sacrificuli, & sacrificulæ, m. 856.
Sacrificuli munus assumere, m.722.
Sacrificulus, i, m.671.
Sacrificulus, & sacrificula, p. 560. m.722.
Saccus, i, p.651.
Saccus orizæ, p.651.
Sacro interesse, p.407.
Sæculorum in sæcula, p.381.
Sæculum, i, f.380.
Sæculum, seu hominis vita communis, m.230.
Semen humanum, p.214.
Sæpè, p.505.

Rusticus, inurbanus, &c. m. 624. p. 770.

Sæpè dicere, p.219.
Sepè lectitare, p.219.
Sæpè studere, m.393.
Sagax, acis, m.617.
Sagax, astutus, a, vm, ingeniosus tàm ad bonum, quam ad malum, f.840.
Sagena, æ, m.51. p.731.
Sagittæ ferrum, p.731.
Sagum, i, p.651.
Sal, salis, m.491.
Sale aspergere, m.491.
Salio, is, f.893.
Salio, is, exilio, is, f.545.
Saliua, æ, m.155. f.178.
Saliua quę sumpto folio, quod dicitur, betele, primum in ore sumentis enascitur, & expui solet, p.134.
Salsa aqua, m.451.
Salsa paululum aqua, m.101.
Salsus, a, vm, p.451.
Saltare venustè, f.486.
Salto, as, p.156.
Saluator Mundi, p.146.
Saluo, as, p.146.
Salus animæ, f.654.
Salutationes alicui mittere, p. 737.
Salutifera aqua, m.399.
Saluto, as, f.97.
Sana oriza minime corrupta, m.46.
Sanari, f.191.

San-

Sancti Angeli, f.240.
Sanctificare dies festos, f.291. p.292.
Sanctissima Mater Maria, domina Nostra, p 462.
Sanctissimus, a, vm, p.664. f. 747.
Sanctum fieri, f.747.
Sanctus, a, vm, f.747.
Sanctus Angelus custos, & sic de alijs Sanctis spiritibus, f. 240
Sanctus bonus, m.376.
Sanctus & bonus, f.747.
Sandalum, i, m.198.
Sandaracha, æ. Sandaracha inficere, p.695.
Sandaracho, as, m.224. f.756.
Sanguinem emittere, vt è naribus, m.460.
Sanguinem exire, m.460.
Sanguinem vsque ad internenecionem effundere, p.98.
Sanguinem vtinam profundas, maledictum, m.373.
Sanguis, nis, m.460. f.796.
Sanguisuga, æ, f.220.
Sanitas, tatis, p.5. m. 25. f. 372.
Sanitate carere, p.350.
Sano, as, p.146.
Sapidus, a, vm, m.58. m.534.
Sapiens, tis, p.363. m.374. p. 460. f.529.
Sapiens qui literas nouit, f. 841.
Sapientissimus, a, vm, m.363.
Sapor acer, m.489.
Saporem cibi experiri, m.489.
Sapor escæ, m.489.
Sapor mordax, m.489.
Sapor suauis, m.534.
Sarcinam imponere, p.111.
Sarcinam naui imponere, p. 111.
Sarcina nauis, onerare nauem, m 828.
Sarcio, is, p.65.
Sarcire vestem, p.65.
Sarcophagus exiguus in quem post triennium ossa defuncti transferuntur, f.797.
Sardinu, æ, m.810.
Sardina mayor, m.810.
Sardinula, æ, m.43.
Sartor, oris, p.447. f.772.
Satellites Præfecti, m.355.
Satisfacere pro peccatis, p.123 m.823.
Satis non esse ad ferendum, vel attollendum pondus, m. 567.
Saxum, i, p.191. f.337.
Scabe te si scabie laboras, f. 256.
Scabellum, aut tabula, supra quam in frusta secatur caro, piscis &c. m.776.
Scabiem oriri, m.267.
Scabies, ei, m.267.
Scabies minuta, f.656.
Scabo, is, f.127.
Scala, æ, f.742.
Scalam ad ascendendum apponere, p.743.
Scalæ gradus, f.742.

Scal-

Scalmus, i, f.128.
Scalpe te si prutitum habes, m.256.
Scalpere dentes, m.888.
Scalpo, is, m.127. p.87.
Scalprum, i, p.166.
Scalprum ad cælaturas, p.96.
Scalprum in modum pedis, p. 102.
Scalprum pedi simile, m.97.
Scamnum, i, f.266.
Scandalum pati homines, f. 142.
Scandula, æ, p.463.
Scandulæ quædam tecti, m.659
Scarabeus, ei, p.50.
Scarifico, as, f.511. p.733.
Scarificare ad sanguinem eliciendum, f.104.
Scelera multa perpetrare, p. 529.
Scelestus, i, p.540.
Schedia, æ, p.31.
Schedia, qua itur super flumen, m.453.
Schola, æ, examinum domus, f.830.
Schola, æ, vniuersitas, tis, p. 805.
Scholasticus, i, p.556. f.810.
Scientiam pulsus habere, f.445.
Scindere in circuitu, f.646.
Scindere in duas partes vna vice percutiendo, sicuti qui caput abscindit, m.102.
Scindere in frusta indicam cucurbitam, p.884.
Scindere percutiendo cultrũ, vel aliud quo aliquis scinditur, f.99.
Scindere sic manum, p.99.
Scindere vnico ictu, p.29.
Scindo, is, f.89.
Scintilla, æ, p.491.
Scintillas in altum tolli, p.719.
Scio, is, p.36. m.308. f.776. f. 832.
Scire debet de cælo, de terra, & de homine qui studijs vacat, m.777.
Scire egregie, f.112.
Scipio ex arecaria sylueştri, f. 651.
Scipio ex canna subtili satis firma, m.704.
Scipio ex vimine indico, quod rota, vocant, p.321.
Scopæ, arum, p.113.
Scopæ exiguæ quibus gluten, aut quid simile extenditur, m.599.
Scopa ex spicarum paleis, m. 655.
Scopo aberrare, f.24. f.34.
Scopuli latentes, m.637.
Scopum, attingere, f.34. m. 591.
Scopus, i, f.54.
Scoria, æ, f.145.
Scorpio, nis, p.48.
Scriba nauis, &c. p.714.
Scriba, qui inseruit primarijs iudicijs domi priuatim, f. 410.
Scriba regius &c. f.879.
Scribe, p.408.

Scribere confusè per compendia literarum, f 869.
Scribere maiusculis literis, vt solent in examine, m.87.
Scribo, is, m. 69 p. 103. m. 869.
Scriptura nondum perfecta, quæ transcribitur, vt perficiatur, p.160.
Scrutari domum alicuius, p. 888.
Sculpo, is, incido, is, f.761.
Scutella, æ, f.29.
Scutella ordinaria, p.198.
Scutella ordinaria crassa, p. 30.
Scutella plena vsque ad orificium sine cumulo, p.686.
Scutella sinica, p.30.
Scutum gladij, p.101.
Secare carnem in frusta, p.886.
Secare lignum in frusta quæ mox in assulas findantur, f. 198.
Secare lignum maius in varias partes, vt findantur, f.157.
Secare securi, p.637.
Sericum, ci, m.71.
Secretarius, vel notarius magistratus, p.700.
Secretò aliquid committere, p.382.
Secretò interrogare, p.812.
Secretò loqui &c. m.738.
Secta, æ, p.281.
Secta literatorum, p.717.
Secta veneficorum, m.717.
Sectio libri, p.222. m.226.

Secundinæ, narum, m.51.
Secundo flumine procedere, f.898.
Secundus, a, vm, p.307.
Secundus à rege, m.135.
Secundus, & sic &c. f 779.
Secundus lunæ dies &c. p.483.
Secundus mensis prior, p.745.
Secundus ventus, f.898. p.899.
Securis, is, m.650.
Securis ferrum, f.650.
Securis manicus ligneus, f.650
Se solo, m.464.
Sed, f.32. m.405. m.441. m. 679.
Sed, at, f.558.
Sede, & contine te in loco quietè, p.557.
Sed libera nos, f.32.
Sedeo, es, m.533.
Sedere absque humerorum fulcro, f.159.
Sedere cruribus nitendo, f. 533.
Sedere decussatis cruribus, f. 533.
Sedere genibus flexis, f.533.
Sedere in cruribus decussatis, m.25.
Sedere in solo ambobus cruribus ad vnum latus coniunctis, f.533.
Sedes reclinatoria, aut gestatoria, f.381.
Sedes sine brachiorum fulcimento, p.810.
Seduco, cis, p 177.
Serenum cælum, p.767.

Serenum fieri cælum post pluuiam, f.743.
Segregare res permixtas, p. 429.
Seleusma acclamare, f.635.
Seligere singula, p.469.
Semel, f.23. f.56.
Semel aut bis, f.23.
Semel, bis &c. f.396. f.597. f. 668.
Semel in die comedere, f.56.
Semen, nis, p.291.
Semen exortum, quod plantulas multiplicat, m.279.
Semen humanum, p.214.
Semen virile, f.799.
Semiclausi naturaliter oculi, p.416.
Semidormiens, vel dormitans, p.456.
Seminare committendo terræ singula grana, m.874.
Seminare orizam, p.265.
Seminare semen, p.46.
Semini faciendo seruare, p.291
Semini nondum est aptum, p. 291.
Semino, as, f.45. m.856.
Seminudus, a, vm; vel incompositis vestibus indutus, p. 729.
Semita, æ, m.320. f.445.
Semiustulo, as, f.782.
Semper, m. 120. m. 313. m. 847.
Semper idem, f.800.
Semper prior, p.270.
Semper studere, m.405. f.413.
Semper viuit, m.313.
Senatus palatij, f.605.
Senatus regius, tribunal supremus, m.201.
Senesco, cis, p.217.
Senex, nis, m.270. m.400.
Senex edentulus, p.480.
Senex iam est, f.673.
Senex valde, f.270, p.713.
Senex valdè, gibbosus, f.427.
Senior omnium, f.166.
Sensum libri sinicè conscripti vulgari sermone proferre, p.527.
Sensus, vs, f.799.
Sensus libri, m.349.
Sensus vocabuli alicuius, aut characteris, p.527.
Sententia inter puncta, p.136.
Sententiam capitis ferre, p 226.
Separare aurum, vel argentum à terra cui immiscetur, f. 53.
Separare bonos à malis, m. 593.
Separatim incedere, f.544.
Separo, as, f.412. m.645.
Sepelio, is, f.361.
Sepelire mortuos, f.113.
Sepelire mortuum, p.441.
Sepimenti latus, f.600.
Sepio, is, f.640.
Septem, f.20. p.751.
Septemdecim, f.20.
Septentrio, onis, p.17. f.51.
Septentrionalis linea gnomonis nautici, m.17.

Septentrionalis plaga, m.17.
Septimus, a, vm, p.751.
Septi virgulta, f.640.
Septorum latus vnum, f.600.
Septuaginta, p.21.
Septum, i, p.283.
Septum, i, ambio, is, f.640.
Sepulchri tumulus, m.442.
Sepulchrum, i, p.442. p.472.
Sepulchrum mundare, ab illo herbas euellendo, m.442.
Sepulchrum quod multis parit dignitates, scilicet iuxtà errorum Ethnicorum qui putant è sepulchris parentum filijs dignitates oriri, f.201.
Sepulturæ deficere virtutem conferendi gradus gubernationum illis ad quos pertinent defuncti in illis conditi, error &c. m.459.
Sepulturæ inesse vim, vt magistratus creet, error, f.596.
Sequendo aliquem non assequi, m.756.
Sequens vita, futurum sæculũ, m.682.
Sequenti anno, f.675.
Sequi cum festinatione, f.186.
Sequi fugientem, p.244.
Sequi propriam voluntatem, m.756.
Sequi retrò, m.682.
Sequi voluntatem Dei, m.756.
Sequor, queris, imitor, aris, p. 756.
Sera, æ, p.370.
Sera pensilis, f.104.
Sera pensilis rotunda, p.370.
Seram claudere, p.370.
Seram reserare, p.370.
Serici genus, m.880.
Sericum acu pictum, f.757.
Sericum Annamitarum, quod Foquem dicitur à Lusitanis, f.428.
Sericum ex bombycis fece cõfectum, p.242.
Sericum mitellæ, f.550.
Sericum, quod mulio vocant Lusitani, m.342.
Sericum quod tafeciram vocant Lusitani, p 509.
Sericum quoddam à Lusitanis saya dictum, f.595.
Sericum quoddam dictum xabi ab Annamitis, p.34.
Sericum quoddam floribus variegatum opere phrygio, f. 644.
Sericum quoddam in modum panni linei retorti, f. 16.
Sericum quoddam murice tinctum, m.738.
Sericum quoddam, quo crumenæ conficiuntur, p.354.
Sericum quoddam sine rugis, p.600.
Sericum ratum, vt velum, p. 753.
Sericum rasum, m.410.
Seriùs, aut citiùs, m.94.
Seriùs, aut citiùs moriendum est, m.384.
Seriùs ocyùs, m.694.
Serotina messis, p.493.

Serotinus, a, vm, p.493.
Sermonem alterius interrumpere, p.471.
Sermonis exigui, f.536.
Sero, is, p.265.
Serò, p.22.
Serò aduenit, p.493.
Serpens, ntis, f.789.
Serpens depictus, f.652.
Serpens exuit pellem, m.881.
Serpens, quem in cælo esse fingunt, f.326.
Serpens venenosus, f.451.
Serpentis quædam species, m. 803.
Serra, æ, p.138.
Serra aptè lignum findit, p. 138.
Serra lignum findere, f.885.
Serram aptè lignum findere, & sic de alijs instrumentis, f.7.
Serro, as, p.138.
Seruandæ orizæ vtilem accipe ciſtam rotundam, m.243.
Seruare aliquid intra arcam, aut ciſtam, p.243.
Seruare Dominicum diem, p. 407.
Seruare fidem, f.119.
Seruare legem, p.205. f.291.
Serui, orum, p.822.
Serui, aut famuli viles, f.711.
Secundinæ, arum, m.51.
Seruus, i, famulus, i, subditus, i, p.822.
Seruus qui præsto est omnibus negotijs domus, p.234.
Sesamæ semen, p.876.
Sesamum, i, f.462. p.876.
Sex, m.430. p.683.
Sex anni, m.430.
Sexaginta, p.683.
Sexaginta monetæ æreæ, m. 792.
Sex animalium species, comprehenduntur, omnes, m. 430.
Sexcentæ, & quater sexaginta monetæ æneæ, f.839.
Sexdecim, p.683.
Sex mille monetæ æreæ, &c. m.620.
Si, f.127. m.441. f.516.
Sic, m.551.
Sic à seipso, m.551.
Siccà arbor, p.369.
Siccare ad ignem, f.65. m.327. p.603.
Siccare ad solem, f.640.
Siccare aliquid ad asseruandū, f.368.
Siccari atramentum ad scriptionem, f.361.
Siccus, a, vm, f.368.
Siccus piscis, f.368.
Sicuti, m.556.
Sic loqui, m.66.
Sic loquitur, m.659.
Si fortè, p.330. m.559. p.755.
Sigillare epistolas, p.612.
Sigillo, as, f.7.
Sigillum, i, f.7.
Sigillum claudi, cum ministri iustitiæ feriantur, nempe tribus diebus ante nouum, an-

annum vsque ad vndecimum diem mensis primi, f.7.
Sigillum regium, f.7.
Signifer, i, p.128.
Significo, as, p.66.
Signum, i, m.166.
Signum ad vigilias, vel alia monenda, p.136.
Signum aliquod in cælo insolitum, m.483.
Signum dæmonis, datum scilicet à venefico, illud signum compressis ad quamdam normam digitis conseruare, seu tenere solent, p.8.
Signum facere; dicitur etiam de Cruce, m.166.
Signum in fronte infantium, f.95.
Signum paruum ad vigilias, p. 135.
Signum quoddam ad vigilias indicandas &c. f.410.
Signum suæ manus iam adhibuit, p.320.
Signum tempestati præuium, f.483.
Signum, vel campanulam pulsare, f.118.
Si ita est, f.516.
Simia, æ, m.367. p.740.
Similago, inis, f.58.
Simile huic rei, m.556.
Similem esse rem vnam alteri, f.315.
Similis, e, f.290. f.316. p.322.
Similis in facie, f.290,
Similis patri filius, p.322.
Simplex, plicis, m.233.
Simplex res minimè duplicata, p.167.
Simplex vestis non duplicata, m. 197.
Simul, f.71.
Simulare fletum extergendo oculos, ac si fleret, m. 737.
Simulare itam, p.510. p.564.
Simulare morbum, p.224.
Simulare somnum, f. 767.
Simul ire, f.71. f.146.
Simulo, as, p.224. f.767.
Simus nasus, p.46. f.170.
Sinæ ex prouincia Foquien, m.602.
Sinapi, p.80. f.643.
Sincerus, a, vm, m.751.
Sinè, m.870.
Sine aduertentia, f.870.
Sine causa, f.128.
Sine fine, m.35. m.870.
Sine fine potens, id est omnipotens, f.146.
Sine lege, f.204.
Sine lege pagani, f.870.
Sine præmio laborare, p.375.
Sine pretio, m.870.
Sine principio, m.870.
Sine numero, m.870.
Sine termino, sinè fine, m.870.
Sinè vrbanitate, f.870.
Sinensis nebulo, m.529.
Singulis annis, f.313.
Singultio, is, p.500.
Singultire præ ira, m.718.
Sinister, tra, trum, f.106.

Sinistra manus, m.802.
Sinus maris, m.74.
Si quid Dominus cæli præcipit, hoc ipsum est, p. 501.
Sistere currentem equum, m. 184.
Sitio, is, p.364.
Sitire aquam, p.364.
Situs, vs, f.476.
Si vero, f.68. m.179.
Socer, i, socrus, vs, p.698. m. 703.
Societas sodalium, p.611.
Societas vna, p.611.
Socij legis, f.24.
Socius, ij, f.24. f.30. m.341.
Socius, vel socia, m.23.
Sol, is, p.45. m.458. m.553.
Solea, æ, p.54. p.808.
Solea equi ferrea, p.765.
Solea ferrea, p.212.
Solemnitas examinum, f.334.
Soleo, es, m.825.
Solicitudinibus varijs vrgeri, distrahi, p.30. p.417.
Solida canna indica, p.192.
Solida tabula sine foramine, vel fissura, p.192.
Solidum æs, p.192.
Solidum aurum, p.192.
Solidum lignum, p.192.
Solidus, a, vm, f.191.
Solis eclipsis, m.553.
Solitarius, ij, p.839. m.746.
Solitarius, a, vm, m.860.
Solitudo, dinis, p.47. m.331. f. 860.
Solitus iam sum, m.825.
Sol nubibus tectus, p.547.
Solo æquare, f.250.
Solor, aris, m.5. p.867.
Soluere ad æqualitatem, p.25.
Soluere aliquem à vinculis, f. 732.
Soluere captas aues, p.733.
Soluere comam, f.748.
Soluete ligatutam, p.130.
Soluere medico, p.198.
Soluere mercedem, p.135.
Soluere mercedem scholæ magistro, f.333.
Soluere monetas ad commune opus, m.298.
Soluere opus, m.37.
Soluere tributa, p.571.
Solui à vinctis oleum pro lucerna, p.199.
Soluo, is, m.37. m.216. p.331.
Solùm, p.559.
Solùm dominationes vestræ, p. 559.
Solum esse sine adiutorio, f. 233.
Solus eo, m.464.
Solus sum ego, non habeo hominem, p.740.
Solutionem exigere, m.216.
Solutus est ab vxore, f.375.
Somniando loqui, m.475.
Somnio, as, f.27.
Somnium, ij, f.27. m.105.
Somno correptus, p.428.
Somnolentus, i, m.536.
Somno profundo corripi, m. 536.

Sonat campana, f.358.
Sonitum edens baculus, m.685.
Sonitum edere baculis quibusdam ita vt remiges hoc baculorum sonitu dirigantur ad remigandum, p.685.
Sonitus ingens ex metallorum percussione, p.650.
Sonitus maris, vel tonitrui &c. f.4.
Sonitus sclopi, p.54.
Sonitus tonitrui, maris &c. p. 635.
Sono buccinæ signum edere, m.367
Sonus, seu strepitus ex aliqua re decidente, f.769.
Sorbeo, es, p.344.
Sorbere iusculum, p.344.
Sordes corporis adhærentes pelli, m.268.
Sordes ex cranio infantium, f.145.
Sordidi dentes, f.374.
Sordido, as, m.175.
Sordidus, a, vm, f.584. f.864.
Soror Matris, quæ postea nutruit, dicitur mater, p.461.
Soror natu maior, m.104.
Soror natu maxima, m.104.
Soror primogenita, p.1.
Sors, sortis, f.257. p.595.
Sortem mittere, f.31.
Sortes dare iactis duabus monetis æneis, m.730.
Sortes ex paleis extrahere, f. 257. m.737.
Sortes iacere, m.737.
Sortes mittere cũ monetis, p.4.
Sortes monetis æreis exquirere, f.356. p.891.
Sortes quæ iaciuntur, m.737.
Sortes sortilegi, p.625.
Sortes venefici, f.369.
Sortilegium, ij, m.52.
Sortilegum consulere, m.52.
Sortilegus, gi, m.52.
Sortis monetas ambas decidere literis infrapositis, m.730.
Sortis monetas ambas decidere literis in parte superiori patentibus, m.730.
Spargere calcem illam manu comminuendo, m.632.
Spargo, is, dispergo, is, f.633. f.714. m.856.
Spatium aëreum, m.622.
Spatium decem dierum, in quod diuiditur mensis, in tres partes, p.820.
Spatium quo semel aratur, vel vsque ad prandium, vel vsque ad cænam, f.59.
Spatium trium horarum, m. 404.
Spatium viæ quod quis vna vice percurrit, m.225.
Speciatim, & secretò loqui, p. 649.
Specie quanam morbi laborat? f.122.
Speciei, vel nationis eiusdem, f.290.
Species ei, m.781.
Species ad memoriam inseruientes, m.693.

Species auium, f.419.
Species diotæ, f.290.
Species, erum, m.290.
Species morbi, m.122.
Species quædam orizæ nondum coctæ, m 515.
Specioſa facies, m.310.
Specioſus, a, vm, m.550. p.399. p.466.
Specioſus iuuenis, p.826.
Specioſus vir, m.40.
Spectans, ſeu quod ſpectat, m. 700.
Spectantia ad corpus, m.700.
Spectantia ad offitium coniugum, & debitum coniugale, f.700.
Spectat ad me res hæc minimè, f.318.
Spectat ad quem magiſtratum? p.864.
Spectat ad Regem hoc negotium, f.583.
Spectat ad Regem pagus hic, p.786.
Specto, as, p.864.
Speculo vtens veneficus, f.236.
Speculo vti ad inſpiciendum, p.301.
Speculum, i, m.236. p.301. p. 384.
Speculum intueri ad quædam veneficia, m.236.
Spelunca, æ, ſpecus, vs, m.312.
Spem in Deum reponere, m. 577.
Sperare in aliquem, f.813.
Sperare in Domino, f.227.
Spero, as, confido, is, p.81. f. 455. m.834.
Sphæra, ſeu menſura graduum ſolis, m.225.
Spica, æ, f.54.
Spica alij, f.9.
Spica granis onuſta, m.206.
Spica indicæ cannæ, m.263.
Spica matura, m.263.
Spica orizæ, f.54. m.263.
Spica orizæ abſque granis, m. 428.
Spica orizæ granis onuſta, m. 428.
Spica plena, m.263.
Spica zinziberis, p.10.
Spicas emittere, m.206.
Spicas emittit oriza, f.43.
Spina, æ, m.255.
Spina dorſi, p.698. p.900.
Spinæ minutiores piſcium, p. 336.
Spinæ piſcis, f.899.
Spinæ, tribuli, p.296.
Spinam pedi infigi, m.255.
Spiritualis, e, p.410.
Spiritualis ſubſtantia, m.414.
Spiritum amittere præ timore, f.867.
Spiritum reſumere, m.772.
Spiritus ideſt omnes dæmones, f.116.
Spiritus vitales, vel animales, vel reſpiratio, m.867.
Spiſſa barba, f.635.
Splendens, ntis, p.677.
Splendeo, es, m.315.
Splendor fulguris, m.555.

Spoliare se veste, p.130.
Spoliata folijs arbor, f.771.
Spolratus, aut malè coopertus, f.327. p.328.
Spolio, as, p.130.
Sponsam ducere, m.334.
Sponsam in domum sponsi ducere, p.161.
Sponsionem facere, m.142. m. 733.
Sponsionem facere quisnam veritatem attingat, p.224.
Sponsionem vincere, m.142.
Spuma, æ, f.54.
Spumo, as, f.54.
Spuo, is, m.155. f.285.
Spurcus, a, vm, p.726.
Squamma, æ, p.66.
Squammas auellere, p.66. m. 203.
Sta super pedes tuos, f.242.
Stabilis, bile, m.32. p.67. p. 860.
Stabulum, i, p.119.
Stabulum elephantum, p.728.
Stabulum equorum, p.728.
Stadia sine numero, f.689.
Stadium, ij, f.164.
Stamen, inis, m.444.
Samnum, i, f.762.
Stantem, vel sedentem in loco sublimi, genua flectere, f. 626. p.627.
Statim, p.414. p.843.
Statim atque veni, illud nouum audiui, m.479.
Statim domum redibis, m.684.
Statim ibo, m.684.
Statim iuit, p.414.
Statim, paulo post, f.352.
Statim, subitò, m.773.
Statim, vox, qua futurum significatur, m.684.
Statua, æ, f.324. p.848.
Statua ex paleis congesta, f. 472.
Statua ex paleis, vel luto, m. 569.
Statuas formare, p.713.
Statuæ ex paleis compolisæ quibus venefici vtuntur ad inferendum alicui damnum, f.47.
Statuæ hominum, aut animalium figuræ &c. m.603.
Statuo, is, m.169. p.642.
Staturæ minoris homo, f.163.
Staturæ, seu magnitudinis eiusdem, f.716.
Status diuersi in hominum vita, m.759.
Stella, æ, p.678. p.799.
Stella matutina, p.678.
Stella polaris, m.741.
Stella poli arctici, f.17.
Stella vespertina, p.678.
Stercora egerere, p.796.
Sterilis, omninò carens filijs, p.695.
Sterilitas ex defectu pluuiæ, p. 312.
Sterilitas ex defectu vniuersali pluuiæ, p.194.
Sternere, aut silicatam viam facere, m.886.
Sternere solum, vel munire tapeti-

petibus, frondibus &c. f. 425.
Sternere stoream ex indicis cãnis contextam ad sedendum, f.517.
Sternere viam vestibus, p.39.
Sternere vias lapidibus, f.425.
Sternuo, is, m.155. p.545.
Sternuto, as, m.490.
Sterto, is, f.519.
Stillare pluuiam intra domum, p.169.
Stillarium, ij, m.803.
Stillicidia tecti corrigere, p. 289.
Stillicidijs mederi, vt aptè obturentur, m.382.
Stillicidium, ij, p.487. m.490.
Stillo, as, f.170.
Stipem erogare, m.448. p.474.
Stipem erogare monetarum, & orizæ, f.280.
Stipes, pitis, f.128.
Stipes progenici, m.210.
Stò, as, f.242.
Stolidus, a, vm, f.60. f.530.
Stomachum prouocare, m.723.
Stomachus frigidus, m.399.
Storea, æ, p.107.
Storea benè compacta, p.598.
Storea è cannis indicis compacta supra lectum ligneum, m.294.
Storea ex arundinibus compacta, p.133.
Storea ex cannis Indicis contexta, & fixa, f.597.
Storea ex cannis indicis contexta, quæ attolli potest, f. 645.
Storeæ ex quibus compinguntur vela, p.215.
Storea fixa triangularis, p.598.
Storea immunda. p.157.
Storea quædam rotunda ex cãnis indicis læuigatis, & contextis ad orizam purgandã, f.465.
Storea rara in modum fenestrę reticulatæ, p.598.
Storea rotunda ex cannis indicis contexta ad aliquid sole siccandum, f.508. p.509.
Stoream ex cannis indicis vacuis texere, m.573.
Stragulum, i, f.38.
Stragulum cui quis innititur, p.181.
Stragulum ephippij, m.390.
Strangulare inter duo ligna collum stringendo, f.84.
Strangulo, as, f.31. m.99.
Stratum ex cannis indicis integris confectum, p.678.
Stratum ligneum pedibus carens, p.681.
Stratum sine pedibus, m.294.
Stratum supra dorsum elephãtis, m.872.
Stratum supra equum, m.390.
Stratum tabularum, quale ad altare solemus adhibere, f.594.
Strepitum à multitudine eunte excitari, m.648.
Strepitum ne exites, f.181.

Strepitus, vs, m.181. p.275. p. 656.
Strepitus ex clamoribus, m.11.
Strepitus ex re aliqua decidente ortus, m.762.
Strepitus ignis, p.656.
Strepitus ex vocibus, f.181.
Strepitus murium, p.275.
Strepitus murium, felium &c. m.655.
Strepitus numerosi populi comitantis aliquem, p.635.
Strepitus pedum, p. 275. m. 674.
Strepitus quem edit ingens pluuia, m.891.
Strepitus rei bullientis, m.656.
Strepitus sternutationis, p.317
Strepitus stertentis, p.592.
Strictè ligare, p.100. m.649.
Stridere aliquid, p.815.
Stridor, quem edit canna indica ob pondus &c. p.353.
Stringendo collum occidere, f.750.
Stringere aliquid duobus lignis, p.261.
Stringere dentes ratione morbi, f.84.
Stringere nodum, f.750. m.757.
Stringere zona lumbos, p.751.
Stringo, is, f.750.
Struere ligna, p.109.
Struo, is, f.108.
Studeo, es, p.315. f.315.
Studio literarum vacare, f. 315.
Stultus, i, p.144. m.155.

Stupa cannarum indicarum, m.799.
Supidus, a, vm, f.728.
Stupidus pes, f.728.
Stupor neruorum breuis, p. 891.
Stupor subitaneus, f.382.
Suaue auditui, p.250.
Suaues mores, f.398.
Suauia verba, m.535.
Suauis, e, p.250.
Suauissimus, a, vm, p.428.
Suauiter, & lentè loqui, f.647.
Subditi, p.157. p.214.
Subditi, populus, i, p.701.
Subducere nauim in terram, f.656.
Subhastare aliquid, m.516.
Subigere ratem conto, m.115.
Subiugare regnum, p.476.
Subiugare regnum alienum, f. 169.
Subitantè mori, m.846.
Sublato galero aperire caput, m.570.
Sublimatorium, i, m.39. p.595.
Submersa cymba, naufragium, f.196.
Submergi, f.107.
Submergi nauigium in alto, m. 590.
Submissa vox, m.796.
Subniger color, p.432.
Subornare muneribus, f.776.
Suborno, as, f.417.
Sub potestate, p.122.
Sub potestate illius regis, p. 122.

Subripere agri alieni partem perrumpendo aggerem interpositum, p.738.
Subsanno, as, f 600.
Subsistere, f.242.
Substantia, æ, p.367.
Substantia huius serici est bona, f.263.
Substantia intellectualis, p.412
Substantia, natura, propensio animi, p.800.
Substantia serici, aut telæ, f. 263.
Substantia spiritualis, m.764.
Substantia telæ est bona, f. 263.
Substituere aliam litteram, f.79.
Substrati asserculi, quibus oræ continentur illius substrati, f.414.
Substratum ex vimine, aut cānā indicā contextum, m. 414.
Substratum extendere, m.414.
Subterfugere laborem, m.791.
Subtilis, e, m.455. p.554.
Subtilis arbor, f.455.
Subtilis florea, p.298.
Subtrahere se ne reperiatur, p. 357.
Subuenire alicui, f.875.
Subulam accipe, p.293.
Succinctè loqui, f.726.
Succingere, vel attollere vestem, p.865.
Succinum, i, m.326.
Succum corticis mali aurei aut similium in oculos insilire, f.192.
Succurre mihi, m.36.
Succus syriacus, f.89.
Succussare equum, aut elephantem, m.892.
Sudariolum, i, p.361.
Sudariolum crispatum, m.121.
Sudo, as, m.333. m.472.
Sudor, oris, m.333. m.472.
Sudum cælum, serenum, f.882.
Sufficere humerum vnum alteri ad onus ferendum, p.229.
Sufficiens, ntis, p.238. f.360.
Sufficiens alimentum quotidianum, p.238.
Sufficit, p.774.
Sufficit hoc, m.521.
Suffitus, vs, f.775.
Suffodere carcerem, f.752.
Suffodere mænia, f.752.
Suffumigo, as, p.895.
Sugere lac, m.494. m.556. p. 578.
Sugo, is, f.60. p.344.
Sulphur, ris, m.688.
Sulphurata, æ, f.791.
Sum, es, est. maneo, es, p.715.
Sumere omnia, p.322.
Summa miseria, f.374.
Summitas herbæ, f.454.
Summitas remi, p.142.
Summo manè, m.694.
Summum in eo genere, m.647.
Sumptibus parcere, p.791.
Suo, is. consuo, is, p.458.
Supellex lectilis, f.137.
Superabundo, as, m.487.

Superaddo, is, f.755.
Superbè loqui contemnendo alios, p.724.
Superbio, is, m.540.
Superbire, p.162.
Superbus, a, vm, f.522.
Supercilium, ij, f.426. p.448.
Supereſt, p.132.
Supereſt adhuc, in quibuſdam prouincijs, p.429.
Supereſſe, f.179.
Superficies terræ, f.458.
Superimponere aliqua rebus alijs, m.98.
Superintendens oneri, m.353.
Superior, is, m.809.
Superior ad quem pertinet iudicare de vi illata, f.211.
Superior perſona, p.31.
Superior qui pœnam poteſt infligere, m.89.
Superior veſtis pars, quæ collum operit, f.804.
Superiori in loco alipuid collocare, f.254.
Superlatiui ſignum, p.664.
Supernaturalis vis, m.764.
Super omnia, m.859.
Superponere beneficium capiti, hoc eſt gratias agere, f. 229
Superponere capiti, m.229.
Superponere capitibus multos quoddam ſericum, ſuper quod Ethnici putant idola, aut animas defunctorum transire, f.229.
Superponere ollam igni, f.17,

Superſtitio Ethnicorum ad tollenda peccata, f.673.
Superſtitio, per quam Ethnici putant ſe liberari à peccatis, p.824.
Superſtitio, qua conſiderant ſignum ſub quo ſe natos putant &c. p.846.
Superſtitio qua pagani obſeruant horas, dies, p.887.
Superſtitio, qua putant Ethnici expellere ſtellam ſub qua nati ſunt, m.827.
Superſtitio quà venefici fingũt ſe animas defũctorum reuocare, m.608.
Superſtitio, quæ fit decima luna &c. m.609.
Superſtitiones Ethnicorum in triennium luctus, f.318.
Superſtitiones quaſdam peragere &c. m.838.
Superſtitionum domus in palatio, p.772.
Superſtitioſè quærens ſepulturas, p.220.
Superſtitioſus Ethnicorum timor, m.517.
Superſum, es, f.780.
Supplicio afficere propter peccata, p.597.
Supponere aliquid ad eleuandum aliquid aliud, f.353.
Supponere lignum ad eleuandum, p.502.
Supponere lignum, aut quid ſimile ad facilius mouendũ, vt arcam &c. m.511.

Supra, p.788. m.809.
Supremus gradus honoris, qui datur supremo magistro legis, f.18.
Surculus cannæ indicæ, m.808.
Surculus cannæ indicæ pullulat, m.808.
Surdaster, tri, m.506. m.713.
Surdus, a, vm, p.221.
Surgere, vel super pedes, vel supra genua, cum quis, vel iacet, vel sedet in solo, m. 113.
Surgo, is, m.111.
Sus, suis, p.321. m.335. p.424.
Sus pinguissimus, m.456.
Suspendo, is, f.126.
Suspenso gressu aliquem incedere ne audiatur, f.409.
Suspicari de aliquo, p.531.
Suspicio rationabilis, p.531.
Suspicio temeraria, p.531.
Suspicor, aris, f.212. p.514.
Suspiro, as, p.361. m.772. m. 857.
Suspiro, as, nudando alicui secretum relaxare animum, p. 739.

TA

TAbella, in qua apponitur nomen defuncti &c. f. 866.
Taberna ad vendendum, in platea medio, p.412.
Tabernæ, in quibus varia rerum genera diuenduntur, f. 879.

Sustentaculum ad modum cistę perforatæ super quod collocatur olla, p.645.
Sustentare se scipione, p.115.
Sustentari ex elemosynis, p. 757.
Sustine paulisper, m.185.
Sustineo, es, m.181. m.714.
Sustinere stipite aliquid, vel cleuare ne cadat, p.115.
Sydus, ris, m.533.
Sylua, æ, f.220.
Sylua humilis, p.778.
Sylua inculta, f.652. p.661.
Sylua rara paucarum arborum, m.753.
Sylua spissa, m.635.
Syluescere, f.642.
Syluesco, is, f.635.
Syluester, barbarus. ita dicuntur populi qui incolunt montes propè Cocincinam, m. 170.
Syluestres homines, m.479.
Syluestris homo, f.652.
Syluestris via, m.322.
Syluula iuxtà flumen, f.310.
Syringa, æ, f.773.

TA

Tabula æqualis siue lignea siue alterius materiæ, f.66.
Tabula cui textor innititur pedibus, p.208.
Tabula cum catalogo hominum aut sententiarum, f. 25.
Tabula ferrea, p.67.

Tabula in qua conscribitur nomen defuncti, f.741.
Tabula picta, f.57.
Tabula quædam in termino tecti iuxta imbrices, p.728.
Tabula quæ imbricibus tectĩ supponitur, m.171.
Tabularum domus, m.254.
Tabulatorum, ordo, p.825.
Tabulatum componere, f.403.
Tabulæ lusoriæ, p.128.
Tabulæ marginis nauis, f.30.
Tabulæ pictæ, p.482. f.831.
Tabulæ quædam propè culmen domus ligneæ, f.662.
Taceo, es, m.398.
Tacere ob rabiem quam concepit, m.504.
Taciturnus, a, vm, m.406.
Tactu leui se inuicem monere, f.66.
Tædio affectus, tristis, e, f. 492.
Tædio habere orizam, m.333.
Talentum, i, ingenij felicitas, p.714.
Talitrum, tri, f.60.
Talitrum impingere, p.512.
Talus, i, f.298. f.456.
Tamen, m.441. f.844.
Tandem hoc negotium perficiamus, p.634.
Tandiũ, f.20.
Tango, is, m.191.
Tanto maiusculus, m.85.
Tantumdem nec amplius, m. 20.
Tantus, a, vm, m.20.

Tarda iam est hora, f.814. m. 822.
Taxare pretium, f.363.
Tectus, a, vm, f.371.
Tegere argenti laminis, p.897.
Tegere auri laminis, p.897.
Tegere foliis argenti tenuissimis, f.756.
Tegere se manu obiecta, p.17.
Tegitur ab arboribus, ita vt videri non possit, p.372.
Tegitur illo monte, p.372.
Tego, is, p.283.
Tegula, æ, p.534.
Tegulis cooperta domus, p. 534.
Tela, æ, p.141.
Tela angusta, m.321.
Tela aranearum, m.453. m. 860.
Telæ compositio, p.141.
Tela linea, f.48.
Temerè, f.154.
Temerè ambulare, p.155.
Temerè cogitare, f.154.
Temerè comedere quidquid occurit neque attendere an noceat, p.155.
Temerè iurare, p.155.
Temerè loqui, m.316.
Temerè, raptim, f.144.
Temo, onis, p.127.
Temonis palmula, p.26.
Tempestas, tatis, f.15. f.28. m. 285. m 612. m.725. p.817.
Tempestas in mari, f.34.
Tempestatis signum in cælo, p. 45.

Templum idolorum, m.117.
Templū, in quo Rex ſuos maiores colit ſuperſtitiosè, p.606.
Tempora, rum, p.465.
Tempore pueritiæ, p.776.
Tempus, poris, m.366.
Tempus metendi, p.486.
Tempus non adeo longum præterijt, m.404.
Tempus nondum aduenit, m.694.
Tempus quodcunque die, vel nocte, f.21.
Tempus quo editur, m.199.
Tenax propoſiti, m.184.
Tendere arcum, p.124.
Tendere funem, p.746.
Tendere muſcipulam, p.124. f.231. p.294.
Tendo, is, f.745.
Tenebræ, arum, f.717.
Tenebroſa nocte viam minimè inſpicere, m.871.
Tenebroſus, a, vm, f.3. p.468. p.484. p.606. p.822.
Tenera adhuc canna indica, f.569.
Tenera res, quæ facilè frangitur, m.289.
Tenerè amare, f.738.
Tentando quærere, m.691.
Tentantur homines à diabolo, p.897.
Tentare pulſum, m.445.
Tentari aliquem à diabolo, vel poſſideri ab illo, f.167.
Tentatio, onis, f.82. f.167. m.626.
Tento, as, f.167.
Tepeſco, is, tepidus, a, vm, f.540
Ter ſexaginta monetæ æreæ, f.792.
Terebella, æ, f.370.
Terebrando tabulam findi, p.292.
Terebrare, terrebellà perforare, p.371.
Terebro, as, terebella, æ, ſubula, æ, f.292. p.293.
Terere pedibus, f.207.
Teres, etis, p.396.
Terga vertere alicui, f.689.
Tergo, is, p.120. m.127.
Tergum, i, f.90.
Teri aliquem ab elephante in adulterij pœnam, p.208.
Termini agrorum, p.130.
Termini campi, f.476.
Termini honoris, qui ſolum ſunt in vſu cum primarijs perſonis, f.270.
Termino caret, f.146.
Terminum habere, f.146.
Terminum neſcio, m.521.
Terminus, i, p.130 p.521.
Terra, ræ, f.208. f.219. f.770.
Terra aperta eſt ab vna hora vſque ad tertiam poſt mediã noctem, p.791.
Terra arenoſa, ſterilis, f.208.
Terra benè culta, m.625.
Terræ carcer, f.219.
Terræ Dominus, f.770. p.771.
Terra pinguis, f.208.
Terra, quę relinquitur ad aquã coercendam, f.690.

Terra valde ſicca, f.314.
Terræ motus, f.237.
Terræ ſpiritus, p.771.
Terram & cælum putant eſſe duas partes in quas diuiditur primum principium, cælum vocant patrem, & terram matrem; coitum etiam maris, & fœminæ eodem nomine vocant, f.3.
Territorium, pars prouinciæ toparchia, æ, m.605.
Territorium quod prouinciam non explet, f.115.
Tertius, a, vm, p.15.
Tertius dies, p.15.
Tertius frater minor, f.717.
Tertius menſis, vel luna, p.15.
Teſqua, m.521.
Teſſera, æ, m.833.
Teſta, æ, p.494. m 677.
Teſtæ pedibus infeſtæ, p.494.
Teſta ex diota confracta, p.494 f 677.
Teſtamentum, i, f.44.
Teſtamentum condere, m.40.
Teſticuli, orum, p.338.
Teſticuli, orum, dicitur etiam de alijs animalibus, f.163.
Teſtificor, aris, m.122.
Teſtis, is, m.122.
Teſtudinis concha, m.478.
Teſtudo, inis, m.35. f.228. m. 478.
Teſtudo in aqua dulci commorans, m.658.
Teſtudo marina, f.40. m.658.
Teſtudo nigra, m.15.

Texere aliquid ex paleis, f.203.
Texere corbulas, & ſimilia, p. 197.
Texere ſtoream, p.170.
Texere telam, p.170.
Texo, is, m.86. p.170. p.197.
Theca in quà penicilli cuſtodiuntur, p.750.
Theca lignea ferreæ fiſtulæ, m. 297.
Theca penicilli, p.621.
Theſauri locus, m.777.
Thorax, cis, lorica, æ, m.281.
Thorax duplicatus, varijſque ocellis conſutis variegatus, f.442.
Thraciozephyrus, i, f.447.
Thronus, i, tribunal, lis, p. 819.
Thronus, in quo Rex ſedet cum publico auditorio aſſiſtit, p. 819.
Thronus portatilis, in quo Tũchinenſis Rex qui dicitur Bua ſemel in anno publicè portatur, p.518.
Tibia, æ, m.139. p.696.
Tibialia, p.467.
Tibialia, lium, ocreæ, arum, m.727.
Tibicen, inis, p.127.
Tibi mortem cupio, f.109.
Tigna à columna ad columnã in latitudinem domus diſpoſita, f.879.
Tigna à columna ad columnam in longitudinem domus diſpoſita, m.879.

Tigna in transuersum domus posita, p.834.
Tigna ordinare ad tabulatum faciendum, m.833.
Tignum, cui innititur contignatio, p.635.
Tignum, quod in domibus à columna ad columnam tenditur, m.879.
Tigris, is, m.336.
Tigris species, m.359.
Tigris vlulat, p.258.
Timeo? es, m.154 f.382.
Timeo, es, periculum, i, p.249.
Timere descensum, p.249.
Timere ne damnum patiatnr in rebus suis, p.308.
Timere ne molestiam inferat, m.511.
Timor cadendi &c. p. 535.
Timor reuerentialis, f.154. m. 383.
Tinea rodens lignum, f.477.
Tingo, is, m.185.
Tinnire aures, p.401.
Tintinnabulum maiusculum pro vigilijs, p.389.
Tintinnabulū paruum pro vigilijs indicandis, p.389.
Titillatio, onis, m.355. f.555.
Titio non exustus, p.430.
Titubatio ebrij, p.112. p.751.
Titubatio famem patientis, p. 751.
Titubo, as, m.70.
Titulus, i, p.19.
Titulus dignitatis mediocris, f.212.
Titulus dignitatis, vel ordo, f. 233.
Titulus dignitatum, m.135.
Titulus honoris, qui præcipuis quibusdam magistris datur, f.735.
Titulus infimæ sortis gubernatorum in Tunchino; at in Cocincina non dicitur nisi de affinibus regis, vel de supremis quibusdam gubernatoribus, m.124.
Titulus in vexillo, m.830.
Titulus libri, p.19.
Titulus librorum confusij, m. 841.
Titulus magnæ dignitatis, f. 628.
Titulus quidam literatorum, p.193.
Titulus, qui datur diabolo, p. 332.
Titulus, qui in Tunchino filijs Regis, ac supremis ducibus dari solet; at in Cocincina soli Regi datur, p.241.
Titulus, quo compellantur filij militiæ ducum, f.833.
Titulus quo Rex ex scripto conuenitur, f.21.
Titulus, seu honor qui exhibetur primarijs personis, m. 739.
Titulus summi honoris, m.240.
Toga, æ, m.349.
Tolero, as, p.173.
Tollere in manu, vel in brachio leue aliquid &c. p.669.

Tolli vnguibus à Miluo, p.624.
Tomus libri, f.143. p.628.
Tomus librorum, m.141.
Tomus vnus, m.141.
Tomus vnus, duo &c. f.143. p.628.
Tonitrus, vs, p.673.
Tonitrus cum fulmine, p.673.
Tonitruum, vi, m.563.
Toparchia, æ, m.605.
Toparchiæ prætor, f.605.
Tormentis, & cruciatibus confessionē extorquere, m.432.
Tormentorum perpetua successio, f.829.
Tormentum bellicum, f.36. f.706.
Tormentum bellicum æneum, p.707.
Tormētum bellicum ferreum, p.707.
Tormentum bellicum in cuius vētre aperto aliquod minus ponitur, m.319.
Tormentum bellicum paruulum, m.663.
Tornator, is, p.796.
Torno, as, p.796. p.845.
Torporem in pedibus, ac manibus, & in toto corpore pati, m.506.
Torques florum, f.804.
Torquis florum, f.123.
Torrere in prunis, f.46.
Torrere orizam iam coctam, cum iam frigida est, f.637.
Tortuosus, a, vm, m.407.
Torturam adhibere, f.602.
Tota die, & tota nocte, m.752. m.822.
Tota domus, f.77. f.853.
Totam in vitam, m.431.
Tota res finem accepit, m.431.
Toto mense, m.431.
Totum comede, f.571.
Totus, a, tum, m.45. f.363. m.431.
Totus mundus, p.364. f.853.
Trabs, quæ à summitate domus ad columnas hinc inde descendit, f.356.
Traciozephyrus, i, m.285.
Tractu eodem temporis, m.832.
Tradere filium diabolo, maledicta in illum conijciendo, m.571.
Tradere se, f.604.
Tradidi iam illi, m.805.
Tradidi manibus illius, f.604.
Tradidisti cui? f.604.
Tradidit nobis Dominus IESVS confessionis Sacramētum, m.836.
Traditio, onis, p.567. m.673.
Traditio, onis. mandatum, i, p.836.
Traditio ad posteros, f.119.
Traditio nepotibus, f.824.
Traditione producere, m.177.
Traditio per filios ad nepotes, p.836.
Trado, is, m.604. m.805.
Trahe, p.219.
Trahere ad distendendum, p.278.

Trahere ad extra, p.278.
Trahere ad intendendum, p. 357.
Trahere aliquem capillis, p.37.
Trahere aliquem vi, collum eius tenendo, m.538.
Trahere deorsum, f.175.p.266.
Trahere fila, p.357.
Trahere in anteriorem partem remigando, p.266.
Trahere sursum, f.175. p.266.
Trahere vi, p.421.
Trahere, vt tensus fiat funis, p. 746.
Traho, is, f.175. p.266. f.356.
Tranquillitas totius populi, p. 5.
Tranquillus, a, vm, p.350, f. 585.
Transcribere purè à mendis, m.420.
Transeo, is, p.615.
Transferre ossa, m.90.
Transferre res ab vno loco in alium, m.816.
Transfigere carnem ad diuendendum, f.889.
Transformo, as, f.35.
Transfreto, as, f.35. m.876.
Transire flumen, f.277.
Transilire montes, f.217.
Transitus fluminis, p.615.
Transitus fluminis cymba, f. 223.
Transitus super quem est via, vt pons & similia, f.135.
Transmigratio, onis, f.423.
Transmigratio animarum, f. 333. f.419. p.430.
Trasmigratio fabulosa Thicæ, m.510.
Transnatare. trasuadare, m. 422.
Transplantare orizam ad crescendum, f.80.
Transplantare orizam dum est in herba, m.428.
Transuadere, m.422.
Transplantare vt arbores, m. 790.
Tremere baculum, quo quid humeris defertur præ grauitate oneris, p.242.
Tremere baculum, quo quis ante & retro diuisum onus defert, præ oneris grauitate, m.183.
Tremere corpus, f.448.
Tremere ex frigore, p.89.
Tremere oculos, f.448.
Tremere præ frigore, m.660.
Tremere præ metu, m.660.
Tremo, is, m.660.
Tremula pars aliqua corporis, f.448.
Tres, trium, p.717.
Tres Animæ, & Spiritus septẽ insunt viris, mulieribus vero tres animæ, sed nouem spiritus, error, f.867.
Tres dæmones, quos Ethnici superstitiosè colunt, m.606.
Tres lapides super quos olla innititur ad modum tripodis, m.643.
Tres personæ, p.15.

Tres personæ vnus Deus, f. 532.
Tres Reges superstitiosi, m. 717.
Tres sectę à finis petitæ, p. 281.
Tres sectæ, quas è finis habuerunt, p. 717.
Tres vel tria, p. 15.
Tribuli, m. 255.
Tribunal, is, p. 819.
Tribunal maius in vnaquaque prouincia, m. 542.
Tribunal primum literatorum, m. 789.
Tribunal quod fit in Palatio Regis &c. m. 542.
Tribunal secundum literatorum in qualibet prouinciâ Tunchini, p. 323.
Tribunal secundum minus, quod tamen toti Prouinciæ dat ius, f. 542.
Tribunal secundum pro toto regno ius ferens, m. 542.
Tribunal supremum cui Rex præest, f. 605.
Tribunal vnius toparchiæ, ex illis in quas diuiditur prouincia, p. 543.
Tributa colligere, f. 782.
Tributa soli soluens Regi pagus, & non alteri, f. 865.
Tributa soluere, f. 782.
Tributum, i, f. 782.
Tributum monetarum ærearũ exigere, f. 794.
Triginta, aut ter decem, p. 492.
Triginta telæ, p. 298.
Triginta vnum &c. p. 482.
Triremis, is, m. 406. p. 784.
Triremis ampla, quæ mari cõmittitur, f. 307.
Triremis belli, m. 205.
Triremis paruula, m. 226.
Tristis, e, p. 23. p. 57. p. 58. p. 398. f. 416. p. 601. p. 644. p. 683.
Tristis tanquam ex luctu, p. 57.
Tristitia, æ, p. 58.
Triturare orizam, p. 208. f. 428.
Troclea, æ, f. 420.
Trunco impeditur, m. 296.
Truncus arboris, p. 130. p. 296.
Truncus cannæ indicæ, m. 296.
Truncus & radix dicitur etiam de principio & origine alicuius rei, p. 130.
Trutina, æ, m. 83.
Tu, p. 551.
Tuba, aut fistula maior, f. 627.
Tuba signum dare, p. 897.
Tuber, is, m. 55. p. 451.
Tuber cannæ indicæ, &c. p. 457.
Tuber carneum, p. 759. f. 788.
Tuber in capite, p. 853.
Tuber insulanum, f. 138. m. 370. f. 397.
Tudicula qua oleum, ex vase extrahitur, f. 192.
Tu, loquendo cum inferioribus, vel rusticè, p. 448.
Tumens venter, p. 759.
Tumidè loqui præ ira, p. 691.

Tumor, oris, m.55.
Tomorem perforare, p.759.
Tumultum excitare, f.648.
Tumultus, tus, p.221. m.391. m.413.
Tumultus exurdans, p.221.
Tumulus, i, p.472.
Tumulus sepulchri, p.295.
Tunc, f.19. m.366.
Tunchinensis regia, f.111. m. 306. p.383. p.831.
Tundere pilo aliquid donec in puluerem redigatur, p.510.
Tundo, is. tero, is, m.409.
Tunica cepe, p.585.
Tunica mulieris, quam scilicet sub veste gestant, m.895.
Tunicula orizæ, p.808.
Turba aliquorũ qui simul gradiuntur per viam, p.226.
Turba hominum, m.198.

Turba otiantium, p.20.
Turbas excitando ingredi, p. 738.
Turbas excitare, m.416.
Turbidus, a, vm, f.226. p.835.
Turbo, binis, m.132. f.830.
Turmæ auium, m.198.
Turpis, e, p.879. m.884.
Tu reuerteris, f.863.
Turris, is, p.750.
Turtur, ris, m.47. m.136.
Tussis, is, tussire, p.325.
Tympanum, i, f.813.
Tympanum oblongum, m.131.
Tympanum pulsare, p.814.
Tympanum rotundum, p.814.
Typis depicta tela, p.352.
Typis mandare libros, f.351.
Typographia, æ, typis mandare, f.351.

VAcca, æ, p.79.
Vacua domus, m.375.
Vacua orizà spicà, m.411.
Vacuum, i, f.341.
Vacuum, & nihil, f.341. f.391.
Vacuus, a, vm, p.375. f.426. f. 603.
Vacuus venter &c. f.390.
Vagabundus, a, vm, f.397.
Vagina, æ, p.70.
Vagina falcis oblongæ aduncæ, p.444.
Vagus, i, m.225.
Vagus, a, vm, p.419.
Valdè, m.52. m.284. f.395. f.

641. m.734.
Valdè bonus, f.395. f.641. m. 734.
Valdè clemens, m.734.
Valdè consonum rationi est, f. 738.
Valdè fatigatus, f.390.
Valdè frigidum, m.331.
Valdè gracilis, p.454.
Valdè infensi inimici, m.734.
Valdè, in re quæ contemnitur, m.331.
Valdè lætor, p.594.
Valde leuis, f.161. m.162.
Valdè magnum, p.739.

Valdè magnus, p.617.
Valdè manè, f.74. m 799.
Valdè multi milites, p.396.
Valdè obscurum, m.331.
Valdè remotus, multum distãs, m.881.
Valedicere alicui, f.272.
Valens, tis, m.371.
Valeo, es, m.162.
Valetudinarius, ij, p.419. m. 771.
Valetudo commoda, m.5.
Vallis inter montes, f.355. f. 836.
Vapor, oris, f.366.
Vapores ex aquis ascendere, p. 335.
Vapulo, as, m.232.
Variæ res, m.379. f.563.
Variegatio colorum, p.114.
Variegatus coloribus serpens, f.691.
Varij colores, m 691.
Varij modi, m.379.
Varijs linguis loqui, p.803.
Variolæ, arum, m.328.
Variolarum neui &c. p.578.
Variolis notatus in vultu, m. 651.
Vasa quædam magna, & extensa, m.352.
Vas ad sputa recipienda, m. 588.
Vasarium, ij, m.276.
Vasculum fusorium, p.511.
Vasculum in quo seruatur calx, f.36.
Vas fictile ad vinum aut aquam, f. 87.
Vas fictile amplum, m.65.
Vas fictile satis magnum, m. 101.
Vas, in quo tunditur or za, m. 244.
Vas ligneum ad aquam &c. f. 788.
Vas mediocre, ex cannis contextum, rotundum &c. m. 560.
Vas minus, aut instrumentum, quo quis ex maiori vase aquam, vel alium liquorem haurit, p.260.
Vas paruum, p.783.
Vas quoddam, f.110.
Vas quoddam fictile quo vtuntur ad bibendum, m.73.
Vas rotundum concauum, p. 789.
Vas rotundum è cannis indicis contextum, f.788.
Vasta occidentalis plaga, f. 875.
Vas ventris vasti, ad aquam seruandam, p.121
Vbera, m 72.
Vbi, f.209.
Vbi est? f.209 m.508. m.568.
Vbi est magister? m 508.
Vbi est, vbi habitat? m.583.
Vdus, a, vm, p.875.
Vectigalium, seu tributorum domus, m.50. p.831.
Vehemens ventus, m.454.
Vehi bubalo, & sic de alijs, f. 130.

Vehi elephante, f.130.
Vel, p.309. f.389.
Velamen pudendorum, p.369.
Velamen pudendorum adhibere, f.163.
Velamen, quo sacrificium immensis rotundis tegitur, m.198.
Vela ventis benè aptari, & impleri, p.7.
Velipes, edis, p.411.
Velle aliquid narrare. p.449.
Velle in magno pretio haberi, m.91.
Velle ire, p.830.
Vellere spicas ad comedendū, m.832.
Vellicare, aut deplumare seauem, m.648.
Vellico, as, m.68. m.633.
Velociter, p.861.
Velociter ambulare, vt currendo, p.898.
Velociter currere, f.661.
Velociter equum currere, m.95.
Velociter incedere, m.773.
Velociter, in ictu oculi, f.611.
Velociter loqui, f.394.
Velox in operando, p.860.
Veluti, p.755.
Vena aquæ, f.445.
Venam incidere, f.104.
Venatione persequi feles syluestres, p.674.
Vendo, is, p.24.
Venefica, æ, f.26.
Venefica, quæ acus infigit vesti ad fugandum dæmonem, superstitio, p.382.
Venefica, quæ speculum inspicit ad veneficia, m.236.
Venefica seu pythonissa, in quam dæmon, assumēs mortuorum nomina, ingreditur, m.133.
Veneficia & aliæ superstitiones Ethnico um ita enim inualuit apud Christianos, vt vocentur mendacia, p.177.
Veneficia facere ad malum aliquod, vt ipsi putant, auertendum, m.118.
Veneficia quæ fiunt à mulieribus grauidis ne patiantur aborsum, m.28.
Veneficia quædam tempore luctus fieri solita, p.722.
Veneficia, quibus vulnera curantur, f.450. p.451.
Veneficij genus, quo scribunt in cartula malum &c. f.319.
Veneficij litteræ, p.56.
Veneficij litteras collo appendere, p.56.
Veneficijs aliquam infirmitatem partus curare, m.639.
Veneficijs aliquibus implicatum esse, m.133.
Veneficijs infici, p.56.
Venefici spondentes aspectum mortuorum, m.800.
Veneficium, quo præsagire putant Ethnici quid in itinere, vel alio negotio futurum sit, p.546.

Veneficium, quo ſtatua ex paleis facta ope dæmonis mouetur, m.477.
Veneficium, quod digitis numerando fit, m.233.
Veneficium, quod fit ſpeculum inſpiciendo, p.384.
Veneficos ſpeculo vtentes vocare, f.236.
Veneficum conſulere, f.369.
Veneficus, ci, f.480.
Veneficus diabolum inuocans, m.604.
Veneficus qui diuinationibus intendit, m.735.
Veneficus, qui fingit ſe ſcire an anima ſit in cælo, vel in inferno, p.765.
Veneficus qui infirmos veneficijs curare tentat, m.735.
Veneficus, qui terram quærit aptam ad ſepulturam, &c. m.735.
Veneficus vulnera curãs, p.451.
Venenum, i, p.785.
Venerari Regẽ ſupernũ, p.700.
Venerationem excitans res, m.526.
Veneratione ingenerantes res, p.867.
Venerea delectatio, p.574.
Venereæ res, impudicæ, m.181
Venereis addictus, m.156.
Venereis dementatus, m.256.
Veneror, aris, m.119. p.383. p.700.
Veni huc, m.194. p.393.
Veniale peccatum, m.481.

Venio, is, m.89. p.393.
Venor, aris, f.673.
Venter, tris, m.26. m.55. p. 163.
Ventilare ad refrigerandum, m.623.
Ventilare orizam, f.161. f.260. m.672. m.749.
Ventorum linea recta, m.285.
Ventriculus auium, p.463.
Ventriculus gallinæ, p.463.
Ventroſus, i, p.78.
Ventum excitare ad ventilandam orizam, f.55.
Ventus, i, p.285. m.612.
Ventus deſijt, m.285.
Ventus ingens, m.612.
Ventus ingens, in circuitum furens, m.725.
Ventus iniucundus, p.285.
Ventus oppoſitus, aduerſus, f. 285.
Ventus ſecundus, f.285.
Venuſtus, a, vm, f.213.
Ver, veris, p.486. m.896.
Vera linea ſeptentrionalis, m. 108.
Vera media nox, f.789.
vera vxor, p.753.
Verax, cis, p.733.
Verba, orum, m.840.
Verba duriora, p.471.
Verba gratias referendi communiter, p.586.
Verba ineptè pronunciare, p. 523.
Verba iracundiæ proferre, m. 776.

Verba salutationum mittere, f.470.
Verba salutationum primariæ personæ mittere, f.470.
Verba vrbanitatis, quibus aliquid fictè offertur, m.757.
Verbera, rum, p.232.
Verbero, as, p.232.
Verbi gratia, f.68. m.245.
Verbum, bi, m.218.
Verbum, i, sermo, onis, m.470.
Verbum illud non populi, f. 470.
Verbum vrbanitatis &c. m.728
Verbum vrbanitatis cum quis respondet vocanti, m.153.
Verè, p.110.
Verecundiâ afficere aliquem, m.559. m.884.
Verecundiâ suffundi, p.756.
Verecundor, aris, m.884.
Veredus, i, m.601.
Verenda, dorum, sic modestè vocant, p.4.
Vereor, eris, m.511.
Vereri aliquem, p.512.
Veridicus, a, vm, m.751.
Veritas, atis, verus, a, vm, p. 751. m.760.
Veritatem aperire, p.312.
Vermiculus pilis coopertus, qui nascitur in folijs cannæ indicæ, p.516.
Vermiculus terræ &c. m.683.
Vermis, is, p.50.
Vermis aurium, f.633.
Vermis crinitus, m.48.
Vermis ex corruptione, p.289.
Vermis multos habens pedes qui glomerat seipsum, f.143.
Vermis perforabit nauigium, nisi adhibeatur ignis, m.305.
Vermis pilosus, f.683.
Vermis pilosus, vel quædam ostreæ species, p.655.
Vermis qui nascitur ex putri, p.50
Vermis qui rodendo nauigium perforat, m.305.
Vermis volatilis, f.118.
Vermis volatilis oblongus, f. 123.
Verro, is, m.626. m.845. f. 898.
Verruca, æ, m.42.
Verrucam prodire, m.42.
Versare remum, f.446.
Vertere è lingua recorditâ in vulgarem, p.90.
Vertere faciem in vnam partẽ ad melius percipiendum visu &c. p.267.
Vertere oculos ad vnam partẽ, m.267.
Vertere tergum alicui, f.90.
Vertex capitis, f.370.
Verti, ac reuerti, p.44.
Verticis capilli, f.370.
Vertigine laborare, m.403. f. 618.
Vertiginem pati, f. 457. p. 585.
Vertigo, inis, p.98.
Verto, is, p.44. p.618.
Verto, is. reuertor, ris, m. 834.

Ve-

Veru gallinam transfigere ad assandum, m.889.
Veru, transfigere veru, m.889.
Verum diei medium, m.530.
Verum iurare, m.751.
Verum loqui, m.751.
Verus, a, vm, m.102. p.108. p. 312. p.751. p.760.
Verus legatus, p.108.
Vesci carnibus, p.6.
Vesica, æ, m.26.
Vesica animalis, m.26.
Vespa, æ, f.69.
Vespere, p.22. p.78. p.107.
Vespertilio, onis, f.168.
Vespertinum crepusculum, f. 335.
Vestem nouam conficere, m. 10.
Vestem nouam consuere, m. 447.
Vestes saltatricum, p.889.
Vestio, is. calceo, as, m.444.
Vestis, is, m.10.
Vestis aulica, m.215.
Vestis comica, f.10.
Vestis contexta floribus, f. 636.
Vestis duplex, m.10. m.425.
Vestis ex sacco confecta, sagum, i, p.651.
Vestis in culcitræ morem assuta cum gozipio, p.464.
Vestis ineptè tincta, ex vna parte recipiens colorem, ex alia minimè, f.421, & 422.
Vestis lugubris, m.10.
Vestis non duplicata, m.233.
Vestis oblonga in terram pertingit, p.96.
Vestis oblonga, toga, æ, m. 349.
Vestis papyracea, quam comburunt Ethnici pro suis mortuis superstitiosè, f.10.
Vestis plana, f.10.
Vestis plana sine rugis, f.595. m.758.
Vestis reticulata, vel opere phrygio contexta, f.10.
Vestis valdè attrita centonibus, que scatens, p.154.
Vestium rugæ, m.121.
Vestræ dominationes, p.577.
Vestra excellentia diù viuat, f. 492.
Vestra excellentia, vestra dominatio nestoreos viuat annos, m.739.
Veto, as, f.82.
Vetula honorata, p.16.
Vetula primaria, m.241.
Vexare populum, m.157.
Vexat me, affligit me, p.810.
Vexilli vnius milites, p.128.
Vexillum, i, p.128.
Vexillum cum multis appendicibus, p.648.
Vexillum, quod in iustis defuncto soluendis defertur, & in quo defuncti nomen maiusculis literis describitur, f.467. p.468.
Vi aliquem trahere, p.37.
Vi auferre alienum, f.323.
Via, æ, m.515. m.200.

Via deserta, p.47.
Via in syluis, p.3.
Via lactea, m.305. f.696.
Via plana, f.595.
Via regia, f.200.
Via salebrosa, ex ascensibus, & descensibus constans, m.259
Vicarius Christi &c. m.866.
Vice vna dormire, p.123.
Vicinum esse casui, f.649.
Vicinum esse morti, f.649.
Vicinus, i, p.172.
Vicinus, a, vm, f.11. f.258. p. 398.
Vicinus domui, f.11.
Vicissitudines sæculorũ, p.229.
Vicissitudo cruciatuum, f.419.
Victum præbere, p.434.
Victus, vs, p.434.
Vicus quidam in aula Tunchinensi, f.622.
Vide, vide, modus arguẽdi cum aliquid non rectè agitur, m. 129.
Videam te nunquam, f.373.
Video, es, p.129.
Videor, eris, f.12.
Videre de facto, p.736.
Videre è propinquo perspicuè, p.691.
Videre librum, f.886.
Videre nec deprehendere, p. 129.
Videre proprijs oculis, m.548.
Videtur minimè bonum, f.12.
Videtur quod &c. p.531.
Vidua, æ, p.16. f.295.
Viduitatis custos, f.835.

Viduus, i, f.295.
Viduus, aut vidua, m.375. p. 779.
Vigilia, æ, p.814.
Vigiliæ noctis dantes signum, f.16.
Vigilia prima, p.814.
Vigilia secunda, p.814.
Vigiliarum, seu custodiarum domus, m.221.
Vigilias custodire, p.86.
Vigilias custodire, seu excubare, m.82.
Viginti, p.227. p.307. f.750.
Viginti, aut bis decem, p.492.
Viginti dies, p.820.
Viginti libræ &c. f.350.
Viginti nummi aurei, &c. p. 514.
Viginti quinque, p.395.
Viginti vnum, p.482.
Vijs minimè rectis ambulare, m.871.
Vilis, e, m.320. f.591.
Vilis, & insulsus cibus, f.320.
Vilis persona, m.320.
Vilis pretij merces, m.392.
Vilis pretij res, p.645.
Villosum sericum, p.781.
Villus, i, f.426.
Vim inferre, m.29. m.250. p. 305. f.310. m.323. p.874.
Vim inferre sibi ipsi corporis afflictationibus, f.310.
Vim infert illi, m.250.
Vimen indicum quod rota vocant, cultro aptare ad ligandum, m.874.

Vi-

Vimen, quod Lusitani rota vocant, f.447.
Vimen, quo remus firmatur in columnula ad remigandum, f.617.
Viminis indici virgultum, m. 679.
Vinacea, æ, m.80.
Vinci, vt in sponsione, p.780.
Vincire ligulam vestis, p.79.
Vinco, is. siue in bello, vel in ludo &c. m.243.
Vinculi genus, quod est in modum scalæ &c. 299.
Vinculo ligneo in scalæ modũ collum alicuius claudere, m. 299.
Vindictam ab alio sumere, m. 320.
Vindictam sumere, p.28. m. 584.
Vini potator egregius, m.657.
Vinum ex oriza per ignem distillando exprimere, m.657.
Vinum ex oriza vi distillationis per ignem expressum, m. 657.
Vinum ex vite, f.553. m.575.
Vinum iam digessit, f.723.
Violaceus color nitens, m.215.
Violaceus color subobscurus, f.832.
Violaceus subobscurus, p.668.
Violaceus tendens ad rubeum, p.668.
Vipera, æ, f.420. m.426.
Vir, i, f.197. p.502. p.587.
Vir, & mulier, p.502.
Vir grauis, robustus, f.603.
Vir, quem Rex adhibet in omnibus negotijs, p.716.
Vires, m.703.
Vires superat, m.703.
Virga pro equo, f.874.
Virgo, ginis, f.236. f.739. p. 834.
Virgula odorifera, m.343,
Virgulam apponere &c. m.861
Virgultum, ti, f.112. m.679.
Viri, & mulieres, f.572.
Viridis, e, m.668. f.882.
Viridis, e, recens, ntis, m.846.
Viridis clarus, m.668.
Virtus, tutis, p.240. p.552.
Virtus occulta, spiritus, m. 414.
Virtus qualis inest? p.599.
Virtus recondita, m.551.
Virtus supernaturalis, p.410.
Virtutes, & prodigia, p.391.
Virtutis opus, p.240. m.607.
Virulenta aqua, f.246.
Virulentus, a, vm, p.227.
Visito, as, m.869.
Vis occulta, f.598.
Visus debilis, m.475.
Visus illius qui sub noctẽ non videt, vt gallinæ, m.622.
Vita, æ. viuo, is, p.697.
Vita æterna, p.697.
Vita est transitus, m.300.
Vita est transitus, mors est reuersio ad propriam habitationem, f.687.
Vita futura, p.381. f.230.
Vita hæc præsens, m.230.

Vita hæc præsens, p.381.
Vita Sancti Ignatij, m.836.
Vitis syluestris, f.553.
Vitreum vasculum. vitreus vrceolus, f.783.
Vitricus, ci, m.92. f.267. m. 294.
Virrum, i, f.522.
Vitta galerum circumdans, vel firmans sub mento, f.617.
Vitulus, i, p.752.
Vitulus, aut vitula, p.525.
Vituperium, ij, nomen malum, fama praua, m.884.
Viue diù, m.492.
Viue in æternum, p.764.
Viuere diù, m.697. p.779.
Viuere, & mori, m.687.
Viuit adhuc, m.697.
Viuo, is, p.697.
Viuus, a, vm, m.687.
Vix, f.317. p.390.
Vix poterit domum reuerti, f. 317.
Vlciſci in aliquem, m.584.
Vlcus apertum, p.112.
Vlcus in pudendis, p.405.
Vlulat tigris, p.873.
Vlulatus, seu clamor tigris, p. 244. p.258. f.749. p.873.
Vlna, æ, p.671.
Vltimo loco ire, f.33.
Vltimus, a, vm, f.33. f.458. p. 657.
Vltimus anni mensis, p.99.
Vltio, onis, f.823.
Vltra viginti, f.179.
Vmbella, æ, m.179.
Vmbella Buæ, f.719.
Vmbella idoli, f.719.
Vmbella cum finibus circumquaque cadentibus, f.171.
Vmbella Regis regnum administrantis, m.719.
Vmbilicus, i, f.655.
Vmbra, æ, f.26.
Vmbraculum erigere, p.29.
Vmbraculum in cymba, p.489.
Vmbraculum nauigij, p.865.
Vmbraculum supra stratum, quod elephanti imponitur, p.489.
Vna Congregatio virorum eiusdem officij, m.597.
Vna decas, siuè decem, m.662.
Vnà fidelià duos dealbare parietes, p.755.
Vna hora ante, & altera hora post mediam noctem, f.789.
Vna manus clausa, sed stringēs orizam, quantum capere possit, m.546.
Vna pars, p.594.
Vna plaga. duæ &c. p.182.
Vna res, f.482.
Vnà vice quantum humeris gestari potest, m.855.
Vncis ferreis carnem detrahere, m.476.
Vnctionem adhibere ad medēdum, f.896.
Vncus, ci, p.87. p.91.
Vncus ad elephantem regendum, p.31. p.872.
Vncus anchoræ, p.474.
Vnde? f.209.

Vnde, & reuersus es? f.441.
Vnde hoc? f.132.
Vnde hoc ortum habuit? f.174. p.179.
Vndecim, f.482. m.492.
Vnde venit? f.209.
Vngere capillos, vnguento linire comam, f.896.
Vngere medicamento, m.691.
Vngue lacerare, f.476.
Vngues auis rapacis, f.73.
Vngues leonis, tigris, felis, m. 73.
Vngues manuum, p.456.
Vngues pedum, p.456.
Vngues tigris, m.336.
Vnguibus arripere, p.92.
Vngula, æ, f.50.
Vngula bubali, f.50.
Vngula equi, f.50.
Vnguis, is, p.456.
Vnicornis cornu, p.716.
Vnicus, a, vm, p.551.
Vnio, onis, p.339.
Vnio, nis, Margarita, æ, p.340.
Vniuersus orbis, p.306.
Vniuersus populus, p.858.
Vnius territorij ex illis in quæ subdiuiditur toparchia, p. 543.
Vno in filo ligatæ sexcétæ monetæ æreæ, p.620.
Vnum, duo, f.79.
Vnum hoc scit, f.482.
Vnum mille, seu mille, p.529.
Vnum par, duo paria, p.227.
Vnum quid ex vnaquaque specie, f.781.

Vnus, a, vm, m.482. p.553.
Vnus & idem, p.147.
Vnus ex aduerso alterius, f.518
Vnus homo, p.553.
Vnus ictus crepitaculi, duo, idem de horis horologij, p. 182.
Vnus nummus, duo &c. f.398.
Vnus ordo, duo ordines, f.424.
Vnus vir, & vna vxor, f.606.
Voca illum, m.358.
Vocare animas defunctorum, f.293.
Vocare animas defunctorum, qui sepultura caruerunt &c. f.106.
Vocare nomen alicuius, tanquam è catalogo, f.900.
Vocare veneficum, f.479.
Vocari ad consilium à Rege, p.72.
Vocari à superiore, p.228.
Vocem inflectere, p. 317. p. 521.
Voces ranarum, m.883.
Vociferatione auxilium petere, m.332.
Vociferor, aris, m.332.
Voco, as, p.297. m.324.
Vola manus, f.22.
Volo, as, m.143.
Volo vis, p.377. f.492.
Voluere orizam coctam ne conglomeretur, m.893.
Volui lignum, m.396.
Voluntas, tis, p.401.
Voluntate carens, f.790.
Vomer, eris, m.433.

Vomo, is, m.487.
Vorax, cis, m.196. m.308.
Votum, aut iuramentum Deo emittere, m.361.
Votum emittere, m.342.
Votum non adimplere, p.670.
Vox, cis. fama, æ, m.796.
Vox clamantis, f.327.
Vox elephantis, m.749.
Vox honoris qua vnusquisque orditur sermonem cum Rege Tunchinensi, f.178.
Vox numerandi libros, m.141.
Vox, qua vtuntur aliqui in fine interrogationis, p.712.
Vox suauis, m.796.
Vrbanè loqui, f.158.
Vrbanis pollere moribus, p. 499.
Vrbanitas, tis, p.527.
Vrbanus, a, vm, m.413 f. 598. p.701.
Vredinem oculis causare, p.313
Vredo, inis, p.80.
Vrgeo, es, f.401.
Vrgere illum ad agendum, m. 292.
Vrina, æ, p.193.
Vrinam expellere, p.796.
Vrinam non posse expellere, m.193.
Vsus, i, f.262. m.299.
Vsque, p.436.
Vsque ad hodiernum diem, quantum temporis est elapsum, m.840.
Vsque ad nubes, p.721.
Vsque modo, p.550.
Vsque nunc, f.216.
Vstulare bubalum, p.783.
Vstulo, as, m.577.
Vsui nulli est, p.442.
Vsui Regis aliquid relinquere. m.100.
Vsum non habet, vt bibendi vinum &c. p.626.
Vsum non habeo &c. m.825.
Vterus fœminæ grauidæ, f.733.
Vtile adhuc est, f.512.
Vtinam, f.110. p.269.
Vtilis medicina, m.321.
Vtilitas, atis, m.349.
Vtilitas, atis, m.349.
Vtilitas mihi non est vlla, p. 568.
Vtilitati hominum inseruit, m. 183.
Vtor, eris, m.183.
Vtor hac re, m.183.
Vt prius, p.896.
Vt quid perditio hæc? f.330.
Vuarum succus, vinum, i, m. 575.
Vulnerari, f.166.
Vulneratus, a, vm, p.112.
Vulpes, is, p.87.
Vulnus, neris, p.112. m.166.
Vulnus in pudendis. dysenteria, æ, tenasmus sanguineus, f.799.
Vultui aliquid applicare, f.520.
Vultus, vs, m.457.
Vultus hilaris, f.457.
Vultus iratus, f.457.
Vultus tristis, f.457.
Vultus venerabilis, m.526.

VX
Vxor, ris, f. 70. f. 606. p. 753.
Vxor patrui tui natu minoris quam pater tuus sit, f. 766.
Vxor principis viri, m. 16.

ZA
ZArbatana, æ, f. 777. p. 897.
Zarbatana, æ. syringa, æ, p. 788.
Zarbatanà flando iaculari, f. 777.
Zarbatanà iaculari, f. 234. p. 897

VX
Vxorem ducere, p. 143.

XA
XAca, æ, p. 761.

ZA
Zelotypia, æ, f. 267.
Zelotypia laborare maritum, & vxorem inter se, p. 268.
Ziſaniæ ſeminator, p. 411.
Ziziphum, i, m. 724.

FINIS.

C.I.&P.

EX TN142
SN73